

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991.

Predmet br. IT-08-91-A
Datum: 30. juni 2016.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Carmel Agius, predsjedavajući
sudija Liu Daqun
sudija Christoph Flügge
sudija Fausto Pocar
sudija Koffi Kumelio A. Afande

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 30. juna 2016.

**TUŽILAC
protiv**

**MIĆE STANIŠIĆA
STOJANA ŽUPLJANINA**

JAVNO S POVJERLJIVIM DODATKOM C

PRESUDA

Tužilaštvo:

gđa. Laurel Baig
g. Aditya Menon
g. Todd Schneider
Gđa Grace Harbour
gđa Sarah Finin

Obrana Miće Stanišića:

g. Slobodan Zečević
g. Stéphane Bourgon

Obrana Stojana Župljanina:

g. Dragan Krgović
Gđa Tatjana Čmerić
g. Christopher Gosnell

I. UVOD	1
A. KONTEKST.....	1
B. ŽALBE	4
1. Stanišićeva žalba	4
2. Župljaninova žalba.....	5
3. Žalba tužilaštva	6
C. ŽALBENI PRETRES	7
II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU.....	8
III. NAVODI O USKRAĆIVANJU PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE PRED NEZAVISNIM I NEPRISTRASNIM SUDOM (STANIŠIĆEVA ŽALBENA OSNOVA 1BIS I ŽUPLJANINOVA ŠESTA ŽALBENA OSNOVA).....	13
A. UVOD	13
B. DA LI IZUZEĆE SUDIJE HARHOFFA U PREDMETU <i>ŠEŠELJ</i> MORA IMATI ISTI ISHOD U OVOM PREDMETU.....	15
1. Argumenti strana.....	15
2. Analiza	17
C. DA LI PISMO OPOVRGAVA PRESUMPCIJU NEPRISTRASNOSTI SUDIJE HARHOFFA U OVOM PREDMETU.....	19
1. Argumenti strana.....	19
2. Analiza	24
D. ZAKLJUČAK.....	31
IV. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT.....	32
A. UVOD	32
B. NAVODI O GREŠKAMA U VEZI S DEFINISANJEM ZAJEDNIČKOG ZLOČINAČKOG CILJA (DIO STANIŠIĆEVE TREĆE ŽALBENE OSNOVE I DIO PODOSNOVE (F) ŽUPLJANINOVE PRVE ŽALBENE OSNOVE).....	33
1. Argumenti strana.....	34
2. Analiza	36
3. Zaključak.....	37
C. NAVODI O GREŠKAMA U VEZI S UČEŠĆEM U UZP-U (STANIŠIĆEVA DRUGA ŽALBENA OSNOVA I DIO PODOSNOVE (F) ŽUPLJANINOVE PRVE ŽALBENE OSNOVE).....	38
1. Navod o grešci uslijed proizvoljnog definisanja termina ‘rukovodstvo bosanskih Srba’ bez osnove u dokazima	38
2. Navodi o greškama uslijed izjednačavanja pripadanja rukovodstvu bosanskih Srba s učešćem u UZP-u i uslijed propusta da se identifikuju pripadnici rukovodstva bosanskih Srba koji nisu bili učesnici u UZP-u	40
3. Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić bio učesnik u UZP-u, zasnovanoj isključivo na njegovoj vezi s rukovodstvom bosanskih Srba u svojstvu ministra unutrašnjih poslova	43
4. Zaključak.....	44
D. NAVODI O GREŠKAMA U VEZI SA STANIŠIĆEVIM UČEŠĆEM U UZP-U	44
1. Uvod.....	44
2. Navodi o greškama u ocjeni Razgovora sa Stanišićem (Stanišićeva sedma žalbena osnova).....	46
(a) Argumenti strana	46
(b) Analiza	49
(c) Zaključak.....	52
3. Navod o grešci u vezi s pravnim standardom za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem propusta da se djeluje (dio Stanišićeve prve i pete žalbene osnove).....	52

(a) Argumenti strana	52
(b) Analiza	54
(c) Zaključak	56
4. Navod o grešci uslijed propusta da se presudi o pitanju prepotčinjavanja (dijelovi Stanišićeve prve, pete i šeste žalbene osnove)	57
(a) Uvod	57
(b) Argumenti strana	57
(c) Analiza	59
(d) Zaključak	65
5. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić doprinio UZP-u	65
(a) Uvod	65
(b) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje o Stanišićevom doprinosu UZP-u (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i pododjeljak (A) Stanišićeve šeste žalbene osnove)	66
(i) Argumenti strana	66
(ii) Analiza	67
(iii) Zaključak	70
(c) Navodi o činjeničnim greškama u vezi sa Stanišićevim doprinosom UZP-u (dio Stanišićeve pete žalbene osnove i pododjeljak (B) Stanišićeve šeste žalbene osnove)	71
(i) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u stvaranju organa i politike bosanskih Srba (pododjeljak (B)(i) Stanišićeve šeste žalbene osnove)	72
a. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom učešću u osnivanju institucija bosanskih Srba u BiH	73
i. Argumenti strana	73
ii. Analiza	75
b. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom odnosu s Karadžićem i njegovoj direktnoj komunikaciji s Predsjedništvom RS	79
i. Argumenti strana	80
ii. Analiza	81
c. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim znanjem o Uputstvu s varijantom A i B	82
i. Argumenti strana	83
ii. Analiza	85
d. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevoj ulozi u organima koji su donosili odluke od početka 1992. nadalje	87
i. Argumenti strana	88
ii. Analiza	89
e. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevim ovlastima u MUP-u RS	91
i. Argumenti strana	91
ii. Analiza	95
a. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS	95
b. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i odlučuje o njihovom korištenju	98
c. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić imao isključivu ovlast da disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova	100
iii. Zaključak	102
f. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom sveukupnom rukovođenju i komandovanju snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova	102
i. Argumenti strana	103

ii. Analiza	105
g. Zaključak	107
(ii) Navodi o greškama u vezi s ulogom snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i u preuzimanju vlasti u opštinama RS (pododjeljak (B)(ii) Stanišićeve šeste žalbene osnove).....	108
a. Argumenti strana	109
b. Analiza	116
i. Navodi o greškama u vezi s namjerom u osnovi zahtjeva za potpisivanje svečanih izjava	116
ii. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s preraspoređivanjem snaga MUP-a RS radi borbenih dejstava i Stanišićevom odobravanju njihovog preraspoređivanja	117
iii. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća da su se Vlada RS i VRS oslanjali na snage MUP-a RS za borbeno dejstva i u vezi sa Stanišićevim aktivnostima koje su se ticale rasporeda i naoružavanja MUP-a RS	121
iv. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća da je Stanišić primao izvještaje o učešću snaga milicije u borbenim dejstvima.....	124
v. Navodi o greškama u vezi s konstatacijom Pretresnog vijeća da je Stanišić tražio priznanje za doprinose i dostignuća MUP-a RS u borbenim dejstvima.....	125
vi. Navodi o greškama u vezi s imenovanjem učesnika u UZP-u u MUP-u RS	126
c. Zaključak	130
(iii) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina (dio Stanišićeve pete žalbene osnove i pododjeljak (B)(iii) Stanišićeve šeste žalbene osnove)	130
a. Preliminarno pitanje	131
b. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da milicija i civilni tužioc i nisu funkcionisali nepristrasno.....	132
i. Argumenti strana.....	133
ii. Analiza	134
c. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da je povod Stanišićevim naredbama od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bila pažnja međunarodne zajednice ...	136
i. Argumenti strana.....	136
ii. Analiza	138
d. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da je Stanišić imao ovlasti za preduzimanje mjera za suzbijanje krivičnih djela i njegovom propustu da preduzme dovoljne radnje da zaustavi krivična djela	140
i. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim ovlastima za preduzimanje mjera za suzbijanje krivičnih djela.....	141
a. Argumenti strana	141
b. Analiza	143
ii. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim propustom da preduzme dovoljne radnje da zaustavi krivična djela	146
a. Argumenti strana.....	146
b. Analiza	147
iii. Zaključak	148
e. Navod o grešci u konstataciji Pretresnog vijeća da su Stanišićeve radnje protiv pripadnika paravojsnih snaga preduzete samo zbog njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog njihovog činjenja zločina nad Srbima	149
i. Argumenti strana.....	149
ii. Analiza	150
f. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da se Stanišić prvenstveno usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima.....	152
i. Argumenti strana.....	153
ii. Analiza	154

g. Navod o grešci u konstataciji Pretresnog vijeća da je Stanišić dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom kontrolom da učestvuju u združenim operacijama u Opštinama ...	155
h. Zaključak	156
(iv) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima (pododjeljak (B)(iv) Stanišićeve šeste žalbene osnove)	156
a. Argumenti strana	157
b. Analiza	163
c. Zaključak	169
(d) Zaključak	169
6. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a	174
(a) Uvod	174
(b) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje za konstataciju da je Stanišić dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)	176
(i) Argumenti strana	176
(ii) Analiza	178
(c) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišićeva podrška legitimnom političkom cilju bila presudna za njegovu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio Stanišićeve treće žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)	180
(i) Argumenti strana	181
(ii) Analiza	182
(d) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Stanišićevo navodno znanje o zločinima u konstataciji da je on imao namjeru da ostvari UZP (dio Stanišićeve četvrte žalbene osnove i dio prve žalbene osnove)	184
(i) Argumenti strana	184
(ii) Analiza	186
(iii) Zaključak	196
(e) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 767 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (C) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)	197
(i) Navodi o greškama u konstataciji da Stanišićevo ponašanje i izjave o političkim stavovima Skupštine RS i SDS-a ukazuju na namjeru da se ostvari UZP	198
a. Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić bio član Skupštine RS	198
b. Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na izjave date na sjednicama Skupštine RS i SDS-a	199
i. Argumenti strana	199
ii. Analiza	201
(ii) Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na Strateške ciljeve	204
a. Argumenti strana	204
b. Analiza	205
(iii) Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na Stanišićevo učestvovanje u radu Ministarskog savjeta	207
a. Argumenti strana	208
b. Analiza	209
(iv) Zaključak	212
(f) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 768 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (D) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)	212
(i) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić odobrio Arkanove akcije u opštinama Bijeljina i Zvornik	213
a. Argumenti strana	213
b. Analiza	215
(ii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićevo prisustvo na sjednicama Vlade RS ...	224
a. Argumenti strana	225
b. Analiza	226

(iii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićevo prisustvo na kolegijumu od 11. jula 1992.	227
a. Argumenti strana	227
b. Analiza	228
(iv) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Perišićev izvještaj	230
a. Argumenti strana	230
b. Analiza	231
(v) Zaključak.....	233
(g) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 769 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (E) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)	233
(i) Navodi o greškama u konstataciji da Stanišićev položaj ukazuje na njegovu namjeru	234
a. Argumenti strana	234
b. Analiza	235
(ii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićev bliski odnos s Karadžićem u ocjenjivanju njegove namjere	236
a. Argumenti strana	236
b. Analiza	238
(iii) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić podržavao politiku rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovao u njenom provođenju	241
a. Argumenti strana	241
b. Analiza	242
(iv) Zaključak	248
(h) Navodi o greškama uslijed propusta da se uzmu u obzir oslobađajući dokazi koji pokazuju da Stanišić nije imao namjeru da se počine zločini (pododjeljak (F) Stanišićeve četvrte žalbene osnove).....	249
(i) Argumenti strana.....	249
(ii) Analiza.....	253
(iii) Zaključak	273
(i) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Stanišić imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)	274
(i) Argumenti strana.....	274
(ii) Analiza.....	274
(j) Zaključak.....	280
7. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata	281
(a) Uvod	281
(b) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim osudama za progone kao zločin protiv čovječnosti (Stanišićeva osma žalbena osnova)	282
(i) Argumenti strana.....	282
(ii) Analiza.....	285
(iii) Zaključak	288
(c) Navodi o pravnim greškama uslijed propusta da se iznesu neophodne konstatacije o subjektivnim obilježjima treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na tačke 3 do 8 (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i deveta žalbena osnova)	289
(i) Argumenti strana.....	291
(ii) Analiza.....	293
(iii) Zaključak	296
(d) Navodi o pravnim greškama u vezi s pitanjem da li su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti bila prirodne i predvidive posljedice zajedničkog cilja (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)	296
(e) Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti i da je voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena	

(dio Stanišićeve prve žalbene osnove, deseta žalbena osnova i dio jedanaeste žalbene osnove).....	298
(i) Navodi o greškama uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje za konstataciju da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve prve žalbene osnove)	298
(ii) Navodi o pravnim greškama u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve desete žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)	302
a. Argumenti strana	302
b. Analiza	307
c. Zaključak	315
(iii) Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve desete žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)	318
a. Argumenti strana	318
b. Analiza	324
i. Navodi o greškama uslijed pogrešnog prikaza svjedočenja svjedoka Andana	326
ii. Navodi o greškama uslijed zanemarivanja dokaza da je Stanišić preduzimao mjere za borbu protiv kriminala	327
iii. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić voljno preuzeo rizik da budu izvršene radnje u osnovi progona	329
c. Zaključak	335
(iv) Zaključak	335
E. NAVODI O GREŠKAMA U ŽUPLJANINOVOM UČEŠĆU U UZP-U	335
1. Uvod.....	335
2. Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovom odgovornošću po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (podosnove (A) do (E) i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)	337
(a) Uvod	337
(b) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninov propust da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene i zaštiti nesrpsko stanovništvo	339
(i) Navodi o greškama u vezi s pravnim standardom za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem nečinjenja (dio podosnove (A), podosnova (B) i dio podosnove (C) Župljaninove prve žalbene osnove)	342
a. Argumenti strana	342
b. Analiza	347
c. Zaključak	349
(ii) Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovim propustom da djeluje u vezi s pripadnicima milicije prepotčinjenim vojsci i onima koji iz drugih razloga nisu bili pod njegovom kontrolom (dio podosnove (A) Župljaninove prve žalbene osnove)	349
a. Propust da se iznese konstatacija u vezi s milicijom koja je bila prepotčinjena vojsci ili iz drugih razloga nije bila pod njegovom kontrolom	350
i. Argumenti strana.....	350
ii. Analiza	355
b. Propust da se iznesu konstatacije o prepotčinjenoj miliciji u konkretnim slučajevima	361
i. Prepotčinjavanje milicije u opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Ključ	362
a. Argumenti strana	364
b. Analiza	367
ii. Prepotčinjavanje milicije na službi u zatočeničkim logorima Manjača i Trnopolje kojima je rukovodila vojska	372
a. Argumenti strana	373
b. Analiza	374
iii. Župljaninove ovlasti nad SJB Prijedor	375
a. Argumenti strana	377

b. Analiza	383
c. Zaključak	388
(iii) Navod o grešci uslijed propusta Pretresnog vijeća da ustanovi da li je Župljanin postupao uz znanje o svojoj obavezi (dio podosnove (A) Župljaninove prve žalbene osnove).....	388
a. Argumenti strana	388
b. Analiza	389
c. Zaključak	392
(iv) Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovim propustom da provede istrage i disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka (dio podosnove (D) Župljaninove prve žalbene osnove)	392
a. Argumenti strana	393
b. Analiza	396
c. Zaključak	401
(v) Navodi o greškama u konstataciji da Župljanin nije zaštitio nesrpsko stanovništvo time što je izdavao uopštena i isprazna naređenja bez iskrene namjere da ona budu izvršena (dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove)	402
a. Navod o grešci u konstataciji da je Župljanin angažovao prethodno kažnjavane pripadnike SOS-a.....	403
i. Argumenti strana.....	404
ii. Analiza	406
b. Navod o grešci u vezi sa Župljaninovim odlukama da se osnuje komisija za ispitivanje uslova u zatočeničkim logorima, da se imenuje Vujanić i da se Drljača ne smijeni..	408
i. Argumenti strana.....	409
ii. Analiza	411
c. Navodi o greškama u razmatranju Župljaninove opstrukcije krivičnih istraga	413
i. Argumenti strana.....	414
ii. Analiza	416
d. Zaključak	420
(vi) Zaključak	420
(c) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninovo znanje o protivpravnim hapšenjima i zatočenjima nesrba u Opštinama ARK-a i na njegovu ulogu u tome (podosnova (G), dio podosnove (D) i dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove).....	421
(i) Argumenti strana.....	421
(ii) Analiza.....	425
(iii) Zaključak	428
(d) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninovo prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu", na njegovu ulogu u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a i u blokadi Banje Luke i na njegove bliske veze s političkim vođama SDS-a (dio podosnove (D) i dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove)	429
(i) Argumenti strana.....	429
(ii) Analiza.....	433
(iii) Zaključak	436
(e) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u (dio podosnove (C) Župljaninove prve žalbene osnove)	436
(i) Argumenti strana.....	437
(ii) Analiza.....	438
(f) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Župljanin imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio podosnove (E) i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)	439
(i) Uvod.....	439
(ii) Navodi o greškama u vezi sa subjektivnim obilježjem po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata	440
a. Argumenti strana	440
b. Analiza	445

(iii) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese konstatacija da je Župljanin s drugim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a	450
a. Argumenti strana	450
b. Analiza	451
(iv) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin dijelio namjeru od aprila 1992.	452
a. Argumenti strana	452
b. Analiza	453
(v) Navod o grešci u konstataciji da je Župljanin imao traženu namjeru van razumne sumnje.....	456
a. Argumenti strana	456
b. Analiza	457
(vi) Zaključak	459
(g) Zaključak.....	459
3. Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata	460
(a) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata u opštem smislu (Župljaninova druga žalbena osnova)	460
(i) Navod o pravnoj grešci uslijed propusta da se iznesu konkretne konstatacije da je Župljanin imao namjeru da učestvuje u zločinačkom cilju UZP-a i da ga ostvari (podosnova (C) Župljaninove druge žalbene osnove)	463
(ii) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata odgovoran za "teža" krivična djela nego što su krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a (podosnova (A) Župljaninove druge žalbene osnove)	466
a. Argumenti strana	466
b. Analiza	469
c. Zaključak	473
(iii) Navodi o pravnim greškama u vezi sa pitanjem da li su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti bila prirodne i predvidive posljedice zajedničkog cilja (dio podosnove (B) Župljaninove druge žalbene osnove).....	473
(iv) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti i da je voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena (dio podosnove (B) i podosnova (D) Župljaninove druge žalbene osnove)... ..	475
a. Argumenti strana	475
b. Analiza	480
i. Navodi o greškama o vezi između glavnih izvršilaca krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti i učesnika u UZP-u.....	480
ii. Navodi o greškama o predvidivosti krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti	485
c. Zaključak	492
(v) Zaključak.....	492
(b) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u konstataciji da je Župljanin odgovoran za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (Župljaninova treća žalbena osnova)	492
(i) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s uslovom velikih razmjera za <i>actus reus</i> istrebljenja (podosnova (A) Župljaninove treće žalbene osnove)	493
a. Argumenti strana	494
b. Analiza	496
c. Zaključak	501
(ii) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s <i>mens rea</i> za istrebljenje (podosnova (B) Župljaninove treće žalbene osnove)	501
a. Argumenti strana	502
b. Analiza	504
c. Zaključak	507
(iii) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u konstataciji da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje (podosnova (C) Župljaninove treće žalbene osnove)	508

a. Argumenti strana	509
b. Analiza	513
c. Zaključak	521
(iv) Zaključak	521
V. NAVODI O GREŠKAMA U VEZI SA ŽUPLJANINOVOM OSUDOM ZA NAREĐIVANJE PROGONA PUTEM PRISVAJANJA IMOVINE (ŽUPLJANINOVA PETA ŽALBENA OSNOVA)	522
A. ARGUMENTI STRANA	523
B. ANALIZA	524
VI. KUMULATIVNE OSUDE (DRUGA ŽALBENA OSNOVA TUŽILAŠTVA).....	527
A. UVOD	527
B. ARGUMENTI STRANA	527
C. ANALIZA	530
D. ZAKLJUČAK.....	536
VII. ODMJERAVANJE KAZNE.....	537
A. MJERODAVNO PRAVO I STANDARD PREISPITIVANJA	537
B. STANIŠIĆ	538
1. Navodi o greškama u ocjenjivanju težine Stanišićevog ponašanja i njegove uloge u UZP-u (Stanišićeva dvanaesta žalbena osnova).....	539
(a) Argumenti strana	539
(b) Analiza	541
(c) Zaključak.....	543
2. Navodi o greškama u ocjenjivanju otežavajućih faktora (Stanišićeva trinaesta žalbena osnova)	543
(a) Navod o pravnoj grešci uslijed toga što je Stanišićev službeni položaj smatran otežavajućim faktorom	543
(b) Navod o grešci uslijed toga što je trajanje zločina smatrano otežavajućim faktorom	545
(c) Navod o grešci uslijed toga što je Stanišićevo obrazovanje i političko iskustvo smatrano otežavajućim faktorom	546
(d) Zaključak.....	548
3. Navodi o greškama u vezi s olakšavajućim faktorima (Stanišićeva četrnaesta žalbena osnova)	549
(a) Argumenti strana	549
(b) Analiza	550
(c) Zaključak.....	552
4. Navodi o greškama uslijed dvostrukog uračunavanja zloupotrebe Stanišićevog službenog položaja (Stanišićeva petnaesta žalbena osnova)	552
(a) Argumenti strana	553
(b) Analiza	554
(c) Zaključak.....	555
C. ŽUPLJANIN.....	556
1. Navodi o greškama u vezi s odmjeravanjem kazne (Župljaninova četvrta žalbena osnova).....	556
(a) Navodi o greškama u ocjenjivanju težine krivičnih djela (podosnova (B) Župljaninove četvrte žalbene osnove).....	556
(i) Argumenti strana.....	556
(ii) Analiza.....	557
(b) Navodi o greškama uslijed dvostrukog uračunavanja (podosnova (D) Župljaninove četvrte žalbene osnove).....	559
(i) Argumenti strana.....	559
(ii) Analiza.....	560

(c) Navodi o greškama u ocjenjivanju olakšavajućih okolnosti od strane Pretresnog vijeća (podosnove (A) i (C) Župljaninove četvrte žalbene osnove).....	562
(i) Navod o propustu da se uzmu u obzir Župljaninovi napori da suzbije nasilje	562
(ii) Navod o propustu da se uzmu u obzir zahtjevni i haotični uslovi u kojima je Župljanin obavljao svoje dužnosti.....	566
(iii) Navod o propustu da se uzme u obzir Župljaninova dob i zemlja gdje će izdržavati kaznu.....	568
(iv) Zaključak	569
(d) Zaključak.....	569
D. TUŽILAŠTVO.....	570
1. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom i Župljaninovom kaznom (prva žalbena osnova tužilaštva).....	570
(a) Navod o grešci u vezi s težinom pridatom krivičnim djelima.....	570
(i) Argumenti strana.....	570
(ii) Analiza.....	571
(b) Navod o grešci u težini pridatoj Stanišićevoj i Župljaninovoj ulozi i stepenu učešća u krivičnim djelima	572
(i) Argumenti strana.....	572
(ii) Analiza.....	574
(c) Navod o grešci u izricanju kazne izvan raspona kazni izrečenih u sličnim predmetima	575
(i) Argumenti strana.....	575
(ii) Analiza.....	577
(d) Zaključak.....	579
E. UTICAJ ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VIJEĆA NA KAZNE	580
VIII. DISPOZITIV	581
IX. DEKLARACIJA SUDIJE LIUA.....	583
X. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE AFANDEA.....	586
A. UVOD	586
B. DA LI JE IZUZEĆE SUDIJE HARHOFFA U PREDMETU <i>ŠEŠELJ</i> DOVELO U PITANJE NJEGOVU NEPRISTRASNOST I NARUŠILO STANIŠIĆEVO I ŽUPLJANINOVO PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE U NJIHOVOM PREDMETU	587
1. Modaliteti standarda "razumni posmatrač" u odnosu na utisak o pristrasnosti	589
2. Test razumnog posmatrača primijenjen na pitanje da li je Harhoffovo pismo u skladu sa standardom UZP-a u sudskoj praksi Međunarodnog suda.....	592
3. Test razumnog posmatrača primijenjen na standard UZP-a u Prvostepenoj presudi Stanišiću i Župljaninu.....	595
C. PROPUST DA SE JASNO DEFINIŠE RAZLIKA IZMEĐU POLITIČKOG CILJA I ZAJEDNIČKOG ZLOČINAČKOG CILJA UZP-A.....	598
D. PROPUST DA SE DA SE NAPRAVI RAZLIKA IZMEĐU PRIPADNOSTI RUKOVODSTVU BOSANSKIH SRBA I UČEŠĆA U UZP-U	600
E. PREDVIDIVOST KRIVIČNIH DJELA KOJA VEĆINA U VIJEĆU NAZIVA "KRIVIČNA DJELA PO TREĆOJ KATEGORIJI UZP-A"	602
F. ODUZIMANJE IMOVINE KAO RADNJA U OSNOVI PROGONA	605
G. ODMJERAVANJE KAZNE.....	609
H. ZAKLJUČAK.....	612
XI. DODATAK A –ISTORIJAT POSTUPKA	613
A. SASTAV ŽALBENOG VIJEĆA	613
B. NAJAVE ŽALBE	614
C. ŽALBENI PODNESCI.....	615
D. ODLUKE KOJE SE ODOSE NA SUDIJU HARHOFFA	616

E. PRIVREMENO PUŠTANJE NA SLOBODU I ZAHTJEV ZA POSJETU POD NADZOROM	618
F. DRUGE ODLUKE I NALOZI.....	618
G. STATUSNE KONFERENCIJE	618
H. ŽALBENI PRETRES.....	619
XII. DODATAK B – GLOSAR.....	620
A. SUDSKA PRAKSA	620
1. MKSJ	620
2. MKSR	627
3. Mehanizam za međunarodne krivične sudove.....	630
4. Odluke vezane za zločine počinjene u Drugom svjetskom ratu	630
5. SCSL.....	631
6. STL	631
7. ECCC.....	631
8. Evropski sud za ljudska prava.....	631
9. Sudovi nacionalnih jurisdikcija.....	632
(a) Australija.....	632
(b) Velika Britanija.....	632
(c) Sjedinjene države	632
B. DRUGI IZVORI.....	632
1. Publikacije.....	632
2. Drugi dokumenti	633
C. POPIS IZRAZA I SKRAĆENICA.....	634
XIII. DODATAK C – POVJERLJIVI DODATAK.....	646

I. UVOD

1. Žalbeno vijeće Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (dalje u tekstu: Žalbeno vijeće odnosno Međunarodni sud, tj. MKSJ) rješava po žalbama Miće Stanišića,¹ Stojana Župljanina,² i Tužilaštva Međunarodnog suda³ (dalje u tekstu: Stanišić, Župljanin odnosno tužilaštvo) na presudu koju je 27. marta 2013. donijelo Pretresno vijeće II u predmetu *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T (dalje u tekstu: Prvostepena presuda odnosno Pretresno vijeće).

A. Kontekst

2. Stanišić je rođen 30. juna 1954. u selu Ponor, opština Pale, u Bosni i Hercegovini (dalje u tekstu: BiH).⁴ Od 21. decembra 1991. bio je ministar bez portfelja u Ministarskom savjetu i *ex officio* član Savjeta za nacionalnu bezbjednost (dalje u tekstu: SNB), prvog *de facto* izvršnog organa Republike Srpske, srpske republike u BiH (dalje u tekstu: RS).⁵ Imenovan je za prvog ministra Ministarstva unutrašnjih poslova RS (dalje u tekstu: ministar unutrašnjih poslova odnosno MUP RS) 31. marta 1992.,⁶ čime je postao i član vlade RS (dalje u tekstu: Vlada RS), dok nije podnio ostavku krajem 1992.⁷

3. Župljanin je rođen 22. septembra 1951. u selu Maslovare, opština Kotor-Varoš u BiH.⁸ Dana 6. maja 1991., postao je načelnik regionalnog Centra službi bezbjednosti (dalje u tekstu: CSB)

¹ V. Najava žalbe u ime Miće Stanišića, 13. maj 2013.; Žalbeni podnesak u ime Miće Stanišića, 19. avgust 2013. (dalje u tekstu: Stanišićev žalbeni podnesak); Dopunjena najava žalbe u ime Miće Stanišića, 23. april 2014. (dalje u tekstu: Stanišićeva najava žalbe); Dodatni žalbeni podnesak u ime Miće Stanišića, 26. juni 2014. (dalje u tekstu: Stanišićev dodatni žalbeni podnesak).

² V. Najava žalbe u ime Stojana Župljanina, 13. maj 2013.; Žalbeni podnesak Stojana Župljanina, 19. avgust 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena u spis 23. avgusta 2013., ponovo zavedena u spis 21. aprila 2016.) (dalje u tekstu: Župljaninov žalbeni podnesak); Župljaninovo podnošenje ispravljene najave žalbe, 22. avgust 2013.; Župljaninovo podnošenje izmijenjene najave žalbe, 9. oktobar 2013.; Župljaninovo podnošenje druge dopunjene najave žalbe, 22. april 2014. (dalje u tekstu: Župljaninova najava žalbe); Dodatak žalbenom podnesku Stojana Župljanina (šesta osnova), 26. juni 2014. (dalje u tekstu: Župljaninov dodatni žalbeni podnesak).

³ V. Najava žalbe tužilaštva, 13. maj 2013. (dalje u tekstu: Najava žalbe tužilaštva); Žalbeni podnesak tužilaštva, 19. avgust 2013. (dalje u tekstu: Žalbeni podnesak tužilaštva).

⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 2; Prvostepena presuda, tom 2, par. 537.

⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 2; Prvostepena presuda, tom 2, par. 144, 549.

⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 542-543, 558. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 2.

⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 2; Prvostepena presuda, tom 2, par. 543.

⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 3; Prvostepena presuda, tom 2, par. 348.

u Banjoj Luci, a najkasnije od 5. maja 1992. do jula 1992. bio je član Kriznog štaba Autonomne regije Krajina (dalje u tekstu: ARK).⁹

4. Događaji na koje se odnose ove žalbe odigrali su se u BiH od najkasnije 1. aprila 1992. do barem 31. decembra 1992.¹⁰ Tužilaštvo je optužilo Stanišića i Župljanina za sljedeće zločine protiv čovječnosti po članu 5 Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut), počinjene u tom periodu: (i) progoni na političkim, rasnim i vjerskim osnovama (tačka 1); (ii) istrebljenje (tačka 2); (iii) ubistvo (tačka 3); (iv) mučenje (tačka 5); (v) nehumana djela (tačka 8); (vi) deportacija (tačka 9); i (vii) druga nehumana djela (prisilno premještanje) (tačka 10).¹¹ Tužilaštvo je Stanišića i Župljanina takođe optužilo za sljedeća kršenja zakona i običaja ratovanja po članu 3 Statuta: (i) ubistvo (tačka 4); (ii) mučenje (tačka 6); i (iii) okrutno postupanje (tačka 7).¹² U Optužnici se tvrdi da su Stanišić i Župljanin odgovorni za ta krivična djela i po članu 7(1) (podsticanje, pomaganje i podržavanje i počinjenje putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu)¹³ i po članu 7(3) Statuta (odgovornost nadređenog).¹⁴ U Optužnici se dalje tvrdi da je Župljanin odgovoran za ta krivična djela po članu 7(1) Statuta (planiranje i naređivanje).¹⁵

5. Pretresno vijeće je zaključilo da su mnoga krivična djela za koja se optuženi terete u Optužnici počinjena¹⁶ u 20 opština navedenih u Optužnici (dalje u tekstu: Opštine),¹⁷ uključujući opštine u ARK-u (dalje u tekstu: Opštine ARK-a).¹⁸ Vijeće je zaključilo da je udruženi zločinački poduhvat počeo postojati najkasnije 24. oktobra 1991. i da se nastavio tokom cijelog perioda obuhvaćenog Optužnicom, a cilj mu je bio "trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države" (dalje u tekstu: UZP).¹⁹ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je taj cilj izvršen putem krivičnih djela deportacije, drugih nehumanih djela

⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 3; Prvostepena presuda, tom 2, par. 349, 353.

¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 6. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-530, 729-798.

¹¹ *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T, Druga izmijenjena objedinjena optužnica, 23. novembar 2009. (dalje u tekstu: Optužnica), par. 24-41.

¹² Optužnica, par. 29-36.

¹³ Optužnica, par. 4-5. V. Optužnica, par. 6-16.

¹⁴ Optužnica, par. 23. V. Optužnica, par. 17-23.

¹⁵ Optužnica, par. 5, 16.

¹⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212-228, 275-285, 340-350, 481-494, 685-703, 805-817, 873-883, 931-938, 974-986, 1034-1044, 1111-1122, 1185-1193, 1240-1251, 1281-1289, 1349-1359, 1408-1417, 1491-1501, 1548-1556, 1672-1691.

¹⁷ Konkretno, Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboje, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Skender-Vakuf, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik (v. Optužnica, Dodaci A-G; Prvostepena presuda, tom 2, par. 927).

¹⁸ Konkretno, Banja Luka, Donji Vakuf, Ključ, Kotor-Varoš, Prijedor, Sanski Most, Skender-Vakuf i Teslić (v. Optužnica, Dodaci A-E; Prvostepena presuda, tom 2, par. 946).

¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

(prisilno premještanje) i progona, koja su za radnje u osnovi imala prisilno premještanje i deportaciju, kao zločina protiv čovječnosti (dalje u tekstu, zajedno: krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a), ali da nije bilo dovoljno dokaza da se pokaže da su druga krivična djela za koja se tereti u Optužnici bila dio UZP-a.²⁰

6. Pretresno vijeće proglasilo je Stanišića odgovornim za krivična djela počinjena u svakoj od Opština,²¹ a Župljanin je proglašen odgovornim za krivična djela počinjena u Opštinama ARK-a.²² Obojica su osuđeni po članu 7(1) Statuta za počinjenje, putem učešća u UZP-u, progona kao zločina protiv čovječnosti (putem sljedećih radnji u osnovi: lišavanje života; mučenje, okrutno postupanje i nehumana djela; protivpravno zatvaranje; stvaranje i održavanje nehumanih uslova života; prisilno premještanje i deportacija; pljačka imovine; bezobzirno razaranje gradova i sela uključujući uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi; i nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera) i ubistva i mučenja kao kršenja zakona i običaja ratovanja.²³ Pored toga Župljanin je osuđen za počinjenje, putem učešća u UZP-u, istrebljenja kao zločina protiv čovječnosti,²⁴ i za naređivanje progona putem pljačkanja imovine.²⁵ Na osnovu načela u vezi s kumulativnim osudama, Pretresno vijeće Stanišića i Župljanina nije osudilo za ubistvo, mučenje, nehumana djela, deportaciju i nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, niti za okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.²⁶ Stanišić i Župljanin su obojica osuđeni na 22 godine zatvora.²⁷

²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 8.

²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 9.

²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956. Stanišić i Župljanin proglašeni su krivim po prvoj i trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, odnosno konkretno, po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za progone putem deportacije i prisilnog premještanja, i po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za preostale radnje u osnovi krivičnog djela progona i krivičnih djela ubistva i mučenja (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 804-805, 809, 813, 818, 822, 827, 831-832, 836, 840, 844-845, 849-850, 854, 858-859, 863-864, 868-869, 873, 877, 881, 885).

²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 956. Župljanin je osuđen za istrebljenje po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 845, 850, 859).

²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 526, 956.

²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 912-917, 955-956. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 800, 804-805, 809, 813, 818, 822, 827, 831-832, 836, 840, 844-845, 849-850, 854, 858-859, 863-864, 868-869, 873, 877, 881, 885.

²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956.

B. Žalbe

1. Stanišićeva žalba

7. Stanišić osporava Prvostepenu presudu po 16 osnova.²⁸ U Stanišićevoj prvoj žalbenoj osnovi navodi se da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije iznijelo obrazloženo mišljenje u prilog svojim konstatacijama o prvoj i trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²⁹ Od druge do sedme žalbene osnove, Stanišić iznosi argumente kojima se osporavaju konstatacije Pretresnog vijeća u odnosu na njegovu odgovornost putem učešća u UZP-u. Konkretno, on tvrdi da su učinjene greške u vezi s: (i) njegovim učešćem (druga osnova);³⁰ (ii) zajedničkim zločinačkim ciljem (dio treće osnove);³¹ (iii) njegovom namjerom da doprinese ostvarenju UZP-a (dio treće osnove i četvrta osnova);³² (iv) pravnim standardom za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem nečinjenja (peta osnova);³³ (v) njegovim doprinosom UZP-u (šesta osnova);³⁴ i (vi) načinom na koji je Pretresno vijeće ocijenilo razgovor koji je tužilaštvo obavilo s njim između 16. i 21. jula 2007. (dalje u tekstu: Razgovor) (sedma osnova).³⁵ Žalbene osnove od osam do jedanaest odnose se na Stanišićeve osude po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁶ U žalbenim osnovama dvanaest do petnaest, Stanišić navodi više činjeničnih i pravnih grešaka koje se odnose na njegovu kaznu.³⁷ U žalbenoj osnovi *1bis*, on tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, čime je obesnažena Prvostepena presuda.³⁸

8. U svom odgovoru, tužilaštvo, između ostalog, tvrdi da Žalbeno vijeće treba da odbaci Stanišićevu žalbu jer je on imao pravično suđenje pred nepristrasnim vijećem sudija i nije pokazao postojanje bilo kakve greške u Prvostepenoj presudi.³⁹

²⁸ Stanišićeva najava žalbe, par. 19.

²⁹ Stanišićeva najava žalbe, par. 23-25; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 22-54.

³⁰ Stanišićeva najava žalbe, par. 26-28; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 55-74.

³¹ Stanišićeva najava žalbe, par. 29-31. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 76-86.

³² Stanišićeva najava žalbe, par. 29-36; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 75, 87-187.

³³ Stanišićeva najava žalbe, par. 37-39; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 188-234.

³⁴ Stanišićeva najava žalbe, par. 40-44; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 235-301.

³⁵ Stanišićeva najava žalbe, par. 45-48; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 302-332.

³⁶ Stanišićeva najava žalbe, par. 49-69; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 333-476.

³⁷ Stanišićeva najava žalbe, par. 70-82; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 477-550.

³⁸ Stanišićeva najava žalbe, par. 20-22; Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 2-131, str. 30. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 21.

³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Miće Stanišića, 21. oktobar 2013. (povjerljivo, javna redigovana verzija zavedena u spis 15. novembra 2013.) (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića),

9. U svojoj replici, Stanišić, između ostalog, tvrdi da tužilaštvo ponavlja konstatacije Pretresnog vijeća ali da nije odgovorilo na većinu njegovih argumenata u žalbi.⁴⁰

2. Župljaninova žalba

10. Župljanin osporava Prvostepenu presudu po šest osnova.⁴¹ U svojoj prvoj žalbenoj osnovi, on iznosi niz podosnova koje se odnose na njegovu osudu po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.⁴² U drugoj i trećoj žalbenoj osnovi, Župljanin osporava osude po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata⁴³ i navodi pravne i činjenične greške u vezi s konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za krivično djelo istrebljenja.⁴⁴ U svojoj četvrtoj žalbenoj osnovi, Župljanin navodi više pravnih i činjeničnih grešaka u vezi s kaznom koja mu je izrečena,⁴⁵ a u petoj žalbenoj osnovi tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo pravnu i činjeničnu grešku kad je konstatovalo da je on naredio progone putem "prisvajanja imovine".⁴⁶ U svojoj šestoj žalbenoj osnovi, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na pravično suđenje "pred nepristrasnim, nezavisnim i nadležnim sudom".⁴⁷

11. Tužilaštvo odgovara da Žalbeno vijeće treba odbiti Župljaninovu žalbu jer on nije pokazao postojanje pravne greške koja obesnažuje presudu, niti postojanje činjenične greške koja je dovela do neostvarenja pravde.⁴⁸ Tužilaštvo dalje kaže da je Župljanin "imao pravično suđenje pred nepristrasnim vijećem sudija".⁴⁹

par. 5-8; Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, 18. juli 2014. (dalje u tekstu: Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva), par. 1.

⁴⁰ Replika u ime Miće Stanišića, 11. novembar 2013. (dalje u tekstu: Stanišićeva replika), par. 1, 5; Dodatna replika u ime Miće Stanišića, 29. juli 2014. (dalje u tekstu: Stanišićeva dodatna replika), par. 1, 3.

⁴¹ Župljaninova najava žalbe, par. 7-49.

⁴² Župljaninova najava žalbe, par. 8-23; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 7-181.

⁴³ Župljaninova najava žalbe, par. 24-37; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 182-242.

⁴⁴ Župljaninova najava žalbe, par. 30-37; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-242.

⁴⁵ Župljaninova najava žalbe, par. 38-46; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 243-277.

⁴⁶ Župljaninova najava žalbe, par. 47-48; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 278-282.

⁴⁷ Župljaninova najava žalbe, par. 49; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1-35.

⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Stojana Župljanina, 21. oktobar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena u spis 25. juna 2014.) (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina), par. 3, 245.

⁴⁹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1.

12. U svojoj replici, Župljanin tvrdi da tužilaštvo nije uspjelo pobiti niti jedan njegov argument iznesen u žalbi.⁵⁰

3. Žalba tužilaštva

13. Tužilaštvo osporava Prvostepenu presudu po dvije osnove.⁵¹ U svojoj prvoj žalbenoj osnovi, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je Stanišiću i Župljaninu izreklo neadekvatne kazne.⁵² U svojoj drugoj žalbenoj osnovi, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo time što je Stanišića i Župljanina osudilo samo za progon kao zločin protiv čovječnosti, a nije izreklo kumulativne osude za druge zločine protiv čovječnosti za koje su proglašeni krivično odgovornima: (i) ubistvo (tačka 3); (ii) mučenje (tačka 5); (iii) deportacija (tačka 9); i (iv) nehumana djela (prisilno premještanje) (tačka 10).⁵³ Tužilaštvo traži da Žalbeno vijeće u vezi s tim krivičnim djelima izrekne osude koje bi u potpunosti odražavale Stanišićevu i Župljaninovu krivičnu odgovornost.⁵⁴

14. U svojim odgovorima, Stanišić i Župljanin iznose da Žalbeno vijeće treba da odbije žalbu tužilaštva.⁵⁵ Konkretno, oni odgovaraju da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono pravo u odmjeravanju kazne ili da je učinilo grešku⁵⁶ i tvrde da odluku Pretresnog vijeća da se ne izriču kumulativne osude treba potvrditi.⁵⁷

15. Tužilaštvo replicira da ni Stanišić ni Župljanin nisu pokazali da su izrečene kazne razumne.⁵⁸ Nadalje, tužilaštvo replicira da Stanišić i Župljanin nisu pokazali postojanje uvjerljivih

⁵⁰ V., u opštem smislu, Replika Stojana Župljanina na Odgovor tužilaštva, 11. novembar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena u spis 13. novembra 2013.) (dalje u tekstu: Župljaninova replika), par. 1-86; Replika Stojana Župljanina na Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva na žalbu u vezi s dodatnim žalbenim osnovom, 25. juli 2014. (dalje u tekstu: Župljaninova dodatna replika), par. 1-23.

⁵¹ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 2-5; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1-61.

⁵² Najava žalbe tužilaštva, par. 2-3; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1, 3-53, 61.

⁵³ Najava žalbe tužilaštva, par. 4-5; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54-61.

⁵⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 5; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54, 60-61.

⁵⁵ Podnesak respondentu u ime Miće Stanišića, 21. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Stanišićev odgovor na žalbu), par. 3, 110, 182; Odgovor Stojana Župljanina na Žalbeni podnesak tužilaštva, 21. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Župljaninov odgovor na žalbu), par. 26. Up. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 180.

⁵⁶ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 3, 110; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 2, 16.

⁵⁷ V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 115, 118, 179-180; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 17-21, 23.

⁵⁸ Objedinjena replika tužilaštva na podnesak respondentu Miće Stanišića i odgovor Stojana Župljanina na žalbu tužilaštva, 11. novembar 2013. (dalje u tekstu: Objedinjena replika tužilaštva), par. 1-17.

razloga koji bi opravdali odstupanje od ustaljene sudske prakse Međunarodnog suda o kumulativnim osudama.⁵⁹

C. Žalbeni pretres

16. Žalbeno vijeće saslušalo je usmene argumente strana o ovim žalbama 16. decembra 2015.⁶⁰ Razmotrivši pismene i usmene argumente Stanišića, Župljanina i tužilaštva, Žalbeno vijeće ovim donosi svoju presudu.

⁵⁹ Objedinjena replika tužilaštva, par. 1, 18-25.

⁶⁰ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 61-244.

II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

17. Član 25 Statuta predviđa da Žalbeno vijeće može potvrditi, poništiti ili preinačiti odluke pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće podsjeća da žalbeni postupak nije suđenje *de novo*.⁶¹ U žalbenom postupku strane moraju svoje argumente ograničiti na greške u primjeni prava koje bi mogle obesnažiti odluku pretresnog vijeća i greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde.⁶² Ti kriteriji su utvrđeni u članu 25 Statuta i ustaljeni su i u praksi ovog Međunarodnog suda i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR).⁶³ U izuzetnim okolnostima, Žalbeno vijeće će saslušati i žalbe u kojima strana u postupku iznosi neko pravno pitanje koje ne bi dovelo do obesnaženja Prvostepene presude, ali koje je ipak od opšteg značaja za praksu Međunarodnog suda.⁶⁴

18. Strana u postupku koja tvrdi da je došlo do greške u primjeni prava mora navesti o kojoj je grešci riječ, iznijeti argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasniti kako ta greška obesnažuje odluku.⁶⁵ Navod o pogrešnoj primjeni prava koji nema nikakvih izgleda da promijeni ishod odluke može se na toj osnovi i odbaciti.⁶⁶ Međutim, čak i ako argumenti strane koja ulaže žalbu nisu dovoljni da potkrijepe navod o učinjenoj grešci, Žalbeno vijeće može iz drugih razloga zaključiti da je napravljena greška u primjeni prava.⁶⁷ Svaki žalilac koji iznosi tvrdnju o grešci u primjeni prava zbog nedostatka obrazloženja mora precizno identifikovati konkretna pitanja, činjenične zaključke

⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 13.

⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 13.

⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 29.

⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 16. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 8.

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 30; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8.

⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 17. V. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8.

⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 17.

ili argumente za koje tvrdi da je pretresno veće propustilo da ih razmotri i objasniti zbog čega taj propust obesnažuje odluku.⁶⁸

19. Žalbeno veće preispituje pravne zaključke pretresnog vijeća kako bi utvrdilo da li su oni ispravni.⁶⁹ Ako utvrdi da je u prvostepenoj presudi došlo do greške u primjeni prava zbog toga što je primijenjen pogrešan pravni standard, Žalbeno vijeće će formulirati ispravan pravni standard i u skladu s njim preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog vijeća.⁷⁰ Žalbeno vijeće pritom ne samo da ispravlja grešku u primjeni prava, nego, po potrebi, primjenjuje ispravan pravni standard na dokaze iz spisa prvostepenog postupka i utvrđuje da li se i samo uvjerilo van razumne sumnje u činjenični zaključak koji žalilac osporava, i tek ga potom potvrđuje u žalbenom postupku.⁷¹ Žalbeno vijeće neće preispitati cijeli spis prvostepenog postupka *de novo*. Umjesto toga, Vijeće će u principu razmotriti samo dokaze na koje pretresno vijeće upućuje u tekstu presude ili u pratećim fusnotama, dokaze iz spisa prvostepenog postupka na koje upućuju strane u postupku, kao i, tamo gdje je to relevantno, dodatne dokaze prihvaćene u žalbenom postupku.⁷²

20. Pri razmatranju navoda o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, Žalbeno vijeće će primijeniti standard razumnosti.⁷³ Prilikom preispitivanja zaključaka pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće će zaključak pretresnog vijeća zamijeniti svojim samo u slučajevima kada nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese prvobitnu odluku.⁷⁴ Na navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju Žalbeno vijeće primjenjuje isti standard razumnosti bez obzira na to da li je sporni činjenični zaključak zasnovan na neposrednim ili posrednim dokazima.⁷⁵ Žalbeno

⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 17.

⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 18.

⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 18.

⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 18.

⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 18.

⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 19. V. Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10.

⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 19.

⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 19.

vijeće neće preinačiti odluku pretresnog vijeća zbog bilo kakve činjenične greške, nego samo zbog one koja je dovela do neostvarenja pravde.⁷⁶

21. Prilikom utvrđivanja da li je neki zaključak pretresnog vijeća razuman, Žalbeno vijeće neće olako zadirati u činjenične zaključke pretresnog vijeća.⁷⁷ Žalbeno vijeće podsjeća na pristup koji je Žalbeno vijeće usvojilo u predmetu *Kupreškić i drugi* kao na jedno opšte načelo, a tamo stoji:

U skladu s jurisprudencijom Međunarodnog suda, zadatak saslušanja, ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza koji se izvode na suđenju pripada prvenstveno pretresnom vijeću. Stoga se Žalbeno vijeće prema činjeničnom stanju koje je utvrdilo pretresno vijeće mora odnositi s određenom dozom uvažavanja. Žalbeno vijeće može umjesto nalaza pretresnog vijeća donijeti svoj nalaz samo ako dokaze na koje se pozvalo pretresno vijeće ne bi prihvatio nijedan razuman presuditelj o činjenicama ili ako su dokazi ocijenjeni "potpuno pogrešno".⁷⁸

22. Taj isti standard razumnosti i isto uvažavanje činjeničnih zaključaka pretresnog vijeća važe i prilikom razmatranja žalbe tužilaštva. Žalbeno vijeće će smatrati da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao doći do osporavanog zaključka.⁷⁹ Budući da je na tužilaštvu da na suđenju van razumne sumnje dokaže krivicu optuženog, značaj činjenične greške koja dovodi do neostvarenja pravde donekle je drugačiji kad se radi o žalbi tužilaštva na oslobađajuću presudu nego kad se radi o žalbi odbrane na osuđujuću presudu.⁸⁰ Optuženi mora pokazati da činjenične greške pretresnog vijeća stvaraju razumnu sumnju u pogledu njegove krivice.⁸¹ Tužilaštvo mora pokazati da je, kada se uzmu u obzir činjenične greške pretresnog vijeća, uklonjena svaka razumna sumnja u krivicu optuženog.⁸²

23. Žalbeno vijeće podsjeća da se postupak koji se primjenjuje kod presuđivanja u vezi s navodom o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, kad su u žalbenom postupku prihvaćeni

⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 19.

⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 20.

⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 20.

⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 24.

⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 24.

⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 24.

dodatni dokazi, ali nije napravljena greška u pogledu primijenjenog pravnog standarda, sastoji od sljedeće dvije faze:

(i) Žalbeno vijeće će najprije utvrditi, samo na osnovu spisa prvostepenog postupka, da li je tačno da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti zaključak da je optuženi van svake razumne sumnje kriv. Ako je tako, nije potrebno da se to dalje ispituje kao pravno pitanje.

(ii) Ako, međutim, Žalbeno vijeće utvrdi da je razuman presuditelj o činjenicama mogao donijeti zaključak da je optuženi van svake razumne sumnje kriv, ono će utvrditi da li je, u svjetlu dokaza iz prvostepenog postupka i dodatnih dokaza prihvaćenih u žalbenom postupku, i sâmo van svake razumne sumnje uvjereno u pogledu zaključka da je optuženi kriv.⁸³

24. Žalbeno veće podsjeća da ima inherentne diskrecione ovlasti da odredi koje tvrdnje strana zaslužuju pismeno obrazloženje i bez detaljnog obrazloženja može odbaciti argumente koji su očigledno neutemeljeni.⁸⁴ Doista, zadatak Žalbenog vijeća ne može se efektivno i efikasno ostvariti bez usredsređenog doprinosa strana.⁸⁵ Da bi Žalbeno vijeće ocijenilo argumente strane u žalbenom postupku, od te strane se očekuje da svoju tezu izloži jasno, logično i iscrpno.⁸⁶ Od strane koja se žali očekuje se da precizno uputi na relevantne stranice transkripta suđenja ili paragrafe odluke ili presude na koje se njeno osporavanje odnosi.⁸⁷ Žalbeno vijeće neće detaljno razmatrati argumente koji su nerazumljivi, protivrječni ili neodređeni, ili koji imaju druge formalne i očigledne nedostatke.⁸⁸ Argumente koji nemaju izgleda da dovedu do poništenja ili preinačenja osporene odluke Žalbeno vijeće može smjesta odbaciti bez razmatranja njihovog merituma.⁸⁹

⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 24.

⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 426.

⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 22.

⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 19.

⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 22.

⁸⁷ Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu, IT/201, 7. mart 2002., par. 1(c)(iii)-(iv), 4(b)(ii). V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 22.

⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 26.

⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 14; Drugostepena presuda u

25. Žalbeno vijeće podsjeća da je, primjenjujući ta osnovna načela, u prethodnim predmetima utvrdilo nekoliko kategorija argumenata u žalbenom postupku koji sadrže nedostatke i koji se mogu odbaciti bez detaljnog razmatranja.⁹⁰ Konkretno, Žalbeno vijeće će bez detaljne analize odbaciti: (i) argumente u kojima se ne preciziraju osporavani činjenični zaključci, u kojima se iskrivljeno prikazuju činjenični zaključci ili dokazi, ili u kojima se zanemaruju drugi relevantni činjenični zaključci; (ii) neargumentovane tvrdnje da pretresno vijeće očigledno nije uzelo u obzir relevantne dokaze, pri čemu se ne pokazuje da na osnovu tih dokaza nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo pretresno vijeće; (iii) prigovore na činjenične zaključke na kojima se ne temelji osuđujuća presuda i očigledno irelevantne argumente, koji idu u prilog osporavanom zaključku ili se ne kose s njim; (iv) argumente da se pretresno vijeće oslonilo, odnosno da se nije oslonilo na neki dokaz, bez objašnjenja zašto je, s obzirom na druge dokaze, osuđujuća presuda neutemeljena; (v) argumente koji se protive zdravom razumu; (vi) prigovore na činjenične zaključke kada njihova relevantnost nije jasna ili kada je žalilac nije objasnio; (vii) puko ponavljanje argumenata koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, pri čemu se ne pokazuje da njihovo odbacivanje od strane pretresnog vijeća predstavlja grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća; (viii) navode zasnovane na materijalu koji nije uvršten u spis predmeta; (ix) neargumentovane tvrdnje koje nisu potkrijepljene nikakvim dokazima, nerazrađene tvrdnje ili propust da se navede o kojoj je grešci riječ; (x) neargumentovane tvrdnje da pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu dokazima ili da nije protumačilo dokaze na određeni način.⁹¹

26. Najzad, ako Žalbeno vijeće ustanovi da u nekoj žalbenoj osnovi koja je predstavljena kao da se tiče navodne greške u primjeni prava nije jasno formulisan pravni prigovor, nego se osporavaju činjenični zaključci pretresnog vijeća u smislu načina na koji je ono ocijenilo dokaze, Žalbeno vijeće će ili analizirati te navodne greške u utvrđivanju činjenica kako bi ocijenilo razumnost osporenih zaključaka ili će uputiti na relevantnu analizu u okviru drugih žalbenih osnova.⁹²

predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 34; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 11.

⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 23.

⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 23.

⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 21. V. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 252, 269.

III. NAVODI O USKRAĆIVANJU PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE PRED NEZAVISNIM I NEPRISTRASNIM SUDOM (STANIŠIĆEVA ŽALBENA OSNOVA 1BIS I ŽUPLJANINOVA ŠESTA ŽALBENA OSNOVA)

A. Uvod

27. Dana 27. marta 2013. Pretresno vijeće, koje su činili sudije Burton Hall, Guy Delvoie i Frederik Harhoff (dalje u tekstu: sudija Harhoff), jednoglasno je osudilo Stanišića i Župljanina temeljem odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.⁹³ Nakon što je donesena Prvostepena presuda jedan danski dnevni list objavio je pismo koje je napisao sudija Harhoff i uputio ga 56 primalaca, s datumom od 6. juna 2013. (dalje u tekstu: Pismo).⁹⁴ Dana 9. jula 2013. Vojislav Šešelj, optuženi u jednom suđenju pred pretresnim vijećem u čijem sastavu je bio i sudija Harhoff, zatražio je da se na osnovu Pisma sudija Harhoff izuzme iz njegovog predmeta.⁹⁵ Dana 28. avgusta 2013., vijeće koje je u predmetu *Šešelj* sazvaio vršilac dužnosti predsjednika MKSJ-a (dalje u tekstu: Specijalno vijeće) zaključilo je većinom glasova da je u Pismu sudija Harhoff "pokazao pristrasnost u prilog osuđujućoj presudi, tako da bi to kod razumnog i valjano informisanog posmatrača izazvalo razumnu bojazan od pristrasnosti".⁹⁶ Nakon toga, sudija Harhoff je izuzet iz predmeta *Šešelj*.⁹⁷ Dana 14. aprila 2014., Žalbeno vijeće prihvatilo je Pismo u cijelosti kao dodatni dokaz u žalbi u ovom predmetu⁹⁸ i dopustilo Stanišiću i Župljaninu da dopune svoje žalbe kako bi u

⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313-315, 489-530, 729-798, 912, 916, 918. Pored toga, Župljanin je osuđen za naređivanje progona putem pljačke imovine (v. gore, par. 6).

⁹⁴ V. dokazni predmet 1DA1.

⁹⁵ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Zahtev prof. dr Vojislava Šešelja za izuzeće sudije Frederika Harhoffa, 9. juli 2013.

⁹⁶ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsjedniku, 28. avgust 2013. (dalje u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj*), par. 14. Specijalno vijeće je većinom glasova odbilo zahtjev tužilaštva za ponovno razmatranje i zahtjev Stanišića i Župljanina da iznesu argumente u tom predmetu (*Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina, 7. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Odluka o ponovnom razmatranju u predmetu *Šešelj*), par. 22). Žalbeno vijeće će u daljem tekstu Odluku o izuzeću u predmetu *Šešelj* i Odluku o ponovnom razmatranju u predmetu *Šešelj* zajedno nazivati odluke u predmetu *Šešelj*.

⁹⁷ Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj*, par. 14-15; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Nalog o imenovanju sudije na osnovu pravila 15, 31. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Nalog o smjeni sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*), str. 2.

⁹⁸ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 14. april 2014., par. 22-24, 27. V. dolje, Dodatak A, par. 5. Pismo je uvršteno u žalbeni spis kao dokazni predmet 1DA1.

njih uključili i argumente u vezi s Pismom.⁹⁹ Žalbeno vijeće u spis je takođe primilo tri dokumenta u svrhu pobijanja, i to dva članka objavljena u medijima (dalje u tekstu: Članci iz medija),¹⁰⁰ kao i dopis sudije Harhoffa od 8. jula 2013., upućen sudiji Jeanu-Claudeu Antonettiju, predsjedavajućem sudiji u predmetu *Šešelj*, u vezi s Pismom (dalje u tekstu: Dopis) (dalje u tekstu zajedno: materijal u svrhu pobijanja).¹⁰¹

28. Stanišić i Župljanin tvrde da im je pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom narušeno učestvovanjem sudije Harhoffa u sudskom postupku,¹⁰² što obesnažuje njihove osuđujuće presude.¹⁰³ Oni tvrde: (i) da izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj* mora dovesti do istog rezultata u postupku protiv njih;¹⁰⁴ i (ii) da Pismo ostavlja neprihvatljiv utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa, odnosno stvara dojam da je on sklon osuđivanju optuženih lica, što opovrgava pretpostavku nepristrasnosti u ovom predmetu.¹⁰⁵ Stanišić i Župljanin traže da Žalbeno vijeće poništi konstatacije Pretresnog vijeća, ukine Prvostepenu presudu i provede *de novo* procjenu svih konstatacija ili naloži ponovno suđenje pred novim pretresnim vijećem.¹⁰⁶ Alternativno, oni traže da se u potpunosti oslobode svih optužbi.¹⁰⁷

⁹⁹ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da mu se odobri izmjena najave žalbe, 14. april 2014. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da mu se odobri izmjena najave žalbe), par. 23-24; Odluka po drugom Župljaninovom zahtjevu za izmjenu svoje najave žalbe i dopunu svog žalbenog podneska, 14. april 2014., par. 16-19. V. Župljaninova najava žalbe; Stanišićeva najava žalbe, 23. april 2013.; Župljaninov drugi zahtjev za izmjenu najave žalbe i dopunu žalbenog podneska, 9. septembar 2013.; Dodatni podnesak u prilog zahtjevu Miće Stanišića za dopunu najave žalbe, 9. septembar 2013. Stanišićeva žalbena osnova *1bis* i Župljaninova šesta žalbena osnova su naknadno dodate žalbenom postupku.

¹⁰⁰ Dokazni predmet PA2 (članak pod naslovom "Dvije zbunjujuće presude u Hagu", od 1. juna 2013., koji je objavio *The Economist*); dokazni predmet PA3 (članak pod naslovom "Šta se desilo haškom Tribunalu?", od 2. juna 2013., koji je objavio *New York Times*).

¹⁰¹ Dokazni predmet PA1.

¹⁰² V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 2-10. V. takođe Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 34-35; dolje, Dodatak A, par. 5.

¹⁰³ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 4, 9-10, 106-131; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 2-3, 30-34. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 70, 160.

¹⁰⁴ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 33-52; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 4-12, 28-29; Stanišićeva dodatna replika, par. 28-30.

¹⁰⁵ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 53-105; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 13-27. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 69-70, 72-73, 144-145.

¹⁰⁶ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 92-93, 160-161.

¹⁰⁷ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 92-93.

29. Tužilaštvo odgovara da su Stanišić i Župljanin imali pravično suđenje pred nepristrasnim sudskim vijećem¹⁰⁸ i da njihove žalbe u tom smislu treba odbiti.¹⁰⁹ Tužilaštvo tvrdi da su se Stanišić i Župljanin: (i) nepravilno skoncentrisali na izuzeće sudije Harhoffa iz predmeta *Šešelj*, koje je po tvrdnjama tužilaštva bilo pogrešno i nije obavezujuće u ovom predmetu;¹¹⁰ i da nisu (ii) ni opovrgli pretpostavku o nepristrasnosti sudije Harhoffa, niti su pokazali da je jasno utvrđeno da postoji razumna bojazan od pristrasnosti.¹¹¹

B. Da li izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj* mora imati isti ishod u ovom predmetu

1. Argumenti strana

30. Stanišić i Župljanin tvrde da izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*, iako nije pravno obavezujuće, mora dovesti do istog ishoda u postupku protiv njih.¹¹² Stanišić tvrdi da je sudija Harhoff iz predmeta *Šešelj* izuzet u svom svojstvu sudije MKSJ-a i da njegovo izuzeće nije ograničeno na neki konkretni predmet.¹¹³ Slično tome, Župljanin tvrdi da pristrasnost ustanovljena odlukama u predmetu *Šešelj* nije bila usmjerena konkretno na Šešelja, nego je proizašla iz sklonosti sudije Harhoffa prema osuđivanju optuženih lica.¹¹⁴ Stanišić i Župljanin takođe tvrde da je Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj* pravomoćna i da je Žalbeno vijeće ne može obesnažiti time što će u ovom predmetu donijeti drugačiji zaključak.¹¹⁵ S tim u vezi, Stanišić i Župljanin tvrde da su

¹⁰⁸ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1.

¹⁰⁹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 4. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 129, 134-135, 183, 204.

¹¹⁰ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 3.

¹¹¹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 3. V. Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1, 4.

¹¹² V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 33-52; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 4-12, 28-29; Stanišićeva dodatna replika, par. 28-30.

¹¹³ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 6, 35-41. V. Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 12, 28-29. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 73-75. Stanišić dalje tvrdi da se "sudija koji je iznio poglede koji stvaraju utisak da je on sklon osuđivanju osoba optuženih u jednom predmetu – dok istovremeno zasjeda u jednom drugom predmetu – ne može izuzeti iz prvog predmeta, a da se u drugom *ne* konstatuje utisak pristrasnosti." (Stanišićeva dodatna replika, par. 30). V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 49-52 (gdje se tvrdi da je izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj* nerazdvojivo od utvrđivanja treba li ga izuzeti u ovom predmetu); Stanišićeva dodatna replika, par. 32; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 90-91.

¹¹⁴ Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 9-10. V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 43.

¹¹⁵ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 41. V. Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 9-12. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 90. Stanišić takođe tvrdi da "kad bi Žalbeno vijeće došlo do drugačijeg zaključka o uticaju Pisma u ovom predmetu, to bi imalo efekat indirektnog poništavanja [odluka u predmetu *Šešelj*] zbog međusobno nerazlučivih karakteristika

predmet *Šešelj* i ovaj postupak u suštini "identični", budući da se odluke u predmetu *Šešelj* bave istim pitanjem (tj. nepristrasnošću sudije Harhoffa u svjetlu pogleda koje je iznio u Pismu), temelje se na istom materijalu (tj. Pismu), nisu ograničene na nekog konkretnog optuženog i bave se istom temom (tj. time kako sudija Harhoff interpretira odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata).¹¹⁶ Stanišić tvrdi da Žalbeno vijeće nema ovlasti da donese odluku suprotnu odlukama u predmetu *Šešelj* jer je za odluke u predmetu *Šešelj* vršilac dužnosti predsjednika Međunarodnog suda rekao da su "sada konačne",¹¹⁷ a nije ni utvrđeno postojanje bilo kakve očite greške u rezonovanju ili pak promjena okolnosti, niti je s tim u vezi pokrenuto pitanje, što bi opravdalo preinačenje odluka u predmetu *Šešelj*.¹¹⁸ Prema Stanišiću, utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa dovodi u pitanje povjerenje u provođenje pravde, u suprotnosti je s članom 13 Statuta, te ga stoga diskvalifikuje za postupanje u svojstvu sudije.¹¹⁹

31. Tužilaštvo odgovara da odluke u predmetu *Šešelj* nisu ni obavezujuće ni jednako primjenjive u ovom predmetu.¹²⁰ Tužilaštvo tvrdi da se prethodne sudske odluke o izuzeću odnose na konkretan predmet u kom su donijete i "da Žalbeno vijeće zato mora donijeti vlastitu odluku o nepristrasnosti sudije Harhoffa u ovom predmetu."¹²¹ Tužilaštvo se konkretno poziva na razlike

koje postoje u osnovi oba predmeta" (Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 46). V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 35, 41-42.

¹¹⁶ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 42-44, 57; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 10, 12. Stanišić pravi dvije razlike između ovog predmeta i predmeta *Šešelj*, ali tvrdi da je konstatacija o utisku pristrasnosti iz predmeta *Šešelj* primjenjiva u ovom predmetu. Konkretno, on primjećuje: (i) da je Prvostepena presuda već bila izrečena kad je objavljeno Pismo, što ima posljedicu samo na mogući pravni lijek; i (ii) da Specijalno vijeće nije razmatralo materijal u svrhu pobijanja (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 91; Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 45). V. Stanišićeva dodatna replika, par. 27-31).

¹¹⁷ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 41, gdje se upućuje na Nalog o smjeni sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 90. Stanišić tvrdi da je Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj* bila predmet neuspješne žalbe i da su odluke u predmetu *Šešelj* provedene. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 47.

¹¹⁸ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 41, 47-48. V. Stanišićeva dodatna replika, par. 23-24, 26. V. Župljaninova dodatna replika, par. 2. V. također žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 143.

¹¹⁹ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 49-52, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Édouarda Karemere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-T, Odluka po zahtjevu Josepha Nzirorere za izuzeće sudije Byrona i odgodu postupka, 20. februar 2009. (dalje u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Karemera i drugi*), par. 6, *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-05/18-PT, Odluka po zahtjevu za izuzeće sudije Picard i Izvještaj potpredsjedniku na osnovu pravila 15(B)(ii), 22. juli 2009. (dalje u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Karadžić*), par. 17.

¹²⁰ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 28; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 132.

¹²¹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 31. V. Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 28-30. Tužilaštvo kaže da su "tvrdnje da se pristrasnost sudija odnosi na konkretan predmet potvrđene i time da su prethodna izuzeća sudija na međunarodnim krivičnim sudovima važila samo u tim konkretnim predmetima i nisu uticala na sposobnost tih sudija da zasjedaju u drugim

između predmeta *Šešelj* i ovog predmeta, odnosno, na argumente, dokaze i činjenicu da je Prvostepena presuda već bila donesena na dan objavljivanja Pisma.¹²² Tužilaštvo dalje tvrdi da su odluke u predmetu *Šešelj* pogrešne i nisu uvjerljive kad je riječ o nepristrasnosti sudije Harhoffa u ovom predmetu.¹²³

2. Analiza

32. U vezi s pitanjem izuzeća sudija pravilo 15(A) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a (dalje u tekstu: Pravilnik) predviđa da "sudija koji ima lični interes u predmetu ili koji s tim predmetom ima ili je imao ikakve veze koja bi mogla uticati na njegovu nepristrasnost ne smije da učestvuje u prvostepenom ili žalbenom postupku u tom predmetu."¹²⁴ U svjetlu člana 13 Statuta – koji zahtijeva da sudije između ostalog budu nepristrasni – pravilo 15(A) Pravilnika tumačilo se i primjenjivalo u skladu s principom da sudija nije nepristrasan ako postoji stvarna pristrasnost ili neprihvatljivi utisak o pristrasnosti.¹²⁵ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da jedan sudija koji nije ispunio uslove ovog pravila u jednom konkretnom predmetu i dalje ima pravo da nastavi obavljati funkcije sudije MKSJ-a i zasjeda u drugim predmetima ako u tim drugim predmetima ispunjava

predmetima" (Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 30, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-T, Odluka kolegija po zahtjevu za izuzeće sudija shodno pravilu 15 ili alternativno, da se izvjesne sudije sami povuku, 25. oktobar 1999. (dalje u tekstu: Odluka o izuzeću i povlačenju sudija u predmetu *Delalić i drugi*), par. 9, *Tužilac protiv Isse Hassana Sesaya*, predmet br. SCSL-2004-15-AR15, Odluka po zahtjevu odbrane za izuzeće sudije Robertsona iz Žalbenog vijeća, 13. mart 2004. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *RUF*), par. 1, 18, *Édouard Karemera i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-44-AR15bis.2, Obrazloženje Odluke po interlokutornim žalbama u vezi s nastavkom postupka sa zamjenskim sudijom i po Nzirororovom zahtjevu za dopuštenje da se uzme u obzir novi materijal, 22. oktobar 2004., par. 68-69).

¹²² Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 31; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 133-134. Tužilaštvo tvrdi da jednoglasna Prvostepena presuda pokazuje da je interpretacija Pisma od strane većine u Specijalnom vijeću bila netačna i da je Dopis pogrešno smatran nevažnim. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 133-134. Tužilaštvo takođe tvrdi da bi zaključak suprotan odlukama u predmetu *Šešelj* bio u skladu s prethodnim situacijama, u kojima su različita pretresna vijeća dolazila do različitih zaključaka na osnovu različitih argumenata i dokaza. Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 31.

¹²³ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 21-26. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 132-133. Tužilaštvo tvrdi da "kad bi se prihvatilo da bilo koja formulacija u odlukama ima širi uticaj, svaki takav zaključak više ne bi bio u nadležnosti Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*." Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 28.

¹²⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 179.

¹²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189-191; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 179-181. V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 175 (uz napomenu da pravilo 15(A) Pravilnika traži da se sudija povuče iz predmeta ako smatra da mu je nepristrasnost dovedena u pitanje).

uslove pravila 15 Pravilnika.¹²⁶ Žalbeno vijeće stoga smatra da se stvarna pristranost ili neprihvatljivi utisak o pristrasnosti po pravilu 15 Pravilnika mora utvrđivati od slučaja do slučaja.¹²⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*, koje je utvrđeno na osnovu pravila 15 Pravilnika, njega ne izuzima automatski iz drugih predmeta. Stanišić i Župljanin se stoga ne mogu osloniti na konstataciju o utisku o pristrasnosti iz nekog drugog predmeta, nego umjesto toga moraju pokazati da su one aktivnosti sudije Harhoffa, za koje tvrde da ukazuju na neprihvatljivi utisak o pristrasnosti, uticale na njegovu nepristrasnost tokom postupka na njihovom suđenju.¹²⁸

33. Pored toga, kao što je zaključilo Žalbeno vijeće, nije donesen nikakav opšti zaključak ni konačna odluka o pristrasnosti sudije Harhoffa koji bi se odnosili na ovaj predmet,¹²⁹ a činjenične konstatacije u odlukama u predmetu *Šešelj* bile su ograničene na konkretne okolnosti tog predmeta.¹³⁰ Žalbeno vijeće s tim u vezi naglašava da, u pravilu, činjenične konstatacije jednog pretresnog vijeća nisu kasnije obavezujuće za druga vijeća.¹³¹ Žalbeno vijeće takođe ne smatra uvjerljivim Stanišićev i Župljaninov argument da su predmet *Šešelj* i tekući postupak "identični".¹³² Podsjećajući na to da strana koja traži izuzeće sudije ima obavezu da pokaže postojanje razumnog

¹²⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 683 (gdje stoji da "relevantno pitanje na koje Žalbeno vijeće treba da odgovori jeste da li bi reakcija hipotetičnog neutralnog posmatrača (s poznavanjem okolnosti dovoljnim za donošenje razumnog suda) bila da [sudija] ne bi moga[o] na nepristrasan način i bez predubjeđenja prosuđivati o pitanjima koja se u [tom] predmetu pojavljuju" (naglasak dodat)). V. takođe Odluka o izuzeću i povlačenju sudija u predmetu *Delalić i drugi*, par. 9 ("Ukoliko sudija ne ispunjava uslove određene pravilom 15 (B), on se izuzima iz pretresa dotičnog predmeta, ali i dalje ima puno pravo da obavlja dužnost sudije Međunarodnog suda i zasjeda u drugim predmetima").

¹²⁷ V. Odluka o izuzeću i povlačenju sudija u predmetu *Delalić i drugi*, par. 9-10. V. takođe *Prosecutor v. Chea Nuona et al.*, predmet br. 002/19-09-2007/ECCC/TC, Decision on Ieng Sary's Application to Disqualify Judge Nil Nonn and Related Requests, 28. januar 2011., par. 7 ("Iz toga slijedi da konstatacija o pristrasnosti u nekom predmetu sama po sebi ne zahtijeva da se sudija izuzme iz drugih, nevezanih predmeta.").

¹²⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197 ("Na žalocu je da izvede dovoljno dokaza da uvjeri Žalbeno vijeće da sudija Mumba u njegovom predmetu nije bila nepristrasna"), par. 200 ("Čak i da je pokazano da je sudija Mumba izričito pristajala uz ciljeve [...] za djelovanje u vezi s unapređenjem i zaštitom ljudskih prava žena, taj interes, budući da je opšte prirode, različit je od interesa sudije da te ciljeve sprovede sudeći u određenom predmetu").

¹²⁹ V. Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da se poništi suđenje i zahtjevu Stojana Župljanina da se poništi Prvostepena presuda, 2. april 2014. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za poništenje suđenja), par. 25.

¹³⁰ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za ponovno razmatranje odluke po Stanišićevom zahtjevu da se poništi suđenje i Župljaninovom zahtjevu da se poništi Prvostepena presuda, 24. juli 2014., par. 15, gdje se upućuje na Odluku po zahtjevu za poništenje suđenja, par. 25.

¹³¹ V. Odluka po zahtjevu za poništenje suđenja, par. 25 (s tamo navedenim referencama).

¹³² V. gore, par. 30.

utiska o pristrasnosti,¹³³ Žalbno vijeće konstatuje da se argumenti izneseni u predmetu *Šešelj*, kao i tamo razmotreni dokazi, razlikuju od onih u ovom predmetu, kao i to da je u predmetu *Šešelj* sudija Harhoff poslao Pismo dok je suđenje još trajalo.¹³⁴ Prema tome, to što se Stanišić i Župljanin oslanjaju na konstatacije iz predmeta *Šešelj* nije dovoljno da bi oni ispunili svoju obavezu dokazivanja. Nadalje, Žalbno vijeće smatra da Stanišić izvlači iz konteksta nalog vršioca dužnosti predsjednika kojim je sudija Harhoff zamijenjen u predmetu *Šešelj*.¹³⁵ Jasno je da se relevantna izjava u tom nalogu, to jest da je izuzeće sudije Harhoffa "stoga sada konačno", odnosi na konačnost izuzeća po pravilu 15 Pravilnika u postupku protiv Šešelja i da je vezana samo za taj predmet.¹³⁶ Isto tako, argument Stanišića i Župljanina da bi drugačiji zaključak o nepristrasnosti sudije Harhoffa u ovom predmetu obesnažio odluke u predmetu *Šešelj* neutemeljen je i odbija se.

34. S obzirom na gore navedeno, Žalbno vijeće odbija argumente Stanišića i Župljanina da odluke u predmetu *Šešelj* moraju automatski dovesti do istog ishoda u ovom predmetu.

C. Da li Pismo opovrgava presumpciju nepristrasnosti sudije Harhoffa u ovom predmetu

1. Argumenti strana

35. Stanišić i Župljanin tvrde da je presumpcija nepristrasnosti u ovom predmetu opovrgnuta i da je jasno pokazano postojanje razumnog utiska o pristrasnosti.¹³⁷ Oni tvrde da sadržaj Pisma ostavlja utisak pristrasnosti u smislu sklonosti ka osuđivanju optuženih lica.¹³⁸ Stanišić tvrdi da više izjava u Pismu same po sebi opravdavaju konstataciju o utisku pristrasnosti i da sadržaj, "*kad se čita kao cjelina*", opovrgava presumpciju nepristrasnosti koju je uživao sudija Harhoff".¹³⁹ Stanišić smatra da, iako Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, Drugostepena presuda u

¹³³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197; gore, par. 44.

¹³⁴ V. npr. Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj*, par. 2 (Šešeljeva odbrana je izjavila da je sudija Harhoff izuzetno sklon osuđivanju optuženih lica srpske nacionalnosti i ustvrdila da treba pokrenuti postupak za nepoštovanje suda), 8-14 (u predmetu *Šešelj* nije uzet u obzir materijal u svrhu pobijanja); Odluka o ponovnom razmatranju u predmetu *Šešelj*, par. 12-20 (u predmetu *Šešelj* nisu uzeti u obzir Članci iz medija, ali je Specijalno vijeće konstatovalo da Dopis nije relevantan i da nema dokaznu vrijednost).

¹³⁵ V. gore, par. 30; Nalog o smjeni sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*.

¹³⁶ Nalog o smjeni sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*, str. 1.

¹³⁷ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 98. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 69-70, 72-73. V. takođe Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 61-97; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 13-26. V. Stanišićeva dodatna replika, par. 3-4, 9, 18-19; Župljaninova dodatna replika, par. 4.

¹³⁸ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 61-76; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 10-11, 13-17, 22-27. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 77-85, 144-153.

predmetu *Perišić* i Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, koje sudija Harhoff pominje u Pismu, nisu izmijenile parametre UZP-a, "sudija Harhoff kroz kritiku tih presuda otkriva svoje poglede o odgovornosti na osnovu UZP-a i kako ih je primjenjivao kao sudija Međunarodnog suda".¹⁴⁰ Stanišić i Župljanin tvrde da su izjave sudije Harhoffa u Pismu nešto više od pukog neslaganja s pravnim normama.¹⁴¹ Prema Župljaninu, test razumnog utiska o pristrasnosti treba primijeniti tako da se pritom "ima u vidu razumni i pravilno informisani posmatrač iz bilo koje od nacionalnih grupa na koje utiču presude Međunarodnog suda".¹⁴²

36. Stanišić tvrdi da su izjave sudije Harhoffa, kad se uzmu u obzir zajedno s njegovim pravnim i akademskim iskustvom, "posebno šokantne".¹⁴³ On takođe tvrdi da je izjava sudije Harhoffa da je "on uvijek 'smatrao da je pravedno osuditi vođe za zločine za koje su oni znali'" na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, naročito relevantna za ocjenu da li u ovom predmetu postoji neprihvatljiv utisak pristrasnosti.¹⁴⁴ Stanišić i Župljanin tvrde: (i) da su upravo oni izričito obuhvaćeni kategorijom lica koja će vjerovatno biti osuđena kao rezultat sklonosti sudije Harhoffa;¹⁴⁵ i da (ii) pogledi sudije Harhoffa pokazuju da on smatra da se optužena lica mogu osuditi na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata bez dokazivanja nužnih pravnih obilježja.¹⁴⁶

37. Nadalje, Stanišić i Župljanin tvrde da "duboka profesionalna i moralna dilema" koju je sudija Harhoff izrazio nedugo nakon donošenja Prvostepene presude pokazuje da je on imao

¹³⁹ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 62, gdje se upućuje na Odluku o izuzeću u predmetu *Šešelj*, par. 13 (naglasak u originalu).

¹⁴⁰ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 68.

¹⁴¹ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 65-71; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 11, 13; Stanišićeva dodatna replika, par. 34. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 212-213. Župljanin takođe tvrdi da je sudija Harhoff svoje eventualne rezerve u vezi sa sudskom praksom trebao iznijeti u protivnom mišljenju, otvoreno i na način koji doliči jednom sudiji. Župljaninova dodatna replika, par. 17-21. V. Stanišićeva dodatna replika, par. 36.

¹⁴² Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 16-17, gdje se upućuje na *Piersack v. Belgium*, Application No. 8692/79, ECtHR, Presuda, 1. oktobar 1982. (dalje u tekstu: *Piersack protiv Belgije*), par. 30, *Hoekstra v. HM Advocate (No. 2)* (Scottish High Court of Justiciary), 2000 J.C. 391 (dalje u tekstu: *Hoekstra protiv HM Advocate*), par. 18, 22. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 160.

¹⁴³ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 72.

¹⁴⁴ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 79 (naglasak izostavljen).

¹⁴⁵ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 79, 84. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 152.

¹⁴⁶ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 65-71, 73, 78-79 (gdje se upućuje na Pismo, str. 3-4); Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 4, 10-13. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 149-154; Stanišićeva dodatna replika, par. 12, 34-35.

poteškoća u primjeni sudske prakse u vrijeme kad je vijećao o tome jesu li oni krivi ili ne.¹⁴⁷ Kako tvrdi Župljanin, pristrasnost se može ustanoviti na osnovu primjedbi ili komentara koje je sudija iznio nakon što je učestvovao u predmetu na koji se odnosi navod o pristrasnosti,¹⁴⁸ uključujući i na osnovu sklonosti da se pravne norme ne primijenjuju uvijek jednako dosljedno.¹⁴⁹ Stanišić i Župljanin takođe tvrde da izjava sudije Harhoffa, prema kojoj su tadašnji predsjednik MKSJ-a i drugi sudije bili pod vanjskim uticajem da izmijene pravne norme, naglašava dojam pristrasnosti.¹⁵⁰

38. Stanišić i Župljanin dalje tvrde da je materijal u svrhu pobijanja irelevantan i da ne umanjuje dojam o pristrasnosti, nego ga zapravo pojačava.¹⁵¹ Konkretno, Stanišić i Župljanin tvrde da je Dopis jedan sebičan i neprimjeren pokušaj *ex post facto* da se opravda napuštanje uslova za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁵² Stanišić i Župljanin dalje tvrde da materijal u svrhu pobijanja: (i) ne objašnjava stavove sudije Harhoffa da je do jeseni 2012. postojala "ustaljena praksa" osuđivanja optuženih lica,¹⁵³ i (ii) koncentriše se gotovo isključivo na odgovornost za pomaganje i podržavanje.¹⁵⁴ Po Stanišićevim riječima, navodi u Člancima iz medija o potencijalnom političkom uticaju samo odvlače pažnju od stvarnog pitanja o kojem je ovdje riječ, a to su stavovi sudije Harhoffa da je postojala ustaljena praksa da se optužena lica osude.¹⁵⁵

¹⁴⁷ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 66, 74; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 4, 13. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 84-85, 144, 147, 152, 158. Župljanin dalje tvrdi da "retrospektivna i duboko ukorijenjena priroda izraženih pogleda" pokazuje utisak pristrasnosti kad je riječ o načinu na koji je sudija Harhoff ocjenjivao dokaze i primjenjivao pravo u ovom predmetu (Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 13). V. Stanišićeva dodatna replika, par. 18.

¹⁴⁸ Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 14, gdje se upućuje na *Hatchcock v. Navistar Intern. Transp. Corp.*, 53 F. 3d 36, 39 (4th Cir. 1995) (dalje u tekstu: *Hatchcock protiv Navistara*).

¹⁴⁹ Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 15, gdje se upućuje na *Hoekstra protiv HM Advocate*, par. 18, 20, 22.

¹⁵⁰ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 63; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 22-27. V. Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 23. Prema Župljaninu, "sudija Harhoff je imao na raspolaganju druge, pravno i etički prihvatljive načine putem kojih je mogao progovoriti o svojoj 'profesionalnoj i moralnoj dilemi', ali se umjesto toga "opredijelio za nagađanja i insinucije" (Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 26).

¹⁵¹ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 81-105; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 21; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 86-87, 153-154, 157-158. Stanišić i Župljanin tvrde da Žalbeno vijeće treba usvojiti pristup Specijalnog vijeća i konstatovati da materijal u svrhu pobijanja nije relevantan za pitanje da li bi razuman, dobro informisan posmatrač stekao utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa (Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 96; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 18-19). V. takođe Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 100-102.

¹⁵² Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 83-98; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 20. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 87-89, 158.

¹⁵³ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 100. V. Stanišićeva dodatna replika, par. 34.

¹⁵⁴ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 100-102, 104-105; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 20-21.

¹⁵⁵ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 104-105.

39. Tužilaštvo odgovara da Stanišić i Župljanin nisu uspjeli pobiti jaku presumpciju nepristrasnosti koju uživa sudija Harhoff, niti ispuniti visoko postavljeni standard, potreban da bi se pokazalo da je razumni utisak o pristrasnosti jasno ustanovljen.¹⁵⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pismo bilo privatno, neformalno i upućeno grupi "ličnih prijatelja" i da stoga činjenica da sudija Harhoff nije koristio tehničke pravne izraze nije iznenađujuća.¹⁵⁷ Tužilaštvo tvrdi da relevantne okolnosti s kojima bi "hipotetični pravični posmatrač" trebalo da bude upoznat uključuju to da se u Pismu ništa ne kaže o ovom predmetu, objašnjenja sudije Harhoffa iznesena u Dopisu, te informacije o kontroverzi u javnosti oko predmeta o kojima se govori u Pismu.¹⁵⁸ Tužilaštvo tvrdi da Pismo otkriva neslaganje sudije Harhoffa s jednim pravnim pitanjem oko kojeg se razumni mislioci mogu ne složiti,¹⁵⁹ i da zato "očigledno spada u onu kategoriju sudijskih komentara koji ne daju povoda za razumni utisak o pristrasnosti".¹⁶⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da mišljenje sudije Harhoffa da ratne zločince treba kazniti nije osnova za izuzeće¹⁶¹ i da ne ukazuje ni na kakvu predrasudu jer on nije diskutovao o meritumu ni ovog, ni bilo kog drugog predmeta u kojem je zasjedao kao sudija.¹⁶² Tužilaštvo tvrdi da komentari sudije Harhoffa o neprimjerenom uticaju na sudije ne pokazuju pristrasnost.¹⁶³

40. Tužilaštvo takođe odgovara da nepostojanje pristrasnosti sudije Harhoffa u prilog osuđivanju pokazuje i Prvostepena presuda, koja je dijelom osuđujuća, a dijelom oslobađajuća,¹⁶⁴

¹⁵⁶ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 3, 19 (reference izostavljene).

¹⁵⁷ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 6, gdje se citira dokazni predmet PA1, str. 1; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 130, 204.

¹⁵⁸ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 2 (reference izostavljene). V. Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197. V. takođe Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 6, gdje se upućuje na dokazni predmet PA1.

¹⁵⁹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 2, 14-16; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 130-131, 205.

¹⁶⁰ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 2, 18.

¹⁶¹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 16-17, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 202, Odluku u predmetu *RUF*, par. 2, 14-18.

¹⁶² Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 8, 17. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 131.

¹⁶³ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 34-35. Tužilaštvo tvrdi da je pitanje pristrasnosti odvojeno od eventualne neprimjerenosti ili nedoličnosti njegove zabrinutosti da bi na sudije mogao biti izvršen neprimjereni uticaj (Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 34, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku o izuzeću i povlačenju sudija u predmetu *Delalić i drugi*, par. 9).

¹⁶⁴ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 10. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 131. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je opseg udruženog zločinačkog poduhvata bio uži od onog za koji se teretilo. Tužilaštvo dalje kaže da bi sudija Harhoff podržao potpunu osudu po svim navodima da je bio pristrasan (Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 10). Tužilaštvo takođe ukazuje na istorijat sudijskog rada sudije Harhoffa na Međunarodnom sudu, koji obuhvata i osuđujuće i oslobađajuće presude. Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 12, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Delić*, par. 337-355, 518-535, Prvostepena

kao i njegove brojne odluke protivne interesima tužilaštva u ovom predmetu.¹⁶⁵ Tužilaštvo iznosi argument da ni Stanišić ni Župljanin nisu ukazali ni na jedno pitanje u spisu ili Prvostepenoj presudi koje bi pokazalo da je sudija Harhoff bio sklon osuđivanju.¹⁶⁶ Tužilaštvo dodaje da predanost sudije Harhoffa i njegova sposobnost da pravično odlučuje u ovom predmetu proizlaze iz svečane izjave koju je dao prilikom preuzimanja dužnosti i iz iskustva koje je stekao kao profesor prava i sudija u Danskoj.¹⁶⁷ Tužilaštvo dalje odgovara da Dopis daje Pismu kontekst,¹⁶⁸ i da u njemu sudija Harhoff razjašnjava razna pitanja.¹⁶⁹

41. Stanišić i Župljanin odgovaraju da se tužilaštvo ne bavi glavnim pitanjima pokrenutim Pismom, da pogrešno shvata i sudsku praksu i prirodu pristrasnosti koju Pismo otkriva,¹⁷⁰ te da se poziva na irelevantne okolnosti,¹⁷¹ uključujući neformalnu prirodu Pisma.¹⁷² Stanišić takođe odgovara da je neiskrena tvrdnja prema kojoj komentari sudije Harhoffa samo predlažu da "ratne zločince treba kazniti" i da su oni tek njegovo lično mišljenje.¹⁷³

presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 406, 414, 579. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 131.

¹⁶⁵ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 11.

¹⁶⁶ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1.

¹⁶⁷ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 13.

¹⁶⁸ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 9, gdje se upućuje na dokazni predmet PA1, str. 2. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 131.

¹⁶⁹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 9. Tužilaštvo tvrdi da Stanišić i Župljanin nisu uspjeli dovesti u pitanje pouzdanost Dopisa (Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 20).

¹⁷⁰ Stanišićeva dodatna replika, par. 3-4, 9, 18-19; Župljaninova dodatna replika, par. 4.

¹⁷¹ Stanišićeva dodatna replika, par. 10, 15-19. V. Stanišićeva dodatna replika, par. 12-13, 19-22. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 142. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno definisalo mjerodavno pravo jer se pristrasnost rijetko dokazuje kroz sudske greške (Župljaninova dodatna replika, par. 9-10, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku o izuzeću u predmetu *Karemera i drugi*, par. 67; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po žalbi na odluku o nastavku postupka, 6. juni 2014., Suprotno mišljenje sudije Koffija Kumelija A. Afandea, par. 14). Župljanin takođe tvrdi da su sudske odluke sudije Harhoffa irelevantne. Župljaninova dodatna replika, par. 5-10, gdje se upućuje na *Liteky v. United States*, 510 U.S. 540, 555 (1994), *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i drugih*, predmet br. IT-02-60-PT, Odluka po zahtjevu Blagojevića na osnovu pravila 15(B), 19. mart 2003., par. 14.

¹⁷² Stanišićeva dodatna replika, par. 13, 18. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 142.

¹⁷³ Stanišićeva dodatna replika, par. 12, 34. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 142. Stanišić kaže da je tvrdnja da Pismo "jasno spada u te kategorije sudskih komentara" takođe neiskrena (Stanišićeva dodatna replika, par. 36 (naglasak izostavljen)). V. takođe Župljaninova dodatna replika, par. 14-16 (gdje se tvrdi da tužilaštvo pretpostavlja da je sudija Harhoff smatrao da su svi optuženi "ratni zločinci").

2. Analiza

42. Pravo na suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom je neodvojiva komponenta prava na pravično suđenje zagaranovanog članom 21 Statuta. Član 13 Statuta predviđa da sudije MKSJ-a treba da budu nepristrasne i čestite osobe visokih moralnih kvaliteta.¹⁷⁴ Kao što je gore navedeno,¹⁷⁵ sudija se mora povući iz predmeta ako se pokaže da postoji stvarna pristranost ili ako u vezi s njim postoji neprihvatljivi utisak o pristrasnosti.¹⁷⁶ U ovom predmetu Stanišić i Župljanin nisu iznijeli navode o stvarnoj pristrasnosti sudije Harhoffa.¹⁷⁷

43. Neprihvatljivi utisak o pristrasnosti postoji u sljedećim slučajevima: (i) ako je sudija strana u postupku, ako ima finansijski ili imovinski interes u ishodu predmeta ili ako će odluka sudije dovesti do unapređenja nekog pothvata u kojem sudija učestvuje zajedno s jednom od strana; ili (ii) ako bi okolnosti kod razumnog i valjano informisanog posmatrača izazvale razuman utisak o pristrasnosti.¹⁷⁸ Stanišić i Župljanin nisu iznijeli nikakve navode protiv sudije Harhoffa u vezi s prvim dijelom ovog principa, pa je prema tome relevantno pitanje u ovom predmetu da li bi razumni i valjano informisani posmatrač na osnovu Pisma i s njim povezanih materijalnih okolnosti stekao razumni utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa. Žalbena vijeće dalje podsjeća da test za utisak o pristrasnosti odražava maksimu "da pravda treba ne samo da bude zadovoljena, nego i da se jasno i nedvojbeno vidi da je zadovoljena"¹⁷⁹ i zasnovan je na potrebi da se osigura povjerenje javnosti u pravosuđe.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 179.

¹⁷⁵ V. gore, par. 32.

¹⁷⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 180; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.4-A, Odluka po zahtevu Vojislava Šešelja za izuzeće sudija Arlette Ramaroson, Mehmeta Güneya i Andrésije Vaz, 10. januar 2013., par. 10. Kao što je Žalbena vijeće zaključilo, "sudija ne samo da mora biti subjektivno nepristran, nego u datim okolnostima ne smije postojati ništa što bi moglo objektivno stvoriti dojam pristrasnosti." (Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189).

¹⁷⁷ V. Stanišićeva dodatna replika, par. 39.

¹⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 180; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189.

¹⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 195. V. *Tužilac protiv Athanasa Serombe*, predmet br. ICTR-2001-66-T, Odluka po zahtjevu za izuzeće sudija u predmetu *Seromba*, 25. april 2006., par. 9 (s tamo navedenim referencama).

¹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 707; Odluka o izuzeću u predmetu *Karempera i drugi*, par. 6.

44. Žalbeno vijeće naglašava da sudija uživa jaku presumpciju nepristrasnosti koja se ne može lako pobiti.¹⁸¹ Strana koja tvrdi da pristrasnost postoji treba da izvede pouzdane i dovoljne dokaze da opovrgne tu presumpciju.¹⁸² Nijedan sudija ne može se izuzeti na osnovu uopštenih ili apstraktnih navoda koji nisu ni potkrijepljeni ni detaljni.¹⁸³ Razlog ovom visokom pragu je to što, baš kao što svaki stvarni dojam pristrasnosti sudije potkopava povjerenje u provođenje pravde, jednako je važno da službenici pravosuđa "suviše spremno pristajući na navode o dojmu pristrasnosti, ne ohrabruju strane da vjeruju da će, zatraživši izuzeće sudije, u njihovom suđenju suditi neko za koga smatraju vjerovatnijim da će presuditi u njihovu korist".¹⁸⁴ Prije nego što se sudija može izuzeti, razumna bojazan od pristrasnosti mora biti "čvrsto dokazana".¹⁸⁵

45. Kao preliminarno pitanje, u vezi sa Župljaninovom tvrdnjom da se test za razumnu bojazan od pristrasnosti mora primijeniti tako što će se pritom "ima[ti] u vidu razumni i pravilno informisani posmatrač iz bilo koje od nacionalnih grupa na koje utiču presude Međunarodnog suda",¹⁸⁶ Žalbeno vijeće prvo primjećuje da reference koje navodi Župljanin ne podržavaju njegovu tvrdnju.¹⁸⁷ Drugo, Žalbeno vijeće podsjeća da "razumna osoba mora biti informirana osoba, kojoj su poznate sve relevantne okolnosti, uključujući tradicije moralnog integriteta i nepristrasnosti koje su implicitni dio sistema, a takođe mora biti svjesna činjenice da je nepristrasnost jedna od dužnosti na koju se sudije

¹⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 196-197. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-A, Odluka po zahtjevu Drage Nikolića da se izuzme sudija Liu Daqun, 20. januar 2011. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi*), par. 5.

¹⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; Odluka u predmetu *Popović i drugi*, par. 5.

¹⁸³ V. Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj*, par. 7. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 135.

¹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 707. V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197; *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3, Odluka po zahtevu prof. Vojislava Šešelja za izuzeće sudija O-Gon Kwona i Kevina Parkera, 19. novembar 2010., par. 17 (gdje se smatra da "izuzeće sudija na osnovu neosnovanih navoda o pristrasnosti za pravdu predstavlja jednako veliku opasnost kao i sam sudija koji je pristrasan").

¹⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 196. V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 44. V. takođe Odluka u predmetu *Popović i drugi*, par. 5.

¹⁸⁶ Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 16-17, gdje se upućuje na *Piersack protiv Belgije*, par. 30, *Hoekstra protiv HM Advocate*, par. 18, 22.

¹⁸⁷ V. Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 16, gdje se upućuje na *Piersack protiv Belgije*, par. 30 (gdje se u opštem smislu diskutuje o objektivnom testu ali ne i o atributima razumnog posmatrača); *Hoekstra protiv HM Advocate*, par. 18, 22 (u vezi s tim da se relevantni sudija nije mogao smatrati nepristrasnim, a da to pogotovo nisu mogli holandski žaliooci).

zaklinju".¹⁸⁸ Župljaninov argument, kojim on predlaže odstupanje od ovog principa, uz tvrdnju da razumni posmatrač mora biti iz regiona, stoga se odbija.

46. Stanišić i Župljanin preliminarno još tvrde i to da je Dopis pokušaj *ex post facto* da se izjava sudije Harhoffa opravda i da je irelevantan.¹⁸⁹ Žalbeno vijeće podsjeća da je Dopis uvršten u spis kao materijal za pobijanje jer je relevantan i očito govori o Pismu i njegovom sadržaju i time daje dodatni kontekst i značenje za ocjenu dokazne vrijednosti Pisma.¹⁹⁰ Kad je riječ o tvrdnji Stanišića i Župljanina da Dopisu treba pridati malu težinu, Žalbeno vijeće smatra da se on može uzeti u obzir i ocijeniti zajedno sa svim dokazima iz perspektive razumnog posmatrača. Žalbeno vijeće će stoga razmotriti Dopis i Članke iz medija o kojima on govori.

47. Sljedeće preliminarno pitanje odnosi se na tvrdnju tužilaštva da brojne odluke sudije Harhoffa protiv tužilaštva u ovom predmetu pokazuju nepostojanje pristrasnosti. Žalbeno vijeće primjećuje da, iako je sudija Harhoff donio odluke s povoljnim ishodom za Stanišića i Župljanina, historijat njegovog sudijskog postupanja u ovom predmetu ne govori ništa o tome da li bi razumni i valjano informisani posmatrač stekao utisak o pristrasnosti.¹⁹¹ Žalbeno vijeće posebno primjećuje da istorijat sudijskog postupanja sudije Harhoffa ne uzima u obzir da proceduralne odluke imaju ograničeni uticaj na materijalna pitanja o kojima se odlučuje u konačnoj prvostepenoj presudi.

48. Žalbeno vijeće sada će se baviti tvrdnjama Stanišića i Župljanina da je opovrgnuta presumpcija nepristrasnosti i da je čvrsto ustanovljen razumni utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa. Prilikom razmatranja pitanja da li je razumni utisak o pristrasnosti čvrsto ustanovljen, Žalbeno vijeće ima na umu da je razumni posmatrač hipotetična pravična osoba koja djeluje u dobroj vjeri, uz dovoljno saznanja o relevantnim okolnostima da donese razumni sud o tome hoće li neki sudija na nepristrasan način i bez predrasuda prosuđivati o pitanjima koja se u predmetu pojavljuju.¹⁹²

¹⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 190. V. Odluka o izuzeću u predmetu *Karadžić*, par. 18 (u vezi s percepcijom pravičnog posmatrača koji dovoljno poznaje okolnosti da može donijeti razuman sud), fusnota 55.

¹⁸⁹ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 83-98; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 32.

¹⁹⁰ Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje protivdokaza, 11. juni 2014., par. 13. V. Zahtjev tužilaštva da se uvrsti materijal u svrhu pobijanja, 1. maj 2014.

¹⁹¹ V. Odluka o izuzeću u predmetu *Karemera i drugi*, par. 15 (u vezi s tim da upoređivanje odluka kako bi se ustanovio neki obrazac, "vodi ka problemima" jer se sve odluke donose zasebno jedna od druge, i to kao rezultat nekog konkretnog zahtjeva, uz napomenu da je relevantne odluke donijelo tročlano sudijsko vijeće, a ne jedan konkretni sudija).

¹⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 50.

49. Sudija Harhoff je, na osnovu svojeg shvatanja promjena u sudskoj praksi o odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, nakon oslobađajućih presuda u Drugostepenoj presudi u predmetu *Gotovina i Markač*, Drugostepenoj presudi u predmetu *Perišić* i Prvostepenoj presudi u predmetu *Stanišić i Simatović*,¹⁹³ u Pismu iznio sljedeće:

U najkraćem: sve do jeseni 2012. u sudu je bila manje-više ustaljena praksa da se vojni zapovjednici smatraju odgovornim za ratne zločine koje su izvršili njihovi potčinjeni u ratu u bivšoj Jugoslaviji [...].¹⁹⁴

[...]

To, međutim, više nije slučaj. Sada bi, po svemu sudeći, zapovjednici morali imati direktnu namjeru da počine zločin, a ne samo saznanje ili sumnju da će zločini biti ili su već počinjeni.¹⁹⁵

[...]

Rezultat toga je da je Sud načinio značajan korak unazad u odnosu na dosadašnju praksu – da vojni zapovjednici moraju odgovarati za zločine potčinjenih (izuzev ako dokažu da nisu za njih znali) – ali je takođe napuštena i teorija odgovornosti za „udruženi zločinački poduhvat“, koja je sada redukovana s učešća u zločinu (na ovaj ili onaj način) na zahtijevanje direktne namjere da se zločin počini (dakle, nije dovoljan samo pristanak da se počine zločini). Većina ovakvih slučajeva bit će završena oslobađajućim presudama za vojne zapovjednike [...].¹⁹⁶

50. Sudija Harhoff u Pismu dalje kaže:

U svim sudovima u kojima sam radio, uvijek sam smatrao da je pravedno osuditi vođe za zločine za koje su znali i koji su počinjeni u okviru zajedničkog cilja. Sve se svodi na razliku između znanja da su, s jedne strane, zločini izvršeni ili da će biti izvršeni i, s druge strane, planiranja tih istih zločina. [...]

Kako sada da objasnimo hiljadama žrtava da Sud više neće moći da osudi učesnike udruženog zločinačkog poduhvata, osim ako sudije ne budu mogle da pokažu da su učesnici u svom zajedničkom cilju aktivno i s direktnom namjerom doprinijeli zločinima? Do sada smo osuđivali one učesnike koji su, na ovaj ili onaj način, pokazali da su se slagali sa zajedničkim ciljem (= da se istrijebi nesrpsko stanovništvo iz oblasti koje su Srbi proglasili „čistim“), kao i, na ovaj ili onaj način, pomagali ostvarenju zajedničkog cilja – a da nismo morali da konkretno dokazujemo njihovu direktnu namjeru da počine svaki pojedinačni zločin. To je praktično i nemoguće dokazati¹⁹⁷

¹⁹³ V. dokazni predmet 1DA1, str. 3. V. takođe dokazni predmet 1DA1, str. 1-2.

¹⁹⁴ Dokazni predmet 1DA1, str. 1.

¹⁹⁵ Dokazni predmet 1DA1, str. 2.

¹⁹⁶ Dokazni predmet 1DA1, str. 3.

¹⁹⁷ Dokazni predmet 1DA1, str. 3.

51. Žalbeno vijeće posebno napominje da bi razumni i valjano informisani posmatrač znao: (i) da se komentari sudije Harhoffa samo u opštem smislu odnose na vid odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata;¹⁹⁸ (ii) da ni jedan od predmeta koje pominje sudija Harhoff nije promijenio opseg odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, suprotno njegovim tvrdnjama;¹⁹⁹ i (iii) da nikada nije bilo ni pravo ni praksa, protivno izjavi sudije Harhoffa, da se "vođe osuđuju za zločine za koje su znali i koji su počinjeni u okviru zajedničkog cilja".²⁰⁰ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da bi razumni posmatrač, valjano informisan o svim relevantnim okolnostima, znao za relevantnu sudsku praksu MKSJ-a.²⁰¹ Razumni posmatrač bi, prema tome, znao da je znanje optuženog o tome da su počinjeni zločini nedovoljno da se optuženi proglašeni krivim bilo po prvoj, bilo po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

52. Žalbeno vijeće konstatuje da bi razumni posmatrač takođe uzeo u obzir i to da sudija Harhoff nije napravio razliku između činjenica i odgovarajućih vidova odgovornosti relevantnih za Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač*, Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić* i Prvostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović*.²⁰² Sudija Harhoff je na osnovu svojih pogleda na pravo i praksu, koji se ne poklapaju sa sudskom praksom MKSJ-a, uzetih zajedno s njegovim sveobuhvatnim generalizacijama u vezi s relevantnim presudama, izrazio duboko nezadovoljstvo onim što on smatra promjenom "ustaljene prakse"²⁰³ na MKSJ-u. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da lična uvjerenja i mišljenja sudija nisu sama po sebi osnova po kojoj se može zaključivati o nepostojanju nepristrasnosti.²⁰⁴ Pored toga, razumni i valjano informisani posmatrač bi uzeo u obzir i to da sudija Harhoff ni u jednom trenutku nije svoje primjedbe usmjerio prema

¹⁹⁸ Žalbeno vijeće ima na umu da je to vid odgovornosti po kojem su osuđeni Stanišić i Župljanin. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956.

¹⁹⁹ Žalbeno vijeće smatra da ovdje sudija Harhoff pogrešno misli na Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić* koja se bavila obilježjima pomaganja i podržavanja.

²⁰⁰ V. dokazni predmet 1DA1, str. 3. V. takođe dolje, par. 109-110, 375, 386, 595, fusnota 2463.

²⁰¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 431, 514; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369, 1431; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468, 906; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 365.

²⁰² V. dokazni predmet 1DA1. V. takođe dokazni predmet PA1, str. 2. Na primjer, iako se primjedbe sudije Harhoffa odnose na takozvanu promjenu u odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, Žalbeno vijeće napominje da se on poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić*. Žalbeno vijeće s tim u vezi primjećuje da je Momčilu Perišiću ukinuta osuda za pomaganje i podržavanje po članu 7(1) Statuta.

²⁰³ Dokazni predmet 1DA1, str. 1.

²⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 699, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 203. V. takođe *Hoekstra protiv HM Advocate*, str. 401(E-G); *Newcastle City Council v. Lindsay* [2004] NSWCA 198, par. 35-36.

Stanišiću i Župljaninu. Žalbena vijeće se stoga nije uvjerilo u Stanišićevu tvrdnju da je sudija Harhoff bio sklon da osudi Stanišića i Župljanina.²⁰⁵

53. Kad je riječ o Župljaninovom argumentu da dijelovi Prvostepene presude ukazuju na to da je primijenjen pogrešan standard *mens rea*,²⁰⁶ Žalbena vijeće se nije uvjerilo da bi razumni posmatrač zaključio da ti citirani dijelovi odražavaju, ili da su na njih uticala, ista ona mišljenja koja je sudija Harhoff izrazio u Pismu.²⁰⁷ S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće na okolnosti ovog predmeta primijenilo ispravni pravni standard za odgovornost po osnovu UZP-a,²⁰⁸ a ne poglede izražene u Pismu. Nadalje, razumni posmatrač bi takođe uzeo u obzir izjavu sudije Harhoffa da u Pismu nije iznio sve mjerodavne principe neophodne za ocjenu krivične odgovornosti, uključujući dokazivanje van razumne sumnje.²⁰⁹ Žalbena vijeće takođe konstatuje da bi razumni posmatrač uzeo u obzir da Članci iz medija daju neke kontekstualne informacije o javnoj kontroverzi u vezi s predmetima pomenutima u Pismu. Žalbena vijeće primjećuje da se izjave sadržane u Pismu stoga moraju posmatrati u kontekstu na koji upućuje materijal u svrhu pobijanja.

54. Žalbena vijeće smatra da bi prilikom razmatranja izjava sadržanih u Pismu razumni posmatrač imao na umu da je ono poslato na adrese 56 lica, da je napisano u neformalnom stilu a ne "kao pravna intervencija",²¹⁰ i da mu je namjera bila da bude privatno.²¹¹ Razumni posmatrač mogao bi smatrati da te kontekstualne okolnosti govore protiv konstatacije o utisku pristrasnosti.

²⁰⁵ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 68-71. V. takođe gore, par. 36.

²⁰⁶ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 154-157.

²⁰⁷ V. dolje, par. 906-944. V. takođe dolje, 366-585.

²⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 99-106.

²⁰⁹ V. dokazni predmet PA1, str. 1-3.

²¹⁰ Dokazni predmet PA1, str. 2 (naglasak izostavljen).

²¹¹ Žalbena vijeće primjećuje da se predmeti na koje se Župljanin poziva u prilog svojoj tvrdnji da se pristrasnost može ustanoviti na osnovu primjedbi koje neki sudija iznese nakon što je učestvovao u nekom postupku razlikuju od ovog predmeta. Prvo, predmet *Hatchcock* bavio se govorom koji je jedan sudija održao u javnosti u vrijeme dok se čekalo na suđenje pred porotom o pitanju odštete u tom predmetu (*Hatchcock protiv Navistara*, str. 39). Drugo, predmet *Hoekstra* bavio se primjedbom koju je jedan sudija objavio samo otprilike sedmicu dana nakon što je odbačena žalba u postupku kojim je predsjedavao taj isti sudija (*Hoekstra protiv HM Advocate*, par. 11). U tom predmetu je škotski sud, High Court of Justiciary of Scotland, donoseći odluku o postojanju pristrasnosti, uzeo u obzir kratko vrijeme koje je proteklo između donesene odluke i sudijinih primjedbi (*Hoekstra protiv HM Advocate*, par. 22). Up. *Gaudie v. Local Court of New South Wales and Anor* [2013] NSWSC 1425, par. 183 ("Činjenica da je sudija svoje primjedbe iznio u jednom pismu i intervjuu, a ne u sudskoj presudi, ne bi predstavljala posebno značajan faktor za nekoga ko je tek obični posmatrač"); *Hoekstra protiv HM Advocate*, str. 401(D). (Sud je bio mišljenja da bi zaključak o postojanju utiska o pristrasnosti bio različit da je dotični sudija svoje poglede umjerenim tonom objavio u nekom pravnom časopisu, a ne agresivnim riječima u jednom novinskom članku.).

Žalbeno vijeće smatra da bi razumni posmatrač takođe uzeo u obzir i činjenicu da je – za razliku od predmeta *Šešelj* – Pismo objavljeno nekoliko mjeseci nakon što je izdana Prvostepena presuda.

55. Žalbeno vijeće nadalje smatra da Pismo ne sadrži formulacije koje bi razumnom posmatraču sugerisale da sudija Harhoff smatra da se neko može proglasiti krivim bez razmatranja konkretnih dokaza u predmetu, ili da je on imao poteškoća u primjeni sudske prakse MKSJ-a. Razumni posmatrač, valjano informisan o svim okolnostima, uzeo bi u obzir činjenicu da se za sudije pretpostavlja da su nepristrasni i da je prije preuzimanja svojih dužnosti sudija Harhoff dao svečanu izjavu da će svoje dužnosti obavljati "časno, vjerno, nepristrasno i savjesno".²¹² Žalbeno vijeće smatra da bi jedan pravičan i informisan posmatrač ovu sudsku zakletvu smatrao važnom zaštitom protiv utiska o pristrasnosti. Pored toga, razumni posmatrač bi uzeo u obzir ulogu sudije Harhoffa kao sudije MKSJ-a i njegovo profesionalno iskustvo. Iako se pogledi sudije Harhoffa o pravu, onako kako su izraženi u Pismu, ne poklapaju s tekućom sudskom praksom MKSJ-a, sudija Harhoff je (u vrijeme pisanja Pisma) bio sudija MKSJ-a i profesionalni pravnik, i za njega je morala vrijediti pretpostavka da će on nepristrasno razmatrati dokaze i pitanja pred sobom.²¹³ Žalbeno vijeće smatra da bi, u nedostatku dokaza o suprotnom, razumni posmatrač, valjano informisan o tim okolnostima, pretpostavio da sudija Harhoff kao sudija MKSJ-a može svoju misao riješiti svih irelevantnih ličnih uvjerenja i predubjeđenja.²¹⁴

56. Nadalje, sudija Harhoff u Pismu iznosi pretpostavku da je do "promjene" u sudskoj praksi možda došlo uslijed vanjskog pritiska na predsjednika MKSJ-a u to vrijeme, i da je moguće da su se sudije jedan za drugim našli pod pritiskom vanjskih sila da izmijene pravne standarde.²¹⁵ Iako su ovakve pretpostavke neprimjerene i neutemeljene, jedan razumni i valjano informisani posmatrač ne bi na osnovu tih komentara stekao utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa u odnosu na Stanišića i Župljanina. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da iako je sudija Harhoff u Pismu izjavio da je suočen s "dubokom profesionalnom i moralnom dilemom",²¹⁶ on je objasnio da se to odnosi na njegovu zabrinutost u slučaju da otkrije neprimjeren uticaj vanjskih sila na svoje kolege sudije.²¹⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da bi razumni posmatrač smatrao da ovo objašnjenje ima veću težinu od

²¹² Pravilo 14(A) Pravilnika (naglasak dodat).

²¹³ V. član 13 Statuta (od sudija se traži da budu "nepristrasne i čestite osobe visokih moralnih kvaliteta"); pravilo 14 Pravilnika (od sudija se traži da daju svečanu izjavu da će svoje ovlasti obavljati "časno, vjerno, nepristrasno i savjesno").

²¹⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 196-197.

²¹⁵ Dokazni predmet 1DA1, str. 2-3.

²¹⁶ Dokazni predmet 1DA1, str. 3.

²¹⁷ Dokazni predmet PA1, str. 3.

konstatacije da postoji razumni utisak o pristrasnosti. Kad je riječ o opasci sudije Harhoffa da je "bila manje-više ustaljena praksa da se vojni zapovednici smatraju odgovornim za ratne zločine koje su izvršili njihovi potčinjeni u ratu",²¹⁸ Žalbeno vijeće smatra da se ovo lično mišljenje mora razmotriti u kontekstu preostalih dijelova Pisma, kao i u svjetlu objašnjenja sudije Harhoffa da se zločini i odgovornost za zločine moraju dokazati.²¹⁹ Žalbeno vijeće stoga nije uvjereno da bi opaska sudije Harhoffa navela razumnog i valjano informisanog posmatrača na zaključak da je on sklon osuđivanju lica optuženih pred MKSJ-om.

57. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić i Župljanin nisu pokazali da bi razumni posmatrač, valjano informisan o svim relevantnim okolnostima, razumno stekao utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa u ovom predmetu. Stanišić i Župljanin, prema tome, nisu uspjeli pobiti presumpciju nepristrasnosti i nisu uspjeli čvrsto ustanoviti postojanje razumnog utiska o pristrasnosti. Žalbeno vijeće shodno tome odbija Stanišićeve i Župljaninove argumente. Iz toga slijedi da su Stanišićevi i Župljaninovi argumenti o uticaju bilo kakve navodne pristrasnosti bespredmetni i ne moraju se razmatrati.

D. Zaključak

58. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija Stanišićevu žalbenu osnovu *1bis* i Župljaninovu šestu žalbenu osnovu u cijelosti.

²¹⁸ Dokazni predmet 1DA1, str. 1.

²¹⁹ V. gore, par. 54.

IV. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

A. Uvod

59. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, najkasnije od 24. oktobra 1991. i tokom cijelog perioda obuhvaćenog Optužnicom, postojao udruženi zločinački poduhvat, čiji je cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, i to krivičnih djela progona (putem prisilnog premještanja i deportacije kao radnji u osnovi) (tačka 1), deportacije (tačka 9) i nehumanih djela (prisilno premještanje) (tačka 10), kao zločina protiv čovječnosti.²²⁰

60. Pretresno vijeće je zaključilo da su i Stanišić i Župljanin odgovorni po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a.²²¹

61. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Stanišić odgovoran po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja, i to za progone (putem ubijanja, mučenja, okrutnog postupanja, nehumanih djela, protivpravnog zatočenja, stvaranja i održavanja nehumanih uslova života, pljačkanja imovine, bezobzirnog razaranja gradova i sela, uključujući razaranja ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera, kao radnji u osnovi) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1), za ubistvo, mučenje i okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačke 4, 6 odnosno 7),²²² te za ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti (tačke 3, 5 odnosno 8) (dalje u tekstu, zajedno: Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a).²²³ Pored toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je Župljanin odgovoran po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za gore navedena krivična djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja (tačke 1 i 3 do 8), kao i za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2) (dalje u tekstu, zajedno: Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a).²²⁴

²²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

²²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804-805, 809, 813, 818, 822, 827, 831-832, 836, 840, 844-845, 849-850, 854, 858-859, 863-864, 868-869, 873, 877, 881, 885, 955-956.

²²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

²²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

²²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869, 956.

62. U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će razmotriti žalbe Stanišića i Župljanina u odnosu na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s njihovom odgovornošću na osnovu člana 7(1) Statuta za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu.²²⁵

B. Navodi o greškama u vezi s definisanjem zajedničkog zločinačkog cilja (dio Stanišićeve treće žalbene osnove i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)

63. Pretresno vijeće je konstatovalo da je cilj rukovodstva bosanskih Srba počev od 1991. godine bio da "Srbi žive u jednoj državi, zajedno s drugim Srbima bivše Jugoslavije".²²⁶ Osim toga, konstatovalo je da je, po usvajanju deklaracije o nezavisnosti u Skupštini Socijalističke Republike BiH (dalje u tekstu: Skupština BiH) 15. oktobra 1991. godine, rukovodstvo bosanskih Srba intenziviralo proces teritorijalnog razgraničenja, čiji je važan dio bio "nasilno preuzimanje vlasti na određenim teritorijama".²²⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da se taj proces sprovodio uspostavljanjem zasebnih i paralelnih ustanova bosanskih Srba i formiranjem srpskih opština.²²⁸ Pored toga, konstatovalo je da je potom uslijedilo "nasilno preuzimanje vlasti" u opštinama i "rasprostranjena i sistematska kampanja terora i nasilja, čija su posljedica bili zločini" nad Muslimanima i Hrvatima.²²⁹ Pretresno vijeće se uvjerilo da je rukovodstvo bosanskih Srba upravljalo događajima u Opštinama jer je vršilo kontrolu nad srpskim snagama, stranačkom strukturom Srpske demokratske stranke (dalje u tekstu: SDS), kriznim štabovima i Vladom RS.²³⁰ Sve gore navedeno, zajedno s "brojn[im] izjava[ma] tadašnjih članova rukovodstva bosanskih Srba", dovelo je Pretresno vijeće do zaključka da je "cilj tih aktivnosti bio da se trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata uspostavi što je moguće etnički 'čišća' srpska država".²³¹ Pretresno vijeće je zaključilo da je, najkasnije od 24. oktobra 1991. i tokom cijelog perioda obuhvaćenog Optužnicom, "zaista postojao zajednički plan, čiji je cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države činjenjem [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a]".²³²

²²⁵ Tačnije, u pitanju su Stanišićeve žalbene osnove od prve do jedanaeste, podosnove (A)-(F) Župljaninove prve žalbene osnove i Župljaninova druga i treća žalbena osnova.

²²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 309.

²²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

²²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

²²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 290-298.

²³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

²³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

²³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

1. Argumenti strana

64. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu grešku spojivši legitimni politički cilj Srba da žive u jednoj državi, zajedno s drugim Srbima bivše Jugoslavije, sa zločinačkim ciljem UZP-a.²³³ On tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća o tome da je rukovodstvo bosanskih Srba imalo za cilj da Srbi žive u jednoj državi,²³⁴ da je intenziviralo proces teritorijalnog razgraničenja i da je započelo formiranje srpskih opština krajem 1991. godine,²³⁵ "ne ukazuju, bilo ponaosob ili sveukupno, ni na šta osim na legitimni politički cilj, saglasan sa Cutileirovim planom koji je osmislila međunarodna zajednica".²³⁶

65. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu grešku propustivši da precizno definiše "zajednički cilj koji sam po sebi 'predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom'".²³⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće zajednički cilj nedosljedno definisalo bilo kao "trajno uklanjanje nesrba" ili kao "uspostavljanje 'što je moguće etnički čišće srpske države'",²³⁸ pri čemu nijedan od ta dva cilja sam po sebi ne podrazumijeva kašnjenje radnje i, shodno tome, ne može da predstavlja zajednički cilj u smislu pravnih odredbi o udruženom zločinačkom poduhvatu.²³⁹ Prema njegovoj argumentaciji, "neprecizno definisanje zajedničkog cilja njegovim svođenjem na cilj koji, da bi se ostvario, vjerovatno iziskuje počinjenje krivičnog djela" lako može da dovede do podrivanja važećeg pravnog standarda.²⁴⁰ Pored toga, Župljanin iznosi da,

²³³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 76-86. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 101. Stanišić, između ostalog, tvrdi da bi za svakog pojedinca koji "čita novine ili gleda televiziju, pa ustanovi da se slaže s ciljem uspostavljanja izdvojenog srpskog entiteta, trebalo, prema iskrivljenoj logici [Pretresnog vijeća], smatrati da je dijelio namjeru da deportuje i prisilno premjesti bosanske Muslimane i bosanske Hrvate" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 85).

²³⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 78, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 309.

²³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 310.

²³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P2200. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 82. V. takođe Stanišićeva replika, par. 29. U prilog svom argumentu, Stanišić tvrdi još i to da Pretresno vijeće nije objasnilo na koji način rad na postizanju legitimnog političkog cilja tokom kojeg je "došlo do zločina" znači da je počinjenje tih zločina bio "namjeravana svrha datog političkog cilja" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 79) i da je time propustilo da razmotri pitanje da li je neko mogao da podržava cilj da svi Srbi žive u jednoj državi s ostalim Srbima bez namjere da se to dogodi putem činjenja zločina (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 77. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 81, 83-84).

²³⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 27 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 364. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 13, 26, 28-34, 39, 53.

²³⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 28. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 15.

²³⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 28-29, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 442. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 30.

²⁴⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32. Župljanin takođe tvrdi da to ima za posljedicu svođenje traženog standarda za subjektivno obilježje na predvidljivost ili na standard "*dolus eventualis*" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32-33). Žalbena vijeće se na taj argument osvrnulo u drugim

premda je Pretresno vijeće unijelo zločinačku komponentu u zajednički cilj izjavivši da je taj cilj trebalo da se ostvari *putem* činjenja krivičnih djela, sam zajednički cilj je, u zaključcima Pretresnog vijeća, rascijepljen na dvoje, i to na sljedeći način: "(i) opšti 'cilj' koji nije inherentno zločinački (uspostavljanje etnički homogene države); i (ii) pribjegavanje sredstvima koja jesu inherentno zločinačka (krivično djelo prisilnog premještanja)".²⁴¹

66. Tužilaštvo odgovara da je ispravna konstatacija Pretresnog vijeća da su učesnici u UZP-u sprovodili kampanju etničkog čišćenja kako bi ostvarili svoj cilj formiranja etnički čiste srpske države činjenjem krivičnih djela prisilnog premještanja.²⁴² Prema argumentaciji tužilaštva, Stanišić pokušava da razdvoji "cilj da se uspostavi izdvojena srpska država od sredstava putem kojih je taj cilj trebalo da se ostvari", to jest činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.²⁴³ Kada je riječ o Župljaninu, tužilaštvo odgovara: (i) da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo, na osnovu opsežnih dokaza, kako su "rukovodstvo bosanskih Srba i drugi imali isti, jasno definisani, zajednički *zločinački* cilj, koji predstavlja i uključuje počinjenje krivičnih djela predviđenih Statutom";²⁴⁴ i (ii) da Župljanin izvlači riječi Pretresnog vijeća iz njihovog prirodnog konteksta i pogrešno pokušava da razdvoji "cilj" i "sredstva" zajedničkog cilja, uprkos tome što su te dvije komponente nerazdvojive i zajedno sačinjavaju zajednički zločinački cilj.²⁴⁵

dijelovima ove Presude (v. dolje, par. 920. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 31, 39. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 146-147).

²⁴¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 37. Osim toga, Župljanin iznosi argument prema kojem Pretresno vijeće nije "definiralo 'cilj' i 'sredstva' zajedničkog zločinačkog cilja na sasvim identičan način" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 16. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 28).

²⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 30. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 31.

²⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 31. Osim toga, tužilaštvo tvrdi da se u Stanišićevom argumentu, prema kojem je Pretresno vijeće prihvatilo da bi svaki vid podrške tobože legitimnom 'političkom cilju' uspostavljanja izdvojenog srpskog entiteta bio dovoljan da se utvrdi učešće nekog pojedinca u UZP-u, pogrešno predstavljaju konstatacije Pretresnog vijeća (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 32).

²⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 9. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 10, 12-13, 15.

²⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 11, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 16, 19, 37. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 8, 12.

2. Analiza

67. Žalbeno vijeće podsjeća da utvrđivanje odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata od pretresnog vijeća iziskuje da utvrdi da li je postojao zajednički plan, zamisao ili cilj "koji predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom".²⁴⁶

68. Suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije izjednačilo politički cilj formiranja izdvojenog srpskog entiteta sa zajedničkim zločinačkim ciljem UZP-a. Konstatacije Pretresnog vijeća o političkom cilju bosanskih Srba da žive u jednoj državi i kasnijem intenziviranju procesa teritorijalnog razgraničenja samo su neki od činilaca koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir, zajedno s drugim faktorima,²⁴⁷ pri izvođenju zaključka o zajedničkom zločinačkom cilju UZP-a.²⁴⁸

69. Isto tako, Žalbeno vijeće ne smatra uvjerljivim Župljaninove tvrdnje o tome da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno prilikom definisanja zajedničkog cilja, ili da je pogrešno razdvojilo cilj i sredstva unutar zajedničkog zločinačkog cilja propustivši da obje komponente definiše na identičan način. Žalbeno vijeće primjećuje da se, prema konstataciji Pretresnog vijeća, zajednički zločinački cilj UZP-a sastojao od trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata *putem* činjenja krivičnih djela predviđenih Statutom.²⁴⁹ Shodno tome, Pretresno vijeće je ispravno primijenilo

²⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227 (naglasak izostavljen). V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 117.

²⁴⁷ V. npr. konstatacije Pretresnog vijeća izložene u paragrafima 309 do 311 u drugom tomu Prvostepene presude, a u kojima se, između ostalog, nabroja sljedeće: (i) nasilno preuzimanje vlasti u Opštinama i rasprostranjena i sistematska kampanja terora i nasilja, čija su posljedica bili zločini nad Muslimanima i Hrvatima; (ii) činjenica da je rukovodstvo bosanskih Srba upravljalo ovim događajima u Opštinama jer je vršilo kontrolu nad srpskim snagama, stranačkom strukturom SDS-a, kriznim štabovima i Vladom RS; i (iii) brojne izjave tadašnjih članova rukovodstva bosanskih Srba (Prvostepena presuda, tom 2, par. 311). V. takođe gore, par. 63.

²⁴⁸ Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da to što je Pretresno vijeće uzelo u obzir gore navedene faktore i na kraju izvelo zaključak da je cilj UZP-a trebalo da se ostvari putem činjenja zločina jasno ukazuje na to da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je uslijed cilja rukovodstva bosanskih Srba da Srbi žive u jednoj državi, uz proces koji je potom uslijedio jednostavno "došlo do zločina" (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 79). Kada je pak riječ o Stanišićevom povezanom argumentu, prema kojem Pretresno vijeće nije uzelo u obzir pitanje da li je neko mogao da podržava cilj da Srbi žive u jednoj državi, zajedno s drugim Srbima, ali bez namjere da se taj cilj ostvari činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, Žalbeno vijeće je taj argument odbacilo u drugim dijelovima presude, konstatovavši da je Pretresno vijeće bilo svjesno toga da neki članovi rukovodstva bosanskih Srba možda nisu dijelili isti cilj kao većina, odnosno cilj da se "trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata uspostavi što je moguće etnički 'čišća' srpska država" (v. dolje, par. 81-82).

²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313. Pretresno vijeće je konstatovalo da je trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata trebalo da se ostvari činjenjem sljedećih krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a: krivičnih djela progona (putem prisilnog premještanja i deportacije kao

važeci pravni standard i konstatovalo da je postojao zajednički cilj koji predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnih djela predviđenih Statutom.²⁵⁰ Pošto je na taj način jasno identifikovalo krivična djela u sklopu UZP-a, Pretresno vijeće nije definisalo zajednički zločinački cilj tako da on "uključuje tek svrhu koja vjerovatno iziskuje počinjenje krivičnog djela", kao što to tvrdi Župljanin.²⁵¹ Iz konstatacije Pretresnog vijeća takođe se vidi da je Vijeće jasno utvrdilo da se zajednički zločinački cilj UZP-a nije svodio tek na težnje ka etnički homogenoj planiranoj srpskoj državi. Shodno tome, Župljaninov argument s tim u vezi nije utemeljen.

70. Slično tome, a suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Žalbena vijeće smatra da pitanje da li je cilj rukovodstva bosanskih Srba u vezi s formiranjem izdvojenog srpskog entiteta bio u skladu s legitimnim ciljem mirovnog plana, iznesenim na kraju sastanka Međunarodne komisije u Lisabonu u februaru 1992. godine (dalje u tekstu: Cutileirov plan),²⁵² nema uticaja na konstataciju Pretresnog vijeća, s obzirom na to da je Pretresno vijeće nedvosmisleno konstatovalo da je zajednički zločinački cilj UZP-a uključivao počinjenje krivičnih djela predviđenih Statutom.

3. Zaključak

71. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić i Župljanin nisu dokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom definisanja zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a. Shodno tome, Žalbena vijeće odbija dio Stanišićeve treće žalbene osnove i dio žalbene podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove.

radnji u osnovi) (tačka 1), deportacije (tačka 9) i nehumanih djela (prisilno premještanje) (tačka 10) kao zločina protiv čovječnosti, a to su sve krivična djela predviđena Statutom (Prvostepena presuda, tom 2, par. 313).

²⁵⁰ S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća da je potvrdilo Prvostepenu presudu u predmetu *Martić* u kojoj se iznosi stav da, premda "cilj ujedinjenja s drugim etnički sličnim područjima sam po sebi ne predstavlja zajednički kažnjivi cilj u smislu značenja prava o UZP prema članu 7(1) Statuta, [...] 'u slučajevima u kojima stvaranje takvih teritorija namjerava da se postigne činjenjem krivičnih djela sankcionisanih Statutom, to može da bude dovoljno da bi predstavljalo zajednički kažnjivi cilj'" (Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 123, gdje se citira Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 442. V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 112. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 116-119; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 699-704. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 664, u kojoj se potvrđuje Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 3, par. 95-96.

²⁵¹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32. Iz istih razloga, Žalbena vijeće ne smatra uvjerljivim Župljaninov argument prema kojem činjenica da Pretresno vijeće često pominje nasilno preuzimanje vlasti u Opštinama, koje samo po sebi ne predstavlja krivično djelo, ukazuje na to da je Pretresno vijeće definisalo zajednički cilj koji nije bio zločinački (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 35).

²⁵² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 553.

C. Navodi o greškama u vezi s učešćem u UZP-u (Stanišićeva druga žalbena osnova i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)

72. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "cilj rukovodstva bosanskih Srba počev od 1991. godine bio da Srbi žive u jednoj državi, zajedno s drugim Srbima bivše Jugoslavije",²⁵³ i definisalo rukovodstvo bosanskih Srba kao "istaknut[e] članov[e] SDS-a i osobe na važnim položajima u RS [...]. Najvažniji organi RS bili su Predsjedništvo, Vlada, Savjet za nacionalnu bezbjednost i Skupština RS".²⁵⁴

73. Nakon što je, uz druge faktore, razmotrilo na koji je način rukovodstvo bosanskih Srba radilo na ostvarenju svog cilja i kakve je izjave iznosilo,²⁵⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su sljedeće osobe bile učesnici u UZP-u: Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić, Nikola Koljević, Ratko Mladić, Momčilo Mandić, Velibor Ostojić, Momir Talić, Radoslav Brđanin, Milomir Stakić, Simo Drljača, Vojislav Kuprešanin, Vlado Vrkeš, Mirko Vručinić, Jovan Tintor, Nedeljko Đekanović, Savo Tepić, Stevan Todorović, Blagoje Simić, Vinko Kondić, Malko Koroman, Đorđe Ristanić, Predrag Radić, Andrija Bjelošević, Ljubiša Savić zvani Mauzer, Predrag Ješurić i Branko Grujić.²⁵⁶ Pretresno vijeće je dalje navelo da će "u odjeljcima posvećenim individualnoj krivičnoj odgovornosti optuženih [...] utvrditi da li su [Stanišić i Župljanin] bili učesnici u UZP-u".²⁵⁷

74. Stanišić i Župljanin po više osnova osporavaju konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s učešćem u UZP-u.²⁵⁸ Tužilaštvo odgovara da Stanišićeve i Župljaninove argumente treba odbiti.²⁵⁹ Žalbeno vijeće će redom razmotriti date argumente.

1. Navod o grešci uslijed proizvoljnog definisanja termina 'rukovodstvo bosanskih Srba' bez osnove u dokazima

75. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće proizvoljno sročilo definiciju termina 'rukovodstvo bosanskih Srba' "bez ikakve osnove u dokazima ili opravdanja".²⁶⁰ Prema njegovoj argumentaciji,

²⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 309.

²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131.

²⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 309-312.

²⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

²⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

²⁵⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 55; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 15. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 56-74.

²⁵⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 23; Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 8. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 24-29; Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 9.

Pretresno vijeće je u jednu "nejasno identifikovanu" grupu svrstao ljude isključivo na osnovu položaja koji su zauzimali ili na osnovu njihovog članstva u jednoj političkoj stranci, a "takav amalgam pojedinaca" kao što je rukovodstvo bosanskih Srba "u stvarnosti nikad nije postojao kao prepoznatljiva grupa".²⁶¹

76. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije proizvoljno definisalo termin rukovodstvo bosanskih Srba bez osnove u dokazima.²⁶²

77. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da su rukovodstvo bosanskih Srba "činili [...] istaknuti članovi SDS-a i osobe na važnim položajima u RS".²⁶³ Pretresno vijeće je podrobno opisalo položaje i uloge ustanova RS, osobe koje su u njima obavljale funkcije,²⁶⁴ kao i njihova pojedinačna ovlaštenja i međusobne odnose.²⁶⁵ S tim u vezi, Pretresno vijeće je pomno razmotrilo i objasnilo ulogu: (i) predsjednika i Predsjedništva RS; (ii) Vlade RS; i (iii) Savjeta za nacionalnu bezbjednost.²⁶⁶ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je "politički uticaj unutar SDS-a bio [...] u rukama Radovana Karadžića, Momčila Krajišnika, Biljane Plavšić i Nikole Koljevića."²⁶⁷ Svoje gore navedene konstatacije Pretresno vijeće je zasnovalo na analizi i na pozivanju na dokumentarne dokaze, kao i na iskaze svjedoka i činjenice o kojima je presuđeno.²⁶⁸ Pretresno vijeće se služilo terminom "rukovodstvo bosanskih Srba" kako bi opisalo veze i međusobne odnose između ključnih političkih i vojnih rukovodilaca i političkih ustanova.²⁶⁹ Žalbeno vijeće je u svojim ranijim presudama potvrdilo ispravnost takvog pristupa.²⁷⁰

²⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 57. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 56, 58-59. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 100.

²⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 58.

²⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 24.

²⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131.

²⁶⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 131-134, u kojima se, konkretno, opisuju položaj i uloga Radovana Karadžića (dalje u tekstu: Karadžić), Momčila Krajišnika (dalje u tekstu: Krajišnik), Biljane Plavšić (dalje u tekstu: Plavšić) i Nikole Koljevića (dalje u tekstu: Koljević).

²⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131-149. Osim toga, Pretresno vijeće je razmotrilo i druge srpske rukovodioce, kao što su: Ratko Mladić (dalje u tekstu: Mladić), Rajko Dukić i Radoslav Brđanin (dalje u tekstu: Brđanin) (Prvostepena presuda, tom 2, par. 145-147).

²⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 136-149.

²⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131.

²⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 428-495.

²⁶⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 131-149.

²⁷⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 127, 216, 234, 236; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 388; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 69. Žalbeno vijeće primjećuje da se u predmetima *Brđanin*, *Tolimir* i *Deronjić* Žalbeno vijeće oslonilo na koncept rukovodstva bosanskih Srba onako kako su ga definisala pretresna vijeća, ne dovodeći u pitanje postojanje tog pojma ili njegovu definiciju. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*,

78. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao kako je Pretresno vijeće proizvoljno sročilo definiciju rukovodstva bosanskih Srba bez ikakve osnove u dokazima ili opravdanja. Prema tome, njegova argumentacija s tim u vezi se odbija.

2. Navodi o greškama uslijed izjednačavanja pripadanja rukovodstvu bosanskih Srba s učešćem u UZP-u i uslijed propusta da se identifikuju pripadnici rukovodstva bosanskih Srba koji nisu bili učesnici u UZP-u

79. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izjednačilo pripadanje rukovodstvu bosanskih Srba s učešćem u UZP-u.²⁷¹ Konkretno, prema njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće je pogriješilo u primjeni prava tako što je nametnulo kolektivnu odgovornost svim osobama za koje se smatralo da pripadaju rukovodstvu bosanskih Srba i time što je pripadanje rukovodstvu bosanskih Srba proglasilo za krivično djelo.²⁷² Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je UZP dokazan za cijelo rukovodstvo bosanskih Srba pozivanjem samo "na ciljeve 'većine'"²⁷³ i kada je – "uprkos tome što je prihvatilo da postoje suprotni dokazi" – zauzelo stav prema kojem je "manjina" u rukovodstvu bosanskih Srba imala namjeru da počini krivična djela.²⁷⁴ Osim toga, Stanišić tvrdi da je, samim tim što je pogrešno konstatovalo da je rukovodstvo bosanskih Srba za cilj imalo činjenje zločina, Pretresno vijeće propustilo da ocijeni odgovornost svakog pojedinca ponaosob.²⁷⁵ Slično tome, Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije identifikovalo one pojedince u okviru rukovodstva bosanskih Srba za koje ne smatra da su bili učesnici u UZP-u, kao što to riječ "većina" implicira.²⁷⁶

par. 65; Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 1040; Presuda o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 56-58, 66, 190.

²⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 56, 60-69. U prilog svojoj argumentaciji, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće takođe pogriješilo prilikom utvrđivanja obilježja UZP-a, uključujući zajednički cilj i njegovo provođenje, tako što se pozivalo na radnje i izjave rukovodstva bosanskih Srba kao grupe (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 60-61).

²⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 67, 69. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64-65, 68. V. takođe Stanišićeva replika, par. 25-26; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT 101-102.

²⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64 (naglasak izostavljen). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 101-102. Prema Stanišićevim riječima, Pretresno vijeće je konstatovalo da "izjave određenih čelnika bosanskih Srba da njihov cilj nije etnički čista država i da se međunarodno humanitarno pravo mora poštivati 'nisu odraz istinskih ciljeva većine čelnika bosanskih Srba'" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 312 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64).

²⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64 (naglasak izostavljen). V. Stanišićeva replika, par. 23.

²⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 67. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64-65, 68-69, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 186. V. takođe Stanišićeva replika, par. 25-26.

²⁷⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 15.

80. Tužilaštvo odgovara da Stanišić i Župljanin nisu dokazali da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan pristup.²⁷⁷ Konkretnije, tužilaštvo tvrdi da Stanišić pogrešno tumači konstatacije Pretresnog vijeća.²⁷⁸

81. Suprotno Stanišićevom argumentu, Pretresno vijeće nije nametnulo kolektivnu odgovornost svim pripadnicima rukovodstva bosanskih Srba, niti je učešće u tom rukovodstvu proglasilo krivičnim djelom. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste prihvatilo da je "s vremena na vrijeme dolazilo do sukoba" između srpskih snaga,²⁷⁹ stranačke strukture SDS-a, kriznih štabova i Vlade RS,²⁸⁰ ali da je uprkos tome konstatovalo da su "svi oni ipak imali isti cilj i radili na njegovom postizanju, predvođeni rukovodstvom bosanskih Srba".²⁸¹ Pored toga, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dokaze prema kojima su "u nekim prilikama srpski čelnici davali izjave da njihov cilj nije etnički čista država i da se međunarodno humanitarno pravo mora poštivati",²⁸² ali je, razmotrivši sve dokaze u cjelini, zaključilo da "te izjave nisu [bile] odraz istinskih ciljeva *većine* čelnika bosanskih Srba",²⁸³ koji su se sastojali u tome da se "trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata uspostavi što je moguće etnički 'čišća' srpska država".²⁸⁴ Iz toga jasno proističe da je Pretresnom vijeću bilo poznato da neki pripadnici rukovodstva bosanskih Srba možda nisu imali isti cilj kao većina.²⁸⁵

82. Pored toga, Pretresno vijeće je ocijenilo i iznijelo konstatacije isključivo o krivičnoj odgovornosti Stanišića i Župljanina, i to na osnovu njihovih individualnih radnji i postupaka.²⁸⁶ Budući da je njihovu krivičnu odgovornost ocjenjivalo na osnovu odgovornosti proizašle iz udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je analiziralo sva tražena obilježja tog vida odgovornosti, uključujući i pitanje da li je više osoba djelovalo zajedno.²⁸⁷ Iako je Pretresno vijeće

²⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 24-26; Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 9.

²⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 25.

²⁷⁹ V. dolje, dodatak B.

²⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

²⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

²⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 312.

²⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 312 (naglasak dodat).

²⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

²⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 312.

²⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 531-781 u vezi sa Stanišićevom krivičnom odgovornošću. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 343-530 u vezi sa Župljaninovu krivičnom odgovornošću.

²⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314-315. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da "[z]ločini predviđeni Statutom mahom predstavljaju manifestaciju kolektivnog kriminaliteta i često ih izvršavaju grupe pojedinaca koje djeluju sprovodeći neki zajednički plan ili namjeru" (Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 82, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 191). Međutim, vid krivične odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat

bilo dužno da utvrdi da su pripadnici udruženog zločinačkog poduhvata dijelili zajednički zločinački cilj, ono nije bilo dužno u Prvostepenoj presudi da iznese "ocjenu odgovornosti svakog pojedinca ponaosob"^{288, 289}. Pošto je identifikovalo učesnike u UZP-u, Pretresno vijeće je zaključilo da je postojalo više osoba koje su učestvovala u ostvarenju zajedničkog zločinačkog plana.²⁹⁰ Tom prilikom, Pretresno vijeće je poimence identifikovalo učesnike u UZP-u.²⁹¹ Prema tome, konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je ono zauzelo stav prema kojem su neki pripadnici rukovodstva bosanskih Srba takođe bili učesnici u UZP-u.²⁹² Međutim, kao što je izloženo gore u tekstu,²⁹³ Pretresno vijeće je bilo svjesno toga da određeni pripadnici rukovodstva bosanskih Srba možda nisu imali isti cilj kao većina, te tako nije konstatovalo da je svaki pripadnik rukovodstva bosanskih Srba istovremeno bio i učesnik u UZP-u.²⁹⁴ Shodno tome, argument da je Pretresno vijeće proglasilo za krivično djelo već i samu pripadnost rukovodstvu bosanskih Srba nije utemeljen. Najzad, suprotno Župljaninovoj tvrdnji, nije bilo potrebe da Pretresno vijeće identifikuje one osobe u okviru rukovodstva bosanskih Srba koje ne smatra učesnicima u UZP-u, budući da to pitanje nije relevantno za njegovu krivičnu odgovornost. Žalbena vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao grešku, da njegov argument nije potkrijepljen sudskom praksom MKSJ-a i da on zanemaruje relevantne konstatacije Pretresnog vijeća.²⁹⁵ Prema tome, Žalbena vijeće odbacuje kako Stanišićeve, tako i Župljaninove argumente.

nije vid kolektivne odgovornosti i njegov opseg, opisan u praksi Međunarodnog suda, sadrži dovoljne zaštitne mehanizme da se to izbjegne. (Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 82, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 427-431). V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, fusnota 418.

²⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 67.

²⁸⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141, 158.

²⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314-315.

²⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

²⁹² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 136-149, 314.

²⁹³ V. gore, par. 81.

²⁹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 136-149, 314. Na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da su svjedok Branko Đerić (predsjednik Vlade RS) (dalje u tekstu: svjedok Đerić), Milan Trbojević (zamjenik predsjednika Vlade RS) i Bogdan Subotić (ministar odbrane RS) bili pripadnici rukovodstva bosanskih Srba, ali nije konstatovalo da su bili učesnici u UZP-u (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 137, 139-141, 144, 314).

²⁹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 136-149, 144, 314. V. takođe gore, par. 81.

3. Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić bio učesnik u UZP-u, zasnovanoj isključivo na njegovoj vezi s rukovodstvom bosanskih Srba u svojstvu ministra unutrašnjih poslova

83. Stanišić tvrdi da ga je Pretresno vijeće uvrstilo u rukovodstvo bosanskih Srba "isključivo na osnovu položaja koji je zauzimao kao ministar".²⁹⁶ Po Stanišićevim riječima, time što je konstatovalo da je rukovodstvo bosanskih Srba učestvovalo u UZP-u, a da je on spadao u rukovodstvo bosanskih Srba, Pretresno vijeće je nedopustivo pretpostavilo da je on doprinio zajedničkom planu i da je dijelio namjeru da počini krivična djela progona.²⁹⁷ Nadalje, Stanišić tvrdi da to predstavlja "pretpostavku o krivici" i "neprihvatljivo ukidanje [njegovog] prava da se smatra nevinim".²⁹⁸ U tom smislu, on tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da li je on bio učesnik u UZP-u na osnovu njegovih individualnih radnji i postupaka.²⁹⁹

84. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće valjano utvrdilo Stanišićevo članstvo u UZP-u na osnovu svojih konstatacija o njegovom doprinosu i zajedničkoj namjeri, a ne tako što se oslonilo isključivo na Stanišićevu vezu s rukovodstvom bosanskih Srba u svojstvu ministra unutrašnjih poslova.³⁰⁰

85. Na samom početku, Žalbeno vijeće primjećuje da, premda Pretresno vijeće nije izričito izjavilo da je Stanišić bio učesnik u UZP-u i premda s tim u vezi nije iznijelo konkretan datum, Žalbeno vijeće smatra da je, kada se Prvostepena presuda čita u cjelini, jasno da se Pretresno vijeće uvjerilo da Stanišić jeste bio učesnik u UZP-u tokom perioda obuhvaćenog Optužnicom.³⁰¹

86. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić bio ministar unutrašnjih poslova u Vladi RS.³⁰² Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Vlada RS predstavljala jedan od najvažnijih organa u RS i da su rukovodstvo bosanskih Srba sačinjavale, među ostalima, osobe na važnim položajima u RS.³⁰³ S obzirom na gore navedeno, Pretresno vijeće je, prema shvatanju Žalbenog

²⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 70. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 55.

²⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 71.

²⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 71. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 72.

²⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 73.

³⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 28, gdje se citira Stanišićev žalbeni podnesak, par. 70-72. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 24. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 124. Up. Stanišićeva replika, par. 22.

³⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 342, 781-782, 799. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885.

³⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 141.

³⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131. V. gore, par. 72.

vijeća, identifikovalo Stanišića kao pripadnika rukovodstva bosanskih Srba. To pitanje, međutim, nije relevantno pošto ga je Pretresno vijeće osudilo na osnovu njegovog učešća u UZP-u, a ne na osnovu njegove pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba.³⁰⁴ Dapače, Pretresno vijeće je razmotrilo položaj koji je on zauzimaao kao ministar unutrašnjih poslova zajedno s nizom drugih faktora – uključujući njegove radnje i ponašanje – kako bi konstatovalo da on jeste doprinio UZP-u³⁰⁵ i da je dijelio traženu namjeru.³⁰⁶ Prema tome, Pretresno vijeće nije "pretpostavilo" da je on doprinio zajedničkom planu i da je dijelio namjeru u vezi s progonom na osnovu toga što je pripadao rukovodstvu bosanskih Srba. Žalbena vijeće stoga smatra da Stanišić nije dokazao da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on bio učesnik u UZP-u samo na osnovu njegove veze s rukovodstvom bosanskih Srba u svojstvu ministra unutrašnjih poslova. Shodno tome, njegovi argumenti s tim u vezi se odbacuju.

4. Zaključak

87. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić i Župljanin nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama u vezi s učešćem u UZP-u. Prema tome, Žalbena vijeće odbija Stanišićevu drugu žalbenu osnovu u cijelosti i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove.

D. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim učešćem u UZP-u

1. Uvod

88. Stanišić je izabran za ministra unutrašnjih poslova 24. marta 1992., a službeno je postavljen na tu funkciju 31. marta 1992. godine.³⁰⁷ Pretresno vijeće je Stanišića osudilo na osnovu člana 7(1) Statuta za počinjenje, putem učešća u UZP-u, krivičnih djela progona kao zločina protiv čovječnosti, kao i ubistva i mučenja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.³⁰⁸ Pretresno vijeće je Stanišića takođe proglasilo odgovornim, ali mu na osnovu načela koja se tiču kumulativnih osuda nije izreklo osuđujuću presudu, za počinjenje, putem učešća u UZP-u, sljedećih krivičnih djela: ubistva, mučenja, nehumanih djela, deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje), kao

³⁰⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

³⁰⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-765. V. takođe dolje, par. 143-365.

³⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-768. Pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama o Stanišićevoj namjeri biće obrađeno u drugim dijelovima Presude (v. dolje, par. 573-595).

³⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 542.

zločina protiv čovječnosti, i krivičnog djela okrutnog postupanja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.³⁰⁹ Osim toga, Pretresno vijeće je zaključilo da Stanišić nije kriv, po članovima 7(1) i 7(3) Statuta, za krivično djelo istrebljenja kao zločin protiv čovječnosti.³¹⁰

89. U odjeljku Prvostepene presude posvećenom Stanišićevoj odgovornosti, Pretresno vijeće je predočilo dokaze o njegovim "djel[ima] [...] prije i poslije imenovanja za ministra unutrašnjih poslova".³¹¹ Pretresno vijeće je potom, pod naslovom "Zaključci o učešću Miće Stanišića u UZP-u",³¹² iznijelo svoje konstatacije o njegovom "doprinos[u] UZP-u",³¹³ za kojima je uslijedio zaključak o njegovoj namjeri,³¹⁴ da bi na kraju izložilo raspravu o njegovoj "odgovornost[i] za djela izvan okvira UZP-a".³¹⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da, u odjeljku Prvostepene presude posvećenom zaključcima o Stanišićevoj odgovornosti (tj. u odjeljku naslovljenom "Zaključci o učešću Miće Stanišića u UZP-u"³¹⁶), Pretresno vijeće nije navelo unakrsne reference u kojima upućuje na svoje ranije konstatacije ili na dokaze u spisu.³¹⁷

90. Takav pristup Pretresnog vijeća vrijedan je žaljenja jer je samim tim potraga za konstatacijama i analizama na kojima počivaju izvedeni zaključci postala nepotrebno zamršena.³¹⁸

91. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije obrazložilo više konstatacija koje se odnose na obilježja odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.³¹⁹ Stanišić takođe pravno i činjenično osporava niz drugih konstatacija Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom UZP-u i njegovom namjerom da radi na ostvarenju UZP-a, kao i u vezi s njegovom odgovornošću po trećoj

³⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

³⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

³¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 822, 844, 849, 858, 873, 877, 885, 955.

³¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-728.

³¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-769.

³¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-765.

³¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

³¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-781.

³¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-769.

³¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-769. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, fusnota 1870.

³¹⁸ V. dolje, par. 138, 378. V. takođe dolje, par. 131, 142, 367, 376-377, 422, 433, 440, 456, 478, 484, 491, 507, 517, 669, 689. Žalbeno vijeće potvrđuje da se posljedice takvog žaljenja vrijednog pristupa osjećaju i u drugim odjeljcima, pored onog posvećenog Stanišićevoj odgovornosti. V. npr. dolje, par. 710, 843, 999, 1115, 1148.

³¹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 22-54 (Stanišićeva prva žalbena osnova). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 120, 235, 239-242, 370-387, 429-431.

kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³²⁰ Žalbena vijeće će redom razmotriti njegove argumente.

2. Navodi o greškama u ocjeni Razgovora sa Stanišićem (Stanišićeva sedma žalbena osnova)

92. Prije početka prvostepenog postupka, Stanišić je dobrovoljno pristao na razgovor s tužilaštvom, koji je obavljen od 16. do 21. jula 2007. (dalje u tekstu: Razgovor), a transkripti ovog razgovora prihvaćeni su u spis kao dokazni predmeti tužilaštva. Pretresno vijeće je primijetilo da se Stanišić oslanjao na sadržaj Razgovora u smislu istinitosti njegovog sadržaja kako bi potkrijepio teze odbrane. Pretresno vijeće je naglasilo da je "razmotrilo [Razgovor] prilikom analize dokaza koji se odnose na odgovornost Miće Stanišića".³²¹

(a) Argumenti strana

93. Prvo, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava zato što Razgovoru nije pripisalo punu dokaznu vrijednost.³²² Po njegovim riječima, dokazima nekog optuženog koji su prihvaćeni u dokazni spis na zahtjev tužilaštva, a koji nisu pobijeni nikakvim drugim pouzdanim dokazima, mora se pripisati puna dokazna vrijednost.³²³ On tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da je tužilaštvo predložilo Razgovor za uvrštavanje u spis zbog istinitosti njegove sadržine.³²⁴ Osim toga, Stanišić tvrdi da je, već samim tim što je Razgovor predložilo za uvrštavanje u spis bez posredstva svjedoka, tužilaštvo priznalo pouzdanost, relevantnost i dokaznu vrijednost tog dokaza, te da se na njegov sadržaj opsežno oslanjalo u svom pretpretresnom podnesku, u svojoj uvodnoj riječi i tokom samog suđenja.³²⁵

³²⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 87-476 (dio Stanišićeve treće žalbene osnove i Stanišićeva četvrta, peta, šesta, sedma, osma, deveta, deseta i jedanaesta žalbena osnova). Stanišić takođe iznosi povezane argumente u paragrafima 55 do 86 svog žalbenog podneska (Stanišićeva druga žalbena osnova i dio Stanišićeve treće žalbene osnove), koji su već obrađeni u prethodnim odjeljcima ove Presude (v. gore, par. 63-87).

³²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 536.

³²² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 310, 315, 318.

³²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 303, 310, 315, 318. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 312-313.

³²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 303, 305-306, 311, 318. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 312-313. Stanišić takođe tvrdi da se o pitanju koliku težinu valja pripisati sadržini Razgovora sa Stanišićem opširno raspravljalo prilikom iznošenja završne riječi (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 305).

³²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 311-313. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 318.

94. Drugo, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava zbog toga što se nije bavilo argumentacijom strana u postupku u vezi s pitanjem koliko težinu valja pripisati Razgovoru.³²⁶ Prema Stanišićevoj argumentaciji, tvrdnja koju je tužilaštvo iznijelo tokom suđenja – a prema kojoj njegove "brojne izjave u sopstvenu korist" treba odbaciti kad god nisu potkrijepljene drugim vjerodostojnim dokazima – neutemeljena je, neprecizna i treba je zanemariti.³²⁷

95. Treće, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu i činjeničnu grešku jer nije "shvatilo suštinu informacija pruženih" u Razgovoru i "pripisalo ispravnu dokaznu vrijednost tom dokazu".³²⁸ On se, s tim u vezi, poziva na konkretne aspekte svojih radnji i ponašanja koje se, prema njegovoj argumentaciji, jasno vide iz Razgovora, uključujući sljedeće: (i) da on nije učestvovao u osnivanju SDS-a i da se njegova mogućnost da utiče na odluke SDS može, u najboljem slučaju, opisati kao minimalna; (ii) da je podržao Cutileirov plan; (iii) da nije bio uključen u politički aspekt sukoba; (iv) da nije bio blizak s Radovanom Karadžićem (dalje u tekstu: Karadžić) i da nije dijelio njegova gledišta; (v) da je njegova mogućnost komunikacije s različitim CSB-ovima i stanicama javne bezbjednosti (dalje u tekstu: SJB-ovi) i drugim osobama bila izuzetno ograničena; (vi) da on nije imao nikakvu nadležnost nad osnivanjem i/ili radom zatvora, logora i drugih zatočeničkih objekata i da su mu bile dostupne samo veoma ograničene informacije; (vii) da se protivio prisustvu i dejstvima paravojnih grupa u BiH i da je preduzeo brojne mjere kako bi spriječio i prijavio krivična djela koja su činile takve grupe; i (viii) da je preduzeo sve moguće mjere s ciljem da se provedu istrage i prijave i uhapse izvršioци, nezavisno od njihove nacionalne pripadnosti.³²⁹ Stanišić tvrdi da je pristao na Razgovor premda nije imao preimućstvo da prethodno čuje iskaz ijednog svjedoka na suđenju³³⁰ i da je dobrovoljno i u dobroj vjeri odgovarao na pitanja o pokrenutim temama.³³¹ On takođe ističe da je Razgovor više nego ubjedljivo potkrijepljen

³²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 316, 322. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 305.

³²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 317. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 318-319, 322-324. Stanišić tvrdi: (i) da tužilaštvo tokom suđenja nije iznijelo nijedan argument kojim bi se opravdalo djelimično odbacivanje konkretnih informacija koje je on pružio; (ii) da je tužilaštvo tokom suđenja netačno tvrdilo da on nije odgovorio na sva pitanja postavljena tokom Razgovora sa Stanišićem, premda on priznaje da je bilo dokumenata koje je odlučio da ne komentariše kako ne bi objelodanio određene aspekte teze svoje odbrane (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 323-324).

³²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 329. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 330. Stanišić takođe tvrdi da se njegova odbrana "u potpunosti podudarala" s Razgovorom i da, da je taj dokaz bio ispravno ocijenjen, Pretresno vijeće ne bi moglo da konstatuje kako je on znao za namjeru počinitelaca da izvrše progon i da ju je dijelio, te da je doprinio UZP-u (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 325-326, 328). V. Stanišićeva replika, par. 85.

³²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 330. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 329; Stanišićeva replika, par. 85.

³³⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 308, 327; Stanišićeva replika, par. 83.

³³¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 307-309.

vjerodostojnim dokazima u vidu iskaza svjedoka i dokumentarnih dokaza – koje je uglavnom izvodilo tužilaštvo³³² – kao i brojnim naređenjima koje je on izdavao.³³³ Prema njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće nije "pripisalo odgovarajuću dokaznu vrijednost jasnom odsustvu kažnjive namjere koje se može uočiti tokom cijelog [R]azgovora".³³⁴

96. Prema Stanišićevim riječima, da je Razgovor bio ispravno ocijenjen, nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo da konstatuje da je on bio član UZP-a.³³⁵ Shodno tome, on zahtijeva da se ponište osuđujuće presude koje su mu izrečene po tačkama 1, 4 i 6 Optužnice.³³⁶

97. Kada je riječ o Stanišićevom prvom argumentu, tužilaštvo odgovara da se težina koja će se pripisati izjavi nekog optuženog određuje, kao i u slučaju svih ostalih dokaza, na kraju suđenja, pošto se dokazni spis sagleda u cjelini, te da Stanišićev "novoformirani pravni kriterij" nije utemeljen u sudskoj praksi.³³⁷ Drugo, tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće jeste bavilo Stanišićevim argumentima u vezi s težinom koju valja pripisati Razgovoru³³⁸ i da je Pretresno vijeće "razumno konstatovalo da je, tokom svog Razgovora, Stanišić lagao u vezi s nekoliko ključnih pitanja".³³⁹

98. Treće, tužilaštvo odgovara da Stanišić samo nastoji da nametne svoje tumačenje Razgovora umjesto tumačenja Pretresnog vijeća i da, prema tome, njegovu argumentaciju treba odbaciti bez daljnje rasprave.³⁴⁰ Prema argumentaciji tužilaštva, Pretresno vijeće je pravilno ocijenilo težinu koju treba pripisati Razgovoru s obzirom na sveukupne dokaze u spis, i Razgovor ne dovodi u pitanje razumnu konstataciju da je Stanišić bio učesnik u UZP-u.³⁴¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće opširno razmotrilo Razgovor sa Stanišićem i da je u više navrata citiralo odlomke iz njega,

³³² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 317, 321. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 319; Stanišićeva replika, par. 83.

³³³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 319-320. Stanišić prilaže tabelu s naređenjima koja, po njegovoj argumentaciji, potkrepljuju sadržinu Razgovora (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 320).

³³⁴ Stanišićeva replika, par. 83. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 329; Stanišićeva replika, par. 85.

³³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 302, 304, 331; Stanišićeva replika, par. 85.

³³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 332.

³³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 155, 157, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 310. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 154, 156.

³³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 159, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 536.

³³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 154. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 158, 160, 162.

³⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 154, 160.

³⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 154, 166.

potvrđujući vjerodostojnost Stanišićevog svjedočenja u vezi s nekim pitanjima,³⁴² ali da je isto tako konstatovalo da je nekoliko Stanišićevih izjava u Razgovoru nesaglasno s ostalim dokazima i da, prema tome, te izjave nisu vjerodostojne.³⁴³ Tužilaštvo takođe tvrdi da se Stanišić usredsređuje na irelevantna pitanja, kao što je pitanje na koji je način Razgovor vođen.³⁴⁴ Najzad, prema riječima tužilaštva, Stanišić ponavlja argumente iz svog završnog podneska, pozivajući se na iste dokazne predmete, pri čemu zanemaruje činjenicu da je Pretresno vijeće većinu tih dokaza obradilo u Prvostepenoj presudi.³⁴⁵

(b) Analiza

99. Žalbeno vijeće smatra da sve dokaze izvedene tokom glavnog pretresa, nezavisno od toga koja ih je strana u postupku izvela, treba analizirati u skladu s istim pravnim standardom. Kada se pretresno vijeće uvjeri da dokaz koji se predlaže za uvrštavanje u spis zadovoljava kriterije prihvatljivosti, odnosno da je relevantan i da ima dokaznu vrijednost, vijeće dati dokaz može da prihvati u dokazni spis.³⁴⁶ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da odluka o uvrštavanju dokumenta u spis nema uticaja na težinu koju će pretresno vijeće na kraju pridati nekom dokumentu i da se težina koju valja pridati utvrđuje na kraju suđenja, imajući u vidu sve dokaze u cjelini.³⁴⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da je u sudskoj praksi MKSJ čvrsto utemeljen stav da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja u ocjenjivanju težine koju valja pripisati određenom dokazu³⁴⁸ i da ta diskreciona ovlaštenja obuhvataju i ocjenjivanje da li je dokaz, uzet u cijelosti, pouzdan i vjerodostojan, kao i prihvatanje ili odbacivanje suštinskih karakteristika dokaza.³⁴⁹

³⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 161, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 6, 341, 537-543, 545-546, 549, 551-552, 557-559, 561-562, 573, 576, 595, 616, 618, 624-625, 637, 708.

³⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 162, 166, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 6, 542-543, 545, 548, 554-555, 558, 564, 581, 588, 620, 633, 654, 656, 693, 729, 731, 735-736, 739, 753, 759, 761-762; dokazni predmet 1D135, str. 1. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 155-156, 158, 161, 166; dokazni predmeti P198, str. 6-9, P1999, str. 59.

³⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 163.

³⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 165.

³⁴⁶ Pravilo 89(C) Pravidnika.

³⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 196. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 90; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 266, fusnota 63.

³⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131, 952, 1131, 1215; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 319, 483, 797; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 112.

³⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1358; Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*, par. 51. V. Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*, par. 282; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 253.

100. Kada je riječ o Stanišićevom argumentu prema kojem Razgovoru treba pripisati punu dokaznu vrijednost zbog toga što ga je izvelo tužilaštvo, i nije pobijen drugim pouzdanim dokazima, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće imalo diskreciono ovlaštenje da utvrdi koliku će težinu pripisati nekom dokazu, čak i ako taj dokaz drugi dokazi ne pobijaju.³⁵⁰ Činjenica da je tužilaštvo priznalo dokaznu vrijednost Razgovora kad ga je predložilo za uvrštenje u spis ne može se sagledati kao nešto što ograničava diskreciono pravo Pretresnog vijeća da ocijeni njegovu težinu s obzirom na cijeli spis. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da Stanišić nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom korištenja svojih diskrecionih ovlaštenja da ocijeni dokaze time što je Razgovoru pridalo težinu koju je našlo za shodno.

101. U vezi sa Stanišićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava zbog toga što se nije bavilo argumentacijom strana u postupku u vezi s pitanjem koliku težinu valja pripisati Razgovoru, Žalbeno vijeće podsjeća da "Pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu" i da je "stvar diskrecione ocjene Pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti".³⁵¹ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da, premda se Pretresno vijeće nije izričito pozvalo na sve argumente strana u postupku u vezi s pitanjem koliku težinu valja pripisati Razgovoru sa Stanišićem, ono to pitanje jeste detaljno proučilo, pri čemu je ocjenu težine koju će pripisati Razgovoru donosilo od slučaja do slučaja. Dapače, Pretresno vijeće je izjavilo da je prilikom analize dokaza koji se odnose na Stanišićevu odgovornost razmotrilo Razgovor,³⁵² i na njega se opsežno i stalno pozivalo tokom svoje rasprave o Stanišićevim radnjama i postupcima – pri čemu je određene dijelove Razgovora prihvatilo, dok je istovremeno objasnilo zbog čega je druge dijelove Razgovora odbacilo.³⁵³ Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom korištenja svojih diskrecionih ovlaštenja.

102. Najzad, kada je riječ o Stanišićevom argumentu prema kojem je Pretresno vijeće načinilo pravnu i činjeničnu grešku jer nije "shvatilo suštinu informacija pruženih" u Razgovoru i nije mu pružilo ispravnu dokaznu vrijednost,³⁵⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da se konkretni odlomci iz Razgovora na koje Stanišić upućuje odnose na pitanja koja Pretresno vijeće jeste ocijenilo i

³⁵⁰ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*, par. 115.

³⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 498.

³⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 536.

³⁵³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 555, 562-564. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 536-554, 556-561, 565-728.

³⁵⁴ V. gore, par. 95.

razmotrilo.³⁵⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je bilo upoznato s činjenicom da je Stanišić pristao na razgovor iako prethodno nije saslušao iskaze svjedoka i da je svojevrijedno dao iskaz tužilaštvu.³⁵⁶ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nastoji da svoje tumačenje Razgovora nametne umjesto tumačenja Pretresnog vijeća, budući da on samo osporava težinu koja je pripisana određenim dijelovima Razgovora, a pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće neispravno primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja prilikom odmjeravanja težine tih odlomaka u odnosu na ostatak dokaznog spisa.

103. U vezi sa Stanišićevom tvrdnjom da Razgovor više nego ubjedljivo potkrepljuju drugi dokazi i da mu je, prema tome, trebalo pripisati punu dokaznu vrijednost, Žalbeno vijeće podsjeća da "čak i kada mnogi svjedoci potkrijepe svjedočenja, time se automatski ne dokazuju vjerodostojnost, pouzdanost ili težina tih svjedočenja" i da potkrepljivanje "nije ni uslov ni jemstvo pouzdanosti nekog konkretnog dokaza".³⁵⁷ Mimo izjave da dokazni predmeti na spisku potkrepljuju Razgovor,³⁵⁸ Stanišić nije iznio nikakve druge argumente kojima bi pokazao na koji je način Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni Razgovora kada se svi dokazi u spisu sagledaju u cijelosti. Žalbeno vijeće naglašava da je, nezavisno od toga da li navedeni dokazni predmeti potkrepljuju sadržinu Stanišićevog Razgovora, Pretresno vijeće raspolagalo punim diskrecionim ovlaštenjima prilikom odmjeravanja težine i ocjenjivanja dokaza u svjetlu cijelog dokaznog

³⁵⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 545-546, 552-568, 577-580, 585, 588, 594, 617, 620, 624, 633, 637, 640, 644, 647, 675, 677-688, 695-708, 709-730, 732-733, 744-759, 761-762, 764-765, 769.

³⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 536, gdje se Pretresno vijeće osvrnulo na datume kada je Razgovor vođen (to jest, od 16. do 21. jula 2007.), uz zapažanje da su Stanišiću "[n]a početku svakog segmenta Razgovora pročitana [...] prava koja ima na osnovu Pravilnika i za koja je potvrdio da ih razumije".

³⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 248, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 203. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 492, 506; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 72; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 37-38; Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 45. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da "pretresno vijeće raspolaze punim diskrecionim ovlaštenjima da ocijeni vjerodostojnost svjedoka i da utvrdi odgovarajuću težinu koju valja pripisati iskazu svjedoka; potkrijepljivanje je jedan od brojnih mogućih činilaca koji su za tu ocjenu relevantni" (v. Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 138). V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 132, 243, 1009.

³⁵⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 320. U tabeli koju je Stanišić dostavio navode se dokazni predmeti 1D56, 1D73, P1420, P1013, P1472, 1D48, P564, 1D52, P192, 1D563, 1D77, 1D57, 1D634, P1004, P173, P581, P582, 1D55, 1D640, 1D64, 1D651, 1D61, P792, P1252, P553, P57, 1D62, P856, 1D91, P190, 1D58, 1D59, 1D176, 1D94, P2349, P2348, 1D572, P543, P545, P534, P580, 1D76. Up. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, fusnota 646-647. Stanišić ne ukazuje ni na kakva druga svjedočenja ili dokumentarne dokaze koji, prema njegovim navodima, potkrepljuju Razgovor (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 317, 321).

spisa.³⁵⁹ Stanišić nije dokazao da je Pretresno vijeće prekoračilo okvire svojih diskrecionih ovlaštenja.

(c) Zaključak

104. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni Razgovora sa Stanišićem. Prema tome, Žalbena vijeće odbija Stanišićevu sedmu žalbenu osnovu.

3. Navod o grešci u vezi s pravnim standardom za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem propusta da se djeluje (dio Stanišićeve prve i pete žalbene osnove)

105. Prilikom izvođenja zaključka da je Stanišić doprinio UZP-u, Pretresno vijeće je razmotrilo, između ostalog, "njegovu ulog[u] u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina",³⁶⁰ kao i svoju konstataciju o tome da Stanišić, iako je znao da se čine zločini, "nije preduzeo dovoljne mjere da [tim zločinima] stane u kraj i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina, [...] i dalje učestvuju u združenim operacijama".³⁶¹ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir Stanišićevu "ulog[u] u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima"³⁶² i svoju konstataciju da je on "kontinuiranom postojanju i djelovanju [zatočeničkih i kaznenih objekata] doprinio time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara".³⁶³

(a) Argumenti strana

106. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava tako što je propustilo da iznese i primijeni ispravni pravni standard za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu "nečinjenjem".³⁶⁴ Prema njegovoj tvrdnji, u sudskoj praksi MKSJ-a čvrsto je utemeljen stav da

³⁵⁹ V. gore, par. 99. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 138; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 132, 243, 1009.

³⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

³⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

³⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 760-765.

³⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

³⁶⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 43, 189, 191-194, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-PT, Odluka po zahtjevima Miće Stanišića i Stojana Župljanina u vezi s formom optužnice, 19. mart 2009. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s

odgovornost za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu potpada pod djelokrug člana 7(1) Statuta, u sferu "počinjenja", što obuhvata "kažnjivi propust da se učini neka radnja [...] propisana odredbama krivičnog prava".³⁶⁵ Stanišić tvrdi da se, shodno tome, učešće u UZP-u putem nečinjenja može dokazati samo onda kada to nečinjenje proističe iz "zakonske obaveze da se djeluje propisane odredbama krivičnog prava" i to pod uslovom da je optuženi bio u mogućnosti da djeluje.³⁶⁶

107. Osim toga, prema Stanišićevoj argumentaciji, Pretresno vijeće je pogriješilo kada je konstatovalo da je on doprinio UZP-u oslanjajući se na nečinjenje koje ne zadovoljava kriterije za donošenje zaključka o odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata putem nečinjenja shodno članu 7(1) Statuta.³⁶⁷ Shodno tome, Stanišić zahtijeva da se ponište njegove osude po tačkama 1, 4 i 6 Optužnice.³⁶⁸

108. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno izložilo i primijenilo pravni standard koji se odnosi na odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata i da Stanišićeve argumente treba odbiti.³⁶⁹ Konkretnije, tužilaštvo tvrdi da treba odbiti Stanišićev argument da doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu nečinjenjem mora biti utemeljen na "obavezi propisanoj odredbama krivičnog prava" s obzirom na to da, kao što je to Pretresno vijeće ispravno primijetilo, taj doprinos ne mora biti niti zločinački niti sačinjavati sastavni dio obilježja *actus reus* krivičnog djela.³⁷⁰

formom optužnice), par. 39, i Prvostepenu presudu, tom 1, par. 103. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 195-205.

³⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 195-196. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 195. Stanišić dodaje da novija sudska praksa MKSJ-a potvrđuje da se, u kontekstu udruženog zločinačkog poduhvata, odgovornost za nečinjenje može dokazati samo pod uslovom da zahtjevi za kažnjivo nečinjenje shodno članu 7(1) budu zadovoljeni. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 198, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 894, fusnota 3528).

³⁶⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 199. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 202-205). V. takođe Stanišićeva replika, par. 56, 60.

³⁶⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 188-190, 206-209, 212-214, 216, 218-220, 223-228, 230-232. Stanišić s tim u vezi tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na njegove "tobožnje nečinjenje [koje] ne proističe iz obaveze propisane odredbama krivičnog prava" i/ili zbog toga što nije bio u mogućnosti da djeluje (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 207).

³⁶⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 234.

³⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 17, 85-87, 91.

³⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 86. Tužilaštvo s tim u vezi tvrdi da se Stanišić neubjedljivo oslanja na Prvostepenu presudu u predmetu *Tolimir* budući da se, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, u toj presudi ne obrađuje konkretno pitanje granica udruženog zločinačkog poduhvata putem odgovornosti zbog nečinjenja (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 87).

(b) Analiza

109. Žalbeno vijeće smatra da Stanišićev argument da Pretresno vijeće nije primijenilo ispravni pravni standard na njegovo "tobožnje nečinjenje",³⁷¹ počiva na pretpostavci da svako nečinjenje, koje se ocjenjuje u kontekstu odgovornosti na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, mora *per se* da ispunjava pravne uslove izložene u sudskoj praksi MKSJ-a u odnosu na počinjenje putem nečinjenja. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da, premda učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu – koje se zasniva na značajnom doprinosu optuženog zajedničkom zločinačkom cilju – predstavlja oblik "počinjenja" shodno članu 7(1) Statuta, taj vid odgovornosti je različit od počinjenja putem nečinjenja i odlikuje se različitim objektivnim i subjektivnim obilježjima.³⁷²

110. S tim u vezi, Pretresno vijeće ispravno je zauzelo stav da je, kako bi se optuženi proglasio krivično odgovornim na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, dovoljno konstatovati da je radio na ostvarenju zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata u smislu da je značajno doprinio činjenju zločina u okviru zajedničkog cilja.³⁷³ Mimo toga, pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se *per se* ne bi mogli smatrati doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu.³⁷⁴ Unutar tih pravnih okvira, pitanje da li se neko nečinjenje može uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da je optuženi značajno doprinio udruženom zločinačkom poduhvatu jeste činjenično pitanje o kojem se odluka donosi od slučaja do slučaja.³⁷⁵ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća da relevantno nečinjenje ili činjenje putem kojeg se ostvaruje udruženi zločinački poduhvat ne moraju nužno uključivati izvršenje ijednog dijela *actusa reusa* krivičnih djela u sklopu zajedničkog cilja, niti ijedno krivično djelo kao takvo.³⁷⁶ Drugim riječima, doprinos pojedinca

³⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 190, 207.

³⁷² V. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 188, 227-228. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 662. U vezi s elementima odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, v. još i Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364-365, 429-430; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64-65. U vezi s elementima za počinjenje putem nečinjenja, v. još i Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 274, Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 175, Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 334, Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663.

³⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 103, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 430. V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 696. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378.

³⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696.

³⁷⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696.

³⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227. Žalbeno

udruženom zločinačkom poduhvatu ne mora sam po sebi biti zločinački, pod uslovom da optuženi vrši radnje (ili propušta izvršiti radnje) na način koji u nekom vidu predstavlja značajan doprinos ostvarenju zajedničkog cilja.³⁷⁷ S obzirom na gore navedeno, a suprotno Stanišićevoj tvrdnji, kada se učešće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu utvrđuje putem njegovog nečinjenja, nije neophodno postojanje zakonske obaveze da se djeluje koja proističe iz odredbi krivičnog prava.³⁷⁸ Priroda obaveze koju je optuženi imao i opseg u kojem je on bio u mogućnosti da djeluje samo su pitanja koja se tiču dokazivanja, a nisu od ključnog značaja za utvrđivanje odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.³⁷⁹

111. U ovom konkretnom predmetu, prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja u vezi sa Stanišićevim doprinosom UZP-u, Pretresno vijeće je, zajedno s njegovim drugim radnjama,³⁸⁰ uzelo u obzir i njegov propust da disciplinski kazni pripadnike MUP-a RS koji su počinili zločine i zaštititi civilno stanovništvo,³⁸¹ uprkos tome što je imao dužnost da tako postupi, kao i njegovu mogućnost da, kao najviši nadležni organ, provede istrage i kazni osobe koje su počinile zločine.³⁸² U slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad izvršiocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio, taj propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina ili kako bi se zaustavila zlostavljanja uzima se u sudskoj praksi MKSJ-a u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i njegove namjere, primjećuje Žalbena vijeće.³⁸³ Prema tome, Stanišić nije pokazao da je

vijeće primjećuje da je, s tim u vezi, Pretresno vijeće ispravno navelo sudsku praksu (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 103).

³⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242.

³⁷⁸ Žalbena vijeće smatra Stanišićevo oslanjanje na Prvostepenu presudu u predmetu *Tolimir* neprimjerenim budući da je, u referenci na koju se Stanišić poziva, Pretresno vijeće u predmetu *Tolimir* uopšteno podsjetilo na čvrsto utemeljenu sudsku praksu u odnosu na odgovornost putem nečinjenja shodno članu 7(1) Statuta, koja doista traži dokaz za postojanje zakonske obaveze da se djeluje, ali pritom se u tom tekstu ne govori o konkretnom pitanju od značaja u ovom predmetu (v. Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 894, fusnota 3528).

³⁷⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 28; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 193-194, 204.

³⁸⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 734, 737-744. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 58, 588, 591-595, 729-736.

³⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 695, 698, 754. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 18, 37-43.

³⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

³⁸³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242 (Žalbena vijeće je konstatovalo da obaveza optuženog da spriječi zločine svojih podređenih ili kazni njihove počiniocice, odnosno njegov propust da to učini, "nije bila odlučujuća za njegovu krivičnu odgovornost" na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, već da je

Pretno vijeće primijenilo pogrešni pravni standard kada je, prilikom donošenja ocjene o tome da li je on doprinio UZP-u, u obzir uzelo situacije kada on nije djelovao.

112. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava tako što je propustilo da iznese i primijeni ispravni pravni standard za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata putem nečinjenja. Prema tome, suvišno je da se Žalbeno vijeće bavi daljnjim Stanišićevim tvrdnjama da oni njegovi propusti da djeluje koje je Pretresno vijeće razmotrilo ne zadovoljavaju navodne uslove za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu "nečinjenjem"³⁸⁴ i da je, prema tome, Pretresno vijeće pogriješilo uzevši u obzir njegove propuste da djeluje kada je konstatovalo da on jeste doprinio UZP-u. Njegovi argumenti s tim u vezi se, shodno tome, odbacuju kao bespredmetni.³⁸⁵

(c) Zaključak

113. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio njegove pete žalbene osnove.

predstavljala "dio posrednih dokaza na osnovu kojih se mogao izvesti zaključak o njegovoj namjeri i doprinosu UZP-u" (Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1242)); Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 194 (Žalbeno vijeće je konstatovalo da je optuženi imao "određenu vlast i uticaj" i "nadležnost da interveniše" i da je Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* s pravom njegov propust da interveniše moglo da uzme u obzir kao "jedan od elemenata koji dokazuju da je [on] prihvatio određene zločine" (Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 194)); Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 195-196 (Žalbeno vijeće je primijetilo da je, prilikom izvođenja zaključka da je učestvovanje optuženog u radu logora doprinijelo ostvarivanju zločinačkog cilja, Pretresno vijeće, između ostalog, uzelo u obzir svoje konstatacije da se on "u logoru nalazio na visokom položaju i da je imao određen stepen vlasti nad stražarima; da je bio dovoljno uticajan da spriječi ili zaustavi neka zlostavljanja, ali da je taj uticaj veoma rijetko koristio" (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 195 (reference izostavljene)). V. također Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 216(e), 217. Za dodatni činjenični kontekst u vezi sa sudskom praksom koji se navodi u ovoj fusnoti, v. Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 773, 777, 782; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1118-1119, 1121(e), 1121(j); Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 372, 395-396. Dalje v. dolje, par. 734.

³⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 43, 189, 191-194, gdje se upućuje na Odluku u vezi s formom Optužnice, par. 39, Prvostepena presuda, tom 1, par. 103. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 195-205.

³⁸⁵ Imajući u vidu da Stanišić osporava činjenično stanje kako ga je utvrdilo Pretresno vijeće u vezi s njegovom nadležnošću i njegovim propustom da djeluje, Žalbeno vijeće će obraditi njegove argumente o tom pitanju, izložene u njegovoj petoj žalbenoj osnovi, u pododjeljku posvećenom činjeničnim greškama koje su, kako on tvrdi, načinjene u pogledu njegovog doprinosa UZP-u (v. dolje, par. 246, 303-305, 309, 310, 353).

4. Navod o grešci uslijed propusta da se presudi o pitanju prepotčinjavanja (dijelovi Stanišićeve prve, pete i šeste žalbene osnove)

(a) Uvod

114. U svojoj raspravi o temi "prepotčinjavanj[a] milicije vojsci",³⁸⁶ Pretresno vijeće je istaklo da je "centralno pitanje [...] bilo da li se [Stanišić i Župljanin] mogu smatrati krivično odgovornim za postupke pripadnika milicije koji su činili zločine dok su možda bili prepotčinjeni JNA ili VRS-u".³⁸⁷ Pošto je analiziralo dokaze u vezi s tim pitanjem,³⁸⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da "nije u stanju da [...] utvrdi da li su vojni ili civilni organi vlasti mogli biti odgovorni za provođenje istrage i krivično gonjenje za zločine nad Muslimanima i Hrvatima koje su eventualno počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci".³⁸⁹ Međutim, Pretresno vijeće je istovremeno primijetilo da je "pitanje krivične odgovornosti optuženih za postupke prepotčinjenih pripadnika milicije prevashodno značajno za njihovu odgovornost po članu 7(3) Statuta".³⁹⁰ Pored toga, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoju konstataciju da je UZP postojao, i da su pripadnici milicije, Jugoslovenske narodne armije (dalje u tekstu: JNA) i Vojske Republike Srpske (dalje u tekstu: VRS) svi korišteni kao sredstva za ostvarenje UZP-a čiji su učesnici bili Stanišić i Župljanin.³⁹¹ Pretresno vijeće je na osnovu toga izjavilo da će razmotriti "da li se postupci pripadnika milicije, za koje odbrana tvrdi da su u vrijeme činjenja zločina bili prepotčinjeni vojsci, mogu pripisati nekom učesniku u tom UZP-u, a na kraju i [Stanišiću i Župljaninu]".³⁹² Shodno tome, Pretresno vijeće je zaključilo da "nije potrebno donositi nikakve daljnje zaključke u vezi s pitanjem prepotčinjavanja".³⁹³

(b) Argumenti strana

115. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da se izjasni o pitanju da li su vojni ili civilni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istrage i krivično gonjenje za zločine nad nesrbima koje su počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci, budući da je samim tim propustilo da iznese obrazloženo mišljenje.³⁹⁴ Prema njegovoj tvrdnji, taj propust je "ozbiljno

³⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 317. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 318-342.

³⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 317.

³⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 320-341. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 317-319.

³⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

³⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

³⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

³⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 342 (reference izostavljene).

³⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

³⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 22-23, 27-35. V. Stanišićeva replika, par. 9.

otežao" njegovu mogućnost da svrsishodno upotrijebi svoje pravo na žalbu i "krajnje negativno utiče" na sposobnost Žalbenog vijeća da shvati i preispita Prvostepenu presudu.³⁹⁵

116. Konkretnije, Stanišić tvrdi da propust Pretresnog vijeća da se izjasni o pitanju prepotčinjavanja "zadire u srž" njegove krivične odgovornosti zbog toga što se "u ovom predmetu, većina krivičnih djela u osnovi" može pripisati pripadnicima milicije koji su bili prepotčinjeni vojsci.³⁹⁶ U tom kontekstu, on takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada se oslonilo na njegov tobožnji propust da provede istrage ili krivično gonjenje za zločine koje su činili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci kako bi na toj osnovi implicitno konstatovalo da je on doprinio UZP-u;³⁹⁷ i (ii) kada je njemu pripisalo postupke prepotčinjenih pripadnika milicije kako bi tim putem utvrdilo da je bio učesnik u UZP-u.³⁹⁸ Osim toga Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije navelo obrazloženje za protivrječnost koja postoji između konstatacije da je on imao "sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova" i nemogućnosti Pretresnog vijeća da se izjasni o pitanju prepotčinjavanja.³⁹⁹ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom kontrolom da i dalje učestvuju u združenim operacijama s ostalim srpskim snagama, a istovremeno ostavilo otvoreno pitanje prepotčinjavanja i da li je Stanišić i dalje vršio kontrolu nad takvim snagama.⁴⁰⁰

117. Tužilaštvo odgovara da se prilikom utvrđivanja Stanišićeve odgovornosti, Pretresno vijeće razumno oslonilo na njegovo rukovođenje i komandovanje snagama MUP-a RS na osnovu detaljne analize dokaza i da Stanišić, koristeći "odsustvo generalnog zaključka o prepotčinjavanju", "pogrešno prikazuje" Prvostepenu presudu.⁴⁰¹ Prema riječima tužilaštva, Stanišićev argument se

³⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 28, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 603. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 27; Stanišićeva replika, par. 12, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 321-342; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 95.

³⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 29. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 95-96.

³⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 31. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 29, 227. V. takođe žalbeni pretres, 15. decembar 2015., AT. 94-95, gdje Stanišić, između ostalog, upućuje na konstatacije Pretresnog vijeća u paragrafima 737, 740, 743, 745 i 757 drugog toma Prvostepene presude kako bi potkrijepio svoj argument da se Pretresno vijeće oslonilo na postupke pripadnika milicije koji su možda bili prepotčinjeni vojsci.

³⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 34. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 33; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 96. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 32, 35; Stanišićeva replika, par. 13.

³⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 30, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 736. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259; Stanišićeva replika, par. 10.

⁴⁰⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 287.

⁴⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 11.

zasniva na krajnje uopštenoj, a neutemeljenoj tvrdnji, da se većina krivičnih djela u osnovi može pripisati pripadnicima milicije koji su bili prepotčinjeni vojsci.⁴⁰² Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće "sasvim razumno" utvrdilo Stanišićevu odgovornost na osnovu toga što on nije proveo istrage i kaznio svoje podređene za zločine koje su izvršili nad nesrbima.⁴⁰³

(c) Analiza

118. Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišićeva tvrdnja, prema kojoj je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da se izjasni o pitanju prepotčinjavanja pripadnika milicije, počiva na pretpostavci da se "u ovom predmetu, većina krivičnih djela u osnovi" može pripisati pripadnicima milicije prepotčinjenim vojsci.⁴⁰⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da ta tvrdnja nije potkrijepljena nijednim upućivanjem na Prvostepenu presudu ili na dokaze u spisu i da, shodno tome, može da se odbaci bez detaljne analize. Međutim, imajući u vidu prirodu Stanišićevih osporavanja u ovom pododjeljku, Žalbeno vijeće će ipak dalje razmotriti ovaj njegov argument.

119. Žalbeno vijeće podsjeća da se "optuženi koji je učestvovao u [udruženom zločinačkom poduhvatu] s potrebnom *mens rea* može [...] smatrati odgovornim za zločine koje su počinili glavni izvršioc i koji nisu bili učesnici u [udruženom zločinačkom poduhvatu], ukoliko se ti zločini mogu dovesti u vezu, pa stoga i pripisati, jednom od učesnika u [udruženom zločinačkom poduhvatu]" koji je postupao u skladu sa zajedničkim planom, čak i ako je taj učesnik neko drugi, a ne optuženi.⁴⁰⁵ Osim toga, postojanje veze između glavnih izvršilaca i učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu jeste pitanje koje se mora ocjenjivati od slučaja do slučaja.⁴⁰⁶ Da li je učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu imao obavezu i bio u mogućnosti da provodi istrage i

⁴⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 12, gdje se citira Stanišićev žalbeni podnesak, par. 29.

⁴⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 13, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 69-75, 79-84, 133-134, 144-146. S tim u vezi, tužilaštvo se oslanja: (i) na naređenja koja je Stanišić izdavao; (ii) na Stanišićevu ulogu u radu zatočeničkih objekata; i (iii) na opseg Stanišićeve obaveze da zaštiti civilno stanovništvo (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 13). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 127-128.

⁴⁰⁴ V. gore, par. 116.

⁴⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 225, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 168, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 413. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1065.

⁴⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1053. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.

krivično gonjenje za zločine glavnih izvršilaca samo je jedan od faktora koje vijeće može uzeti u obzir prilikom utvrđivanja da li se zločini mogu pripisati tom učesniku.⁴⁰⁷

120. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je u svojim konstatacijama Pretresno vijeće podsjetilo na to da je UZP postojao i da su pripadnici milicije, JNA i VRS-a svi korišteni kao sredstva za ostvarenje UZP-a, čiji su Stanišić i Župljanin bili učesnici.⁴⁰⁸ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je zatim navelo da će razmotriti "da li se postupci pripadnika milicije, za koje odbrana tvrdi da su u vrijeme činjenja zločina bili prepotčinjeni vojsci, mogu pripisati nekom učesniku u tom UZP-u, a na kraju i [Stanišiću i Župljaninu]".⁴⁰⁹ Na osnovu tog razmatranja Pretresno vijeće je zaključilo da "nije potrebno donositi nikakve daljnje zaključke u vezi s pitanjem prepotčinjavanja",⁴¹⁰ uprkos tome što Vijeće "nije [bilo] u stanju da [...] utvrdi da li su vojni ili civilni organi vlasti mogli biti odgovorni za *provođenje istrage i krivično gonjenje za zločine nad Muslimanima i Hrvatima koje su eventualno počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci*".⁴¹¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće ne smatra da je Pretresno vijeće načinilo grešku kad je konstatovalo da ne postoji pravni zahtjev da se donose "daljnji zaključci u vezi s pitanjem prepotčinjavanja" radi ocjenjivanja odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.⁴¹²

121. Međutim, prema shvatanju Žalbenog vijeća, Stanišić dodatno potkrepljuje svoju tvrdnju navodeći da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegov tobožnji propust da provede istragu ili krivično gonjenje za zločine koje su počinili prepotčinjeni pripadnici milicije da bi konstatovalo da je on doprinio UZP-u, a time i ustanovilo njegovo učešće u UZP-u.⁴¹³ Žalbeno vijeće će zato sada razmotriti pitanje da li se, prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja u toku ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i njegove namjere, Pretresno vijeće oslonilo na njegov propust da provede istrage ili krivično gonjenje za zločine koje su počinili prepotčinjeni pripadnici milicije.

⁴⁰⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045, 1233, 1242.

⁴⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 801-802, 806-807, 810-811, 815-816, 819-820, 824-825, 833-834, 837-838, 846-847, 851-852, 860-861, 865-866, 870-871, 874-876, 878-879, 882-883.

⁴⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

⁴¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342. Pretresno vijeće doista nije iznijelo konstatacije s tim u vezi, niti je preciziralo da li su izvršioци zločina u Opštinama (koje je identifikovalo kao pripadnike milicije, JNA ili VRS-a) možda bili pripadnici milicije koji su u vrijeme činjenja krivičnih djela bili prepotčinjeni vojsci.

⁴¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342 (naglasak dodat).

⁴¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

⁴¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 31, koji valja čitati zajedno sa Stanišićevim žalbenim podneskom, par. 29, 34. V. takođe gore, par. 116.

122. Prilikom ocjenjivanja Stanišićevog doprinosa UZP-u, Pretresno vijeće je, između ostalog, iznijelo svoje konstatacije u odjeljku naslovljenom "[u]loga u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina".⁴¹⁴ S tim u vezi, Pretresno vijeće je najprije smatralo da civilni aparat za provođenje zakona nije funkcionisao na nepristrasan način kada je riječ o provođenju istraga i krivičnom gonjenju za zločine.⁴¹⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je takav "diskriminatorni propust da se valjano istraže zločini nad nesrbima doprinio preovlađujućoj kulturi nekažnjivosti i time olakšao izvršenje daljnjih krivičnih djela koja su počinjena u okviru ostvarivanja zajedničkog cilja", te je Stanišićeve konkretne radnje i propuste da djeluje razmotrilo u tom kontekstu.⁴¹⁶ Uzimanje u obzir konteksta, međutim, ne znači da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićevog doprinosa UZP-u pripisalo njemu lično propust da provede istrage ili krivično gonjenje za zločine koje su počinili pripadnici milicije koji su možda bili prepotčinjeni vojsci.⁴¹⁷

123. Kada je riječ o Stanišićevim konkretnom činjenju i nečinjenju relevantnom za mjere suzbijanja krivičnih djela, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir: (i) da neka od naređenja koja je Stanišić izdavao radi suzbijanja krivičnih djela u redovima MUP-a RS nisu provedena u mjeri u kojoj je to bilo moguće, s obzirom na to da je rezervnim snagama milicije – među kojima je problem "neprincipijelnog ponašanja" bio najizraženiji – omogućeno da ostanu na službi u MUP-u RS do kraja 1992.;⁴¹⁸ (ii) Stanišićev propust da ispuni svoju obavezu i "disciplinski kazni i smijeni pripadnike MUP-a koji su počinili zločine", što je predstavljalo kršenje njegove profesionalne dužnosti da zaštiti i sačuva civilno stanovništvo;⁴¹⁹ (iii) da je Stanišić "bio u mogućnosti da, kao najviša vlast, istraži i kazni one za koje je utvrđeno da su umiješani [u krađu

⁴¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

⁴¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745.

⁴¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 746-759.

⁴¹⁷ Po mišljenju Žalbenog vijeća, takav pristup potvrđuje činjenica da konkretne konstatacije izložene u paragrafima 745-759 drugog toma Prvostepene presude počivaju na dokazima o kojima se govori u drugim dijelovima Prvostepene presude. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da se konstatacija Pretresnog vijeća o nefunkcionisanju civilnog aparata za provođenje zakona zasniva na analizi dokaza izloženoj u odjeljku posvećenom opštem opisu pravosuđa u regionu tokom relevantnog vremenskog perioda (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 85-94), dok se konstatacije Pretresnog vijeća o njegovom konkretnom činjenju i nečinjenju zasnivaju na analizi dokaza izloženoj u odjeljku u kojem se konkretno proučavaju njegove lične radnje i ponašanje (v. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 610-614 (Stanišićeva naređenja podređenima), 636 (Stanišićev dopis svjedoku Đeriću), 640-641, 644, (Stanišićeve naredbe od 23., 24. i 27. jula 1992.), 646 (izvještaji od 5. i 6. avgusta 1992.), 651-663 (reakcija na proteste međunarodne javnosti), 687 (stavljanje suspendovanih kadrova iz MUP-a RS na raspolaganje VRS-u), 664-670 (Stanišićeve naredbe od 8., 10. i 17. avgusta), 675 (Stanišićeva naredba od 24. avgusta), 695-720 (disciplinske mjere i mjere protiv paravojnih snaga).

⁴¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748-749, 752-753.

⁴¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

vozila], čak i kada je bio suočen s protivljenjem drugih u rukovodstvu bosanskih Srba";⁴²⁰ (iv) njegovo pokretanje mjera protiv pripadnika paravojnih snaga isključivo zbog "činjenja [...] krivičnih djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS";⁴²¹ i, najzad, (v) njegov propust da postupi podjednako "odlučno" (kao u odnosu na gore pomenute pripadnike paravojnih snaga) u vezi s drugim krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima, kao što su protivpravno zatočenje, prisilno raseljavanje, ubijanje i nečovječno postupanje, a na koje mu je bila skrenuta pažnja.⁴²² Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što su Stanišićeva uputstva načelnicima CSB-ova u vezi s dokumentovanjem ratnih zločina bila ograničena na slučajeve u kojima su žrtve bile Srbi.⁴²³ Nakon što je razmotrilo gore opisano Stanišićevo konkretno činjenje i nečinjenje, Pretresno vijeće je zaključilo da je Stanišić "dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina, [...] i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama" i da nije preduzeo dovoljne mjere da zločinima stane u kraj, iako je o njima imao saznanja.⁴²⁴

124. Po mišljenju Žalbenog vijeća, sve gore navedeno pokazuje da Pretresno vijeće jeste ocijenilo Stanišićevu ulogu u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina, pozivajući se na faktore koji su različiti od činjenice da civilni i vojni organi vlasti nisu proveli istrage ili krivično gonjenje za zločine koje su možda počinili prepotčinjeni pripadnici milicije i nemaju veze s tom činjenicom.⁴²⁵ Iz toga proističe da, prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u, Pretresno

⁴²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755. Prema konstataciji Pretresnog vijeća, koliko je Stanišić bio u mogućnosti da djeluje pokazuju i njegovi naponi da suzbije krađu vozila "izdavanjem naredbi za nadzor i zaštitu objekata, traženjem hitne inspekcije i podnošenja izvještaja od strane načelnika CSB-ova, pokretanjem disciplinskih postupaka koji su doveli do otpuštanja iz službe milicionera umiješanih u ta krivična djela i njegovim neprestanim iznošenjem tog pitanja kao stvari zbog koje je lično zabrinut" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 755).

⁴²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756. U vezi s tim mjerama, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić "kod predsjednika Vlade Branka Đerića pokrenuo pitanje problema koje su te [paravojne] snage prouzrokovale" i aludiralo je na dokaze koje je razmotrilo u drugim dijelovima Prvostepene presude, a u vezi s operacijama koje je Stanišić preduzeo s ciljem da obezbijedi hapšenje i razoružavanje Žutih osa i drugih paravojnih grupa (Prvostepena presuda, tom 2, par. 756. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 713-720).

⁴²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 757. Kada je riječ o protivpravnom zatočenju, Pretresno vijeće je konstatovalo i to da je on "[...] kontinuiranom postojanju i djelovanju [zatočeničkih i kaznenih objekata] doprinio time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 761).

⁴²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

⁴²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

⁴²⁵ Na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da Stanišić nije ispunio svoju dužnost da disciplinski kazni i smijeni "pripadnike MUP-a koji su počinili zločine", te da su neuspješne mjere koje je s tim u vezi preduzeo protiv Malka Koromana, Stevana Todorovića, svjedoka Petrovića,

vijeće nije pripisalo Stanišiću lično propust da provede istrage ili krivično gonjenje za zločine koje su počinili prepotčinjeni pripadnici milicije. Ne samo da Stanišićeva implikacija da se Pretresno vijeće oslonilo na takav propust nije potkrijepljena nikakvim upućivanjem na Prvostepenu presudu, već takvu tvrdnju ne potkrepljuje ni rezonovanje Pretresnog vijeća.⁴²⁶ Osim toga, Žalbena vijeće konstatuje da, imajući u vidu da se Pretresno vijeće oslonilo na Stanišićev doprinos UZP-u prilikom ocjenjivanja njegove namjere potrebne za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata,⁴²⁷ Stanišić nije dokazao da mu je Pretresno vijeće, bilo izričito ili implicitno, pripisalo propust da provede istrage ili da krivično goni pripadnike milicije koji su možda bili prepotčinjeni vojsci.⁴²⁸

125. Prema tome, Žalbena vijeće smatra da Stanišić nije dokazao da presuđivanje o pitanju da li su vojni ili civilni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istraga i krivično gonjenje za zločine koje su počinili prepotčinjeni pripadnici milicije predstavlja činjeničnu konstataciju od ključnog značaja za utvrđivanje njegove krivice, i da bi rezultat odsustva takve konstatacije predstavljao propust da se iznese obrazloženo mišljenje.⁴²⁹

126. Žalbena vijeće će sada preći na Stanišićevu tvrdnju da konstatacija Pretresnog vijeća da je on imao "sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama milicije MUP-a RS" stoji u protivrječnosti s izjavom Pretresnog vijeća da nije u stanju utvrditi da li je civilni ili vojni aparat bio odgovoran za provođenje istraga i krivično gonjenje za zločine koje su, kako se navodi, počinili prepotčinjeni pripadnici milicije.⁴³⁰ S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da se konstatacija Pretresnog vijeća o Stanišićevom rukovođenju i komandovanju MUP-om RS zasniva na njegovom: (i) imenovanju pouzdanih kadrova Ministarstva unutrašnjih poslova Socijalističke Republike BiH (dalje u tekstu: MUP SRBiH odnosno SRBiH) na značajne funkcije; (ii) postavljanju načelnika SJB-a po preporukama regionalnih organa; (iii) raspoređivanju SJB-ova u novoosnovane CSB-ove; (iv) naređivanju kadrovima iz štabova da vrše inspekcije i posjete opštinama; (v) naredbama da se

Borislava Maksimovića i Sime Drljače imale za ishod kršenje njegove "profesionaln[e] obavez[e] da zaštiti i sačuva civilno stanovništvo na područjima pod njihovom kontrolom" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 754). Žalbena vijeće primjećuje da je Stanišićevo osporavanje konstatacija Pretresnog vijeća u tom pogledu odbijeno u drugim dijelovima ove Presude (v. gore, par. 203-208).

⁴²⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 31. V. takođe gore, par. 116.

⁴²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

⁴²⁸ Kada je riječ o ocjeni Pretresnog vijeća u pogledu subjektivnog obilježja prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769; dolje, par. 366-585.

⁴²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 77, 128.

istraže krivična djela koja su navodno počinili pripadnici MUP-a RS; i (vi) preraspoređivanju kriminalnih elemenata iz milicije u vojsku.⁴³¹ S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije dokazao na koji način nemogućnost Pretresnog vijeća da utvrdi da li su civilni ili vojni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istraga ili za krivično gonjenje za određene zločine koje su možda počinili prepotčinjeni pripadnici milicije, dovodi u pitanje zaključak Vijeća.

127. Kad pak Stanišić tvrdi da nije imao komandu i kontrolu nad pripadnicima milicije prepotčinjenim vojsci, Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća prema kojoj su, u skladu s naredbom koju je Stanišić izdao 15. maja 1992. o organizovanju snaga MUP-a RS u vojne jedinice (dalje u tekstu: Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992.), jedinice MUP-a RS prepotčinjene oružanim snagama morale da djeluju u skladu s vojnim propisima, "ali [...] [su] osta[le] 'pod komandom' ovlaštenih službenika Ministarstva".⁴³² Prema tome, Stanišić nije ukazao na protivrječnost u relevantnim konstatacijama Pretresnog vijeća. Slično tome, Žalbeno vijeće ne smatra ubjedljivim Stanišićevu tvrdnju da to što Pretresno vijeće nije iznijelo definitivan zaključak o pitanju prepotčinjavanja podriva konstataciju Pretresnog vijeća da je on dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom kontrolom da i dalje učestvuju u združenim dejstvima s drugim srpskim snagama.⁴³³

128. Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić ne iznosi nikakve druge konkretne argumente kojima bi dokazao da se, prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i njegove namjere radi utvrđivanja njegovog učešća u UZP-u, Pretresno vijeće oslonilo na konstatacije protivrječne konstataciji da Pretresno vijeće nije bilo u stanju da utvrdi da li su vojni ili civilni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istraga i krivično gonjenje za zločine koje su, kako se navodi, počinili prepotčinjeni pripadnici milicije. Prema tome, Žalbeno vijeće ne smatra utemeljenom Stanišićevu nepotkrijepljenu, uopštenu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na radnje prepotčinjenih pripadnika milicije i pripisalo ih Stanišiću kako bi utvrdilo da je on bio učesnik u UZP-u, uprkos gore navedenom zaključku koji nije definitivan.⁴³⁴

⁴³⁰ V. gore, par. 116. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 342, 736.

⁴³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁴³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 588, gdje se upućuje na: Aleksandra Krulja, 27. oktobar 2009, T. 2079-2082, Sretu Gajića, 15. juli 2010., T. 12856-12858, Dragu Borovčanina, 23. februar 2010., T. 6678-6679, Andriju Bjeloševića, 15. april 2011., T. 19651-19652, Vidosava Kovačevića, 8. septembar 2011., T. 23809-23811, dokazni predmet 1D46, str. 1-2. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 330. V. takođe gore, par. 242.

⁴³³ V. gore, par. 116. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

⁴³⁴ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 34. V. takođe gore, par. 116.

129. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije presudilo o pitanju da li su vojni ili civilni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istraga i krivično gonjenje za zločine nad nesrbima koje su možda počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci.

(d) Zaključak

130. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija dijelove Stanišićeve prve, pete i šeste žalbene osnove.

5. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić doprinio UZP-u

(a) Uvod

131. U dijelu s podnaslovom "Stanišićev doprinos UZP-u" Pretresno vijeće je iznijelo više konstatacija o sljedećem: (i) Stanišićevoj ulozi u stvaranju organa i politike bosanskih Srba;⁴³⁵ (ii) ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u Opštinama;⁴³⁶ (iii) Stanišićevoj ulozi u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina;⁴³⁷ i (iv) njegovoj ulozi u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima.⁴³⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da konstatacije Pretresnog vijeća pod ovim podnaslovom ne sadrže reference na prethodne konstatacije u osnovi zaključaka u Prvostepenoj presudi, niti na dokaze u spisu. Osim toga, Pretresno vijeće nije iznijelo nikakve izričite konstatacije o tome da li su Stanišićeve radnje i ponašanje doprinosili zajedničkom cilju UZP-a i da li je njegov doprinos UZP-u bio značajan.

132. Stanišić smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije dalo obrazloženo mišljenje u vezi s njegovim doprinosom UZP-u.⁴³⁹ Dalje, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo brojne činjenične greške u svojoj ocjeni njegovog doprinosa UZP-u.⁴⁴⁰ Stanišić smatra da zbog tih grešaka Žalbeno vijeće mora poništiti osude po tačkama 1, 4 i 6.⁴⁴¹

⁴³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736.

⁴³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737-744.

⁴³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

⁴³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 760-765.

⁴³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 25, 42, 44-46, 235, 239-242. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 22.

⁴⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 236-238, 243-300.

⁴⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 301.

133. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da nije dato obrazloženo mišljenje.⁴⁴² Ono takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stanišić na razne načine doprinio UZP-u i smatra da Stanišićeve argumente koji osporavaju konstatacije Pretresnog vijeća po tom pitanju treba odbiti.⁴⁴³

(b) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje o Stanišićevom doprinosu UZP-u (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i pododjeljak (A) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

134. Stanišićev argument glasi da Pretresno vijeće nije "iznijelo konkretne konstatacije o tome da li je i kako [on] doprinio, a kamoli značajno doprinio, ostvarivanju UZP-a",⁴⁴⁴ te da je tako pogriješilo zato što nije dalo obrazloženo mišljenje.⁴⁴⁵ Stanišić tvrdi da se u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi njegovim doprinosom UZP-u iznosi niz konstatacija "bez ijednog zaključka da je prema tim konstatacijama ostvarivan zajednički cilj UZP-a".⁴⁴⁶ S tim u vezi, on tvrdi da Pretresno vijeće nije ni na koji način pokazalo na koje se dokaze oslonilo, a koje dokaze je odbacilo.⁴⁴⁷ Stanišić kaže da mu čak ni detaljan pregled paragrafa u kojima je riječ o njegovoj odgovornosti nije omogućio da razumije logiku po kojoj je Pretresno vijeće konstatovalo da je on doprinio UZP-u.⁴⁴⁸ Na kraju, Stanišić tvrdi da je to što Pretresno vijeće nije uputilo na druge konstatacije koje idu u prilog zaključcima Vijeća o njegovom doprinosu, kao i to što nije iznijelo izričite konstatacije o tako suštinskim obilježjima kao što su njegov doprinos i značaj tog doprinosa, negativno uticalo na

⁴⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 14-18, 93.

⁴⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92-93, 153. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 94-152.

⁴⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 235.

⁴⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 25, 42. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 104, 106-107. Stanišić tvrdi da tužilaštvo prihvata da je Pretresno vijeće propustilo da konstatuje da je on značajno doprinio ostvarivanju navodnog UZP-a (Stanišićeva replika, par. 68).

⁴⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 239. Stanišić u ovom kontekstu takođe tvrdi da je Pretresno vijeće samo rezimiralo dokaze i to "u većini slučajeva netačno" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 240). Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić ne upućuje ni na koju konkretnu konstataciju Pretresnog vijeća ili na dokaze iz spisa. Činjenice koje on osporava u vezi s određenim konstatacijama iznose se drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 143-355.

⁴⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 241.

⁴⁴⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 45. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 241.

njegovu mogućnost da uloži žalbu na osudu,⁴⁴⁹ pošto je morao da osporava "svaku pojedinačnu konstataciju koja bi se eventualno mogla odnositi na njegov doprinos".⁴⁵⁰

135. Tužilaštvo odgovara da to što Stanišić naprosto tvrdi da nije mogao da razumije rezonovanje Pretresnog vijeća po pitanju svog doprinosa UZP-u samo po sebi ne pokazuje da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženo mišljenje.⁴⁵¹ Iako s tim u vezi ne postoji izričita konstatacija, tužilaštvo smatra da je jasno da se Pretresno vijeće uvjerilo da je Stanišić dao značajan doprinos UZP-u, i to na osnovu sljedećeg: (i) tačnog prikaza pravne situacije;⁴⁵² (ii) konstatacije da je Stanišić na brojne načine dao svoj doprinos;⁴⁵³ te (iii) konstatacije da je Stanišić bio učesnik u UZP-u.⁴⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da se Stanišić bavio pojedinačnim konstatacijama Pretresnog vijeća ne pokazavši da "ako se uzmu u obzir svi njegovi brojni doprinosi, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je on značajno doprinio UZP-u".⁴⁵⁵ Konačno, tužilaštvo tvrdi da Stanišić nije pokazao da su navodne manjkavosti u analizi Pretresnog vijeća njegovog doprinosa UZP-u narušile njegovo pravo na žalbu.⁴⁵⁶

(ii) Analiza

136. Žalbeno vijeće podsjeća da za konstataciju da je neki optuženi krivično odgovoran po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, pretresno vijeće mora biti uvjereno da je optuženi "[učestvovao] u ostvarivanju zajedničkog cilja u osnovi UZP-a"⁴⁵⁷ i mora okvalifikovati doprinos optuženog tom zajedničkom planu.⁴⁵⁸ Iako ne mora biti neophodan ili znatan, doprinos optuženog

⁴⁴⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 42, 44 (gdje se upućuje na nedostatak referenci u konstatacijama koje se iznose u paragrafima 729-765, tom 2 Prvostepene presude).

⁴⁵⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 46, 242.

⁴⁵¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 14, 17. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 18, 93.

⁴⁵² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 93, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 103. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 17.

⁴⁵³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 93, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 17, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729-765, 928.

⁴⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 93, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 103, Prvostepena presuda, tom 2, par. 928. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 17, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 103, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729-765, 928; Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 928.

⁴⁵⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 93. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 17.

⁴⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 14, 17.

⁴⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 954, 987, 1177, 1445; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 218, 695.

⁴⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

krivičnim djelima za koja se on smatra odgovornim treba da bude u najmanju ruku značajan.⁴⁵⁹ Ne doseže svaki tip radnje nivo značajnog doprinosa krivičnim djelima obuhvaćenim zajedničkim ciljem iz kojeg bi proisticala odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.⁴⁶⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je s tim u vezi Pretresno vijeće tačno izložilo mjerodavno pravo.⁴⁶¹

137. Žalbeno vijeće zatim podsjeća da su, prema članu 23(2) Statuta i pravilu 98ter(C) Pravilnika, pretresna vijeća obavezna da iznesu obrazloženje.⁴⁶² Činjenični i pravni zaključci na osnovu kojih je pretresno vijeće odlučilo da osudi ili oslobodi optuženog treba da se iznesu jasno i artikulirano.⁴⁶³ Pretresno vijeće naročito mora da donese zaključke o onim činjenicama koje su od suštinskog značaja za utvrđivanje krivice po određenoj tački Optužnice.⁴⁶⁴ Odsustvo relevantnog pravnog zaključka u prvostepenoj presudi takođe predstavlja očigledan propust da se iznese obrazloženje.⁴⁶⁵ Obrazloženje je u prvostepenoj presudi od suštinskog značaja, između ostalog i zato da bi se stranama omogućilo da svrsishodno ostvare svoje pravo na žalbu, a Žalbenom vijeću da razumije i preispita zaključke pretresnog vijeća i njegovu ocjenu dokaza.⁴⁶⁶ Nužno je da žalilac

⁴⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97-98. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 954, 987.

⁴⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 988. V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427.

⁴⁶¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je "optuženi morao učestvovati u ostvarivanju zajedničkog cilja u osnovi udruženog zločinačkog poduhvata" i da "iako doprinos ne mora biti potreban ili znatan, ipak mora u najmanju ruku postojati značajan doprinos krivičnim djelima za koje optuženog treba proglasiti odgovornim" (Prvostepena presuda, tom 1, par. 103, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 430).

⁴⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1123, 1367, 1771; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128. V. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 729, 1954; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293.

⁴⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 77, 128; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihanović i Kubura*, par. 13. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18-19; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293.

⁴⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1771, 1906, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128; Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihanović i Kubura*, par. 13.

⁴⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 19.

⁴⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1123, 1367, 1771; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 729; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18.

koji tvrdi da je zbog nedostatka obrazloženog mišljenja došlo do pogrešne primjene prava navede konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente za koje tvrdi da ih je Pretresno vijeće propustilo razmotriti, te da objasni zbog čega takav propust obesnažuje odluku.⁴⁶⁷

138. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Stanišićevu tvrdnju da Pretresno vijeće nije reklo na koje se dokaze oslonilo ili koje je dokaze odbacilo u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim doprinosom, te je time propustilo da iznese obrazloženo mišljenje. Žalbeno vijeće primjećuje da se u odjeljku Prvostepene presude o Stanišićevom doprinosu UZP-u zaista ne upućuje na dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo u prilog svojim konstatacijama. Ne upućuje se ni na prethodne konstatacije u vezi s analizom dokaza koju je provelo Pretresno vijeće.⁴⁶⁸ Žalbeno vijeće, međutim, podsjeća da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini.⁴⁶⁹ Osim toga, pretpostavlja se da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je Pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.⁴⁷⁰ Kao što Stanišić i sam kaže,⁴⁷¹ u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi njegovim doprinosom UZP-u Pretresno vijeće je rezimiralo dokaze na koje se oslonilo u drugim odjeljcima svoje presude. Iako Žalbeno vijeće smatra da je pristup Pretresnog vijeća vrijedan žaljenja,⁴⁷² ipak ne misli da on sam po sebi predstavlja propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženo mišljenje. Žalbeno vijeće stoga odbija Stanišićev argument.

139. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženo mišljenje o tome da li su i na koji način njegove radnje i ponašanje doprinijeli ostvarenju UZP-a i da li je njegov doprinos UZP-u koji mu se stavlja na teret bio značajan, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće o tome zaista nije iznijelo izričite konstatacije. Žalbeno vijeće podsjeća da je pritom riječ o pravnim uslovima potrebnim da bi se pripisala odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata,⁴⁷³ te da svaki tip ponašanja ne doseže nivo značajnog doprinosa

⁴⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1367, 1771; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 25.

⁴⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-765.

⁴⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Bošković i Tarčulovski*, par. 67; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38.

⁴⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁴⁷¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 46, 240.

⁴⁷² V. gore, par. 90.

⁴⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 218, 695; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427, 430. V. gore, par. 136.

zajedničkom cilju iz kojeg bi proisticala krivična odgovornost.⁴⁷⁴ Dakle, ocjene pretresnog vijeća o tome da li su i u kojoj mjeri radnje i ponašanje optuženog doprinijeli ostvarenju udruženog zločinačkog poduhvata i da li dosežu nivo značajnog doprinosa predstavljaju relevantne pravne konstatacije koje su neophodne za utvrđivanje krivice optuženog i moraju se jasno i artikulirano iznijeti.⁴⁷⁵ Izostanak izričitih konstatacija s ovim u vezi znači da nisu ispunjene obaveze prema članu 23(2) Statuta i pravilu 98ter(C) Pravilnika.⁴⁷⁶ Ni od Stanišića niti od Žalbenog vijeća ne može se očekivati da se upuštaju u nagađanja kako bi razabrali konstatacije Pretresnog vijeća po ovom pitanju.⁴⁷⁷

140. U ovom kontekstu, Žalbeno vijeće takođe smatra da je izostanak tih suštinskih pravnih konstatacija i s tim povezanog obrazloženja nužno negativno uticao na Stanišićevu mogućnost da se žali na osuđujuću presudu, pošto on vrlo vjerovatno nije mogao da tačno utvrdi na koje se činjenične konstatacije Pretresno vijeće oslonilo u svom konačnom zaključku da je on značajno doprinio ostvarenju UZP-a. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da propust Pretresnog vijeća da izričito iznese svoje konstatacije o tome da li su i na koji način Stanišićeve radnje i ponašanje doprinijeli ostvarenju UZP-a, te da li je njegov doprinos bio značajan, predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje.

(iii) Zaključak

⁴⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 988; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427.

⁴⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18-19.

⁴⁷⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 384-385; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18-19.

⁴⁷⁷ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 56. Prvostepena presuda mora da omogući Žalbenom vijeću da obavi svoj zadatak u skladu s članom 25 Statuta nakon što je uspjelo na zadovoljavajući način utvrditi koji su dokazi prihvaćeni za dokazivanje svih obilježja vida odgovornosti za koji se tereti (up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 385). Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, međutim, nakon analize Župljaninovog ponašanja zaključilo da je "tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, Stojan Župljanin značajno doprinio zajedničkom cilju trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 510 (gdje stoji da je Župljaninov "propust da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i učešće svojih radnika milicije u njima predstavljao u najmanju ruku značajan, ako ne i bitan doprinos protivpravnim hapšenjima.")). Žalbeno vijeće smatra da različit pristup u odnosu na Župljanina dodatno ukazuje na propust Pretresnog vijeća da iznese potrebne konstatacije u odnosu na Stanišića (v. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 19 i fusnota 52 (u kojoj Žalbeno vijeće napominje da "za razliku od toga, Pretresno vijeće jeste iznijelo relevantne pravne konstatacije u vezi s drugim osudama", i konkretno kaže da je Pretresno vijeće izvelo "pravne konstatacije o zločinu genocida u odnosu na Ndindiliyamanu"))).

141. Žalbeno vijeće konstatuje da propust Pretresnog vijeća da u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim doprinosom UZP-u navede na koje se dokaze oslonilo a koje je isključilo, ne predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje, te odbija taj dio Stanišićevog argumenta. Žalbeno vijeće, međutim, zaključuje da je Pretresno vijeće propustilo iznijeti obrazloženje kada nije iznijelo izričite konstatacije o tome da li su Stanišićeve radnje i ponašanje doprinijeli ostvarenju UZP-a i da li je njegov doprinos bio značajan. Shodno tome, Žalbeno vijeće prihvata taj dio Stanišićevog argumenta.

142. Pretresno vijeće nije dalo obrazloženo mišljenje i time je pogrešno primijenilo pravo, što Žalbenom vijeću daje mogućnost da preispita činjenične konstatacije Pretresnog vijeća i dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo, a na koje su ukazale strane u postupku, kako bi utvrdilo da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti van razumne sumnje da je ustanovljeno nužno obilježje doprinosa u vezi sa Stanišićevom odgovornošću po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.⁴⁷⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće će u nastavku ocijeniti konstatacije Pretresnog vijeća i relevantne dokaze o Stanišićevim radnjama i ponašanju kako bi utvrdilo da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti van razumne sumnje da je on svojim radnjama i ponašanjem doprinio ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a i, u konačnici, da je njegov doprinos UZP-u bio značajan.⁴⁷⁹ Pošto je Stanišić iznio i dodatne argumente kojima osporava konkretne činjenične zaključke Pretresnog vijeća o svojim radnjama i ponašanju, Žalbeno vijeće će ocjenu u vezi s tim iznijeti nakon što se osvrne na te preostale argumente.⁴⁸⁰

(c) Navodi o činjeničnim greškama u vezi sa Stanišićevim doprinosom UZP-u (dio Stanišićeve pete žalbene osnove i pododjeljak (B) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

143. Kao što je već gore navedeno, prilikom ocjenjivanja Stanišićevog doprinosa UZP-u, Pretresno vijeće je iznijelo konstatacije o sljedećem: (i) njegovoj ulozi u stvaranju organa i politike bosanskih Srba;⁴⁸¹ (ii) ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u opštinama u RS;⁴⁸² (iii) Stanišićevoj ulozi u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina;⁴⁸³ i (iv) njegovoj ulozi u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima.⁴⁸⁴

⁴⁷⁸ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293. V. gore, par. 19.

⁴⁷⁹ V. dolje, par. 143-355.

⁴⁸⁰ V. dolje, par. 356-364.

⁴⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736.

⁴⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 737-744.

144. Stanišić po više osnova osporava način na koji je Pretresno vijeće razmatralo svaki od tih faktora pri ocjenjivanju njegovog doprinosa UZP-u.⁴⁸⁵ Tužilaštvo pak smatra da Stanišić nije pokazao da u konstatacijama Pretresnog vijeća postoje greške i da stoga njegove argumente treba odbiti.⁴⁸⁶ Žalbeno vijeće će razmotriti svaki od aspekata koje Stanišić osporava.

(i) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u stvaranju organa i politike bosanskih Srba (pododjeljak (B)(i) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

145. Razmatrajući Stanišićevu ulogu u stvaranju organa i politike bosanskih Srba,⁴⁸⁷ Pretresno vijeće se, između ostalog, pozvalo na sljedeće: (i) njegovo učešće u osnivanju institucija bosanskih Srba u BiH, uključujući SDS i MUP RS,⁴⁸⁸ (ii) blisku vezu s Karadžićem i direktnu komunikaciju s institucijom koju su sačinjavali predsjednik RS i visoki funkcioneri SDS-a (dalje u tekstu: Predsjedništvo RS),⁴⁸⁹ (iii) saznanja o Uputstvu o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, koje je usvojio Glavni odbor SDS-a 19. decembra 1991. (dalje u tekstu: Uputstvo s varijantom A i B ili Uputstvo);⁴⁹⁰ (iv) ključnu ulogu u organima koji su donosili odluke od početka 1992. nadalje;⁴⁹¹ (v) ovlasti u odnosu na MUP RS;⁴⁹² i (vi) sveukupno rukovođenje i komandovanje snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova.⁴⁹³ Pretresno vijeće je zaključilo da je "svojim učešćem u tim institucijama on učestvovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba, kako je ona evoluirala".⁴⁹⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da njegovo ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvo na sjednicama Skupštine bosanskih Srba (dalje u tekstu: Skupština RS), prihvatanje položaja ministra

⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 760-765.

⁴⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 238. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243-301.

⁴⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92-93, 153. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92-153.

⁴⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736.

⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729, 734.

⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. Pretresno vijeće je zaključilo da je Predsjedništvo RS bilo manji organ čiji su članovi bili predsjednik Republike i viši funkcioneri SDS-a, naime Koljević i Plavšićeva, koje je u jednom trenutku prošireno i u njega su ušli novi članovi, kao na primjer svjedok Đerić, bivši premijer RS, koji nije bio član SDS-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 137).

⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

⁴⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

⁴⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁴⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

unutrašnjih poslova —uzeti zajedno ukazuju na njegovu "dobrovoljno učešće u stvaranju odvojenog srpskog entiteta unutar BiH putem etničke podjele teritorije".⁴⁹⁵

146. Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća o šest gore navedenih faktora.⁴⁹⁶ Pored toga, on tvrdi da su greške vezane za te faktore kumulativno navele Pretresno vijeće da iznese pogrešnu konstataciju da je on sudjelovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba kako je ona evoluirala.⁴⁹⁷ Tužilaštvo odgovara da je Stanišić bio uključen u sve faze stvaranja institucija bosanskih Srba i da je svojim učešćem u tim institucijama učestvovao i u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba.⁴⁹⁸ Žalbno vijeće će se osvrnuti na svaki aspekt koji Stanišić osporava.

a. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom učešću u osnivanju institucija bosanskih Srba u BiH

147. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić bio uključen u osnivanje SDS-a, da je izražavao nezadovoljstvo zastupljenošću Srba u MUP-u SRBiH i pokušavao da interveniše kako bi se Srbi zadržali i regrutovali u MUP SRBiH.⁴⁹⁹ Pretresno vijeće je takođe ustanovilo da je Stanišić radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH i bio uključen u sve faze stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, posebno MUP-a RS.⁵⁰⁰

i. Argumenti strana

148. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on učestvovao u osnivanju SDS-a. Pozivajući se na transkript 36. sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993. (dalje u tekstu: transkript sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993. odnosno sjednica Skupštine RS u decembru 1993.) i svjedočenje svjedoka Slobodana Škipine (dalje u tekstu: svjedok Škipina), svjedoka Vitomira Žepinića (dalje u tekstu: svjedok Žepinić) i svjedoka Radomira Njeguša (dalje u tekstu: svjedok Njeguš),⁵⁰¹ on tvrdi da dokazi pokazuju da je on "bio član Pripremnog odbora Demokratske stranke BiH a ne Srpske demokratske stranke".⁵⁰² Što se tiče

⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁴⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243-259.

⁴⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 260.

⁴⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 94; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 111-112.

⁴⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁵⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁵⁰¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se upućuje na dokazni predmet P1999, str. 56-57, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8295, Slobodana Škipinu, 1. april 2010., T. 8453, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707-5708, Radomira Njeguša, 7. juni 2010., T. 11308.

⁵⁰² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243. V. Stanišićeva replika, par. 69.

konstatacije Pretresnog vijeća da je bio uključen "u sve faze" osnivanja "institucija bosanskih Srba", Stanišić izjavljuje da se to odnosi samo na MUP RS – čije je osnivanje bilo u skladu s Cutileirovim planom – i da je njegovo učešće "upravo i spadalo u dužnosti ministra unutrašnjih poslova".⁵⁰³ U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Stanišić izražavao nezadovoljstvo zbog zastupljenosti Srba u MUP-u SRBiH i da je s tim u vezi pokušavao da interveniše,⁵⁰⁴ on tvrdi da je taj zaključak pogrešan i da je on zapravo nastojao da se poštuje i slijedi dogovor o distribuciji zaposlenika koji su postigli SDS, Stranka demokratske akcije (dalje u tekstu: SDA) i Hrvatska demokratska zajednica (dalje u tekstu: HDZ).⁵⁰⁵

149. Tužilaštvo odgovara da se Stanišićev argument mora odbiti.⁵⁰⁶ Tužilaštvo smatra da Stanišić ponavlja argumentaciju iz prvostepenog postupka o svom učešću u osnivanju SDS-a, a da nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.⁵⁰⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da transkript sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993., u kojem se kaže da je Stanišić bio u sastavu prvog Glavnog odbora SDS-a i član Pripremnog odbora za osnivanje stranke,⁵⁰⁸ kao i svjedočenja svjedoka Škipine, svjedoka Žepinića i svjedoka Njeguša, koja potvrđuju Stanišićeve tijesne veze sa SDS-om,⁵⁰⁹ idu u prilog konstataciji Pretresnog vijeća.⁵¹⁰ Tužilaštvo uz to tvrdi da je na osnovu Stanišićevih napora da početkom 1992. podrije ovlasti MUP-a SRBiH Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stanišić radio na ostvarenju interesa SDS-a i provodio odluke SDS-a dok je radio u MUP-s SRBiH.⁵¹¹

⁵⁰³ Stanišićeva replika, par. 69. V. Stanišićeva replika, par. 68.

⁵⁰⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729.

⁵⁰⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D115.

⁵⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 97.

⁵⁰⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 97, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 243 i *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T, Završni pismeni podnesak g. Miće Stanišića u skladu s Pravilom 86, 14. maj 2012. (povjerljivo s povjerljivim dodatkom A) (dalje u tekstu: Stanišićev završni pretresni podnesak), par. 32-37.

⁵⁰⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 97, gdje se upućuje na dokazni predmet P1999, str. 56-57.

⁵⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 97, gdje se upućuje na, između ostalog, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8294-8295, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707, Radomira Njeguša, 7. juni 2010., T. 11307-11308.

⁵¹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 97.

⁵¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 98 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 734), par. 99 (gdje se tvrdi da je Stanišić bio protiv imenovanja Hrvata umjesto Srbina na mjesto zamjenika komandira u jednoj sarajevskoj stanici milicije; i da je smatrao – kao i Karadžić i drugi u SDS-u – da se Srbi u SUP-u i drugim institucijama potiskuju u drugi plan), par. 100 (gdje se tvrdi sljedeće: (i) na sastanku koji su 11. februara 1992. održali Srbi iz MUP-a SRBiH u Banjoj Luci, a na kojem je formiran srpski kolegijum da izvrši sve neophodne pripreme za funkcionisanje

ii. Analiza

150. Pretresno vijeće je zaključilo da je Stanišić učestvovao u osnivanju SDS-a.⁵¹² U odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim učešćem u stvaranju organa i politike bosanskih Srba,⁵¹³ Pretresno vijeće napominje da je Stanišić: (i) "učestvovao u ranim aktivnostima srpskih intelektualaca u vezi s osnivanjem srpske političke stranke";⁵¹⁴ (ii) u Razgovoru objasnio "kako je usvojeno ime 'SDS' i kako je Radovan Karadžić postao predsjednik te stranke";⁵¹⁵ (iii) "bio u redovnom kontaktu s drugim članovima rukovodstva bosanskih Srba";⁵¹⁶ (iv) "bio član Pripremnog odbora za osnivanje SDS-a";⁵¹⁷ i, s druge strane, (v) izjavio da "nije bio značajna ličnost u SDS-u i da nije bio zainteresovan za politiku".⁵¹⁸

151. U vezi sa Stanišićevom tvrdnjom da je bio član Pripremnog odbora Demokratske stranke BiH, a ne SDS-a, nakon što je razmotrilo navedene dokaze, Žalbeno vijeće smatra da transkript sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993. i svjedočenja svjedoka Škipine, Žepinića ili

srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: sastanak od 11. februara 1992.), Stanišić je: (a) "optužio da zajednički MUP dijele Muslimani"; (b) "naglasio da srpski kadar 'mora biti sredstvo za popunjavanje i snabdijevanje srpskog MUP-a i obezbjeđenje da će se sredstva dijeliti proporcionalno'; i (c) "naglasio stav Ministarskog savjeta, usvojen na sjednici od 11. januara da se 'na teritoriji u [SR BiH] koja je pod srpskom vlašću, ta vlast mora i osjetiti'" (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 554-555); (ii) "[p]očetkom 1992., on je informisao članove SDS-a kako napreduje formiranje Vlade RS (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 556); (iii) "kada je Stanišić potom imenovan za ministra MUP-a RS, još uvijek je bio zaposlen u MUP-u SRBiH i javno je kritikovao njegov rad" (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 560-561); i (iv) "Stanišićevo dosljedno nastojanje da zastupa interese SDS-a u SRBiH pohvalio je i Karadžić koji je naročito istaknuo to što se Stanišić 'borio za prevlast [...] i ravnotežu srpskih kadrova' u MUP-u SRBiH, pa je uradio 'maksimalno što je mogao na formiranju i izdvajanju MUP-a početkom aprila 1992.'" (dokazni predmet P1999, str. 57, kako se navodi u Prvostepenoj presudi, tom 2, par. 596). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 112-113.

⁵¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-575.

⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 545, gdje se upućuje na dokazne predmete P2300, str. 53-54, 58, P1999, str. 57, P883.

⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 545, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P2300, str. 53-54, 58.

⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 567.

⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 545, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P2300, str. 53-54, 58, P1999, str. 57. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 564, gdje se upućuje na dokazni predmet P1999, str. 56-57 (gdje se konstatuje da je Stanišić "bio član Pripremnog odbora te stranke").

⁵¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 564, gdje se upućuje na dokazni predmet P2300, str. 54-58, Radomira Kezunovića, 22. juni 2010., T. 12096-12097, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707, 5721-5722, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8289-8295, Slobodana Škipinu, 1. april 2010., T. 8452-8453, Radomira Njeguša, 7. juni 2010., T. 11308.

Njeguša ne potkrepljuju Stanišićevu tvrdnju.⁵¹⁹ Žalbena vijeće dalje napominje da iako Pretresno vijeće nije navelo dokaze na koje se oslonilo kada je zaključilo da je Stanišić bio uključen u osnivanje SDS-a,⁵²⁰ Pretresno vijeće se pri izvođenju konstatacija o Stanišićevom učešću u stvaranju organa i politike bosanskih Srba⁵²¹ pozvalo na Razgovor sa Stanišićem⁵²² i na iskaze svjedoka Škipine, Žepinića i Njeguša.⁵²³ U tom odjeljku Pretresno vijeće se oslonilo i na transkript sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993.,⁵²⁴ kao i na niz presretnutih razgovora između Stanišića i drugih članova rukovodstva bosanskih Srba u aprilu i maju 1992.⁵²⁵ Žalbena vijeće podsjeća da je pretresno vijeće u najboljem položaju da odvagne i ocijeni dokaze,⁵²⁶ te da bi shodno tome Žalbena vijeće iznijelo svoje mišljenje umjesto da zadrži mišljenje Pretresnog vijeća samo u slučaju kada nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi došao do prvobitnog zaključka.⁵²⁷ Žalbena vijeće se uvjerilo da je na osnovu navedenih dokaza Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stanišić bio uključen u osnivanje SDS-a. Žalbena vijeće smatra da Stanišić nastoji da svojom sopstvenom ocjenom transkripta sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993. i iskaza svjedoka Škipine, Žepinića i Njeguša zamijeni ocjenu koju je iznijelo Pretresno vijeće, a da pri tom nije pokazao da, ako se svi dokazi razmotre u cjelini, razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka.

152. Po pitanju Stanišićevog osporavanja zaključka Pretresnog vijeća da je on "učestvovao u svim fazama stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a",⁵²⁸ Žalbena vijeće podsjeća na konstatacije Pretresnog vijeća da je Stanišić: (i) radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH; (ii) da je bio uključen u sve faze stvaranja institucija

⁵¹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se upućuje na dokazni predmet P1999, str. 56-57, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8295, Slobodana Škipinu, 1. april 2010., T. 8453, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707-5708, Radomira Njeguša, 7. juni 2010., T. 11308.

⁵²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁵²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 545, 564.

⁵²² Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1406, 1455, gdje se upućuje na dokazni predmet P2300.

⁵²³ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1455, gdje se upućuje na, između ostalog, Radomira Kezunovića, 22. juni 2010., T. 12096-12097, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707, 5721-5722, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8289-8295, Slobodana Škipinu, 1. april 2010., T. 8452-8453, Radomira Njeguša, 7. juni 2010., T. 11308.

⁵²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1406, 1456, 1561, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1999.

⁵²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1465 gdje se upućuje na dokazne predmete P1162, str. 9-10, P1133, P202, P203, P114. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1561, gdje se upućuje na dokazni predmet P1123.

⁵²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 513; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 384; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 88; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 32.

⁵²⁷ V. gore, par. 20.

bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a RS; i (iii) svojim učešćem u tim institucijama učestvovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba, kako je ona evoluirala.⁵²⁹

153. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je ustanovljeno da je MUP RS jedina institucija u čije je osnivanje on bio uključen, Žalbena vijeće smatra da Stanišić pogrešno prikazuje konstataciju Pretresnog vijeća. Iz formulacije konstatacije jasno slijedi da Pretresno vijeće smatra da, osim što je učestvovao u stvaranju posebno MUP-a RS, Stanišić je učestvovao i u stvaranju drugih institucija bosanskih Srba u BiH.⁵³⁰ Žalbena vijeće uz to napominje da se Pretresno vijeće u istom paragrafu pozvalo i na Stanišićevo ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvo na sjednicama Skupštine RS i prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova, da bi zaključilo da je on dobrovoljno učestvovao u stvaranju zasebnog srpskog entiteta u BiH putem etničke podjele teritorija.⁵³¹ Žalbena vijeće podsjeća da je već potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić bio uključen u stvaranje SDS-a.⁵³² Napominje još i to, o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku,⁵³³ da je Stanišić: (i) prisustvovao sastanku od 11. februara 1992., kada je formiran srpski kolegijum za pripremu osnivanja srpskog MUP-a;⁵³⁴ (ii) u februaru 1992. prihvatio položaj savjetnika ministra unutrašnjih poslova SRBiH za pitanja državne bezbjednosti;⁵³⁵ (iii) prvi put izabran za ministra unutrašnjih poslova u RS na sjednici Skupštine RS održanoj 24. marta 1992. (dalje u tekstu: sjednica Skupštine RS od 24. marta 1992.);⁵³⁶ (iv) prisustvovao većini sjednica Vlade RS nakon što je imenovan za ministra unutrašnjih poslova;⁵³⁷ i (v) kao član Savjeta za nacionalnu bezbjednost, prisustvovao 1. zajedničkoj sjednici Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS održanoj 15. aprila 1992..⁵³⁸ S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao zaključiti da je on učestvovao u različitim fazama stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, pored MUP-a RS.

154. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je MUP RS stvoren u skladu s Cutileirovim planom i da je njegova obaveza kao ministra unutrašnjih poslova bila da bude uključen u taj proces, Žalbena vijeće napominje da doprinos nekom udruženom zločinačkom poduhvatu sam po sebi ne mora da bude

⁵²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁵²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁵³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁵³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁵³² V. gore, par. 151.

⁵³³ V. dolje, par. 176-183.

⁵³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 554, 599. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 4.

⁵³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 540-541.

⁵³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 542, 558.

⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 572.

⁵³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 573.

kriminalan, dok god optuženi vrši radnje koje na neki način značajno doprinose realizaciji zajedničkog cilja.⁵³⁹ Štaviše, Žalbeno vijeće je već iznijelo stav da "činjenica da se [učestvovanje jednog optuženog] svodilo samo na 'rutinske dužnosti' optuženog ne oslobađa krivice".⁵⁴⁰ Ono što jeste bitno pitanje je da li je data radnja doprinijela realizaciji udruženog zločinačkog cilja i da li je izvršena s potrebnom namjerom. Prema tome, Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je uzelo u obzir ove dokaze prilikom ocjenjivanja Stanišićevog doprinosa UZP-u. Shodno tome, njegov argument nije održiv.

155. U vezi sa Stanišićevim osporavanjem konstatacije Pretresnog vijeća da je u vrijeme stvaranja SDS-a Stanišić "izražavao nezadovoljstvo zastupljenošću Srba u MUP-u SRBiH i da je pokušavao da interveniše kako bi zadržao i regrutovao Srbe u Ministarstvu",⁵⁴¹ Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na iskaz svjedoka Žepinića da je Stanišić "smatrao da su Srbi potisnuti u drugi plan od strane Muslimana i Hrvata u MUP-u SRBiH i drugim institucijama."⁵⁴² Pretresno vijeće se takođe oslonilo na Stanišićevu izjavu, datu na sjednici Skupštine RS od 24. marta 1992. kada je prihvatio dužnost ministra unutrašnjih poslova, da je "MUP SRBiH korišten kao instrument SDA i HDZ-a za postizanje njihovih političkih ciljeva, uključujući stvaranje vojske od rezervnih snaga sastavljenih od pripadnika samo jedne nacionalnosti i otpuštanje Srba sa radnih mjesta."⁵⁴³ Iskaz svjedoka Žepinića i Stanišićeva izjava u skladu su sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Stanišić izražavao nezadovoljstvo zastupljenošću Srba u MUP-u SRBiH.

156. U vezi s konstatacijom Pretresnog vijeća da je on "pokušavao da interveniše kako bi zadržao i regrutovao Srbe u Ministarstvu,"⁵⁴⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da se ova konstatacija Pretresnog vijeća temelji na transkriptu sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993., na kojoj je Karadžić pohvalio Stanišića što se borio za ravnotežu kadrova u MUP-u SRBiH i za njegove napore "na formiranje i izdvajanje MUP-a početkom aprila 1992. godine,"⁵⁴⁵ kao i na zapisniku sa sastanka od

⁵³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. takođe gore, par. 110.

⁵⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

⁵⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁵⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 540, gdje se upućuje na, između ostalog, Vitomira Žepinića, 28. januar 2010., T. 5707-5708, Vitomira Žepinića, 29. januar 2010., T. 5808.

⁵⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558; dokazni predmet P198, str. 8.

⁵⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 596, gdje se upućuje na dokazne predmete P1999, str. 57, P1123, str. 14-17.

11. februara 1992., na kojem su prisutni, uključujući Stanišića i Srbe zaposlene u MUP-u SRBiH, donijeli nekoliko zaključaka o Srbima u MUP-u SRBiH.⁵⁴⁶ Konkretnije, odlučeno je da se intenzivno radi na obučavanju i naoružavanju srpskih pripadnika milicije,⁵⁴⁷ što je, na osnovu Zakona o unutrašnjim poslovima (dalje u tekstu: ZUP), bio zadatak MUP-a RS,⁵⁴⁸ i da srpski kolegijum, formiran na sastanku od 11. februara 1992., izvrši sve potrebne pripreme za funkcionisanje srpskog MUP-a nakon proglašenja Ustava RS.⁵⁴⁹ Žalbeno vijeće uz to ima u vidu i konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić, nakon što je MUP RS započeo s radom 1. aprila 1992., koristio svoja ovlaštenja kao ministar unutrašnjih poslova da imenuje Srbe na ključne položaje u opštinama u RS.⁵⁵⁰

157. Stanišić tvrdi da je, umjesto da izrazi nezadovoljstvo i pokuša da interveniše, nastojao da se postignuti dogovor između SDS-a, SDA i HDZ-a o distribuciji kadrova poštuje i primjenjuje.⁵⁵¹ Žalbeno vijeće napominje da se u prilog svom argumentu Stanišić poziva na dokazni predmet 1D115, za koji tvrdi da je međustranački sporazum.⁵⁵² Nakon što je analiziralo dokazni predmet 1D115, Žalbeno vijeće primjećuje da na dokumentu nema datuma i da on *prima facie* ne može dovesti u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić izražavao nezadovoljstvo zbog zastupljenosti Srba u MUP-u SRBiH i da je pokušavao da interveniše kako bi zadržao i regrutovao Srbe u MUP SRBiH. Stanišićev argument se stoga odbija.

158. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće zaključuje da Stanišić nije pokazao da postoji ijedna greška u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s njegovim učešćem u osnivanju institucija bosanskih Srba u BiH.

b. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom odnosu s Karadžićem i njegovoj direktnoj komunikaciji s Predsjedništvom RS

159. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Stanišić i Karadžić, koji je bio vodeći učesnik u UZP-u, bili u bliskoj vezi barem od juna 1991. godine, kao i u mjesecima koji su prethodili osnivanju

⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 4, 554, 599.

⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 4.

⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 599, gdje se upućuje na Neđu Vlaškog, 15. februar 2010., T. 6349-6351, dokazne predmete 1D135, str. 5, P530, član 33. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 4-5.

⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 554, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D135, str. 4, par. 3.

⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 578, gdje se upućuje na ST121, 24. novembar 2009., T. 3723-3724 (djelimično zatvorena sjednica).

⁵⁵¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243.

⁵⁵² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D115.

RS.⁵⁵³ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da, "s obzirom na tu vezu s Karadžićem, Stanišić često nije podnosio izvještaje Vladi RS redovnim kanalima, nego je direktno komunicirao s Predsjedništvom."⁵⁵⁴

i. Argumenti strana

160. Stanišić osporava konstatacije Pretresnog vijeća da su on i Karadžić "bili u bliskoj vezi" i da on nije podnosio izvještaje Vladi RS redovnim kanalima.⁵⁵⁵ Što se tiče ovog posljednjeg, Stanišić tvrdi da je: (i) MUP RS sastavio i predsjedniku RS i predsjedniku vlade poslao 150 dnevnih biltena o svojim aktivnostima 1992. godine, pored još 90 izvještaja o bezbjednosnim pitanjima;⁵⁵⁶ te da je (ii) u maju 1992. Vlada RS naložila MUP-u RS da pripremi kompletan izvještaj o bezbjednosnoj situaciji u RS⁵⁵⁷ i da je MUP RS pripremio nekoliko takvih izvještaja.⁵⁵⁸ Stanišić uz to tvrdi da svjedočenje svjedoka Đerića da on nije prisustvovao sastancima vlade, protivrječi konstataciji Pretresnog vijeća da je prisustvovao većini sjednica Vlade RS.⁵⁵⁹

161. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj konstataciji da je on bio u bliskoj vezi s Karadžićem te da njegove argumente treba odbaciti bez razmatranja.⁵⁶⁰ Tužilaštvo smatra da ni izvještaji upućeni Vladi RS niti Stanišićevo prisustvo na sjednicama Vlade RS ne dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on direktno komunicirao s Predsjedništvom RS, umjesto da koristi redovne kanale Vlade RS.⁵⁶¹ Tužilaštvo tvrdi da Stanišić ignoriše i svjedočenje svjedoka Žepinića i svjedoka Milana Trbojevića (dalje u tekstu:

⁵⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565.

⁵⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 568, 570.

⁵⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 730 (naglasak izostavljen). V. Stanišićeva replika, par. 69, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 94, 102, 107.

⁵⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 66, 568, dokazni predmet P625, str. 23. Stanišić smatra da je Pretresno vijeće "iz neobjašnjivih razloga izostavilo" informacije o 90 izvještaja o bezbjednosnim pitanjima u Prvostepenoj presudi, tom 2, par. 568 (Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 294, gdje se ukazuje na razlike između Prvostepene presude, tom 2, par. 66, i Prvostepene presude, tom 2, par. 568).

⁵⁵⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 47.

⁵⁵⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.05, str. 11752-11754.

⁵⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 570, 572, dokazni predmet P400, str. 10-12.

⁵⁶⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 107 (gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 27), 108.

⁵⁶¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 107, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 568, 730.

svjedok Trbojević) da je "bio direktno povezan s Karadžićem i da je često zaobilazio Vladu RS".⁵⁶² Tužilaštvo tvrdi da su pritužbe svjedoka Đerića o Stanišićevim sastancima s Karadžićem i Krajišnikom, iznesene na sjednici Skupštine RS održanoj 23. i 24. novembra 1992. (dalje u tekstu: sjednica Skupštine RS u novembru 1992.), u skladu s iskazima svjedoka Žepinića i Trbojevića s tim u vezi.⁵⁶³

ii. Analiza

162. Pretresno vijeće je zaključilo da su Stanišić i Karadžić "bili u bliskoj vezi" i da zahvaljujući tome, Stanišić "često nije podnosio izvještaje Vladi RS redovnim kanalima, nego je direktno komunicirao s Predsjedništvom".⁵⁶⁴ U odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim interakcijama s rukovodstvom bosanskih Srba,⁵⁶⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su oni "često razgovarali, povremeno telefonirajući jedan drugom kući".⁵⁶⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić direktno komunicirao s Karadžićem 2. marta 1992., "poslije pregovora između Muslimana i Srba u vezi s uklanjanjem barikada u Sarajevu,"⁵⁶⁷ i ponovno "o napadima, ljudstvu i materijalu za borbene aktivnosti".⁵⁶⁸

163. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su on i Karadžić bili u bliskoj vezi, Žalbena vijeće smatra da Stanišić jednostavno ponavlja argument iz pododjeljka (E) svoje četvrte žalbene osnove.⁵⁶⁹ Žalbena vijeće napominje da je taj argument odbilo na drugom mjestu u ovoj Presudi.⁵⁷⁰

164. Kada je riječ o Stanišićevom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da on izvještaje Vladi RS nije slao redovnim kanalima, Žalbena vijeće smatra da Stanišić pogrešno prikazuje konstatacije Pretresnog vijeća. Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da Stanišić "često nije podnosio izvještaje Vladi RS redovnim

⁵⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 107, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 568.

⁵⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 107, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 570.

⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, 568, 570.

⁵⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 564-571.

⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 565.

⁵⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 566.

⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 567.

⁵⁶⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na pododjeljak (E) njegove četvrte žalbene osnove. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158-164.

⁵⁷⁰ V. dolje, par. 514.

kanalima, nego je direktno komunicirao s Predsjedništvom".⁵⁷¹ To što je Stanišić koristio redovne kanale Vlade RS, naloživši MUP-u RS da šalje izvještaje predsjedniku i predsjedniku Vlade RS⁵⁷² i prisustvujući sjednicama Vlade RS,⁵⁷³ ne dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da on često nije izvještavao putem tih kanala. Žalbena vijeće osim toga ima u vidu i konstatacije Pretresnog vijeća da su Stanišić i Karadžić često razgovarali, povremeno telefonirajući jedan drugom kući,⁵⁷⁴ i posebno to da su direktno komunicirali: (i) poslije pregovora između Muslimana i Srba u vezi s uklanjanjem barikada u Sarajevu,⁵⁷⁵ i (ii) o "napadima, ljudstvu i materijalu za borbene aktivnosti".⁵⁷⁶ S obzirom na ove konstatacije Pretresnog vijeća, Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da on izvještaje Vladi RS često nije slao redovnim kanalima, nego je direktno komunicirao s Predsjedništvom RS.

c. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim znanjem o Uputstvu s varijantom A i B

165. Pretresno vijeće je utvrdilo da je 19. decembra 1991. Glavni odbor SDS-a usvojio Uputstvo s varijantom A i B⁵⁷⁷: (i) koje je "trebalo da bude provedeno u 'svim opštinama na čijem području živi srpski narod', i to u potpunosti u onim opštinama u kojima su Srbi bili u većini (Varijanta A), odnosno djelimično u onim opštinama u kojima Srbi nisu u većini (Varijanta B)";⁵⁷⁸ (ii) koje je bilo "glavni instrument" rukovodstva bosanskih Srba u pokretanju procesa formiranja srpskih opština,⁵⁷⁹ i (iii) čija je glavna svrha, pored razgraničenja srpskih teritorija, bila "da se lokalne srpske zajednice i njihove vođe pripreme za preuzimanje vlasti u opštinama".⁵⁸⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da

⁵⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730 (naglasak dodat).

⁵⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 66, 568.

⁵⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 570, 572.

⁵⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 565.

⁵⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 566.

⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 567.

⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 501, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T, Odluka kojom se djelimično odobravaju zahtjevi tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno na osnovu pravila 94(B), 1. april 2010. (dalje u tekstu: Odluka o činjenicama o kojima je presuđeno), činjenica o kojoj je presuđeno br. 200, Simo Mišković, 1. oktobar 2010., T. 15176-15178, dokazni predmeti P15, P435, str. 1-2, P1610, str. 103-107. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 228, gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno br. 100, dokazni predmet P15. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, 731.

⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, gdje se upućuje na Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno, činjenica o kojoj je presuđeno br. 100, dokazni predmet P15, par. I.3, str. 2, dokazni predmet P434.

⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

je Stanišić bio upoznat s Uputstvom pošto je miliciji dodijeljena ključna uloga u provođenju Uputstva, a ona je tu ulogu i odigrala.⁵⁸¹

i. Argumenti strana

166. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao saznanja o Uputstvu s varijantom A i B zato što je milicija imala centralnu ulogu u njegovom provođenju.⁵⁸² On smatra da je iz Razgovora jasno da u predmetno vrijeme nije znao za Uputstvo i da nisu izvedeni dokazi koji bi ukazivali na suprotno.⁵⁸³

167. Stanišić tvrdi da su cilj, izdavanje i provođenje Uputstva bili "neraskidivo povezani sa SDS-om".⁵⁸⁴ U tom smislu, on se poziva na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (i) Uputstvo je izdao Glavni odbor SDS-a i ono je nastalo zbog zabrinutosti Glavnog odbora SDS-a da će se BiH otcijepiti;⁵⁸⁵ (ii) prema Uputstvu, opštinski odbori SDS-a trebalo je da formiraju krizne štabove, u čiji sastav su trebali ući, pored ostalih, kandidati SDS-a;⁵⁸⁶ i (iii) aktivnosti iznesene u Uputstvu mogle su se provoditi isključivo "po naredbi predsjednika SDS-a BiH, po tajnom postupku".⁵⁸⁷ Po Stanišićevim riječima, indikativno je da je Pretresno vijeće u svim svojim konstatacijama o "provođenju Uputstva u predmetnom periodu" govorilo o SDS-u.⁵⁸⁸ Stanišić smatra da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to da on u SDS-u nije imao nikakvu ulogu i da "nije bio prisutan ni na jednom sastanku na kojem se raspravljalo o Uputstvu".⁵⁸⁹

168. Stanišić dalje tvrdi da su "krizni štabovi bili suprotstavljene vlasti koje su uzurpirale ovlaštenja Vlade RS," te da provođenje Uputstva na nivou kriznog štaba ne znači da je on za njega

⁵⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, gdje se upućuje na dokazni predmet P15, par. II.5, str. 3-6 (prvi stepen, Varijanta A), par. II.2 i II.6, str. 4 (drugi stepen, Varijanta A), par. II.5, str. 5 (prvi stepen, Varijanta B) i II.2, str. 6 (drugi stepen, Varijanta B).

⁵⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 731.

⁵⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 249, gdje se upućuje na dokazni predmet P2306, str. 1-7, 13-14.

⁵⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 227-244.

⁵⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 228.

⁵⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 229.

⁵⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 231.

⁵⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 234-241.

⁵⁸⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se upućuje na dokazni predmet P2306, str. 1-2, 6.

znao.⁵⁹⁰ Kada je riječ o konstataciji Pretresnog vijeća da je uspostavljanje kriznih štabova bilo glavno sredstvo za provođenje Uputstva,⁵⁹¹ Stanišić se poziva na svjedočenje svjedoka Đerića da "krizni štabovi nisu imali ništa s Vladom RS jer ih je formirala 'stranka' i jer su nastavili da rade u njeno ime".⁵⁹² Stanišić takođe tvrdi da je Đerićevo svjedočenje potkrijepljeno dokazima "da su u nekim slučajevima krizni štabovi, a ne centri službi bezbjednosti, *de facto* postali pretpostavljeni organ SJB-ova i SJB-ovi izvještaje o situaciji nisu podnosili centrima službi bezbjednosti ili MUP-u RS".⁵⁹³ S tim u vezi, Stanišić se poziva na konstataciju Pretresnog vijeća da u takvim slučajevima MUP RS nije uspio da uspostavi svoj uticaj sve do avgusta ili septembra 1992.⁵⁹⁴

169. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da je učinjena ikakva greška,⁵⁹⁵ te da su njegovi argumenti da su krizni štabovi remetili njegova ovlaštenja nad MUP-om RS, pozivanje na Razgovor da bi porekao da ima saznanja o Uputstvu i poricanje povezanosti sa SDS-om već neuspješno bili izneseni na suđenju.⁵⁹⁶ Tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stanišić znao za Uputstvo, pošto je miliciji bila dodijeljena ključna uloga, koju je ona i odigrala, u njegovom provođenju.⁵⁹⁷ U tom smislu, tužilaštvo se poziva na konstatacije Pretresnog vijeća da je Uputstvo bilo "glavno sredstvo" u uspostavljanju srpskih opština u BiH i da je "lokalne srpske zajednice i njihove vođe pripremio za preuzimanje vlasti u opštinama širom BiH".⁵⁹⁸

⁵⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Branka Đerića, 2. novembar 2009., T. 2417, 2436.

⁵⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 244.

⁵⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248.

⁵⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 251 (gdje se poziva na: Gorana Mačara, 11. juli 2011., T. 23102, 22289-22900).

⁵⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 251 (gdje se poziva na: Gorana Mačara, 11. juli 2011., T. 23102, 22896-22898).

⁵⁹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 104, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 548, 731, 737, dokazne predmete P69, str. 12 (primjerak Uputstva s varijantom A i B na kome stoji da je primalac Stanišić), P522 (gdje se Stanišić imenuje kao član Kriznog štaba u Sarajevu i u kojem mu se dodjeljuju zadaci u skladu s Uputstvom s varijantom A i B).

⁵⁹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 106, gdje se upućuje na, između ostalog, Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 37, 595-599, 612-613, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 24.

⁵⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 104, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 548, 731, 737, dokazne predmete P69, str. 12 (primjerak Uputstva na kome stoji da je Stanišić jedan od primalaca Uputstva), P522 (gdje se Stanišić imenuje kao član Kriznog štaba u Sarajevu i dodjeljuju mu se zadaci u skladu s Uputstvom).

⁵⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 104, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 227-244, 310.

170. Tužilaštvo dalje smatra da iako je Pretresno vijeće konstatovalo da su krizni štabovi bili glavno sredstvo za provođenje Uputstva, konstatovalo je isto tako da je Stanišić bio tijesno povezan sa SDS-om i da je SDS uglavnom zadržao kontrolu nad kriznim štabovima.⁵⁹⁹ Tužilaštvo isto tako smatra da je Pretresno vijeće konstatovalo da su srpske snage, strukture SDS-a, krizni štabovi i Vlada RS "dijelili isti cilj i radili na njegovom ostvarivanju", bez obzira na međusobne sukobe do kojih je povremeno dolazilo.⁶⁰⁰ Prema tužilaštvu, te konstatacije pokazuju da je Pretresno vijeće razmotrilo, te odbacilo Stanišićevu tvrdnju da on nije imao nikakvih saznanja o Uputstvu.⁶⁰¹

ii. Analiza

171. Na samom početku Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u odsustvu neposrednih dokaza, izvelo zaključak o Stanišićevim saznanjima o Uputstvu s varijantom A i B na osnovu ključne uloge koju je milicija odigrala u provođenju Uputstva.⁶⁰²

172. Žalbeno vijeće podsjeća da se pretresna vijeća mogu osloniti ili na posredne ili na neposredne dokaze u prilog svojim konstatacijama.⁶⁰³ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo Stanišićevo svjedočenje da on nikada nije bio obaviješten o Uputstvu,⁶⁰⁴ ali ga je odbacilo imajući u vidu ključnu ulogu koja je bila dodijeljena miliciji u provođenju Uputstva, koju je ona doista i odigrala.⁶⁰⁵ S tim u vezi Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na odredbe iz Uputstva kako bi zaključilo da je miliciji dodijeljena ključna uloga u njegovom provođenju.⁶⁰⁶ U vezi s tim zaključkom Žalbeno vijeće ima na umu i konstatacije Pretresnog vijeća da je u aprilu i junu 1992. u 19 opština preuzeta vlast "u skladu s Varijantom A i B Uputstva, zajedničkom akcijom MUP-a RS i drugih srpskih snaga, ponekad prethodnim nedopuštenim

⁵⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 105, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 244.

⁶⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 105, gdje se upućuje na dokazni predmet P163, str. 8.

⁶⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 105, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 548, 731.

⁶⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 731. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, 737.

⁶⁰³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 971; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 348.

⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, gdje se upućuje na dokazni predmet P2306, str. 1-7, 13-14. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 548.

⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, gdje se upućuje na dokazni predmet P15, par. II.5, str. 3 (prvi stepen, Varijanta A), par. II.2, II.6, str. 4 (drugi stepen, Varijanta A), par. II.5, str. 5 (prvi stepen, Varijanta B), II.2, str. 6 (drugi stepen, Varijanta B).

zauzimanjem glavnih objekata u gradu od strane snaga milicije".⁶⁰⁷ Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je "[k]ao najviši komandant snaga MUP-a RS i administrativni rukovodilac organa MUP-a RS, Stanišić dobijao izvještaje o učestvovanju snaga milicije u borbenim dejstvima".⁶⁰⁸ Prema tome, suprotno Stanišićoj tvrdnji da na suđenju nisu izvedeni dokazi koji pobijaju njegovu izjavu, Žalbena vijeće primjećuje da se u izvođenju svog zaključka Pretresno vijeće zapravo oslonilo na zbir posrednih dokaza.

173. Što se tiče Stanišićevog argumenta da su cilj, izdavanje i provođenje Uputstva bili "neraskidivo povezani sa SDS-om" i da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to da on nije imao ulogu u SDS-u,⁶⁰⁹ Žalbena vijeće podsjeća da je potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić bio uključen u osnivanje SDS-a.⁶¹⁰ Pretresno vijeće je osim toga ustanovilo i da je on radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH.⁶¹¹ Žalbena vijeće stoga odbija Stanišićev argument s tim u vezi. Što se tiče njegove tvrdnje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to da on nije bio prisutan ni na jednom sastanku na kome se govorilo o Uputstvu,⁶¹² Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo njegovu tvrdnju, iznesenu u Razgovoru, da on "zapravo nikada nije vidio to Uputstvo i da o njemu nije nikada bio obaviješten".⁶¹³ Žalbena vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće razmotrilo mogućnost da Stanišić možda nije imao neposredna saznanja o Uputstvu, ali je bilo mišljenja da je jedini razumni zaključak to da je on o Uputstvu ipak imao saznanja na osnovu posrednih dokaza, uključujući i njegovo sudjelovanje u SDS-u, o čemu je riječi bilo gore u tekstu, i ključne uloge dodijeljene miliciji u provođenju Uputstva, koju je ona i odigrala.⁶¹⁴ Stanišićev argument se stoga odbija.

174. Što se tiče Stanišićevog argumenta o uticaju kriznih štabova na ovlasti Vlade RS i njegovu tvrdnju da provođenje Uputstva na nivou kriznih štabova ne znači i da je on imao saznanja o Uputstvu, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da su, "bez obzira na to što su ponekad postojali sukobi između [srpskih snaga, stranačkih struktura SDS-a, kriznih štabova i Vlade RS], svi oni dijelili isti cilj i radili na njegovom ostvarivanju pod rukovodstvom bosanskih

⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737, gdje se upućuje na opštine Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik.

⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 741. V. dolje, par. 256-257. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 581, gdje se upućuje na dokazni predmet P741.

⁶⁰⁹ V. gore, par. 167.

⁶¹⁰ V. gore, par. 151. V. takođe gore, par. 152.

⁶¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

⁶¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se upućuje na dokazni predmet P2306, str. 1-2, 6.

⁶¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, fusnota dokazni predmet P2306, str. 1-7, 13-14.

⁶¹⁴ V. gore, par. 172. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 548, 731.

Srba".⁶¹⁵ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je MUP-u RS postepeno pošlo za rukom da ponovo uspostavi svoj uticaj, nakon ukidanja autonomnih regija i kriznih štabova u avgustu i septembru 1992.⁶¹⁶ Na osnovu gore navedenih konstatacija, Žalbeno vijeće smatra da Stanišićeva tvrdnja o postojanju sukoba između MUP-a RS i nekih kriznih štabova nije dovoljna da bi pokazala kako nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo da izvede konstataciju da je on imao saznanja o Uputstvu.

175. Iz gore navedenih razloga i s obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća o učešću milicije u rasprostranjenom provođenju Uputstva u periodu od aprila do juna 1992., te o Stanišićevim ovlaštenjima nad milicijom, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao biti mišljenja kako je jedini razumni zaključak da je Stanišić imao saznanja o Uputstvu.

d. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevoj ulozi u organima koji su donosili odluke od početka 1992. nadalje

176. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić: (i) prisustvovao sastanku od 11. februara 1992. na kome je formiran srpski kolegijum za pripremu osnivanja srpskog MUP-a;⁶¹⁷ (ii) prihvatio položaj savjetnika ministra unutrašnjih poslova SRBiH za pitanja državne bezbjednosti u februaru 1992.;⁶¹⁸ (iii) na sjednici Skupštine RS od 24. marta 1992. izabran za prvog ministra unutrašnjih poslova "u srpskom entitetu, Republici Srpskoj, iz MUP-a SRBiH koji se rasformirao",⁶¹⁹ i (iv) proglasio, na smotri jedne jedinice srpske milicije 30. marta 1992., "da od tog dana RS ima svoju miliciju".⁶²⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je nakon postavljenja na položaj ministra unutrašnjih poslova 31. marta 1992., Stanišić prisustvovao većini sjednica Vlade RS "zajedno s predsjednikom Vlade, potpredsjednikom Vlade, drugim ministrima, a povremeno i s njihovim delegiranim predstavnicima".⁶²¹ Konstatovalo je, nadalje, da je kao član Savjeta za nacionalnu bezbjednost, Stanišić prisustvovao prvoj zajedničkoj sjednici Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS, održanoj 15. aprila 1992., i u aprilu i maju 1992. nastavio da dolazi na te zajedničke sjednice, "na kojima su se donosile odluke u vezi s vojnim i bezbjednosnim

⁶¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735.

⁶¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 251.

⁶¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 554, 599, 732.

⁶¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 540-541, 732.

⁶¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 542, 558.

⁶²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 7, 560, 732.

⁶²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 572, gdje se upućuje na dokazne predmete P237, P240, P241, P247, P200, P242, P244, P248, P254, P253, P256, P429. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

aktivnostima i podnosili izvještaji o političkoj situaciji i stanju na bojištu".⁶²² Pretresno vijeće zaključilo je da je "na osnovu zapisnika i dnevnog reda sastanaka tih tijela, [...] Stanišić od početka 1992. godine nadalje bio ključni član organa koji su donosili odluke".⁶²³

i. Argumenti strana

177. Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je on "od početka 1992. godine nadalje bio ključni član organa koji su donosili odluke".⁶²⁴ On tvrdi da je u periodu na koji se odnosi Optužnica samo dva puta učestvovao na sjednicama Skupštine RS, i to na sjednici Skupštine RS od 24. marta 1992., kada ga je Skupština RS izabrala za ministra unutrašnjih poslova, i sjednici Skupštine RS u novembru 1992.,⁶²⁵ te da je "zbog svoje zvanične ministarske funkcije i položaja bio obavezan da prisustvuje sjednicama"⁶²⁶ Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS. On tvrdi da Pretresno vijeće nije: (i) "navelo nijednu konkretnu referencu" na zapisnike zajedničkih sjednica Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS, redovnih sjednica Vlade RS ili Skupštine RS;⁶²⁷ niti je (ii) analiziralo "zapisnike ili dnevni red bilo kojeg od tih sastanaka, [a nije ni pokazalo] na koji je način Stanišićevo prisustvo bilo dovoljno da opravda po njega izrazito štetan i pogrešan zaključak da je on bio ključna osoba koja je donosila odluke."⁶²⁸

178. Tužilaštvo odgovara da Stanišićeve prigovore na konstataciju Pretresnog vijeća da je on "od početka 1992. godine nadalje bio ključni član organa koji su donosili odluke" treba odbaciti bez razmatranja zato što on samo tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo relevantne dokaze, a ne ukazuje na grešku.⁶²⁹ Tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće "pažljivo razmotrilo" dokaze o zajedničkim sjednicama Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS.⁶³⁰ Pozivajući se na

⁶²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 573, gdje se upućuje na dokazne predmete P1318.03, str. 8743, P1318.07, str. 9124-9125, P204, P205, P206, P711, P207, P208, P209, P210, P211, P212, P213, P214. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

⁶²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

⁶²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 251, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 732.

⁶²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128, 251, fusnota 124, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558. V. dolje, par. 419.

⁶²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 252.

⁶²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 252, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 732.

⁶²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 252, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 732; Stanišićeva replika, par. 70.

⁶²⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 103, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 19.

⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 103, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 570, 572-575, 595, 600, 623, 625, 627, 639, 642, 650, 652, 663, 708, 721.

Stanišićeve rukovodeće položaje u RS,⁶³¹ njegovo prisustvo na sjednicama Vlade RS, Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Skupštine RS,⁶³² kao i na njegovu blisku vezu sa SDS-om i njegovim vođom Karadžićem, tužilaštvo tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća razuman.⁶³³

179. Stanišić odgovara da kada je riječ o zajedničkim sjednicama Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS, sjednicama Vlade RS i sjednicama Skupštine RS, Pretresno vijeće je jasno reklo da je on na njima sudjelovao u svojstvu ministra unutrašnjih poslova i da im je prisustvovao "prilikom razmatranja pitanja i zadataka koji su se ticali njegovog Ministarstva".⁶³⁴ Stanišić tvrdi da je njegova uloga bila "ograničena na njegovo ministarstvo i da nije obuhvatala formulisanje politike bosanskih Srba," te da ona ne može biti osnova za konstataciju da je on bio "ključna osoba koja je donosila odluke".⁶³⁵ Na koncu, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na sjednice Skupštine RS na kojima on čak nije ni bio prisutan.⁶³⁶

ii. Analiza

180. Kao prvo, u vezi sa Stanišićevim argumentom da se Pretresno vijeće nije pozvalo niti je analiziralo relevantne zapisnike zajedničkih sjednica Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS, redovnih sjednica Vlade RS ili Skupštine RS, Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće nije pozvalo na konkretne "zapisnike ili dnevni red" koje je uzelo u obzir kada je zaključilo da je od početka 1992. godine nadalje Stanišić bio ključni član organa koji su donosili odluke.⁶³⁷ Međutim, Pretresno vijeće se na njih jeste pozivalo u onom dijelu Prvostepene presude u kojem se govori o Stanišićevom učešću u stvaranju organa i politike bosanskih Srba.⁶³⁸ Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na: (i) zapisnik zajedničkih sjednica Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS održanih u aprilu i maju 1992. kada je zaključilo da je Stanišić učestvovao na zajedničkim sjednicama Savjeta za nacionalnu bezbjednost i Vlade RS;⁶³⁹ (ii) zapisnike sjednica Vlade RS u periodu od jula do decembra 1992. kako bi potkrijepilo zaključak da je Stanišić prisustvovao većini

⁶³¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 102, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 542, 549, 551, 554-555, 558, 560, 571, 720, 732.

⁶³² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 102, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 570, 572-575, 595, 600, 623, 625, 627, 639, 642, 650, 652, 663, 708, 721, 732.

⁶³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 102.

⁶³⁴ Stanišićeva replika, par. 70, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 732.

⁶³⁵ Stanišićeva replika, par. 70.

⁶³⁶ Stanišićeva replika, par. 70-71.

⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-575.

⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 573, gdje se upućuje na dokazne predmete P204, P205, P206, P711, P207, P208, P209, P210, P211, P212, P213, P214.

sjednica Vlade RS nakon što je postavljen za ministra unutrašnjih poslova;⁶⁴⁰ i (iii) zapisnike sa sjednice Skupštine RS 24. marta 1992.⁶⁴¹ i u novembru 1992.⁶⁴² kada je zaključilo da je on učestvovao na tim sjednicama Skupštine RS. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće smatra da su Stanišićeve tvrdnje da se Pretresno vijeće nije pozvalo na relevantne zapisnike niti analiziralo zapisnike ili dnevni red tih sastanaka neosnovane.

181. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je on u periodu na koji se odnosi Optužnica samo dva puta prisustvovao sjednicama Skupštine RS, Žalbena vijeće prvo napominje da taj period obuhvata samo sjednicu Skupštine RS u novembru 1992. No, bez obzira na to, Stanišić nije pokazao zašto se zaključak Pretresnog vijeća da je on bio ključni član organa koji su donosili odluke ne bi mogao temeljiti i na drugim dokazima da je on u periodu na koji se odnosi Optužnica prisustvovao određenom broju sastanaka organa koji su donosili odluke.

182. Naposljetku, kada je riječ o Stanišićevom argumentu da je "zbog svoje zvanične ministarske funkcije i položaja on bio obavezan" da prisustvuje tim sjednicama, Žalbena vijeće podsjeća da doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu sam po sebi ne mora da bude kriminalan, dok god optuženi vrši radnje koje na neki način doprinose realizaciji zajedničkog cilja UZP-a,⁶⁴³ i da činjenica da se njegovo učestvovanje svodilo samo na rutinske dužnosti optuženog ne oslobađa krivice.⁶⁴⁴ Prema tome, čak i ako je Stanišić zbog svojih službenih dužnosti bio obavezan da prisustvuje tim sjednicama, Pretresno vijeće nije pogriješilo kada se u svojoj konstataciji o njegovom doprinosu oslonilo na te dokaze. Shodno tome, Stanišićev argument se ne prihvata.

183. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je od početka 1992. nadalje on bio ključni član organa koji su donosili odluke.

⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 572, gdje se upućuje na dokazne predmete P237, P240, P241, P247, P200, P242, P244, P248, P253, P256, P429. Pretresno vijeće se u zaključku da je Stanišić bio prisutan oslanja i na dokazni predmet P254, ali Žalbena vijeće smatra da je to greška pošto u relevantnom dijelu dokaznog predmeta stoji: "Pero Vujičić umjesto Miće Stanišića".

⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558; dokazni predmet P198.

⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 570; dokazni predmet P400.

⁶⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. takođe gore, par. 110,

⁶⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189. V. gore, par. 154.

e. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevim ovlastima u MUP-u RS

184. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić: (i) od 1. aprila 1992. nadalje izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS; (ii) imao isključivu ovlast da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike centara službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti; i (iii) na osnovu zakona, takođe imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i ovlaštenje da odlučuje kada i kako će neka specijalna jedinica biti korištena.⁶⁴⁵ Pretresno vijeće je, međutim, napomenulo da su načelnici milicije u više opština imenovani od strane kriznih štabova i da lokalni organi nisu obavijestili MUP RS o osnivanju nekih specijalnih jedinica milicije.⁶⁴⁶

i. Argumenti strana

185. Stanišić iznosi nekoliko prigovora na konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim ovlastima u MUP-u RS.

186. Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća da "je izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS".⁶⁴⁷ On tvrdi da je kao ministar unutrašnjih poslova u procesu stvaranja ministarstva imao obavezu da imenuje ljude na položaje u MUP RS, ali pritom kaže da je Alija Delimustafić (dalje u tekstu: Delimustafić), ministar MUP-a SRBiH,⁶⁴⁸ već bio imenovao načelnike CSB-ova koji su postojali u BiH i da su ti načelnici CSB-ova "zadržali svoje položaje".⁶⁴⁹ Stanišić tvrdi da je imenovao samo načelnike novosnovanih CSB-ova u Bijeljini i Sarajevu,⁶⁵⁰ te kaže da je čak i tada, u Bijeljini, Delimustafić bio postavio Predraga Ješurića (dalje u tekstu: Ješurić) za načelnika SJB-a, a da je on, Stanišić, Ješurića samo unaprijedio u načelnika CSB-a.⁶⁵¹ Stanišić dalje tvrdi da su sva postavljenja bila privremena i izvršena u skladu s dogovorom postignutim na kolegijumu funkcionera Ministarstva unutrašnjih poslova BiH 1. aprila 1992., poslije podjele Ministarstva

⁶⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁶⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁶⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 733.

⁶⁴⁸ Žalbeno vijeće napominje da Stanišić govori o Delimustafiću kao o "ministru MUP-a BiH" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253), no isto tako napominje da je Delimustafić imenovanja vršio i u svojstvu "ministra unutrašnjih poslova SR BiH" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 349, 538).

⁶⁴⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na ST214, 19. juli 2010., T. 12952-12953, ST214, 20. juli 2010., T. 13050-13052, ST155, 5. juli 2010., T. 12582-12584, 12574-12575; Stanišićevu repliku, par. 72. Stanišić dodaje da bi sve te osobe ionako bile imenovane, bez obzira da li je on "išta uradio ili ne" (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 105).

⁶⁵⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253.

⁶⁵¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 11. juli 2011., T. 23119-23120.

unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: kolegijum MUP-a BiH od 1. aprila 1992.).⁶⁵² Prema Stanišiću, iako je prihvatilo da su postavljenja načelnika SJB-ova vršena po preporukama regionalnih vlasti,⁶⁵³ Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to da su opštinski organi jedan broj načelnika SJB-ova postavili bez odobrenja, a ponekad čak i bez znanja Stanišića i MUP-a RS.⁶⁵⁴

187. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće "pogriješilo kada se oslonilo na konstataciju da je on 'imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i ovlaštenje da odlučuje kada i kako će neka specijalna jedinica biti korištena'".⁶⁵⁵ Pozivajući se na naređenje koje je izdao 27. jula 1992. (dalje u tekstu: Stanišićevo naređenje od 27. jula 1992.), Stanišić tvrdi da se bavio problemom neovlaštenog formiranja specijalnih jedinica milicije tako što je naredio da se one raspuste.⁶⁵⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće "izostavilo te dokaze" iako je prihvatilo da on i MUP RS nisu bili obaviješteni da su lokalni organi osnovali neke specijalne jedinice milicije.⁶⁵⁷ Stanišić smatra da je Pretresno vijeće "pogriješilo kada je dokaze prihvatilo, a potom iste dokaze nije uvažilo prilikom formulisanja svojih konačnih manjkavih konstatacija".⁶⁵⁸

188. Stanišić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ustanovilo da je on imao "'isključivu ovlast' da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike centara službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti".⁶⁵⁹ On tvrdi da konstataciju Pretresnog vijeća opovrgavaju: (i) relevantno pravo koje je bilo mjerodavno u dato vrijeme;⁶⁶⁰ i (ii) konstatacija samog Pretresnog vijeća da je "zakonska obaveza da se pokrene disciplinski postupak počivala na

⁶⁵² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na SZ007, 5. decembar 2011., T. 26105, dokazne predmete P1408, P1410, P1414, P1416, P384, P2320; Stanišićeva replika, par. 72.

⁶⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 736.

⁶⁵⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22884-22885, Gorana Mačara, 12. juli 2011., T. 23192-23194; Stanišićeva replika, par. 72.

⁶⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 255, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 733 (naglasak izostavljen).

⁶⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 255, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D176.

⁶⁵⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 255, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 733.

⁶⁵⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 255, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729-765.

⁶⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 733 (naglasak izostavljen).

⁶⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P510. Stanišić tvrdi da se pravno rezonovanje, prema kojem je on imao isključivu ovlast da disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova, može primijeniti samo na događaje poslije septembra 1992. pošto je Pretresno vijeće prihvatilo da je Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a RS (dalje u tekstu: Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti) usvojen u septembru 1992. (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 105, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 14, 695, Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27238, dokazni predmet 1D54).

načelniku SJB-a ili CSB-a, a ministru je bila povjerena konačna apelaciona nadležnost".⁶⁶¹ Stanišić kaže da on nije imao osnova da vrši konačnu apelacionu nadležnost ako nije bio pokrenut disciplinski postupak i da su u slučajevima kada je imao ovlaštenja da djeluje, "u većini postupaka izrečene najstrože sankcije".⁶⁶²

189. Tužilaštvo odgovara da Stanišićeve argumente treba odbaciti bez razmatranja jer on ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku i nije pokazao da je pobijana konstatacija Pretresnog vijeća pogrešna.⁶⁶³ Što se tiče Stanišićevog prvog prigovora, tužilaštvo kaže da, bez obzira na njihove položaje u MUP-u SRBiH, dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo pokazuju da je 1. aprila 1992. Stanišić imenovao načelnike CSB-ova u novoosnovani MUP RS.⁶⁶⁴ Tužilaštvo tvrdi da je prema odluci koju je Stanišić izdao 25. aprila 1992., on ovlastio načelnike centara službi bezbjednosti da preuzmu bivše kadrove MUP-a SRBiH i da ga smjesta obavijeste prilikom raspoređivanja bivših zaposlenih u centre službi bezbjednosti i stanice javne bezbjednosti (dalje u tekstu: Stanišićevo rješenje od 25. aprila 1992.),⁶⁶⁵ a da je 15. maja 1992. Stanišić potvrdio određeni broj privremenih imenovanja o kojima je donio odluku 1. aprila 1992.⁶⁶⁶ Odgovarajući na Stanišićevu tvrdnju da su imenovanja izvršena u skladu s politikom dogovorenom na kolegijumu MUP-a BiH od 1. aprila 1992., tužilaštvo kaže da je početkom aprila 1992. Stanišić nastojao da podrije autoritet MUP-a SRBiH.⁶⁶⁷ Prema tužilaštvu, nakon što je razmotrilo dokaze da je Stanišić u svim segmentima MUP-a RS imenovao Srbe na ključne položaje u opštinama u RS, i to na prijedlog SDS-a i članova kriznih štabova, Pretresno vijeće je razumno konstatovalo da je Stanišić izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS.⁶⁶⁸

⁶⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 695. V. Stanišićeva replika, par. 73.

⁶⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazne predmete P1288, 1D796; Stanišićeva replika, par. 73.

⁶⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 112, gdje se upoređuju Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253 i Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 291, 569-571, 597-598; Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 115, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 24, 26.

⁶⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 113, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 579.

⁶⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 113, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 580.

⁶⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 113, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 579.

⁶⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 113, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 576-577, i takođe na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 560.

⁶⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 114, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 578-580. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 112.

190. Što se tiče Stanišićevog prigovora na zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlastima da osniva specijalne jedinice milicije, odgovor tužilaštva je da Stanišićev argument treba odbaciti bez razmatranja pošto pogrešno tumači činjeničnu konstataciju Pretresnog vijeća.⁶⁶⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće uvažilo to da MUP RS nije bio obaviješten da su lokalni organi formirali neke specijalne jedinice milicije⁶⁷⁰ i da je pridalo malu težinu zakonskim ovlaštenjima koje je Stanišić imao nad specijalnim jedinicama milicije kada je utvrđivalo sveukupna ovlaštenja koja je on imao nad MUP-om RS.⁶⁷¹

191. U vezi sa Stanišićevim prigovorima na konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima u pogledu disciplinskih mjera, tužilaštvo odgovara da je Stanišić priznao da je imao ovlaštenja da postupa u disciplinskim slučajevima,⁶⁷² i da je Borislava Maksimovića (dalje u tekstu: Maksimović), načelnika SJB Vogošća, razriješio dužnosti.⁶⁷³ Tužilaštvo tvrdi da je Stanišić imao "na osnovu disciplinskog režima koji je bio na snazi u MUP-u RS široka ovlaštenja",⁶⁷⁴ a da kada jeste preduzimao mjere, razrješenja dužnosti ticala su se pitanja nepovezanih s krivičnim djelima za koja se tereti u Optužnici.⁶⁷⁵

192. Stanišić replicira da nije imao "neograničena disciplinska ovlaštenja" koja mu tužilaštvo pripisuje.⁶⁷⁶ On uzvraća da su njegova ovlaštenja da mijenja važeće propise bila ograničena, no da je radio na reformisanju MUP-a RS "onoliko koliko su mu to ovlaštenja dopuštala".⁶⁷⁷ Stanišić dalje

⁶⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 117, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 18.

⁶⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 117, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 733.

⁶⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 117, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 736.

⁶⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254. Tužilaštvo smatra da su Stanišićeva ovlaštenja u pogledu disciplinskog režima takođe "očigledna u svjetlu njegovog priznanja da je on imao ovlaštenja da mijenja i reformiše disciplinski sistem" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 173, 221-222).

⁶⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 51, 707-708, 754.

⁶⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 37, 42, Tomislava Kovača, 7. mart 2012., T. 27076, Radomira Rodića, 15. april 2010., T. 8778.

⁶⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 51, 698-704, 706-708, 754-755.

⁶⁷⁶ Stanišićeva replika, par. 73, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116.

⁶⁷⁷ Stanišićeva replika, par. 73, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 173, 221-222, 502(i).

kaže da tužilaštvo nije objasnilo kako je pokretanje disciplinskog postupka protiv osoba za koje je utvrđeno da su učesnici u UZP-u doprinijelo ostvarivanju cilja UZP-a.⁶⁷⁸

ii. Analiza

a. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS

193. Pretresno vijeće je konstatovalo da je od 1. aprila 1992. Stanišić izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS, i to "u rasponu od načelnika Savjeta za nacionalnu bezbjednost, komandira milicije, načelnika centara službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti, pa sve do načelnika raznih uprava, uključujući kadrovsku, pravnu, kriminalističku i analitičku".⁶⁷⁹ Vijeće je konstatovalo da je Stanišić donio sljedeće odluke: (i) 1. aprila 1992. o privremenom imenovanju Ješurića za načelnika CSB-a Bijeljina, Krste Savića za načelnika CSB-a Trebinje, Milenka Karišika (dalje u tekstu: Karišik) za komandanta Specijalnog odreda milicije (dalje u tekstu: SOM) MUP-a, svjedoka Andriju Bjeloševića (dalje u tekstu: svjedok Bjelošević) za načelnika CSB-a Doboj, Župljanina za načelnika CSB-a Banja Luka i Vojina Popovića (dalje u tekstu: Popović) za načelnika SJB-a Gacko;⁶⁸⁰ (ii) 15. maja 1992. o potvrđivanju imenovanja Ješurića, Krste Savića, Karišika, svjedoka Bjeloševića i Župljanina;⁶⁸¹ i (iii) 6. avgusta 1992. o imenovanju Dragiše Mihića za zamjenika podsekretara Savjeta za nacionalnu bezbjednost (dalje u tekstu: SNB) MUP-a i Vlastimira Kušmuka za savjetnika za dužnosti i zadatke u Službi javne bezbjednosti MUP-a.⁶⁸² Pretresno vijeće konstatovalo je i da je 6. maja 1991. Delimustafić postavio Župljanina za načelnika CSB-a Banja Luka.⁶⁸³ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišićevo rješenje od 25. aprila 1992. ovlastilo načelnike CSB-ova da preuzmu bivše kadrove MUP-a SRBiH i da su, u skladu s tom odlukom, načelnici CSB-ova morali smjesta obavijestiti Stanišića o raspoređivanju bivših zaposlenih u svoje centre službi bezbjednosti i stanice javne bezbjednosti, a od njega prvo dobiti saglasnost za preraspoređivanje onih koji su u MUP-u SRBiH prije bili zaposleni na visokim

⁶⁷⁸ Stanišićeva replika, par. 74, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 116; i gdje se upućuje i na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 422, 470, 816, 852, 879.

⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazne predmete P1000, P1411, P1409, P1416, P1414, P1413, P1410, P1408, P2016.

⁶⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4752, Andriju Bjeloševića, 20. maj 2011., T. 21072-21073, dokazne predmete P456, P170, P457, P455, P458.

⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazne predmete P2022, P2021.

⁶⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 349, gdje se upućuje na ST213, 4. mart 2010., T. 7204 (djelimično zatvorena sjednica), dokazni predmet P2043.

položajima, kao što su načelnik Savjeta za nacionalnu bezbjednost, javne bezbjednosti, stanice javne bezbjednosti i komandir stanice milicije.⁶⁸⁴

194. Pretresno vijeće takođe primjećuje da su "u više opština" krizni štabovi imenovali načelnike milicije i da su lokalni organi osnovali neke specijalne jedinice milicije, a o tome nisu obavijestili MUP RS.⁶⁸⁵ Vijeće je konstatovalo da su krizni štabovi u tim opštinama "uticali na imenovanje kadrova na sva vodeća mjesta u stanicama milicije i kriminalističkim odjeljenjima".⁶⁸⁶ U većini slučajeva, načelnici stanica javne bezbjednosti izvještaje o situaciji nisu podnosili centrima službi bezbjednosti ili MUP-u RS – čak ni ako je to od njih traženo – već su izvještaje podnosili kriznim štabovima.⁶⁸⁷

195. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Delimustafić imenovao načelnike postojećih CSB-ova u BiH i da su oni "zadržali svoje položaje",⁶⁸⁸ Žalbeno vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Delimustafić Župljanina postavio za načelnika CSB-a Banja Luka 6. maja 1991.,⁶⁸⁹ ali da nije konstatovalo ništa slično za ijednog drugog načelnika CSB-a. Dalje, Žalbeno vijeće nije uvjereno da dokazi na koje se Stanišić oslanja potkrepljuju njegov argument, pošto se u tim dokazima ne spominje da je Delimustafić imenovao ijednog načelnika CSB-a.⁶⁹⁰ Žalbeno vijeće uz to ima na umu i konstataciju Pretresnog vijeća da je 1. aprila 1992. Stanišić privremeno imenovao Karišika za komandanta SOM-a MUP-a, i Ješurića, Krstu Savića, svjedoka Bjeloševića i Župljanina za načelnike relevantnih CSB-ova, a da je 15. maja 1992. potvrdio imenovanja Karišika, Ješurića, Krste Savića, svjedoka Bjeloševića i Župljanina za načelnike CSB-ova.⁶⁹¹ Čak i ako je Delimustafić bio imenovao još nekog načelnika CSB-a osim Župljanina, s obzirom na Stanišićevu odluku o privremenom imenovanju i potom potvrđivanju imenovanja gore navedenih načelnika CSB-ova, Stanišić nije pokazao da Delimustafićevo prethodno učešće u tome dovodi u pitanje

⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 580, gdje se upućuje na Petka Panića, 12. novembar 2009., T. 3001-3002, dokazni predmet 1D73.

⁶⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 251, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22897, 22906, 22909.

⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 251, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22896-22898.

⁶⁸⁸ V. gore, par. 186.

⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 349 gdje se upućuje na ST213, 4. mart 2010., T. 7204 (djelimično zatvorena sjednica), dokazni predmet P2043.

⁶⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253 gdje se upućuje na ST214, 19. juli 2010., T. 12952-12953, ST214, 20. juli 2010., T. 13050-13052, ST155, 5. juli 2010., T. 12582-12584, 12574-12575, Gorana Mačara, 11. juli 2011., T. 23119-23120.

konstataciju Pretresnog vijeća da je od 1. aprila 1992. nadalje Stanišić izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS. Stanišić prihvata da je "kao ministar bio obavezan da postavlja ljude na dužnosti u Ministarstvu kada se ono formiralo".⁶⁹² Sama činjenica da su neki kadrovi zadržali položaje na kojima su bili prije 1. aprila 1992. nije dovoljna da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je Stanišić izvršio ta ključna imenovanja.

196. U vezi sa Stanišićevim argumentom da su sva imenovanja bila privremena i izvršena na osnovu politike dogovorene na kolegijumu MUP-a BiH 1. aprila 1992.,⁶⁹³ Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić ignoriše konstataciju Pretresnog vijeća da je on 15. maja 1992. potvrdio imenovanja Ješurića, Krste Savića, Karišika, svjedoka Bjeloševića i Župljanina, koji su prije toga bili privremeno imenovani na dužnost.⁶⁹⁴ Žalbeno vijeće uz to primjećuje da je naredba na koju se Stanišić pokušava osloniti da bi potkrijepio svoj argument uopštena.⁶⁹⁵ Iako se u naredbi kaže da su "razmotrena i neka kadrovska rješenja", uočljivo je odsustvo jasne politike imenovanja kadrova.⁶⁹⁶ Stoga, iznijevši svoj argument samo na osnovu tih dokaza Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama o njegovim ovlaštenjima da vrši ključna imenovanja.

197. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da su opštinski organi imenovali jedan broj načelnika SJB-ova bez odobrenja, a ponekad i bez znanja Stanišića i MUP-a RS, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo ulogu lokalnih kriznih štabova u imenovanju načelnika milicije u više opština.⁶⁹⁷ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da su krizni štabovi "uticali na imenovanje kadrova na sva vodeća mjesta u stanicama milicije i kriminalističkim odjeljenjima"⁶⁹⁸ i da je Stanišić uvažavao prijedloge SDS-a i

⁶⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazne predmete P1409, P1414, P1410, P1408, Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4752, Andriju Bjeloševića, 20. maj 2011., T. 21072-21073, P455, P456, P458, P170, P457.

⁶⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253.

⁶⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na SZ007, 5. decembar 2011., T. 26105, dokazne predmete P1408, P1410, P1414, P1416, P384, P2320; Stanišićeva replika, par. 72. V. gore, par. 186.

⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazne predmete P1409, P1414, P1410, P1408, Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4752, Andriju Bjeloševića, 20. maj 2011., T. 21072-21073, P455, P456, P458, P170, P457.

⁶⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na dokazni predmet P2320; Stanišićeva replika, par. 72.

⁶⁹⁶ Dokazni predmet P2320.

⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 251, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22897, 22906, 22909.

kriznih štabova pri imenovanjima Srba na ključne položaje u opštinama RS.⁶⁹⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je Stanišićev argument neosnovan.

198. Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da je u svojoj konstataciji da je Stanišić imenovao većinu ključnih kadrova u MUP-a RS Pretresno vijeće navelo da se radilo o položajima u rasponu od načelnika Savjeta za nacionalnu bezbjednost, preko komandira milicije, načelnika centara službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti, pa sve do načelnika raznih uprava, uključujući kadrovsku, pravnu, kriminalističku i analitičku.⁷⁰⁰ Stanišić osporava samo konstatacije Pretresnog vijeća o imenovanju načelnika CSB-ova i nekih načelnika SJB-ova, a ne govori o drugim ključnim imenovanjima, niti objašnjava zašto se konstatacija Pretresnog vijeća da je on vršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS ne bi mogla temeljiti na ostalim dokazima.

199. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je on vršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS.

b. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i odlučuje o njihovom korištenju

200. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić "imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i ovlaštenje da odlučuje kada i kako će neka specijalna jedinica biti korištena" ali je napomenulo "da lokalni organi nisu obavijestili MUP RS o osnivanju nekih specijalnih jedinica milicije".⁷⁰¹ Vijeće je takođe konstatovalo da je Stanišićevim naređenjem od 27. jula 1992. zatraženo "da se smjesta rasformiraju sve specijalne jedinice formirane u ratu na područjima centara službi bezbjednosti i da se stave pod komandu VRS-a".⁷⁰²

201. Žalbeno vijeće primjećuje da, iako Pretresno vijeće nije navelo koje je dokaze razmotrilo kada je donijelo pobijanu konstataciju⁷⁰³ o opsegu Stanišićevih ovlaštenja da formira i koristi

⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 578, gdje se upućuje na ST121, 24. novembar 2009., T. 3723-3724 (djelimično zatvorena sjednica).

⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579 (konstatacija da je 1. aprila 1992. Stanišić privremeno imenovao Maksimovića za komandanta MUP-a RS, Nedeljka Kesića za načelnika SNB-a, Malka Koromana za inspektora CSB-a Sarajevo, Popovića za načelnika SJB-a Gacko; dana 4. maja 1992. Stanišić je privremeno zadužio Branka Stankovića za kriptografsku zaštitu podataka u Ilijašu; dana 6. avgusta 1992. Stanišić je imenovao Dragišu Mihića za zamjenika podsekretara SNB-a MUP-a i Vlastimira Kušmuka na funkciju savjetnika za dužnosti i zadatke u SJB-u MUP-a), 733.

⁷⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 604.

⁷⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 605, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D176.

⁷⁰³ V. gore, par. 187.

specijalne jedinice milicije,⁷⁰⁴ Pretresno vijeće je na te reference uputilo u odjeljku koji se bavi "Specijalnim jedinicama milicije".⁷⁰⁵ U tom odjeljku, u kom se govori i o specijalnim jedinicama milicije pod Stanišićevom nadležnošću i o specijalnim jedinicama milicije u opštinama,⁷⁰⁶ Pretresno vijeće je razmotrilo, između ostalog, iskaze: (i) svjedoka Obrena Petrovića (dalje u tekstu: svjedok Petrović), "da je na osnovu zakona samo ministar, Mićo Stanišić, imao ovlaštenje da formira specijalne jedinice milicije";⁷⁰⁷ (ii) svjedoka Drage Borovčanina (dalje u tekstu: svjedok Borovčanin) da su se "tokom početnog perioda, kada se MUP RS još uvijek organizovao, lokalni milicioneri iz aktivnog i rezervnog sastava organizovali u specijalne jedinice za odbranu svojih gradova" i da prije inspekcije svjedoka Borovčanina SJB-a Ilijaš u maju 1992., "ni on [Borovčanin] ni MUP RS nisu znali da je tamo formirana jedna specijalna jedinica milicije";⁷⁰⁸ (iii) svjedoka Dobrislava Planojevića (dalje u tekstu: svjedok Planojević) "da je "Stanišić imao ovlaštenje da odluči kada će i kako te specijalne jedinice biti korištene";⁷⁰⁹ i (iv) svjedoka Planojevića i svjedoka Bjeloševića da su morali pribaviti Stanišićevu saglasnost kada su htjeli koristiti specijalne jedinice milicije.⁷¹⁰ Pretresno vijeće je svoju konstataciju da je Stanišić rasformirao sve specijalne jedinice milicije formirane za vrijeme rata na područjima CSB-ova i stavio njihove pripadnike pod komandu VRS-a, izvelo na osnovu Stanišićevog naređenja od 27. jula 1992.⁷¹¹

202. Podsjećajući na to da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini,⁷¹² Žalbeno vijeće konstatuje da je neosnovana Stanišićeva tvrdnja kako je Pretresno vijeće izostavilo dokaze da je on rasformirao specijalne jedinice milicije. Dalje, na osnovu ukupnih gore navedenih dokaza i diskusije Pretresnog vijeća s tim u vezi,⁷¹³ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razuman presuditelj o

⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 601-609.

⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 601-603 (gdje se govori o specijalnim jedinicama milicije u Stanišićevoj nadležnosti), 604-609 (gdje se govori o specijalnim jedinicama milicije u opštinama).

⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 604, gdje se upućuje na Obrena Petrovića, 12. maj 2010., T. 10005-10006.

⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 604, fusnota 1579-1580, gdje se upućuje na Dragu Borovčanina, 22. februar 2010., T. 6651-6655. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1575, gdje se upućuje na dokazni predmet P989, str. 4.

⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 602, gdje se upućuje na Dobrislava Planojevića, 22. oktobar 2010., T. 16404.

⁷¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 602, fusnota 1574 (gdje se upućuje na Dobrislava Planojevića, 22. oktobar 2010., T. 16404), 1575 (gdje se upućuje na Andriju Bjeloševića, 20. april 2011., T. 19883-19884). V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1575, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D520.

⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 605, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D176, str. 1.

⁷¹² Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškovski i Tarčulovski*, par. 67; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38.

⁷¹³ V. gore, par. 201; Prvostepena presuda, tom 2, par. 602, 604-605.

činjenicama mogao zaključiti da je Stanišić imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i ovlaštenje da odluči kada će i kako te specijalne jedinice milicije biti korištene. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

c. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić imao isključivu ovlast da disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova

203. Pretresno vijeće je zaključilo da je Stanišić imao isključivu ovlast da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova.⁷¹⁴ Vijeće je konstatovalo da je disciplinski režim na snazi u MUP-u RS izložen u dva dokumenta: u ZUP-u, koji je usvojen 28. februara 1992. i stupio na snagu 31. marta 1992.,⁷¹⁵ i u Pravilniku o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a RS (dalje u tekstu: Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti), koji je Stanišić usvojio 19. septembra 1992.⁷¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je "zakonska obaveza da se pokrene postupak počivala na načelniku SJB-a ili CSB-a u prvoj instanci, a ministru [unutrašnjih poslova] je bila povjerena konačna apelaciona nadležnost nad izrečenim sankcijama".⁷¹⁷ Međutim, "[u]koliko bi neki načelnik SJB-a ili CSB-a pribjegao zloupotrebama ili kršenjima ZUP-a, ministar je bio neposredno odgovoran za njegovo disciplinsko kažnjavanje i otpuštanje".⁷¹⁸

204. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je "[k]ao ministar, Stanišić bio dužan, kako na osnovu važećeg zakona u RS u relevantno vrijeme tako i na osnovu međunarodnog prava, da disciplinski kazni i smijeni pripadnike MUP-a koji su počinili zločine."⁷¹⁹ Vijeće je konstatovalo da je Stanišić vršio ta ovlaštenja kada je, preko svjedoka Tomislava Kovača (dalje u tekstu: svjedok Kovač), pomoćnika ministra unutrašnjih poslova,⁷²⁰ pokrenuo mjere protiv: Malka Koromana (dalje u tekstu: Koroman), načelnika SJB-a Pale; svjedoka Stevana Todorovića (dalje u tekstu: svjedok Todorović), načelnika SJB-a Bosanski Šamac; svjedoka Petrovića, načelnika SJB-a Doboj;

⁷¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁷¹⁵ Dokazni predmet P530; Prvostepena presuda, tom 2, par. 5-6, 8.

⁷¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 42, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27238-27239, dokazni predmet 1D54. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 695.

⁷¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 695.

⁷¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 695, gdje se upućuje na odjeljak pod naslovom "MUP RS". V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 40, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 8. mart 2012., T. 27092.

⁷¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

⁷²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 39, 256.

Maksimovića, načelnika SJB-a Vogošća i Sime Drljače (dalje u tekstu: Drljača), načelnika SJB-a Prijedor.⁷²¹

205. Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić, u prilog svojoj tvrdnji da konstataciji Pretresnog vijeća o njegovim ovlastima da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova protivrječi "tadašnje relevantno mjerodavno pravo"⁷²² poziva na dokazni predmet P510, odnosno Zakon o unutrašnjim poslovima bivše SRBiH, objavljen 29. juna 1990. (dalje u tekstu: Zakon iz 1990.).⁷²³ Žalbeno vijeće, međutim, primjećuje da je mjerodavni zakon u periodu na koji se odnosi Optužnica bio ZUP, koji je stupio na snagu 31. marta 1992., a ne Zakon iz 1990.⁷²⁴ Žalbeno vijeće u svakom slučaju smatra da su razlike između ZUP-a i Zakona iz 1990. neznatne, te smatra da je Stanišićevo pozivanje na dokazni predmet P510 bilo previd. No, čak i ako je Stanišić namjeravao da se osloni na ZUP kao mjerodavni zakon, on nije jasno naveo koje to odredbe ZUP-a (ili dokaznog predmeta P510) protivrječe pobijanoj konstataciji. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da ova nerazrađena tvrdnja ne može dovesti u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća.

206. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da se konstatacija Pretresnog vijeća da je "zakonska obaveza da se pokrene postupak počivala na načelniku SJB-a ili CSB-a u prvoj instanci, a ministru je bila povjerena konačna apelaciona nadležnost" protivrječna konstataciji istog tog Vijeća da je on imao isključive ovlasti da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova,⁷²⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da u formulaciji ovih konstatacija nema protivrječnosti. Stanišić ne ukazuje ni na jedan dokaz koji Pretresno vijeće nije razmotrilo niti objašnjava zašto zaključak Pretresnog vijeća nije razuman. Shodno tome, njegov argument s ovim u vezi se ne prihvata.

207. Ako Stanišić tvrdnjom da nije imao osnova za vršenje apelacione nadležnosti ukoliko prethodno nije bio pokrenut disciplinski postupak želi da kaže da je njegova sposobnost da djeluje bila ograničena,⁷²⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je, prema ZUP-u, ministar unutrašnjih poslova morao da donosi odluke o otpuštanju ljudi iz službe⁷²⁷ i bio je nadležan za pokretanje disciplinskih

⁷²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 698. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 604 (svjedok Petrović je bio načelnik SJB-a Doboju).

⁷²² V. gore, par. 188.

⁷²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P510.

⁷²⁴ Dokazni predmet P530; Prvostepena presuda, tom 2, par. 5-6, 8.

⁷²⁵ V. gore, par. 188.

⁷²⁶ V. gore, par. 188.

⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 40, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 7. mart 2012., T. 27076.

postupaka protiv načelnika CSB-ova.⁷²⁸ Nakon što je u septembru 1992. Stanišić usvojio Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti, disciplinski režim je bio "prošire[n] na šefove odjeljenja u MUP-u, komandante odreda milicije i načelnike centara službi bezbjednosti", a po žalbama je rješavao ministar unutrašnjih poslova.⁷²⁹ Nema ničega što bi ukazivalo da su bilo ZUP bilo Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti ograničavali Stanišićeva ovlaštenja da pokrene postupke protiv načelnika CSB-ova. Osim toga, u oktobru 1992. Stanišić je primijenio svoja ovlaštenja i pokrenuo postupke protiv nekoliko načelnika SJB-ova, uključujući Koromana, svjedoka Todorovića, svjedoka Petrovića, Maksimovića i Drljaču.⁷³⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić oslanja na rješenja u vezi s disciplinskim postupcima koja je izdao u decembru 1992., a kojima je potvrdio prekid radnog odnosa načelnika CSB-a u Doboju⁷³¹ i milicionera SJB-a Banja Luka,⁷³² ali ne smatra da ta rješenja potkrepljuju tvrdnju da su njegova ovlaštenja bila ograničena na žalbe u disciplinskim postupcima. Dakle, Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao zaključiti da je on imao isključivu ovlast da disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova.

iii. Zaključak

208. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao grešku u sljedećim konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima u odnosu na MUP RS: (i) da je on izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS nakon 1. aprila 1992.; (ii) da je imao isključivu ovlast da formira specijalne jedinice milicije i ovlaštenje da odlučuje kada i kako se neka specijalna jedinica može koristiti; i (iii) da je imao isključivu ovlast da imenuje, disciplinski kažnjava i smjenjuje načelnike CSB-ova i SJB-ova.

f. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom sveukupnom rukovođenju i komandovanju snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova

209. Pretresno vijeće razmotrilo je "dokaz[e] koje je izvela odbrana kako bi pokazala da su se lokalni organi u opštinama, posebno krizni štabovi, miješali u imenovanje kadrova milicije na nivou

⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 40, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 8. mart 2012., T. 27092.

⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 695, gdje se upućuje na ST161, 19. novembar 2009., T. 3477-3478 (zatvorena sjednica), Vladimira Tutuša, 19. mart 2010., T. 7876-7877, Radomira Rodića, 16. april 2010., T. 8806, Mladena Bajagića, 4. maj 2011., T. 20221-20223, dokazni predmet 1D54.

⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 707, 754.

⁷³¹ Dokazni predmet 1D796.

stanica javne bezbjednosti".⁷³³ Međutim, podsjetivši na "svoj zaključak da je u periodu na koji se odnosi Optužnica rukovodstvo bosanskih Srba bilo nadležno za sve što se dešavalo u opštinama putem kontrole nad srpskim snagama, stranačkim strukturama SDS-a, kriznim štabovima i nad Vladom RS",⁷³⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je "lokalno rukovodstvo milicije [...] učestvovalo u formulisanju i provođenju odluka kriznih štabova, koje su bile u skladu s uputstvima Predsjedništva RS, MUP-a i SDS-a".⁷³⁵

210. Pretresno vijeće je konstatovalo da, "kada se uzme u obzir uloga koju su odigrali opštinski organi, Stanišić imao sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova, u skladu sa smjernicama i odlukama koje su usvojili Predsjedništvo, Savjet za nacionalnu bezbjednost i Skupština RS".⁷³⁶ Pretresno vijeće se pozvalo na nekoliko faktora vezanih za konkretne Stanišićeve radnje i ponašanje za koje je smatralo da potvrđuju takav zaključak.⁷³⁷

i. Argumenti strana

211. Stanišić tvrdi da je u analizi doprinosa koji mu se stavlja na teret Pretresno vijeće pogriješilo time što je "dopunjavalo" dokaze o njegovim radnjama i ponašanju "svojim konstatacijama o [rukovodstvu bosanskih Srba], za koje je ustanovljeno da je Stanišić bio njegov član".⁷³⁸

212. Konkretno, Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je vršio sveukupno rukovođenje i komandovanje snagama milicije MUP-a RS.⁷³⁹ On tvrdi da je Pretresno vijeće to konstatovalo uprkos tome: (i) što nije bilo u stanju da izvede konačnu konstataciju o ovlastima nad pripadnicima milicije koji su bili prepotčinjeni vojsci;⁷⁴⁰ i (ii) što je implicitno prihvatilo da su se opštinska tijela miješala u rad MUP-a RS.⁷⁴¹ Stanišić smatra da je na osnovu toga, bez obzira na to

⁷³² Dokazni predmet P1288.

⁷³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735.

⁷³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735

⁷³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁷³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 256.

⁷³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 736.

⁷⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 250, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729-765. Stanišić smatra da se ne može donijeti "pravno tačna ocjena" da li je on rukovodio i komandovao snagama MUP-a RS bez konačnog zaključka o prepotčinjavanju (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 250, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342). V. takođe Stanišićeva replika, par. 75.

⁷⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 736.

što on nije imao *de facto* nadležnosti nad prepotčinjenim snagama ili što su se u njih miješali drugi organi, Pretresno vijeće ustanovilo da je on vršio sveukupno rukovođenje i komandovanje svim snagama MUP-a RS "zbog sveopšte kontrole [rukovodstva bosanskih Srba], čijim se on smatra članom".⁷⁴²

213. Stanišić osporava i zaključak Pretresnog vijeća "da je lokalno rukovodstvo milicije [...] učestvovalo u formulisanju i provođenju odluka kriznih štabova, koje su bile u skladu s uputstvima Predsjedništva RS, MUP-a i SDS-a".⁷⁴³ On tvrdi da Pretresno vijeće nije "kroz prizmu Stanišićevih ličnih radnji i ponašanja" analiziralo dokaze da su se lokalni krizni štabovi i druge instance ili organi miješali u imenovanja u miliciji.⁷⁴⁴ Stanišić tvrdi da je, umjesto toga, ocjena dokaza koju je obavilo Pretresno vijeće bila kontaminirana konstatacijom da je rukovodstvo bosanskih Srba upravljalo razvojem događaja u opštinama jer je vršilo kontrolu nad kriznim štabovima, a da su odluke kriznih štabova bile u skladu s uputstvima Predsjedništva RS, MUP-a RS i SDS-a.⁷⁴⁵ Stanišić smatra da se ovdje radi o "kružnoj i očigledno pogrešnoj logici"⁷⁴⁶ Pretresnog vijeća. Stanišić tvrdi da je konstatacija da je rukovodstvo bosanskih Srba, čiji je on, kako je konstatovano, bio član, imalo ovlasti u svim Opštinama pogrešno odnijela prevagu nad dokazima da on ovlasti nije imao.⁷⁴⁷

214. Tužilaštvo uzvraća da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stanišić sveukupno rukovodio i komandovao MUP-om RS na osnovu, između ostalog, sljedećeg: (i) toga što je imenovao kadrove u MUP-u RS; (ii) njegovih naređenja kadrovima iz štabova da vrše inspekcije i posjete opštinama; (iii) naredbi da se istraže krivična djela koja su navodno počinili pripadnici MUP-a RS; i (iv) preraspoređivanja kriminalnih elemenata iz milicije u vojsku.⁷⁴⁸ Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze o miješanju lokalnih kriznih štabova u imenovanja na položaje u miliciji i utvrdilo, uzevši u obzir sve predočene dokaze, da to nije umanjilo Stanišićeve ovlasti zato što su on i krizni štabovi radili na ostvarenju istog cilja.⁷⁴⁹ Tužilaštvo uz to tvrdi da Stanišić samo ponavlja svoju argumentaciju koja nije prihvaćena u

⁷⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 736.

⁷⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 735.

⁷⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 735.

⁷⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257 gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 735.

⁷⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 258.

⁷⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 258.

⁷⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 109, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 48-51, 53, 576-580, 588, 591-594, 596, 600, 613, 627, 637, 640-641, 643-646, 649, 655-656, 664-670, 675-678, 682, 684-685, 687, 698, 701-704, 706-708, 714-718, 721-725, 727-728, 736.

⁷⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 110, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 735-736.

prvostepenom postupku⁷⁵⁰ i da odsustvo opšte konstatacije o prepotčinjavanju ne znači da je Pretresno vijeće pogriješilo što se oslonilo na gore navedene faktore u svom zaključku da je Stanišić rukovodio i komandovao MUP-om RS.⁷⁵¹

ii. Analiza

215. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće pri donošenju zaključka da je "Stanišić imao sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova" razmotrilo sljedeće Stanišićeve radnje i ponašanje: (i) imenovanje kadrova od povjerenja MUP-a SRBiH na važne položaje; (ii) imenovanje načelnika SJB-a po preporuci regionalnih vlasti; (iii) dodjeljivanje SJB-ova novoosnovanim CSB-ovima; (iv) naređenja kadrovima iz štabova da vrše inspekcije i posjete opštinama; (v) naredbe da se istraže krivična djela koja su navodno počinili pripadnici MUP-a RS; i (vi) preraspoređivanje kriminalnih elemenata iz milicije u vojsku.⁷⁵² Dakle, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće do pobijane konstatacije nije došlo "zbog sveukupne kontrole [rukovodstva bosanskih Srba]" u Opštinama,⁷⁵³ već je u donošenju zaključka o Stanišićevom sveukupnom rukovođenju i komandovanju razmotrilo gore navedenih šest faktora u vezi s njegovim pojedinačnim radnjama i njegovim ponašanjem.⁷⁵⁴ Stanišić nije objasnio zašto se konstatacija Pretresnog vijeća ne bi mogla temeljiti na tih šest faktora, te tako nije ni pokazao da je analiza Pretresnog vijeća "nedopustivo kontaminirana"⁷⁵⁵ konstatacijama Vijeća o rukovodstvu bosanskih Srba.

216. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije iznijelo konačnu konstataciju o ovlastima nad pripadnicima milicije koji su bili prepotčinjeni vojsci i da je pogrešno konstatovalo da je on rukovodio i komandovao, bez obzira na to što nije imao *de facto* ovlasti nad prepotčinjenim snagama milicije, Žalbeno vijeće podsjeća da je ovaj argument odbilo na drugom mjestu u Presudi.⁷⁵⁶

217. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije kroz prizmu Stanišićevih ličnih radnji i ponašanja analiziralo dokaze odbrane o miješanju lokalnih kriznih štabova i drugih instanci ili organa u imenovanja u miliciji, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u

⁷⁵⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 110, gdje se upoređuju Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257-259 i Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 571, 597-598.

⁷⁵¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 110.

⁷⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁷⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 259.

⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁷⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257.

obzir "dokaze koje je izvela odbrana kako bi pokazala da su se lokalni organi u opštinama, posebno krizni štabovi, miješali u imenovanje kadrova milicije na nivou stanica javne bezbjednosti,"⁷⁵⁷ ali je zaključilo da su "Varijanta A i B Uputstva predviđale stvaranje i učestvovanje lokalnih tijela, uključujući lokalne krizne štabove, na opštinskom nivou".⁷⁵⁸ Nakon što je razmotrilo gore navedeno, "zajedno s dokazima da je SDS na lokalnom nivou u velikoj mjeri zadržao kontrolu nad kriznim štabovima u opštinama", Pretresno vijeće se "uvjerilo da je lokalno rukovodstvo milicije u stvari učestvovalo u formulisanju i provođenju odluka kriznih štabova, koje su bile u skladu s uputstvima Predsjedništva RS, MUP-a i SDS-a".⁷⁵⁹ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je MUP-u RS postepeno pošlo za rukom da ponovo uspostavi svoj uticaj, nakon ukidanja autonomnih regija i kriznih štabova u avgustu i septembru 1992. godine,⁷⁶⁰ i da, iako je između tih raznih aktera, uključujući krizne štabove, s vremena na vrijeme dolazilo do sukoba, "svi su oni dijelili isti cilj i radili na njegovom ostvarivanju pod rukovodstvom bosanskih Srba".⁷⁶¹ Kao što je gore navedeno, razmotrivši te kontekstualne faktore, zajedno s faktorima koji se odnose na Stanišićeve lične radnje i ponašanje,⁷⁶² Pretresno vijeće izvelo je zaključak da je on imao "sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova".⁷⁶³

218. Štaviše, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciona ovlaštenja pri odmjeravanju i ocjenjivanju dokaza⁷⁶⁴ i da je na pretresnom vijeću da po svom nahođenju ocijeni nepodudarnosti i da utvrdi da li su dokazi u cjelini vjerodostojni, bez obaveze da iznese sve

⁷⁵⁶ V. gore, par. 126-127.

⁷⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735. Tako se u odjeljku koji se bavi "opštinskim kriznim štabovima", Pretresno vijeće pozvalo na dokaze koji pokazuju da su krizni štabovi "uticali na imenovanje kadrova na sva vodeća mjesta u stanicama milicije i kriminalističkim odjeljenjima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 251, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22897, 22906, 22909).

⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735 (Pretresno vijeće napominje da su "osnivana opštinska izvršna tijela s mjesnim predstavnikom SDS-a kao predsjednikom", a "[k]rizni štabovi su bili sastavljeni od lokalnih vođa bosanskih Srba, uključujući načelnike relevantnih stanica javne bezbjednosti ili centara službi bezbjednosti", te podsjeća da, "tokom cijelog perioda obuhvaćenog Optužnicom, rukovodstvo bosanskih Srba upravljalo je razvojem događaja u opštinama jer je vršilo kontrolu nad srpskim snagama, stranačkom strukturom SDS-a, kriznim štabovima i Vladom RS, i, premda je između tih raznih aktera s vremena na vrijeme dolazilo do sukoba, Vijeće se uvjerilo da su svi oni ipak imali isti cilj i radili na njegovom postizanju, predvođeni rukovodstvom bosanskih Srba").

⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735.

⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 251.

⁷⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 735. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

⁷⁶² V. gore, par. 215.

⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

pojediniosti svog rezonovanja u donošenju odluke.⁷⁶⁵ S obzirom na gore navedeno,⁷⁶⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u odmjeravanju dokaza.

219. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza o njegovim radnjama i ponašanju ili dokaza o ovlaštenjima rukovodstva bosanskih Srba kada je utvrdilo da je vršio sveukupno rukovođenje i komandovanje snagama MUP-a RS.

g. Zaključak

220. Iz razloga navedenih gore u tekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u konstatacijama koje je izvelo u vezi sa sljedećim: (i) Stanišićevom učešću u osnivanju institucija bosanskih Srba u BiH, uključujući SDS i MUP RS;⁷⁶⁷ (ii) njegovom bliskom vezom s Karadžićem i direktnom komunikacijom s Predsjedništvom RS;⁷⁶⁸ (iii) njegovim saznanjima o Uputstvu s varijantom A i B;⁷⁶⁹ (iv) njegovom ključnom ulogom u organima koji su donosili odluke od početka 1992. nadalje;⁷⁷⁰ (v) njegovim ovlastima u odnosu na MUP RS;⁷⁷¹ i (vi) njegovim sveukupnim komandovanjem i rukovođenjem snagama milicije MUP-a RS i svim drugim organima unutrašnjih poslova.⁷⁷² Shodno tome, ne prihvata se ni Stanišićeva tvrdnja da se sve te greške uzete zajedno "potpuno kose" s konstatacijom Pretresnog vijeća da je on učestvovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba, kako je ona evoluirala.⁷⁷³ Prema tome, Stanišićevi argumenti o njegovoj ulozi u stvaranju organa i politike bosanskih Srba odbijaju se u cijelosti.

⁷⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 483, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 14, Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30-32, Drugostepenu presudu u predmetu *Nhamihigo*, par. 47.

⁷⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 797; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 481, 498, Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31.

⁷⁶⁶ V. gore, par. 215-217.

⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730.

⁷⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

⁷⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

⁷⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

⁷⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 260.

(ii) Navodi o greškama u vezi s ulogom snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i u preuzimanju vlasti u opštinama RS (pododjeljak (B)(ii) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

221. Pretresno vijeće je konstatovalo da je vlast u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik preuzeta tokom aprila i juna 1992. godine, u skladu s Uputstvom s varijantom A i B, zajedničkom akcijom MUP-a RS i drugih srpskih snaga.⁷⁷⁴ Pretresno vijeće izvelo je više konkretnih konstatacija o ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u gore navedenim opštinama i Stanišićevim radnjama u tom pogledu.

222. Prvo, u kontekstu etnički motivisanog oružanog sukoba, Pretresno vijeće je konstatovalo da je namjera iza prividno legitimnog zahtjeva MUP-a RS da svi zaposleni potpišu svečane izjave bila ta da se pruži izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a.⁷⁷⁵ Drugo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, poslije poziva na mobilizaciju svih rezervista, Stanišić u naređenju od 15. maja 1992. načelnicima CSB-ova i SJB-ova naredio da snage MUP-a RS organizuju u "ratne jedinice".⁷⁷⁶ Pretresno vijeće je navelo da je, u svjetlu tog naređenja i Karadžićevog naređenja Stanišiću od 1. jula 1992. godine da prebaci 60 posebno obučениh milicionera, koji su bili raspoređeni na Crepoljsko, i "stavi ih pod vojnu komandu SRK-a" (dalje u tekstu: Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992.),⁷⁷⁷ pridalo malu težinu Stanišićevoj izjavi da MUP RS nije konsultovan u vezi s preraspoređivanjem snaga MUP-a RS u vojsku na borbene zadatke.⁷⁷⁸ Treće, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se Vlada RS, a na kraju i VRS, za borbena dejstva u velikoj mjeri oslanjali na snage MUP-a RS.⁷⁷⁹ Pretresno vijeće je konkretno ustanovilo da je Stanišić izdavao naredbe snagama milicije, kako redovnim tako i rezervnim jedinicama, da učestvuju u "sadejstvu s oružanim snagama" i obezbijedio naoružavanje snaga MUP-a RS.⁷⁸⁰ Četvrto, Pretresno vijeće je ustanovilo, da je kao najviši komandant snaga MUP-a RS i administrativni rukovodilac organa MUP-a RS, Stanišić dobijao izvještaje o učešću snaga milicije u borbenim dejstvima.⁷⁸¹ Peto, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da dokazi o tome da je Stanišić od drugih rukovodilaca bosanskih Srba tražio da MUP-u RS odaju priznanje za doprinose i dostignuća u borbenim dejstvima potkrepljuju

⁷⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737.

⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 738.

⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739.

⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 591.

⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739.

⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739.

⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

⁷⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 741.

konstataciju da je on angažovao miliciju u svrhu provođenja odluka vlasti bosanskih Srba.⁷⁸² Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić, uprkos tome što je bio svjestan da se čine krivična djela, dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima, zajedno s drugim srpskim snagama, a zatražio je da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine, kada je većina teritorije RS već bila konsolidovana.⁷⁸³ Naposljetku, Pretresno vijeće je navelo nekoliko učesnika u UZP-u koje je neposredno imenovao Stanišić i koji su, kao dio hijerarhije milicije i njoj potčinjenih snaga, bili uključeni u rasprostranjeno i sistematsko preuzimanje vlasti u opštinama.⁷⁸⁴

a. Argumenti strana

223. Stanišić iznosi šest opštih prigovora kojima osporava konstatacije Pretresnog vijeća o ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik.⁷⁸⁵

224. Prvo, on osporava konstataciju Pretresnog vijeća o namjeri u vezi sa zahtjevom da svi zaposleni MUP-a RS potpišu svečane izjave.⁷⁸⁶ On kaže da je Pretresno vijeće bez osnova ustvrdilo da iza toga stoji namjera u vezi s progonom iako je prihvatilo da je uobičajeno zatražiti da se potpiše svečana izjava kada se stupa na dužnost u neku službu za provođenje zakona.⁷⁸⁷ Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije uvažilo da je svečana izjava bila obavezna za sva ovlaštena službena lica MUP-a RS, bez obzira na nacionalnost, i da to samo po sebi nije bilo diskriminatorne prirode.⁷⁸⁸

225. Drugo, Stanišić osporava konstatacije Pretresnog vijeća o preraspoređivanju i angažovanju snaga MUP-a RS. On smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbacilo njegovu izjavu da MUP RS nije bio konsultovan o preraspoređivanju snaga milicije i tvrdi da je netačno ocijenilo: (i) Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992., kojim se od načelnika CSB-ova i SJB-ova tražilo da snage MUP-a RS organizuju u "ratne jedinice"; i (ii) Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992., kojim je on

⁷⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 742.

⁷⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁷⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 261-272.

⁷⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 261.

⁷⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 261, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 738.

⁷⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 261. Stanišić tvrdi da se, prema izjavi, službeno lice obavezivalo da će svoje obaveze vršiti "savjesno i odgovorno" i da će se "pridržavati Ustava i zakona" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 261, gdje se upućuje na dokazni predmet P530, član 41).

naredio Stanišiću da prebaci 60 posebno obučених milicionera, raspoređenih na Crepoljsko, i stavi ih pod "vojnu komandu SRK-a".⁷⁸⁹ Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je njegovo naređenje od 15. maja 1992. "bilo izdato i bilo obavezno prema Zakonu o opštenarodnoj odbrani".⁷⁹⁰ Uz napomenu da je Karadžić bio "vrhovni komandant oružanih snaga", Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće, kad je odbacilo njegovu izjavu, pogrešno opisalo Karadžićev dopis kao "zahtjev", iako je ranije konstatovalo da je Karadžić Stanišiću "naredio" da prebaci 60 posebno obučених milicionera.⁷⁹¹ Stanišić takođe osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima,⁷⁹² i tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je VRS imao legitimno pravo da mobilise i prepotčinjava pripadnike MUP-a RS iz aktivnog sastava ili rezerve.⁷⁹³ Stanišić dalje osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je zatražio da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine.⁷⁹⁴ On tvrdi da je bilo "jasno" da je kod najvišeg rukovodstva RS od početka jula 1992. dosljedno pokretao pitanje uticaja prepotčinjavanja na sposobnost MUP-a RS da obavlja svoje dužnosti.⁷⁹⁵ Stanišić nadalje kaže da on nije bio u mogućnosti da povlači snage MUP-a RS koje su bile prepotčinjene vojsci radi borbenih dejstava.⁷⁹⁶ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo zahtjev koji je uputio Karadžiću 6. jula 1992. da zbog operativnih potreba 60 pripadnika MUP-a RS stavljenih na raspolaganje vojsci zamijene pripadnici vojske, (dalje u tekstu: Stanišićev zahtjev od 6. jula 1992.) jer je on zapravo zatražio da se tih 60 pripadnika MUP-a RS

⁷⁸⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 262-263 (naglasak izostavljen). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 105-106.

⁷⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 263, gdje se upućuje na dokazne predmete L1, član 207, P1977, str. 2, 1D662, par. 233-245, Milana Trbojevića, 3. decembar 2009., T. 4175-4176, Vitomira Žepinića, 1. februar 2010., T. 5933, Milana Ščekića, 18. februar 2010., T. 6567-6568, Radomira Njeguša, 8. juni 2010., T. 11422-11426, Sretu Gajića, 15. juli 2010., T. 12799-12800, 12849-12850, Mladena Bajagića, 4. maj 2011., T. 20182-20184.

⁷⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 263, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 591, 739.

⁷⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 269, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 743.

⁷⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 269, gdje se upućuje na dokazne predmete L1, član 104, 1D390, 1D405, 1D406, 1D409, 1D410, 1D411, 1D264, 1D266, 1D267, 1D390, 1D543, 1D468, 1D472, 1D641, 1D723, 1D729, 1D765, 1D800, 2D119, 2D120, P411.13, P1787, P1802, P1813, P1887, Vidosava Kovačevića, 14. septembar 2011., T. 23647-23648, 23681, 23684-23685, 23714-23715, 23759, 23806, 23811-23812, 24124-24125, 23719-23720, 24203, Slavka Lisicu, 1. mart 2012., T. 26969-26970.

⁷⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 269.

⁷⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 269, gdje se upućuje na dokazne predmete P160, str. 4, 14-15, P427.8, str. 2, 4-5.

⁷⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 229, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 320, Vidosava Kovačevića, 6. septembar 2011., T. 23720-23723, Vidosava Kovačevića, 7. septembar 2011., T. 23739-23740, Vidosava Kovačevića, 16. septembar 2011., T. 24316, dokazne predmete P411.13, P1787, P1802, P1887.

vrate kako bi obavljali svoje dužnosti i zadatke, a ne da ih neko zamijeni.⁷⁹⁷ Stanišić tvrdi da ne bi bilo potrebno da hijerarhijski nadređenima u RS podnosi zahtjeve za povlačenje pripadnika MUP-a RS iz snaga kojima su bili prepotčinjeni da je on sam imao ovlaštenje za to.⁷⁹⁸

226. Treće, Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s oslanjanjem na snage MUP-a RS kad je riječ o borbenim dejstvima i kaže da je Pretresno vijeće netačno ocijenilo dokaze.⁷⁹⁹ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je on snagama milicije izdavao naređenja da djeluju u sadejstvu s oružanim snagama.⁸⁰⁰ Pozivajući se na svoje naređenje od 15. maja 1992., on tvrdi da učestvovanje snaga MUP-a RS, u sadejstvu s oružanim snagama, *može* odobriti, između ostalih, ministar unutrašnjih poslova i da se jedinice MUP-a RS angažovane u sadejstvu "potčinjavaju komandi oružanih snaga".⁸⁰¹ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS.⁸⁰² On kaže da dokazi, naprotiv, pokazuju da je Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova Srbije (dalje u tekstu: savezni SUP) imao višak uniformi i oružja, koji su upućeni MUP-u RS na Palama i da je Sekretarijat naredio jedinici svjedoka Milorada Davidovića (dalje u tekstu: svjedok Davidović) da, između ostalog, svoju opremu ostavi MUP-u RS prije nego što se vrati u Beograd.⁸⁰³ On tvrdi da je bilo ostavljeno samo oružje 17 pripadnika jedinice saveznog SUP-a i tri terenska vozila.⁸⁰⁴ Stanišić takođe izjavljuje da je u nadležnost ministra unutrašnjih poslova spadalo da traži pomoć pošto je MUP RS tek bio u fazi formiranja i miliciju je trebalo opremiti.⁸⁰⁵ U vezi s pomoći saveznog SUP-a u obuci jedne jedinice, Stanišić tvrdi da je ta specijalna jedinica milicije bila angažovana na sprečavanju i otkrivanju kriminaliteta i da je, na njegov zahtjev, jedinica saveznog SUP-a došla u RS da MUP-u RS pomogne u suzbijanju kriminaliteta.⁸⁰⁶

227. Četvrto, Stanišić smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on primao izvještaje o učešću snaga milicije u borbenim dejstvima, pošto "nema ničega uvjerljivog u

⁷⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 270, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D100.

⁷⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 271.

⁷⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 264.

⁸⁰⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 265.

⁸⁰¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D46, par. 7.

⁸⁰² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 266.

⁸⁰³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 266; Stanišićeva replika, par. 81.

⁸⁰⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D646, str. 2. V. Stanišićeva replika, par. 81.

⁸⁰⁵ Stanišićeva replika, par. 81.

⁸⁰⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 602, dokazni predmet 1D646, str. 1; Stanišićeva replika, par. 82. Stanišić takođe tvrdi da se njegov zahtjev za pomoć ne može smatrati doprinosom počinjenju krivičnih djela (Stanišićeva replika, par. 82).

dokazima" što bi ukazivalo na to da je u izvještajima koje je primao bilo ičeg osim statističkih informacija.⁸⁰⁷

228. Peto, Stanišić poriče da je tražio priznanje za doprinose i dostignuća MUP-a RS u borbenim dejstvima.⁸⁰⁸ Da bi potkrijepio svoj argument, Stanišić ukazuje na sljedeće: (i) svoje izjave na sjednici Skupštine RS gdje je "samo 'iznio'" koji je procenat snaga MUP-a RS uključen u operacije;⁸⁰⁹ (ii) svoje izjave na prvom sastanku kolegijuma najviših funkcionera MUP-a RS 11. jula 1992. (dalje u tekstu: kolegijum od 11. jula 1992.) kada je pomenuo da je u MUP-u RS "odmah ostvarena saradnja" s vojskom; i (iii) trinaesti zaključak kolegijuma od 11. jula 1992. da će vojska i MUP RS koordinirano djelovati na sprečavanju kriminaliteta.⁸¹⁰

229. Šesto, Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je neposredno imenovao svjedoka Todorovića, Koromana, Drljaču, svjedoka Bjeloševića, Krstu Savića i Župljanina.⁸¹¹ On tvrdi da dokazi "jasno pokazuju" da je: (i) svjedoka Todorovića na mjesto načelnika SJB-a Bosanski Šamac imenovala Skupština opštine;⁸¹² (ii) Koromana za načelnika SJB-a Pale imenovao Delimustafić;⁸¹³ a (iii) Drljaču za načelnika SJB-a Prijedor imenovao Krizni štab u Prijedoru.⁸¹⁴ Stanišić tvrdi da je Delimustafić imenovao svjedoka Bjeloševića,⁸¹⁵ Krstu Savića,⁸¹⁶ i Župljanina⁸¹⁷ prije nego što je formiran MUP RS i tvrdi da je Pretresno vijeće "pogrešno izostavilo" podatak da su imenovanja koja je on napravio bila tek privremena.⁸¹⁸

⁸⁰⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 267, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D571, P158, P169, P621, P669, P731, P1888, P1928. Stanišić navodi kao primjer statističke podatke o broju pripadnika milicije koji su bili prepotčinjeni vojsci (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 267).

⁸⁰⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 268.

⁸⁰⁹ Stanišić uz to primjećuje da je na toj sjednici Skupštine RS bio "otpušten" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 268).

⁸¹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 268.

⁸¹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272.

⁸¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D606, str. 9005-9006, 9009-9010, P2159, str. 1611-1612.

⁸¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 12. juli 2011., T. 23119-23120.

⁸¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazni predmet P2462, ST161, 19. novembar 2009., T. 3439-3443 (zatvorena sjednica), Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27240-27241, 27251-27252, Gorana Mačara, 7. juli 2011., T. 22977-22978, Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 64.

⁸¹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazni predmet P1410.

⁸¹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazni predmet P1414.

⁸¹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazni predmet P1408.

⁸¹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazne predmete P1408, P1410, P1414.

230. Tužilaštvo odgovara da sve Stanišićeve argumente kojima on osporava konstatacije Pretresnog vijeća o ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik, kao i o njegovim radnjama i ponašanju s tim u vezi treba odbiti.⁸¹⁹

231. Što se tiče konstatacija Pretresnog vijeća o zahtjevu da svi službenici MUP-a RS potpišu svečane izjave, tužilaštvo smatra da je razumno da je Pretresno vijeće konstatovalo da je, iako je svečana izjava djelovala kao "prividno legitiman zahtjev", njena svrha bila diskriminacija protiv nesrba.⁸²⁰ Tužilaštvo tvrdi da je taj zahtjev za posljedicu imao otpuštanje nesrba, što dodatno potvrđuje da je pobijana konstatacija razumna.⁸²¹ Tužilaštvo smatra da Stanišić jednostavno želi da ocjenu dokaza Pretresnog vijeća zamijeni svojom ocjenom dokaza, a da pri tom nije pokazao u čemu je Pretresno vijeće pogriješilo.⁸²²

232. U vezi s tim što je Pretresno vijeće odbacilo Stanišićevu izjavu da MUP RS nije bio konsultovan o preraspoređivanju snaga milicije, tužilaštvo uzvraća da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992. i Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992. i kaže da Stanišićev argument treba odbiti pošto on nije pokazao da je napravljena greška.⁸²³ Tužilaštvo tvrdi da iz Stanišićevog naređenja od 15. maja 1992. *prima facie* ne slijedi da je, kako Stanišić tvrdi, takvo naređenje bilo obavezno po zakonu i kaže da Stanišić jednostavno ponavlja argumente iz prvostepenog postupka.⁸²⁴ Tužilaštvo uz to tvrdi da Stanišić nije pokazao da netačna kvalifikacija Karadžićevog naređenja od 1. jula 1992. od strane Pretresnog vijeća utiče na Prvostepenu presudu.⁸²⁵

233. U vezi sa Stanišićevim argumentima kojima on osporava da je dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima, tužilaštvo uzvraća da te argumente treba

⁸¹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 120, 123-124, 126, 129, 130-132.

⁸²⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 121.

⁸²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 298, 331, 515, 657, 722, 794, 826, 832, 867.

⁸²² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 120.

⁸²³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 126, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 588, 591, 739.

⁸²⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 126, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 263 i Stanišićevog završnog pretresnog podneska, par. 205-206.

⁸²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 126.

odbaciti bez razmatranja pošto nisu razrađeni i ne kažu jasno u čemu je greška.⁸²⁶ Tužilaštvo smatra da je Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992. "predviđalo učestvovanje snaga MUP-a RS u 'sadejstvu s oružanim snagama' uz odobrenje službenika MUP-a",⁸²⁷ i da Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992. i Stanišićev zahtjev od 6. jula 1992. pokazuju Stanišićevo učešće u angažovanju snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima.⁸²⁸ Tužilaštvo dalje kaže da se potvrđuje za prioritet koji je Stanišić davao daljem angažovanju snaga MUP-a u borbenim dejstvima vidi, između ostalog, iz učešća milicije s Pala u jednoj operaciji na Vracama na osnovu njegovog naređenja,⁸²⁹ kao i iz njegovih komentara u julu, avgustu i oktobru 1992. o saradnji i pomoći MUP-a RS vojsci.⁸³⁰ Tužilaštvo u svom odgovoru još kaže da Stanišićeve argumente o povlačenju redovne milicije iz borbenih dejstava krajem 1992. treba odbaciti bez razmatranja pošto Stanišić ponavlja argumente iz prvostepenog postupka i ne navodi tačno u čemu je greška.⁸³¹ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće ispravno oslonilo na Stanišićevo naređenje od 23. oktobra 1992. "svim centrima službi bezbjednosti i stanicama javne bezbjednosti da sve stanice javne bezbjednosti u opštinama koje nisu neposredno pogođene borbenim aktivnostima" povuku pripadnike svog aktivnog sastava milicije s linija sukoba i da se pripadnici rezervnog sastava milicije stave na raspolaganje za ratni raspored u VRS-u, te da informišu vojne komande da nije obaveza CSB-ova i SJB-ova da upućuju milicionere na liniju fronta (dalje u tekstu: Stanišićeva naredba od 23. oktobra 1992.), iz čega se vide Stanišićeva ovlaštenja da kontroliše i povlači snage MUP-a. Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazi na koje se Stanišić oslanja ne podrivaju konstataciju Pretresnog vijeća.⁸³²

⁸²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 129, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 24, 26-27. Tužilaštvo takođe odgovara da Stanišić tvrdi suprotno od onoga što je priznao na suđenju (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 129, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 270 i Stanišićevog završnog pretresnog podneska, par. 226). Tužilaštvo uz to tvrdi da Stanišić ponavlja svoje neuspjele argumente iz prvostepenog postupka. (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 129, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 269 i Stanišićevog završnog pretresnog podneska, par. 208).

⁸²⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 127, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 588. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 114.

⁸²⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 127, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 591.

⁸²⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 128, fusnota 479, gdje se upućuje na dokazni predmet P1455, str. 3.

⁸³⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 128, fusnota 480-484, gdje se upućuje na dokazne predmete P853, str. 2, P160, str. 14, P427.08, str. 4, P163, str. 3, P737, str. 3, 7, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 592.

⁸³¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 130, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 269 i Stanišićevog završnog pretresnog podneska, par. 227-228.

⁸³² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 130, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 371. Tužilaštvo navodi da na stranici 4 dokaznog predmeta P427.08 stoji da je Stanišić

234. Što se tiče Stanišićevih argumenata o učešću snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima, tužilaštvo tvrdi da ih treba odbiti pošto oni osporavaju tumačenje dokaza Pretresnog vijeća i nisu razrađeni.⁸³³ Tužilaštvo takođe smatra da treba odbiti i Stanišićeve prigovore na konstataciju Pretresnog vijeća da je on omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS pošto Stanišić ne kaže tačno u čemu je greška.⁸³⁴ Što se tiče količine opreme dobijene od jedinice saveznog SUP-a, čiji je pripadnik bio svjedok Davidović, tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo. Tužilaštvo uz to tvrdi da Stanišićev argument da je tražio pomoć od te jedinice saveznog SUP-a za obuku specijalne jedinice milicije kojom je rukovodio pokazuje opseg Stanišićevih ovlaštenja.⁸³⁵

235. Tužilaštvo dalje odgovara da se Pretresno vijeće razumno rukovodilo Stanišićevim položajem kada je zaključilo da je on primao izvještaje o učešću snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i da Stanišićev argument treba odbiti zato što on nastoji da iznese svoju vlastitu ocjenu dokaza.⁸³⁶

236. Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća o tome da je Stanišić tražio da se MUP-u RS oda priznanje zbog doprinosa i dostignuća u borbenim dejstvima, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno došlo do zaključka koji Stanišić pobija.⁸³⁷ Tužilaštvo uz to tvrdi da Stanišićev argument treba odbiti pošto on samo osporava tumačenje Pretresnog vijeća njegovih izjava na sjednici Skupštine RS, a ne pokazuje na koji način to što je on rekao na sastanku kolegijuma od 11. jula 1992. dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća.⁸³⁸

237. Naposljetku, kada je riječ o konstataciji Pretresnog vijeća da je Stanišić bio uključen u imenovanje učesnika u UZP-u u MUP RS, tužilaštvo odgovara da Stanišić ponavlja svoj argument, koji nije prihvaćen u prvostepenom postupku, o privremenoj prirodi tih imenovanja i prelazi preko

izjavio da "[...] ćemo [...] popunjavati linije gdje su slabije snage Srpske Republike," i "još polovinom maja smo donijeli posebnu naredbu da se organizuje milicija, a i druge službe MUP-a, u ratne jedinice za potrebe odbrane prostora Srpske Republike." U dokaznom predmetu zatim stoji da je Stanišić rekao da je "odmah ostvarena saradnja s drugim dijelovima srpskih odbrambenih snaga, odnosno s Vojskom. Bez obzira što nam je iznuđeno takvo ponašanje, organi za unutrašnje poslove moraju i dalje pružati pomoć u prvim borbenim linijama" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, fusnota 494, gdje se citira dokazni predmet P427.08, str. 4).

⁸³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 129.

⁸³⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 124. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 114.

⁸³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 125.

⁸³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 131.

⁸³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 132.

⁸³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 132.

činjenice da je 15. maja 1992. potvrdio imenovanja svjedoka Bjeloševića, Krste Savića i Župljanina.⁸³⁹ Tužilaštvo takođe kaže da Stanišić ignoriše dokaze koji pokazuju da je on isprva postavio Koromana na mjesto inspektora u CSB-u Sarajevo MUP-a RS,⁸⁴⁰ a da je Župljanin postupio u skladu sa Stanišićevim odobrenjem kada je 30. jula 1992. retroaktivno imenovao Drljaču za načelnika SJB-a Prijedor.⁸⁴¹ Tužilaštvo prihvata da iz dokaza nije moguće utvrditi da li je Stanišić imao udjela u imenovanju svjedoka Todorovića, ali tvrdi da Stanišić nije pokazao da ta greška na bilo koji način utiče na Prvostepenu presudu.⁸⁴²

b. Analiza

i. Navodi o greškama u vezi s namjerom u osnovi zahtjeva za potpisivanje svečanih izjava

238. Pretresno vijeće je ustanovilo da je u periodu od aprila do maja 1992. MUP RS tražio od svih zaposlenih da potpišu svečane izjave o lojalnosti vlastima bosanskih Srba, pod prijetnjom da će biti otpušteni ako propuste ili ako odbiju da to učine.⁸⁴³ Vijeće je zaključilo da je "u kontekstu etnički motivisanog oružanog sukoba, namjera iza prividno legitimnog zahtjeva bila da se pruži izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a RS".⁸⁴⁴

239. Žalbeno vijeće prvo primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir činjenicu da traženje od zaposlenih u vladinoj službi da potpišu svečane izjave samo po sebi obično ne bi bilo vrijedno razmatranja.⁸⁴⁵ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir nekoliko slučajeva kada je MUP RS

⁸³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 122, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 744.

⁸⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 123, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 579, dokazni predmet P1448 (gdje stoji da je 1. aprila 1992. Stanišić imenovao Koromanovog podređenog Stjepana Mičića za šefa grupe za sprečavanje i suzbijanje opšteg kriminaliteta u SJB Pale).

⁸⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 123, gdje se upućuje na dokazni predmet P2463, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 580, 486. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Župljanin postupio u skladu sa Stanišićevim odobrenjem i kada je 13. juna 1992. retroaktivno imenovao jednog drugog učesnika u UZP-u, Mirka Vručinića, za načelnika SJB-a Sanski Most. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 123, gdje se upućuje na ST161, 19. novembar 2009., T. 3439-3440 (zatvorena sjednica), dokazne predmete P366 (povjerljivo), P384 (povjerljivo), Prvostepenu presudu, tom 2, par. 314.

⁸⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 123.

⁸⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 738. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 331, 515, 657, 722, 794, 867; Prvostepena presuda, tom 2, par. 44, 378-380, 382-383, 737.

⁸⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 738.

⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 738.

otпустиo zaposlene koji su propustili ili odbili da potpišu svečane izjave⁸⁴⁶ i da su na cijelom području RS Muslimani, Hrvati i drugi nesrbi otpušteni s posla i razoružavani.⁸⁴⁷ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada je razmotrilo kombinovano dejstvo tih događaja u kontekstu etnički motivisanog oružanog sukoba kako bi zaključilo da je namjera iza prividno legitimnog zahtjeva bila da se pruži izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a RS.⁸⁴⁸ U tom svom žalbenom podosnovu Stanišić ne osporava konstatacije o otpuštanju službenika MUP-a RS i nesrba na cijelom području RS, kao ni etnički motivisanu prirodu sukoba, niti se u svojim argumentima bavi kombinovanim dejstvom tih posrednih dokaza. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao izvesti zaključak da se jedino razumno može zaključiti da je namjera u osnovi zahtjeva za potpisivanje svečanih izjava bila da se nađe izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a RS. Dakle, Stanišićevi argumenti s tim u vezi se odbijaju.

ii. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s preraspoređivanjem snaga MUP-a RS radi borbenih dejstava i Stanišićevom odobravanju njihovog preraspoređivanja

240. Pri donošenju zaključaka o preraspoređivanju i angažovanju snaga MUP-a RS, Pretresno vijeće je u obzir uzelo sljedeće: (i) Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992.;⁸⁴⁹ (ii) činjenicu da je Stanišić 15. juna 1992., s namjerom da provede naredbu o mobilizaciji na području Novog Sarajeva, naredio specijalnoj jedinici milicije da privede vojne obveznike u kasarnu u Lukavici;⁸⁵⁰ (iii) Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992.;⁸⁵¹ (iv) Stanišićev zahtjev od 6. jula 1992.;⁸⁵² i (v) Stanišićevu naredbu od 23. oktobra 1992.⁸⁵³

241. Razmotrivši Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992. načelnicima centara službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti da snage MUP-a RS organizuju u ratne jedinice i

⁸⁴⁶ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 298, 331, 515, 657, 722, 794, 826, 832, 867; Prvostepena presuda, tom 2, par. 379, 383.

⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 738. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 794, 815, 949, 1138, 1204, 1258, 1278, 1428, 1490; Prvostepena presuda, tom 2, par. 266, 279, 282, 379.

⁸⁴⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 738.

⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 58, 330, 588, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D46, str. 1-2.

⁸⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 591, gdje se upućuje na dokazni predmet P1422.

⁸⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 591, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D99.

⁸⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 591, gdje se upućuje na Dragu Borovčanina, 24. februar 2010., T. 6757-6758, dokazni predmet 1D100.

⁸⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 594, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D49, str. 1.

"Karadžićev zahtjev od 1. jula 1992.". ⁸⁵⁴ Pretresno vijeće je pridalo malu težinu Stanišićevoj izjavi tokom Razgovora "da MUP RS nije konsultovan u vezi s preraspoređivanjem snaga MUP-a RS u vojsku na borbene zadatke". ⁸⁵⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima, zajedno s drugim srpskim snagama, "uprkos tome što je bio svjestan da združene srpske snage čine zločine po Opštinama". ⁸⁵⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stanišić "zatražio da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine, kada je većina teritorije RS već bila konsolidovana, dopuštajući pritom daljnju upotrebu rezervnih snaga od strane vojske, prvenstveno u svrhu čuvanja zatvora i zatočeničkih logora". ⁸⁵⁷

242. Žalbeno vijeće će se prvo baviti Stanišićevim prigovorom na ocjenu Pretresnog vijeća njegove izjave da MUP RS nije bio konsultovan o preraspoređivanju snaga milicije. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, prije nego što je odbilo tu spornu izjavu, u prethodnoj diskusiji razmotrilo činjenicu da u Stanišićevom naređenju od 15. maja 1992. stoji da će "jedinice MUP-a biti prepotčinjene oružanim snagama, pri čemu moraju djelovati u skladu s vojnim propisima, ali da će ostati 'pod komandom' ovlaštenih službenika Ministarstva". ⁸⁵⁸ Iako Stanišić iznosi argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992. bilo izdato u skladu sa Zakonom o opštenarodnoj odbrani, ⁸⁵⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće izričito pozvalo na iskaz da je to naređenje bilo "izdato u skladu sa zakonom i da je provođeno u praksi". ⁸⁶⁰ Osim što ukazuje na navodni propust Pretresnog vijeća po tom pitanju, Stanišić ne objašnjava zašto bi činjenica da je to naređenje izdato u skladu sa zakonom upućivala na to da MUP RS nije bio konsultovan o preraspoređivanju. Prema tome, Stanišić nije pokazao na koji način njegovo naređenje od 15. maja 1992. dovodi u pitanje ocjenu koju je Pretresno vijeće dalo o spornoj izjavi. Shodno tome, Stanišićev argument se odbija.

243. Što se tiče Stanišićevog prigovora na ocjenu Karadžićevog naređenja od 1. jula 1992. od strane Pretresnog vijeća, ⁸⁶¹ Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić nije razradio svoje argumente,

⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739.

⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 588, gdje se upućuje na dokazni predmet P2302, str. 30 ("Stanišić je izjavio da se Predsjednik nije konsultovao s MUP-om već s Ministarstvom odbrane i vojskom kada je odlučivao o preraspoređivanju snaga milicije na borbene zadatke").

⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-781.

⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

⁸⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 588. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 330.

⁸⁵⁹ V. gore, par. 225.

⁸⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 333. V. Andrija Bjelošević, 15. april 2011., T. 19651-19656.

⁸⁶¹ V. gore, par. 225.

osim što je ustvrdio da u Prvostepenoj presudi postoji protivrječnost, budući da se naređenje tamo opisuje i kao zahtjev i kao naređenje, naglasivši pritom da je Karadžić bio "vrhovni komandant oružanih snaga".⁸⁶² Žalbeno vijeće stoga odbacuje kao nerazrađen i neodređen Stanišićev argument da je Pretresno vijeće netačno ocijenilo Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992. godine. Osim toga, čak ako se i prihvati da se Stanišićevim argumentom želi reći da, budući da je "vrhovni komandant oružanih snaga" izdao naređenje o prepotčinjavanju 60 pripadnika milicije MUP-a RS, MUP RS je bio dužan da to naređenje ispuni,⁸⁶³ Žalbeno vijeće ipak smatra da sama činjenica da je Karadžić izdao naređenje o prepotčinjavanju snaga MUP-a sama po sebi ne znači da MUP RS nije bio konsultovan. Bez dodatnih argumenata u prilog ovoj tvrdnji Žalbeno vijeće ne smatra da Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992. dovodi u pitanje ocjenu koju je Pretresno vijeće izreklo o spornoj izjavi. Zaključivši da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo bilo u vezi sa Stanišićevim naređenjem od 15. maja 1992. bilo u odnosu na Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992., Žalbeno vijeće konstatuje da nije osnovan ni Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo odbivši spornu izjavu.

244. Da bi potkrijepio svoj prigovor na konstataciju Pretresnog vijeća da je dosljedno odobravao angažman snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima,⁸⁶⁴ Stanišić tvrdi jedino da je VRS po zakonu imao pravo da mobilizuje i prepotčinjava aktivne ili rezervne pripadnike snaga MUP-a RS. Žalbeno vijeće, međutim, podsjeća da doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu sam po sebi ne mora da bude kriminalan, važno je da li je optuženi vršio radnje koje na neki način doprinose ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja.⁸⁶⁵ Štaviše, činjenica da se njegov doprinos svodio samo na njegove rutinske dužnosti njega ne oslobađa krivice.⁸⁶⁶ Stanišić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

245. Što se tiče Stanišićevog argumenta o povlačenju pripadnika milicije iz borbenih dejstava, u onoj mjeri u kojoj se to može tumačiti kao njegov pokušaj da je on time što je u julu 1992. obavijestio vlasti RS o poteškoćama izazvanim prepotčinjavanjem zapravo htio da povuče snage MUP-a RS,⁸⁶⁷ Stanišić svoj argument nije potkrijepio. Dokazi na koje se Stanišić poziva pokazuju

⁸⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 263.

⁸⁶³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 263.

⁸⁶⁴ V. gore, par. 225.

⁸⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. takođe gore, par. 110.

⁸⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189. V. gore, par. 154.

⁸⁶⁷ V. gore, par. 225.

da je MUP RS za vrijeme borbi imao poteškoća da izvršava svoje redovne policijske dužnosti i zadatke, ali se ne kose sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on redovne pripadnike milicije htio da povuče iz borbenih dejstava tek krajem 1992.⁸⁶⁸ Navodi iz tih dokaza o uklanjanju prepreka da bi se poboljšala efikasnost organa unutrašnjih poslova i o oslobađanju od obaveze izvođenja borbenih dejstava osim u vanrednim slučajevima⁸⁶⁹ nisu dovoljni da bi pokazali da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi izveo zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće, prema tome, odbija Stanišićev argument, prema kojem njegovi pokušaji u julu 1992. da upozori vlasti RS kako uslijed prepotčinjavanja MUP RS ima poteškoća u izvršavanju svojih dužnosti dovode u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je on redovne pripadnike milicije htio da povuče iz borbenih dejstava tek krajem 1992.

246. U vezi sa Stanišićevim argumentom da on nije mogao da povlači ljudstvo koje je bilo prepotčinjeno vojsci radi angažovanja u borbenim dejstvima, Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić pritom samo poziva na nekoliko dokaznih predmeta, no ne razvija dalje svoj argument.⁸⁷⁰ Dakle, Stanišić nije pokazao kako to što, kako on tvrdi, nije imao ovlasti da povuče prepotčinjene snage MUP-a RS iz borbenih dejstava dovodi u pitanje konstatacije Pretresnog vijeća da je on: (i) dosljedno "odobravao" angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima iako je bio svjestan da se vrše krivična djela;⁸⁷¹ i (ii) zatražio da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine, kada je većina teritorije RS već bila konsolidovana, "dopuštajući" pritom daljnju upotrebu rezervnih snaga od strane vojske, prvenstveno u svrhu čuvanja zatvora i zatočeničkih logora.⁸⁷² Prema tome, Stanišićev argument se ne prihvata.

247. U vezi s prigovorom na tumačenje Pretresnog vijeća Stanišićevog zahtjeva od 6. jula 1992., Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao kako se njegov zahtjev da se 60 pripadnika MUP-a RS vrati da bi obavljali svoje dužnosti i zadatke bitno razlikuje od zaključka Pretresnog vijeća da je Stanišić zatražio da tih 60 milicionera MUP-a RS zamijene pripadnici vojske zbog operativnih potreba.⁸⁷³ Pored toga, Stanišićevu tvrdnju da ne bi bilo potrebe da hijerarhijski nadređenima u RS upućuje zahtjeve da je imao ovlaštenja da povlači prepotčinjene snage MUP-a

⁸⁶⁸ Dokazni predmeti P160, str. 4, 14-15; P427.08, str. 2, 4-5. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

⁸⁶⁹ Dokazni predmeti P160, str. 14; P427.08, str. 4.

⁸⁷⁰ V. gore, par. 225.

⁸⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

⁸⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

⁸⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 591. V. Drago Borovčanin, 24. februar 2010., T. 6758 ("I predlaže da se oni zamjene vojskom kako bi mogao da obavlja redovne zadatke"); dokazni predmet

RS, Žalbeno vijeće smatra spekulativnom i nepotkrijepljenom. Prema tome, Stanišićevi argumenti se odbijaju.

248. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da izvede zaključke koje je izvelo Pretresno vijeće o preraspoređivanju snaga MUP-a RS u vojsku radi borbenih dejstava.

iii. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća da su se Vlada RS i VRS oslanjali na snage MUP-a RS za borbena dejstva i u vezi sa Stanišićevim aktivnostima koje su se ticale rasporeda i naoružavanja MUP-a RS

249. Pretresno vijeće je konstatovalo da su se Vlada RS, a na kraju i VRS, za borbena dejstva u velikoj mjeri oslanjali na snage MUP-a RS, "zajedno s drugim oružanim snagama na toj teritoriji".⁸⁷⁴ Vijeće je ustanovilo da je Stanišić izdavao naređenja snagama milicije, kako redovnim tako i rezervnim jedinicama, da učestvuju u "[sadejstvu] s oružanim snagama" i "obezbijedio naoružavanje snaga MUP-a RS zatraživši – i dobivši – pomoć saveznog SUP-a iz Srbije za snabdijevanje opremom, oružjem i za pružanje obuke za specijalnu jedinicu pod njegovim neposrednim rukovodstvom na nivou Ministarstva".⁸⁷⁵

250. Jedini dokaz na koji se Stanišić oslanja kako bi osporio konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim naređenjima u vezi s djelovanjem snaga milicije u sadejstvu s oružanim snagama je Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992.,⁸⁷⁶ čiji relevantni dio glasi:

[...] učestvovanje snaga MUP-a RS, u sadejstvu s oružanim snagama, može odobriti, ministar unutrašnjih poslova, komandant odreda milicije MUP-a [...] i načelnik CSB-a MUP-a [...].

[...]

Dok učestvuju u borbenim dejstvima, jedinice MUP-a RS angažovane u sadejstvu potčinjavaju se komandi oružanih snaga; međutim jedinice MUP-a nalaziće se pod direktnom komandom određenih službenih lica MUP-a.⁸⁷⁷

251. Žalbeno vijeće prvo primjećuje da upotreba riječi "može" ne poriče nadležnosti ministra unutrašnjih poslova da naredi upotrebu jedinica MUP-a RS "u sadejstvu s oružanim snagama" RS.

1D100 ("[N]eophodno je navedene radnike milicije zamijeniti pripadnicima srpske vojske da bi se radnici milicije mogli angažovati na obavljanju poslova i zadataka koji su naprijed navedeni").

⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

⁸⁷⁶ V. gore, par. 226.

⁸⁷⁷ Dokazni predmet 1D46, par. 7.

Žalbeno vijeće takođe primjećuje da, bez obzira što su u skladu sa Stanišićevim naređenjem od 15. maja 1992. za vrijeme borbenih dejstava snage MUP-a bile prepotčinjene komandi oružanih snaga, naređenjem se izričito predviđa da te jedinice ostanu pod direktnom komandom službenih lica MUP-a.⁸⁷⁸ S obzirom na gore navedeno, Stanišić nije pokazao kako citirane odredbe iz Stanišićevog naređenja od 15. maja 1992. dovode u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je on izdavao naređenja da snage milicije djeluju u sadejstvu s oružanim snagama ili, naposljetku, konstataciju Pretresnog vijeća da su se "Vlada RS, a na kraju i VRS, za borbena dejstva u velikoj mjeri oslanjali na snage MUP-a RS, zajedno s drugim oružanim snagama na toj teritoriji."⁸⁷⁹ Stoga se Stanišićev argument odbija.

252. Žalbeno vijeće će sada razmotriti pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Stanišić omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS zatraživši pomoć od saveznog SUP-a iz Srbije.⁸⁸⁰ Žalbeno vijeće napominje da je pri donošenju tog zaključka⁸⁸¹ Pretresno vijeće razmotrilo dokaze svjedoka Davidovića, bivšeg inspektora saveznog SUP-a, da je: (i) savezni SUP prebacio višak uniformi i "veoma kvalitetnog oružja" za oko 500 ljudi MUP-u RS na Palama pod kontrolom Stanišića i svjedoka Momčila Mandića (dalje u tekstu: svjedok Mandić); i (ii) Petar Gračanin, iz saveznog SUP-a u Beogradu, naredio jedinici svjedoka Davidovića da prije povratka u Beograd cjelokupno naoružanje, municiju, opremu i vozila ostavi novoj specijalnoj jedinici MUP-a RS koju je predvodio Karišik;⁸⁸² kao i dokaze o dogovoru između saveznog SUP-a i MUP-a RS.⁸⁸³ Žalbeno vijeće takođe napominje da u relevantnom dijelu dokaznog predmeta 1D646, na koji se Stanišić poziva, stoji: "Savezni sekretar je prihvatio molbu MUP-a SR BiH i 27. 06. 1992. godine u CSB Bijeljina je poslata grupa od 17 pripadnika SSUP-a s potrebnim naoružanjem i s tri terenska vozila."⁸⁸⁴

253. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je savezni SUP imao višak uniformi i oružja koje je ostavio za sobom i da je ostavljeno oružje svega 17 pripadnika jedinice saveznog SUP-a i tri terenska vozila,⁸⁸⁵ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao kako količina ostavljenog oružja i

⁸⁷⁸ Dokazni predmet 1D46, par. 7.

⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

⁸⁸⁰ V. gore, par. 226.

⁸⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 587, gdje se upućuje na dokazni predmet P541, str. 2.

⁸⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 587.

⁸⁸³ Dokazni predmet P541, str. 2 ("Po dogovoru sa SSUP-om i MUP-om Srbije treba tražiti opremu koju su nam u mogućnosti dati").

⁸⁸⁴ Dokazni predmet 1D646, str. 1-2.

⁸⁸⁵ V. gore, par. 226.

opreme, čak i ako je bila ograničena,⁸⁸⁶ dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je time što je zatražio i dobio pomoć saveznog SUP-a iz Srbije Stanišić omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS. Osim toga, u onom dijelu argumentacije u kojem Stanišić implicira da ostavljene uniforme i oružje nisu bili zatraženi već da su dati pošto su bili višak, Žalbena vijeće konstatuje da on tu svoju tvrdnju nije potkrijepio ni razradio. Iz ranije navedenih razloga, Žalbena vijeće takođe konstatuje da nije utemeljena Stanišićeva tvrdnja da je u nadležnost ministra unutrašnjih poslova spadalo da traži pomoć pošto je MUP RS bio u fazi formiranja i bila mu je potrebna oprema.⁸⁸⁷ Žalbena vijeće ponavlja da učestvovanje optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu koje se svodi samo na "rutinske dužnosti" njega ne oslobađa krivice.⁸⁸⁸ Prema tome, to da li je traženje pomoći bilo u Stanišićevoj nadležnosti, odnosno da li je to bila njegova zakonska obaveza, ne ukazuje ni na kakvu grešku Pretresnog vijeća.

254. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je specijalna jedinica milicije – obučena uz pomoć saveznog SUP-a iz Srbije i pod Stanišićevom komandom – bila angažovana na sprečavanju i otkrivanju kriminaliteta,⁸⁸⁹ Pretresno vijeće je primilo k znanju svjedočenje svjedoka Davidovića da je on početkom aprila 1992. kao pripadnik saveznog SUP-a pomagao Stanišiću u formiranju i obuci njegove vlastite specijalne jedinice MUP-a RS na Vracama, u čijem sastavu je bilo približno 170 pripadnika, a predvodio ju je Karišik.⁸⁹⁰ Pretresno vijeće je primilo k znanju i svjedočenje svjedoka Planojevića da je Stanišić imao ovlaštenje da odlučuje o korištenju tih specijalnih jedinica i da je morao od Stanišića zatražiti da Karišikova specijalna jedinica bude angažovana na sprečavanju i otkrivanju kriminaliteta – zahtjev koji je Stanišić odobrio bez daljnjeg ispitivanja.⁸⁹¹ Žalbena vijeće konstatuje da ni način korištenja specijalne jedinice niti Stanišićeva tvrdnja da je jedinica stigla na njegov zahtjev ne dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je zatraživši i primivši pomoć saveznog SUP-a iz Srbije u vezi s obukom specijalne jedinice pod njegovim neposrednim rukovodstvom Stanišić omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS. Žalbena vijeće stoga smatra da je Stanišićev argument neosnovan.

⁸⁸⁶ V. dokazni predmet P1557.01, par. 39 (dokaz da su uniforme, pancir košulje i visoko kvalitetno oružje za 500 ljudi dopremljeni na fudbalsko igralište na Palama).

⁸⁸⁷ V. gore, par. 244.

⁸⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189. V. gore, par. 154.

⁸⁸⁹ V. gore, par. 226.

⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 601, gdje se upućuje na, između ostalog, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13532-13533; dokazni predmet P1557.01, str. 12.

⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 602.

255. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je: (i) on izdavao naređenja da snage milicije djeluju u sadejstvu s oružanim snagama; (ii) on omogućio naoružavanje MUP-a RS zatraživši pomoć saveznog SUP-a iz Srbije; i (iii) da su se Vlada RS i VRS oslanjali na snage MUP-a RS za borbena dejstva.

iv. Navodi o greškama u konstatacijama Pretresnog vijeća da je Stanišić primao izvještaje o učešću snaga milicije u borbenim dejstvima

256. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić 16. maja 1992. izdao naređenje kojim je uputio "svih pet centara službi bezbjednosti da svakodnevno telefaksom šalju izvještaje o borbenim dejstvima, terorističkim aktivnostima, provođenju zadataka na osnovu ZUP-a, i ratnim zločinima i drugim teškim zločinima počinjenim nad Srbima" (dalje u tekstu: Stanišićevo naređenje od 16. maja 1992.).⁸⁹² Vijeće je konstatovalo i da je, "kao najviši komandant snaga MUP-a RS i administrativni rukovodilac organa MUP-a RS, Stanišić dobijao izvještaje o učestvovanju snaga milicije u borbenim dejstvima."⁸⁹³

257. Žalbeno vijeće primjećuje da se u Stanišićevom naređenju od 16. maja 1992. CSB-ovima nalaže da svakodnevno telefaksom šalju izvještaje o borbenim dejstvima,⁸⁹⁴ i da te svakodnevne izvještaje predaju MUP-u RS u cilju praćenja borbenih dejstava.⁸⁹⁵ U vezi s borbenim dejstvima, u Stanišićevom naređenju od 16. maja 1992. traži se da se u izvještajima navedu informacije: (i) o vrsti, vremenu trajanja i lokalitetu borbenih dejstava; (ii) sadejstvu sa "Srpskom vojskom"; (iii) pomjeranju srpskih snaga na nove položaje; (iv) eventualnim gubicima MUP-a RS; kao i (v) procjena i tačni podaci o gubicima protivničke strane; te (vi) druga bitna zapažanja u vezi s borbenim aktivnostima.⁸⁹⁶ Pored toga, Pretresno vijeće primjećuje da se tražilo da izvještaji budu što širi i sa što potpunijim podacima.⁸⁹⁷ Imajući u vidu da je Stanišić bio najviši komandant snaga MUP-s RS i administrativni rukovodilac organa MUP-a RS, te Stanišićevo naređenje od 16. maja 1992., Žalbeno vijeće smatra da Stanišićev argument⁸⁹⁸ nije uvjerljiv. Žalbeno vijeće prema tome konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je on primao izvještaje o učešću snaga milicije u borbenim dejstvima.

⁸⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 723. V. dokazni predmet P173, str. 1.

⁸⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 741.

⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 723.

⁸⁹⁵ Dokazni predmet P173, str. 1.

⁸⁹⁶ Dokazni predmet P173, str. 1.

⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 723.

⁸⁹⁸ V. gore, par. 227.

v. Navodi o greškama u vezi s konstatacijom Pretresnog vijeća da je Stanišić tražio priznanje za doprinose i dostignuća MUP-a RS u borbenim dejstvima

258. Pretresno vijeće se oslonilo na "dokaze o tome da je Stanišić od drugih rukovodilaca bosanskih Srba tražio da MUP-u RS odaju priznanje za doprinose i dostignuća u borbenim dejstvima" kako bi potkrijepilo svoju konstataciju da je Stanišić "angažovao miliciju u svrhu provođenja odluka vlasti bosanskih Srba, za šta je njegovo Ministarstvo smatrano instrumentalnim organom".⁸⁹⁹ S tim u vezi Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da je na sjednici Skupštine RS u novembru 1992. Stanišić "napomenuo da je '50% milicije dnevnog broja' učestvovalo u borbama i 'ratoval[o] i branil[o]' teritorije da, 'koliko-toliko, učini državu pravnom'".⁹⁰⁰ Vijeće je uzelo u obzir i to da je Stanišić otvorio sjednicu kolegijuma od 11. jula 1992. napomenama u vezi s političkom i bezbjednosnom situacijom u RS,⁹⁰¹ i izjavio da je u MUP-u RS "odmah [...] ostvarena saradnja" s vojskom.⁹⁰² Dodao je i da je, u cilju ostvarivanja pune ustavnosti i zakonitosti, donesena odluka da se sprečavaju kriminalne radnje, ne samo građana, nego i vojnika i starješina vojske, aktivne i rezervne milicije i pripadnika organa za unutrašnje poslove i njihovih starješina.⁹⁰³

259. S obzirom na gore navedene konstatacije Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće smatra da nije ubjedljiv Stanišićev argument da je on tek "iznio"⁹⁰⁴ procenat snaga MUP-a RS koje su bile uključene u vojne operacije. Pored toga, Stanišić nije pokazao zašto bi bila relevantna činjenica da je zaključak kolegijuma od 11. jula 1992. bio sličan njegovoj vlastitoj primjedbi. Žalbeno vijeće se uvjerilo da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on tražio priznanje za doprinos i dostignuća MUP-a RS u borbenim dejstvima. Žalbeno vijeće smatra da se Stanišić naprosto ne slaže s ocjenom dokaza Pretresnog vijeća i predočava svoje vlastito tumačenje a da pritom nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi došao do istog zaključka. Shodno tome, Stanišićev argument se odbija.

⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 742.

⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 595, gdje se upućuje na dokazni predmet P400, str. 16-17.

⁹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 630, gdje se upućuje na Andriju Bjeloševića, 15. april 2011., T. 19703-19705, dokazni predmeti 1D476, P160, str. 15-16.

⁹⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 630, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 14-15.

⁹⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 630, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 14-15.

⁹⁰⁴ V. gore, par. 228.

vi. Navodi o greškama u vezi s imenovanjem učesnika u UZP-u uMUP-u RS

260. Pretresno vijeće je konstatovalo da je učesnike u UZP-u svjedoka Todorovića, Koromana, Drljaču, svjedoka Bjeloševića, Krstu Savića i Župljanina na položaje načelnika SJB-ova ili CSB-ova "neposredno imenovao Stanišić".⁹⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je: (i) dana 6. maja 1991. Delimustafić imenovao Župljanina za načelnika CSB-a Banja Luka;⁹⁰⁶ (ii) dana 1. aprila 1992. Stanišić donio odluke da se "privremeno imenuju" Koroman za inspektora CSB-a Sarajevo,⁹⁰⁷ svjedok Bjelošević za načelnika CSB-a Doboje,⁹⁰⁸ Krsto Savić za načelnika CSB-a Trebinje⁹⁰⁹ i Župljanin za načelnika CSB-a Banja Luka;⁹¹⁰ i da je (iii) dana 15. maja 1992. Stanišić izdao niz naređenja kojima se potvrđuju imenovanja svjedoka Bjeloševića, Krste Savića i Župljanina.⁹¹¹ U vezi sa svjedokom Todorovićem, Pretresno vijeće je konstatovalo da je u dopisu upućenom Stanišiću 25. novembra 1992., svjedok Bjelošević predložio da se svjedok Todorović, načelnik SJB-a Bosanski Šamac, smijeni zbog "učestalih i grubih narušavanja vršenja dužnosti".⁹¹² Pretresno vijeće se takođe pozvalo na riječi svjedoka Bjeloševića u istom dopisu da svjedok Todorović nikada nije primio službeni dokument o imenovanju na svoju dužnost.⁹¹³

261. U vezi sa Stanišićevim argumentom o Koromanovom imenovanju,⁹¹⁴ Žalbeno vijeće ukazuje na dokaze da je Delimustafić imenovao Koromana za načelnika SJB-a Pale 1991.

⁹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 349, gdje se upućuje na ST213, 4. mart 2010., T. 7204 (djelimično zatvorena sjednica), dokazni predmet P2043.

⁹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P1416. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo da je Stanišić Koromana za načelnika SJB-a Pale imenovao 1. aprila 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 700, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27224, dokazni predmet P1416). Međutim, dokaz na koji se poziva Pretresno vijeće ne potkrepljuje taj zaključak pošto u dokaznom predmetu P1416 stoji da je Stanišić 1. aprila 1992. Koromana imenovao za inspektora u CSB-u Sarajevo, dok je svjedok Kovač posvjedočio da je Koroman: (i) bio načelnik SJB-a Pale, u skladu s odlukom ministra Delimustafića iz 1991. godine; i (ii) bio imenovan za inspektora u CSB-u Sarajevo u aprilu 1992. (Tomislav Kovač, 9. mart 2012., T. 27220-27221, 27224-27225).

⁹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P1410.

⁹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P1414.

⁹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P1408.

⁹¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4752, Andriju Bjeloševića, 20. maj 2011., T. 21072-21073, dokazne predmete P455, P458, P170.

⁹¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 699, gdje se upućuje na: Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27220, dokazni predmet P2086.

⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 699, gdje se upućuje na dokazni predmet P2086.

⁹¹⁴ V. gore, par. 229.

godine.⁹¹⁵ S obzirom na Stanišićevu odluku od 1. aprila 1992. kojom se Koroman imenuje za inspektora u CSB-u Sarajevo, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da Delimustafićeva umiješanost u proces Koromanovog prethodnog postavljenja dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je Koromana "neposredno imenovao Stanišić"⁹¹⁶ za inspektora CSB-a Sarajevo.

262. Što se tiče imenovanja Drljače, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je njega za načelnika SJB-a Prijedor najprije imenovao Krizni štab Prijedor,⁹¹⁷ a da je 30. jula 1992. njegovo imenovanje retroaktivno zvanično potvrdio Stojan Župljanin s datumom stupanja na snagu dana 29. aprila 1992.⁹¹⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Drljačino imenovanje bilo u skladu sa Stanišićevim rješenjem od 25. aprila 1992., na osnovu kojeg je Župljanin imao ovlaštenja da imenuje načelnike SJB-ova uz prethodnu Stanišićevu saglasnost.⁹¹⁹ Pretresno vijeće je takođe ustanovilo da je Drljača bio direktno podređen Župljaninu, "koji je pak bio neposredno podređen Stanišiću kao ministru MUP-a RS koji je vršio sveukupno rukovođenje i komandovanje Ministarstvom".⁹²⁰ S obzirom na Župljaninovu odluku od 30. jula 1992. i Stanišićevo rješenje od 25. aprila 1992., Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da učešće Kriznog štaba Prijedor u ranije imenovanje Drljače dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić imenovao Drljaču. Pored toga, iako bi bilo tačnije da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stanišić dao ovlaštenje za imenovanje Drljače, budući da je Stanišić u tom imenovanju imao udjela, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao izvesti pobijanu konstataciju.⁹²¹

263. Prije nego što se pozabavi pitanjem Stanišićevih prigovora na konstatacije Pretresnog vijeća o imenovanjima svjedoka Bjeloševića, Krste Savića i Župljanina,⁹²² Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće gore navedene osobe naziva "učesnicima UZP-a"⁹²³ ali nije konstatovalo da je Krsto Savić bio učesnik u UZP-u.⁹²⁴ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Ljubiša Savić, za koga je navelo i da je bio poznat kao Mauzer, bio učesnik u

⁹¹⁵ Tomislav Kovač, 9. mart 2012., T. 27220-27221, 27224-27225. V. gore, fusnota 902.

⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 856. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 350.

⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 486, gdje se upućuje na dokazni predmet P2463. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 507, gdje se upućuje na Tomislava Kovača, 8. mart 2012., T. 27184-27186, dokazni predmet P2463. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 791, 856.

⁹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 791. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 507; Prvostepena presuda, tom 2, par. 356, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D73.

⁹²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 791.

⁹²¹ V. gore, par. 260.

⁹²² V. gore, par. 229.

⁹²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁹²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

UZP-u.⁹²⁵ Žalbeno vijeće smatra da je Krsto Savić omaškom naveden kao učesnik u UZP-u, pošto Pretresno vijeće prije toga nije izričito konstatovalo da je on zaista bio učesnik u UZP-u. Eventualni uticaj ove omaške razmotriće se dolje u tekstu.

264. Što se tiče merituma Stanišićevih prigovora na konstatacije Pretresnog vijeća o imenovanjima svjedoka Bjeloševića, Krste Savića i Župljanina,⁹²⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je 1. aprila 1992. Stanišić donio odluke da se "privremeno imenuju" svjedok Bjelošević, Krsto Savić i Župljanin,⁹²⁷ a da je 15. maja 1992. izdao niz rješenja kojima se ta imenovanja potvrđuju.⁹²⁸ Iz Prvostepene presude je jasno da je Pretresno vijeće uzelo u obzir činjenicu da se radi o privremenim imenovanjima, no to nije spriječilo Pretresno vijeće da izvede svoju konstataciju.⁹²⁹ Žalbeno vijeće stoga smatra da nije osnovan Stanišićev argument da je Pretresno vijeće "greškom previdjelo" da su imenovanja koja je izvršio bila privremena. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Delimustafić imenovao svjedoka Bjeloševića, Krstu Savića i Župljanina prije nego što je formiran MUP RS, Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da je Delimustafić imenovao Župljanina za načelnika CSB-a Banja Luka 6. maja 1991.,⁹³⁰ ali da nije izvelo slične konstatacije ni za jednog drugog načelnika CSB-ova.⁹³¹ Ni u dokazima na koje se poziva Stanišić, niti u Prvostepenoj presudi ne kaže se ko je izvršio imenovanja svjedoka Bjeloševića i Krste Savića prije nego što su oni postavljeni na dužnost 1. aprila 1992.⁹³² Uprkos tome, čak i da je Delimustafić ranije imenovao svjedoka Bjeloševića i Krstu Savića, s obzirom na rješenja o imenovanju svjedoka Bjeloševića, Krste Savića i Župljanina koja je Stanišić donio 1. aprila 1992., Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da učešće Delimustafića u procesu ranijih imenovanja dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je sve te osobe "neposredno imenovao

⁹²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

⁹²⁶ V. gore, par. 229.

⁹²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na dokazne predmete P1410, P1414, P1408.

⁹²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, gdje se upućuje na Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4752, Andriju Bjeloševića, 20. maj 2011., T. 21072-21073, dokazne predmete P455, P458, P170.

⁹²⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1257. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 353; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁹³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 349, gdje se upućuje na ST213, 4. mart 2010., T. 7204 (djelimično zatvorena sjednica), dokazni predmet P2043.

⁹³¹ V. gore, par. 195.

⁹³² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 272, gdje se upućuje na dokazne predmete P1410, P1414.

Stanišić".⁹³³ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

265. Što se tiče Stanišićevog argumenta o imenovanju svjedoka Todorovića,⁹³⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće nije pozvalo ni na jedan dokaz u prilog svojoj konstataciji da je svjedoka Todorovića "neposredno imenovao Stanišić",⁹³⁵ a pozvalo se na dokaze da svjedok Todorović nikada nije primio službeni dokument o imenovanju na dužnost.⁹³⁶ S obzirom na gore navedeno, nakon što je razmotrilo dokaze na koje se poziva Stanišić,⁹³⁷ i primilo k znanju argumentaciju tužilaštva,⁹³⁸ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Stanišić neposredno imenovao svjedoka Todorovića. Eventualni uticaj ove greške razmotriće se u nastavku.

266. Žalbeno vijeće podsjeća da je u pobijanoj konstataciji Pretresno vijeće identifikovalo šest osoba za koje je konstatovalo da su učesnici u UZP-u, a koje je "neposredno imenovao Stanišić i [koje] su koristile snage milicije kao fizičke izvršioce radi provođenja zajedničkog plana".⁹³⁹ Žalbeno vijeće je ustanovilo da je konstatacija Pretresnog vijeća da je svjedoka Todorovića neposredno imenovao Stanišić pogrešna,⁹⁴⁰ i napominje da, iako je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stanišić neposredno imenovao Krstu Savića, ono nije konstatovalo da je Savić bio učesnik u UZP-u.⁹⁴¹ Prema tome, Pretresno vijeće je pogriješilo kada je imenovanja svjedoka Todorovića i Krste Savića uzelo u obzir kao dokaz da je Stanišić neposredno imenovao učesnike u UZP-u u MUP RS. Međutim, Stanišić nije pokazao da se zaključak Pretresnog vijeća da je on imenovao učesnike u UZP-u u MUP RS ne može održati ako se tumači na osnovu konstatacija Pretresnog vijeća o njegovom učešću u imenovanja Koromana, Drljače, svjedoka Bjeloševića i Župljanina, odnosno konstatacija koje je Žalbeno vijeće potvrdilo.

267. S obzirom na gore navedene greške u vezi s imenovanjem svjedoka Todorovića i Krste Savića,⁹⁴² kad bude ocjenjivalo da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti van

⁹³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 744. V. gore, par. 195.

⁹³⁴ V. gore, par. 229.

⁹³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁹³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 699.

⁹³⁷ ST121, 24. novembar 2009., T. 3728, 3731; ST121, 25. novembar 2009., T. 3806 (djelimično zatvorena sjednica); dokazni predmeti 1D606, str. 9005-9006, 9009-9010, P2159, str. 1611-1612.

⁹³⁸ V. gore, par. 237.

⁹³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

⁹⁴⁰ V. gore, par. 265.

⁹⁴¹ V. gore, par. 263. V. takođe gore, par 260.

⁹⁴² V. gore, par. 263, 265-266.

razumne sumnje da su Stanišićeve relevantne radnje i ponašanje bitno doprinijeli UZP-u, Žalbena će razmotriti konstatacije Pretresnog vijeća o Stanišićevim neposrednim imenovanjima učesnika u UZP-u u MUP RS, ali neće uzeti u obzir imenovanja ove dvije osobe.⁹⁴³

c. Zaključak

268. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o ulozi snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik, kao ni u zaključcima o Stanišićevim radnjama s tim u vezi, s izuzetkom imenovanja svjedoka Todorovića i Krste Savića,⁹⁴⁴ čiji će se uticaj još ocijeniti dolje.⁹⁴⁵

(iii) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina (dio Stanišićeve pete žalbene osnove i pododjeljak (B)(iii) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

269. U diskusiji o Stanišićevoj ulozi u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina,⁹⁴⁶ Pretresno vijeće je izvelo sljedeće konstatacije: (i) da milicija i civilni tužioci nisu funkcionisali nepristrasno;⁹⁴⁷ (ii) Stanišićeve naredbe od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. – u kojima je naredio svim načelnicima CSB-ova i SJB-ova da pribave informacije u vezi s postupanjem prema zatočenicima i zahtijevao od načelnika CSB-ova da podnesu krivične prijave protiv izvršilaca krivičnih djela – bile su izdate zbog pažnje međunarodne zajednice;⁹⁴⁸ (iii) Stanišić je imao ovlaštenja da preduzima mjere za suzbijanje krivičnih djela, ali ih nije preduzimao u dovoljnoj mjeri;⁹⁴⁹ (iv) Stanišić je mjere protiv paravojnih snaga pokrenuo tek kad su odbile da se stave pod komandu vojske i počinile krivična djela protiv Srba;⁹⁵⁰ i (v) Stanišić se uglavnom usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima.⁹⁵¹ Uzevši, pored ostalih, u obzir ove faktore, Pretresno vijeće je zaključilo da, uprkos tome što je znao da se vrše krivična djela, Stanišić "nije preduzeo dovoljne mjere da im stane u kraj i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod [svojom] sveukupnom

⁹⁴³ V. dolje, par. 356-364.

⁹⁴⁴ V. gore, par. 263, 265-266.

⁹⁴⁵ V. dolje, par. 356-364. V. takođe gore, par. 267.

⁹⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

⁹⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745.

⁹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 752-753.

⁹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754-757.

⁹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

⁹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina, posebno jedinicama JNA/VRS i TO, i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama".⁹⁵²

270. Stanišić osporava gore navedene konstatacije Pretresnog vijeća o svojoj ulozi u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina koje su izvršiooci srpske nacionalnosti počinili nad nesrbima.⁹⁵³ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da Stanišić nije preduzeo dovoljne mjere da zaštiti nesrbe, s obzirom da je mogao ali nije kaznio svoje potčinjene zbog krivičnih djela nad nesrbima, i da Stanišićeve argumente treba odbiti.⁹⁵⁴ Žalbena vijeće će se baviti svakim od Stanišićevih prigovora.

a. Preliminarno pitanje

271. Prije nego što prijede na Stanišićeve prigovore, Žalbena vijeće će razmotriti jedno preliminarno pitanje.

272. Osparavajući analizu Pretresnog vijeća njegove uloge u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina, Stanišić osporava i konstataciju koju je Pretresno vijeće izvelo na temelju presretnutog razgovora između Stanišića i svjedoka Kovača od 21. juna 1992. (dalje u tekstu: presretnuti razgovor od 21. juna 1992.), da je Stanišić "konkretno naredio da se brojke u pogledu gubitaka na srpskoj strani uvećaju kako bi se stvorila evidencija".⁹⁵⁵ Stanišić smatra da konstataciji Pretresnog vijeća ne ide u prilog nijedno razumno tumačenje presretnutog razgovora od 21. juna 1992.⁹⁵⁶ Stanišić misli da bi "pravilno tumačenje" dokaza na osnovu kojih je izvedena ta konstatacija dovelo u pitanje svaku pomisao da je on doprinio UZP-u i da je posjedovao "*mens rea*" potrebnu za činjenje diskriminatornih krivičnih djela.⁹⁵⁷ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da se, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće u vezi s njegovom odgovornošću po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata nije oslonilo na tu činjeničnu konstataciju da bi utvrdilo njegov doprinos UZP-u ili njegovu namjeru. Njegovi argumenti se stoga odbijaju.

⁹⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

⁹⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273-288.

⁹⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 65, 68-84, 133-149.

⁹⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 274, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 724.

⁹⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 274, suprotno Odgovoru tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 139.

⁹⁵⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 274, suprotno Odgovoru tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 139.

b. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da milicija i civilni tužioc
nisu funkcionisali nepristrasno

273. Pretresno vijeće je utvrdilo da civilni aparat za provođenje zakona nije funkcionisao nepristrasno i da u periodu od aprila do decembra 1992. milicija i civilni tužioc nisu uopšte ili nisu u dovoljnoj mjeri prijavljivali "ogroman broj teških krivičnih djela koja su počinioci srpske nacionalnosti izvršili nad nesrbima".⁹⁵⁸ Konačno, Pretresno vijeće je zaključilo da je "diskriminatorni propust da se valjano istraže zločini nad nesrbima doprinio preovlađujućoj kulturi nekažnjivosti i time olakšao izvršenje daljnjih krivičnih djela koja su počinjena u okviru ostvarivanja zajedničkog cilja".⁹⁵⁹

274. Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo:

Tužilaštva u opštinama Bileća, Ilijaš, Gacko, Višegrad, Pale, Vlasenica, Vogošća i Bosanski Šamac u periodu na koji se odnosi Optužnica nisu primila nijednu krivičnu prijavu za neko teško krivično djelo počinjeno od strane Srba nad nesrbima. Pored toga, u opštinama Doboj, Kotor-Varoš, Prijedor i Ključ podnesene su prijave samo za po jedno krivično djelo. U Zvorniku su prijavljena približno dva krivična djela, u Tesliću devet, u Sanskom Mostu četiri, u Brčkom tri, a u Bijeljini četiri. Pregledom krivičnih upisnika Osnovnog javnog tužilaštva u Banjoj Luci utvrđeno je da je u Banjoj Luci, Skender-Vakufu i Donjem Vakufu u periodu od 1. aprila do 31. decembra 1992. godine podnesena ukupno 21 krivična prijava za teška krivična djela koja su počinioci srpske nacionalnosti počinili nad nesrbima.⁹⁶⁰

Pretresno vijeće je taj zaključak izvelo nakon što je razmotrilo iskaz svjedokinje Stake Gojković (dalje u tekstu: svjedokinja Gojković) – sudije Osnovnog suda u Sarajevu u periodu od 20. juna do 19. decembra 1992. – i svjedokinje Slobodanke Gaćinović (dalje u tekstu: svjedokinja Gaćinović) – višeg tužioca u Trebinju od avgusta 1992. – i oslonivši se na podatke "u upisnicima za period od 1992. do 1995. godine u vezi sa zločinima koji su počinjeni tokom perioda na koji se odnosi Optužnica".⁹⁶¹

⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 90, 104, gdje se upućuje na Staku Gojković, 15. juni 2010., T. 11752.

⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745.

⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 94 (reference izostavljene).

⁹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 93. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 90-92.

i. Argumenti strana

275. Stanišić osporava konstataciju Pretresnog vijeća da milicija i civilni tužiocci nisu funkcionisali nepristrasno.⁹⁶² On tvrdi da se Pretresno vijeće nepravilno oslonilo na iskaz svjedokinje Gaćinović o upisnicima osnovnih javnih tužilaštava u Sarajevu, Sokocu, Vlasenici i Višegradu za 1992. godinu, u kojima su popisana krivična djela počinjena od strane *poznatih* i *nepoznatih* počinitelja (dalje u tekstu: KT upisnici odnosno KTN upisnici),⁹⁶³ mada je Vijeće napomenulo da je prilikom pregledanja KTN upisnika i KT upisnika svjedokinja koristila metodologiju koja bi mogla "da zamagli podatke".⁹⁶⁴ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo iskaz svjedokinje Gaćinović "o broju krivičnih prijava za teška krivična djela koja su nepoznati počinioci počinili nad Muslimanima i Hrvatima".⁹⁶⁵ On dalje tvrdi da je u svojoj analizi izvještavanja o krivičnim djelima u periodu na koji se odnosi Optužnica, Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo isključivo na podatke iz krivičnih upisnika milicije RS, u kojima su zabilježeni krivični predmeti koji su tokom 1992. godine prijavljeni miliciji, a o kojima je milicija provela istragu (dalje u tekstu: KU upisnici).⁹⁶⁶ Stanišić smatra da bi, prema iskazu svjedoka Gojka Vasića (dalje u tekstu: svjedok Vasić), koji je 1992. bio kriminalistički inspektor u SJB-u Laktaši, bilo potrebno pregledati i knjigu dnevnih događaja i evidenciju uviđaja koje je vodila milicija kako bi se dobio kompletan prikaz izvještavanja o krivičnim djelima.⁹⁶⁷

276. Tužilaštvo odgovara da Stanišićeve argumente u odnosu na svjedokinju Gaćinović treba odbaciti bez razmatranja zato što Stanišić nije definisao o kakvoj se grešci radi⁹⁶⁸ i pogrešno prikazuje konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s tom svjedokinjom.⁹⁶⁹ Tužilaštvo takođe smatra da i

⁹⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 745.

⁹⁶³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 90.

⁹⁶⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, fusnota 313.

⁹⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, fusnota 320, dokazni predmet P1609.01, str. 18.

⁹⁶⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 93.

⁹⁶⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Gojka Vasića, 25. avgust 2010., T. 13678-13679, Gojko Vasić, 26. avgust 2010., T. 13730.

⁹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 19, 26.

⁹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, Prvostepenu presudu, tom 2, fusnota 313. Tužilaštvo nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije "zanemarilo" svjedočenje svjedokinje Gaćinović budući da "15 unosa o krivičnim djelima protiv nesrba od strane nepoznatih počinitelja", na koje se ona pozvala u svom svjedočenju, ne podrivaju konstataciju Pretresnog vijeća da u Opštinama nije bio prijavljiv ogroman broj teških krivičnih djela nad nesrbima (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141, gdje se upućuje na dokazni predmet P1609.1, par. 113, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 745). Tužilaštvo nadalje kaže da

Stanišićev argument koji se zasniva na KU upisnicima treba odbaciti bez razmatranja, pošto Stanišić pogrešno prikazuje osnovu za konstataciju Pretresnog vijeća i nastoji da ocjenu Pretresnog vijeća zamijeni svojom a da pri tom nije pokazao u čemu je greška.⁹⁷⁰ Tužilaštvo tvrdi da, u svjetlu iskaza svjedoka Vasića, Pretresno vijeće nije pogriješilo kada se oslonilo na KU upisnike.⁹⁷¹

ii. Analiza

277. Što se tiče Stanišićevog argumenta da se Pretresno vijeće nepravilno oslonilo na iskaz svjedokinje Gaćinović, bez obzira na to što je napomenulo da je svjedokinja koristila metodologiju koja bi mogla da zamagli podatke,⁹⁷² Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uistinu uočilo da svjedokinja "nije obraćala pažnju na prepise iz upisnika s oznakom KTN u upisnike s oznakom KT u slučajevima kada bi osumnjičeni bio konačno identifikovan," a "što bi moglo da znači da je neko krivično djelo upisano dvaput i moglo bi da zamagli podatke".⁹⁷³ Međutim, Pretresno vijeće je svoj zaključak da u periodu od aprila do decembra 1992. milicija i civilni tužioci nisu prijavljivali teška krivična djela koja su počinioci srpske nacionalnosti izvršili nad nesrbima ili su prijavljivali umanjeni broj takvih djela izvelo tek nakon što je i samo analiziralo KTN upisnike, KT upisnike i iskaze svjedokinje Gojković i Gaćinović, i to imajući na umu kakva je metodologija korištena.⁹⁷⁴ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stanišić tek tvrdi da Pretresno vijeće nije protumačilo dokaze na određeni način, a ne pokazuje u čemu je greška u pristupu Pretresnog vijeća s tim u vezi.

278. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo iskaz svjedokinje Gaćinović o broju krivičnih prijava za teška krivična djela koja su *nepoznati počinioci* počinili nad Muslimanima i Hrvatima,⁹⁷⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uvažilo taj iskaz kada je izvelo zaključak o broju krivičnih djela koja su *počinioci srpske nacionalnosti* izvršili

Stanišić ignoriše iskaz svjedokinje Gaćinović da ni u KT upisnicima ni u KTN upisnicima nije bilo unosa koji su se podudarali s 15 unosa u KTA upisnicima za Ključ, što je svjedokinja Gaćinović navelo da zaključi da u periodu od 1992. do 1995. godine milicija civilnom tužilaštvu nije podnijela krivične prijave za te incidente (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 113, 141 (gdje se upućuje na dokazni predmet P1609.1)).

⁹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 18, 27.

⁹⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141, gdje se upućuje na dokazni predmet P1558.02, par. 2(c) (povjerljivo).

⁹⁷² V. gore, par. 275.

⁹⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 313.

⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 90-94, 104.

⁹⁷⁵ V. gore, par. 275.

nad nesrbima, a koja su prijavljena tužilaštvima u predmetnom periodu.⁹⁷⁶ Štaviše, Žalbeno vijeće napominje da je dio iskaza svjedokinje Gaćinović o krivičnim djelima koja su *nepoznati počinioci* počinili protiv nesrba irelevantan za zaključak Pretresnog vijeća da u periodu od aprila do decembra 1992. milicija i civilni tužioci nisu uopšte ili nisu u dovoljnoj mjeri prijavljivali teška krivična djela koja su *počinioci srpske nacionalnosti* izvršili nad nesrbima.⁹⁷⁷ Prema tome, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zanemarilo navedeni dio iskaza svjedokinje Gaćinović.⁹⁷⁸

279. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri knjigu dnevnih događaja i evidenciju uviđaja i oslonilo se isključivo na KU upisnike,⁹⁷⁹ Žalbeno vijeće upućuje na iskaz svjedoka Vasića: (i) da u KU upisnicima treba da su zabilježeni svi krivični predmeti koji su tokom 1992. godine prijavljeni miliciji i u kojima je milicija provela istragu;⁹⁸⁰ (ii) da opsežna analiza, kao što je kontrola rada milicijske stanice, obuhvata i pregled knjige dnevnih događaja, evidencije uviđaja i KU upisnika;⁹⁸¹ i (iii) budući da se krivična djela mogu prijaviti ili miliciji ili javnom tužiocu, knjiga dnevnih događaja ili krivični upisnik javnog tužilaštva je "mjesto gdje se može cjelokupno sagledati šta je sve prijavljeno policiji i tužilaštvu".⁹⁸² Žalbeno vijeće takođe primjećuje da su pregled i analiza svjedoka Vasića bili ograničeni na KU upisnike,⁹⁸³ ali da se zaključci Pretresnog vijeća o prijavljivanju krivičnih djela ne oslanjaju samo na KU upisnike. Kao što je gore navedeno, pored dokaza svjedoka Vasića, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo i analiziralo podatke "u upisnicima za period od 1992. do 1995. godine u vezi sa zločinima koji su počinjeni tokom perioda na koji se odnosi Optužnica".⁹⁸⁴ Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je učinjena greška.

280. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da milicija i civilni tužioci nisu funkcionisali nepristrasno.

⁹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 94. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, fusnota 320, dokazni predmet P1609.01, str. 18.

⁹⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 94, gdje se upućuje na P1609.01, str. 6-9, 12, 18, P1609.04, str. 2-6, 8, Staku Gojković, 15. juni 2010., T. 11766-11768, Lazara Draška, 28. juni 2010., T. 12299.

⁹⁷⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁹⁷⁹ V. gore, par. 275.

⁹⁸⁰ Dokazni predmet P1558.02, par. 2(c) (povjerljivo).

⁹⁸¹ Gojko Vasić, 25. avgust 2010., T. 13678-13679.

⁹⁸² Gojko Vasić, 25. avgust 2010., T. 13679-13680.

⁹⁸³ Gojko Vasić, 25. avgust 2010., T. 13679.

⁹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 93.

c. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da je povod Stanišićevim naredbama od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bila pažnja međunarodne zajednice

281. Pretresno vijeće je konstatovalo da je povod za Stanišićeve naredbe od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992., kojim je naredio svim načelnicima CSB-ova i SJB-ova da pribave informacije u vezi s postupanjem prema ratnim zarobljenicima i uslovima života zatočenika i zahtijevao od načelnika CSB-ova da podnesu krivične prijave protiv izvršilaca krivičnih djela kao što je zlostavljanje zatočenika, bila pažnja međunarodne zajednice koja se najkasnije u junu 1992. usmjerila na zatočeničke logore u BiH.⁹⁸⁵ Pretresno vijeće je ustanovilo da su te naredbe bile rezultat uputstva od 6. avgusta 1992. Predsjedništva RS, "kome je bilo stalo do toga kakvu će sliku o sebi ostaviti u očima svijeta".⁹⁸⁶

i. Argumenti strana

282. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je povod za njegove naredbe od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bila "pažnj[a] međunarodne zajednice" pošto je njegova motivacija za izdavanje tih naredbi nedvojbeno irelevantna.⁹⁸⁷ On nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije valjano ocijenilo cjelokupne dokaze uvrštene u spis.⁹⁸⁸ Stanišić smatra da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokazni predmet P427.08, izvještaj s kolegijuma od 11. jula 1992. upućen predsjedniku i predsjedniku Vlade RS, od 17. jula 1992. (dalje u tekstu: izvještaj od 17. jula 1992.).⁹⁸⁹ Kako on kaže, taj dokazni predmet pokazuje da je on izvijestio najviše organe vlasti RS i zatražio sastanak s Ministarstvom pravde RS (dalje u tekstu: Ministarstvo pravde) i VRS-om radi rješavanja pitanja zatočeničkih logora prije nego što je Međunarodni komitet Crvenog krsta (dalje u tekstu: MKCK) 25. jula 1992. objavio izvještaj u kojem kritikuje uslove u zatočeničkim logorima Manjača i Bileća i prije nego što je predsjednik BiH Alija Izetbegović obavijestio predsjedavajućeg Konferencije Evropske zajednice o Jugoslaviji o postojanju koncentracionih logora.⁹⁹⁰ Stanišić se takođe poziva na naređenje koje je 19. jula 1992. izdao načelnicima CSB-ova "sa zahtjevom da mu se dostave informacije o procedurama za lišavanje slobode, postupanju sa zatočenicima, uslovima u sabirnim logorima i o zatočenicima muslimanske nacionalnosti koje je vojska zatočila u 'nedefinisanim logorima' bez valjane dokumentacije" (dalje u tekstu: naređenje od 19. jula 1992.).⁹⁹¹

⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 752-753.

⁹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753.

⁹⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 210. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 275.

⁹⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 279.

⁹⁸⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 275, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.08, str. 3, 6.

⁹⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 275, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.08, str. 3, 6.

⁹⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 276, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D76.

On izjavljuje da je naređenje od 19. jula 1992. "bilo izdato nakon što je Stanišić saznao za zatočeničke logore na sastanku kolegijuma od 11. jula 1992., a ne kao odgovor na pažnju međunarodne zajednice".⁹⁹² Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće: (i) nije pomenulo izvještaj od 17. jula 1992.;⁹⁹³ i (ii) da se "samo ovlaš pozvalo" na dopis koji je on poslao svjedoku Đeriću, predsjedniku Vlade RS, 18. jula 1992. (dalje u tekstu: pismo Đeriću), dokazni predmet P190, u kom je Stanišić, između ostalog, ponovio zahtjev da se izdaju propisi kako ne bi dolazilo do kršenja međunarodnog prava i obavijestio svjedoka Đerića da je naložio MUP-u RS da dokumentuje ratne zločine, bez obzira koje su nacionalnosti počinitelji.⁹⁹⁴

283. Stanišić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je napomenulo da se zlostavljanje u logorima nastavilo i kada je to pripisalo Stanišiću.⁹⁹⁵ On tvrdi da postoje jasni dokazi da MUP RS nije imao ovlaštenja ili nadležnosti nad logorima ili zatočenicima.⁹⁹⁶ Stanišić iznosi argument da je on, bez obzira na nepostojanje takvih ovlaštenja ili nadležnosti, naredio da se pribave informacije o logorima, upozorivši na nužnost da uslovi budu u skladu s normama međunarodnog prava.⁹⁹⁷ On zatim tvrdi da, iako se Pretresno vijeće pozvalo na neka njegova naređenja "koja su se kosila s ostvarivanjem zajedničkog cilja",⁹⁹⁸ ono nije ocijenilo njihov značaj i propustilo je da razmotri ili barem da se pozove na brojna druga slična naređenja koja je on izdao.⁹⁹⁹

284. Tužilaštvo uzvraća da je Stanišić izdao naređenja o zaštiti nesrpskih zatočenika samo zato što je međunarodna zajednica usmjerila svoju pažnju na zatočeničke logore u BiH i da on pogrešno tumači konstataciju Pretresnog vijeća da su zatočenički logori najkasnije do juna 1992. već bili privukli međunarodnu pažnju.¹⁰⁰⁰ Tužilaštvo nadalje smatra da uprkos tome što je izdao ta

⁹⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 276, gdje se upućuje na dokazni predmet P2309, str. 18-19.

⁹⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 279, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.08.

⁹⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 279, gdje se upućuje na dokazni predmet P190.

⁹⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 276, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 753.

⁹⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 276, gdje se upućuje na Momčila Mandića, 4. maj 2010., T. 9481-9482, 9554, Gorana Mačara, 19. juli 2011., T. 23534-23537, Milana Trbojevića, 2. decembar 2009., T. 4095, dokazni predmet P2310, str. 9.

⁹⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D563, 1D55, 1D56, 1D57.

⁹⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 278, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 747-750.

⁹⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 278.

¹⁰⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 71 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 34-36, 39-42, 87, 90-94, 97-98, 101, 104, 600, 613-614, 637-638, 640-641, 643-646, 648, 651-673, 675-676, 684, 687, 698-704, 706-708, 743, 745-746, 748-749, 752-755, 763, 765), 142 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 614, 753). V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 82. Tužilaštvo ističe da je Stanišić ignorisao izvještaje o zlostavljanju u zatočeničkim logorima

naređenja, Stanišića nije stvarno zanimalo da stane u kraj zločinima nad nesrbima, što je vidljivo iz njegovih napora da krivicu za ta krivična djela svali na druge, kao i iz činjenice da je nastavio s prebacivanjem poznatih prestupnika iz sastava milicije u vojsku, iz njegove spremnosti da prihvati lažne izvještaje o uslovima u zatočeničkim logorima i iz toga što nije obezbijedio potpuno ispunjenje svojih naredbi u vezi sa zaštitom nesrpskih zatočenika.¹⁰⁰¹

ii. Analiza

285. Kada je riječ o Stanišićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo u konstataciji da je povod za njegova naređenja od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bila pažnja međunarodne zajednice, pri čemu se ta njegova tvrdnja zasniva na argumentu da je njegova motivacija za izdavanje tih naređenja irelevantna, Žalbeno vijeće smatra da nema pravnih razloga zbog kojih Pretresno vijeće nije moglo da razmotri Stanišićevu motivaciju za izdavanje tih naređenja, budući da se time dolazi do činjenica koje su od značaja za ocjenu obilježja vida odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata. Stanišićev argument je stoga neosnovan.

286. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je preduzeo mjere u vezi sa zatočeničkim logorima prije nego što je međunarodna zajednica to pitanje pokrenula krajem jula 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić u prilog tom svom argumentu poziva na izvještaj od 17. jula 1992., za koji tvrdi da ga je Pretresno vijeće zanemarilo, i svoje naređenje od 19. jula 1992.¹⁰⁰² Žalbeno vijeće prvo primjećuje da je Pretresno vijeće, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, konstatovalo kako je međunarodna zajednica pitanje zatočeničkih logora u BiH pokrenula već u junu 1992.,¹⁰⁰³ prije Stanišićevog izvještaja od 17. jula 1992. i naređenja od 19. jula 1992. Žalbeno vijeće zatim napominje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je u julu 1992. Stanišić već bio izdao naređenja o zatočeničkim logorima.¹⁰⁰⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir konkretno Stanišićev izvještaj od 17. jula 1992.¹⁰⁰⁵ i njegovo naređenje od 19. jula 1992.¹⁰⁰⁶ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno

u ARK-u i voljno prihvatao lažne izvještaje svojih podređenih u kojima su zataškavani zločini protiv nesrba (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 72-73, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 591-635, 679-683, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 631, 636, 646, 654, 659, 671-672, 676, 692, 750, 757).

¹⁰⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 143, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 636, 747, 757, 759.

¹⁰⁰² V. gore, par. 282.

¹⁰⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 614, 753.

¹⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 748.

¹⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632-633.

¹⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 748.

vijeće zanemarilo njegov izvještaj od 17. jula 1992. ili da je pogriješilo u razmatranju njegovog naređenja od 19. jula 1992. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje, budući da se Stanišić pokušava pozvati na pismo Đeriću od 18. jula 1992., da je Pretresno vijeće to pismo izričito i detaljno razmotrilo pri ocjenjivanju Stanišićeve uloge u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina,¹⁰⁰⁷ i po toj osnovi odbija taj njegov argument.

287. Što se pak tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da razmotri dokaze o tome da MUP RS nije imao ovlaštenja ili nadležnosti nad zatočeničkim logorima ili zatočenicima,¹⁰⁰⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da je taj argument razmotrilo i odbilo na drugom mjestu u ovoj Presudi.¹⁰⁰⁹

288. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije ocijenilo značaj naređenja koja je on izdao, a koja su se kosila s ostvarivanjem zajedničkog cilja, te stoga nije valjano ocijenilo ukupne dokaze u spisu,¹⁰¹⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izvelo konkretne konstatacije o tim naređenjima i ocijenilo njihov značaj.¹⁰¹¹ Žalbeno vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je povod za ta naređenja bila pažnja međunarodne zajednice, da se uslovi zatočenja nisu popravili i da se zlostavljanje u zatočeničkim logorima nastavilo.¹⁰¹² Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da Stanišić nije iskoristio svoja zakonska ovlaštenja kako bi obezbijedio potpuno provođenje tih naredbi, uprkos tome što je bio svjestan toga da su po njegovim naredbama preduzete tek ograničene aktivnosti.¹⁰¹³ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi pogriješilo.

289. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri, pa čak i da se pozove na brojna slična naređenja koja je izdao, Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić konkretno ne navodi te dokaze za koje tvrdi da ih Pretresno vijeće nije razmotrilo. Njegov argument se stoga odbija.

290. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je povod za njegova naređenja od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bila pažnja međunarodne zajednice.

¹⁰⁰⁷ V. dolje, fusnota 1813.

¹⁰⁰⁸ V. gore, par. 283.

¹⁰⁰⁹ V. dolje, par. 344-355.

¹⁰¹⁰ V. gore, par. 282-283.

¹⁰¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746-753.

¹⁰¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 753.

¹⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753.

d. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da je Stanišić imao ovlasti za preduzimanje mjera za suzbijanje krivičnih djela i njegovom propustu da preduzme dovoljne radnje da zaustavi krivična djela

291. Pretresno vijeće je konstatovalo da je kao ministar unutrašnjih poslova, Stanišić bio obavezan, kako na osnovu važećeg zakona u RS u relevantno vrijeme, tako i na osnovu međunarodnog prava, da disciplinski kazni i smijeni pripadnike MUP-a RS koji su počinili zločine.¹⁰¹⁴ U tom smislu, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je vršeći ta ovlaštenja, Stanišić, posredstvom svjedoka Kovača, pokrenuo mjere protiv Koromana, svjedoka Todorovića, svjedoka Petrovića, Maksimovića i Drljače, ali da nijedna od tih osoba nije uspješno smijenjena iz MUP-a RS tokom 1992.¹⁰¹⁵ Pretresno vijeće je štaviše smatralo da se postupci pokrenuti protiv njih nisu odnosili na krivična djela za koja se tereti u Optužnici, nego na krivična djela kao što su krađa i zloupotreba službenog položaja.¹⁰¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je "s obzirom na gore navedeno, Stanišić prekršio svoju profesionalnu obavezu da zaštiti i sačuva civilno stanovništvo na područjima pod njihovom kontrolom".¹⁰¹⁷

292. Pretresno vijeće je potom izvelo konstataciju da su "[m]jere Miće Stanišića protiv [svjedoka Dragomira Andana (dalje u tekstu: svjedok Andan)], Nenada Simića, [svjedoka Petrovića], Vladimira Petrova i Veljka Šolaje dovele do njihovog otpuštanja, [ali] navedene osobe gonjene su samo za umiješanost u krađu i krijumčarenje vozila ili osoba".¹⁰¹⁸ Vijeće je konstatovalo

da dokazi o naporima koje je Stanišić preduzeo kako bi suzbio krađu vozila – izdavanjem naredbi za nadzor i zaštitu objekata, traženjem hitne inspekcije i podnošenja izvještaja od strane načelnika centara službi bezbjednosti, pokretanjem disciplinskih postupaka koji su doveli do otpuštanja iz službe milicionera umiješanih u ta krivična djela i njegovim neprestanim iznošenjem tog pitanja kao stvari zbog koje je lično zabrinut – pokazuje koliko je on bio u mogućnosti da, kao najviša vlast, istraži i kazni one za koje je utvrđeno da su umiješani, čak i kada je bio suočen s protivljenjem drugih u rukovodstvu bosanskih Srba.¹⁰¹⁹

293. Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je mjere protiv paravojnih snaga Stanišić pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i nakon što su njihovi

¹⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

¹⁰¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

¹⁰¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

¹⁰¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

¹⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

¹⁰¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

pripadnici nastavili da vrše krađe, pljačkanja i prestupe protiv lokalnih rukovodilaca RS.¹⁰²⁰ Pretresno vijeće je uz to konstatovalo i to da je primarna motivacija za te mjere bila krađa vozila golf i uznemiravanje Srba.¹⁰²¹

294. Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da Stanišić nije postupio podjednako odlučno u vezi s drugim krivičnim djelima, kao što je protivpravno zatočenje, raseljavanje i uklanjanje nesrpskih civila, kao ni s krivičnim djelima koja su iz toga proistekla, odnosno zločinima lišavanja života i nečovječnog postupanja sa zatočenicima.¹⁰²²

295. Naposljetku, Pretresno vijeće je zaključilo da, uprkos tome što je znao da se čine zločini, Stanišić "nije preduzeo dovoljne mjere da im stane u kraj i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina, posebno jedinicama JNA/VRS i TO, i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama".¹⁰²³

i. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim ovlastima za preduzimanje mjera za suzbijanje krivičnih djela

a. Argumenti strana

296. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo da dokazi o njegovom otpuštanju svjedoka Andana, Nenada Simića, svjedoka Petrovića, Vladimira Petrova i Veljka Šolaje pokazuju da je on bio u mogućnosti da kao najviša vlast pokreće istrage i kažnjava.¹⁰²⁴ On iznosi da je u situacijama na koje se poziva Pretresno vijeće riječ bila o slučajevima u kojima je disciplinski postupak već bio pokrenut, te da je on stoga mogao iskoristiti svoju apelacionu nadležnost i otpustiti te osobe.¹⁰²⁵ Pored toga, Stanišić tvrdi da su ta otpuštanja "uslijedila uprkos protivljenju drugih u rukovodstvu bosanskih Srba" i on smatra da to pokazuje da je koristio svoja disciplinska ovlaštenja bez obzira na protivljenje osoba za koje je utvrđeno da su bili članovi u UZP-u.¹⁰²⁶

297. Stanišić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da mjere koje je on preduzeo kako bi suzbio krađu vozila, pljačkanje i prisvajanje imovine, kao i mjere protiv

¹⁰²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 757.

¹⁰²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

¹⁰²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 280, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 755.

¹⁰²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 280.

¹⁰²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 755.

paravojnih snaga pokazuju da je on bio u mogućnosti da djeluje.¹⁰²⁷ Stanišić tvrdi da postoje praktične razlike između mogućnosti da se spriječe krađe i druga teža krivična djela, do kojih često dolazi blizu linije fronta, odnosno tamo "gdje je vjerovatnije da će počinioći uzvratiti vatru nego da će biti uhapšeni".¹⁰²⁸ Stanišić zatim tvrdi: (i) da Pretresno vijeće, kad je konstatovalo da njegova naređenja nisu provedena u mjeri u kojoj je to bilo moguće, nije uzelo u obzir to da su ta naređenja prosljeđivana naniže komandnim lancem relevantnim pripadnicima MUP-a RS, što je činjenica koju je Pretresno vijeće prihvatilo;¹⁰²⁹ i (ii) da činjenica da njegova naređenja nisu bila provedena u mjeri u kojoj je to bilo moguće zapravo ukazuje na to da on nije imao mogućnosti *de facto* da više uradi, a ne na njegov propust.¹⁰³⁰ On dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir "ozbiljne poteškoće" s kojima se suočavao, pa tako nije uzelo u obzir ni njegovu objektivnu nemogućnost da uradi više od onoga što je zaista uradio.¹⁰³¹

298. Tužilaštvo odgovara da Stanišićeve argumente treba odbaciti bez razmatranja.¹⁰³² Tužilaštvo smatra da Stanišićev argument ignoriše njegov stvarni udio u mjerama protiv službenih lica MUP-a RS Nenada Simića,¹⁰³³ svjedoka Andana,¹⁰³⁴ Vladimira Srebova,¹⁰³⁵ i svjedoka Petrovića.¹⁰³⁶ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je konstatacija Pretresnog vijeća da je Stanišić preduzeo mjere protiv

¹⁰²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 223-225.

¹⁰²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 224.

¹⁰²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 230, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 746, 752.

¹⁰³⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 230.

¹⁰³¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 211.

¹⁰³² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 145, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 18 ("[A]rgumenti u kojima se iskričljeno prenose činjenični zaključci pretresnog vijeća ili dokazi na koje se pretresno vijeće poziva [...] neće biti podrobno razmatrani").

¹⁰³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 145, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 702 ("U vezi s istragom koju su Dragomir Andan i drugi proveli u Bijeljini, Brčkom i Zvorniku, Stanišić je izjavio da će se donijeti odluka o otpuštanju radnika zbog njihovog navodnog učestvovanja u kriminalnim aktivnostima. Dana 29. jula 1992. godine, SJB Bijeljina je donijela rješenje o određivanju pritvora za Nenada Simića zbog 'sumnje' da je protivpravno prisvajao vozila i robu i da je koristio oružje za provjeru vozača i vozila na ilegalnim kontrolnim punktovima u Zvorniku u periodu od 28. juna i 29. jula 1992.").

¹⁰³⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 145, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 703 ("Stanišić je 11. septembra 1992. godine pokrenuo disciplinski postupak protiv Dragomira Andana zbog nezakonitog otuđivanja jednog poker-aparata u privatne svrhe.").

¹⁰³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 145, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 704 ("Stanišić je u avgustu 1992. godine potpisao prvobitno rješenje o pritvoru Vladimira Srebova, Srbina koji je bio optužen da je ubjeđivao ljude da se pridruže 'neprijateljskoj vojsci'").

¹⁰³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 145, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 706 ("[Svjedok] Petrović je u svjedočenju rekao da je, na osnovu prijedloga Andrije Bjeloševića, u januaru 1993. godine otpušten po kratkom postupku u skladu s depešom koja je došla direktno od Miće Stanišića, bez ikakvog obrazloženja.").

krađe vozila bez obzira na protivljenje rukovodstva bosanskih Srba irelevantna za zaključak Pretresnog vijeća da je Stanišić dijelio zajednički kažnjivi cilj i da mu je doprinio.¹⁰³⁷

299. Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stanišić "bio u mogućnosti da, kao najviša vlast, istraži i kazni one za koje je utvrđeno da su umiješani" u zločine, s obzirom na mjere koje je preduzeo po pitanju krađe, zloupotrebe službene dužnosti i krijumčarenja vozila ili osoba.¹⁰³⁸ Tužilaštvo tvrdi da Stanišić iskrivljeno prenosi činjenične konstatacije Pretresnog vijeća u svom argumentu da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir razlike između sprečavanja krađa i drugih težih krivičnih djela pošto, suprotno njegov tvrdnji, krivična djela nisu bila tek sporadična posljedica borbenih dejstava.¹⁰³⁹

b. Analiza

300. Što se tiče Stanišićevog argumenta da se kod otpuštanja pet osoba o kojima govori Pretresno vijeće radi o incidentima u vezi s kojima su već bili pokrenuti disciplinski postupci i da je stoga on mogao da iskoristi svoju apelacionu nadležnost i otpusti osobe o kojima je riječ,¹⁰⁴⁰ Žalbeno vijeće prvo primjećuje da Stanišić ne iznosi nikakve dokaze da potkrijepi svoje činjenične tvrdnje da su disciplinski postupci već bili pokrenuti. Žalbeno vijeće zatim napominje da je, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, za neke slučajeve na koje se pozvalo Pretresno vijeće ustanovilo da je Stanišić pokrenuo disciplinske postupke.¹⁰⁴¹ Na primjer, Pretresno vijeće je ustanovilo da je Stanišić pokrenuo interni disciplinski postupak, u okviru kojeg je formirana istražna komisija sa zadatkom da ispita navode o korupciji u SJB-u Bijeljina u avgustu 1992. godine.¹⁰⁴² Pretresno vijeće je uz to ustanovilo da je 11. septembra 1992., Stanišić pokrenuo disciplinski postupak protiv svjedoka Andana, inspektora milicije u MUP-u RS, koji je u julu i avgustu 1992. godine nezvanično vršio

¹⁰³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 146.

¹⁰³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 75, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 755. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 75, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 707-708, 714-175, 755. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 77.

¹⁰³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 76, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 18, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 224, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 201, 204-206, 211, 222, 262, 265, 269, 281-282, 332, 338, 346-347, 467, 474-476, 480, 482, 490-491, 659, 669, 671, 676-679, 681-683, 686, 699-700, 709, 755-757, 785, 798-799, 801, 803, 811, 868, 870-872, 879-880, 919, 967, 970-972, 982, 1003, 1021, 1030, 1032-1033, 1041, 1099, 1101-1106, 1110, 1118-1119, 1177, 1179, 1182, 1189-1190, 1229, 1232, 1234-1235, 1236, 1239, 1247, 1248, 1280, 1338-1339, 1342-1343, 1348, 1355-1356, 1403, 1413, 1423, 1442, 1444, 1446, 1477-1478, 1480, 1483-1485, 1490, 1497-1498, 1532, 1545, 1547, 1633, 1652-1653, 1657-1659, 1663, 1665-1668, 1670-1671, 1687.

¹⁰⁴⁰ V. gore, par. 296.

¹⁰⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 697, 703-704. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 695-696.

¹⁰⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 697.

dužnost načelnika SJB-a Bijeljina,¹⁰⁴³ zbog nezakonitog otuđivanja jednog poker-aparata u privatne svrhe.¹⁰⁴⁴ S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća na nalaz Pretresnog vijeća da je po propisima MUP-a RS-a, ministar unutrašnjih poslova imao ovlaštenje da pokrene odgovarajući disciplinski postupak protiv načelnika SJB-ova ili CSB-ova.¹⁰⁴⁵

301. Pored toga, utoliko što Stanišić nastoji da ospori ukupni zaključak Pretresnog vijeća da je imao ovlaštenja da istraži i kazni pripadnike MUP-a RS umiješane u krivična djela,¹⁰⁴⁶ Žalbena vijeće podsjeća da se Pretresno vijeće oslonilo ne samo na korake koje je on preduzeo u odnosu na gore pomenutih pet osoba, već i na dokaze o Stanišićevim naporima da suzbije krađu vozila.¹⁰⁴⁷ U te dokaze spada Stanišićevo "izdavanje naredbi za nadzor i zaštitu objekata, traženje hitne inspekcije i podnošenja izvještaja od strane načelnika CSB-ova, pokretanje disciplinskih postupaka koji su doveli do otpuštanja iz službe milicionera umiješanih u ta krivična djela i njegovo neprestano iznošenje tog pitanja kao stvari zbog koje je lično zabrinut".¹⁰⁴⁸ S obzirom na ove konstatacije, Žalbena vijeće odbija Stanišićev argument.

302. U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da je svoje disciplinske nadležnosti koristio bez obzira na protivljenje osoba za koje je ustanovljeno da su bili učesnici u UZP-u,¹⁰⁴⁹ Žalbena vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić koristio svoje disciplinske nadležnosti u odnosu na osobe umiješane u krađu i krijumčarenje vozila ili zloupotrebu službene dužnosti, ali ne i u odnosu na one umiješane u krivična djela za koja se tereti u Optužnici.¹⁰⁵⁰ Žalbena vijeće smatra da je činjenica da su se pojedinci iz rukovodstva bosanskih Srba protivili Stanišićevim naporima da istraži i kazni krivična djela za koja se ne tereti u Optužnici ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Stanišić bio u mogućnosti da istraži i kazni pripadnike MUP-a RS. Stanišićev argument se prema tome odbija.

¹⁰⁴³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 894.

¹⁰⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 703.

¹⁰⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 40, 695, 698.

¹⁰⁴⁶ V. gore, par. 296.

¹⁰⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

¹⁰⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 708.

¹⁰⁴⁹ V. gore, par. 296.

¹⁰⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754-755. Žalbena vijeće podsjeća da se u Optužnici Stanišić tereti za sljedeće zločine protiv čovječnosti prema članu 5 Statuta: (i) progone na političkoj, vjerskoj i rasnoj osnovi; (ii) istrebljenje; (iii) ubistvo; (iv) mučenje; (v) nehumana djela; (vi) deportaciju; i (vii) druga nehumana djela (prisilno premještanje). Stanišić se u Optužnici tereti i za sljedeća kršenja zakona ili običaja ratovanja prema članu 3 Statuta: (i) ubistvo; (ii) mučenje; i (iii) okrutno postupanje (Optužnica, par. 24, 26, 28-29, 31-32, 34, 36-38, 41). V. gore, par. 4.

303. Žalbeno vijeće će sada preći na Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da mjere koje je preduzeo da suzbije pljačku i prisvajanje imovine, kao i mjere protiv pripadnika paravojnih snaga, pokazuju da je on bio u mogućnosti da djeluje, budući da postoje praktične razlike između sprečavanja krađe i drugih težih krivičnih djela, do kojih često dolazi blizu linije fronta.¹⁰⁵¹ U tom pogledu, Žalbeno vijeće primjećuje da je ogromna većina krivičnih djela protiv civilnog stanovništva koje je Pretresno vijeće razmotrilo bila počinjena širom područja Opština gdje nije bilo borbenih dejstava.¹⁰⁵² Žalbeno vijeće stoga smatra da Stanišićev argument pogrešno prikazuje konstatacije Pretresnog vijeća, te ga odbija.

304. Kada je riječ o Stanišićevom argumentu da Pretresno vijeće, u svojoj konstataciji da se njegova naređenja nisu provodila u mjeri u kojoj je to bilo moguće, nije uzelo u obzir da su njegova naređenja za hapšenje i krivično gonjenje prosljeđivana niz komandni lanac i da činjenica da njegova naređenja nisu bila provedena u mjeri u kojoj je to bilo moguće zapravo pokazuje da on nije imao mogućnosti *de facto* da uradi više, Žalbeno vijeće smatra da je taj argument neprimjeren. Pretresno vijeće je prihvatilo da su se Stanišićeva naređenja prosljeđivala niz komandni lanac,¹⁰⁵³ ali je konstatovalo i sljedeće: (i) njegova naređenja iz maja 1992. da se uhapsu i krivično gone ili otpuste i predaju VRS-u pripadnici rezervnih snaga milicije – kod kojih je problem "neprincipijelnog ponašanja" bio najizraženiji – nisu provedena u mjeri u kojoj je to bilo moguće pošto je rezervni sastav milicije ostao na službi u MUP-u RS do kraja 1992.;¹⁰⁵⁴ i (ii) "uprkos tome što je bio svjestan ograničenosti mjera koje su preduzete po njegovim naredbama" da se pribave informacije u vezi s postupanjem prema ratnim zarobljenicima i bez obzira na to što je od načelnika CSB-ova zahtijevao da podnesu krivične prijave protiv izvršilaca krivičnih djela, "Stanišić nije iskoristio ovlaštenja koja su mu na osnovu zakona stajala na raspolaganju da obezbijedi potpuno provođenje tih naredbi".¹⁰⁵⁵ S obzirom na ove konstatacije, Stanišić nije objasnio kako sama činjenica da njegovi potčinjeni nisu provodili njegova naređenja pokazuje da on nije imao mogućnosti *de facto* da preduzme daljnje mjere kako bi obezbijedio potpuno provođenje svojih naređenja. Prema tome, Žalbeno vijeće odbija Stanišićev argument.

305. U vezi sa Stanišićevom tvrdnjom da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir "ozbiljne poteškoće" na koje je nailazio u vršenju svojih dužnosti i, shodno tome, njegovu objektivnu nemogućnost da

¹⁰⁵¹ V. gore, par. 297.

¹⁰⁵² V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 200-211, 260-274, 331-339, 453-480, 655-684, 782-804, 867-872, 915-930, 967-973, 1028-1033, 1099-1110, 1174-1184, 1228-1239, 1278-1280, 1337-1348, 1397-1407, 1476-1490, 1539-1547, 1633-1671.

¹⁰⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746, 752.

¹⁰⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746.

uradi više nego što je uradio,¹⁰⁵⁶ Žalbno vijeće primjećuje da se u prilog svom argumentu Stanišić isključivo oslanja na konstatacije Pretresnog vijeća izvedene na osnovu dokaza o poteškoćama na koje je nailazio.¹⁰⁵⁷ Žalbno vijeće stoga smatra da, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije propustilo da uvaži "ozbiljne poteškoće" na koje je Stanišić nailazio u vršenju svojih dužnosti.¹⁰⁵⁸ U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da pripiše odgovarajuću težinu dokazima koje je razmotrilo, Žalbno vijeće konstatuje da on jednostavno tvrdi da je dokaze trebalo protumačiti na određeni način, a da pritom ne ukazuje ni na kakvu grešku Pretresnog vijeća. Žalbno vijeće stoga odbija Stanišićev argument.

ii. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim propustom da preduzme dovoljne radnje da zaustavi krivična djela

a. Argumenti strana

306. Stanišićev argument glasi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj konstataciji da činjenica da je neki pripadnik rezervnog sastava milicije bio stavljen na raspolaganje vojsci sama po sebi nije bila dovoljna da bi Stanišić ispunio svoju dužnost, budući da je Vijeće prihvatilo da je to tada bio jedini važeći disciplinski postupak za pripadnike rezervnog sastava milicije.¹⁰⁵⁹ On dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir radnje koje je preduzeo, u mjeri u kojoj je mogao, da reformiše disciplinski sistem, uključujući otpuštanje velikog broja osoblja, i vrijeme potrebno da se disciplinske mjere i reforme sprovedu.¹⁰⁶⁰ Stanišić smatra da Pretresno vijeće nije pripisalo odgovarajuću težinu mjerama koje je on preduzeo protiv imenovanih osoba, bez obzira na to koja je bila njegova navodna motivacija da preduzme te mjere.¹⁰⁶¹

307. Tužilaštvo odgovara da iako Stanišić tvrdi da je prebacivanje pripadnika rezervnog sastava milicije u vojsku bila jedina sankcija koja mu je bila dostupna da kazni prestupnike iz redova rezervne milicije, ostaje činjenica da je on u mnogo navrata to osoblje stavljao na raspolaganje

¹⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 752.

¹⁰⁵⁶ V. gore, par. 297.

¹⁰⁵⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 211, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 581-583, 697.

¹⁰⁵⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 735.

¹⁰⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 213-215, 217 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 43, 342, 696-697, Vladimira Tutuša, 18. mart 2010., T. 7750), 218.

¹⁰⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221-222, 225, gdje se upućuje na dokazne predmete P1252, P553, P1013, P571, P427.08, P855, 1D58, 1D59, P592, 1D64, 1D662, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 42, 582, 647, 694, 698, 700-702, 755, 756, 768.

¹⁰⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221.

VRS-u, ponekad i ne čekajući na konačni ishod disciplinskog postupka.¹⁰⁶² Tužilaštvo tvrdi da je Stanišić trebalo da se pobrine da se podnesu krivične prijave protiv osoba koje su počinile teška krivična djela i da VRS prilikom prebacivanja tih osoba u njegovu nadležnost o tome bude obaviješten.¹⁰⁶³ S tim u vezi, tužilaštvo dodaje da pošto Stanišić priznaje da je imao ovlaštenja da reformiše sistem disciplinskih mjera, on je mogao osigurati da sistem onemogući daljnji kontakt između civila i poznatih prestupnika iz sopstvenih redova.¹⁰⁶⁴

308. Stanišić replicira da je neosnovana tvrdnja tužilaštva da je prilikom prebacivanja pripadnika rezervnog sastava milicije u VRS propustio da VRS izvijesti o krivičnim djelima koja su oni počinili, budući da se dokumentacija s podacima o njihovom ponašanju i disciplinskim kaznama prosljeđivala prilikom njihovog prebacivanja u vojsku.¹⁰⁶⁵

b. Analiza

309. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da stavljanje nedisciplinovanih pripadnika rezervnog sastava milicije na raspolaganje vojsci nije bilo dovoljno da bi on ispunio svoju obavezu,¹⁰⁶⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prihvatilo da je takvo prebacivanje bilo u skladu s važećim disciplinskim postupkom.¹⁰⁶⁷ Pretresno vijeće je uprkos tome konstatovalo da ova mjera nije bila dovoljna da bi Stanišić ispunio svoju obavezu da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo, kada se uzme u obzir da je prebacivanje poznatih prestupnika iz rezervnog sastava milicije u vojsku u stvari dodatno omogućilo njihov daljnji kontakt s civilima.¹⁰⁶⁸ S obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća o učešću VRS-a u preuzimanju vlasti u opštinama i u obezbjeđenju zatočeničkih objekata,¹⁰⁶⁹ Žalbeno vijeće smatra da je moguće da je prebacivanje poznatih prestupnika iz rezervnog sastava milicije u vojsku civile

¹⁰⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 74.

¹⁰⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 73-74, gdje se upućuje na Sretu Gajića, 15. juli 2010., T. 12838-12839, 12845-12846, dokazne predmete 1D666, 1D58, 1D59, 1D176, 1D60, P855, P1013, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 1413, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 18, 25, 34-36, 39-42, 48-51, 53, 87, 90-94, 97-98, 101, 104, 354, 578-580, 588, 591-596, 605-609, 613-621, 623-625, 629, 631-633, 636-641, 644-646, 651-652, 654-657, 659-673, 675, 677-680, 684, 687, 689-692, 698, 701-704, 706-708, 714-715, 717-718, 733, 736, 743, 745-746, 748-752, 754, 756-759, 761-765.

¹⁰⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 74, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 173, 221-222, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 42.

¹⁰⁶⁵ Stanišićeva replika, par. 66, gdje se upućuje na Radomira Rodića, 16. april 2010., T. 8805.

¹⁰⁶⁶ V. gore, par. 306.

¹⁰⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 751.

¹⁰⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 751.

¹⁰⁶⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 235-248, 254, 258, 261, 263, 268, 274, 333, 337, 343, 378, 504, 735-747, 827, 1055, 1139, 1204, 1314.

izložilo većem riziku od zlostavljanja. Žalbeno vijeće prema tome nalazi da je razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da ova mjera nije bila dovoljna da Stanišić ispuni svoju obavezu u vezi sa zaštitom civila. Stanišićev argument se odbija.

310. U odnosu na Stanišićev argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze koji ukazuju na radnje koje je preduzeo, u mjeri u kojoj mu je to bilo moguće, da reformiše disciplinski sistem, uključujući otpuštanje velikog broja osoblja,¹⁰⁷⁰ Žalbeno vijeće prvo podsjeća na to da nije potrebno da se pretresno vijeće pozove na svaki pojedinačni dokaz u spisu, sve dok ne postoje naznake da je vijeće potpuno zanemarilo očigledno relevantne dokaze.¹⁰⁷¹ Polazi se od pretpostavke da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi.¹⁰⁷² U ovom slučaju, Pretresno vijeće je na valjan način razmotrilo dokaze i izvelo konstatacije o mjerama koje je Stanišić preduzeo da se nedisciplinovani pripadnici rezervnog sastava milicije stave na raspolaganje vojsci i da se suzbiju pljačka i prisvajanje imovine.¹⁰⁷³ Štaviše, po pitanju Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije pridalo odgovarajuću težinu mjerama koje je on preduzeo protiv imenovanih pojedinaca i vremenu potrebnom da se sprovedu reforme,¹⁰⁷⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da on jednostavno tvrdi da Pretresno vijeće određenim dokazima nije pridalo dovoljnu težinu, ali ne navodi nikakvu dalju grešku. Žalbeno vijeće prema tome odbija Stanišićev argument.

iii. Zaključak

311. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao postojanje ikakve greške u konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima da preduzme mjere protiv činenja zločina i njegovom propustu da preduzme odgovarajuće radnje kako bi im stao u kraj.

¹⁰⁷⁰ V. gore, par. 306.

¹⁰⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 56; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306, 340, 359, 375, 830, 847, 925, 1024, 1123, 1136, 1171, 1213, 1257, 1521, 1541, 1895, 1971; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527.

¹⁰⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 54, 56; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306, 340, 359, 375, 830, 847, 925, 1094, 1123, 1136, 1171, 1213, 1257, 1521, 1541, 1895, 1971; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527.

¹⁰⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 433, 640-641, 687, 746, 751, 754-755. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221-222, fusnota 267, 272, gdje se upućuje na dokazne predmete P1252, P553, P1013, P571, P427.08, P855, 1D58, 1D59, P592, 1D64, 1D662. Žalbeno vijeće napominje da se dokazi na koje se Stanišić poziva odnose na mjere koje je preduzeo da se nedisciplinovani pripadnici rezervnog sastava milicije stave na raspolaganje vojsci, te da se suzbije krađa vozila i pljačka i prisvajanje imovine.

¹⁰⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221.

e. Navod o grešci u konstataciji Pretresnog vijeća da su Stanišićeve radnje protiv pripadnika paravojskih snaga preduzete samo zbog njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog njihovog činjenja zločina nad Srbima

312. U pogledu radnji preduzetih protiv pripadnika paravojskih snaga, Pretresno vijeće se pozvalo na dokaze da se Stanišić "protivio korištenju pripadnika paravojskih snaga izvan BiH za postizanje srpskih ciljeva, prvenstveno na traženje Biljane Plavšić, i da je on kod predsjednika Vlade, Branka Đerića, pokrenuo pitanje problema koje su te snage prouzrokovale".¹⁰⁷⁵ Pretresno vijeće je, međutim, konstatovalo da je "mjere protiv Žutih osa u Zvorniku i drugih pripadnika paravojskih snaga u Bijeljini, Brčkom i drugim opštinama Stanišić pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i činjenja daljnjih krivičnih djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS".¹⁰⁷⁶ Vijeće je konstatovalo da je "primarna motivacija za te mjere bila krađa vozila golf i uznemiravanje Srba, pitanja koj[a su] zabrinjavaj[a] vlasti RS od početka neprijateljstava".¹⁰⁷⁷

i. Argumenti strana

313. Stanišić iznosi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je radnje protiv paravojskih snaga, koje su u BiH dolazile izvana, pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog činjenja krivičnih djela protiv Srba.¹⁰⁷⁸ On tvrdi da konstatacija Pretresnog vijeća predstavlja "selektivno pogrešno tumačenje dokaza".¹⁰⁷⁹ Stanišić tvrdi da je već u maju 1992. zatražio pomoć saveznog SUP-a radi rješavanja "sve goreg bezbjednosnog stanja, uključujući i pitanja paravojskih snaga".¹⁰⁸⁰ Stanišić tvrdi da je postavio "Davidovića iz [saveznog SUP-a] da vrši dužnosti 'načelnika za miliciju u [MUP-u RS] sa svim ovlaštenjima dok se nalazi na području BiH'",¹⁰⁸¹ te da su svjedok Davidović i njegova jedinica iskoristili ta ovlaštenja u cilju razoružavanja i suzbijanja "kriminalnog, u nekim slučajevima i zločinačkog djelovanja nekoliko paravojskih formacija", i to: (i) paravojske grupe koju je predvodio Željko Ražnatović, zvaní Arkan (dalje u tekstu: Arkan), poznate pod imenom Srpska dobrovoljačka garda ili arkanovci (dalje u tekstu: arkanovci); (ii) Crvenih beretki, oružane formacije SDS-a, poznate i kao Srpske odbrambene

¹⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰⁷⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 282, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 756.

¹⁰⁷⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 285, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 756.

¹⁰⁸⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 283, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13563-13567.

snage (dalje u tekstu: SOS ili Crvene beretke); i (iii) Žutih osa, srpske paravojne grupe poznate i kao Žučini ili Repićevi ljudi (dalje u tekstu: Žute ose).¹⁰⁸² Stanišić konkretno tvrdi: (i) da je svjedoka Davidovića i svjedoka Andana prvo uputio u Bijeljino "da uspostave red i mir";¹⁰⁸³ (ii) da je u Brčkom jedinica pod njihovom komandom učestvovala u akcijama hapšenja i eliminacije paravojnih snaga;¹⁰⁸⁴ i (iii) da im je dao puna ovlaštenja "da otkriju sve vrste kriminalnih djelatnosti", te da su oni "preduzeli takve radnje u Bijeljini i Zvorniku".¹⁰⁸⁵ Stanišić tvrdi da se u bilješkama svjedoka Andana iz tog perioda navode svi koraci koje je Stanišić preduzeo protiv paravojnih snaga u Brčkom, Zvorniku, Foči, Rudom, Višegradu i Trebinju.¹⁰⁸⁶

314. Tužilaštvo odgovara da Stanišić tek ponavlja argument koji nije prihvaćen u prvostepenom postupku, a ne kaže u čemu je greška,¹⁰⁸⁷ te da prema tome njegov argument treba odbaciti bez razmatranja.¹⁰⁸⁸

315. Stanišić replicira da se radnje koje je preduzeo protiv paravojnih snaga koje su u BiH stigle izvana i koje su za posljedicu imale smanjenje broja krivičnih djela, bez obzira na to čime su bile motivisane, ne mogu smatrati doprinosom zajedničkom cilju da se čine krivična djela.¹⁰⁸⁹

ii. Analiza

316. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj konstataciji da je radnje protiv paravojnih snaga koje su u BiH stigle izvana pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog njihovog činjenja krivičnih djela protiv Srba,¹⁰⁹⁰ Žalbeno

¹⁰⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 283, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D646, str. 1 (naglasak izostavljen).

¹⁰⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 283, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D646, str. 6.

¹⁰⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D97, str. 3, 1D646, str. 9.

¹⁰⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 27. maj 2011., T. 21456-21466, 21472-21473, 21666-21674.

¹⁰⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13565-13566, 13614-13615, Dragomira Andana, 27. maj 2011., T. 21687-21688, dokazni predmet P317.22.

¹⁰⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D557, 1D539, 1D650, 1D651.

¹⁰⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 147, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 283-284 i Stanišićevog završnog podneska, par. 334-338, 348, 357.

¹⁰⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 147, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 24, 26.

¹⁰⁸⁹ Stanišićeva replika, par. 80.

¹⁰⁹⁰ V. gore, par. 313.

vijeće primjećuje da Stanišić ponavlja argumente iz svog završnog podneska.¹⁰⁹¹ Pretresno vijeće je implicitno odbilo Stanišićeve argumente zaključivši da je Stanišić radnje pokrenuo tek poslije odbijanja paravojnih snaga da se stave pod komandu vojske i njihovog daljnjeg činjenja djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS.¹⁰⁹² Žalbena vijeće će utvrditi da li je odbijanjem Stanišićevih argumenata Pretresno vijeće počinilo grešku zbog koje bi Žalbena vijeće trebalo da interveniše.

317. Žalbena vijeće primjećuje da dokazi na koje se Stanišić poziva u prilog svom argumentu da je već u maju 1992. zatražio pomoć saveznog SUP-a u vezi s paravojnim snagama, ne potkrepljuju njegovu činjeničnu tvrdnju.¹⁰⁹³ Žalbena vijeće primjećuje nadalje da se u Stanišićevim tvrdnjama ignorišu relevantne konstatacije Pretresnog vijeća, naime: (i) da je stav MUP-a RS bio da, nakon što je osnovan VRS, sve oružane snage moraju biti pod komandom Ministarstva odbrane RS (dalje u tekstu: Ministarstvo odbrane), ali da se paravojne snage nisu stavile pod komandu Ministarstva odbrane i da su nastavile da izazivaju bezbjednosne probleme;¹⁰⁹⁴ (ii) da je od juna do početka jula 1992., Stanišić bio obaviješten iz više izvora o tome šta rade paravojne grupe u Zvorniku, uključujući ratne zločine;¹⁰⁹⁵ (iii) da je svjedok Davidović dobio uputstva od Stanišića i Čede Kljajića da preduzme mjere prema Žutim osama, odnosno "da uradi sve što je potrebno, budući da su čak i Karadžić i Krajišnik insistirali na tome da ta paravojna formacija mora biti razoružana";¹⁰⁹⁶ (iv) da je 29. i 30. jula 1992. MUP RS, u koordinaciji s vojskom, pohapsio pripadnike Žutih osa u Zvorniku;¹⁰⁹⁷ (v) da se ispitivanje pripadnika Žutih osa od strane milicije prvenstveno usredsredilo na njihovu umiješanost u krađe i da je podnesena krivična prijava protiv pripadnika te grupe za tešku krađu, uglavnom vozila folksvagen golf;¹⁰⁹⁸ (vi) da je Stanišić intervenisao protiv Žutih osa u Zvorniku tek nakon što je Velibor Ostojić, ministar informisanja RS-a, od strane pripadnika Žutih osa bio zaustavljen i primoran da jede travu na kontrolnom punktu;¹⁰⁹⁹ (vii) da su svjedok Andan i svjedok Davidović vodili akcije protiv paravojnih grupa u Bijeljini i protiv Crvenih beretki u Brčkom, ali su se te paravojne grupe opirale i odbile da se stave pod komandu vojske;¹¹⁰⁰ te (viii) da je 20. decembra 1992. na sastanku Vrhovne komande Stanišić pokrenuo pitanje paravojnih grupa

¹⁰⁹¹ V. Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 334-377.

¹⁰⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁰⁹³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 283, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13563-13567.

¹⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 719.

¹⁰⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 713.

¹⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 714.

¹⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 714.

¹⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 715. V. dolje, par. 692-693.

¹⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 715.

koje mora biti riješeno i izjavio da "one moraju biti stavljene pod jedinstvenu komandu".¹¹⁰¹ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Stanišićev argument.

318. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da se radnje koje je preduzeo protiv paravojnih snaga, koje su za posljedicu imale smanjenje broja krivičnih djela, bez obzira na to čime su bile motivisane, ne mogu smatrati doprinosom zajedničkom cilju da se čine krivična djela,¹¹⁰² Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće te radnje nije uzelo u obzir u odnosu na njegov doprinos zajedničkom cilju UZP-a, jer je utvrdilo da je Stanišić mjere pokrenuo samo u odnosu na krivična djela krađe, pljačkanja, prestupa, te uznemiravanja, i to samo kada su krivična djela bila počinjena protiv Srba, uključujući i lokalne rukovodioce RS.¹¹⁰³ Žalbeno vijeće uz to ima u vidu i konstataciju Pretresnog vijeća da Stanišić nije postupio podjednako odlučno u vezi s drugim krivičnim djelima, "kao što je protivpravno zatočenje, raseljavanje i uklanjanje nesrpskih civila".¹¹⁰⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće pozivanje Pretresnog vijeća na Stanišićeve radnje protiv paravojnih snaga shvata kao činjenični element koji je uzet u obzir u vezi s njegovom mogućnošću da djeluje, a ne u smislu njegovog doprinosa zajedničkom cilju UZP-a. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Stanišićev argument.

319. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je radnje protiv paravojnih snaga koje su u BiH stigle izvana pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog činjenja krivičnih djela protiv Srba.

f. Navodi o greškama u konstataciji Pretresnog vijeća da se Stanišić prvenstveno usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima

320. Kada je razmatralo pitanje ratnih zločina, Pretresno vijeće je navelo da se "Stanišić prvenstveno usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima".¹¹⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je "[p]oslije uputstva saveznog SUP-a u Beogradu od 22. aprila 1992. godine, Stanišić dao uputstvo načelnicima CSB-ova da proslijede detaljnu dokumentaciju i pokrenu istragu o ratnim zločinima i drugim teškim krivičnim djelima počinjenim nad Srbima za potrebe 'komisije za ratne zločine'".¹¹⁰⁶ Vijeće je nadalje konstatovalo da je Stanišićevo uputstvo CSB-ovima u vezi s

¹¹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 717.

¹¹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 720.

¹¹⁰² V. gore, par. 315.

¹¹⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹¹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755-757.

¹¹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

dokumentovanjem ratnih zločina i drugih masovnih zvjerstava bilo konkretno ograničeno na slučajeve u kojima su žrtve bili Srbi, a ne svi civili.¹¹⁰⁷ U donošenju te konstatacije, Pretresno vijeće imalo je u vidu "formulaciju naredbi od 16. maja, 26. maja, 17. juna, 11. jula i 17. jula 1992. godine", koje je razmotrilo zajedno s iskazima svjedoka ST174, svjedoka Gorana Mačara (dalje u tekstu: svjedok Mačar), svjedoka Gojkovića i uputstvom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 22. aprila 1992. (dalje u tekstu: uputstvo od 22. aprila 1992. odnosno SFRJ).¹¹⁰⁸

i. Argumenti strana

321. Stanišić smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da se on "prvenstveno usredsređivao na ratne zločine počinjene nad Srbima".¹¹⁰⁹ On tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća "ignoriše opsežne dokaze da je Stanišić neprekidno ponavljao da se istrage krivičnih djela, uključujući i ratne zločine, moraju vršiti bez ikakve diskriminacije".¹¹¹⁰

322. Tužilaštvo uzvraća da Stanišićeve argumente treba odbaciti bez razmatranja pošto on samo tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo relevantne dokaze¹¹¹¹ i ponavlja argument koji nije prihvaćen u prvostepenom postupku.¹¹¹² Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao izvesti zaključke koje je izvelo Pretresno vijeće.¹¹¹³

¹¹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹⁰⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 286, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 758.

¹¹¹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 286, gdje se upućuje na dokazne predmete P427.08, str. 5-7, 1D63, 1D572, 1D328.

¹¹¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 136, gdje se ukazuje na razlike između Stanišićevog žalbenog podneska, par. 286 i Stanišićevog završnog pretresnog podneska, par. 378-379. U vezi s dokaznim predmetom 1D328 na koji se Stanišić oslanja, tužilaštvo tvrdi da je na sastanku koji se spominje u tom dokaznom predmetu izražena zabrinutost zbog pljačkanja nesrpske imovine jer je stav MUP-a bio da "sva pokretna i nepokretna imovina na oslobođenim srpskim teritorijama [...] pripada srpskoj državi" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 138, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D328, str. 3).

¹¹¹² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 136, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 19, 24.

¹¹¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 138. Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na (i) "izričite formulacije u njegovim naredbama od 15. maja, 16. maja, 26. maja i 17. jula 1992., u kojima se traži preduzimanje mjera u vezi s dokumentovanjem krivičnih djela počinjenih nad Srbima u skladu s nalogima Predsjedništva RS"; na (ii) "dokaze da je MUP RS poslušao Stanišićevu naredbu i prikupio te podatke"; i na činjenicu da (iii) "MUP RS nije prijavljivao ili je prijavljivao umanjeni broj krivičnih djela nad nesrbima" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 137, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 104, 723-727, 745; i gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 34-36, 87, 90-94, 96-98, 101).

ii. Analiza

323. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo opsežne dokaze da je on neprekidno ponavljao da se istrage krivičnih djela moraju vršiti bez ikakve diskriminacije,¹¹¹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dio izvještaja od 17. jula 1992. na koji se Stanišić poziva u svom žalbenom podnesku.¹¹¹⁵ Na osnovu tog dijela izvještaja, Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, da je na kolegijumu od 11. jula 1992. otkrivanje i dokumentovanje ratnih zločina, uključujući one koje su počinili Srbi, navedeno kao prioritet, i to kako za Savjet nacionalne bezbjednosti tako i za Službu za kriminalističke istrage.¹¹¹⁶ Žalbeno vijeće zatim primjećuje da je, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir dokazni predmet 1D572, Stanišićevu naredbu od 5. oktobra 1992., u kojoj je on ponovio zahtjev svim centrima službi bezbjednosti da dostave popunjene upitnike o eventualnim krivičnim prijavama protiv osoba osumnjičenih da su počinile ratne zločine (dalje u tekstu: naređenje od 5. oktobra 1992.).¹¹¹⁷ U vezi s dokaznim predmetom 1D63, Stanišićevom naredbom od 19. jula 1992., Žalbeno vijeće napominje da, iako se Pretresno vijeće nije izričito pozvalo na tu naredbu u Prvostepenoj presudi, ono taj dokaz nije ignorisalo. Naređenjem od 5. oktobra 1992. doista se ponavlja prvobitni zahtjev iz dokaznog predmeta 1D63 da se popune upitnici o eventualnim krivičnim prijavama protiv osoba osumnjičenih da su počinile ratne zločine. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da se u naređenju od 5. oktobra 1992. izričito spominje dokazni predmet 1D63.¹¹¹⁸ U vezi s dokaznim predmetom 1D328, izvještajem od 28. jula 1992., sa sastanka rukovodnih radnika po liniji kriminaliteta s područja Romanijsko-Birčanskog CSB-a, održanog u Sokocu (dalje u tekstu: izvještaj iz Sokoca), Žalbeno vijeće napominje da se u tom izvještaju govori o poteškoćama s kojima se suočavaju odjeljenja s područja Romanijsko-Birčanskog CSB-a pri bavljenju prekršajima nad pokretnom i nepokretnom imovinom na "oslobođenim srpskim teritorijama".¹¹¹⁹ Žalbeno vijeće shodno tome smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada se nije oslonilo na izvještaj iz Sokoca pošto je on irelevantan za ovo pitanje.

324. Žalbeno vijeće osim toga podsjeća i na konstatacije Pretresnog vijeća da je poslije uputstva od 22. aprila 1992. Stanišić dao uputstvo načelnicima CSB-ova da prosljede detaljnu dokumentaciju i pokrenu istragu o ratnim zločinima i drugim teškim krivičnim djelima počinjenim

¹¹¹⁴ V. gore, par. 321.

¹¹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 286, gdje se upućuje na dokazne predmete P427.08, str. 5-7, 1D63, 1D572, 1D328.

¹¹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632.

¹¹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 682.

¹¹¹⁸ Dokazni predmet 1D572, str. 1.

nad Srbima za potrebe državne komisije u Srbiji, zadužene za prikupljanje i provjeru podataka o ratnim zločinima, genocidu i zločinima protiv čovječnosti u Hrvatskoj i na drugim područjima.¹¹²⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da to uputstvo nije uključivalo istragu o svim krivičnim djelima bez obzira na nacionalnost žrtava.¹¹²¹ Imajući u vidu formulacije iz naredbi od 16. maja 1992., 26. maja 1992., 17. juna 1992., 11. jula 1992. i 17. jula 1992.,¹¹²² Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da je Stanišićevo uputstvo CSB-ovima u vezi s dokumentovanjem ratnih zločina i drugih masovnih zvjerstava bilo konkretno ograničeno na slučajeve u kojima su žrtve bili Srbi, a ne svi civili.¹¹²³

325. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da se on prvenstveno usredsredio na ratne zločine nad Srbima, i stoga odbija njegov argument.

g. Navod o grešci u konstataciji Pretresnog vijeća da je Stanišić dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom kontrolom da učestvuju u združenim operacijama u Opštinama

326. Nakon što je razmotrilo različite faktore u vezi sa Stanišićevom ulogom u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina, uključujući one o kojima je bilo riječi gore, Pretresno vijeće je zaključilo da Stanišić "nije preduzeo dovoljne mjere da stane u kraj [krivičnim djelima koja su se činila] i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina, posebno jedinicama JNA/VRS i TO, i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama".¹¹²⁴

327. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo svoju sopstvenu neubjedljivu konstataciju o prepotčinjavanju snaga milicije i po toj osnovi osporava zaključak Pretresnog vijeća da je dozvolio snagama MUP-a RS pod njegovom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama

¹¹¹⁹ Dokazni predmet 1D328, str. 1-5.

¹¹²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 722, 758.

¹¹²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹²² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 723-727. Žalbeno vijeće primjećuje da su naredbe od 16. maja 1992., 26. maja 1992., 17. juna 1992., 11. jula 1992. i 17. jula 1992. izdali Stanišić i Predsjedništvo RS kako bi organizovali prikupljanje informacija o ratnim zločinima i masovnim zvjerstvima počinjenim nad Srbima za vrijeme oružanog sukoba (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 723-727).

¹¹²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama.¹¹²⁵ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je ovaj argument već razmotrilo i odbilo na jednom drugom mjestu u Presudi.¹¹²⁶

h. Zaključak

328. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku time što je konstatovalo: (i) da milicija i civilni tužiocci nisu funkcionisali nepristrasno;¹¹²⁷ (ii) da su Stanišićeve naredbe od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. bile izdate zbog pažnje međunarodne zajednice;¹¹²⁸ (iii) da je Stanišić imao ovlasti da preduzme mjere protiv zločina, no nije preduzeo dovoljne mjere da im stane u kraj;¹¹²⁹ (iv) da je Stanišić pokrenuo radnje protiv paravojnih snaga samo zato što su one odbile da se stave pod komandu vojske i zbog činjenja krivičnih djela protiv Srba;¹¹³⁰ i (v) da se Stanišić prvenstveno usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima.¹¹³¹ Stanišić nije pokazao ni da je pogrešan zaključak Pretresnog vijeća da on nije preduzeo dovoljne mjere da stane u kraj zločinima i da je umjesto toga dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama, i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama.¹¹³² Prema tome, Stanišićevi argumenti u vezi s njegovom ulogom u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina odbijaju se u potpunosti.

(iv) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom ulogom u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima (pododjeljak (B)(iv) Stanišićeve šeste žalbene osnove)

329. Razmatrajući Stanišićevu ulogu u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima nesrba kao faktor pri ocjenjivanju njegovog doprinosa UZP-u, Pretresno vijeće prvo je konstatovalo da su, pored zatočeničkih centara u SJB-ovima ili pri stanicama milicije, pripadnici milicije bili uključeni i u čuvanje zatočenika u sljedećim zatočeničkim centrima za koje je utvrđeno da su u njima počinjeni zločini: Bileća; logor Luka u Brčkom; hotel kod termoelektrane u Gackom; škola "Nikola Mačkić" u Ključu; zatočenički objekat u fiskulturnoj sali na Palama (dalje u tekstu: fiskulturna sala); logori Omarska i Keraterm u Prijedoru; zgrada Teritorijalne odbrane (dalje u tekstu: TO) u Tesliću; logor

¹¹²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 287, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342, 759.

¹¹²⁶ V. gore, par. 126-127.

¹¹²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 745.

¹¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 752-753.

¹¹²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746-756.

¹¹³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹¹³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹¹³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

Sušica u Vlasenici; i Bunker u Vogošći.¹¹³³ Dalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je MUP RS dijelio odgovornost s Ministarstvom pravde i VRS-om za zatočeničke i kaznene objekte tokom vremena na koje se odnosi Optužnica, bilo da se radilo o osnivanju tih logora, upravljanju tim logorima ili njihovom čuvanju, ili o nekom drugom vidu pomaganja u njihovom funkcionisanju.¹¹³⁴ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Stanišić doprinio njihovom kontinuiranom postojanju i djelovanju time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako one više ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara.¹¹³⁵

a. Argumenti strana

330. Stanišić iznosi argument da se u svojoj ocjeni objektivnog obilježja prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće "nepravilno oslonilo na konstatacije o zatočeničkim logorima, od kojih su mnoge očito netačne"¹¹³⁶ i da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da se uvjeri "na osnovu tih netačnih konstatacija da je on doprinio 'kontinuiranom postojanju i djelovanju' zatočeničkih logora".¹¹³⁷

331. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije izvelo konačnu konstataciju o tome da li je zatočenički logor Luka u Brčkom bio pod kontrolom SDS-a u Bijeljini ili pak milicije u Brčkom.¹¹³⁸

332. Nadalje, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije izvelo konkretne konstatacije u prilog svom zaključku da je MUP RS imao "zajedničku nadležnost" nad logorom Sušica.¹¹³⁹ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je MUP RS imao "zajedničku nadležnost" s kriznim štabom nad logorom Sušica u opštini Vlasenica, pošto polovinom 1992. godine štab MUP-a RS nije imao uticaja nad kriznim štabom u Vlasenici, što je "navelo srpsko rukovodstvo da pokuša ukinuti 'prividn[u] nezavisnos[t] i autonomij[u]' kriznih štabova".¹¹⁴⁰ On tvrdi da "to, međutim, nije

¹¹³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 760.

¹¹³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹¹³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 289.

¹¹³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 300.

¹¹³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 290, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 760.

¹¹³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 760.

¹¹⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 292, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 54, 260.

uspjelo, i da je svjedok Đokanović posvjedočio da se ništa nije promijenilo osim naziva krizni štab."¹¹⁴¹

333. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo i u vezi s fiskulturnom salom na Palama jer nije izvelo konstatacije u prilog svom zaključku da je MUP RS "čuvao" fiskulturnu salu.¹¹⁴² Stanišić iznosi i argument da je Pretresno vijeće počinilo grešku jer nije uzelo u obzir podatak da je Krizni štab na Palama bio pod kontrolom SDS-a,¹¹⁴³ i da je on preduzeo korake da smijeni Koromana, načelnika SJB-a Pale i načelnika milicije koja je čuvala fiskulturnu salu, "ali bez uspjeha zbog jake lokalne podrške Koromanu".¹¹⁴⁴ Stanišić nadalje ukazuje na iskaz svjedoka Slobodana Markovića (dalje u tekstu: svjedok Marković), člana Komisije za razmjenu zarobljenika osnovane 8. maja 1992.,¹¹⁴⁵ da mu je tokom rada na razmjeni zarobljenika na Palama Stanišić kazao da se prema zatvorenicima ponaša u skladu sa Ženevskim konvencijama I-IV od 12. avgusta 1949. (dalje u tekstu: Ženevske konvencije), iako su razmjene spadale u nadležnost Ministarstva pravde i VRS-a, a da Stanišić nije imao ovlaštenja po tom pitanju.¹¹⁴⁶

334. Kada je riječ o opštini Gacko, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što: (i) nije izvelo konstatacije kojima bi potkrijepilo svoje zaključke da je MUP RS "kontrolisao" hotel kod termoelektrane u Gackom;¹¹⁴⁷ i (ii) nije uzelo u obzir svoju raniju konstataciju o teškoćama u vezama,¹¹⁴⁸ te da je načelnik SJB-a Popović komisiji za zatočeničke objekte u opštinama Trebinje, Gacko i Bileća¹¹⁴⁹ (dalje u tekstu: Druga komisija za zatočeničke objekte) rekao da u Gackom nije bilo zarobljenika.¹¹⁵⁰

¹¹⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 292, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 262, dokazni predmet P397.02, str. 10576, P397.04, str. 10773-10774.

¹¹⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 760.

¹¹⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 852.

¹¹⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 698, 700, 852, Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27226-27227, ST127, 17. juni 2010., T. 11924-11925, dokazni predmet P2461.

¹¹⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 616.

¹¹⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 617, svjedoka Markovića, 12. juli 2010., T. 12674-12675, 12690, svjedoka Markovića, 13. juli 2010., T. 12730.

¹¹⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 760.

¹¹⁴⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 294, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 74, Krulja, 26. oktobar 2009., T. 1992.

¹¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 673.

¹¹⁵⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 294, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 673, dokazni predmet P165.

335. Stanišić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je u Ključu vlast preuzeta krajem jula 1992. u "koordinisanoj akciji" odreda milicije i VRS-a, uz prepotčinjavanje milicije vojnoj komandi.¹¹⁵¹ On tvrdi da dokazi nadalje pokazuju da je u avgustu 1992. MUP RS bio obaviješten da u opštini nema zatočeničkih logora.¹¹⁵²

336. Po pitanju zatočeničkog logora Omarska, Stanišić kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije uzelo u obzir podatak da je logor osnovan po odluci Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, prema naredbi Kriznog štaba Prijedor, "čime je on očigledno prekršio svoje nadležnosti i ovlaštenja".¹¹⁵³

337. U vezi s Bunkerom, zatočeničkim centrom u Vogošći, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da se pozove na dokaze da je njime upravljao Branko Vlačo, kojeg su imenovalе vojne vlasti,¹¹⁵⁴ i da je za taj zatočenički centar *de facto* i *de jure* bilo zaduženo Ministarstvo pravde.¹¹⁵⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir podatak da je problem nepoštovanja MUP-a RS od strane autonomnih lokalnih vlasti bio posebno izražen u Vogošći.¹¹⁵⁶ S tim u vezi, Stanišić tvrdi da ga je to što Maksimović, načelnik SJB-a Vogošća, nije poštovao naređenja, kao i činjenica da je prihvatao uputstva samo od kriznog štaba, navelo da Maksimovića smijeni, a da MUP RS protiv njega podigne krivičnu prijavu.¹¹⁵⁷

¹¹⁵¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 405, 502, Vidosava Kovačevića, 15. septembar 2011., T. 24316, Slavka Lisicu, 1. mart 2012., T. 26933-26934, 26999.

¹¹⁵² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 426, dokazni predmet P972.

¹¹⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 296, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 422, 856, dokazne predmete P1560, 1D166. S tim u vezi, Stanišić tvrdi da je Drljaču imenovao Krizni štab Prijedor (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 296 gdje se upućuje na dokazni predmet P2462, ST161, 19. novembar 2009., T. 3439-3443, Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27240-27241, 27251-27252).

¹¹⁵⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, gdje se upućuje na Momčila Mandića, 4. maj 2010., T. 9535-9536. Stanišić nadalje tvrdi da uprkos iskazu Momčila Mandića, Pretresno vijeće "nije izvelo definitivnu konstataciju da li je Vlačo bio pripadnik milicije ili službenik Ministarstva pravde" (Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 438, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 879).

¹¹⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, gdje se upućuje na dokazne predmete P1318.30, P1318.31, P1318.33, P1872, P1308, P1475, svjedoka Markovića, 12. juli 2010., T. 12673-12675.

¹¹⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, gdje se upućuje na Dragu Borovčanina, 24. februar 2010., T. 6772.

¹¹⁵⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D106, 1D182, 1D184, 1D186.

338. Stanišić takođe kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se nije pozvalo na iskaz svjedoka Predraga Radulovića (dalje u tekstu: svjedok Radulović) o izvještajima iz tog perioda koji ukazuju na to da 1992. Stanišić nije bio obaviješten o zbivanjima u opštinama Prijedor i Teslić.¹¹⁵⁸

339. Stanišić nadalje smatra da je konstatacija Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja nad snagama MUP-a RS koje su bile anagažovane u zatočeničkim centrima "kontaminirana" time što se Pretresno vijeće nepravilno oslonilo na vlastite konstatacije koje je izvelo o rukovodstvu bosanskih Srba.¹¹⁵⁹ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da on nije preduzeo odlučne mjere da povuče snage MUP-a RS kako one ne bi više bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara, za koje su odgovornost dijelili Ministarstvo pravde, VRS i MUP RS.¹¹⁶⁰ S tim u vezi, Stanišić se poziva na argumente iznesene ranije u njegovom žalbenom podnesku da on "nije imao ovlasti da povuče prepotčinjene snage MUP-a RS", a da mu je Pretresno vijeće pripisalo kriminalno ponašanje tih prepotčinjenih snaga, pri čemu nije izričito konstatovalo da je on imao nadležnost nad tim snagama.¹¹⁶¹ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je svoj zaključak da je on imao nadležnost nad tim snagama utemeljilo na konstataciji da je rukovodstvo bosanskih Srba imalo kontrolu nad dešavanjima u opštinama.¹¹⁶²

340. Na kraju, Stanišić tvrdi da se na osnovu tih netačnih konstatacija nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo uvjeriti da je Stanišić doprinio "kontinuiranom postojanju i djelovanju" zatočeničkih logora.¹¹⁶³

341. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno izvelo konstataciju da je Stanišić doprinio kontinuiranom postojanju i djelovanju zatočeničkih objekata time što je propustio da preduzme mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče

¹¹⁵⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11205-11209.

¹¹⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 299, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 761. Konkretnije, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće svoj zaključak da je on imao nadležnost nad prepotčinjenim snagama MUP-a RS pogrešno utemeljilo na svojoj konstataciji da je rukovodstvo bosanskih Srba imalo kontrolu nad zbivanjima u Opštinama (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 299).

¹¹⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 228-229, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 761.

¹¹⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 299, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 269 i njegovu cjelokupnu prvu žalbenu osnovu. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 228-229.

¹¹⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 299.

¹¹⁶³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 300, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 761.

pripadnike MUP-a RS koji su radili u tim objektima.¹¹⁶⁴ Tužilaštvo kaže da iako je Stanišić najkasnije početkom juna 1992. znao za protivpravna zatočenja nesrba,¹¹⁶⁵ on nije povukao svoje osoblje iz tih objekata, već je, sasvim suprotno, obavijestio svoje potčinjene da im, prema potrebi, mogu pomagati pripadnici rezervnog sastava milicije.¹¹⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da se u Stanišićevom argumentu da su snage milicije u zatočeničkim objektima bile prepotčinjene vojsci "ignoriše da je on izričito naznačio svojim potčinjenima da mogu i dalje da angažuju pripadnike rezervnog sastava milicije da rade u tim objektima".¹¹⁶⁷ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Stanišićeve naredbe potčinjenima kojima se reguliše postupanje prema zatočenicima pokazuju da je on mogao povući pripadnike MUP-a RS iz zatočeničkih objekata.¹¹⁶⁸ Tužilaštvo smatra da Stanišićev argument da je izdavao takve naredbe, ali da nije imao nadležnost ili ovlaštenja nad osobljem u zatočeničkim objektima, protivrječi zdravom razumu¹¹⁶⁹ i da ga treba odbaciti bez razmatranja.¹¹⁷⁰

342. Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišićeve prigovore na konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima nad "pojedinačnim" zatočeničkim objektima treba odbaciti bez

¹¹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 761. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 115-116.

¹¹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 762; i na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 614-621, 623-625, 763-764. S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da je do jula 1992. Stanišić znao da je u ARK-u "par hiljada" Muslimana i Hrvata bilo zatočeno na različitim lokacijama i da MUP RS obezbjeđuje zatočeničke logore u kojima su vladali loši uslovi i nisu se poštovala međunarodne norme (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 631, 638).

¹¹⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 667. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stanišić znao da među pripadnicima rezervnog sastava milicije ima "lopova i kriminalaca" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 600, 643, 743).

¹¹⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 151, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 299. Prema tužilaštvu, iako Stanišić na osnovu tvrdnje da je milicija koja je radila u tim objektima bila prepotčinjena vojsci osporava zaključak Pretresnog vijeća da je MUP RS imao odgovornost nad zatočeničkim objektima, taj argument se ne može prihvatiti iz sljedećih razloga: (i) njegova dužnost da zaštiti civilno stanovništvo njemu je nametala obavezu da provodi istrage kako bi se utvrdio identitet počilaca, bez obzira na njihovu pripadnost; (ii) MUP RS je zajedno s Ministarstvom pravde i VRS-om snosio odgovornost za zatočeničke objekte, a brojne stanice milicije služile su kao zatočenički objekti; te (iii) izobilje dokaza ukazuje na Stanišićevu duboku umiješanost u zatočenja nesrba (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 78-80).

¹¹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 151, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 11-13, 79-83.

¹¹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 151, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 276-277.

¹¹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 151, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 22.

razmatranja.¹¹⁷¹ Konkretno, tužilaštvo navodi da Stanišić: (i) ignoriše konstatacije Pretresnog vijeća iz prvog toma Prvostepene presude o zatočeničkom logoru Sušica, fiskulturnoj sali na Palama i hotelu kod termoelektrane u Gackom;¹¹⁷² (ii) pogrešno prikazuje dokaze za koje tvrdi da ih je Pretresno vijeće zanemarilo,¹¹⁷³ ponavlja svoje argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku,¹¹⁷⁴ te se poziva na dokaze a ne pokazuje u čemu je greška;¹¹⁷⁵ (iii) ne navodi kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je zatočenički centar Luka u Brčkom "bio pod kontrolom ili SDS-a Bijeljina ili milicije iz Brčkog", s obzirom na to da su pripadnici MUP-a RS bili uključeni u rad logora;¹¹⁷⁶ i (iv) nastoji da uvede svoju vlastitu ocjenu dokaza o ovlaštenjima

¹¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 18-19, 23-24, 26-27.

¹¹⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 291. U vezi sa zatočeničkim logorom Sušica, tužilaštvo ukazuje na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) odluke u vezi s logorom i tamo zatočenima donosili su krizni štab i MUP RS; (ii) među stražarima u logoru bilo je pripadnika MUP-a RS; (iii) MUP RS je primao izvještaje o logoru; i (iv) zatočenici su iz logora odvođeni po ovlaštenju načelnika SJB-a Vlasenica (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 1452, 1456, 1471). U vezi s fiskulturnom salom na Palama, tužilaštvo se poziva na to da se Pretresno vijeće oslonilo na iskaze zatočenika da su objekat čuvali pripadnici milicije s Pala i rezervnog sastava milicije (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 1319, 1323, 1326, 1330). Što se tiče hotela kod termoelektrane u Gackom, tužilaštvo se poziva na konstataciju Pretresnog vijeća da je objekat bio pod komandom Radinka Ćorića i Ranka Ignjatovića, koji su obojica bili službenici MUP-a RS, a da su naređenja u objektu izdavali Popović, kao i Božidar Vučurević, predsjednik SAO Hercegovine (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 1220).

¹¹⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na, između ostalog, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293 (tužilaštvo smatra da dokaz na koji se Stanišić poziva samo potvrđuje da je on 1994. godine imenovao Koromana na položaje u MUP-u RS, dokazni predmet P2461, str. 3-4), 298 (gdje zapravo stoji sljedeće: (i) svjedok Radulović posvjedočio je da je u razgovoru 2000. godine Stanišić "kazao da o većini stvari o kojima smo razgovarali [Stanišić] nije bio obaviješten"; (ii) svjedok Radulović imao je "utisak" da je Stanišić "zaista bio nedovoljno obaviješten"; (iii) Stanišić je "znao za događaje u Prijedoru i Tesliću i Doboju zato što su to bili dobro poznati slučajevi i događaji za koje je svako ko je živio u Republici Srpskoj mogao da zna"; i (iv) prema shvatanju svjedoka Radulovića, Stanišić "nije bio blagovremeno obavještavan o tim događajima"), gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11206-11209).

¹¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upoređuje Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, sa Stanišićevim završnim pretresnim podneskom, par. 498, 501, 574, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 296, sa Stanišićevim završnim pretresnim podneskom, par. 571, 610, i Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297, sa Stanišićevim završnim pretresnim podneskom, par. 509, 572.

¹¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152.

¹¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 290, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 1101.

MUP-a RS nad zatočeničkim centrom Sušica, a da pri tom ne pokazuje da je učinjena ikakva greška.¹¹⁷⁷

343. U svojoj replici, Stanišić tvrdi da se argumenti tužilaštva o zločinima vezanim za zatočeničke objekte ne bave pitanjima nadležnosti i ovlaštenja, te da on nije imao nikakva ovlaštenja nad zatočeničkim logorima ili snagama zaduženim za čuvanje tih objekata.¹¹⁷⁸ On osim toga tvrdi da njemu tužilaštvo ne može pripisati radnje pripadnika MUP-a RS koji su čuvali zatočeničke logore, budući da nije izvedena konačna konstatacija o ovlaštenjima nad prepotčinjenim snagama.¹¹⁷⁹

b. Analiza

344. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo, budući da nije izvelo konačnu konstataciju o tome da li je zatočenički logor Luka u Brčkom "bio pod kontrolom ili SDS-a Bijeljina ili milicije iz Brčkog",¹¹⁸⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije iznijelo izričitu konstataciju o tome koje su vlasti imale kontrolu nad zatočeničkim logorom Luka. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Gorana Jelisića (dalje u tekstu: Jelisić), koji je bio glavni u logoru, ponekad viđali u plavoj uniformi kakvu je nosila milicija u bivšoj Jugoslaviji, a ponekad u vojnoj maskirnoj uniformi.¹¹⁸¹ Pretresno vijeće se pozvalo na dokaze koji ukazuju na to da je Jelisić bio pripadnik snaga rezervne milicije, ali se pozvalo i na dokaze da se "činilo da Jelisić izvršava naređenja Vojkana Đurkovića, člana SDS-a".¹¹⁸² Međutim, Vijeće je ukazalo i na dokaze da je Jelisić bio pripadnik jedne paravojne organizacije.¹¹⁸³ Pretresno vijeće se osim toga pozvalo na dokaze da SJB Brčko nije imao nadležnost nad zatočeničkim logorom Luka i da je logor bio pod kontrolom vojske.¹¹⁸⁴ Pored toga, Pretresno vijeće se pozvalo na dokaze da su pripadnici MUP-a RS Brčko dolazili u logor i da su pripadnici milicije saslušavali i ponekad zlostavljali zatočenike.¹¹⁸⁵ Pretresno vijeće takođe se pozvalo na dokaze da su stražari u logoru Luka bili srpski vojnici iz Srbije, Bijeljine i Brčkog i da su pripadnici Crvenih beretki u logoru Luka zatočavali

¹¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 152, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 292.

¹¹⁷⁸ Stanišićeva replika, par. 79, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 133, 142-143, 150-152.

¹¹⁷⁹ Stanišićeva replika, par. 79, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 133, 143, 150-152.

¹¹⁸⁰ V. gore, par. 331.

¹¹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1079.

¹¹⁸² Prvostepena presuda, tom 1, par. 1079.

¹¹⁸³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1079.

¹¹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1080.

Muslimane.¹¹⁸⁶ S obzirom na protivvrječne dokaze na koje se pozvalo Pretresno vijeće i imajući u vidu da Pretresno vijeće nije konstatovalo koje su tačno vlasti imale nadležnost nad zatočeničkim logorom Luka, Žalbena vijeće smatra da konstatacija Pretresnog vijeća da Stanišić nije preduzeo odlučne mjere da se logor Luka zatvori ili da se iz njega povuku snage MUP-a RS, kao i oslanjanje Pretresnog vijeća na tu konstataciju pri ocjeni Stanišićevog doprinosa UZP-u¹¹⁸⁷ nije razumno, i da predstavlja grešku. Uticaj te greške ocijenice se kasnije u ovoj Presudi.¹¹⁸⁸

345. Što se tiče Stanišićevih argumenata u vezi sa zatočeničkim logorom Sušica u Vlasenici,¹¹⁸⁹ Žalbena vijeće smatra da se zaključak Pretresnog vijeća mora tumačiti zajedno s činjeničnim konstatacijama izvedenim ranije u Prvostepenoj presudi. Konkretno, Žalbena vijeće ukazuje na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) odluke koje se odnose na zatočenički logor Sušica i zatočenike donosili su Krizni štab i MUP RS, koji su primali dnevne izvještaje o situaciji u logoru;¹¹⁹⁰ i (ii) pripadnici milicije učestvovali su u čuvanju, premlaćivanju i zlostavljanju zatočenika u logoru.¹¹⁹¹ S obzirom na Stanišićev argument da štab MUP-a RS nije imao uticaja na Krizni štab u Vlasenici, Žalbena vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste izvelo konstatacije koje sugerišu da je Krizni štab imao određeni stepen autonomije u Vlasenici.¹¹⁹² Međutim, Stanišić samo ukazuje na konstatacije Pretresnog vijeća i dokaze da je Krizni štab imao određeni stepen autonomije u Vlasenici,¹¹⁹³ a ne pokazuje kako ta navodna autonomija Kriznog štaba potkopava zaključak Pretresnog vijeća da je nad logorom Sušica u opštini Vlasenica MUP RS imao "zajedničku nadležnost"¹¹⁹⁴ s Kriznim štabom. S obzirom na te konstatacije, Žalbena vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku time što nije izvelo konstatacije u prilog svom zaključku da su MUP RS i Krizni štab u Vlasenici nad zatočeničkim logorom Sušica imali zajedničku nadležnost.

¹¹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1080.

¹¹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1080.

¹¹⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹¹⁸⁸ V. dolje, par. 354-355.

¹¹⁸⁹ V. gore, par. 332.

¹¹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1452.

¹¹⁹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1453-1460, 1477-1478, 1485, 1487, 1490.

¹¹⁹² Pretresno vijeće je ustanovilo da u periodu od maja do jula 1992. štab MUP-a RS nije imao nikakvog uticaja na neke SJB-ove, uključujući i SJB u Vlasenici, (Prvostepena presuda, tom 2, par. 54) i da je Dragan Đokanović (dalje u tekstu: svjedok Đokanović) – kojeg je 9. juna 1992. Karadžić imenovao na položaj republičkog povjerenika i zadužio ga da formira opštinska ratna povjereništa i da vlast vrati u ruke izabranih lokalnih civilnih organa – otišao u nekoliko opština, uključujući Vlasenicu, i da su se, uprkos svojoj prividnoj nezavisnosti i autonomiji, krizni štabovi bez pogovora reorganizovali prema Đokanovićevim uputstvima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 260).

¹¹⁹³ V. gore, par. 332.

¹¹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 760.

346. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj konstataciji u vezi s fiskulturnom salom na Palama,¹¹⁹⁵ Žalbeno vijeće prvo podsjeća da je Pretresno vijeće ustanovilo da su pripadnici SJB-a Pale, rezervnih snaga milicije i specijalne jedinice milicije bili umiješani u premlaćivanja u fiskulturnoj sali,¹¹⁹⁶ da su jedinice milicije s Pala čuvale zatočenike,¹¹⁹⁷ i da je "lokalna milicija, preko Koromana, bila potčinjena MUP-u RS, koji je bio pod kontrolom Miće Stanišića".¹¹⁹⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo, odnosno da nije izvelo konstatacije u prilog svom zaključku da su pripadnici milicije, potčinjeni MUP-u RS, čuvali fiskulturnu salu. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije uzelo u obzir sopstvenu konstataciju da je Krizni štab na Palama bio pod kontrolom SDS-a,¹¹⁹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić nije pokazao na koji način je ta navodna greška uticala na zaključak Pretresnog vijeća da su pripadnici milicije, potčinjeni MUP-u RS koji je bio pod Stanišićevom kontrolom, čuvali fiskulturnu salu. Stanišićevi argumenti se stoga odbijaju.

347. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije uvažilo sopstvenu konstataciju da je on preduzeo mjere da smijeni Koromana, načelnika SJB-a Pale i načelnika snaga milicije koje su čuvale fiskulturnu salu, no da u tome nije uspio zbog jake lokalne podrške Koromanu,¹²⁰⁰ Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da je postupak protiv Koromana pokrenut krajem 1992. i nije se odnosio na zločine za koje se tereti u Optužnici, nego na krivična djela kao što su krađa i povreda službene dužnosti.¹²⁰¹ Stanišićev argument dakle ne pokazuje da je počinjena greška u konstataciji Pretresnog vijeća da je on propustio da preduzme odlučne mjere u vezi sa zločinima počinjenim u zatočeničkim logorima, za koje je odgovornost snosio i MUP RS.¹²⁰² Što se tiče Stanišićevog argumenta zasnovanog na svjedočenju svjedoka Markovića,¹²⁰³ Žalbeno vijeće ima u vidu ocjenu dokaza Pretresnog vijeća da su pripadnici snaga milicije Pale i rezervnih snaga milicije čuvali objekat, kojom prilikom je ocijenjen i iskaz svjedoka

¹¹⁹⁵ V. gore, par. 333.

¹¹⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1325, 1330-1331, 1338-1339, 1342; Prvostepena presuda, tom 2, par. 851.

¹¹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1319, 1339, 1341.

¹¹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 852.

¹¹⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 852. V. gore, par. 334. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 1298, 1343.

¹²⁰⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 698, 700, 852, dokazni predmet P2461, ST127, 17. juni 2010., T. 11924-11925, Tomislava Kovača, 9. mart 2012., T. 27226-27227.

¹²⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

¹²⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 761. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 754, 757, 760.

¹²⁰³ V. gore, par. 333.

Markovića s tim u vezi.¹²⁰⁴ S obzirom na te konstatacije, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir iskaz svjedoka Markovića. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u ocjeni njegovog doprinosa UZP-u oslonilo na dokaze koji ukazuju na njegove propuste u vezi s fiskulturnom salom na Palama. Prema tome, Stanišićevi argumenti se odbijaju.

348. Stanišić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama o hotelu kod termoelektrane u Gackom.¹²⁰⁵ Žalbeno vijeće prvo ukazuje na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) hotel kod termoelektrane u Gackom je bio pod komandom pripadnika snaga milicije; (ii) naređenja u objektu izdavao je načelnik SJB-a Popović; i (iii) pripadnici snaga milicije čuvali su i zlostavljali zatočenike.¹²⁰⁶ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku time što nije izvelo konstatacije u prilog svom zaključku da je MUP RS "kontrolisao" hotel kod termoelektrane u Gackom. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije u obzir uzelo svoje prethodne konstatacije,¹²⁰⁷ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao kako problemi s vezama u opštini Trebinje, na koje se on poziva, obesnažuju zaključak Pretresnog vijeća da je MUP RS kontrolisao hotel kod termoelektrane u Gackom. Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se izvještaj na koji se Stanišić poziva u svom argumentu da je Popović Drugoj komisiji za zatočeničke objekte rekao da u Gackom nema zatočenika, odnosi na period od sredine do kraja avgusta 1992.,¹²⁰⁸ dok su se zločini za koje je Stanišić proglašen odgovornim dogodili u periodu od juna 1992. nadalje.¹²⁰⁹ Štaviše, s obzirom na dokaze na koje se poziva Pretresno vijeće, a koji se, između ostalog, odnose na zatočenje svjedoka Osmana Musića i drugih pojedinaca tokom mjeseca juna 1992.,¹²¹⁰ Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je u relevantnom periodu u hotelu kod termoelektrane u Gackom bilo zarobljenika. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na činjenicu da on nije preduzeo mjere u vezi s hotelom kod termoelektrane u opštini Gacko. Stanišićevi argumenti s tim u vezi se stoga odbijaju.

¹²⁰⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1319, 1323, 1330.

¹²⁰⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 291, 294. V. gore, par. 334.

¹²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1220, 1221, 1222, 1229, 1230, 1232, 1239.

¹²⁰⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 294, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 74, svjedoka Krulja, 26. oktobar 2009., T. 1992.

¹²⁰⁸ Dokazni predmet P165.

¹²⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1220-1227.

¹²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1220-1227.

349. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je vlast u opštini Ključ preuzeta krajem jula 1992. u zajedničkoj akciji snaga milicije i VRS-a,¹²¹¹ Žalbeno vijeće smatra da sadejstvo između pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka i VRS-a, što je utvrdilo Pretresno vijeće,¹²¹² ne podriva konstataciju Pretresnog vijeća da su pripadnici snaga milicije bili među onima koji su čuvali zatočenike u školi "Nikola Mačkić". Žalbeno vijeće s tim u vezi ukazuje na konstatacije Pretresnog vijeća da su pripadnici snaga milicije u Ključu, SOM-a CSB-a Banja Luka i rezervne milicije bili uključeni u privođenje, saslušavanje i zlostavljanje zatočenika u školi "Nikola Mačkić".¹²¹³ Žalbeno vijeće takođe ima u vidu da dokazni predmet P972 nosi datum 27. avgust 1992., dok su djela za koja je Stanišić proglašen odgovornim počinjena od maja 1992. nadalje.¹²¹⁴ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u konstatacijama u odnosu na opštinu Ključ.

350. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije uzelo u obzir podatak da je zatočenički logor Omarska osnovan po odluci Drljače, prema naredbi Kriznog štaba Prijedor, "čime je on očigledno prekršio svoje nadležnosti i ovlaštenja",¹²¹⁵ Žalbeno vijeće ukazuje na konstataciju Pretresnog vijeća da je za zatočenički centar Omarska bio zadužen SJB Prijedor.¹²¹⁶ Žalbeno vijeće prema tome smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku, te se njegovi argumenti odbijaju.

351. Što se tiče Stanišićevih argumenata u vezi s Bunkerom u opštini Vogošća, Žalbeno vijeće ukazuje na konstataciju Pretresnog vijeća da je Branko Vlaćo, upravnik Bunkera, bio ili pripadnik milicije ili službenik Ministarstva pravde RS.¹²¹⁷ Dakle, suprotno Stanišićevim tvrdnjama,¹²¹⁸ Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve odgovornosti razmotrilo mogućnost da je Ministarstvo pravde bilo zaduženo za taj zatočenički centar. U vezi sa Stanišićevim argumentom da su u opštini Vogošća lokalne vlasti djelovale autonomno od MUP-a RS, Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da u maju i junu 1992. neki načelnici CSB-ova nisu bili u stanju da kontrolišu situaciju i da se nose s načelnicima stanica javne bezbjednosti na svom području, a da je taj problem "posebno bio izražen u Vogošći i Zvorniku".¹²¹⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo,

¹²¹¹ V. gore, par. 335.

¹²¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 405, 502.

¹²¹³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 308.

¹²¹⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 331-339.

¹²¹⁵ V. gore, par. 336.

¹²¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 422, 486. V. dolje, par. 806.

¹²¹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1543.

¹²¹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 297.

¹²¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 583.

međutim, da je Maksimović, načelnik SJB-a Vogošća, bio proglašen krivim za kršenje radne obaveze i zloupotrebu službenog položaja i da ga je Stanišić privremeno razriješio dužnosti,¹²²⁰ što pokazuje da čak i ako su pripadnici SJB-ova odbijali da slijede naređenja, Stanišić je imao ovlaštenja da ih smijeni. Prema tome, Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da su pripadnici milicije bili uključeni u čuvanje zatočenika u Bunkeru u Vogošći. Stanišićevi argumenti u vezi s tim se odbijaju.

352. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje svjedoka Radulovića o izvještajima koji pokazuju da on, Stanišić, tokom 1992. nije imao saznanja o zločinima nad nesrbima u opštinama Prijedor i Teslić,¹²²¹ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir iskaz svjedoka Radulovića. Pretresno vijeće je konstatovalo da su informacije iz izvještaja koji nisu bili podneseni Stanišiću njemu ipak bile proslijeđene "posredstvom rukovodstva u Banjoj Luci".¹²²² Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da, uprkos teškoćama u periodu od aprila do avgusta 1992., sistem veze unutar MUP-a RS jeste funkcionisao.¹²²³ Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u razmatranju dokaza kada je ocjenjivalo njegovu ulogu u hapšenju i zatočavanju nesrba u opštinama Prijedor i Teslić. Shodno tome, Stanišićev argument se odbija.

353. Konačno, u mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da nije imao ovlasti da iz zatočeničkih logora povuče prepotčinjene snage MUP-a RS,¹²²⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da on tu tvrdnju potkrepljuje tek izjavom da nije imao ovlaštenja da povuče pripadnike koji su bili prepotčinjeni vojsci radi borbenih dejstava. Time Stanišić nije pokazao kako taj navodni nedostatak ovlaštenja da prepotčinjene pripadnike snaga MUP-a RS povuče iz borbenih dejstava utiče na konstatacije Pretresnog vijeća da je on propustio da preduzme odlučne mjere i povuče one snage MUP-a RS koje su bile uključene u funkcionisanje zatočeničkih centara, za koje su zajednički bili odgovorni Ministarstvo pravde, VRS i MUP RS.¹²²⁵ Pored toga, u argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je na osnovu svoje konstatacije da je rukovodstvo bosanskih Srba imalo kontrolu nad zbivanjima u Opštinama konstatovalo da je on imao ovlaštenja nad prepotčinjenim snagama MUP-a RS, Stanišić ignoriše konstatacije koje je Pretresno vijeće izvelo na osnovu čitavog niza dokaza, a

¹²²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 707.

¹²²¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 298. V. gore, par. 338.

¹²²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 689.

¹²²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690.

¹²²⁴ V. gore, par. 338.

¹²²⁵ V. gore, par. 245.

koje se konkretno odnose na njegova ovlaštenja nad različitim zatočeničkim objektima.¹²²⁶ Stanišićevi argumenti se stoga odbijaju.

c. Zaključak

354. Žalbeno vijeće je utvrdilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Stanišić propustio da preduzme odlučne mjere da zatvori zatočenički logor Luka u Brčkom ili da iz logora povuče snage MUP-a RS, kao i kada se oslonilo na taj njegov propust pri ocjenjivanju njegovog doprinosa UZP-u.¹²²⁷ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da je potvrdilo konstatacije Pretresnog vijeća u vezi sa zatočeničkim logorom Sušica u Vlasenici, fiskulturnom salom na Palama, hotelom kod termoelektrane u Gackom, školom "Nikola Mačkić" u Ključu, logorom Omarska u Prijedoru, zgradom TO-a u Tesliću i Bunkerom u Vogošći.¹²²⁸ Na osnovu tih potvrđenih konstatacija, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razumno pretresno vijeće moglo izvesti zaključak da je Stanišić "kontinuiranom postojanju i djelovanju [zatočeničkih i kazneno-popravnih objekata za koje su odgovornost dijelili MUP RS, Ministarstvo pravde i VRS] doprinio time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara".¹²²⁹

355. Uprkos tome, prilikom ocjenjivanja da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao da izvede zaključak van razumne sumnje da su Stanišićeve relevantne radnje i ponašanje znatno doprinijeli UZP-u, Žalbeno vijeće će razmotriti njegovu ulogu u protivpravnim hapšenjima i pritvaranju nesrba – to jest Stanišićev doprinos kontinuiranom postojanju i djelovanju zatočeničkih i kazneno-popravnih objekata za koje je MUP RS dijelio odgovornost s Ministarstvom pravde i VRS-om – pri čemu neće uzeti u obzir poništenu konstataciju Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi u zatočeničkom logoru Luka u Brčkom.

(d) Zaključak

356. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada je propustilo da izvede konstatacije o tome da li su Stanišićeve radnje i ponašanje doprinijeli ostvarenju UZP-a i da li je njegov doprinos bio značajan, čime je Vijeće propustilo da iznese obrazloženo mišljenje.¹²³⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da se propust pretresnog vijeća da iznese obrazloženo mišljenje smatra

¹²²⁶ V. gore, par. 344-352. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 760-761.

¹²²⁷ V. gore, par. 344.

¹²²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 760.

¹²²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹²³⁰ V. gore, par. 136-142.

pogrešnom primjenom prava zbog koje Žalbena vijeće može da razmotri relevantne dokaze i činjenične konstatacije kako bi utvrdilo da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao da izvede van razumne sumnje zaključke koje osporava žalilac.¹²³¹ Stoga će Žalbena vijeće, na osnovu konstatacija Pretresnog vijeća i dokaza na koje se oslonilo Pretresno vijeće, a na koje su upozorile strane u postupku, ocijeniti da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti van razumne sumnje da je Stanišić značajno doprinio UZP-u.

357. Po pitanju zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a, Žalbena vijeće je potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da je, najkasnije od 24. oktobra 1991. i tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, "zaista postojao zajednički plan, čiji je cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države činjenjem [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a]".¹²³²

358. Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da je vlast u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik preuzeta tokom aprila i juna 1992., u skladu s Uputstvom s varijantom A i B, zajedničkom akcijom MUP-a RS i drugih srpskih snaga, ponekad prethodnim nedopuštenim zauzimanjem glavnih objekata u gradu od strane snaga milicije.¹²³³ Prema Pretresnom vijeću, uslijedio je masovan egzodus i nedobrovoljni odlazak Muslimana, Hrvata i drugih nesrba iz njihovih domova, zajednica, sela i gradova, isprovociran bilo nasilnim sredstvima koja su za sobom povlačila protivpravno zatočenje u mjesnim SJB-ovima, improvizovanim logorima i centrima, bilo nametanjem surovih uslova nemogućih za život i diskriminatornih mjera od strane srpskih snaga, uključujući pripadnike MUP-a RS.¹²³⁴

359. Kada je riječ o Stanišićevom doprinosu UZP-u, Žalbena vijeće podsjeća da Stanišić nije pokazao nijednu grešku u konstatacijama Pretresnog vijeća navedenim pod podnaslovom "Stanišićev doprinos UZP-u", a u vezi sa sljedećim faktorima: (i) Stanišićevom ulogom u stvaranju organa i politike bosanskih Srba;¹²³⁵ (ii) ulogom snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima i preuzimanju vlasti u opštinama RS-a te Stanišićevim radnjama u tom pogledu, izuzev imenovanja svjedoka Todorovića i Krste Savića, koja su uzeta u obzir kao dokaz da je Stanišić neposredno

¹²³¹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293. V. gore, par. 19, 142.

¹²³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 313. V. gore, par. 63-71.

¹²³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 133-1691.

¹²³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 133-1691.

¹²³⁵ V. gore, par. 145-220.

imenovao učesnike u UZP-u u MUP-u RS, što je Žalbeno vijeće poništilo;¹²³⁶ (iii) Stanišićevom ulogom u sprečavanju, istrazi i dokumentovanju zločina;¹²³⁷ i (iv) Stanišićevom ulogom u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima, izuzev njegove uloge u zatočeničkom logoru Luka u Brčkom, što je Žalbeno vijeće poništilo.¹²³⁸

360. Što se tiče prvog faktora, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, između ostalog, Stanišić: (i) bio uključen u osnivanje institucija bosanskih Srba u BiH, uključujući SDS i MUP RS;¹²³⁹ (ii) bio u bliskoj vezi s Karadžićem, "vodećim učesnikom u UZP-u", bar od juna 1991., kao i u mjesecima koji su prethodili osnivanju RS;¹²⁴⁰ (iii) od početka 1992. nadalje bio ključni član organa koji su donosili odluke;¹²⁴¹ (iv) bio svjestan Uputstva s varijantom A i B, pošto je miliciji dodijeljenja ključna uloga u provođenju tog Uputstva;¹²⁴² (v) od 1. aprila 1992. godine nadalje, izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS;¹²⁴³ i (vi) svojim učešćem u institucijama bosanskih Srba učestvovao je u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba, kako je ona evoluirala.¹²⁴⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da njegovo "ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvo na sjednicama Skupštine RS, prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova — sve to ukazuje na njegovo dobrovoljno učešće u stvaranju zasebnog srpskog entiteta u BiH putem etničke podjele teritorije".¹²⁴⁵ Pretresno vijeće takođe je utvrdilo da je Stanišić imao sveukupnu komandu i kontrolu nad snagama milicije MUP-a RS, kao i nad svim drugim organima unutrašnjih poslova.¹²⁴⁶

361. U vezi s drugim faktorom, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić: (i) 15. maja 1992. godine naredio načelnicima CSB-ova i SJB-ova da snage MUP-a RS organizuju u "ratne jedinice";¹²⁴⁷ (ii) izdavao naredbe snagama milicije, kako redovnim tako i rezervnim jedinicama, da učestvuju u "koordiniranoj akciji s oružanim snagama" i obezbijedio naoružavanje snaga MUP-a RS;¹²⁴⁸ (iii) angažovao snage milicije u združenim borbenim dejstvima s vojskom u svrhu provođenja odluka vlasti bosanskih Srba;¹²⁴⁹ i (iv) dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a

¹²³⁶ V. gore, par. 221-268.

¹²³⁷ V. gore, par. 269-328.

¹²³⁸ V. gore, par. 329-355.

¹²³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729, 734.

¹²⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730.

¹²⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732.

¹²⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

¹²⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733.

¹²⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

¹²⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

¹²⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 736.

¹²⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739.

¹²⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

¹²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 742.

RS u borbenim dejstvima, zajedno s drugim srpskim snagama, uprkos tome što je bio svjestan da se čine zločini.¹²⁵⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je u hijerarhiji milicije, Stanišić neposredno imenovao Koromana, načelnika SJB-a Pale, Drljaču, načelnika SJB-a Prijedor, svjedoka Bjeloševića, načelnika CSB-a Doboj, i Župljanina, načelnika CSB-a Banja Luka, za koje je Pretresno vijeće utvrdilo da su bili učesnici u UZP-u i da su bili uključeni u rasprostranjeno i sistematsko preuzimanje vlasti u opštinama.¹²⁵¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da su oni koristili snage milicije kao fizičke izvršioce radi provođenja zajedničkog plana.¹²⁵² Pretresno vijeće je osim toga uzelo u obzir imenovanja svjedoka Todorovića, načelnika SJB-a Bosanski Šamac, i Krste Savića, načelnika CSB-a Trebinje, kao dokaze da je Stanišić neposredno imenovao učesnike u UZP-u u MUP RS,¹²⁵³ međutim, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da je Pretresno vijeće time učinilo grešku.¹²⁵⁴ Bez obzira na to, Žalbeno vijeće je ustanovilo da Stanišić nije pokazao da se zaključak Pretresnog vijeća da je on imenovao učesnike u UZP-u u MUP RS ne može temeljiti na konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovom učešću u imenovanju učesnika u UZP-u, Koromana, Drljače, svjedoka Bjeloševića i Župljanina, što su konstatacije koje je Žalbeno vijeće potvrdilo.¹²⁵⁵

362. Što se tiče trećeg faktora, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić: (i) imao ovlaštenja da istraži i kazni pripadnike MUP-a RS umiješane u zločine ali nije ispunio svoju profesionalnu obavezu da zaštiti i sačuva civilno stanovništvo na područjima pod svojom kontrolom;¹²⁵⁶ (ii) pokrenuo mjere protiv pripadnika paravojnih snaga tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i zbog činjenja daljnjih krivičnih djela protiv Srba;¹²⁵⁷ (iii) nije postupio podjednako odlučno u vezi s krivičnim djelima za koja se tereti u Optužnici;¹²⁵⁸ i (iv) prvenstveno

¹²⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

¹²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 520.

¹²⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

¹²⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

¹²⁵⁴ V. gore, par 263, 265-266.

¹²⁵⁵ V. gore, par. 266.

¹²⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754-755. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 695, 698. Konkretno, Pretresno vijeće je napomenulo da Stanišić nije preduzeo dovoljne mjere protiv pripadnika MUP-a RS za koje je konstatovalo da su bili učesnici u UZP-u i da su počinili krivična djela, kao što su Koroman, Todorović i Drljača (Prvostepena presuda, tom 2, par. 754, zajedno sa Prvostepenom presudom, tom 2, par. 314). Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stanišić naredio da svi pripadnici MUP-a RS koji su počinili krivična djela ili protiv kojih je službeno pokrenut krivični postupak budu razriješeni dužnosti i stavljeni na raspolaganje VRS-u, što nije bilo dovoljno da ispuni svoju dužnost da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo (Prvostepena presuda, tom 2, par. 749, 751).

¹²⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹²⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 757. V. gore, par. 293-294, 318.

se usredsređivao na istrage krivičnih djela počinjenih nad Srbima.¹²⁵⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da Stanišić nije preduzeo dovoljne mjere da zločinima stane u kraj i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina – posebno jedinicama JNA/VRS i TO – i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama, znajući da se čine zločini.¹²⁶⁰

363. Konačno, kada je riječ o četvrtom faktoru, Pretresno vijeće je, između ostalog, utvrdilo da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, MUP RS s Ministarstvom pravde i VRS-om dijelio odgovornost za zatočeničke objekte, i to bilo da se radilo o osnivanju tih objekata, upravljanju tim objektima ili njihovom čuvanju, ili pomaganju na drugi način u njihovom funkcionisanju.¹²⁶¹ Vijeće je potom zaključilo da je Stanišić doprinio kontinuiranom postojanju i djelovanju zatočeničkih i kazneno-popravnih objekata "time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara".¹²⁶² S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da Stanišić nije preduzeo odlučne mjere da zatvori zatočenički logor Luka u Brčkom ili da iz njega povuče snage MUP-a RS.¹²⁶³ Međutim, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je, na osnovu potvrđenih konstatacija u vezi sa Stanišićevom ulogom u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima, razumno pretresno vijeće moglo da izvede zaključak da je on doprinio kontinuiranom postojanju i djelovanju zatočeničkih i kazneno-popravnih objekata za koje je MUP RS dijelio odgovornost s Ministarstvom pravde i VRS-om time što je propustio da preduzme odlučne mjere da se ti objekti zatvore ili, u najmanju ruku, time što je propustio da povuče snage MUP-a RS kako ne bi bile uključene u funkcionisanje tih zatočeničkih centara.¹²⁶⁴

364. Na osnovu konstatacija Pretresnog vijeća izloženih gore u tekstu, kao i dokaza na koje se s tim u vezi Pretresno vijeće oslonilo, izuzev poništenih konstatacija, Žalbeno vijeće smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi van razumne sumnje da je Stanišić značajno doprinio UZP-u. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da to što je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo jer nije iznijelo obrazloženo mišljenje kada je propustilo iznijeti konstatacije o tome da li su Stanišićeve radnje i ponašanje doprinijeli ostvarivanju UZP-a i da li je njegov

¹²⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758.

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

¹²⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹²⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 761.

¹²⁶³ V. gore, par. 354.

¹²⁶⁴ V. gore, par. 354.

doprinos UZP-u bio značajan, ne obesnažuje zaključak Pretresnog vijeća o Stanišićevoj odgovornosti na osnovu učešća u UZP-u.

365. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija dijelove Stanišićeve prve, pete i šeste žalbene osnove. Međutim, s obzirom na to da je Žalbeno vijeće konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je imenovanja svjedoka Todorovića i Krste Savića uzelo u obzir kao Stanišićeva neposredna imenovanja učesnika u UZP-u na položaje u MUP-u RS i kada je konstatovalo da je Stanišić propustio da preduzme odlučne mjere da se zatvori zatočenički logor Luka u Brčkom ili da se iz njega povuku snage MUP-a RS,¹²⁶⁵ Žalbeno vijeće će eventualni uticaj tih grešaka na Stanišićevu kaznu razmotriti u nastavku ove presude.¹²⁶⁶

6. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a

(a) Uvod

366. U odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevom namjerom na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata (dalje u tekstu: odjeljak o *mens rea*) stoji sljedeće:

Kako bi ocijenilo Stanišićevo stanje svijesti u odnosu na ponašanje koje je gore razmotreno, Pretresno vijeće je prvo razmotrilo dokaze u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju zločina nad Muslimanima i Hrvatima na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.

Pored dokaza u vezi sa znanjem Miće Stanišića, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve navodne *mens rea* takođe razmotrilo dokaze o političkim stavovima SDS-a i Skupštine RS u periodu koji je prethodio Optužnici, kao i Stanišićevo ponašanje i izjave u vezi s tom politikom. Pretresno vijeće podsjeća da su stavovi rukovodstva bosanskih Srba – da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se "u ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda" iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć – iznošeni na sjednicama Skupštine RS čiji je Stanišić bio poslanik, kao i na sastancima SDS-a krajem 1991. i početkom 1992. godine. Pretresno vijeće nadalje podsjeća da je šest strateških ciljeva, koje je utvrdila, između ostalih, Vlada RS, formulisano 12. maja 1992. godine i izneseno pred Skupštinu RS. Prvi cilj pozivao je na odvajanje srpskog naroda od Muslimana i Hrvata. Stanišić je takođe prisustvovao prvom sastanku Ministarskog savjeta Skupštine RS, na kom je utvrđeno da granice etničke teritorije i osnivanje organa vlasti na toj teritoriji predstavljaju prioritet.

U tom pogledu, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze da je Stanišić, uprkos tome što se protivio prisustvu nekih paravojnih grupa u BiH, odobrio djelovanje

¹²⁶⁵ V. gore, par. 263, 265-266, 354.

¹²⁶⁶ V. dolje, par. 1191.

arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio u zamjenu za "oslobađanje" teritorija. Štaviše, Stanišić je bio prisutan na sjednicama Vlade RS na kojima je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i o potrebama izbjeglica i raseljenih lica. On je takođe bio prisutan na sastanku Kolegijuma od 11. jula, na kom se razgovaralo o iseljavanju stanovnika i cijelih sela. Konačno, načelnik SJB-a Višegrad, Risto Perišić, je 13. jula 1992. godine izvijestio MUP RS da se neki milicioneri ponašaju neprofesionalno, dok je s područja opštine organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti.

Uzimajući u obzir Stanišićev položaj u to vrijeme, njegovu blisku vezu s Radovanom Karadžićem, kao i njegovu kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju, Pretresno vijeće smatra da je jedini razuman zaključak taj da je on bio svjestan namjere progona rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate sa teritorije BiH i da je Stanišić dijelio istu namjeru.¹²⁶⁷

367. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, u odjeljku o *mens rea*, nije uputilo na svoje ranije konstatacije niti na to na koje se dokaze iz spisa predmeta oslonilo.¹²⁶⁸

368. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje za zaključak da je on imao *mens rea* potrebnu za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.¹²⁶⁹ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on bio "svjestan namjere progona rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH i da je [...] dijelio istu namjeru", budući da se ta konstatacija zasniva na posrednim dokazima i nije jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza.¹²⁷⁰

369. Konkretno, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kad je konstatovalo da su njegova podrška legitimnom političkom cilju i učešće u radu rukovodstva bosanskih Srba dovoljan dokaz da je on imao namjeru da doprinese ostvarenju UZP-a;¹²⁷¹ (ii) kad se oslonilo na njegovo navodno znanje o zločinima prilikom ocjenjivanja njegove namjere da doprinese ostvarenju UZP-a;¹²⁷² (iii) kad se oslonilo na faktore u paragrafu 767 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je imao namjeru da doprinese ostvarenju UZP-a;¹²⁷³ (iv) kad se oslonilo na faktore u

¹²⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769 (reference izostavljene).

¹²⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, fusnota 1870.

¹²⁶⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 36-41.

¹²⁷⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 96, 98, 111, 187. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 101-103; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 97.

¹²⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 99-100, 112-116. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 168-170. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 75-76, 87-94.

¹²⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 104, 117-124.

¹²⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 105-107, 125-138.

paragrafu 768 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je imao namjeru da doprinese ostvarenju UZP-a;¹²⁷⁴ (v) kad se oslonilo na faktore u paragrafu 769 drugog toma Prvostepene presude konstatovavši da je imao namjeru da doprinese ostvarenju UZP-a;¹²⁷⁵ i (vi) kad nije razmotrilo "značajne oslobađajuće" dokaze koji pokazuju da on nije namjeravao da počini zločine.¹²⁷⁶

370. Stanišić traži da Žalbeno vijeće poništi konstataciju Pretresnog vijeća da je on imao *mens rea* koja se traži za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata i da poništi zaključak o krivici za tačke 1, 4 i 6.¹²⁷⁷

371. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da nije izneseno obrazloženo mišljenje.¹²⁷⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo razuman zaključak da je Stanišić dijelio zajednički zločinački cilj UZP-a.¹²⁷⁹

(b) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje za konstataciju da je Stanišić dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

372. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće, iako je rezimiralo veliki broj dokaza, nije iznijelo obrazloženo mišljenje za zaključak da je on imao *mens rea* koja se traži za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.¹²⁸⁰ On kaže da je Pretresno vijeće izvelo zaključak o njegovoj *mens rea* "u samo 4 paragrafa, u kojima ne postoje konkretne reference na druge konstatacije",¹²⁸¹ i tvrdi da čak i temeljita analiza paragrafa u kojima Pretresno vijeće raspravlja o njegovoj individualnoj krivičnoj odgovornosti ne omogućava da se razumije rezonovanje u odjeljku o *mens rea*,¹²⁸² što se odnosi i na pitanje od kojeg trenutka je on imao traženu *mens rea*.¹²⁸³ Pored toga, on

¹²⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 108, 139-155.

¹²⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109, 156-170.

¹²⁷⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 110. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39, 171-186.

¹²⁷⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 95, 187. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53.

¹²⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 14-15.

¹²⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 36.

¹²⁸⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 38. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40-41.

¹²⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 766-769 (i ističe da ti paragrafi Prvostepene presude ne sadrže fusnote); žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 96-97.

¹²⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 38, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 532-728.

¹²⁸³ V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 104.

tvrdi da Pretresno vijeće nije "iznijelo razloge zbog kojih je propustilo da razmotri obimne oslobađajuće dokaze", što ukazuje na to da je bilo moguće izvesti i druge razumne zaključke koji upućuju na njegovu nevinost.¹²⁸⁴ U tom kontekstu, on tvrdi da u izvjesnim okolnostima nedovoljno precizna analiza dokaza u spisu može da predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje.¹²⁸⁵ Konačno, on iznosi argument da "jedini put" kad je analiziralo njegove radnje i ponašanje kako bi donijelo zaključak o njegovoj *mens rea*, Pretresno vijeće "nije razmotrilo ozbiljne nedosljednosti" u svjedočenju svjedoka Davidovića i nije iznijelo obrazloženo mišljenje.¹²⁸⁶

373. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da nije izneseno obrazloženo mišljenje.¹²⁸⁷ Tužilaštvo tvrdi da ni dužina "odjeljka u Presudi u kojem Pretresno vijeće rezimira svoj zaključak da je Stanišić dijelio namjeru" niti nepostojanje referenci u tom odjeljku ne pokazuju da nije izneseno obrazloženo mišljenje.¹²⁸⁸ Tužilaštvo dalje smatra da Stanišićevi prigovori na način na koji je Pretresno vijeće razmotrilo iskaz svjedoka Davidovića predstavljaju ponavljanje argumenata iz njegove četvrte i pete žalbene osnove i da on pritom nije pokazao nikakvu grešku.¹²⁸⁹ Konačno, tužilaštvo tvrdi da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je Stanišić traženu namjeru s drugim učesnicima u UZP-u dijelio "od početka UZP-a", to jest najkasnije od 24. oktobra 1991..¹²⁹⁰

374. Stanišić replicira da se tužilaštvo nije bavilo propustom Pretresnog vijeća da objasni na koji način oni dokazi koje je rezimiralo "potkrepljuju njegove pogrešne zaključke".¹²⁹¹ On tvrdi da

¹²⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39, gdje se upućuje na argumente koje on navodi u vezi s pododjeljkom (F) svoje četvrte žalbene osnove. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 96-97, gdje Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo cjelokupne dokaze uvrštene u spis, a da u nekim slučajevima na relevantne dokaze čak nije ni uputilo.

¹²⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 36, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić*, par. 92.

¹²⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 768, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13625-13626. V. takođe Stanišićeva replika, par. 19.

¹²⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 14. Tužilaštvo dodaje da se Pretresno vijeće, pri donošenju zaključka da je Stanišić dijelio zajednički zločinački cilj, oslonilo na detaljnu analizu dokaza, svoje konstatacije u vezi sa Stanišićevim raznim doprinosima, njegovim znanjem o zločinima i njegovom ustrajnošću u provođenju UZP-a (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 15. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, fusnota 15 (i tamo sadržane reference); žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 119).

¹²⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 15.

¹²⁸⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 18, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 51-53, 65-91. V. dolje, par. 451-473.

¹²⁹⁰ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 126, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 313, 769. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 121-124, 126-127.

¹²⁹¹ Stanišićeva replika, par. 17. Stanišić tvrdi da je Prvostepena presuda, uz izuzetak "pogrešno primijenjenog standarda znanja", lišena bilo kakvog obrazloženja (Stanišićeva replika, par. 17, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 96-187).

tužilaštvo griješi kada kaže da je Pretresno vijeće razmotrilo oslobađajuće dokaze na koje je on ukazao i da ne uzima u obzir to da je Pretresno vijeće "propustilo uočiti važne protivrječnosti" u iskazu svjedoka Davidovića u ovom predmetu.¹²⁹²

(ii) Analiza

375. Žalbeno vijeće podsjeća da žalilac, kako bi ukazao na propust da se iznese obrazloženo mišljenje, mora pokazati da pretresno vijeće nije jasno navelo pravne i činjenične zaključke na osnovu kojih je donijelo odluku da neku osobu osudi ili oslobodi.¹²⁹³ Konkretno, pretresno vijeće je dužno da iznese jasne, obrazložene činjenične konstatacije u vezi sa svakim obilježjem krivičnog djela ili vidom odgovornosti za koji se optuženi tereti.¹²⁹⁴ U okolnostima ovog predmeta, da bi pokazalo da je u odnosu na Stanišića ispunjeno subjektivno obilježje za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je bilo dužno da utvrdi da je on s drugim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da poćini krivićna djela po prvoj kategoriji UZP-a i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu ćiji je cilj bio poćinjenje tih krivićnih djela.¹²⁹⁵ Zaključak o postojanju takve namjere moće se izvesti iz posrednih dokaza, ali on u tom slućaju mora biti jedini razuman zaključak.¹²⁹⁶

376. Pretresno vijeće je zaključilo da je "Stanišić bio svjestan namjere progona rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH i da je [on] dijelio istu namjeru".¹²⁹⁷ Prilikom izvođenja ovog zaključka Pretresno vijeće nije izrićito utvrdilo od kada je Stanišić dijelio namjeru s drugim učesnicima u UZP-u,¹²⁹⁸ pa ćak nije navelo ni to kad smatra da je Stanišić po prvi put UZP-u doprinio uz traćenu namjeru.¹²⁹⁹ U okolnostima ovog

¹²⁹² Stanišićeva replika, par. 19. V. Stanišićeva replika, par. 18.

¹²⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 77, 128; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18-19; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293. V. gore, par. 137.

¹²⁹⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293; Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 320. V. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 56.

¹²⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

¹²⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202.

¹²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. dolje, par. 386.

¹²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹²⁹⁹ Žalbeno vijeće napominje da je, za razliku od toga, Pretresno vijeće u pogledu Župljaninove namjere iznijelo jasniju konstataciju, izjavivši da je "on imao namjeru da, s drugim učesnicima

predmeta, nepostojanje takvih konstatacija komplikuje razumijevanje rezonovanja Pretresnog vijeća. Uprkos tome, uz napomenu da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina,¹³⁰⁰ i u svjetlu analize koju je Pretresno vijeće iznijelo drugdje u Prvostepenoj presudi, Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće ustanovilo da je Stanišić imao traženu namjeru tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica (to jest, najkasnije od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.).¹³⁰¹

377. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da temeljita analiza odjeljka o *mens rea* ne omogućuje da se razumije rezonovanje Pretresnog vijeća, Žalbena vijeće napominje da odjeljak o *mens rea* ne samo što ne sadrži gore navedene konstatacije, već nema ni referenci na analizu ni na konstatacije Pretresnog vijeća na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, kao ni referenci na dokaze koji bi potkrepljivali faktore o kojima je u tom odjeljku riječ.¹³⁰² Pored toga, u vezi s jednim brojem faktora iz odjeljka o *mens rea* Pretresno vijeće je koristilo nejasne, opšte i neodređene termine kad se pozivalo na činjenične konstatacije sadržane u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim doprinosima UZP-u ili u drugim dijelovima Prvostepene presude.¹³⁰³

378. Takav pristup Pretresnog vijeća je problematičan i otežao je Žalbenom vijeću analizu rezonovanja u Prvostepenoj presudi. Međutim, rezonovanje Pretresnog vijeća u odjeljku o *mens rea* može se razabrati pažljivom i temeljitom analizom Prvostepene presude kao cjeline, što je pokazano

UZP-a, ostvari trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države putem činjenja [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a] protiv Muslimana i Hrvata u opštinama ARK-a" i da je "Župljanin bio učesnik UZP-a najkasnije od aprila 1992. pa do kraja 1992." (Prvostepena presuda, tom 2, par. 520).

¹³⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 67; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38.

¹³⁰¹ Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 531-532, 766, 927-928, 955. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće osudilo Stanišića na osnovu odgovornosti za zločine počinjene tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, a koji je Pretresno vijeće identifikovalo kao period "najkasnije od 1. aprila 1992." do 31. decembra 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 532. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 531, 955), pri čemu je izričito navelo da je Stanišić te zločine počinio putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (Prvostepena presuda, tom 2, par. 928). Pored toga, prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere Pretresno vijeće je "razmotrilo dokaze u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju zločina nad Muslimanima i Hrvatima na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 766) i izjavilo da je razmotrilo druge dokaze u kontekstu "ocjene Stanišićeve *navodne mens rea*" (za koju se u Optužnici navodi da ju je Stanišić imao tokom perioda na koji se odnosi Optužnica) (Prvostepena presuda, tom 2, par. 767 (naglasak dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 532).

¹³⁰² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

¹³⁰³ V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769. Na primjer, Pretresno vijeće je uputilo na sljedeće: (i) Stanišićevo "znanje o činjenju zločina" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 766); (ii) Stanišićev "položaj u to vrijeme" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 769); (iii) Stanišićevu "blisku vezu s Radovanom Karadžićem" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 769); kao i (iv) njegovu

dalje u tekstu.¹³⁰⁴ U vezi s tim, Žalbeno vijeće smatra da se faktori identifikovani u odjeljku o *mens rea* moraju razumjeti kao rezime zaključaka, konstatacija i analize dokaza iznesenih na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da opisuje svaki korak svog rezonovanja da bi njegovo mišljenje bilo obrazloženo.¹³⁰⁵ Kad se sagleda u kontekstu analize i konstatacija Pretresnog vijeća na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, Žalbeno vijeće smatra da je odjeljak o *mens rea* dovoljno jasan da omogući razumijevanje rezonovanja Pretresnog vijeća. Stoga Stanišićev argument da nije moguće razumjeti rezonovanje Pretresnog vijeća u odjeljku o *mens rea* nije utemeljen kad se taj odjeljak čita u kontekstu Prvostepene presude kao cjeline.

379. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije razmotrilo "obimne oslobađajuće dokaze",¹³⁰⁶ Žalbeno vijeće te argumente odbija iz razloga navedenih dolje u tekstu.¹³⁰⁷ Isto tako, Stanišićeva tvrdnja da se Pretresno vijeće nije bavilo nedosljednostima u svjedočenju svjedoka Davidovića odbija se iz razloga iznesenih drugdje u ovoj Presudi.¹³⁰⁸ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stanišić nije pokazao da je analiza dokaza Pretresnog vijeća toliko "nedovoljna" da bi predstavljala propust da se iznese obrazloženo mišljenje.¹³⁰⁹

380. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje za svoj zaključak da je on imao namjeru koja se traži za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

(c) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišićeva podrška legitimnom političkom cilju bila presudna za njegovu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio Stanišićeve treće žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)

381. U zaključku u odjeljku o *mens rea* u kojem se, između ostalog, razmatra "njegova kontinuirana podrška politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju", Pretresno vijeće je konstatovalo da je "Stanišić bio svjestan namjere progona

"kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 769).

¹³⁰⁴ V., u opštem smislu, dolje, par. 389-529.

¹³⁰⁵ V. gore, par. 137, 375.

¹³⁰⁶ V. gore, par. 372.

¹³⁰⁷ V. dolje, par. 530-571.

¹³⁰⁸ V. dolje, par. 456-473.

¹³⁰⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 92.

rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH i da je dijelio istu namjeru".¹³¹⁰

(i) Argumenti strana

382. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad je konstatovalo da je njegova podrška legitimnom političkom cilju (to jest cilju rukovodstva bosanskih Srba da Srbi žive u jednoj državi zajedno s drugim Srbima) dovoljna kao dokaz da je on imao traženu namjeru.¹³¹¹ U prilog svojoj tvrdnji Stanišić iznosi argument da Pretresno vijeće nije iznijelo potrebnu konstataciju da je zločinački cilj koji je Vijeće identifikovalo (to jest trajno uklanjanje nesrba putem činjenja krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a) bio zajednički svim osobama koje su djelovale zajedno u okviru UZP-a.¹³¹² Ponavljajući argument iz druge žalbene osnove, Stanišić tvrdi da je, umjesto toga, Pretresno vijeće smatralo da je grupa koju je Vijeće nazvalo "rukovodstvo bosanskih Srba", u koju je bio uključen i on, nužno dijelila isti zločinački cilj "na osnovu toga što je činila grupu", a da nije na odgovarajući način ocijenilo da li je on lično (kao i drugi pojedinci u tom rukovodstvu) imao traženu namjeru za činjenje zločina.¹³¹³ On tvrdi da je Pretresno vijeće stoga na nedopustiv način zaključilo da je on dijelio namjeru rukovodstva bosanskih Srba da se čine zločini, i to tek na osnovu konstatacije da je on bio u sastavu tog rukovodstva.¹³¹⁴

383. Stanišić dalje tvrdi da je u okviru rukovodstva bosanskih Srba postojala "manjina" koja nije dijelila namjeru koja je potrebna da bi bili smatrani dijelom UZP-a, nego je, naprotiv, namjeravala da svoj cilj postigne bez činjenja zločina.¹³¹⁵ On tvrdi da ispravna analiza dokaza u vezi s njegovim radnjama i ponašanjem upućuje na razuman zaključak da je on dijelio cilj te "manjine" u okviru rukovodstva bosanskih Srba i da stoga nije namjeravao da počini bilo koju "radnju progona".¹³¹⁶

¹³¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹³¹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 75-76, 87-94.

¹³¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 87, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 430, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 69. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 88.

¹³¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 88. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 89, 109, 112, 168, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 57-59, 70-73. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 75-76.

¹³¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 168-169, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 70-73. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 75-76, 88, 109, 170; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 101.

¹³¹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 99-100, 113-114. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 112.

¹³¹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 100, 115-116. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 112-113. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 101. U prilog ovom argumentu Stanišić se

384. Tužilaštvo odgovara da se Stanišićev argument temelji na "pogrešnoj pretpostavci da je njegovo članstvo u UZP-u utvrđeno na osnovu toga što je pripadao rukovodstvu bosanskih Srba" i pritom zanemaruje analizu Pretresnog vijeća u vezi s njegovom krivičnom odgovornošću.¹³¹⁷ Tužilaštvo traži da Žalbeno vijeće Stanišićeve argumente odbaci bez razmatranja.¹³¹⁸

(ii) Analiza

385. Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić u suštini ponavlja argumente iz svoje druge žalbene osnove, a naglasak prebacuje na pitanje svoje namjere, direktno se pozivajući na zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi.¹³¹⁹ U onoj mjeri u kojoj se ti argumenti mogu shvatiti kao tvrdnja da prilikom izvođenja tog zaključka Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on *dijelio namjeru s drugim učesnicima u UZP-u* za ostvarenje zajedničkog cilja UZP-a, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić Prvostepenu presudu pogrešno tumači.

386. U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća da za ostvarenje subjektivnog obilježja prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata optuženi mora da s drugim učesnicima dijeli kako namjeru da počinu krivična djela koja su dio zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata, tako i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.¹³²⁰ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "[Stanišić] bio svjestan *namjere* progona *rukovodstva bosanskih Srba* da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH i da je Stanišić dijelio *istu namjeru*".¹³²¹ Shodno tome, Pretresno vijeće nije izričito konstatovalo da je Stanišić dijelio namjeru s učesnicima u UZP-u, nego da je dijelio namjere rukovodstva bosanskih Srba da se izvrši progon. Međutim, Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je cilj *većine* članova rukovodstva bosanskih Srba bio "da se trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata uspostavi što je moguće etnički 'čišća' srpska država".¹³²² Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je postojao udruženi zločinački poduhvat kojem je

poziva na neke konkretne dokaze u spisu prvostepenog postupka. (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90-94, 116, fusnota 100; Stanišićeva replika, par. 31-32).

¹³¹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 32-33. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 28, 36-37. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 124. V. nadalje Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 30, 34, u kojem tužilaštvo odgovara na Stanišićeve konkretne reference na dokaze u spisu prvostepenog postupka koji navodno pokazuju da on nije dijelio traženu namjeru.

¹³¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 30.

¹³¹⁹ V. konkretno, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 88, 168.

¹³²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

¹³²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769 (naglasak dodat).

¹³²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

zajednički cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.¹³²³ Pretresno vijeće je takođe identifikovalo učesnike u tom UZP-u navevši njihova imena i konstatovalo je da je ispunjen uslov postojanja više osoba.¹³²⁴ Shodno tome, iako bi izričita konstatacija bila poželjnija,¹³²⁵ Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće jeste konstatovalo da je Stanišić s učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da učestvuje u ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja, kao i namjeru da počini krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a.

387. Kad je riječ o Stanišićevom argumentu da je Pretresno vijeće pretpostavilo da je cjelokupno rukovodstvo bosanskih Srba, uključujući njega, dijelilo zločinački cilj na osnovu toga što je činilo grupu, a da pritom nije razmotrilo individualne namjere članova te grupe,¹³²⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da je na drugom mjestu u ovom tekstu već odbacilo taj njegov argument.¹³²⁷ U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da Pretresno vijeće nije izjednačilo pripadnost rukovodstvu bosanskih Srba s učešćem u UZP-u, niti je konstatovalo da je Stanišić bio učesnik u UZP-u oslonivši se isključivo na njegovu povezanost s rukovodstvom bosanskih Srba.¹³²⁸ Zapravo, Pretresno vijeće je ispitalo Stanišićevu krivičnu odgovornost na osnovu njegovih pojedinačnih radnji i ponašanja.¹³²⁹ Konkretnije, u vezi sa Stanišićevom individualnom namjerom, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće konkretno oslonilo na više faktora u vezi sa Stanišićevim individualnim znanjem i radnjama,¹³³⁰ i konstatovalo da je imao namjeru da prisilno premjesti i deportuje Muslimane i Hrvate s teritorije BiH,¹³³¹ i shodno tome konstatovalo da je on dijelio namjeru drugih učesnika u UZP-u.¹³³²

388. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da je bespredmetan Stanišićev argument da je Pretresno vijeće donijelo zaključak da je on imao traženu namjeru samo na osnovu njegove pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba ili na osnovu njegove podrške njihovom

¹³²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

¹³²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314. V. gore, par. 73, 82.

¹³²⁵ Žalbeno vijeće napominje da je, za razliku od toga, Pretresno vijeće u vezi sa Župljaninovom namjerom iznijelo jasniju konstataciju da je "on namjeravao, zajedno s drugim učesnicima UZP-a, da ostvari trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države putem činjenja [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a] nad Muslimanima i Hrvatima u Opštinama ARK-a" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 520).

¹³²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 87-88.

¹³²⁷ V. gore, par. 79-87.

¹³²⁸ V. gore, par. 82, 86.

¹³²⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 531-781.

¹³³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

¹³³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313-314.

¹³³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 313-314. V. gore, par. 376.

legitimnom političkom cilju. Shodno tome, njegovi argumenti u vezi s tim se odbijaju. Pitanje da li je jedno razumno pretresno vijeće moglo donijeti takav zaključak, kao i konkretna Stanišićeva osporavanja ocjene dokaza koju je izvršilo Pretresno vijeće, razmatraju se na drugom mjestu u ovoj Presudi.¹³³³

(d) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Stanišićevo navodno znanje o zločinima u konstataciji da je on imao namjeru da ostvari UZP (dio Stanišićeve četvrte žalbene osnove i dio prve žalbene osnove)

389. U prvom paragrafu odjeljka o *mens rea*, Pretresno vijeće je navelo sljedeće: "Kako bi ocijenilo Stanišićevo stanje svijesti u odnosu na ponašanje koje je gore razmotreno, Pretresno vijeće je prvo razmotrilo dokaze u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju zločina nad Muslimanima i Hrvatima na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica."¹³³⁴ Pored dokaza o Stanišićevom znanju, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze o više različitih faktora,¹³³⁵ te je konstatovalo da je Stanišić dijelio namjeru da prisilno premjesti i deportuje Muslimane i Hrvate s teritorije BiH.¹³³⁶

(i) Argumenti strana

390. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja njegove *mens rea* pogriješilo u primjeni prava jer je nedopustivo postupilo primijenivši "standard 'znanja'", umjesto da ocijeni da li je on imao namjeru da počini krivična djela.¹³³⁷ Prema Stanišiću, pristup Pretresnog vijeća, odnosno činjenica da je Vijeće prvo razmotrilo dokaze u vezi s njegovim znanjem o činjenju zločina, ukazuje na to da je Pretresno vijeće ocijenilo njegovo znanje o činjenju krivičnih djela, umjesto da ocijeni da li je on imao namjeru da ih počini.¹³³⁸ On tvrdi da, iako bi oslanjanje Pretresnog vijeća na faktore kao što su sastanci kojima je prisustvovao ili izvještaji o nedisciplini u

¹³³³ V. gore, par. 83-86. Konkretno, u odjeljku "Navodi o greškama uslijed izjednačavanja pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba i učešća u UZP-u i uslijed propusta da se identifikuju pripadnici rukovodstva bosanskih Srba koji nisu bili učesnici u UZP-u" Žalbeno vijeće će razmotriti Stanišićeve argumente u kojima se upućuje na konkretne dokaze koji, kako se tvrdi, pokazuju da je on dijelio cilj "manjine" u rukovodstvu bosanskih Srba, i da nije imao namjeru da počini bilo koju radnju progona (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90-94, 116, fusnota 100; Stanišićeva replika, par. 31-32. V. dolje, par. 530-571).

¹³³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766.

¹³³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767-769.

¹³³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹³³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 104. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40, 117-118, 124. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 102-103, 108.

¹³³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40, 117-118.

okviru MUP-a RS¹³³⁹ moglo biti relevantno za ocjenu njegovog znanja o krivičnim djelima, na osnovu tih faktora ne može se "ocijeniti da li je [on] imao i dijelio namjeru za činjenje krivičnih djela".¹³⁴⁰

391. Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kad se oslonilo na njegovo znanje o krivičnim djelima, a nije donijelo "konačne konstatacije" ni o tome u kojoj je mjeri znao za "krivična djela iz Optužnice" ni o tome kada se može smatrati da je on imao znanje o tim djelima.¹³⁴¹ Pored toga, on iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kad se u konstataciji da je on bio "redovno obavještavan tokom 1992. o krivičnim djelima i mjerama koje se preduzimaju na njihovoj istrazi" oslonilo isključivo na svesku depeša Štaba MUP-a RS i CSB-a Sarajevo od 22. aprila 1992. do 2. januara 1993. (dalje u tekstu: sveska depeša), s obzirom na to da dokazi na koje se Pretresno vijeće poziva u prilog svom zaključku pokazuju da je najraniji relevantni izvještaj MUP-u RS poslat 19. jula 1992.¹³⁴² Prema Stanišiću, Pretresno vijeće je pogrešno utvrdilo činjenično stanje i kad se "pozvalo" na "dnevne, sedmične i kvartalne izvještaje", pošto je najraniji takav izvještaj, relevantan u odnosu na krivična djela koja se navode u Optužnici, izvještaj od 17. jula 1992.¹³⁴³ Konačno, Stanišić tvrdi da, kad je Pretresno vijeće uputilo na izvještaje koje je pripremila grupa "Miloš" prije jula 1992., Vijeće nije uzelo u obzir iskaz svjedoka Radulovića, koji je bio na čelu grupe "Miloš", a koji je izjavio da Stanišić nije dobijao izvještaje u 1992.¹³⁴⁴

¹³³⁹ Stanišićeva konkretna osporavanja konstatacija Pretresnog vijeća s tim u vezi razmatraju se dalje u tekstu, u pododjeljcima C, D, E i F Stanišićeve četvrte žalbene osnove, (v. dolje, par. 414-571).

¹³⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 119 (naglasak izostavljen). V. Stanišićeva replika, par. 34. V. takođe Stanišićeva replika, par. 35-36.

¹³⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 120, 123. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 103, gdje Stanišić ponavlja da je, budući da se Pretresno vijeće oslonilo na Stanišićevo znanje kako bi donijelo zaključak o njegovoj *mens rea*, bilo nužno utvrditi od kojeg trenutka i za koja je krivična djela Stanišić znao.

¹³⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 690, fusnota 1771, dokazni predmet P1428. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 137-138, gdje Stanišić dodaje da se broj depeša značajno smanjio tokom prvih devet mjeseci rata.

¹³⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 690, dokazni predmet P427.08.

¹³⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 122, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 689, fusnota 1768, Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11205-11209. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 137 (tokom žalbenog pretresa, Stanišić se pozvao na druge stranice transkripta iskaza svjedoka Radulovića, a ne na one na koje se pozvao u svom žalbenom podnesku. (V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 137, gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 28. maj 2010., T. 11014, Predraga Radulovića, 31. maj 2010., T. 11073, Predraga Radulovića, 1. juni 2010., T. 11188, Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11199)). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno

392. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće donijelo razuman zaključak o Stanišićevoj namjeri na osnovu više faktora, uključujući njegovo znanje i reagovanje na zločine počinjene protiv nesrba, kao i njegovu ustrajnost u provođenju UZP-a.¹³⁴⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad nije iznijelo konačne konstatacije u vezi sa Stanišićevim znanjem o zločinima.¹³⁴⁶ Tužilaštvo, konkretno, tvrdi da je Stanišić: (i) počev od aprila 1992. imao saznanja o krivičnim djelima "u sklopu nasilnih sredstava kojima su istjerivani nesrbi", kao što su pljačkanje i premlaćivanje; (ii) najkasnije početkom juna 1992. bio svjestan protivpravnog zatočavanja nesrba; i (iii) najkasnije od jula 1992. bio svjestan raseljavanja nesrba.¹³⁴⁷ Tužilaštvo tvrdi da se u vezi s tim Stanišić poziva samo na dio dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo s tim u vezi i da ih pogrešno karakteriše.¹³⁴⁸ Tužilaštvo tvrdi da je tokom sukoba Stanišić iz izvora u okviru MUP-a RS, kao i od Predsjedništva RS, Vlade RS, međunarodnih organizacija i iz medija stalno dobijao informacije u vezi sa zločinima koji su činjeni protiv nesrba.¹³⁴⁹

(ii) Analiza

393. Žalbeno vijeće podsjeća da se zaključak o namjeri koja se traži za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata može izvesti na osnovu faktora kao što su znanje neke osobe o zajedničkom zločinačkom cilju ili o zločinu (zločinima) koje on uključuje, zajedno s njenim kontinuiranim učestvovanjem u tim zločinima ili u provođenju zajedničkog zločinačkog cilja.¹³⁵⁰ Zaključak o postojanju takve namjere može se izvesti iz posrednih dokaza, ali to mora biti jedini razumni zaključak.¹³⁵¹

vijeće konstatovalo da je grupa "Miloš" bila jedinica koja je prikupljala obavještajne podatke za SNB (Prvostepena presuda, tom 2, par. 372).

¹³⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 49. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 119, gdje tužilaštvo ponavlja da se konstatacija Pretresnog vijeća o Stanišićevoj *mens rea* ne zasniva isključivo na njegovom znanju.

¹³⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 50.

¹³⁴⁷ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 126-127, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 603, 610-612, 627, 632, 634, 762.

¹³⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 49.

¹³⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 49. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 121-124.

¹³⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 697; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 243.

¹³⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202.

394. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prilikom ocjene Stanišićeve namjere prvo razmotrilo "dokaze o [njegovom] znanju o činjenju zločina protiv Muslimana i Hrvata na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica".¹³⁵² Pored dokaza o Stanišićevom znanju, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, i sljedeće: (i) političke stavove SDS-a i Skupštine RS u periodu koji je prethodio Optužnici i Stanišićevo ponašanje i izjave u vezi s tom politikom;¹³⁵³ (ii) Stanišićevu blisku vezu s Karadžićem;¹³⁵⁴ i (iii) Stanišićevu "kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanju u njenom provođenju".¹³⁵⁵ Stanišićeva tvrdnja da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka o njegovoj namjeri oslonilo isključivo na njegovo znanje i da to pokazuje da je Pretresno vijeće primijenilo "standard 'znanja'"¹³⁵⁶ stoga je bespredmetna. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo pravnu grešku u svojoj primjeni standarda u vezi sa subjektivnim obilježjem prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.

395. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije iznijelo konačne konstatacije o tome u kojoj je mjeri znao za "krivična djela iz Optužnice" i o tome kad se može smatrati da je znao za ta djela,¹³⁵⁷ po shvatanju Žalbenog vijeća, Stanišić tu govori o svom znanju o zločinima koje su srpske snage počinile protiv Muslimana i Hrvata na području i tokom perioda na koje se odnosi Optužnica.¹³⁵⁸ Žalbeno vijeće na osnovu pažljivog čitanja Prvostepene presude kao cjeline,¹³⁵⁹ uočava više konstatacija Pretresnog vijeća koje se odnose na Stanišićevo znanje o takvim zločinima. Po shvatanju Žalbenog vijeća, referenca Pretresnog vijeća na razmatranje dokaza o Stanišićevom znanju o zločinima u paragrafu 766 drugog toma Prvostepene presude – to jest "dokaz[a] u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju zločina nad Muslimanima i

¹³⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 766. Žalbeno vijeće primjećuje da geografsko područje na koje se odnosi Optužnica pokriva opštine: Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Skender-Vakuf, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik, a da se Optužnica odnosi na period od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. (v. Optužnica, par. 11). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 762-765. V. takođe dolje, par. 395-409.

¹³⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767-768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736. V. takođe dolje, par. 422-428.

¹³⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. takođe dolje, par. 507-514.

¹³⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-765. V. takođe dolje, par. 517-528.

¹³⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 104. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40, 117-118, 124.

¹³⁵⁷ V. gore, par. 391.

¹³⁵⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 120, čitan u kontekstu Stanišićevog žalbenog podneska, par. 121-123. V. takođe gore, par. 391.

¹³⁵⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškovski i Tarčulovski*, par. 67; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38.

Hrvatima na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica" – mora se razumjeti u kontekstu dolje iznesene analize dokaza¹³⁶⁰ koju je obavilo Pretresno vijeće i konstatacija na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi.

396. Žalbeno vijeće smatra da je u vezi s tim najjasnija sljedeća konstatacija: Stanišić je "saznao za protivpravno zatočenje Muslimana [i] Hrvata najkasnije početkom juna 1992. godine".¹³⁶¹

397. U vezi sa Stanišićevim znanjem o drugim krivičnim djelima počinjenim nad Hrvatima i Muslimanima, Pretresno vijeće je relevantne dokaze primilo k znanju u raznim odjeljcima Prvostepene presude. Konkretnije, kad je riječ o njegovom znanju o neovlaštenim hapšenjima, Pretresno vijeće je razmotrilo sljedeće dokaze: (i) dana 18. aprila 1992., Radomir Kojić je obavijestio Stanišića da je neki "Zoka" uhapsio Muslimane na Sokocu zbog toga što su "mutili s oružjem" i htio je da ih dovede na Vraca, a Stanišiću je rekao da ih "[oni] tamo 'nek' tuku, nek' jebu mater", na šta je Stanišić odgovorio: "[D]obro";¹³⁶² i (ii) dana 20. jula 1992., "Župljanin je

¹³⁶⁰ V. dolje, par. 396-404.

¹³⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 762. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 763-765. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 623, 631-633, 639, 646, 660-663. Prilikom donošenja te konstatacije, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze koji se odnose na sljedeće: (i) Stanišićevo prisustvo na sjednici Vlade održanoj 10. juna 1992., na kojoj je odlučeno da će Ministarstvo pravde pripremiti izvještaj fokusirajući se, između ostalog, na pitanja kao što su postupanje sa civilnim stanovništvom, ratni zarobljenici, njihov smještaj i hrana (Prvostepena presuda, tom 2, par. 623, 763); (ii) Stanišićev razgovor sa svjedokom Markovićem, članom Centralne komisije za razmjenu zarobljenika, osnovane odlukom od 8. maja 1992., o postupanju sa ženama i djecom u kontekstu razmjene zarobljenika (Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 764. V. gore, par. 700); (iii) činjenicu da su Stanišiću bile dostupne informacije koje su prikupljali inspektori SNB-a, za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su imali značajnu ulogu u ispitivanju Muslimana i Hrvata u zatočeničkim logorima, kao što su bili logori u Prijedoru i Manjači (Prvostepena presuda, tom 2, par. 26, 689, 764. V. gore, par. 400-401); (iv) Stanišićevo prisustvo na kolegijumu od 11. jula 1992., na kojem je Župljanin izjavio da "vojska i krizni štabovi traže da se 'pokupi' što je moguće više Muslimana i da su [...] organ[i] MUP-a RS [dobili] zadatak da obezbijede 'nedefinisane logore', u kojima se ne poštuju međunarodne norme" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 631-632, 765. V. dolje, par. 484-487); (v) Stanišićevo prisustvo na sjednici Vlade RS održanoj 22. jula 1992., na kojoj se raspravljalo o "slučajevima protivpravnog postupanja prema ratnim zarobljenicima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 639, 765); (vi) činjenicu da je 5. avgusta 1992., svjedok Sreto Gajić (dalje u tekstu: svjedok Gajić), načelnik za odbrambene pripreme u Odjeljenju za poslove milicije u MUP-u RS, izvijestio Stanišića da u Prijedoru još uvijek postoje logori i da je na njihovom obezbjeđenju angažovano 300 milicionera (Prvostepena presuda, tom 2, par. 644, 646, 750, 765); i (vii) činjenicu da je u oktobru 1992., Slobodan Avlijaš, zamjenik ministra pravde i inspektor za kaznene ustanove u okviru Ministarstva pravde, izvijestio Stanišića da milicija u Zvorniku pritvara ljude "bez ikakvog zakonskog opravdanja" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 652, 660-663, 765).

¹³⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 612. Žalbeno vijeće primjećuje da tu konstataciju Stanišić osporava u svojoj jedanaestoj žalbenoj osnovi i da je Žalbeno vijeće ustanovilo da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja u svojoj konstataciji da su na Sokocu hapšeni Muslimani (v. gore, par. 664-665).

obavijestio Stanišića da su VRS i milicija uhapsili 'par hiljada' Muslimana i Hrvata, uključujući osobe koje nisu bile bezbjednosno interesantne, za koje je Župljanin predložio da se iskoriste kao taoci za razmjenu zarobljenika".¹³⁶³

398. U vezi sa Stanišićevim znanjem o pljačkanju, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze da je krajem aprila 1992. Stanišić obaviješten da su pripadnici rezervnog sastava milicije pljačkali muslimansku imovinu na Vracama i da je jedinica Duška Malovića (dalje u tekstu: Malović) krala automobile iz fabrike TAS u Vogošći, na šta je Stanišić odgovorio da je ovo prvo "normalno" u ratna vremena, dok je za ovo drugo izjavio da "'mi' trebamo raditi na sprečavanju takvih problema".¹³⁶⁴ Pored toga, Pretresno vijeće je razmotrilo i dokaze da se na kolegijumu od 11. jula 1992., na kojem je Stanišić bio prisutan, "pljačkanje, uglavnom izvršeno prilikom 'čišćenja teritorije', smatralo ozbiljnim problemom" i da se raspravljalo i o "ratnim zločinima" koje su počinili Srbi.¹³⁶⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je između juna i početka jula 1992., Stanišić iz više izvora obavještavan o aktivnostima paravojnih grupa u Zvorniku, "uključujući [činjenje] ratnih zločina".¹³⁶⁶

399. U vezi sa Stanišićevim znanjem o ubijanjima, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće konstatovalo da su 21. avgusta 1992. na Korićanskim stijenama prijedorski milicioneri ubili oko 150-200 muškaraca Muslimana iz logora Trnopolje koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima,¹³⁶⁷ kao i to da je Vijeće uzelo u obzir Razgovor sa Stanišićem, u kojem je on izjavio da je "za incident na Korićanskim stijenama prvi put saznao [...] dva ili tri dana poslije tog incidenta" (to jest 23. ili 24. avgusta 1992.).¹³⁶⁸

400. Uz napomenu da je Pretresno vijeće konstatovalo da "[d]okazi o raznim kanalima izvještavanja i informisanja pokazuju da je Stanišić znao da se čine zločini",¹³⁶⁹ Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće izvršilo analizu u vezi s kanalima izvještavanja i opštim informacijama koje je Stanišić dobijao. Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o kanalu informisanja putem kojeg su informacije do Stanišića stizale iz SNB-a. Pretresno vijeće je konstatovalo da je

¹³⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 765. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 638.

¹³⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 603.

¹³⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 631.

¹³⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 713, gdje se upućuje na iskaz Dragana Đokanovića, 20. novembar 2009., T. 3586-3588; ST222, 9. novembar 2010., T. 17101-17104 (povjerljivo). Za krivična djela koja su počinili pripadnici paravojnih snaga u Zvorniku, v. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1652, 1663, 1666, 1670.

¹³⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 696.

¹³⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 677.

¹³⁶⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

svjedok Škipina – imenovan 6. avgusta 1992. za savjetnika za pitanja koja se tiču SNB-a – podnosio izvještaje neposredno ministru MUP-a RS u vezi s događajima na koje mu je skretana pažnja.¹³⁷⁰ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo izvještaje koje je SNB podnosio MUP-u RS.¹³⁷¹ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je primijetilo sljedeće: (i) članovi SNB-a posjećivali su razne lokacije od izbijanja sukoba i "obavještavali MUP RS o događajima u opštinama";¹³⁷² (ii) pripadnici tajne službe MUP-a RS pripremali su izvještaje o "rastućim nacionalnim napetostima, izbijanju neprijateljstava, ljudskim žrtvama na obje strane poslije preuzimanja vlasti u gradovima i opštinama, zločinima protiv muslimanskih i hrvatskih civila, kao i o hapšenju i zatočavanju civila od strane vojske i stanica javne bezbjednosti";¹³⁷³ i (iii) premda MUP-u RS nisu direktno dostavljani svi izvještaji koje je pripremao obavještajni tim grupe "Miloš" – koji je prikupljao obavještajne podatke za SNB¹³⁷⁴ – u njima sadržane informacije prosljeđivane su "putem rukovodstva u Banjoj Luci višim ešalonima donosilaca odluka".¹³⁷⁵ S obzirom na gore navedeno, Pretresno vijeće je konstatovalo da "su informacije koje je prikupio SNB bile na raspolaganju donosiocima odluka u RS, uključujući Stanišića".¹³⁷⁶

401. Konkretni izvještaji grupe "Miloš" na koje se Pretresno vijeće pozvalo u ovom kontekstu su dokazni predmeti P1368, P1375, P1376, P1377 i P1387.¹³⁷⁷ Žalbeno vijeće napominje, prvo, da dokazni predmeti P1368 i P1375 ne pominju zločine protiv Muslimana i Hrvata. Dokazni predmeti P1376 i P1377, izvještaji grupe "Miloš" od 28. maja odnosno 30. maja 1992., kad se čitaju zajedno, pokazuju da je veliki broj Muslimana, uključujući i civile, uhapšen ili zatočen (ne navodi se ko je to učinio), a opštinske vlasti imale su velik problem s njihovim smještajem i ishranom.¹³⁷⁸ U

¹³⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8308-8312, 8316-8317, 8323; dokazne predmete P1254, P1267, P1268. U vezi sa Stanišićevim argumentom koji se odnosi na iskaz svjedoka Škipine o izvještajima, v. dolje, par. 638.

¹³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689.

¹³⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 689.

¹³⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689.

¹³⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 372.

¹³⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689.

¹³⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 764. U vezi sa Stanišićevim konkretnim osporavanjem oslanjanja Pretresnog vijeća na iskaz svjedoka Radulovića, vođe grupe "Miloš", v. dolje, par. 409.

¹³⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, fusnota 1768, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P1368 (izvještaj grupe "Miloš" u vezi s etničkom podjelom u SJB-ovima u Prijedoru, Sanskom Mostu, Kotor-Varošu, Bosanskom Novom i Ključu, 9. april 1992.), P1375 (izvještaj grupe "Miloš" u vezi sa zauzimanjem Prijedora, 30. april 1992.), P1376 (izvještaj grupe "Miloš", 28. maj 1992.), P1377 (izvještaj grupe "Miloš", 30. maj 1992.), P1387 (izvještaj grupe "Miloš", 3. juni 1992.).

¹³⁷⁸ Žalbeno vijeće napominje da se u dokaznom predmetu P1376, izvještaju grupe "Miloš" od 28. maja 1992., pominje da je poslije borbi na području Kozarca u opštini Prijedor "ogroman broj lica", uključujući "znatan broj djece, žena i staraca" uhapšen ili se predao i da opštinskim vlastima

dokaznom predmetu P1387, izvještaju grupe "Miloš" od 3. juna 1992., kaže se da je "na području Prijedora, Sanskog Mosta, Doboja, kao i drugih mjesta [...] prisutno samovoljno ponašanje pojedinaca i grupa u redovima naših snaga. Imamo podatke da se nad licima muslimanske i hrvatske nacionalnosti, uglavnom civilima, vrše zlodjela".¹³⁷⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da ovaj izvještaj ne pominje koja je vrsta krivičnih djela izvršena nad tim civilima, ali da navodi da su počinioci "pojedini[ci] i grup[e] u redovima naših snaga".¹³⁸⁰

402. Pretresno vijeće je dalje napomenulo da je "[p]rema djelovodnoj knjizi veze u Štabu MUP-a RS, Stanišić tokom 1992. bio redovno obavještavan o krivičnim djelima i mjerama koje se preduzimaju na njihovoj istrazi".¹³⁸¹

403. Pored toga, Pretresno vijeće je takođe iznijelo opšte konstatacije u vezi sa sistemom veze u okviru MUP-a RS i konstatovalo sljedeće: (i) od aprila do ljeta 1992., sistem veze (posredstvom telefaks mašina, teleprintera, telefona i kurirske službe) jeste funkcionisao, premda je bilo prekida; a (ii) u drugoj polovini 1992. godine, sistem veze bio je solidno uspostavljen.¹³⁸² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da "su sastavljani dnevni, sedmični i kvartalni izvještaji, kao i periodični izvještaji o bezbjednosnom stanju",¹³⁸³ i s tim u vezi uputilo na iskaz svjedoka da su ti izvještaji pripremani kako bi "ministar" znao šta se dešava na području RS.¹³⁸⁴ Pored toga, Pretresno vijeće je napomenulo da su "izvještaji koje su objavili MKCK, PMEZ i KEBS, kao i javni medijski izvještaji, bili predmet rasprava i pregovora s Predsjedništvom RS i Vladom RS".¹³⁸⁵

"njihov smještaj i ishrana predstavljaju veliki problem" (dokazni predmet P1376). U dokaznom predmetu P1377, izvještaju grupe "Miloš" od 30. maja 1992., stoji sljedeće: "I dalje prisutan problem sa zadržanim i zarobljenim licima muslimanske nacionalnosti, a jedan od najvećih problema je problem ishrane i smještaja" (dokazni predmet P1377).

¹³⁷⁹ Dokazni predmet P1387.

¹³⁸⁰ Dokazni predmet P1377.

¹³⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690. Sveska depeša, na koju se Pretresno vijeće oslonilo prilikom formulisanja ove konstatacije, sadrži više zabilješki gdje se upućuje na krivična djela uopšte, uglavnom bez navođenja nacionalne pripadnosti počinitelaca ili žrtava (Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, fusnota 1771, gdje se upućuje na više zabilješki u dokaznom predmetu P1428). U vezi sa Stanišićevim konkretnim osporavanjem oslanjanja Pretresnog vijeća na svesku depeša, v. dolje, par. 407.

¹³⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 103, 690.

¹³⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, fusnota 1772, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P155, P427.08, P432.12, P595, P633, P748, P866, 2D25, 1D334. Žalbeno vijeće napominje da će Stanišićev argument koji se odnosi na ovu konstataciju biti razmotren dalje u tekstu ovog odjeljka.

¹³⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690.

¹³⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 692.

404. Nakon što je razmotrilo analizu dokaza i konstatacije Pretresnog vijeća, na što se upućuje gore u tekstu, Žalbeno vijeće smatra da je vidljivo da je Pretresno vijeće uzelo u obzir da je Stanišić raspolagao sljedećim saznanjima: (i) 18. aprila 1992. saznao je da je neki "Zoka" uhapsio Muslimane na Sokocu zbog toga što su "mutili sa oružjem", u vezi s čim je Stanišiću rečeno da ih "[oni] tamo '[n]ek' tuku, nek' jebu mater", na šta je Stanišić odgovorio: 'Dobro';¹³⁸⁶ (ii) krajem aprila 1992. saznao je da su pripadnici rezervnog sastava milicije pljačkali muslimansku imovinu na Vracama;¹³⁸⁷ (iii) krajem maja 1992. saznao je da su muslimanski civili hapšeni i zatočavani u opštini Prijedor;¹³⁸⁸ (iv) 3. juna 1992. saznao je da su muslimanski i hrvatski civili bili žrtve nedefinisanih krivičnih djela, čiji su izvršioци identifikovani kao "pojedinci i grupe u redovima naših snaga";¹³⁸⁹ (v) najkasnije početkom juna 1992. (a zatim ponovo u julu, avgustu i oktobru 1992.), saznao je za protivpravno zatočavanje Muslimana i Hrvata;¹³⁹⁰ (vi) u nekom trenutku između juna i početka jula 1992. saznao je za aktivnosti paravojnih grupa u Zvorniku, "uključujući [činjenje] ratnih zločina";¹³⁹¹ (vii) 11. jula 1992. saznao je za "pljačkanje, uglavnom izvršeno prilikom 'čišćenj[a] teritorije'" i za "ratne zločine" koje su počinili Srbi;¹³⁹² (viii) 20. jula 1992. saznao je da su "VRS i milicija uhapsili 'par hiljada' Muslimana i Hrvata, uključujući osobe koje nisu bile bezbjednosno interesantne [...]";¹³⁹³ i (ix) oko 23. ili 24. avgusta 1992. saznao je da su na

¹³⁸⁶ V. gore, par. 397. Žalbeno vijeće napominje da je ovu konstataciju Stanišić osporio u svojoj jedanaestoj žalbenoj osnovi i da je Žalbeno vijeće ustanovilo da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da su na Sokocu hapšeni Muslimani (v. gore, par. 664-665).

¹³⁸⁷ V. gore, par. 398. Iako se u Optužnici optuženi ne tereti za pljačkanje muslimanske imovine na Vracama, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće imalo pravo da razmotri dokaze o informacijama koje je Stanišić dobio u vezi s tim pljačkanjem prilikom ocjene njegovog znanja o krivičnim djelima koja su se vršila protiv Muslimana i Hrvata (up. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1193-1196, 1199). Međutim, u vezi s krađom automobila iz fabrike TAS u Vogošći, budući da se u Prvostepenoj presudi ne kaže jasno da li je Stanišić bio informisan o tom pljačkanju kao o krivičnom djelu počinjenom protiv nesrba (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 603; Prvostepena presuda, tom 1, par. 1553, fusnota 3591), po shvatanju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće to nije uzelo u obzir kao dio "dokaza o Stanišićevom znanju o činjenju zločina protiv Muslimana i Hrvata na geografskom području i u periodu na koji se odnosi Optužnica" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 766).

¹³⁸⁸ V. gore, par. 401.

¹³⁸⁹ V. gore, par. 401.

¹³⁹⁰ V. gore, par. 396, fusnota 1361.

¹³⁹¹ V. gore, par. 398.

¹³⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 632. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 631. V. gore, par. 398.

¹³⁹³ V. gore, par. 397.

Korićanskim stijenama prijedorski milicioneri ubili oko 150-200 muškaraca Muslimana iz logora Trnopolje.¹³⁹⁴

405. Iz Prvostepene presude isto je tako očigledno da, iako je Pretresno vijeće u opštem smislu uzelo u obzir svoju analizu dokaza i konstatacija u vezi sa sistemom veze i s kanalima izvještavanja i informisanja,¹³⁹⁵ Vijeće tim dokazima nije pridalo znatnu težinu, budući da se u njima ne kaže konkretno da li su informacije koje su stizale do Stanišića sadržale podatke o vrsti krivičnih djela i nacionalnoj pripadnosti žrtava, odnosno izvršilaca, kao ni da li je, i ako jeste, kada je Stanišić primio date informacije.¹³⁹⁶

406. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće smatra da je bespredmetan Stanišićev argument da Pretresno vijeće nije iznijelo "konačne konstatacije" o tome u kojoj je mjeri znao za krivična djela počinjena nad Muslimanima i Hrvatima na području i tokom perioda na koje se odnosi Optužnica, kao ni konstataciju o tome kad smatra da je on imao znanje o tim djelima.¹³⁹⁷

407. Što se tiče Stanišićevog konkretnog osporavanja konstatacije Pretresnog vijeća da je on "tokom 1992. bio redovno obavještavan o krivičnim djelima", Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "[p]rema djelovodnoj knjizi veze u Štabu MUP-a RS, Stanišić tokom 1992. godine redovno obavještavan o krivičnim djelima i mjerama koje se preduzimaju na njihovoj istrazi."¹³⁹⁸ Ta djelovodna knjiga veze na koju upućuje Pretresno vijeće je sveska depeša

¹³⁹⁴ V. gore, par. 399; Prvostepena presuda, tom 2, par. 677. V. također Prvostepena presuda, tom 1, par. 696.

¹³⁹⁵ To uključuje: (i) konstataciju Pretresnog vijeća na osnovu sveske depeša da je "[p]rema djelovodnoj knjizi veze u Štabu MUP-a RS" Stanišić tokom 1992. bio redovno obavještavan o krivičnim djelima i mjerama koje se preduzimaju na njihovoj istrazi (Prvostepena presuda, tom 2, par. 690. V. gore, par. 402); (ii) analizu Pretresnog vijeća dokaza koji se odnose na sistem veze i kanale informisanja putem kojih su do Stanišića stizale informacije iz nekih izvještaja SNB-a i grupe "Miloš", a koji ne uključuju konkretne informacije o krivičnim djelima protiv nesrba (Prvostepena presuda, tom 2, par. 689. V. gore, par. 401); i (iii) izvještaje koje su objavili MKCK, PMEZ i KEBS, kao i javne medijske izvještaje, koji su bili predmet rasprava i pregovora s Predsjedništvom RS i Vladom RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 692. V. gore, par. 403).

¹³⁹⁶ Na primjer, na ovo upućuje činjenica da se, u konstataciji da je Stanišić početkom juna 1992. saznao za protivpravno zatočavanje Muslimana i Hrvata (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 762), Pretresno vijeće nije oslonilo na svesku depeša koja sadrži zabilješke s relativno opštim informacijama, kao što su "prikupljanje podataka o logorima" i "postupanje prema ratnim zarobljenicima" (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 763-765, u poređenju s Prvostepenom presudom, tom 2, par. 690, fusnota 1771, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1428, zabilješka 311, str. 44, zabilješka 362, str. 53).

¹³⁹⁷ V. gore, par. 391.

¹³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690 (naglasak dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, fusnota 1771, gdje se upućuje na više zabilješki u dokaznom predmetu 1428.

koje je Štab MUP-a RS slao i primao u periodu od 22. aprila 1992. do 2. januara 1993.¹³⁹⁹ Dakle, ona ne pokriva period od 1. januara do 21. aprila 1992. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da iz sveske depeša proizlazi da je najraniji izvještaj koji se odnosi na krivična djela uopšte (bez navođenja nacionalne pripadnosti izvršilaca ili žrtava) MUP RS poslao 23. aprila 1992., između ostalog, Vladi RS.¹⁴⁰⁰ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da, na osnovu samo sveske depeša, nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao konstatovati da je Stanišić "tokom 1992. bio redovno obavještavan o krivičnim djelima".¹⁴⁰¹ Uticaj te greške na konstataciju Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim znanjem o krivičnim djelima protiv Muslimana i Hrvata biće ocijenjen dalje u tekstu.¹⁴⁰²

408. Kad je riječ o Stanišićevom argumentu u vezi s navodnim oslanjanjem Pretresnog vijeća na "[d]nevne, sedmične i kvartalne izvještaje" prilikom utvrđivanja Stanišićevog znanja o krivičnim djelima počinjenim u periodu na koji se odnosi Optužnica,¹⁴⁰³ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je Pretresno vijeće konstatovalo da su takvi izvještaji, pored izvještaja o bezbjednosnom stanju, sastavljani periodično.¹⁴⁰⁴ Pretresno vijeće je zatim uputilo na iskaz svjedoka Aleksandra Krulja (dalje u tekstu: svjedok Krulj) koji je izjavio da su ti izvještaji pripremani kako bi "ministar 'znao šta se dešava na području republike'".¹⁴⁰⁵ Žalbeno vijeće napominje da, iako se Pretresno vijeće u raspravi o izvještajima na njih možda u određenoj mjeri oslonilo, budući da je svjedok Krulj izjavio da su se izvještaji sastavljali kako bi se Stanišić informisao o tome šta se dešava u RS, jasno je da je to bio samo jedan od faktora koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir dok je ocjenjivalo Stanišićevo znanje o događajima na terenu uopšte. Pored toga, Pretresno vijeće ne kaže ništa pobliže o vrstama krivičnih djela niti izvodi zaključak o tome da li je Stanišić za krivična djela saznao iz tih

¹³⁹⁹ Dokazni predmet P1428. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, gdje se upućuje na dokazni predmet P1428.

¹⁴⁰⁰ V. dokazni predmet zabilješka 3, str. 1, gdje govori o "masakru Predraga Močevića".

¹⁴⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690.

¹⁴⁰² V. dolje, par. 411-413.

¹⁴⁰³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 120-121. Žalbeno vijeće napominje da je u fusnoti 1772 drugog toma Prvostepene presude, Pretresno vijeće u prilog svojoj konstataciji uputilo na više izvještaja koje su poslali ili primili MUP RS, CSB-ovi i SJB-ovi (Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1172, gdje se upućuje na dokazne predmete P155, P423.12, str. 3, P427.08, str. 3, P432.12, P595, P663, P748, str. 2, P866, 2D25, 1D334). Međutim, ne govori se u svakom od tih dokaznih predmeta o krivičnim djelima, (v. npr. dokazni predmeti P155, P432.12) niti u svakom od njih stoji da je Stanišić bio informisan o njihovom sadržaju (v. npr. dokazni predmeti P866, P748). Pored toga, Pretresno vijeće se pozvalo na neke od tih izvještaja kako bi iznijelo konkretne konstatacije o Stanišićevom znanju o krivičnim djelima i o tim dokazima će se raspravljati u tom kontekstu.

¹⁴⁰⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 690. V. takođe gore, par. 403.

¹⁴⁰⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 690.

izvještaja.¹⁴⁰⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić pogrešno tumači domet ove konkretne konstatacije i njegov argument je stoga bespredmetan.

409. I konačno, u vezi sa Stanišićevim argumentom da Pretresno vijeće nije razmotrilo iskaz svjedoka Radulovića koji se odnosi na izvještaje grupe "Miloš",¹⁴⁰⁷ Žalbeno vijeće napominje, prvo, da su odlomci o kojima govori Stanišić u svom žalbenom podnesku upravo oni odlomci na koje se pozvalo Pretresno vijeće u prilog svojoj konstataciji da "[p]remda MUP-u RS nisu direktno dostavljani svi izvještaji koje je pripremao obavještajni tim grupe "Miloš", na čelu s Predragom Radulovićem, informacije u njima prosljeđivane su posredstvom rukovodstva u Banjoj Luci višim ešalonima donosilaca odluka".¹⁴⁰⁸ Drugo, Žalbeno vijeće smatra da Stanišićevi argumenti, u kojima on tvrdi da iz svjedočenja svjedoka Radulovića slijedi "da u 1992. Stanišić nije dobijao izvještaje",¹⁴⁰⁹ nisu potkrijepljeni iskazom tog svjedoka.¹⁴¹⁰ Treće, Pretresno vijeće je uputilo na više stranica transkripta iskaza svjedoka Radulovića, koji je trajao duže od četiri dana, pored

¹⁴⁰⁶ Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na neke od informacija iz tih izvještaja kako bi iznijelo konkretne konstatacije o Stanišićevom znanju o konkretnim krivičnim djelima i one se razmatraju drugdje u ovoj Presudi. V. npr. dokazni predmet P427.08, izvještaj koji je MUP RS 17. jula 1992. poslao predsjedniku Predsjedništva i predsjedniku Vlade. Taj izvještaj odnosi se na kolegijum od 11. jula 1992. kojem je Stanišić prisustvovao. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće prilikom formulisanja konstatacija o Stanišićevom znanju o krivičnim djelima nije pozvalo konkretno na ovaj dokazni predmet, ali da se na jednom drugom mjestu oslonilo na informacije iz istog izvještaja (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 630-631, 765). V. takođe dolje, par. 484-487. V. takođe dokazni predmet P633, depešu s datumom od 13. jula 1992., koju je načelnik SJB-a Višegrad, Risto Perišić, poslao Ministarstvu unutrašnjih poslova, a u kojoj iznosi kratak pregled vojno-bezbjednosne situacije u Višegradu. Prema riječima Riste Perišića: "[A]ktivnošću Crvenog krsta, sa područja opštine je organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti. Postoji i dalja zainteresovanost za iseljavanje, tako da bi ovaj proces na nekom višem nivou trebalo koordinirano nastaviti". Informacije o iseljavanju Muslimana iznesene su u paragrafu 634 toma 2 Prvostepene presude. V. takođe dolje, par. 491-495.

¹⁴⁰⁷ V. gore, par. 391

¹⁴⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedoka Radulovića i u prilog svojoj tvrdnji se poziva na Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11205-11209. Međutim, Pretresno vijeće se izričito pozvalo na Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11206-11209 (Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, fusnota 1769), a Žalbeno vijeće primjećuje da T. 11205 (jedina stranica transkripta na koju se Pretresno vijeće nije pozvalo) ne sadrži informacije relevantne za ovo pitanje.

¹⁴⁰⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 122.

¹⁴¹⁰ Doista, svjedok Radulović je u svjedočenju rekao da se 2000. godine vidio sa Stanišićem 2000. i da je tada (i) Stanišić rekao da o "većini stvari [zločina protiv nesrba] o kojima su [oni] razgovarali uopšte nije bio informisan" (Predrag Radulović, 2. juni 2010., T. 11206. V. Predrag Radulović, 2. juni 2010., T. 11207-11208), ali da je znao za "događaje" u Prijedoru, Tesliću i Doboju jer su to bili "opšte poznati slučajevi i događaji koje je mogao znati svako ko je živio u Republici Srpskoj" (Predrag Radulović, 2. juni 2010., T. 11208); (ii) imao "utisak" da je Stanišić bio nedovoljno informisan (Predrag Radulović, 2. juni 2010., T. 11207); i (iii) po "generalnom shvatanju" svjedoka

stranica na koje se pozvao Stanišić.¹⁴¹¹ Stanišićev argument se stoga svodi na puku tvrdnju da Pretresno vijeće nije protumačilo svjedočenje svjedoka Radulovića na određeni način i ne ukazuje ni na kakvu grešku Pretresnog vijeća. Stanišićev argument se shodno tome odbija.

(iii) Zaključak

410. Žalbeno vijeće je konstatovalo da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) u primjeni prava zbog toga što je primijenilo pogrešan standard u ocjenjivanju njegove namjere;¹⁴¹² (ii) zbog toga što nije iznijelo konačne konstatacije o tome u kojoj je mjeri znao za krivična djela iz Optužnice ni o tome kad smatra da je on imao znanje o tim djelima;¹⁴¹³ (iii) zbog toga što se oslonilo na "[d]nevne, sedmične i kvartalne izvještaje" kao na faktor koji pokazuje da je on imao saznanja o krivičnim djelima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica;¹⁴¹⁴ i (iv) zbog toga što nije uzelo u obzir svjedočenje svjedoka Radulovića u vezi s izvještajima grupe "Miloš".¹⁴¹⁵

411. Međutim, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je na osnovu sveske depeša ustanovilo da je Stanišić "tokom 1992. godine bio redovno obavještavan o krivičnim djelima".¹⁴¹⁶ Dalje, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju, iznesenu na jednom drugom mjestu u tekstu, da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je ustanovilo da je 18. aprila 1992. Stanišić obaviješten o tome da je neki "Zoka" uhapsio Muslimane na Sokocu.¹⁴¹⁷ Žalbeno vijeće će sada ocijeniti eventualni uticaj ovih grešaka u utvrđivanju činjeničnog stanja na konstataciju Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju krivičnih djela protiv Muslimana i Hrvata.

412. Žalbeno vijeće smatra da, s obzirom na ograničenu težinu pridatu svesci depeša Štaba MUP-a prilikom ocjene Stanišićevog znanja o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata,¹⁴¹⁸ greška Pretresnog vijeća u vezi s tim dokazom sama po sebi ne utiče na konstatacije

Radulovića, Stanišić nije bio "blagovremeno" informisan o "događajima" u Prijedoru, Tesliću i Doboju (Predrag Radulović, 2. juni 2010., T. 11208-11209).

¹⁴¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, fusnota 1769. Žalbeno vijeće napominje da dodatne stranice na koje se Stanišić pozvao tokom žalbenog pretresa (v. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 137, gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 28. maj 2010., T. 11014, Predraga Radulovića, 31. maj 2010., T. 11073, Predraga Radulovića, 1. juni 2010., T. 11188, Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11199) ne predstavljaju značajan dodatak ovom argumentu.

¹⁴¹² V. gore, par. 394.

¹⁴¹³ V. gore, par. 406.

¹⁴¹⁴ V. gore, par. 408

¹⁴¹⁵ V. gore, par. 409.

¹⁴¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690. V. gore, par. 407.

¹⁴¹⁷ V. gore, par. 397; dolje, par. 665. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 612, gdje se upućuje na dokazni predmet P1115, str. 1-2.

¹⁴¹⁸ V. gore, par. 405.

Pretnog vijeća koje se odnose na Stanišićovo znanje o krivičnim djelima protiv Muslimana i Hrvata, kao što je izloženo gore u tekstu.¹⁴¹⁹ Međutim, budući da je konstatacija Pretnog vijeća o Stanišićevim saznanjima o hapšenju Muslimana na Sokocu 18. aprila 1992. takođe poništena, Žalbeno vijeće konstatuje da je na osnovu ostalih konstatacija Pretnog vijeća razuman presuditelj o činjenicama mogao da konstatuje da je Stanišić saznanja o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata na području na koje se odnosi Optužnica stekao najranije krajem aprila 1992., kada je informisan da pripadnici rezervnog sastava milicije pljačkaju muslimansku imovinu na Vracama.¹⁴²⁰

413. Žalbeno vijeće stoga djelimično prihvata Stanišićovo osporavanje konstatacije Pretnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata. Žalbeno vijeće će u jednom drugom odjeljku dalje u tekstu ocijeniti eventualni uticaj te konstatacije na konačni zaključak Pretnog vijeća o Stanišićovoj namjeri.¹⁴²¹

(e) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 767 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (C) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)

414. Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Pored dokaza u vezi sa znanjem Miće Stanišića, [...] prilikom ocjenjivanja Stanišićeve navodne *mens rea* [Vijeće] je takođe razmotrilo dokaze o političkim stavovima SDS-a i Skupštine RS u periodu koji je prethodio Optužnici, kao i Stanišićovo ponašanje i izjave u vezi s tom politikom. Pretresno vijeće podsjeća da su stavovi rukovodstva bosanskih Srba – da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se "u ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda" iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć – iznošeni na sjednicama Skupštine RS čiji je Stanišić bio poslanik, kao i na sastancima SDS-a krajem 1991. i početkom 1992. godine. Pretresno vijeće nadalje podsjeća da je šest strateških ciljeva, koje je utvrdila, između ostalih, Vlada RS, formulisano 12. maja 1992. godine i izneseno pred Skupštinu RS. Prvi cilj pozivao je na odvajanje srpskog naroda od Muslimana i Hrvata. Stanišić je takođe prisustvovao prvom sastanku Ministarskog savjeta Skupštine RS, na kom je utvrđeno da granice etničke teritorije i osnivanje organa vlasti na toj teritoriji predstavljaju prioritet.¹⁴²²

¹⁴¹⁹ V. gore, par. 404.

¹⁴²⁰ U vezi s informacijama o krivičnim djelima protiv Muslimana i Hrvata koje je Stanišić dobijao poslije tog datuma, v. gore, par. 404. V. takođe gore, par. 398.

¹⁴²¹ V. dolje, par. 573-585.

¹⁴²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 767 (reference izostavljene).

415. Stanišić iznosi tri grupe argumenata kojima osporava ove konstatacije. Prvo, on tvrdi da njegovo ponašanje i izjave u vezi s političkim stavovima Skupštine RS i SDS-a ne pokazuju da je imao traženu namjeru.¹⁴²³ Drugo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na šest strateških ciljeva koji su 12. maja 1992. izneseni na sjednici Skupštine RS (dalje u tekstu: Strateški ciljevi) zato što je Stanišiću pogrešno pripisalo znanje o tim ciljevima.¹⁴²⁴ Konačno, on tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo utvrditi da njegovo učestvovanje u radu Ministarskog savjeta ukazuje na njegovu namjeru.¹⁴²⁵ Svaki od ovih argumenata razmotriće se dalje u tekstu.

(i) Navodi o greškama u konstataciji da Stanišićevo ponašanje i izjave o političkim stavovima Skupštine RS i SDS-a ukazuju na namjeru da se ostvari UZP

416. Kao što se podsjeća gore u tekstu, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razmotrilo, između ostalog, "Stanišićevo ponašanje i izjave u vezi s" politikom SDS-a i Skupštine RS u periodu koji je prethodio Optužnici.¹⁴²⁶ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je podsjetilo na to da su

stavovi rukovodstva bosanskih Srba – da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se u „ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda“ iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć – iznošeni na sjednicama Skupštine RS čiji je Stanišić bio poslanik kao i na sastancima SDS-a krajem 1991. i početkom 1992. godine.¹⁴²⁷

a. Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić bio član Skupštine RS

417. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on bio član Skupštine RS.¹⁴²⁸ On tvrdi sljedeće: (i) on "nije mogao [...] biti član i zakonodavnog i izvršnog tijela"; (ii) Skupština RS sastojala se od neposredno izabranih poslanika; i (iii) iz konstatacija Pretresnog vijeća "potpuno je očigledno" da on nije bio izabrani poslanik.¹⁴²⁹ Tužilaštvo prihvata "da nema dovoljno dokaza da se utvrdi da je Stanišić bio član Skupštine RS",¹⁴³⁰ ali smatra da

¹⁴²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 125-132.

¹⁴²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 133-135.

¹⁴²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 136-138.

¹⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 125-126. V. Stanišićeva replika, par. 47-48. V. takođe, žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 99.

¹⁴²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 125, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 165. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 134-135.

¹⁴³⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 47, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 767. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 99.

Stanišićev argument treba odbaciti bez razmatranja, budući da ne pokazuje na koji način ta greška utiče na Prvostepenu presudu.¹⁴³¹

418. Žalbeno vijeće napominje da Stanišić nije naveo nijedan dokaz u prilog svojoj tvrdnji da nije mogao istovremeno imati funkciju u zakonodavnom i u izvršnom tijelu. Žalbeno vijeće podsjeća da se puke tvrdnje koje nisu potkrijepljene nikakvim dokazima uglavnom mogu odbaciti.¹⁴³² Međutim, s obzirom na to da Pretresno vijeće na jedinom mjestu gdje pominje da je Stanišić bio član Skupštine RS ne upućuje ni na kakve reference, i, budući da u Prvostepenoj presudi nema konstatacije koja bi išla u prilog tom zaključku, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo da je Stanišić bio član Skupštine RS. Budući da se Pretresno vijeće oslonilo na tu konstataciju kako bi potkrijepilo svoj zaključak da je Stanišić imao namjeru da prisilno premjesti i deportuje Muslimane i Hrvate s teritorije BiH, Žalbeno vijeće će na jednom drugom mjestu dalje u tekstu razmotriti eventualnu posljedicu te greške Pretresnog vijeća.¹⁴³³

b. Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na izjave date na sjednicama Skupštine RS i SDS-a

i. Argumenti strana

419. Stanišić tvrdi da je prilikom ocjenjivanja njegove namjere Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na izjave date na sjednicama Skupštine RS i SDS-a.¹⁴³⁴ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na Karadžićevu izjavu na sjednici Skupštine RS 18. marta 1992. (dalje u tekstu: sjednica Skupština RS od 18. marta 1992.)¹⁴³⁵ "da bi se u ratu desilo 'nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda'",¹⁴³⁶ budući da nema dokaza da je Stanišić prisustvovao sjednici.¹⁴³⁷ On takođe kaže da se "[on] pominje samo dva puta u kontekstu Skupštine RS tokom perioda na koji se odnosi Optužnica", i to: (i) kad je izabran za ministra unutrašnjih

¹⁴³¹ V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 47.

¹⁴³² Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 26 (i izvori na koje se tamo upućuje). V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 23.

¹⁴³³ V. dolje, par. 573-585.

¹⁴³⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127-132; Stanišićeva replika, par. 48.

¹⁴³⁵ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće Karadžićevu izjavu neprimjereno pripisalo rukovodstvu bosanskih Srba u cjelini (Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 123). Ovaj argument se gore u tekstu razmatra u vezi sa Stanišićevom drugom žalbenom osnovom (v. gore, par. 83-86).

¹⁴³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 767.

¹⁴³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127.

poslova 24. marta 1992.;¹⁴³⁸ i (ii) kad je učestvovao u radu sjednice Skupštine RS u novembru 1992.¹⁴³⁹ Stanišić iznosi argument da je uslijed greške u prevodu Pretresno vijeće "na neprimjeren i štetan način" citiralo njegov govor pred Skupštinom RS na sjednici Skupštine RS u novembru 1992., pogrešno prikazavši njegove riječi kao pristanak da učestvuje u prihvatanju kriminalnih elemenata u rezervni sastav milicije.¹⁴⁴⁰

420. U vezi sa sastancima SDS-a, Stanišić smatra da Pretresno vijeće nepravilno upućuje na izjavu Todora Dutine (dalje u tekstu: Dutina), da je "zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć",¹⁴⁴¹ datu na sastanku SDS-a održanom 15. oktobra 1991. (dalje u tekstu: sastanak SDS-a od 15. oktobra 1991.),¹⁴⁴² budući da on na tom sastanku nije bio prisutan niti je bio član SDS-a.¹⁴⁴³

421. Tužilaštvo odgovara da se pri donošenju zaključka da je Stanišić bio svjestan stava da bi se etničko razdvajanje ostvarilo primjenom nasilja Pretresno vijeće ispravno oslonilo na Stanišićevu blisku vezu s Karadžićem i na njegov visoki položaj u rukovodstvu RS.¹⁴⁴⁴ Tužilaštvo tvrdi da se zaključak Pretresnog vijeća "ne zasniva" na dokazima o Stanišićevom fizičkom prisustvu na konkretnim sastancima.¹⁴⁴⁵ Prema tužilaštvu, Stanišić pokušava da dovede u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća "time što negira vezu sa SDS-om".¹⁴⁴⁶ Tužilaštvo takođe smatra da Stanišić "pogrešno tvrdi" da je Pretresno vijeće "na neprimjeren i štetan način" citiralo njegov govor na sjednici Skupštine RS u novembru 1992.¹⁴⁴⁷

¹⁴³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 531, 549, 558.

¹⁴³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128. On dalje tvrdi da je "jedina druga referenca u tom kontekstu referenca na sjednicu Skupštine RS iz 1993., što je izvan perioda na koji se odnosi Optužnica" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 596).

¹⁴⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 129, gdje se upućuje na: pretres, 5. maj 2010., T. 9566.

¹⁴⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131 (naglasak izostavljen).

¹⁴⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 162.

¹⁴⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 162, dokazni predmet P14. V. Stanišićeva replika, par. 49, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 46. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 132.

¹⁴⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 46, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 156-157, 161-162, 167-170, 174, 178-179, 188, 199, 769.

¹⁴⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 46, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127-128, 130-132.

¹⁴⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 46, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131.

¹⁴⁴⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, fusnota 107, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 129.

ii. Analiza

422. Kao što stoji gore u tekstu, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razmotrilo "Stanišićevo ponašanje i izjave" u vezi s "političkim stavovima SDS-a i Skupštine RS".¹⁴⁴⁸ U tom kontekstu, Pretresno vijeće se pozvalo na "stavov[e] rukovodstva bosanskih Srba [...]iznošen[e] na sjednicama Skupštine RS [...] kao i na sastancima SDS-a krajem 1991. i početkom 1992. godine".¹⁴⁴⁹ Konkretnije, Pretresno vijeće je podsjetilo na stavove rukovodstva bosanskih Srba "da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se 'u ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda' iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć".¹⁴⁵⁰

423. Žalbeno vijeće napominje da, iako se Pretresno vijeće nije pozvalo ni na jedan dokaz niti je uputilo na svoje konstatacije na drugim mjestima u tekstu,¹⁴⁵¹ pažljivim čitanjem Prvostepene presude u cjelini ipak je moguće uočiti više konstatacija koje potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa stavovima rukovodstva bosanskih Srba, iznesenim na sjednicama Skupštine RS i na sastancima SDS-a krajem 1991. i početkom 1992. Konkretno, Pretresno vijeće je drugdje u Prvostepenoj presudi razmotrilo sljedeće: (i) Karadžićevu izjavu, na sjednici Skupštine RS od 18. marta 1992., da će rat uzrokovati etničko razdvajanje i da bi u takvom ratu "došlo do nasilnog i krvavog iseljavanja manjinskih dijelova naroda iz jedne regije u drugu i stvaranja tri etnički homogene regije unutar BiH";¹⁴⁵² (ii) Dutininu izjavu, na sastanku SDS-a od 15. oktobra 1991., "da se mora raščistiti s iluzijom da je moguć zajednički život s Muslimanima i Hrvatima";¹⁴⁵³ i (iii) izjavu Vojislava Kuprešanina (dalje u tekstu: Kuprešanin), na sjednici Skupštine RS od 25. februara 1992. (dalje u tekstu: sjednica Skupštine RS od 25. februara 1992.): "Ja nisam ni za bilo kakvu zajedničku instituciju zajedno s Muslimanima i Hrvatima BiH. Lično smatram da su oni nama

¹⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁵¹ Up. gore, par. 377-380.

¹⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 179, gdje se upućuje na dokazne predmete P397.02, str. 10554-10555, P707, str. 4. Up. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dokaze da je Karadžić bio predsjednik SDS-a, predsjednik Predsjedništva RS i predsjednik Savjeta za nacionalnu bezbjednost (Prvostepena presuda, tom 2, par. 132, gdje se upućuje na Branka Đerića, 29. oktobar 2009., T. 2279, Christiana Nielsena, 14. decembar 2009., T. 4708, Momčila Mandića, 3. maj 2010., T. 9432, 9442, dokazne predmete P257, L327), a bio je i učesnik u UZP-u (Prvostepena presuda, tom 2, par. 314).

¹⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 162, gdje se upućuje na dokazni predmet P14, str. 1. Up. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131-132. Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze da je Dutina bio prisutan na sastanku SDS-a od 15. oktobra 1991. i da je kasnije postao direktor srpske

prirodni neprijatelj. Vi već znate šta su prirodni neprijatelji, i, da mi više nikada ne možemo živjeti zajedno, niti možemo bilo šta zajednički raditi."¹⁴⁵⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da se prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere Pretresno vijeće pozvalo na te Karadžićeve, Dutinine i Kuprešaninove izjave u vezi sa stavovima iznesenim na sastanku SDS-a od 15. oktobra 1991., na sjednici Skupštine RS od 25. februara 1992. ili na sjednici Skupštine RS od 18. marta 1992. (dalje u tekstu zajedno: sjednice Skupštine RS i SDS-a).¹⁴⁵⁵

424. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da, kao što je Stanišić s pravom istakao, ni na jednom mjestu u Prvostepenoj presudi Pretresno vijeće nije iznijelo konstataciju niti je uputilo na dokaze o Stanišićevom fizičkom prisustvu na gore pomenutim sjednicama Skupštine RS i SDS-a, ili o tome da je on bio svjestan sadržaja tih sjednica. Pored toga, Pretresno vijeće se nije pozvalo ni na dokaze da je Stanišić bio svjestan tih konkretnih izjava. Međutim, sam tekst Prvostepene presude pokazuje da se Pretresno vijeće, dok je razmatralo "Stanišićevo ponašanje i izjave u vezi s tom politikom", pozvalo na te izjave samo kao na kontekstualne dokaze koji ukazuju na "političke stavove" ili "politiku" Skupštine RS i SDS-a.¹⁴⁵⁶

425. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je već konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo u konstataciji da je Stanišić bio član Skupštine RS.¹⁴⁵⁷ Međutim, Pretresno vijeće je u obzir uzelo i sljedeće dokaze: (i) na sjednici Skupštine RS od 24. marta 1992., Stanišić je izabran za prvog ministra unutrašnjih poslova u Vladi RS, kojom prilikom je napomenuo da je "MUP SRBiH korišten kao instrument SDA i HDZ-a za postizanje njihovih političkih ciljeva, uključujući stvaranje vojske od rezervnih snaga sastavljenih od pripadnika samo jedne nacionalnosti i otpuštanje Srba s radnih mjesta"¹⁴⁵⁸ i da se nada da će "ubuduće srpski MUP da bude jedna profesionalna organizacija, odnosno organ državne uprave koji će upravo štiti imovinu, život,

novinske agencije SRNA (Prvostepena presuda, tom 2, par. 162, gdje se upućuje na dokazne predmete P14, str. 1, P204, str. 1-2).

¹⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 174, gdje se citira Momčilo Mandić, 3. maj 2010., T. 9443, dokazni predmet P427.09, str. 59. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dokaze da je Kuprešanin prisustvovao raznim sjednicama Skupštine RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 174, 224), da je bio predsjednik Skupštine ARK-a i istaknuti član SDS-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 350, gdje se upućuje na dokazni predmet P1098.03 (povjerljivo), str. 4051, ST174, 23. mart 2010., T. 8087 (zatvorena sjednica)) i da je bio učesnik u UZP-u (Prvostepena presuda, tom 2, par. 314).

¹⁴⁵⁵ Pretresno vijeće nije iznijelo nikakve izričite konstatacije o tome da li su Karadžić, Dutina i/ili Kuprešanin bili članovi rukovodstva bosanskih Srba, ali jeste utvrdilo da se rukovodstvo bosanskih Srba "sastojalo od istaknutih članova SDS-a i osoba na važnim položajima u RS" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 131, gdje se upućuje na Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno, činjenica o kojoj je presuđeno 109).

¹⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁵⁷ V. gore, par. 418.

tijelo i druga bogatstva koja budu od interesa zaštite";¹⁴⁵⁹ a (ii) na sjednici Skupštine RS u novembru 1992., Stanišić je "u govoru pred Skupštinom RS priznao da su 'na početku' u snage rezervnog sastava milicije primani 'lopovi i kriminalci' s namjerom 'da se brani zemlja'",¹⁴⁶⁰ i izjavio: "[J]a kao čovjek sam slijedio politiku koju je vodilo Predsjedništvo SDS i naši poslanici u bivšoj državi i uvijek sam uz tu politiku."¹⁴⁶¹

426. Što se tiče njegovog ponašanja u vezi s političkim stavovima SDS-a, Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Stanišić bio uključen u osnivanje SDS-a, izražavao nezadovoljstvo zastupljenošću Srba u MUP-u SRBiH i da je pokušavao da interveniše kako bi zadržao i regrutovao Srbe u MUP-u SRBiH.¹⁴⁶² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stanišić radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH i da je bio uključen u sve faze stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a RS.¹⁴⁶³

427. U smislu kontekstualnih informacija relevantnih za Stanišićevo ponašanje i njegove izjave opisane gore u tekstu, Pretresno vijeće je imalo pravo da se prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere osloni na Karadžićeve, Dutinine i Kuprešaninove izjave na sjednicama Skupštine RS i SDS-a, koje pokazuju kakvu su političku platformu zastupali Skupština RS i SDS. Žalbeno vijeće stoga ne uočava nikakvu grešku.

428. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno prikazalo njegov govor na sjednici Skupštine RS u novembru 1992.,¹⁴⁶⁴ Žalbeno vijeće podsjeća, prvo, na konstataciju koju je Pretresno vijeće donijelo na osnovu, između ostalog, dokaznog predmeta P400, da je u svom govoru Stanišić "priznao da su 'na početku', 'lopovi i kriminalci' primani u snage rezervnog sastava milicije s namjerom 'da se brani zemlja'".¹⁴⁶⁵ Dalje, Žalbeno vijeće napominje da je na suđenju Stanišić pokrenuo pitanje greške u prevodu dokaznog predmeta P400, uslijed koje se, kako on tvrdi, stvara dojam da je Stanišić lično bio uključen u prihvatanje lopova i kriminalaca u snage

¹⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 542.

¹⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558, gdje se upućuje na dokazni predmet P198, str. 7-8.

¹⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 600, gdje se takođe citira Stanišićeva sljedeća izjava: "[N]ama je bio prioritetan zadatak, imali smo dobru namjeru, možda smo u tome pogriješili, možda sam i ja pogriješio, ja to dozvoljavam."

¹⁴⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 570.

¹⁴⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 729.

¹⁴⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

¹⁴⁶⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 129.

¹⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 600, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P400, str. 17.

rezervnog sastava milicije, a zapravo je on o tome govorio uopšteno.¹⁴⁶⁶ Međutim, jasno je da ispravljeni engleski prevod dokaznog predmeta P400, uvršten u spis prvostepenog postupka, ne sadrži grešku o kojoj Stanišić govori u svom prigovoru, budući da se u tom dokazu Stanišićeve riječi navode na sljedeći način: "[...] pošto je u miliciji bilo rezervnog sastava na početku, htjeli smo da se brani zemlja, uzimali *su* lopove i kriminalce".¹⁴⁶⁷ Žalbeno vijeće uz to napominje da se ni na jednom mjestu u Prvostepenoj presudi Pretresno vijeće u vezi s dokaznim predmetom P400 nije pozvalo na neku alternativnu formulaciju iz ranije verzije prevoda tog dokaza, odnosno prije nego što je engleski prevod dokaznog predmeta P400 ispravljen.¹⁴⁶⁸ Stanišić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovog govora pred Skupštinom RS.

429. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće u ocjenjivanju njegove namjere pogriješilo kada se oslonilo, između ostalog, na izjave date na sjednicama Skupštine RS i SDS-a.

(ii) Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na Strateške ciljeve

430. Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere podsjetilo na to da su Strateški ciljevi, koje je utvrdila, između ostalih, Vlada RS, formulisani 12. maja 1992. i izneseni pred Skupštinu RS.¹⁴⁶⁹ Vijeće je uz to napomenulo da je prvi od Strateških ciljeva pozivao na odvajanje srpskog naroda od Muslimana i Hrvata.¹⁴⁷⁰ Prilikom izvođenja zaključka da je Stanišić bio svjestan namjere rukovodstva bosanskih Srba da se izvrši progon i da je dijelio tu namjeru, Pretresno vijeće se, između ostalih faktora, oslonilo na Stanišićevu kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i na njegovo učestvovanje u njenom provođenju, uključujući Strateške ciljeve.¹⁴⁷¹

a. Argumenti strana

431. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na Strateške ciljeve.¹⁴⁷² On tvrdi sljedeće: (i) nema dokaza o njegovom prisustvu na sjednici Skupštine RS od 12. maja 1992. (dalje u tekstu: sjednica Skupština RS od 12. maja) ili o

¹⁴⁶⁶ Stanišić tvrdi da "umjesto da je napisano u prvome licu, kako to piše u prevodu, trebalo bi pisati 'oni'" (pretres, 5. maj 2010., T. 9566 (naglasak dodat). V. pretres, 4. maj 2010., T. 9560-9563).

¹⁴⁶⁷ Dokazni predmet P400, str. 17 (naglasak dodat).

¹⁴⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 600, 743. V. takođe pretres, 4. maj 2010., T. 9560-9563; pretres, 5. maj 2010., T. 9566.

¹⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, gdje se upućuje na "odjeljak o UZP-u".

¹⁴⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, 769.

njegovom znanju o toj sjednici,¹⁴⁷³ niti o sastanku održanom prije sjednice Skupštine RS od 12. maja, na kojem su o Strateškim ciljevima raspravljali, između ostalih, Mladić, Krajišnik i Karadžić;¹⁴⁷⁴ (ii) Strateški ciljevi nisu objavljeni prije 26. novembra 1993.;¹⁴⁷⁵ i (iii) Pretresno vijeće je pogriješilo kad se oslonilo na Karadžićev govor, a ne na zapisnike sa sjednica Vlade RS, kako bi konstatovalo da je Strateške ciljeve utvrdila, između ostalih, Vlada RS.¹⁴⁷⁶

432. Tužilaštvo odgovara da Stanišić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstataje da je on bio svjestan Strateških ciljeva, s obzirom na Karadžićevu izjavu na sjednici Skupštine RS od 12. maja.¹⁴⁷⁷ Tužilaštvo tvrdi da Stanišić tek pokušava da ocjenu dokaza koju je dalo Pretresno vijeće zamijeni svojom vlastitom ocjenom i da njegov argument treba odbaciti bez razmatranja.¹⁴⁷⁸

b. Analiza

433. Žalbeno vijeće primjećuje da, bez obzira na manjkavosti o kojima se raspravlja gore u tekstu, odnosno na nedostatak referenci na dokaze, odnosno na konstatacije u vezi sa Strateškim ciljevima u odjeljku o *mens rea*,¹⁴⁷⁹ čitanje Prvostepene presude kao cjeline pokazuje da je u vezi s tim Pretresno vijeće iznijelo više relevantnih konstatacija. Tačnije, Pretresno vijeće je razmotrilo prirodu Strateških ciljeva, njihovo formulisanje i provođenje, uključujući i to ko je učestvovao u formulisanju Strateških ciljeva i od kada.¹⁴⁸⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (i) Krajišnik je objavio Strateške ciljeve i njihov sadržaj na sjednici Skupštine RS od 12. maja;¹⁴⁸¹ (ii) o Strateškim ciljevima raspravljalo se još na sastanku održanom 7. maja 1992. godine, kojem su, pored ostalih, prisustvovali Mladić, Krajišnik i Karadžić;¹⁴⁸² (iii) Krajišnik je želio da Strateške ciljeve odmah obznani javnosti, a "Karadžić i drugi smatrali su da ti ciljevi previše odaju stvarnu namjeru rukovodstva bosanskih Srba";¹⁴⁸³ (iv) Ratno predsjedništvo RS je 9. juna 1992. godine

¹⁴⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 135.

¹⁴⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 190, 767, dokazne predmete P2304, str. 42, P2310, str. 30, P2311, str. 10.

¹⁴⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 189.

¹⁴⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 189.

¹⁴⁷⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 134, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 767.

¹⁴⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 48.

¹⁴⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 48.

¹⁴⁷⁹ Up. gore, par. 377-380.

¹⁴⁸⁰ V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 188-199.

¹⁴⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 188, 190.

¹⁴⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 189, gdje se upućuje na dokazni predmet P1753, str. 262-263.

¹⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 189, gdje se upućuje na Roberta Doniju, 16. septembar 2009., T. 412-413.

usvojilo odluku da se objave Strateški ciljevi i odgovarajuća mapa RS;¹⁴⁸⁴ i (v) Strateški ciljevi objavljeni su 26. novembra 1993.¹⁴⁸⁵ Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe ustanovilo da je na sjednici Skupštine RS od 12. maja Karadžić izjavio da su te ciljeve zacrtali Predsjedništvo bosanskih Srba, Vlada i Savjet za nacionalnu bezbjednost.¹⁴⁸⁶

434. U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je on za Strateške ciljeve saznao na sjednici Skupštine RS od 12. maja ili na sastanku od 7. maja 1992., na kojem su, između ostalih, bili prisutni Mladić, Krajišnik i Karadžić,¹⁴⁸⁷ on pogrešno tumači Prvostepenu presudu. Pretresno vijeće nije konstatovalo da li je Stanišić saznao za Strateške ciljeve na toj sjednici Skupštine RS ili na tom sastanku. Umjesto toga, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere uzelo u obzir, između ostalog, njegovu kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i njegovo učestvovanje u njenom provođenju, smatrajući da su Strateški ciljevi bili dio te politike.¹⁴⁸⁸ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je ustanovilo da je Stanišić bio član Vlade RS i da je učestvovao na sastancima Savjeta za nacionalnu bezbjednost,¹⁴⁸⁹ te da je Strateške ciljeve utvrdila, između ostalih, Vlada RS.¹⁴⁹⁰ U tim okolnostima, Žalbena vijeće ne smatra da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere napravilo grešku kada je uzelo u obzir Strateške ciljeve.¹⁴⁹¹

¹⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 189, gdje se upućuje na dokazni predmet P260.

¹⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 189, gdje se upućuje na dokazni predmet P24.

¹⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 190.

¹⁴⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 133.

¹⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, 769.

¹⁴⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 20, 572-575. Pretresno vijeće je konstatovalo da je 24. marta 1992. Stanišić izabran za prvog ministra unutrašnjih poslova i da je na tu funkciju službeno postavljen 31. marta 1992. godine. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 542, gdje se upućuje na Branka Đerića, 29. oktobar 2009., T. 2281-2282, Christiana Nielsena, 16. decembar 2009., T. 4890, dokazne predmete P198, str. 6-9, P353, P508, par. 83, P2301, str. 30-35, P2307, str. 9-11, 15. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 558) i bilo je mišljenja da je on na osnovu funkcije ministra unutrašnjih poslova bio član Vlade RS (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 20, 558). Pretresno vijeće takođe je konstatovalo sljedeće: (i) Stanišić je prisustvovao većini sjednica Vlade RS; (ii) u slučajevima kad Stanišić nije prisustvovao sjednicama Vlade RS, sjednicama su prisustvovali kao njegovi delegirani predstavnici Petar Bujčić ili Tomislav Kovač (Prvostepena presuda, tom 2, par. 572); i (iii) Stanišić je od aprila do maja 1992. učestvovao u radu zajedničkih sastanaka Vlade RS i Savjeta za nacionalnu bezbjednost (Prvostepena presuda, tom 2, par. 573. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 574-575). Žalbena vijeće podsjeća na to da je konstatovalo da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je konstatovalo da je Stanišić bio član Skupštine RS (v. gore, par. 418).

¹⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁴⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 767, 769 (gdje se upućuje, između ostalog, na Strateške ciljeve i Stanišićev položaj tokom perioda na koji se odnosi Optužnica).

435. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće na osnovu Karadžićevog govora na sjednici Skupštine RS od 12. maja, umjesto na osnovu zapisnika sjednica Vlade RS, pogrešno konstatovalo da je Strateške ciljeve utvrdila, između ostalih, Vlada RS,¹⁴⁹² Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić iznosi jednu opštu tvrdnju, bez referenci, da "zapisnici sa sjednica Vlade RS iz 1992., koji su svi uvršteni u spis prvostepenog postupka" ne upućuju ni na kakvu raspravu o Strateškim ciljevima.¹⁴⁹³ Dakle, Stanišić Žalbenom vijeću nije dao smjernice u pogledu istinitosti tog nerazrađenog argumenta. Pored toga, prilikom donošenja zaključka da je Strateške ciljeve utvrdila, između ostalih, Vlada RS, Pretresno vijeće se nije pozvalo samo na Karadžićev govor na sjednici Skupštine RS od 12. maja 1992. Pretresno vijeće je razmotrilo i druge dokaze, kao što je navedeno gore u tekstu.¹⁴⁹⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da je zadatak ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza izvedenih na suđenju prvenstveno na pretresnim vijećima i da Žalbeno vijeće konstataciju pretresnog vijeća može zamijeniti svojom samo ako dokaze na koje se pozvalo pretresno vijeće nije mogao da prihvati nijedan razuman presuditelj o činjenicama ili ako su dokazi ocijenjeni "potpuno pogrešno".¹⁴⁹⁵ Shodno tome, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se, između ostalih dokaza, oslonilo na Karadžićev govor na sjednici Skupštine RS od 12. maja 1992. kako bi konstatovalo ko je utvrdio Strateške ciljeve.

436. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere, između ostalih faktora, oslonilo na Strateške ciljeve. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim odbijaju.

(iii) Navod o grešci u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na Stanišićevo učestvovanje u radu Ministarskog savjeta

437. Pretresno vijeće se prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere, između ostalog, oslonilo na njegovo prisustvo na "prvom sastanku Ministarskog savjeta Skupštine RS, na kom je utvrđeno da granice etničke teritorije i osnivanje organa vlasti na toj teritoriji predstavljaju prioritet" i na njegovo ponašanje u vezi s tom politikom.¹⁴⁹⁶

¹⁴⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 134.

¹⁴⁹³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 134.

¹⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 188-199.

¹⁴⁹⁵ V. gore, par. 21.

¹⁴⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

a. Argumenti strana

438. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na njegovo učestvovanje u radu prvog sastanka Ministarskog savjeta Skupštine RS 11. januara 1992. (dalje u tekstu: prva sjednica Ministarskog savjeta).¹⁴⁹⁷ On tvrdi da "iz njegovog prisustva na sastanku ne proizlazi da je on imao namjeru da počini krivična djela progona".¹⁴⁹⁸ i da legitimni prioriteti zagovarani na tom sastanku (uključujući "određivanje etničke teritorije" i osnivanje organa vlasti) ne ukazuju na namjeru da se počine krivična djela.¹⁴⁹⁹ On tvrdi da Pretresno vijeće "nije uzelo u obzir Stanišićevo svjedočenje da su, po njegovom shvatanju, osnivanjem Ministarskog savjeta kao organizovane centralne vlasti RS Srbi ispunili uslove iz Cutileirovog plana za rješavanje problema u BiH".¹⁵⁰⁰ I konačno, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir dokaze da je odbio da učestvuje u radu Ministarskog savjeta ili da mu doprinosi zato što je to bilo nespojivo s njegovim radom u svojstvu sekretara SUP-a Sarajevo.¹⁵⁰¹

439. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razumno oslonilo na prvu sjednicu Ministarskog savjeta.¹⁵⁰² Tužilaštvo tvrdi da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je Stanišićevo zalaganje za razgraničenje etničke srpske teritorije bilo "povezano s kampanjom etničkog čišćenja koju su bosanski Srbi pokrenuli u proljeće 1992.". ¹⁵⁰³ Tužilaštvo tvrdi da je, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće razmotrilo dokaze u vezi sa Stanišićevom percepcijom osnivanja Ministarskog savjeta, njegovim prisustvom na prvoj sjednici Ministarskog savjeta, kao i u vezi s njegovom izrazitom podrškom prioritetima utvrđenim na tom sastanku.¹⁵⁰⁴ Tužilaštvo podsjeća da je nakon toga, na sastanku od 11. februara 1992. kojem su prisustvovali Srbi zaposleni u MUP-u

¹⁴⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 136.

¹⁴⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 138, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 2312, 2315, 2340, 2354, Prvostepenu presudu u predmetu *Perišić*, Suprotno mišljenje sudije Molotoa u odnosu na tačke 1 do 4 i 9 do 12, par. 61-75.

¹⁴⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 138. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 136.

¹⁵⁰⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 137, gdje se upućuje na dokazni predmet P2301, str. 5-6.

¹⁵⁰¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 137, gdje se upućuje na dokazni predmet P2301, str. 17-20.

¹⁵⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 42, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 549, 551, 554-556, 767.

¹⁵⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 43, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 308-313.

¹⁵⁰⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 44, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 563. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 45. Tužilaštvo tvrdi sljedeće: "[O]vaj zaključak je u skladu s konstatacijom [Pretresnog] vijeća da je nastojanje da se razgraniči etnička

SRBiH, Stanišić aktivno podržao te prioritete.¹⁵⁰⁵ Tužilaštvo tvrdi da zapisnik s tog sastanka demantuje Stanišićeve izjave iz Razgovora da je on odbio da učestvuje u radu Ministarskog savjeta ili da mu doprinosi, što su izjave koje je Pretresno vijeće razmotrilo i ispravno odbilo.¹⁵⁰⁶

b. Analiza

440. Iako Pretresno vijeće u odjeljku o *mens rea* nije uputilo na druga mjesta u svom tekstu niti se pozvalo na dokaze uvrštene u spis kad se oslonilo na Stanišićevo prisustvo na prvoj sjednici Ministarskog savjeta,¹⁵⁰⁷ kada se Prvostepena presuda čita kao cjelina, vidljivo je da s ovim u vezi postoji više relevantnih konstatacija. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je 11. januara 1992. Stanišić prisustvovao prvoj sjednici Ministarskog savjeta, na kojoj je odlučeno da su "‘utvrđivanje etničkog prostora’ i ‘formiranje organa vlasti na tom prostoru’ prioritete koji proističu iz proglašenja RS od 9. januara".¹⁵⁰⁸ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je na tom sastanku Stanišić imenovan u radnu grupu koja je bila zadužena za pitanja organizacije i djelokruga nacionalne bezbjednosti i da je bio odgovoran za rad te grupe. Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da su tokom prva dva sastanka članovi Ministarskog savjeta Skupštine RS odlučili da formiraju nove, etnički podijeljene, organe vlasti.¹⁵⁰⁹

441. U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo, budući da "prisustvo na sastanku ne pokazuje da je on imao namjeru da počini krivična djela progona", Žalbena vijeće primjećuje da on pritom želi da se osloni na Prvostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović*, kao i na suprotno mišljenje sudije Bakonea Justicea Molotoa u predmetu *Perišić*, gdje je konstатовano da iz činjenice da je optuženi prisustvovao sastancima ne proizlazi da je on imao namjeru. Međutim, Žalbena vijeće smatra da je Stanišićevo oslanjanje na te izvore neprimjereno, budući da oni ne uvode nikakvo pravno načelo prema kojem "[p]risustvo na sastanku ne ukazuje na namjeru da se počine krivična djela progona".¹⁵¹⁰ Upravo suprotno, konstatacije

srpska teritorija bilo dio zajedničkog zločinačkog cilja" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 44, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 308-313).

¹⁵⁰⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 45, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 554-555.

¹⁵⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 45.

¹⁵⁰⁷ Up. gore, par. 377-380.

¹⁵⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 551.

¹⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 551.

¹⁵¹⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 138.

Pretnog vijeća u predmetu *Stanišić i Simatović*, kao i one sudije Molotoa u njegovom suprotnom mišljenju u predmetu *Perišić*, zasnivaju se na razmatranju činjenica specifičnih za te predmete.¹⁵¹¹

442. U vezi sa Stanišićevim argumentom da su prioriteti koji su zagovarani na prvoj sjednici Ministarskog savjeta bili legitimni, Žalbena vijeće podsjeća na to da doprinos nekom udruženom zločinačkom poduhvatu sam po sebi ne mora da bude kriminalan,¹⁵¹² i da se namjera potrebna za osuđujuću presudu po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata može izvesti iz posrednih dokaza.¹⁵¹³ Shodno tome, prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere Pretresno vijeće nije pogrešno primijenilo pravo kad se oslonilo na Stanišićevo učestvovanje u radu prve sjednice Ministarskog savjeta.

443. U vezi sa Stanišićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u svojoj ocjeni prve sjednice Ministarskog savjeta, Žalbena vijeće smatra da konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s prvom sjednicom Ministarskog savjeta treba sagledati u kontekstu konstatacija Vijeća u vezi s izradom plana da se uspostavi što je moguće etnički "čišća" srpska država.¹⁵¹⁴ S tim u vezi, Žalbena vijeće ističe konstatacije Pretresnog vijeća da je poslije deklaracije o nezavisnosti u Skupštini BiH 15. oktobra 1991., "rukovodstvo SDS-a i bosanskih Srba intenziviralo proces teritorijalnog razgraničenja, čiji je važan dio bilo nasilno preuzimanje vlasti na određenim teritorijama".¹⁵¹⁵ Prema zaključcima Pretresnog vijeća, čak i prije pregovora o Cutileirovom planu u Lisabonu u februaru 1992., "Srbi [su se] već okupili oko ideje zasebnog srpskog entiteta, izdvojenog iz teritorije SR BiH" i taj program se na kraju poklopio s prijedlozima o kojima se raspravljalo na pregovorima u Lisabonu.¹⁵¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da su bosanski Srbi preuzeli vlast na određenim teritorijama "uspostavljanjem zasebnih i paralelnih ustanova bosanskih Srba" te naposljetku uspostavljanjem RS sa zasebnom vladom.¹⁵¹⁷ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir da je rukovodstvo bosanskih Srba pokrenulo "proces formiranja srpskih opština"

¹⁵¹¹ V. Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 2312, 2315, 2340, 2354; Prvostepena presuda u predmetu *Perišić*, Suprotno mišljenje sudije Molotoa u odnosu na tačke 1 do 4 i 9 do 12, par. 61-75.

¹⁵¹² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. gore, par. 110.

¹⁵¹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202.

¹⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

¹⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

¹⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563.

¹⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

posredstvom Uputstva s varijantom A i B, što je dovelo do nasilnog preuzimanja vlasti u Opštinama.¹⁵¹⁸

444. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, suprotno Stanišićevim tvrdnjama, izričito uputilo na njegovo svjedočenje da je on "odbio da učestvuje u radu Savjeta [...] ili da mu doprinosi zato što je to bilo nespojivo s njegovim radom u svojstvu sekretara SUP-a Sarajevo".¹⁵¹⁹ Međutim, Pretresno vijeće je istovremeno uputilo na dokaze o tome da je Stanišić radio na ostvarenju prioriteta utvrđenih na prvoj sjednici Ministarskog savjeta.¹⁵²⁰ Stoga je njegov argument da je Pretresno vijeće zanemarilo njegovo svjedočenje bespredmetan.

445. Pretresno vijeće je konstatovalo da su uspostavljanje organa, političke platforme i paralelnih ustanova bosanskih Srba,¹⁵²¹ stvaranje odvojenog srpskog entiteta unutar BiH,¹⁵²² i provođenje Uputstva s varijantom A i B,¹⁵²³ sve bili koraci koji su prethodili nasilnom preuzimanju vlasti u Opštinama,¹⁵²⁴ čemu je Stanišić doprinio.¹⁵²⁵ Pored toga, ti koraci su preduzeti u vrijeme kad je rukovodstvo bosanskih Srba prihvatilo huškačke stavove o budućnosti BiH, pune nacionalnog naboja,¹⁵²⁶ koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir kao dokaz da je cilj nasilnog preuzimanja vlasti u

¹⁵¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

¹⁵¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 551, gdje se upućuje na dokazni predmet P2301, str. 17-20.

¹⁵²⁰ V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 554-556. Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je tokom pregovora o Cutileirovom planu, Stanišić, kao član Ministarskog savjeta, 11. februara 1992. godine u Banjoj Luci prisustvovao sastanku zaposlenih Srba u MUP-u SR BiH (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 554-555). Pretresno vijeće je posebno uputilo na zapisnik s tog sastanka, na kojem je Stanišić izjavio sljedeće:

"Stav Ministarskog savjeta, na prošloj sjednici, da se na teritoriji u SR BiH koja je pod srpskom vlašću, ta vlast mora i osjetiti"; da zajednički MUP "dijele Muslimani"; i da "[s]rpski kadar u MUP-u mora biti sredstvo za popunjavanje i snabdijevanje srpskog MUP-a i obezbjeđenje da će se sredstva dijeliti proporcionalno" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 555, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D135, str. 1).

Žalbeno vijeće još napominje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo i odbilo Stanišićevo osporavanje pouzdanosti zapisnika sa sastanka od 11. februara 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 555).

¹⁵²¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 151-206.

¹⁵²² V. Prvostepena presuda tom 2, par. 207-226.

¹⁵²³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 227-244. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 245-262.

¹⁵²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 309-311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 281-298.

¹⁵²⁵ U vezi sa Stanišićevim učestvovanjem u UZP-u, v., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-765.

¹⁵²⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 156-157, 159, 161-162, 167-170, 172, 174, 176, 178-181, 184, 194-195, 199, 201-202, 208, 215, 241.

Opštinama bio uspostavljanje etnički "čiste" srpske države putem trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹⁵²⁷

446. Nakon što je razmotrilo ove konstatacije, Žalbeno vijeće smatra da čak iako u zaključcima koji su doneseni na prvoj sjednici Ministarskog savjeta ili u tome što se nakon toga Stanišić zalagao za prioritete utvrđene na toj sjednici nema ničeg kriminalnog *per se*, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na njegovo učestvovanje u radu prve sjednice Ministarskog savjeta i na njegovo ponašanje u vezi s politikom utvrđenom na toj sjednici.

(iv) Zaključak

447. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad se prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere oslonilo na činjenicu da je on bio član Skupštine RS. Žalbeno vijeće će potencijalni uticaj te greške razmotriti dalje u tekstu.¹⁵²⁸ Žalbeno vijeće dalje konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na sljedeće faktore: (i) izjave na sjednicama Skupštine RS i SDS-a; (ii) Strateške ciljeve; i (iii) njegovo učestvovanje u radu prve sjednice Ministarskog savjeta i njegovo ponašanje u vezi s politikom utvrđenom na toj sjednici. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ostale Stanišićeve argumente u vezi s paragrafom 767 drugog toma Prvostepene presude.

(f) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 768 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (D) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)

448. Ocjenjujući Stanišićevu namjeru Pretresno vijeće je izjavilo i sljedeće:

[Vijeće] je razmotrilo dokaze da je Stanišić, uprkos tome što se protivio prisustvu nekih paravojnih grupa u BiH, odobrio djelovanje arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio u zamjenu za "oslobađanje" teritorija. Štaviše, Stanišić je bio prisutan na sjednicama Vlade RS na kojima je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i o potrebama izbjeglica i raseljenih lica. On je također bio prisutan na sastanku Kolegijuma od 11. jula, na kom se razgovaralo o iseljavanju stanovnika i cijelih sela. Konačno, načelnik SJB-a Višegrad, Risto Perišić, je 13. jula 1992. godine izvijestio MUP RS da se neki milicioneri ponašaju

¹⁵²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311.

¹⁵²⁸ V. dolje, par. 573-585.

neprofesionalno, dok je s područja opštine organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti.¹⁵²⁹

449. Stanišić osporava to što se Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na faktore na koje se upućuje u ovom paragrafu Prvostepene presude.¹⁵³⁰ On tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo da konstatuje da je on odobrio Arkanove akcije.¹⁵³¹ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se pozvalo na sljedeće: (i) njegovo prisustvo na 36. i 42. sjednici Vlade RS, održanoj 4., odnosno 29. jula 1992. (dalje u tekstu: sjednica od 4. jula 1992. odnosno sjednica od 29. jula 1992.; dalje u tekstu, zajedno: sjednice u julu 1992.);¹⁵³² (ii) njegovo prisustvo na sastanku visokih funkcionera MUP-a RS 11. jula 1992.;¹⁵³³ i (iii) izvještaj Riste Perišića, načelnika SJB-a Višegrad, od 13. jula 1992. (dalje u tekstu: Perišićev izvještaj).¹⁵³⁴

(i) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić odobrio Arkanove akcije u opštinama Bijeljina i Zvornik

450. Kao što stoji gore u tekstu, ocjenjujući Stanišićevu namjeru Pretresno vijeće je razmotrilo "dokaze da je Stanišić, uprkos tome što se protivio prisustvu nekih paravojnih grupa u BiH, odobrio djelovanje arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio u zamjenu za 'oslobađanje' teritorija".¹⁵³⁵

a. Argumenti strana

451. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on odobrio "Arkanove akcije u Bijeljini i Zvorniku i da je dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio".¹⁵³⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* kao na jedinu osnovu za ovu konstataciju i kad je na kraju zaključilo da je on imao namjeru da počini krivična djela progona.¹⁵³⁷

452. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće "zanemarilo" iskaz *viva voce* svjedoka Davidovića u ovom predmetu koji pokazuje da izjava tog svjedoka da se Stanišić "dogovorio" s Arkanom,

¹⁵²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

¹⁵³⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 139-155.

¹⁵³¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 139-146.

¹⁵³² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147-149.

¹⁵³³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150-152.

¹⁵³⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153-155.

¹⁵³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 710.

¹⁵³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 139. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 99.

¹⁵³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 139-146. V. Stanišićeva replika, par. 42; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 140.

predstavlja nepouzdan i nepotkrijepljen dokaz iz druge ruke.¹⁵³⁸ Stanišić ističe da je iskaz svjedoka Davidovića u ovom predmetu da je on za "dogovor" između Stanišića i Arkana saznao od Mladića, u direktnoj suprotnosti i s njegovim iskazom u predmetu *Krajišnik* i s njegovom izjavom.¹⁵³⁹

453. Stanišić osim toga kaže da Pretresno vijeće nije objasnilo zašto je odlučilo da se osloni na neke aspekte iskaza svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* i da uopšte ne pomene njegove protivrječne izjave date u ovom predmetu.¹⁵⁴⁰ On tvrdi da je svjedok Davidović dao nedosljedne i protivrječne izjave u vezi s: (i) pitanjem da li je Stanišića obavijestio da je Arkan preuzeo vlast u SUP-u u Bijeljini;¹⁵⁴¹ (ii) Stanišićevim prisustvom na sastanku u Bosanskoj vili s, između ostalih, Karadžićem, Krajišnikom i Arkanom u aprilu ili maju 1992. (dalje u tekstu: sastanak u Bosanskoj vili), na kojem su "podijeljeni određeni zadaci";¹⁵⁴² i (iii) Stanišićevom izjavom da nije moguće suprotstaviti se arkanovcima.¹⁵⁴³ Prema Stanišiću, te nedosljednosti dovode u pitanje pouzdanost Davidovićevog iskaza u vezi sa Stanišićevim dogovorima s Arkanom.¹⁵⁴⁴

454. Konačno, Stanišić tvrdi da konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s njegovim "dogovorom" s Arkanom opovrgavaju direktni dokazi o njegovim nastojanjima da riješi problem vezan za pripadnike paravojskih snaga odgovornih za činjene zločina,¹⁵⁴⁵ i da ga je Biljana Plavšić zbog toga javno kritikovala.¹⁵⁴⁶

¹⁵³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 139-140, 145.

¹⁵³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 140, gdje se upućuje na dokazne predmete P1557.04, str. 14253-14254, P1557.01, str. 31-32; Stanišićeva replika, par. 42. V. Stanišićeva replika, par. 45.

¹⁵⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 141. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40-41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 768, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13625-13626. V. takođe Stanišićeva replika, par. 19.

¹⁵⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 142. Stanišić tvrdi da je svjedok Davidović u svojem iskazu u predmetu *Krajišnik* izjavio da ga je obavijestio da su arkanovci preuzeli vlast u SUP-u u Bijeljini, da bi kasnije, u iskazu u ovom predmetu, izjavio da sa Stanišićem nije vodio nikakav razgovor u vezi s prisustvom Arkana i njegovih ljudi u Bijeljini i o tome šta su oni tamo radili, te da je samo pretpostavio da je Stanišić s tim bio upoznat (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 142, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13544, dokazni predmet P1557.03, str. 14220-14221).

¹⁵⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 711, dokazni predmet P1557.05, str. 14362, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13624.

¹⁵⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 143, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13545-13546, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13625-13626, dokazni predmet 1D646, str. 1.

¹⁵⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 145. V. Stanišićeva replika, par. 42.

¹⁵⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 146, gdje se upućuje na Andriju Bjeloševića, 15. april 2011., T. 19711-19712, ST161, 19. novembar 2009., T. 3456 (povjerljivo), Radovana Pejića, 25. juni 2010., T. 12202-12204, Dragomira Andana, 27. maj 2011., T. 21421, 21460-21464, Dragomira Andana, 30. maj 2011., T. 21503-21505, 21538-21541, 21545-21546, Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21697-21698, 21701-21702, ST215, 28. septembar 2010., T. 15002-15003, Milorada

455. Tužilaštvo odgovara da Stanišić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao osloniti na svjedočenje svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik*, budući da se to svjedočenje ne kosi s iskazom svjedoka Davidovića u ovom predmetu.¹⁵⁴⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da Stanišićeve argumente u vezi s konkretnim nedosljednostima u svjedočenju svjedoka Davidovića treba odbaciti bez razmatranja s obzirom na to da se on samo ne slaže s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća i ne ukazuje ni na kakve nedosljednosti.¹⁵⁴⁸ I konačno, tužilaštvo ističe da je Stanišić mjere protiv pripadnika paravojsnih snaga inicirao tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i pošto su počinili krivična djela protiv lokalnih rukovodilaca RS.¹⁵⁴⁹

b. Analiza

456. Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere izjavilo da je "razmotrilo dokaze" u vezi s tim da je Stanišić "odobrio djelovanje arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio u zamjenu za 'oslobađanje' teritorija".¹⁵⁵⁰ Pritom Pretresno vijeće nije uputilo na ranije konstatacije niti se pozvalo na dokaze uvrštene u spis.¹⁵⁵¹ Međutim, kad se Prvostepena presuda čita kao cjelina, vidljivo je da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze u vezi s mjerama koje je Stanišić preduzeo u odnosu na pripadnike paravojsnih snaga osumnjičenih da su počinili zločine, uključujući arkanovce.¹⁵⁵² Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo isključivo na svjedočenje svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* kad je konstatovalo sljedeće:

Davidović je u svom svjedočenju izjavio da su Arkanove snage učestvovalе u 'oslobađanju' teritorija u Zvorniku i Bijeljini sa Stanišićevim znanjem i odobrenjem. Stanišić, koji se u više navrata sastao s Arkanom u Bijeljini, pristao

Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13531-13533, 13564-13566, 13590, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13613-13616, 13623-13630, dokazne predmete P1557.04, str. 14292-14293, 1D76, P2309, P1476, 1D567, 1D557, 1D558, 1D173, 1D646, 1D97, 1D554, P339, P591, P1557.01, str. 26-27. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT.99.

¹⁵⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 146, gdje se upućuje na dokazni predmet P400, str. 20, Momčilo Mandić, 6. maj 2010., T. 9274-9276.

¹⁵⁴⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 51.

¹⁵⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 52 (gdje se upućuje na dokazni predmet P1557.03, str. 74-75, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13544-13545), 53.

¹⁵⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 52, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 714-720, 756, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 3623-13624, dokazni predmet P1557.01, par. 51-82.

¹⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

¹⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. Up. gore, par. 377-380.

¹⁵⁵² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 709-712.

je da, u zamjenu za svoje angažovanje na tom području, Arkanove snage mogu uzeti svu imovinu koju žele s teritorija koje su oslobodile.¹⁵⁵³

457. Žalbeno vijeće napominje da se u cijeloj Prvostepenoj presudi Pretresno vijeće u velikoj mjeri oslanjalo na svjedočenje svjedoka Davidovića.¹⁵⁵⁴ Konkretno, Pretresno vijeće se pozvalo na iskaz *viva voce* svjedoka Davidovića i na njegovo svjedočenje u predmetu *Krajišnik* kada je navelo da je "Stanišić rekao Davidoviću da je i Karadžić bio svjestan Arkanovog angažovanja na tom području."¹⁵⁵⁵ Pretresno vijeće se takođe oslonilo isključivo na svjedočenje svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* kad je navelo da je on "pretpostavljao da je Stanišić bio svjestan zločina arkanovaca u Bijeljini, Brčkom i na drugim teritorijama, zato što su oni bili dobro poznati, a Stanišić je primao informacije iz više izvora", te da je Arkan djelovao potpuno slobodno i uz saglasnost MUP-a Srbije.¹⁵⁵⁶ Dalje, Pretresno vijeće se oslonilo isključivo na iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* u vezi sa sastankom u Bosanskoj vili kad je konstatovalo sljedeće:

Davidović je u svom svjedočenju takođe izjavio da je u aprilu ili maju 1992. godine, nakon što su arkanovci ušli u Bijeljino, prisustvovao sastanku u Bosanskoj vili s Radovanom Karadžićem, Momčilom Krajišnikom, Mićom Stanišićem, Perom Mihajlovićem, Frenkijem Simatovićem i Arkanom. Davidović je prisustvovao na Stanišićev poziv kako bi govorio o transportu municije. Na tom sastanku su podijeljeni određeni zadaci jedinicama Saveznog SUP-a. Arkanu je rečeno da se ne miješa u određene stvari, dok mu je dozvoljeno da učestvuje u drugim zadacima koje mu dodijele Karadžić, Krajišnik i Stanišić.¹⁵⁵⁷

Pretresno vijeće je podsjetilo i na iskaz *viva voce* svjedoka Davidovića "da mu Stanišić nije ni naredio ni zabranio da hapsi Arkana ili pripadnike njegovih snaga".¹⁵⁵⁸ Kao što se razmatra u paragrafima koji slijede nakon toga, Pretresno vijeće nije uočilo nikakve nedosljednosti između iskaza *viva voce* svjedoka Davidovića i njegovog svjedočenja u predmetu *Krajišnik*.

¹⁵⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 710.

¹⁵⁵⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 887, 891, 894-897, 899-900, 1052, 1057-1058, 1079-1080, 1092, 1098, 1562, 1568, 1577, 1596, fusnote 2028, 2036, 2038, 2045-2046, 2049-2051, 2055-2056, 2058, 2060-2066, 2068-2073, 2078, 2084, 2406, 2426-2427, 2517, 2525, 2586, 3711, 3742, 3758-3788, 3869; Prvostepena presuda, tom 2, par. 122-123, 126, 185, 288, 587, 601, 603, 709-715, 717, fusnote 390, 406, 408, 420, 579-580, 834, 1539-1540, 1570-1572, 1576-1577, 1820-1824, 1826-1829, 1832, 1836, 1839. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 918, 920, 923, 925. Ali v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1079, 1101, fusnota 2518.

¹⁵⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 710, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13544-13545, dokazni predmet P1557.01, str. 31.

¹⁵⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 710, gdje se upućuje na dokazne predmete P1557.04, str. 14251-14254, P1557.01, str. 31, P1557.03, str. 14220-1121.

¹⁵⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 711, gdje se upućuje na dokazne predmete P1557.04, str. 14255-14258, P1557.05, str. 14362-14363, P1557.07, str. 15280-15281.

¹⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 712, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13625-13626.

458. Međutim, propust da se razmotre nedosljedni ili protivrječni dokazi nije nužno pokazatelj zanemarivanja.¹⁵⁵⁹ U vezi s tim, Žalbeno vijeće ponavlja da "uzimajući u obzir činjenicu da se u iskazima svjedoka često pojavljuju manje nepodudarnosti koje te iskaze ne čine nepouzdanim, na pretresnom vijeću je da ih po svom nahođenju ocijeni i utvrdi da li je dotični iskaz u cjelini vjerodostojan, bez obaveze da iznese sve pojedinosti svog rezonovanja u donošenju pojedinih odluka".¹⁵⁶⁰

459. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* kao na jedinu osnovu za konstataciju da je Stanišić odobrio "Arkanove akcije u Bijeljini i Zvorniku i da je dopustio Arkanu da odnese svu imovinu koju je htio",¹⁵⁶¹ Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok Davidović svjedočio o interakcijama između Stanišića i Arkana, kako u predmetu *Krajišnik* tako i u ovom predmetu.¹⁵⁶² Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da je u svojoj izjavi svjedoka u predmetu *Krajišnik*, svjedok Davidović rekao sljedeće:

[Arkan] je imao kamp za obuku u Erdutu za koji je imao pristanak MUP-a Srbije. Mićo Stanišić je bio pozvan da dođe u taj kamp i kada je otišao bio je zaprepašćen kako je dobro vođen i koliko Arkana njegovi ljudi poštuju. Mićo Stanišić se sreo s njim nekoliko puta u Bijeljini, gdje je Arkan imao potpunu kontrolu. Bez obzira što je Mićo Stanišić znao šta Arkan i njegovi ljudi rade u Bijeljini nije se usudio da se umiješa zbog Arkanovih veza s MUP-om Srbije. [...] Dok je bio u Lukavici s Ratkom Mladićem, Mićo Stanišić je vidio neke Arkanovce tamo. [...] Stanišić se dogovorio s Arkanom da dođe u Sarajevo, zauzme svu teritoriju koju poželi i da može da uzme sve što hoće [i odnese u Srbiju]. Dozvoljeno mu je da zauzme teritoriju sve do Bašćaršije, gdje ima oko 50 zlatara.¹⁵⁶³

460. Tokom iskaza u sudnici u predmetu *Krajišnik*, svjedok Davidović je rekao da ga je Stanišić informisao o Arkanovom djelovanju na teritoriji Bijeljine, izjavivši da su "Arkanove snage u Bijeljini i Zvorniku".¹⁵⁶⁴ Svjedok Davidović je u svom iskazu izjavio da mu je Stanišić u kasarni u Lukavici rekao da "ima snaga Arkanovih koje pomažu njima da oslobode te prostore jer smatraju da je to teritorija koja treba da pripadne Republici Srpskoj".¹⁵⁶⁵ Na pitanje da li mu je Stanišić rekao još nešto u vezi s Arkanovim prisustvom u RS, svjedok Davidović je odgovorio: "Pa ništa posebno,

¹⁵⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1151.

¹⁵⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1151; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23 (reference izostavljene).

¹⁵⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 140, 145.

¹⁵⁶² Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13625-13626; dokazni predmeti P1557.01, par. 125, P1557.04, str. 14253-14254.

¹⁵⁶³ Dokazni predmet P1557.01, par. 125.

¹⁵⁶⁴ Dokazni predmet P1557.04, str. 14253.

¹⁵⁶⁵ Dokazni predmet P1557.04, str. 14253.

u smislu da samo su oni tu angažovani i da imaju njegovo ovlaštenje da mogu tu da pomognu, i da postoji dogovor između njih da ono što oni oslobode i zauzmu, da oni mogu da raspolaze sa imovinom."¹⁵⁶⁶

461. Svjedok Davidović je u iskazu u ovom predmetu izjavio da je Stanišićev "dogovor" s Arkanom bio "u smislu da je Mićo Stanišić pozvao [arkanovce] u Sarajevo i da im je dao mogućnost da [pljačkaju]".¹⁵⁶⁷ Konkretno, svjedok Davidović se sjetio da mu je, dok je bio u kasarni u Lukavici, Mladić rekao:

da se vrši pljačka, itd. i da je [Stanišić] pozvao u Sarajevo, navodno, pripadnike Arkanove garde i dao im neka prava, mislim da se govorilo o Bašćaršiji, i rekao je uzmite sve što hoćete, sve što oslobodite, sve što zauzmete to je vaše. To mi je tad rekao general Ratko Mladić, usputno mi govoreći kako te paravojne formacije ne dolaze slučajno ni spontano, nego da navodno imaju nečiju zaštitu.¹⁵⁶⁸

462. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće nije pozvalo na ovo svjedočenje u vezi sa svojim konstatacijama o postojanju "dogovora" između Stanišića i Arkana.¹⁵⁶⁹ Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće "zanemarilo" taj dio iskaza svjedoka Davidovića u ovom predmetu, Žalbeno vijeće podsjeća da valja pretpostaviti da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, osim ako ne postoje naznake da je Pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁵⁷⁰ Takvo zanemarivanje je evidentno ako Pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.¹⁵⁷¹

463. Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok Davidović dosljedno u cijelom svom svjedočenju u predmetu *Krajišnik* i u ovom predmetu izjavljivao da je postojao "dogovor" između Arkana i Stanišića, i to u smislu da je Stanišić Arkanu i njegovim ljudima dao mogućnost da zauzmu teritorije koje su htjeli i da u njima opljačkaju sve što žele.¹⁵⁷² Shodno tome, jedina

¹⁵⁶⁶ Dokazni predmet P1557.04, str. 14253-14254.

¹⁵⁶⁷ Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13625-13626.

¹⁵⁶⁸ Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13626.

¹⁵⁶⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1821.

¹⁵⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁵⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁵⁷² V. gore, par. 459-461. Doista, u svojem iskazu u ovom predmetu svjedok Davidović je potvrdio da je to bilo značenje njegove ranije izjave da je u vezi s tim između Stanišića i Arkana postojao "dogovor" (v. Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13625-12626). V. takođe dokazne predmete P1557.01, par. 125, P1557.04, str. 14253-14254. Osim toga, čini se da je njegovo svjedočenje

značajna nedosljednost u svjedočenju svjedoka Davidovića odnosi se na osobu od koje je on saznao za Stanišićev "dogovor" s Arkanom. Pretresno vijeće nije iznijelo nikakvu konkretnu konstataciju o tome kako je svjedok Davidović postao svjestan Stanišićevog dogovora s Arkanom i stoga nije raspravljalo o toj eventualnoj nedosljednosti.¹⁵⁷³ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da čak i ako znanje svjedoka Davidovića o "dogovoru" zapravo potiče iz druge ruke i čak i ako nije potkrijepljeno,¹⁵⁷⁴ i dalje je bilo na Pretresnom vijeću da se na njega pozove ako je smatralo da je to svjedočenje u cjelini vjerodostojno.

464. Shodno tome, i, budući da eventualna nedosljednost u svjedočenju svjedoka Davidovića nema direktan uticaj na konačnu konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s *postojanjem* "dogovora" između Stanišića i Arkana, čemu u potpunosti ide u prilog iskaz ovog svjedoka i u predmetu *Krajišnik* i u ovom predmetu, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije izričito razmotrilo iskaz svjedoka Davidovića o tome *na koji način* je on doznao za taj aranžman. Štaviše, Stanišić nije pokazao da ta eventualna nedosljednost čini konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s njegovim "dogovorom" s Arkanom neutemeljenom.

465. Žalbeno vijeće će se sada posvetiti Stanišićevom argumentu da Pretresno vijeće nije objasnilo navodno nedosljedne i protivrječne izjave svjedoka Davidovića u vezi s tim da li je obavijestio Stanišića o Arkanovom preuzimanju vlasti u SUP-u u Bijeljini.¹⁵⁷⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće, prilikom razmatranja dokaza u vezi sa Stanišićevim dogovorom s Arkanom i o tome da je Stanišić bio svjestan učestvovanja Arkanovih snaga u akcijama u Bijeljini i Zvorniku, pozvalo na iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* da je "Stanišić rekao Davidoviću da je i Karadžić bio svjestan Arkanovog angažovanja na tom području".¹⁵⁷⁶ Svjedok Davidović je u svom iskazu u predmetu *Krajišnik* takođe izjavio da je Stanišića izvijestio o

dosljedno u vezi s lokacijom na kojoj je svjedok Davidović čuo za Stanišićev "dogovor" s Arkanom (v. Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13626, dokazni predmet P1557.04, str. 14253-14254).

¹⁵⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 709-712, 768.

¹⁵⁷⁴ Žalbeno vijeće podsjeća na to da "pretresna vijeća ništa ne sprečava da se oslone na nepotkrijepljene dokaze; ona po svom slobodnom nahodjenju mogu, u zavisnosti od okolnosti slučaja, odlučiti da li je potkrepa neophodna ili mogu da se oslone na nepotkrijepljen, ali inače vjerodostojan, iskaz svjedoka" (Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1009). Žalbeno vijeće podsjeća i na to da pretresno vijeće može da se osloni na dokaze iz druge ruke, pod uslovom da su oni pouzdani i vjerodostojni (Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 180, 236; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 846. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 95; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 229, 397; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 577).

¹⁵⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 142.

¹⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 710.

preuzimanju vlasti u Bijeljini.¹⁵⁷⁷ Kad mu je u ovom predmetu postavljeno pitanje da li je sa Stanišićem razgovarao o "prisutnosti Arkana i arkanovaca i onom što su radili u Bijeljini, Brčkom i na drugim prostorima gdje su viđeni kako djeluju",¹⁵⁷⁸ svjedok Davidović je izjavio da sa Stanišićem oko toga "nije elaborirao", budući da za to "ni[je] ni imao potrebe",¹⁵⁷⁹ ali da je pretpostavio da je Stanišić bio svjestan da je Arkan došao u Bijeljину i počinio niz krivičnih djela, uključujući ubistva i krađe.¹⁵⁸⁰

466. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije iznijelo nikakvu konkretnu konstataciju u vezi s tim da li je svjedok Davidović obavijestio Stanišića o Arkanovom prisustvu na području Bijeljine i da stoga nije ni raspravljalo o toj eventualnoj nedosljednosti.¹⁵⁸¹ Međutim, Žalbeno vijeće ima u vidu da je svjedok Davidović dosljedno u svom svjedočenju izjavljivao da je Stanišić znao za Arkanov angažman na području Bijeljine.¹⁵⁸² Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da eventualna nedosljednost u svjedočenju svjedoka Davidovića u vezi s tim da li je on Stanišića obavijestio o Arkanovom prisustvu na području Bijeljine nije takva da bi se moglo zaključiti kako je Pretresno vijeće prekoračilo svoja diskreciona ovlaštenja kad je na osnovu svjedočenja svjedoka Davidovića konstatovalo da je Stanišić znao za akciju arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i da je tu akciju odobrio.¹⁵⁸³

467. Što se tiče osporavanja konstatacije Pretresnog vijeća da je Stanišić prisustvovao sastanku u Bosanskoj vili, na kojem su on, Karadžić i Krajišnik Arkanu dodijelili određene zadatke, i pozivanja Pretresnog vijeća na iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* s tim u vezi,¹⁵⁸⁴ Stanišić tvrdi da je to svjedočenje nepouzdanost, budući da tokom razgovora s tužilaštvom svjedok sastanak u Bosanskoj vili nikad nije pomenuo.¹⁵⁸⁵ Žalbeno vijeće napominje da je to pitanje temeljito obrađeno u unakrsnom ispitivanju u predmetu *Krajišnik*.¹⁵⁸⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da se

¹⁵⁷⁷ Dokazni predmet P1557.03, str. 14220.

¹⁵⁷⁸ Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13544. Žalbeno vijeće još napominje da je na osnovu ovog iskaza Pretresno vijeće zaključilo da je "Davidović pretpostavljao da je Stanišić bio svjestan zločina arkanovaca u Bijeljini, Brčkom i na drugim teritorijama" (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 710, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13544-13545).

¹⁵⁷⁹ Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13544.

¹⁵⁸⁰ Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13544-13545.

¹⁵⁸¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 709-712, 768.

¹⁵⁸² V. Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 3544-13545; dokazni predmet P1557.03, str. 14220.

¹⁵⁸³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 710, 768.

¹⁵⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 711.

¹⁵⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 711, dokazni predmet P1557.05, str. 14362, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13624.

¹⁵⁸⁶ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u vezi sa sastankom u Bosanskoj vili uputilo na iskaz svjedoka Davidovića u glavnom, unakrsnom i dodatnom ispitivanju (v. Prvostepena presuda,

ocjeni raznih faktora koji utiču na vjerodostojnost nekog svjedoka, a koju je izvršilo Pretresno vijeće, treba pristupati s dužnim poštovanjem.¹⁵⁸⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da svojim pukim ponavljanjem da u razgovoru s tužilaštvom svjedok Davidović nije pomenuo sastanak u Bosanskoj vili, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo svjedočenje ovog svjedoka u konstataciji da je on, Stanišić, prisustvovao tom sastanku.

468. Što se tiče Stanišićevog argumenta da iskaz svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* u vezi sa sastankom u Bosanskoj vili nije u skladu s njegovim iskazom u ovom predmetu, Žalbeno vijeće napominje da Stanišić ukazuje na to da je svjedok Davidović u ovom predmetu posvjedočio da mu je po dolasku u Bijeljину Stanišić rekao da, ako je potrebno, on može hapsiti pripadnike paravojnih snaga "bez obzira na ime, bez obzira na pol, bez obzira na sve ono što se dešavalo".¹⁵⁸⁸ Međutim, Stanišić nije pokazao na koji način je ta izjava u suprotnosti s iskazom svjedoka Davidovića u predmetu *Krajišnik* ili s konstatacijom Pretresnog vijeća koja se zasniva na tom iskazu, da je Stanišić prisustvovao sastanku u Bosanskoj vili, na kojem je on, između ostalih, Arkanu dodijelio određene zadatke.¹⁵⁸⁹ Stoga se Stanišićev argument u vezi s ovim odbija.

469. Što se tiče navodno nedosljednih i protivrječnih izjava svjedoka Davidovića u vezi s tim da li mu je Stanišić rekao da se arkanovcima nije moguće suprotstaviti,¹⁵⁹⁰ Žalbeno vijeće napominje da je u svom iskazu u ovom predmetu svjedok Davidović prvo izjavio da je između Stanišića i Arkana postojao dogovor "u smislu da je Mićo Stanišić pozvao [arkanovce] u Sarajevo i da im [je] dao mogućnost" da Arkanu dopuste da opljačka šta god hoće.¹⁵⁹¹ On je u svom iskazu rekao: "[K]ad sam ja došao s namerom da izvršim razoružanje paravojnih formacija, tada su mi rekli [od strane Stanišića] da se oni jednostavno nisu njima mogli ni suprotstaviti".¹⁵⁹² Svjedok

tom 2, fusnota 1823). Žalbeno vijeće napominje, konkretno, da, kad mu je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje zašto u razgovoru s tužilaštvom nije pomenuo "taj veoma važan događaj", svjedok Davidović je odgovorio: "Ne znam zašto je to toliko važan događaj. Ja sam govorio ono što su me pitali. Ima niz stvari gdje ja nisam detaljisao, ni govorio o onome što me istražitelj nije pitao" (dokazni predmet P1557.05, str. 14363).

¹⁵⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 469; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1142. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 658; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 112.

¹⁵⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13624.

¹⁵⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 711.

¹⁵⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 143, 145.

¹⁵⁹¹ Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13625-13626.

¹⁵⁹² Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13545.

Davidović dalje je objasnio: "Na kraju, oni su došli pod plaštom nekih patriota [...], međutim, oni su se vrlo brzo pretvorili u svoju suprotnost".¹⁵⁹³ Nakon toga, još je razjasnio:

[M]eđutim, u kasnijim postupcima koje sam imao u okviru razoružanja paravojskih formacija, nikad ja nisam imao od strane Miće [Stanišića] bilo kakvu ogradu: "Nemoj hapsiti...ovog Arkana." Čak moram priznati – da sam imao priliku da ga uhapsim – ja bih ga sa zadovoljstvom uhapsio. [...] Nisam imao nikakvih usporavanja niti, moram priznati – od Miće [Stanišića] da kaže: "Nemojte postupati, napravite selekciju prema Arkanovim snagama" – ne.¹⁵⁹⁴

Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće riješilo tu nedosljednost i prihvatilo objašnjenje svjedoka Davidovića, uz konstataciju da je "Davidović u svom svjedočenju rekao da mu Stanišić nije ni naredio ni zabranio da hapsi Arkana ili pripadnike njegovih snaga".¹⁵⁹⁵ Osim što tvrdi da ta nedosljednost ima negativan uticaj na vjerodostojnost svjedočenja svjedoka Davidovića u vezi s Arkanom, Stanišić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom pristupu.

470. Što se tiče Stanišićevog argumenta da te navodne nedosljednosti, o kojima je bilo riječi gore u tekstu, "suštinski dovode u pitanje pouzdanost Davidovićeovog iskaza u vezi s Arkanom",¹⁵⁹⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da su pretresna vijeća ta koja su u najboljoj poziciji da ocijene vjerodostojnost nekog svjedoka i pouzdanost izvedenih dokaza,¹⁵⁹⁷ te da stoga raspolažu širokim diskrecionim ovlaštenjima kada ocjenjuju koju težinu i koliko vjerodostojnosti treba pridati iskazu nekog svjedoka.¹⁵⁹⁸ Kao i kod drugih diskrecionih odluka, pitanje koje se Žalbenom vijeću postavlja nije da li se "slaže s odlukom", nego "da li je [p]retresno vijeće prilikom donošenja takve odluke pravilno iskoristilo svoje diskreciono pravo".¹⁵⁹⁹ Strana u postupku koja osporava neku diskrecionu odluku pretresnog vijeća mora da pokaže da je ono napravilo primjetnu grešku.¹⁶⁰⁰

¹⁵⁹³ Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13545.

¹⁵⁹⁴ Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13626. V. Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13590.

¹⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 712.

¹⁵⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 145.

¹⁵⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 469; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 437, 464, 1296; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 296. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 395.

¹⁵⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 76; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 781, 797, 819; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 43, 93; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 86, 235, 363, 375.

¹⁵⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; *Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih*, predmet br. IT-06-90-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Miroslava Šeparovića na odluke Raspravnog vijeća o sukobu interesa i nedoličnom ponašanju, 4. maj 2007., par. 11; *Tužilac*

471. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće smatra da se nedosljednosti u svjedočenju svjedoka Davidović, a na koje ukazuje Stanišić, odnose ili na relativno manje značajna pitanja o kojima Pretresno vijeće nije iznijelo nikakve konstatacije,¹⁶⁰¹ ili je o njima riješeno u Stanišićevu korist.¹⁶⁰² Dalje, Žalbena vijeće naglašava da je svjedok Davidović bio dosljedan u svom svjedočenju u vezi s postojanjem Stanišićevog "dogovora" s Arkanom, na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere. Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku u svojoj ocjeni vjerodostojnosti svjedoka Davidovića po tom pitanju. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim odbijaju.

472. Što se tiče Stanišićevog argumenta da zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovim dogovorom s Arkanom protivrječe "neposredni dokazi" koji se odnose na njegove napore da riješi pitanje pripadnika paravojsnih snaga, zbog čega ga je Biljana Plavšić javno kritikovala,¹⁶⁰³ Žalbena vijeće napominje da se dokazi na koje se Stanišić poziva, izuzev dijelova iskaza svjedoka Davidovića u ovom predmetu, ne bave konkretno pitanjem arkanovaca.¹⁶⁰⁴ U vezi sa svjedočenjem svjedoka Davidovića, Žalbena vijeće je već odbilo Stanišićeve argumente u vezi s navodnim protivrječnostima između iskaza tog svjedoka u ovom predmetu i njegovog svjedočenja u predmetu *Krajišnik*.¹⁶⁰⁵ Pored toga, Žalbena vijeće smatra da Stanišić zanemaruje kontekst konstatacija Pretresnog vijeća u vezi s njegovim dogovorom s Arkanom i mjerama preduzetim protiv pripadnika

protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-AR65.1, Odluka po žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu Sredoja Lukića za privremeno puštanje na slobodu, 16. april 2007., par. 4; *Tužilac protiv Miće Stanišića*, predmet br. IT-04-79-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na odluku o privremenom puštanju na slobodu optuženog Miće Stanišića, 17. oktobar 2005., par. 6.

¹⁶⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131. Žalbena vijeće će poništiti diskrecionu odluku pretresnog vijeća jedino ako zaključi da je ona: (i) zasnovana na pogrešnom tumačenju mjerodavnog prava; (ii) zasnovana na očigledno netačnom zaključku o činjenicama; ili (iii) u tolikoj mjeri nepravična ili nerazumna da predstavlja zloupotrebu diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća (Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 74; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81).

¹⁶⁰¹ V. gore, par. 466. V. takođe gore, par. 463.

¹⁶⁰² V. gore, par. 469.

¹⁶⁰³ V. gore, par. 454.

¹⁶⁰⁴ V. Andrija Bjelošević, 15. april 2011., T. 19711-19712, ST161, 19. novembar 2009., T. 3456 (povjerljivo), Radovan Pejić, 25. juni 2010., T. 12202-12204, Dragomir Andan, 27. maj 2011., T. 21421, 21460-21464, Dragomir Andan, 30. maj 2011., T. 21505, 21538-21541, Dragomir Andan, 1. juni 2011., T. 21697-21698, 21701-21702, ST215, 28. septembar 2010., T. 15002-15003, Milorad Davidović, 23. avgust 2010., T. 13531-13533, 13564-13566, 13590, Milorad Davidović, 24. avgust 2010., T. 13613-13616, 13623-13630, dokazni predmeti P1557.04, str. 14292-14293, 1D76, P2309, P1476, 1D567, 1D558, 1D173, 1D646, 1D97, 1D554, P339, P591, P1557.01, str. 26-27. V. takođe gore, fusnota 1545.

¹⁶⁰⁵ V. gore, par. 469-471.

paravojnih grupa uopšte. Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze u vezi s tim da su mjere koje je Stanišić preduzeo da razbije paravojne grupe dovele do sukoba između njega i Biljane Plavšić, uključujući dokaze na koje se Stanišić oslonio,¹⁶⁰⁶ ali je, uprkos tome, zaključilo da je mjere protiv tih grupa

Stanišić pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i činjenja daljnjih krivičnih djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS. Primarna motivacija za te mjere bila je krađa vozila golf i uznemiravanje Srba, pitanje koje je zabrinjavalo vlasti RS od početka neprijateljstava.¹⁶⁰⁷

Uz to, Pretresno vijeće je konstatovalo da Stanišić nije postupio podjednako odlučno u vezi s drugim krivičnim djelima, uključujući raseljavanje i uklanjanje nesrpskih civila.¹⁶⁰⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao nikakvu protivrječnost između oslanjanja Pretresnog vijeća na njegov dogovor s Arkanom i konstatacije u vezi s ograničenim mjerama koje je on preduzeo protiv nekih paravojnih grupa. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim odbijaju.

473. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao osloniti na svjedočenje svjedoka Davidovića kako bi zaključio da je Stanišić: (i) odobrio akcije arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku; i (ii) dopustio Arkanu da odnosi imovinu u zamjenu za oslobađanje teritorija. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se u ocjenjivanju njegove namjere oslonilo na, između ostalih faktora, njegov dogovor s Arkanom.

(ii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićevo prisustvo na sjednicama Vlade RS

474. Kao što je navedeno gore u tekstu, prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je "Stanišić bio prisutan na sjednicama Vlade RS na kojima je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i o potrebama izbjeglica i raseljenih lica".¹⁶⁰⁹

¹⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 717-720. V. gore, fusnota 1546.

¹⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 717. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1843, gdje se upućuje na Momčila Mandića, 6. maj 2010., T. 9723-9276.

¹⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 757.

¹⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

a. Argumenti strana

475. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se u izvođenju zaključka o njegovoj namjeri oslonilo na zapisnike sa sjednica u julu 1992. – to jest sjednice Vlade RS od 4. jula 1992. i sjednice Vlade RS od 29. jula 1992.¹⁶¹⁰ On kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na zapisnik sa sjednice od 4. jula 1992. zbog toga što "puka činjenica da je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o iseljavanju Muslimana s teritorije RS ne predstavlja osnovu na koju se [Pretresno vijeće] moglo osloniti kako bi donijelo zaključak o Stanišićevoj *mens rea*".¹⁶¹¹ Stanišić upozorava na iskaz svjedoka Đerića, koji je izjavio da je to pitanje bilo vezano ili za "dobrovoljno iseljavanje iz bezbjednosnih razloga" ili za "iseljavanje iz straha",¹⁶¹² te za činjenicu da Vlada RS s tim u vezi nije "don[ijela] nikakve stavove" i stoga je zatražila da joj se dostave informacije.¹⁶¹³

476. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na zapisnik sa sjednice od 29. jula 1992. i MUP-u RS pogrešno pridalo veću ulogu u ocjenjivanju potreba raseljenih lica nego što to proizlazi iz tog dokaznog predmeta.¹⁶¹⁴ U vezi s tim on iznosi argument da u zapisniku s te sjednice stoji samo da "treba uložiti napor da se dođe do tačnih podataka, [...] i da pri tome treba koristiti podatke kojim raspolaže Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo odbrane".¹⁶¹⁵ Stanišić tvrdi da se stoga na osnovu zapisnika ne može zaključiti kakvi su bili uloga i zadaci MUP-a RS,¹⁶¹⁶ i da na osnovu zadataka dodijeljenih MUP-u RS nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao izvesti zaključak da je on imao namjeru da doprinese ostvarenju UZP-a.¹⁶¹⁷

477. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razumno oslonilo na zadatke dodijeljene MUP-u RS na sjednicama u julu 1992.¹⁶¹⁸

¹⁶¹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147.

¹⁶¹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147.

¹⁶¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147, gdje se upućuje na Branka Đerića, 30. oktobar 2009., T. 2361-2363.

¹⁶¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147, gdje se citira dokazni predmet P236, str. 4 (naglasak izostavljen).

¹⁶¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148.

¹⁶¹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148, gdje se citira dokazni predmet P242, str. 6.

¹⁶¹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148.

¹⁶¹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 149.

¹⁶¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 54. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 55-56.

b. Analiza

478. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije uputilo na svoje ranije konstatacije niti se pozvalo na dokaze uvrštene u spis kako bi potkrijepilo svoju konstataciju da je "Stanišić bio prisutan na sjednicama Vlade RS na kojima je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i o potrebama izbjeglica i raseljenih lica".¹⁶¹⁹ Međutim, Žalbeno vijeće na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi vidi da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze u vezi sa sjednicama u julu 1992.¹⁶²⁰

479. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić prisustvovao sjednici od 4. jula 1992., na kojoj je "pokrenuto pitanje iseljavanja Muslimana iz RS, u vezi s kojim je Vlada konstatovala da nema nikakve 'stavove' i od MUP-a RS zatražila da predoči informacije koje bi se mogle uzeti u obzir prije zauzimanja odgovarajućih stavova".¹⁶²¹ Pretresno vijeće je uzelo u obzir iskaz svjedoka Đerića koji je izjavio da je zadatak dodijeljen MUP-u RS "bi[o] veza[n] za 'neko iseljavanje po želji' iz bezbjednosnih razloga, 'što prinudn[ih], što iz straha'".¹⁶²² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stanišić prisustvovao sjednici od 29. jula 1992., na kojoj su MUP RS i Ministarstvo pravde "zaduženi da ocijene potrebe izbjeglica, raseljenih lica i velikog broja društveno ugroženih osoba prikupljanjem 'tačnih podataka'".¹⁶²³

480. Dakle, Pretresno vijeće je bilo potpuno svjesno toga da je Vlada RS konstatovala da nema nikakve "stavove" u vezi s pitanjem iseljavanja Muslimana iz RS. Međutim, Pretresno vijeće je ipak prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere uzelo u obzir Stanišićevo prisustvo na sjednici u julu 1992., budući da su njegovo prisustvo i rasprave na tim sjednicama relevantni za njegovo znanje o iseljavanju bosanskih Muslimana s teritorije RS, kao i za mogućnost da su ta iseljavanja bila prinudna uslijed straha.¹⁶²⁴ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je Pretresno

¹⁶¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. Up. gore, par. 377-380.

¹⁶²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 627, 650.

¹⁶²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 627, gdje se upućuje na dokazne predmete P236, str. 4-5, P237, str. 1, 3.

¹⁶²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 627, gdje se citira Branko Đerić, 30. oktobar 2009., T. 2361-2363.

¹⁶²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 650, gdje se upućuje na dokazni predmet P242, str. 2, 6-7.

¹⁶²⁴ U vezi s tim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće tačno napomenulo da je svjedok Đerić u svom iskazu rekao da je zadatak dodijeljen MUP-u RS na sjednici od 4. jula 1992. bio "vezan za 'neko iseljavanje po želji' iz bezbjednosnih razloga, 'što prinudni[h], što iz straha'" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 627). Stanišić pogrešno prikazuje svjedočenje svjedoka Đerića kad tvrdi da je on izjavio da je pitanje o kojem se raspravljalo na tom sastanku bilo vezano za "iseljavanje po želji iz bezbjednosnih razloga" ili za "iseljavanje iz straha", i pritom zanemaruje

vijeće konstatovalo da su nesigurnost, nasilje, nemogući uslovi za život, diskriminatorne mjere i strah doveli do masovnog egzodusa nesrba iz Opština, ustanovivši da taj odlazak po svojoj naravi nije bio *dobrovoljan*.¹⁶²⁵ Kao što stoji gore u tekstu, zaključak o postojanju namjere koja se traži za izricanje osuđujuće presude na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata može se izvesti iz posrednih dokaza.¹⁶²⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće ne vidi grešku u tome što se Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere oslonilo na, između ostalog, dokaze u vezi sa Stanišićevim prisustvom na sjednicama u julu 1992., kao na posredne dokaze. Stanišićevi argumenti u vezi s tim se odbijaju.

(iii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićevo prisustvo na kolegijumu od 11. jula 1992.

481. Kao što je napomenuto gore u tekstu, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere uzelo u obzir da je Stanišić bio prisutan na kolegijumu od 11. jula 1992., "na kom se razgovaralo o iseljavanju stanovnika i cijelih sela".¹⁶²⁷

a. Argumenti strana

482. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere pogriješilo kad se oslonilo na njegovo prisustvo na kolegijumu od 11. jula 1992.¹⁶²⁸ On kaže da je Pretresno vijeće "selektivnim sažimanjem dokaza netačno predstavilo zapisnik s [tog sastanka] na štetan način".¹⁶²⁹ On tvrdi da zaključci doneseni na kolegijumu od 11. jula 1992. pokazuju da je kolegijum bio usredsređen na "rješavanje pitanja vezanog za iseljavanje nekih stanovnika, sela, itd., za koje MUP nije [bio] odgovoran, ali za koje je MUP [bio] okrivljen".¹⁶³⁰ Stanišić naglašava da je

svjedočenje u kojem je svjedok ovo drugo opisao kao "prinudno" iseljavanje. (V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 147, gdje se upućuje na Branka Đerića, 30. oktobar 2009., T. 2361-2363).

¹⁶²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 196, 210, 246, 273, 281, 338, 389-396, 477, 654, 684, 699, 778-781, 803-804, 810, 859-864, 872, 879, 890-896, 917-919, 922, 934, 953, 972, 981, 1023-1025, 1032, 1040, 1060, 1107, 1118, 1173, 1178-1179, 1189, 1206, 1236, 1247, 1257, 1285, 1335, 1343-1345, 1355, 1364, 1403, 1413, 1436-1437, 1454, 1487, 1497, 1506, 1542, 1552, 1563, 1571, 1581, 1588, 1590, 1670-1671, 1686.

¹⁶²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202. V. gore, par. 375.

¹⁶²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

¹⁶²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150. V. dolje, fusnota 1783.

¹⁶²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 151. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150.

¹⁶³⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150. U vezi s tim, Stanišić ističe da zapisnik s kolegijuma od 11. jula 1992. pokazuje da su informacije o premještanju stanovnika i cijelih sela iznesene kao problem koji je direktno uticao na aktivnosti organa unutrašnjih poslova, "pri čemu su vojska i

Predsjedniku i predsjedniku Vlade nakon toga proslijedio informacije u vezi s tim problemom predloživši da se održi sastanak između MUP-a i vojske, budući da to pitanje nije bilo u okviru nadležnosti MUP-a.¹⁶³¹ Konačno, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nigdje nije spomenulo preostali dio kolegijuma od 11. jula 1992., "tokom kojeg se više puta pominjalo sprečavanje, dokumentovanje i otkrivanje zločina, te zaštita građana bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost".¹⁶³²

483. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na zapisnik s kolegijuma od 11. jula 1992.,¹⁶³³ koji predstavlja direktan dokaz o Stanišićevom znanju o prisilnom raseljavanju nesrba.¹⁶³⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da je sastanak, za koji Stanišić kaže da ga je organizovao s VRS kako bi se raspravilo pitanje prisilnog raseljavanja nesrba, zapravo bio "usredsređen na poboljšanje saradnje, a ne na zaštitu nesrba".¹⁶³⁵

b. Analiza

484. Žalbeno vijeće napominje da prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere, u konstataciji da je Stanišić bio "prisutan na sastanku kolegijuma od 11. jula [1992.], na kojem se razgovaralo o iseljavanju građana i cijelih sela",¹⁶³⁶ Pretresno vijeće nije uputilo na svoje ranije konstatacije, niti na dokaze uvrštene u spis.¹⁶³⁷ Bez obzira na to što bi to bilo poželjnije, Žalbeno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi vidi diskusiju Pretresnog vijeća u vezi s kolegijumom od 11. jula 1992.¹⁶³⁸

485. Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je na kolegijumu od 11. jula 1992.: (i) Stanišić izjavio da su snage MUP-a RS odmah ostvarile saradnju s vojskom;¹⁶³⁹ (ii) Stanišić takođe izjavio da je MUP RS odlučio da sprečava kriminalne radnje bez obzira na pripadnost izvršilaca;¹⁶⁴⁰ a da je (iii) Župljanin izvijestio da "vojska i krizni štabovi ili ratna predsjedništva" traže da se

krizni štabovi okupljali Muslimane, da bi potom odgovornost za njih pokušali da prebace na MUP RS" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150).

¹⁶³¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.08, str. 2-3, 6. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 97.

¹⁶³² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 152.

¹⁶³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 57.

¹⁶³⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 57.

¹⁶³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 58.

¹⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

¹⁶³⁷ Up. gore, par. 377-380.

¹⁶³⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 629-633.

¹⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 630.

¹⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 630. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 632, gdje se upućuje na dokazni predmet P427.08, str. 5-7.

"pokupi" što je moguće više Muslimana.¹⁶⁴¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je diskusija na kolegijumu od 11. jula 1992. takođe bila usredsređena na postizanje "djelotvornije saradnje i koordiniranog djelovanja između MUP-a RS i VRS" i da je zajednički sastanak ta dva organa održan 27. jula 1992.¹⁶⁴² Istovremeno, Pretresno vijeće je primijetilo da iako su te rasprave za rezultat imale odluku da se sazove zajednički sastanak s Ministarstvom pravde kako bi se raspravili problemi u vezi s produženjem perioda pretpretresnog pritvora, nema dokaza da je taj sastanak doista organizovan.¹⁶⁴³ Konačno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je na kolegijumu od 11. jula 1992. naglašeno da nije zadatak MUP-a RS da vrši iseljavanje pojedinih stanovnika, uprkos nastojanjima da se taj zadatak dodijeli MUP-u.¹⁶⁴⁴

486. Žalbeno vijeće smatra da u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi raspravom vođenom na kolegijumu od 11. jula 1992. ništa ne ukazuje na to da se Pretresno vijeće na "netačan" ili "štetan" način oslonilo na dokaze u vezi s tim sastankom. Pretresno vijeće je naprosto saželo sadržaj rasprava i primijetilo da je Stanišić sam posvjedočio da je na kolegijumu od 11. jula 1992. bio obaviješten o "činjenici da vojska dovodi zarobljenike, između ostalog, u stanice milicije".¹⁶⁴⁵ Konkretno, iako je Pretresno vijeće uzelo u obzir to da se na kolegijumu od 11. jula 1992. raspravljalo o iseljavanju "pojedinih stanovnika, sela", ono Stanišiću s tim u vezi nije pripisalo nikakvu ulogu.¹⁶⁴⁶ Štaviše, ništa u Prvostepenoj presudi ne ukazuje na to da je Pretresno vijeće te dokaze upotrijebilo da bi pokazalo bilo šta drugo osim to da je Stanišić znao za te događaje. Kao što se podsjeća gore u tekstu, zaključak o postojanju namjere koja se traži za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata može se izvesti iz posrednih dokaza, uključujući znanje, zajedno s kontinuiranim doprinosom krivičnim djelima u sklopu zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁴⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku time što je "netačno predstavilo" zapisnik s kolegijuma od 11. jula 1992. na "štetan način" ili time što se u ocjenjivanju njegove namjere, između ostalog, oslonilo na raspravu vođenu na tom kolegijumu.

487. U vezi sa Stanišićevim tvrdnjama da prilikom rasprave o njegovoj namjeri Pretresno vijeće nije spomenulo preostali dio kolegijuma od 11. jula 1992., Žalbeno vijeće napominje da je

¹⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 631, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 7-8.

¹⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 632.

¹⁶⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632.

¹⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632.

¹⁶⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 629-633.

¹⁶⁴⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 632.

¹⁶⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995;

Pretno vijeće izričito primilo k znanju zaključke s tog sastanka, uključujući to da je od viših službenika zatraženo da preduzmu pravne i druge mjere za odstranjivanje zaposlenih koji su počinili krivična djela.¹⁶⁴⁸ Pored toga, u cijeloj Prvostepenoj presudi i, konkretno, u raspravi o Stanišićevom doprinosu UZP-u, Pretresno vijeće je primilo k znanju činjenicu da postoje brojne Stanišićeve naredbe u skladu sa zaključcima donesenim na kolegijumu od 11. jula 1992., a u vezi sa sprečavanjem i istragama zločina počinjenih u RS.¹⁶⁴⁹ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što u diskusiji o njegovoj namjeri nije izričito spomenulo dijelove zapisnika s kolegijuma od 11. jula 1992. Shodno tome, Stanišićev argument se odbija.

(iv) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Perišićev izvještaj

488. Kao što je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razmotrilo Perišićev izvještaj od 13. jula 1992., u kojem je Perišić izvijestio MUP RS da se u opštini Višegrad neki milicioneri ponašaju "neprofesionalno dok je s područja opštine organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti".¹⁶⁵⁰

a. Argumenti strana

489. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom izvođenja zaključka o njegovoj namjeri pogriješilo kad se oslonilo na Perišićev izvještaj.¹⁶⁵¹ On tvrdi da je Perišićev izvještaj "pogrešno okarakterisan" kao izvještaj u kojem se navodi da se "neki milicioneri ponašaju neprofesionalno dok je s područja opštine organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti".¹⁶⁵² Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je neprofesionalno ponašanje nekih milicionera povezalo s iseljavanjem 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti s područja opštine Višegrad.¹⁶⁵³ On uz to kaže da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da Perišićev izvještaj

Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81. V. takođe gore, par. 375.

¹⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632. Up. Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 186; Prvostepena presuda, tom 2, par. 631.

¹⁶⁴⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 635-638, 640-649. Međutim, Pretresno vijeće je na osnovu drugih dokaza konstatovalo da Stanišić "nije preduzeo dovoljne mjere da stane u kraj [zločinima]" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. gore, par. 269-328).

¹⁶⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 634.

¹⁶⁵¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153.

¹⁶⁵² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153, 155.

¹⁶⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće nepravilno sugerisalo da je u slučaju jednog dijela milicionera postojala sklonost ka vršenju progona "iako ništa u izvještaju na koji se poziva na to ne ukazuje" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153).

pokazuje kako se s područja opštine 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti iselilo "aktivnošću Crvenog krsta".¹⁶⁵⁴ Prema Stanišiću, zapravo su glavna tema Perišićevog izvještaja "najžešće borbe" u opštini Višegrad između paravojnih snaga i drugih frakcija, koje su dovele do "organizovanog iseljavanja civila s tog područja uz pomoć međunarodnih organizacija".¹⁶⁵⁵

490. Tužilaštvo odgovara da Stanišićev argument treba odbaciti bez razmatranja, budući da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Perišićev izvještaj, a Stanišić tek sugeriše jedno alternativno tumačenje.¹⁶⁵⁶ Tužilaštvo tvrdi da izvještaj "potvrđuje umiješanost MUP-a RS u protjerivanje nesrba i Stanišićevu spremnost da to toleriše".¹⁶⁵⁷ Tužilaštvo kaže da je irelevantno to što se u Perišićevom izvještaju pominje pomoć koju je MKCK pružio u vezi s odlaskom iz Višegrada preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti, budući da se taj odlazak odigrao u kontekstu "neprofesionalnog i nedisciplinovanog ponašanja" i "sklonosti ka raznim zloupotrebama" lokalnih milicionera, a ne u kontekstu "najžešćih borbi", kao što tvrdi Stanišić.¹⁶⁵⁸

b. Analiza

491. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, kad se prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere pozvalo na Perišićev izvještaj,¹⁶⁵⁹ nije uputilo na svoje ranije relevantne konstatacije niti se pozvalo na relevantne dokaze uvrštene u spis.¹⁶⁶⁰ Međutim, Žalbeno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi vidi diskusiju Pretresnog vijeća u vezi s Perišićevim izvještajem. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "načelnik Stanice javne bezbjednosti Višegrad, Risto Perišić, izvijestio MUP RS da se određeni milicioneri ponašaju neprofesionalno, uz 'sklonost raznim zloupotrebama, prisvajanju materijalne koristi i dr. slabosti', dok je 's područja opštine organizovano iseljeno preko 2.000 stanovništva muslimanske nacionalnosti'".¹⁶⁶¹

492. Protivno Stanišićevoj tvrdnji,¹⁶⁶² Žalbeno vijeće ne smatra da je Pretresno vijeće u toj konstataciji pogrešno okarakterisalo Perišićev izvještaj. Žalbeno vijeće napominje da Perišićev izvještaj upućuje na "[n]ajžešće borbe" duž linija razgraničenja između nacionalnih zajednica, koje su se odvijale "na graničnom području oslobođene teritorije Srpske Opštine Višegrad i

¹⁶⁵⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 154.

¹⁶⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 155.

¹⁶⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 59.

¹⁶⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 59.

¹⁶⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 60.

¹⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

¹⁶⁶⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. Up. gore, par. 377-380.

¹⁶⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 634.

¹⁶⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 153, 155.

neoslobođenom području ove bivše mjesne zajednice".¹⁶⁶³ U tom izvještaju se takođe opisuje situacija u kojoj je u to isto vrijeme na "oslobođenom" području pod kontrolom bosanskih Srba vladalo bezakonje.¹⁶⁶⁴ Pored toga, Perišićev izvještaj ukazuje na "[r]aširenost pljački i otimačina" što "stvara kod stanovništva negativno raspoloženje" na područjima pod kontrolom bosanskih Srba.¹⁶⁶⁵ Perišićev izvještaj dalje upućuje na to da je među pripadnicima rezervne milicije "znatno prisutna" i "linija nezamjeranja, karakterističn[a] za lokalne prilike i za lica koja profesionalno ne rade svoj posao",¹⁶⁶⁶ kao i na kriminalno ponašanje lokalnih stanovnika i raznih paravojnih jedinica koji vrše krivična djela nepovezana s borbama na rubnim dijelovima područja pod kontrolom bosanskih Srba.¹⁶⁶⁷ U izvještaju se kaže da je milicija "posebno veliku nespremnost" pokazala u rješavanju tih krivičnih djela i da je smanjenje broja milicionera "obzirom na nekadašnju nacionalnu strukturu SJB-a Višegrad" pogoršano usljed "nedovoljn[e] disciplinovanost[i] i stručnost[i], zatim sklonost[i] raznim zloupotrebama, prisvajanju materijalne koristi i dr. slabosti".¹⁶⁶⁸ I konačno, Žalbeno vijeće napominje da Perišićev izvještaj govori o masovnom odlasku bosanskih Muslimana iz opštine, naglašavajući da je "preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti iseljeno s područja opštine" i da "[p]ostoji i dalja zainteresovanost za iseljavanje".¹⁶⁶⁹

493. Tvrdi da su glavna tema Perišićevog izvještaja žestoke borbe na području opštine Višegrad između pripadnika paravojnih snaga i drugih frakcija, što je za posljedicu imalo organizovano iseljavanje civila s područja opštine, a da izvještaj ne pokazuje vezu između neprofesionalnog ponašanja jednog dijela milicionera i iseljavanja stanovnika muslimanske nacionalnosti, Stanišić samo iznosi svoje vlastito tumačenje Perišićevog izvještaja, ne pokazujući pritom da je Pretresno vijeće napravilo ikakvu grešku.

494. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije uzelo u obzir da Perišićev izvještaj pokazuje da su se bosanski Muslimani iseljavali "aktivnošću Crvenog krsta",¹⁶⁷⁰ Žalbeno vijeće podsjeća na to da valja pretpostaviti da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je Pretresno vijeće potpuno

¹⁶⁶³ Dokazni predmet P633, str. 1.

¹⁶⁶⁴ V. dokazni predmet P633, str. 2-3.

¹⁶⁶⁵ Dokazni predmet P633, str. 2.

¹⁶⁶⁶ Dokazni predmet P633, str. 2-3.

¹⁶⁶⁷ V. dokazni predmet P633, str. 3.

¹⁶⁶⁸ Dokazni predmet P633, str. 2-3.

¹⁶⁶⁹ Dokazni predmet P633, str. 3.

¹⁶⁷⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 154, gdje se citira dokazni predmet P633, str. 3.

zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁶⁷¹ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da na takvo zanemarivanje može da ukazuje to što je Pretresno vijeće u svom obrazloženju propustilo da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.¹⁶⁷² Prema mišljenju Žalbenog vijeća, činjenica da je MKCK pružio logističku podršku onima koji su tražili da odu, nije relevantna za pitanje u vezi s uzrokom odlaska preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti. Žalbeno vijeće stoga smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je prilikom ocjenjivanja Perišićevog izvještaja zanemarilo ulogu MKCK-a.

495. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere pogriješilo kad se, između ostalog, oslonilo na Perišićev izvještaj.¹⁶⁷³

(v) Zaključak

496. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere pogriješilo kad se oslonilo na sljedeće: (i) Stanišićevo odobravanje Arkanovog djelovanja u Bijeljini i Zvorniku; (ii) Stanišićevo prisustvo na sjednicama Vlade RS; (iii) Stanišićevo prisustvo na kolegijumu od 11. jula 1992.; i (iv) Perišićev izvještaj. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija argumente iznesene u vezi s paragrafom 768 drugog toma Prvostepene presude.

(g) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na faktore iz paragrafa 769 drugog toma Prvostepene presude u konstataciji da je Stanišić imao namjeru da ostvari UZP (pododjeljak (E) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)

497. Pretresno vijeće je ustanovilo sljedeće:

Uzimajući u obzir Stanišićev položaj u to vrijeme, njegovu blisku vezu s Radovanom Karadžićem, kao i njegovu kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju, [...] jedini razuman zaključak [je] taj da je on bio svjestan namjere progona rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH i da je Stanišić dijelio istu namjeru.¹⁶⁷⁴

¹⁶⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129.

¹⁶⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864.

¹⁶⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 634.

¹⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

498. Stanišić osporava oslanjanje Pretresnog vijeća na faktore iznesene u ovom paragrafu Prvostepene presude u ocjeni njegove namjere.¹⁶⁷⁵ Stanišić tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo da konstatuje: (i) da njegov položaj u to vrijeme ukazuje na njegovu namjeru da počini krivična djela progona;¹⁶⁷⁶ (ii) da je bio u bliskoj vezi s Karadžićem;¹⁶⁷⁷ i (iii) da je podržavao politiku rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovao u njenom provođenju.¹⁶⁷⁸

(i) Navodi o greškama u konstataciji da Stanišićev položaj ukazuje na njegovu namjeru

a. Argumenti strana

499. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je uzelo u obzir njegov položaj u to vrijeme kako bi konstatovalo da je jedini razuman zaključak taj da je on dijelio namjeru za činjenje krivičnih djela.¹⁶⁷⁹ On tvrdi da "činjenica da je u Vladi bio na položaju ministra unutrašnjih poslova sama po sebi nije i ne može biti osnova za zaključak da je on imao namjeru da počini krivična djela progona."¹⁶⁸⁰ U pogledu argumenata iznesenih u svojoj drugoj žalbenoj osnovi, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće svoje "pogrešno rezonovanje nedopustivo zasnovalo na njegovoj navodnoj povezanosti s onima za koje je utvrđeno da su učesnici u UZP-u".¹⁶⁸¹

500. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće pravilno oslonilo na Stanišićev visoki položaj u rukovodstvu RS kad je zaključilo da je on bio svjestan stava da će se etničko odvajanje postići primjenom nasilja.¹⁶⁸² Tužilaštvo tvrdi da Stanišić konstatacije Pretresnog vijeća osporava izolovano i da ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama na osnovu cjelokupnih dokaza nije mogao zaključiti da je on dijelio zajednički zločinački cilj.¹⁶⁸³

¹⁶⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156-167.

¹⁶⁷⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156-157. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109.

¹⁶⁷⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158-164. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 139-140.

¹⁶⁷⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 165-167. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109.

¹⁶⁷⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156.

¹⁶⁸⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156.

¹⁶⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 157, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 60-73.

¹⁶⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 46, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 156-157, 161-162, 167-170, 174, 178-179, 188, 199, 769. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 36.

¹⁶⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 37.

b. Analiza

501. Na početku, Žalbeno vijeće napominje da, kad se Pretresno vijeće pri ocjeni Stanišićeve namjere pozvalo na njegov položaj u relevantno vrijeme, ono nije uputilo na svoje konstatacije u drugim dijelovima Prvostepene presude, niti na dokaze uvrštene u spis.¹⁶⁸⁴ Međutim, Žalbeno vijeće je na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi našlo više konstatacija u vezi sa Stanišićevim položajem. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (i) od svog imenovanja 31. marta 1992. pa do kraja 1992. godine, Stanišić je bio ministar unutrašnjih poslova u Vladi RS;¹⁶⁸⁵ (ii) Vlada RS je bila jedan od najvažnijih organa u RS;¹⁶⁸⁶ i (iii) rukovodstvo bosanskih Srba, čiji je Stanišić bio član, sastojalo se, između ostalih, od onih koji su zauzimali istaknute položaje u RS.¹⁶⁸⁷ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je već odbilo Stanišićeva osporavanja iznesena u njegovoj drugoj žalbenoj osnovi, uključujući navod da je Pretresno vijeće nepravilno postupilo kad je: (i) izjednačilo pripadnost rukovodstvu bosanskih Srba s učešćem u UZP-u; i (ii) konstatovalo da je on bio učesnik u UZP-u samo na osnovu toga što je bio povezan s rukovodstvom bosanskih Srba.¹⁶⁸⁸

502. Žalbeno vijeće dalje podsjeća da je Pretresno vijeće, pored Stanišićevog položaja, takođe uzelo u obzir više drugih faktora, o čemu je riječ u odjeljku o *mens rea*.¹⁶⁸⁹ Žalbeno vijeće smatra da sve komponente posrednih dokaza u vezi sa Stanišićevom namjerom treba razmotriti u odnosu na sve druge posredne dokaze koji se tiču ovog pitanja, a ne izolovano.¹⁶⁹⁰ Ocjenjivanje nekog dokaznog faktora u vakuumu može biti nedovoljno da bi se utvrdilo neko suštinsko pitanje, ali se na osnovu težine svih relevantnih dokaza uzetih zajedno to isto pitanje može nedvosmisleno dokazati van razumne sumnje.¹⁶⁹¹ Shodno tome, čak i ako Stanišićev položaj u to vrijeme sam po sebi nije bio dovoljan za dokazivanje njegove namjere van razumne sumnje, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je u izvođenju svog konačnog zaključka, između ostalih faktora, uzelo u obzir i njegov položaj.

¹⁶⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. Up. gore, par. 377-380.

¹⁶⁸⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 141. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 6.

¹⁶⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 131.

¹⁶⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 131. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 144; gore, par. 86.

¹⁶⁸⁸ V. gore, par. 79-82.

¹⁶⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

¹⁶⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1103, 1150. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 495, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

¹⁶⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1103, 1150.

503. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se prilikom ocjenjivanja njegove namjere oslonilo na njegov položaj u relevantno vrijeme.

(ii) Navod o grešci uslijed oslanjanja na Stanišićev bliski odnos s Karadžićem u ocjenjivanju njegove namjere

a. Argumenti strana

504. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je ustanovilo da su on i Karadžić bili u bliskom odnosu i kad se oslonilo na tu konstataciju prilikom ocjenjivanja njegove namjere.¹⁶⁹² On tvrdi da je Pretresno vijeće "proizvoljno" uzelo u obzir činjenicu da je on bio ministar u Vladi RS – zbog čega je bio prisiljen i obavezan da održava kontakte s Karadžićem – kao osnovu za svoju konstataciju.¹⁶⁹³ Stanišić kaže da se ta konstatacija Pretresnog vijeća zasniva na ukupno devet presretnutih razgovora,¹⁶⁹⁴ od kojih se samo dva odnose na razgovore koje je on inicirao,¹⁶⁹⁵ a četiri su vođena između juna i avgusta 1991., to jest izvan perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁶⁹⁶

505. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su Stanišić i Karadžić bili u bliskom odnosu barem od juna 1991.¹⁶⁹⁷ Tužilaštvo tvrdi da Stanišić pogrešno predstavlja konstataciju Pretresnog vijeća i da ne pominje sve dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo,¹⁶⁹⁸ te da takve njegove argumente treba odbaciti bez razmatranja.¹⁶⁹⁹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće, pored presretnutih razgovora, takođe oslonilo na sljedeće: (i) "svjedočenje svjedoka insajdera" Žepinića, bivšeg zamjenika ministra MUP-a SRBiH, i svjedoka Mandića, ministra u Ministarstvu pravde RS, koji su obojica "potvrdili da je Stanišić bio među ljudima

¹⁶⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158-164. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109, 244; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 139-140. V. takođe gore, par. 160-164.

¹⁶⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158.

¹⁶⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 161, gdje se upućuje na dokazne predmete P1108, P1110, P1120, P1135, P1147, P1149, P1152, P1155, P1162. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 162-163.

¹⁶⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 161, gdje se upućuje na dokazne predmete P1135, P1152.

¹⁶⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 161, gdje se upućuje na dokazne predmete P1108, P1135, P1149, P1152. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 162 (gdje se upućuje na dokazne predmete P1110, P1120, P1147, P1155, P1162), 163.

¹⁶⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 39, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 564-568, 570, 596, 730, 769. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 41.

¹⁶⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 39, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158, 160-164.

¹⁶⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 39.

bliskim Karadžiću";¹⁷⁰⁰ (ii) Stanišićevo prisustvo na sjednici Skupštine RS u novembru 1992., "na kojoj je izrazio svoju lojalnost Karadžiću i SDS-u" i izjavio da je uvijek slijedio politiku koju su vodili Predsjedništvo SDS i poslanici u bivšoj državi;¹⁷⁰¹ (iii) dokaze u vezi s Karadžićevim insistiranjem na Stanišićevom imenovanju i odbijanjem poziva za njegovo smjenjivanje;¹⁷⁰² (iv) činjenicu da je Stanišić često direktno komunicirao s Predsjedništvom RS, kojim je rukovodio Karadžić, a ne redovnim kanalima s Vladom RS;¹⁷⁰³ i (v) dokaze da je na sjednici Skupštine RS u decembru 1993. Karadžić dodijelio Stanišiću "visoko priznanje" zbog toga što se "on 'borio za prevlast', za ravnotežu srpskih kadrova u MUP-u SRBiH", zbog njegove uloge u formiranju i odvajanju MUP-a RS početkom aprila 1992. i zbog toga što je imao ovlasti nad milicijom.¹⁷⁰⁴

506. U svojoj replici, Stanišić tvrdi da je tužilaštvo u prilog konstataciji u vezi s njegovim odnosom s Karadžićem "nepravilno" uputilo na dokaze iz druge ruke svjedoka Žepinića i Mandića.¹⁷⁰⁵ On tvrdi da "Žepinić nije potvrdio da je postojao bliski odnos između Stanišića i Karadžića",¹⁷⁰⁶ i smatra da tužilaštvo preuveličava "taj navodno bliski odnos" uprkos tome što "tokom Mandićevog iskaza u ovom predmetu nije uspjelo da dobije bilo kakvu informaciju s tim u vezi".¹⁷⁰⁷ Stanišić takođe tvrdi da je "argument da je [on] zaobilazio redovne kanale potpuno pogrešan".¹⁷⁰⁸ On dalje tvrdi da reference tužilaštva na Karadžićevu "pohvalu upućenu ministru Stanišiću i na odbijanje poziva za njegovo smjenjivanje ne dokazuju da je između njih postojao

¹⁷⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 39, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2, 141, 565.

¹⁷⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 570.

¹⁷⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 139, 568, Branka Đerića, 30. oktobar 2009., T. 374.

¹⁷⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 137, 568, 570, 730.

¹⁷⁰⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 596.

¹⁷⁰⁵ Stanišićeva replika, par. 39.

¹⁷⁰⁶ Stanišićeva replika, par. 39 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Vitomira Žepinića, 29. januar 2010., T. 5774-5775.

¹⁷⁰⁷ Stanišićeva replika, par. 39, gdje se upućuje na Momčila Mandića, 3. maj 2010., T. 9395-9471, Momčila Mandića, 4. maj 2010., T. 9473-9563, Momčila Mandića, 5. maj 2010., T. 9565-9643, Momčila Mandića, 6. maj 2010., T. 9645-9732, Momčila Mandića, 7. maj 2010., T. 9734-9821, dokazni predmet P1318.01, str. 8634.

¹⁷⁰⁸ Stanišićeva replika, par. 41, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244. V. Stanišićeva replika, par. 41, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40; gore, par. 160-164.

bliski odnos",¹⁷⁰⁹ te da su argumenti tužilaštva neprimjereni s obzirom na to da ga je za vrijeme njegovog drugog ministarskog mandata Karadžić smijenio.¹⁷¹⁰

b. Analiza

507. Kao što stoji gore u tekstu, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere kao relevantan faktor uzelo u obzir njegov "bliski odnos s Radovanom Karadžićem".¹⁷¹¹ Međutim, Pretresno vijeće pritom nije uputilo ni na svoje konstatacije o njihovom odnosu iznesene u drugim dijelovima Prvostepene presude, niti se pozvalo na neki od dokaza uvrštenih u spis.¹⁷¹² Ipak, ako se Prvostepena presuda čita kao cjelina, vidljivo je da ona sadrži više konstatacija koje su u osnovi zaključka Pretresnog vijeća da je Stanišić bio u bliskom odnosu s Karadžićem. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je bliski odnos između Stanišića i Karadžića – "vodeć[eg] učesnik[a] u UZP-u" – postojao barem od juna 1991. i u mjesecima koji su prethodili osnivanju RS.¹⁷¹³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo sljedeće: (i) njih dvojica su često razgovarali, povremeno telefonirajući jedan drugom kući;¹⁷¹⁴ (ii) i "Mandić i Žepinić su potvrdili da je Stanišić bio među ljudima bliskim Karadžiću";¹⁷¹⁵ (iii) Stanišić je s Karadžićem govorio o napadima, ljudstvu, i *materijalu* za borbene aktivnosti i napomenuo da trebaju paziti šta govore jer ih prisluškuju;¹⁷¹⁶ (iv) svjedoci Trbojević i Žepinić su u svojim iskazima rekli da je "Stanišić, iako je

¹⁷⁰⁹ Stanišićeva replika, par. 40.

¹⁷¹⁰ Stanišićeva replika, par. 40, gdje se upućuje na dokazne predmete P400, P2305, str. 26-27.

¹⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁷¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. Up. gore, par. 377-380.

¹⁷¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565,

¹⁷¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, gdje se upućuje na dokazne predmete P1135, P1149. Žalbeno vijeće napominje da je dokazni predmet P1135 transkript telefonskog razgovora od 20. jula 1991., kada je Stanišić nazvao Karadžića kući, a dokazni predmet P1149 transkript telefonskog razgovora od 12. juna 1991., kada je Karadžić nazvao Stanišića u njegov stan. Pretresno vijeće je napomenulo da je u avgustu 1991. "Karadžić nazvao Stanišića da mu se ljutito požali na to što SUP prati i nadzire Srbe u Vladi BiH i na to kako su, u potrazi za skrivenim oružjem, opustošili skladište u kom Srbi drže hranu", na šta je Stanišić u svom odgovoru ponudio da uputi Mandića da ispita tu stvar (Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, gdje se upućuje na dokazni predmet P1108, str. 2-3). Pretresno vijeće se takođe pozvalo i na jedan presretnuti razgovor od 31. avgusta 1991., kada je Stanišić nazvao Karadžića iz Bileće kako bi ga obavijestio da ništa nije odrađeno u vezi s tim incidentom i obećao mu da će pokrenuti to pitanje kod Mandića i jedne druge osobe (Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, gdje se upućuje na dokazni predmet P1152, str. 2-3). Pored toga, Pretresno vijeće je uočilo i direktnu komunikaciju između Karadžića i Stanišića nakon uklanjanja barikada u Sarajevu (Prvostepena presuda, tom 2, par. 566, gdje se upućuje na Neđu Vlaškog, 15. februar 2010., T. 6352-6353, 6358-6359, dokazne predmete P643, str. 4, P910, str. 3, P1110, str. 7-8).

¹⁷¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, gdje se upućuje na dokazni predmet P1318.01, str. 8634, Vitomira Žepinića, 29. januar 2010., T. 5774-5775.

¹⁷¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 567, gdje se upućuje na dokazne predmete P2300, str. 32, P1120, str. 2-3, P1147, str. 2-3, P1155, str. 1-3.

bio odgovoran Branku Đeriću, predsjedniku Vlade, bio direktno povezan s Karadžićem i da je često zaobilazio Vladu";¹⁷¹⁷ i (v) Karadžić se usprotivio Stanišićevom smjenjivanju.¹⁷¹⁸ Stoga je jasno da se, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, s tim u vezi Pretresno vijeće nije oslonilo samo na presretnute razgovore i na svoje konstatacije o tim razgovorima, nego i na druge faktore kada je ustanovilo da je Stanišić bio u bliskom odnosu s Karadžićem.

508. Što se tiče Stanišićevog osporavanja toga što se Pretresno vijeće oslonilo na iskaz svjedoka Žepinića, Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić selektivno poziva na svjedočenja na koja se Pretresno vijeće oslonilo i da ih stoga pogrešno karakteriše. U vezi s tim, Žalbeno vijeće napominje da je u konstataciji da je svjedok Žepinić potvrdio kako su Stanišić i Karadžić bili u bliskom odnosu, Pretresno vijeće uputilo na jedan odlomak iskaza ovog svjedoka u kojem je on, između ostalog, rekao: "Mogu samo da kažem, jeste, imali su relativno bliske odnose".¹⁷¹⁹ Shodno tome, suprotno Stanišićevoj tvrdnji,¹⁷²⁰ svjedok Žepinić jeste potvrdio da je postojao bliski odnos između njega i Karadžića.

509. U vezi sa Stanišićevim argumentom da tužilaštvo nije dobilo nikakvu relevantnu informaciju iz iskaza svjedoka Mandića "*u ovom predmetu*",¹⁷²¹ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće imalo pravo da se osloni na iskaz svjedoka Mandića u predmetu *Krajišnik*, budući da je taj iskaz uvršten u spis u ovom predmetu.¹⁷²² Stanišić nije pokazao zašto se ne bi bilo moguće osloniti na taj iskaz kako bi se konstatovalo da je bio u bliskom odnosu s Karadžićem, i shodno tome nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je tako postupilo.

510. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na dokaze iz druge ruke. S obzirom na to da se dio svjedočenja svjedoka Žepinića, na koji se Pretresno vijeće oslonilo, tiče njegove vlastite "opservacij[e] u odnosu na odnose između njih dvojice",¹⁷²³ Žalbeno vijeće nije uvjereno da to predstavlja dokaz iz druge ruke. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da dio svjedočenja svjedoka Mandića na koji se oslonilo Pretresno vijeće

¹⁷¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 568, gdje se upućuje na Milana Trbojevića, 3. decembar 2009., T. 4145, Vitomira Žepinića, 29. januar 2010., T. 5775, dokazni predmeti P427.02, str. 11498, P427.04, str. 11689. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 730.

¹⁷¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 568, gdje se upućuje na dokazne predmete P427.01, str. 11456-11459, P427.02, str. 11498.

¹⁷¹⁹ Vitomir Žepinić, 29. januar 2010., T. 5775. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, fusnota 1458.

¹⁷²⁰ Stanišićeva replika, par. 39.

¹⁷²¹ Stanišićeva replika, par. 39 (naglasak dodat).

¹⁷²² V. dokazni predmet P1318.01, str. 8634; Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1458.

doista ima karakter dokaza iz druge ruke, budući da se odnosi na dio njegovog iskaza u kojem je rekao da je Stanišić bio među ljudima koji su uživali Karadžićevo povjerenje.¹⁷²⁴ No, Žalbeno vijeće podsjeća na to da se pretresno vijeće može osloniti na dokaze, uključujući i dokaze iz druge ruke, pod uslovom da su oni pouzdani i vjerodostojni.¹⁷²⁵ Shodno tome i uzimajući u obzir činjenicu da je zaključak Pretresnog vijeća koji je zasnovan na tim dokazima potkrijepljen i drugim izvorima koje je Pretresno vijeće identifikovalo – a na koje se upućuje gore u tekstu¹⁷²⁶ – Žalbeno vijeće smatra da Stanišić u vezi s tim nije pokazao nikakvu grešku.

511. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da on izvještaje Vladi RS nije podnosio redovnim kanalima,¹⁷²⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da je to osporavanje odbilo na jednom drugom mjestu u ovoj Presudi.¹⁷²⁸

512. U vezi sa Stanišićevim osporavanjem toga što se Pretresno vijeće pozvalo na činjenicu da je Karadžić odbio pozive za njegovu smjenu i pohvalio ga na sjednici Skupštine RS u decembru 1993.,¹⁷²⁹ kao i u vezi s njegovom tvrdnjom da je zapravo Karadžić bio taj koji ga je na kraju smijenio,¹⁷³⁰ Žalbeno vijeće napominje da dokazi na koje se Stanišić poziva ukazuju na to da je Karadžić Stanišića uklonio s njegovog položaja tek u julu 1994.,¹⁷³¹ odnosno godinu i po dana nakon perioda na koji se odnosi Optužnica. Taj događaj stoga nema nikakav direktan uticaj na konstataciju Pretresnog vijeća da su njih dvojica bili u bliskom odnosu barem od juna 1991.¹⁷³² i na oslanjanje Pretresnog vijeća na taj njihov bliski odnos prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Stanišić stoga s tim u vezi nije pokazao nikakvu grešku.

513. I konačno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić, osim što osporava konstataciju u vezi sa svojim bliskim odnosom s Karadžićem, ne iznosi nijedan argument iz kojeg bi slijedilo da se njegov

¹⁷²³ Vitomir Žepinić, 29. januar 2010., T. 5775. V. Vitomir Žepinić, 29. januar 2010., T. 5774; Prvostepena presuda, tom 2, par. 565.

¹⁷²⁴ Dokazni predmet P1318.01, str. 8634.

¹⁷²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 180, 236; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 846. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 95; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 229, 397; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 577.

¹⁷²⁶ V. gore, par. 507.

¹⁷²⁷ V. gore, par. 506.

¹⁷²⁸ V. gore, par. 160-164.

¹⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 596. V. Stanišićeva replika, par. 40; Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40.

¹⁷³⁰ Stanišićeva replika, par. 40. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 40.

¹⁷³¹ V. dokazni predmet P2305, str. 26-27.

¹⁷³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 730. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565.

bliski odnos s Karadžićem, ako se utvrdi njegovo postojanje, ne može uzeti u obzir kao relevantan faktor prilikom ocjenjivanja njegove namjere.

514. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on bio u bliskom odnosu s Karadžićem i kad je, između ostalog, uzelo u obzir tu konstataciju prilikom ocjenjivanja njegove namjere.¹⁷³³

(iii) Navod o grešci u konstataciji da je Stanišić podržavao politiku rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovao u njenom provođenju

a. Argumenti strana

515. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije identifikovalo za koje aspekte politike rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a smatra da ih je podržavao i da je učestvovao u njihovom provođenju.¹⁷³⁴ On kaže da Pretresno vijeće nije dalo nikakve informacije u vezi s tim od čega se sastojalo to podržavanje i učestvovanje, kako se manifestovalo ili koliko dugo je trajalo, nego je umjesto toga "iznijelo puku nepotkrijepljenu tvrdnju koju nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo uzeti u obzir" kao osnovu za izvođenje zaključka o njegovoj namjeri.¹⁷³⁵ Stanišić takođe tvrdi da, ako se pod politikom o kojoj govori Pretresno vijeće misli na deportaciju i prisilno premještanje Muslimana i Hrvata, Pretresno vijeće je pogriješilo kad je konstatovalo da je on "podržavao tu politiku i učestvovao u njenom provođenju".¹⁷³⁶ U vezi s tim, Stanišić tvrdi da: (i) "nijedan od faktora na koje se [Pretresno vijeće] oslonilo u pogledu [njegovog] učešća u radu Skupštine i Vlade RS i interakcija s njima ne pokazuje da je on podržavao politiku progona ili da je tu politiku provodio";¹⁷³⁷ i (ii) Pretresno vijeće nije uputilo na dokaze koji pokazuju da su njegove radnje, ponašanje i izjave bili "direktno suprotni zajedničkom cilju UZP-a".¹⁷³⁸ Pored toga, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da njegovo ponašanje, prisustvo na sastancima i na sjednicama Skupštine RS i prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova pokazuju da je on

¹⁷³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁷³⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 165.

¹⁷³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 165, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 769.

¹⁷³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 166, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 769.

¹⁷³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 166, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 125-164.

¹⁷³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 167. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 171-186; Stanišićeva replika, par. 37-38.

podržavao stvaranje odvojenog srpskog entiteta u skladu sa Cutileirovim planom, a ne da je imao namjeru da se počine zločini.¹⁷³⁹

516. Tužilaštvo odgovara da Stanišićevu kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju dokazuju njegovi razni doprinosi UZP-u.¹⁷⁴⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće valjano razmotrilo sve dokaze koji su mu predloženi i da je razumno zaključilo da mjere koje je Stanišić preduzeo ne pokazuju da je on odlučno djelovao u cilju zaustavljanja činjenja krivičnih djela protiv nesrba.¹⁷⁴¹ Tužilaštvo još tvrdi da Stanišićevo ponašanje, prisustvo na sastancima i sjednicama Skupštine RS i prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovim učešćem u UZP-u.¹⁷⁴²

b. Analiza

517. Žalbeno vijeće primjećuje da se u paragrafu 769 drugog toma Prvostepene presude, Pretresno vijeće pozvalo na Stanišićevu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju kao na relevantan faktor u ocjenjivanju njegove namjere, a da pritom nije identifikovalo konkretne aspekte te politike ili faktore za koje je smatralo da

¹⁷³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 93, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 734, 766-769.

¹⁷⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 49 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 769), 92. Konkretno, tužilaštvo ukazuje na to da je Stanišić: (i) bio uključen u sve faze stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a RS (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 734), 94-117); (ii) učestvovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba time što je bio uključen u rad najviših institucija rukovodstva RS (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 732, 734), 94-117); (iii) bio uključen u otpuštanje iz MUP-a nesrba, koji su u protivnom mogli omesti UZP (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 576-577, 738), 118, 120-121); (iv) imenovao učesnike u UZP-u na vodeće položaje u MUP-u RS i snage rezervnog sastava milicije popunjavao "lopov[ima] i kriminalc[ima]" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 579, 600, 643, 743-744), 118, 122-123); (v) omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 740), 118, 124-125); (vi) angažovao snage MUP-a RS u dejstvima čiji je cilj bio provođenje odluka vlasti bosanskih Srba, uprkos tome što je bio svjestan da združene srpske snage čine zločine (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 737, 740-743), 118, 126-132); i (vii) doprinio kulturi nekažnjivosti u RS time što se usredsredio na zločine protiv Srba i što nije preduzeo dovoljne mjere da zaustavi zločine protiv nesrba (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 65-91, 92 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 745, 765), 133-149, 211, 214-217, 220-223).

¹⁷⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 61-63. V. dolje, par. 533.

¹⁷⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 34.

predstavljaju Stanišićevu podršku toj politici ili njegovo učestvovanje u njenom provođenju.¹⁷⁴³ Pored toga, Pretresno vijeće nije uputilo na svoje konstatacije u drugim dijelovima Prvostepene presude ili na dokaze uvrštene u spis. Međutim, paragraf 769 drugog toma Prvostepene presude ne treba čitati izolovano. U paragrafu 767 drugog toma Prvostepene presude – to jest, u istom odjeljku o *mens rea* – Pretresno vijeće je u svakom slučaju uputilo na stavove rukovodstva bosanskih Srba "iznošene na sjednicama Skupštine RS" i "sastancima SDS-a" krajem 1991. i početkom 1992., kao i na Strateške ciljeve "koje je utvrdila, između ostalih, Vlada RS". Iako paragraf 767 ima iste slabosti – to jest, nepostojanje referenci na ranije relevantne konstatacije ili na relevantne dokaze – donekle detaljniji opis faktora u tom paragrafu omogućio je Žalbenom vijeću da u Prvostepenoj presudi ustanovi relevantne konstatacije na koje se Pretresno vijeće oslonilo.¹⁷⁴⁴ Pored toga, ako se Prvostepena presuda čita u cijelosti – uključujući odjeljak o Stanišićevom doprinosu UZP-u i prethodne odjeljke u kojima se analiziraju dokazi u vezi s tim – vidljivo je da Prvostepena presuda sadrži brojne konstatacije koje potkrepljuju reference Pretresnog vijeća u paragrafu 769 u vezi s politikom rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a, kao i Stanišićevom podrškom toj politici ili njegovim učestvovanjem u njenom provođenju.¹⁷⁴⁵

518. U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća da je u paragrafu 767 drugog toma Prvostepene presude Pretresno vijeće uputilo na sljedeće: (i) konkretne stavove rukovodstva bosanskih Srba, koje su prihvatili Karadžić, Dutina i Kuprešanin, a koji su iznošeni na sjednicama Skupštine RS i SDS-a krajem 1991. i početkom 1992., odnosno "da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se u 'ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda' iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć";¹⁷⁴⁶ (ii) Strateške ciljeve "koje je utvrdila, između ostalih, Vlada RS", koji su pozivali, između ostalog, na odvajanje srpskog naroda od Muslimana i Hrvata;¹⁷⁴⁷ i (iii) prvi sastanak Ministarskog savjeta kojem je prisustvovao Stanišić, a "na kojem je utvrđeno da granice etničke teritorije i osnivanje organa vlasti na toj teritoriji predstavljaju prioritet".¹⁷⁴⁸

¹⁷⁴³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁷⁴⁴ V. gore, par. 414-447.

¹⁷⁴⁵ Up. gore, par. 377-380.

¹⁷⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 162, 174, 179; gore, par. 422-429.

¹⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 188-199; gore, par. 433-436.

¹⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 551; gore, par. 440-446.

519. Dalje, Pretresno vijeće je i na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi iznijelo konkretne konstatacije u vezi s politikom rukovodstva bosanskih Srba. Tako je Pretresno vijeće konstatovalo sljedeće: (i) nakon usvajanja deklaracije o nezavisnosti na sjednici Skupštine BiH 15. oktobra 1991., rukovodstvo SDS-a i bosanskih Srba intenziviralo je proces teritorijalnog razgraničenja, čiji je važan dio bilo nasilno preuzimanje vlasti na određenim teritorijama;¹⁷⁴⁹ (ii) prije februara 1992., Srbi su se okupili oko ideje zasebnog srpskog entiteta "izdvojenog iz teritorije SRBiH";¹⁷⁵⁰ (iii) preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba na određenim teritorijama vršeno je uspostavljanjem zasebnih i paralelnih ustanova bosanskih Srba, uključujući RS i Vladu RS;¹⁷⁵¹ i (iv) proces formiranja srpskih opština pokrenut je primjenom Uputstva s varijantom A i B, što je dovelo do nasilnog preuzimanja vlasti u Opštinama, čiji je cilj bio da se trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata uspostavi što je moguće etnički "čišća" srpska država.¹⁷⁵² Žalbena vijeće stoga konstatuje da Pretresno vijeće jeste identifikovalo politiku na koju se oslonilo prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere, doduše u drugim dijelovima teksta drugog toma Prvostepene presude, a ne u paragrafu 769.

520. Žalbena vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da Pretresno vijeće "nije dalo nikakve informacije" u vezi s tim od čega se sastojalo njegovo podržavanje politike rukovodstva bosanskih Srba i učešće u njenom provođenju. U tom pogledu, Pretresno vijeće je primijetilo da je na sjednici Skupštine RS u novembru 1992., odgovarajući na tvrdnju svjedoka Đerića¹⁷⁵³ da Stanišić ne dolazi na sjednice Vlade, Stanišić izjavio sljedeće:

"Ja kao čovjek sam slijedio politiku koju je vodio, vodilo Predsjedništvo SDS i naši poslanici u bivšoj državi i uvijek sam uz tu politiku. Ko me želi od nje odvojiti, i uvijek sam uz te ljude dok se ne dokaže da oni žele i misle nešto

¹⁷⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

¹⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 169, 174, 551.

¹⁷⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 176-184, 554-559, 576-583. Pretresno vijeće je, na primjer, uzelo u obzir da je jedan od zaključaka sastanka od 11. februara 1992. u Banjoj Luci, kojem je prisustvovao Stanišić, a na kojem je formiran Srpski kolegijum za osnivanje srpskog MUP-a, bio da se pripadnici rezervnog sastava milicije srpske nacionalnosti obuče i naoružaju, a taj zadatak je na osnovu člana 33 ZUP-a pripao MUP-u RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 4, 554-555, 599. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 376).

¹⁷⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 179-180, 184, 186, 227-244, 285-307, 310.

¹⁷⁵³ Svjedok Đerić bio je član Vlade SRBiH, član Ministarskog vijeća RS i kasnije predsjednik Vlade RS, dok nije dao ostavku na sjednici Skupštine RS u novembru 1992. (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 20, 139), a bio je i u sastavu proširenog Predsjedništva RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 137).

drugačije svom narodu, ko me misli od toga odvojiti grdno se vara, to neću ni pod cijenu da izgubim glavu, a ne bilo kakvo ministarsko mjesto".¹⁷⁵⁴

521. Pretresno vijeće je, osim toga, u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim doprinosom UZP-u, iznijelo više konkretnih konstatacija koje ukazuju na njegovu podršku gore opisanoj politici i na njegovo učešće u njenom provođenju.¹⁷⁵⁵ Na primjer, Žalbeno vijeće napominje prvo da je Pretresno vijeće zaključilo da je "Stanišić radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH i da je učestvovao u svim fazama stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a RS".¹⁷⁵⁶ To obuhvata njegovo učešće u osnivanju SDS-a,¹⁷⁵⁷ kao i u osnivanju MUP-a RS,¹⁷⁵⁸ uključujući otpuštanje nesrba iz MUP-a RS,¹⁷⁵⁹ i naoružavanje snaga MUP-a RS.¹⁷⁶⁰

522. Prema Pretresnom vijeću, "svojim učešćem u institucijama [bosanskih Srba] [Stanišić] je učestvovao u formulisanju i provođenju politike bosanskih Srba, kako je ona evoluirala".¹⁷⁶¹

¹⁷⁵⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 570, gdje se citira dokazni predmet P400, str. 15.

¹⁷⁵⁵ V. gore, par. 518-519.

¹⁷⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734. V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736.

¹⁷⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-575; gore, par. 151.

¹⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732-734. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić 30. marta 1992. prisustvovao smotri jedne jedinice srpske milicije na kojoj je proglasio da od tog dana RS ima svoju vlastitu miliciju (Prvostepena presuda, tom 2, par. 732. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 560, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 5. juli 2011., T. 22838-22845, Gorana Mačara, 12. juli 2011., T. 23163, dokazni predmet 1D633, str. 1).

¹⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 576-577, 738. Pretresno vijeće je uputilo na depešu koju je Stanišić 3. aprila 1992. poslao svim CSB-ovima i SJB-ovima u vezi s obavezanim izvršenjem ranije depeše svjedoka Mandića (Prvostepena presuda, tom 2, par. 577, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P534), a u kojoj je CSB-ove i SJB-ove obavijestio da se prema novom Ustavu RS i ZUP-u od službenih lica u MUP-u RS traži da daju "svečanu izjavu" pred ministrom ili radnikom koga on za to ovlasti (Prvostepena presuda, tom 2, par. 576, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P353, str. 1). Pretresno vijeće je konstatovalo da je zahtjev za potpisivanje svečane izjave pod prijetnjom otpuštanja iz službe u slučaju da se to ne učini bio "izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a RS" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 738).

¹⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740. Pretresno vijeće je zaključilo da je Stanišić omogućio naoružavanje snaga MUP-a RS zatraživši i dobivši pomoć od saveznog SUP-a iz Srbije za snabdijevanje opremom, oružjem i za pružanje obuke za specijalnu jedinicu pod njegovim neposrednim rukovodstvom na nivou MUP-a RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 740). Pretresno vijeće se drugdje u Prvostepenoj presudi pozvalo na dokaze u vezi sa sporazumom između MUP-a RS i saveznog SUP-a u pogledu: (i) dostavljanja opreme (Prvostepena presuda, tom 2, par. 587); (ii) dostavljanja oružja i uniformi Stanišiću i svjedoku Mandiću (Prvostepena presuda, tom 2, par. 587); i (iii) uloge svjedoka Davidovića, kao pripadnika saveznog SUP-a, u pomaganju Stanišiću da na Vracama osnuje i obuču svoju vlastitu specijalnu jedinicu u okviru MUP-a RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 601).

¹⁷⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

Pretno vijeće je uzelo u obzir da je od 1. aprila 1992. godine Stanišić "izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS",¹⁷⁶² uključujući imenovanja učesnika u UZP-u koji "su učestvovali u rasprostranjenom i sistematskom zauzimanju vlasti u opštinama" kao čelnici MUP-a RS.¹⁷⁶³ Dalje, Pretno vijeće je konstatovalo da je Stanišićevo "učestvo u stvaranju zasebnog srpskog entiteta u BiH putem etničke podjele teritorija" bilo dobrovoljno, na šta ukazuju "njegovo ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvo na sjednicama Skupštine RS, prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova".¹⁷⁶⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da je drugdje u ovoj Presudi odbilo Stanišićeva osporavanja tih konstatacija.¹⁷⁶⁵

523. Drugo, Pretno vijeće je razmotrilo Stanišićevu ulogu u angažovanju snaga MUP-a RS u zajedničkim borbenim dejstvima s vojskom.¹⁷⁶⁶ Konkretno, Pretno vijeće je konstatovalo da je Stanišić odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u zajedničkim borbenim dejstvima s drugim srpskim snagama uprkos tome što je bio svjestan da združene srpske snage čine zločine.¹⁷⁶⁷ Pretno vijeće je takođe uzelo u obzir da su snage MUP-a RS bile angažovane u zajedničkim dejstvima s drugim srpskim snagama, u skladu s Uputstvom s varijantom A i B,¹⁷⁶⁸ i zapravo su odigrale "ključnu ulogu" u njegovom provođenju.¹⁷⁶⁹ Pretno vijeće je stoga zaključilo da je

¹⁷⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 733. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 579, 744.

¹⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 579.

¹⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

¹⁷⁶⁵ V. gore, par. 148-158, 193-199, 260-267. Žalbeno vijeće napominje da se Stanišićev argument, prema kojem Pretno vijeće nije uzelo u obzir da njegovo ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvovanje sjednicama Skupština RS, te prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova pokazuju da je on podržavao stvaranje zasebnog srpskog entiteta u skladu sa Cutileirovim planom, a ne da je imao namjeru da se počine zločini, razmatra dalje u tekstu (v. dolje, par. 527, 541, fusnota 1815).

¹⁷⁶⁶ V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 737-744.

¹⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766. Pretno vijeće je na drugom mjestu u vezi s tim konstatovalo da je Stanišić: (i) 15. maja 1992. organizovao snage MUP-a RS u ratne jedinice (Prvostepena presuda, tom 2, par. 588); (ii) između 15. juna i 6. jula 1992. izdao tri naredjenja u vezi s raspoređivanjem milicije u redove vojske (Prvostepena presuda, tom 2, par. 587, 601); (iii) prisustvovao kolegijumu od 11. jula 1992., na kojem je izjavio da su snage MUP RS "odmah ostvarile saradnju" s vojskom (Prvostepena presuda, tom 2, par. 630), a na kojem se raspravljalo o djelotvornoj saradnji i koordiniranom djelovanju između MUP-a RS i VRS (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 632); i da se (iv) 27. jula 1992. sastao s Mladićem, svjedokom Manojlom Milovanovićem i Zdravkom Tolimirom, generalima bosanskih Srba, i s Milanom Trbojevićem, zamjenikom predsjednika Vlade RS, kako bi razgovarao o zajedničkim operacijama i poboljšao saradnju između MUP-a RS i VRS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 592. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 56, 137, 139-140).

¹⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 737. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 740-742.

¹⁷⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

Stanišić bio svjestan tog Uputstva.¹⁷⁷⁰ Žalbeno vijeće je drugdje u tekstu odbilo Stanišićevo osporavanje tih konstatacija.¹⁷⁷¹

524. Treće, Pretresno vijeće je takođe zaključilo da, iako je bio svjestan infiltracije kriminalnih elemenata u rezervni sastav milicije, "Stanišić je zatražio da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine, kada je većina teritorije RS već bila konsolidovana, dopuštajući pritom daljnju upotrebu rezervnih snaga od strane vojske, prvenstveno u svrhu čuvanja zatvora i zatočeničkih logora".¹⁷⁷²

525. Pored toga, Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se nije pozvalo na dokaze koji pokazuju da su Stanišićeve radnje, ponašanje i izjave u suprotnosti sa zajedničkim ciljem UZP-a odbija se iz razloga iznesenih dalje u tekstu.¹⁷⁷³ Suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće jeste – iako ne dovoljno jasno – formulisalo dovoljno prepoznatljive konstatacije u vezi sa Stanišićevim ponašanjem na koje se oslonilo prilikom izvođenja zaključka o njegovoj namjeri.

526. I konačno, budući da Stanišić tvrdi da "baš nijedan od faktora na koje se [Pretresno vijeće] oslonilo" u pogledu njegove interakcije sa Skupštinom RS i Vladom RS u odjeljku o *mens rea* ne pokazuje da je on u vezi s prisilnim premještanjem i deportacijom podržavao politiku "progona", Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da Pretresno vijeće politiku rukovodstva bosanskih Srba, kao takvu, nije izjednačilo s ciljem UZP-a.¹⁷⁷⁴ Štaviše, Žalbeno vijeće podsjeća na to da komponente posrednih dokaza u vezi s pitanjem Stanišićeve namjere treba razmotriti u odnosu na sve druge posredne dokaze koji se tiču ovog pitanja, a ne izolovano.¹⁷⁷⁵ Pretresno vijeće, izvodeći zaključak da je on imao namjeru potrebnu za učestvovanje u UZP-u, nije se oslonilo samo na Stanišićevu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba, izolovano od ostalih dokaza. Zapravo

¹⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

¹⁷⁷¹ V. gore, par. 165-175.

¹⁷⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 743. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 594, 600, 643. Pretresno vijeće je razmotrilo sljedeće: (i) na sjednici Skupštine RS u novembru 1992. Stanišić se požalio "da infiltracija kriminalaca u snage rezervnog sastava milicije otežava 'saradnju vojske, milicije i civilne vlasti'" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 600, gdje se citira P400, str. 16-17); (ii) 23. oktobra 1992. Stanišić je svim CSB-ovima i SJB-ovima naredio da povuku pripadnike aktivnog sastava milicije s linija sukoba i da se pripadnici rezervnog sastava stave na raspolaganje za ratni raspored u VRS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 594).

¹⁷⁷³ V. dolje, par. 530-571.

¹⁷⁷⁴ V. gore, par. 63-71.

¹⁷⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1103, 1150. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 495, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

je Pretresno vijeće taj faktor razmotrilo u kontekstu drugih faktora sažetih u odjeljku o *mens rea*.¹⁷⁷⁶ Stoga su njegovi argumenti u vezi s tim neprikladni.

527. Isto tako, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Stanišićev argument da njegovo ponašanje, prisustvo na sastancima, prisustvovanje sjednicama Skupštine RS i prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova pokazuju da je on podržavao stvaranje zasebnog srpskog entiteta u skladu sa Cutileirovim planom, a ne da je imao namjeru da se počine zločini. Pretresno vijeće je bilo u potpunosti upoznato s tim da je Cutileirov plan obznanjen krajem februara 1992., kao i s razvojem političke situacije u SRBiH uslijed tog plana.¹⁷⁷⁷ Međutim, Vijeće je na osnovu drugih dokaza isto tako konstatovalo da su se prije februara 1992. Srbi "već okupili oko ideje zasebnog srpskog entiteta izdvojenog iz teritorije SRBiH".¹⁷⁷⁸ Ta konstatacije, kao i drugi faktori sažeti u odjeljku o *mens rea*, naveli su Pretresno vijeće na konstataciju da je Stanišić dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a.¹⁷⁷⁹ Stoga njegov argument – u kojem on tek iznosi tvrdnju da je stvaranje zasebnog srpskog entiteta putem etničke podjele na osnovu Cutileirovog plana bilo legitimno – ne pokazuje nikakvu grešku Pretresnog vijeća.

528. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije identifikovalo za koje aspekte politike rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a smatra da ih je on podržavao i učestvovao u njihovom provođenju. Stanišić isto tako nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere pogriješilo kad je uzelo u obzir njegovu podršku takvoj politici i učestvovanje u njenom provođenju.

(iv) Zaključak

529. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegove namjere pogriješilo kad se oslonilo na sljedeće faktore: (i) njegov položaj u relevantno vrijeme; (ii) njegov bliski odnos s Karadžićem; te (iii) njegovu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i učestvovanje u njenom provođenju. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim odbijaju.

¹⁷⁷⁶ V. gore, par. 378.

¹⁷⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 552-562.

¹⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 169, 174, 551.

¹⁷⁷⁹ V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769.

(h) Navodi o greškama uslijed propusta da se uzmu u obzir oslobađajući dokazi koji pokazuju da Stanišić nije imao namjeru da se počine zločini (pododjeljak (F) Stanišićeve četvrte žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

530. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo relevantne dokaze prilikom donošenja zaključka da je on dijelio namjeru za ostvarenje UZP-a.¹⁷⁸⁰ On tvrdi da prema dokazima koje je "[Pretresno vijeće] propustilo u svojim konstatacijama u vezi s njegovom *mens rea*" njegove "radnje, ponašanje i izjave ne pokazuju da je on imao opštu namjeru za počinjenje zločina niti posebnu namjeru da ti zločini budu počinjeni s diskriminatornom namjerom".¹⁷⁸¹

531. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije uputilo na "brojne mjere koje je u više navrata" preduzeo kako bi obezbijedio da MUP RS radi u skladu sa zakonom.¹⁷⁸² Konkretno, on tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je on: (i) izdao brojna naređenja u vezi sa sprečavanjem, otkrivanjem i istragama zločina;¹⁷⁸³ (ii) uspostavio Upravu za suzbijanje kriminaliteta u cilju

¹⁷⁸⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 171-186. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 96-99, 103-104; Stanišićeva replika, par. 18.

¹⁷⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 186. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39.

¹⁷⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 171. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 115-116, 172-181; Stanišićeva replika, par. 37. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 100, 112-113; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 101.

¹⁷⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, 174-176, 180-181. Stanišić tvrdi sljedeće: (i) od početka perioda na koji se odnosi Optužnica izdavao je naređenja u kojima je zahtijevao da se osigura javna bezbjednost i da se sprečavaju i otkrivaju krivična djela (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D61, P792, 1D634, P1252, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21(9)63-21(9)65, Gorana Mačara, 5. juli 2011., T. 22862-22863, Momčila Mandića, 6. maj 2010., T. 9728-9729. U vezi s iskazom svjedoka Milomira Orašanina (dalje u tekstu: svjedok Orašanin), Žalbeno vijeće napominje da se Stanišić poziva konkretno na iskaz svjedoka Orašanina na stranicama transkripta prvostepenog postupka 2163-2165 (Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 213). Međutim, te stranice transkripta prvostepenog postupka ne odgovaraju iskazu svjedoka Orašanina. Nakon što je pregledalo transkript iskaza svjedoka Orašanina, Žalbeno vijeće smatra da je Stanišićeva referenca greška u kucanju i da se zapravo želi uputiti na Milomir Orašanin, 7. juni 2011., T. 21963-21965); (ii) "više puta tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica" izdao je naređenja u kojima je naglasio imperativ sprečavanja kriminalnih aktivnosti građana, vojnika, pripadnika aktivnog i rezervnog sastava milicije i "pripadnika organa za unutrašnje poslove" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 640-641, 644, 674, 680, dokazne predmete 1D58, 1D59, 1D176, P163, str. 8, P1269, str. 1, 3, P160, str. 15, P1252, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8315-8317, Gorana Mačara, 5. juli 2011., T. 22865-22866, Vladimira Tutuša, 19. mart 2010., T. 7865, Milomira Orašanina, 6. juni 2011., T. 21908-21913, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21915-21920, Milomira Orašanina, 9. juni 2011., T. 22118-22123, dokazne predmete P553, 1D356, 1D357. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 98); (iii) insistirao je na istragama ratnih zločina, bez obzira na nacionalnu pripadnost počinitelaca ili žrtava (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na Radomira Njeguša,

suzbijanja i otkrivanja krivičnih djela i praćenja rada kriminalističkih službi u CSB-ovima i SJB-ovima;¹⁷⁸⁴ (iii) preduzeo razne mjere u svrhu disciplinovanja pripadnika MUP-a RS osumnjičenih za nedolično ponašanje, uključujući kriminalnu aktivnost;¹⁷⁸⁵ (iv) slao inspektore na teren da prikupe informacije i daju smjernice CSB-ovima i SJB-ovima;¹⁷⁸⁶ (v) zbog ozbiljnosti bezbjednosne situacije zatražio pomoć na saveznom nivou u vezi s preduzimanjem mjera za hapšenje, zatvaranje i

9. juni 2010., T. 11475-11477, dokazne predmete 1D63, P160, str. 22, P427.08, str. 3, 6. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 180, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 621, dokazni predmet 1D63, Vladimira Tutuša, 22. mart 2010., T. 7914-7915, Dobrislava Planojevića, 29. oktobar 2010., T. 16569, Simu Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22276-22278. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 98); (iv) insistirao je na istragama i podnošenju krivičnih prijavi za krivična djela, uključujući ratne zločine, bez obzira na to ko su bili počinioci, kao što stoji u zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992. (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 22-23, Vladimira Tutuša, 22. mart 2010., T. 7914-7915, Dobrislava Planojevića, 29. oktobar 2010., T. 16569, Simu Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22276-22278, dokazne predmete 1D328, str. 5, 1D189, 1D63); (v) odmah i nedvosmisleno je reagovao čim je postao svjestan činjenja krivičnih djela (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na Radomira Njeguša, 9. juni 2010., T. 11475-11476, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8339-8361, Slobodana Škipinu, 31. mart 2010., T. 8362-8364, Dobrislava Planojevića, 22. oktobar 2010., T. 16411-16412, Dobrislava Planojevića, 28. oktobar 2010., T. 16537-16539, Gorana Mačara, 18. juli 2011., T. 23473-23474, Vladimira Tutuša, 16. mart 2010., T. 7707-7712, dokazni predmeti P628, P847); i (vi) MUP RS prikupio je značajan i pouzdan materijal tokom istraga krivičnih djela, koje su obuhvatile žrtve i pretpostavljene počiniocice svih nacionalnih pripadnosti, kao osnovu za kasnije krivično gonjenje i Srba i nesrba (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D595, 1D596, 1D597, 1D598, 1D599, 1D600, 1D601, Simu Tuševljaka, 20. juni 2011., T. 22434-22451). Stanišić se oslanja i na svoje naređenje od 17. avgusta koje je uputio načelnicima CSB-ova, a u kojem od njih zahtijeva da se pridržavaju ratnih zakona i međunarodnih konvencija (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 98, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 668).

¹⁷⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 46.

¹⁷⁸⁵ Stanišić tvrdi da je: (i) uveo "disciplinske prekršaje za 'ispoljavanje vjerske ili nacionalne netrpeljivosti' i 'neprijavlivanje povrede radne dužnosti drugog radnika', te pojednostavio disciplinski postupak i produžio rok zastarijevanja tako da disciplinski prekršaji nisu ostajali nekažnjeni" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 173, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D54); (ii) "pročistio" redove MUP-a RS, izdajući naređenja da se razriješe dužnosti svi pripadnici koji su počinili krivična djela ili protiv kojih je službeno pokrenut krivični postupak (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 178, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 749); i (iii) zatražio da se izvrše provjere svih pripadnika MUP-a RS i da se razriješe dužnosti zaposleni s krivičnim dosjeima (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 178, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 687-688, 698-708).

¹⁷⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D328, str. 2, (5), P427.08, str. 3, Dragomira Andana, 31. maj 2011., T. 21573-21576, dokazni predmet P993, Simu Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22314-22315, Gorana Mačara, 7. juli 2011., T. 22968-22974, Gorana Mačara, 15. juli 2011., T. 23352-23354. U vezi s dokaznim predmetom 1D328 (izvještaj iz Sokoca), Žalbeno vijeće napominje da Stanišić upućuje na stranice 2 i 8 tog dokaznog predmeta iako on sadrži samo pet stranica. Nakon što je pregledalo taj dokazni predmet, Žalbeno vijeće shvata da se Stanišićeva referenca odnosi na dokazni predmet 1D328, str. 2, 5.

ispitivanje kriminalnih elemenata u RS, uključujući pripadnike paravojnih snaga;¹⁷⁸⁷ (vi) izdao naređenja u kojima je zahtijevao da mu se dostave informacije o zatočeničkim logorima i zarobljenicima, kao i naređenja da se omogući slobodno kretanje civila i da se smjesta puste na slobodu sve osobe koje nisu zatočene u skladu s postojećim zakonima;¹⁷⁸⁸ (vii) "insistirao da se s vojskom riješe pitanja koja se tiču nadležnosti za suzbijanje kriminaliteta i kriminalnih aktivnosti pripadnika paravojnih snaga";¹⁷⁸⁹ i (viii) "naišao na žestok otpor na opštinskom nivou kada je naredio raspuštanje protivzakonito formiranih 'specijalnih jedinica milicije'".¹⁷⁹⁰

532. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se nije pozvalo na direktne dokaze u vezi s tim da je on "često davao izjave suprotne ideji zajedničkog cilja da se počine zločini progona".¹⁷⁹¹ Konkretno, Stanišić tvrdi sljedeće: (i) govori koje je držao tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica nisu bili diskriminatorni i imali su za cilj unapređenje vladavine prava, profesionalizaciju milicije i zaštitu života i imovine svih građana;¹⁷⁹² i (ii) u pismu Đeriću ponavlja se "njegov zahtjev da se usvoji pravni instrument kako bi se spriječilo kršenje međunarodnog prava", kaže se da je on naredio pripadnicima MUP-a RS da se "pridržavaju međunarodnog prava i

¹⁷⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D646, P1557.0(1), par. 46, P1557.03, str. 14189, 14211-14212, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13532-13534, 13586-13591, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13623-13630, dokazne predmete P1557.01, par. 84-85, P1557.04, str. 14260. Žalbeno vijeće napominje da Stanišić u prilog ovom argumentu upućuje na paragraf 46 dokaznog predmeta P1557.02. Međutim, pregled dokaznog predmeta P1557.02 pokazuje da taj dokazni predmet, *corrigendum* dokaznog predmeta P1557.01, ne sadrži paragraf 46. Žalbeno vijeće će stoga smatrati da se Stanišićeva referenca odnosi na dokazni predmet P1557.01, par. 46.

¹⁷⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 177, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 664, 667, 673, 748. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 98.

¹⁷⁸⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 592, 594, 637, 642, 720, dokazni predmeti 1D76, P160, str. 24-25.

¹⁷⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 606-607. Stanišić tvrdi da je "došao u [...] sukob s pojedincima kao što je Biljana Plavšić" zbog naređenja koja je izdao protiv paravojnih jedinica širom teritorije (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 719). On tvrdi da je Biljanu Plavšić "[Pretresno vijeće] smatralo vodećim učesnikom u UZP-u" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 314). Takođe tvrdi da dokazi pokazuju da se sukobio s kriznim štabovima u vezi s imenovanjem radnika MUP-a RS "bez znanja i odobrenja MUP-a RS" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 681, 684, 733).

¹⁷⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 182. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183-186; Stanišićeva replika, par. 37.

¹⁷⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 560, 609, dokazni predmet P160, str. 4. Stanišić takođe tvrdi da je javno obznanio svoju nedvosmislenu podršku mirnom rješenju u BiH, u skladu sa Cutileirovim planom (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 557, 560, 562).

krivičnog zakona", a svjedok Đerić se informiše da MUP RS na dokumentovanju ratnih zločina radi bez ikakve diskriminacije.¹⁷⁹³

533. Tužilaštvo odgovara da Stanišić tek ponavlja svoje argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, pri čemu ne pokazuje nikakvu grešku, tako da takve njegove tvrdnje treba odbaciti bez razmatranja.¹⁷⁹⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno razmotrilo sve dokaze koji su mu predočeni,¹⁷⁹⁵ uključujući i oslobađajuće dokaze,¹⁷⁹⁶ te da nije bilo dužno da uputi na iskaz svakog svjedoka ili na svaki dokaz uvršten u spis prvostepenog postupka.¹⁷⁹⁷

534. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da mjere koje je Stanišić preduzeo ne pokazuju da je on odlučno djelovao na suzbijanju krivičnih djela protiv nesrba.¹⁷⁹⁸ U vezi s tim tužilaštvo ističe sljedeće: (i) Stanišić nije upotrijebio ovlaštenja kojima je raspolagao na osnovu zakona kako bi obezbijedio potpuno izvršenje svojih naređenja, bez obzira na to što je bio svjestan toga da su po tim naređenjima preduzete tek ograničene mjere;¹⁷⁹⁹ (ii) Stanišićevi podređeni su slijedili njegov primjer i nisu prijavljivali teška krivična djela koja su Srbi

¹⁷⁹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 184, gdje se upućuje na dokazni predmet P190. Stanišić tvrdi da pismo Đeriću predstavlja direktan dokaz da on nije imao namjeru da se počine zločini (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90-92, gdje se upućuje na dokazni predmet P190). On tvrdi sljedeće: (i) pismo Đeriću upućeno je "najvišim organima u Vladi RS, osobama za koje je [Pretresno vijeće] ocijenilo da su dio takozvanog [rukovodstva bosanskih Srba] i stoga učesnici u UZP-u" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 185, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 769); (ii) u pismu Đeriću, on je kritikovao premijera RS zbog toga što nije distancirao Vladu RS od svih grupa i osoba čije su se namjere razlikovale "od legitimnih političkih ciljeva srpskog naroda" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 185, gdje se upućuje na dokazni predmet P190); i (iii) pismo Đeriću pokazuje da se on protivio činjenju zločina i da je nastojao da se legitimni politički ciljevi postignu zakonitim sredstvima (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90-92. V. Stanišićeva replika, par. 31-32).

¹⁷⁹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 61, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 24. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, fusnota 193. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 16.

¹⁷⁹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 62. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 34, 36-37.

¹⁷⁹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 16.

¹⁷⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 61, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 16. Tužilaštvo još ističe da Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo određene dokaze, iako upućuje na paragrafe Prvostepene presude u kojima su upravo ti dokazi izričito navedeni i razmotreni (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 61, fusnota 194).

¹⁷⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 62.

¹⁷⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 62 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 748, 752-753), 71, 133, 142-143. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 62, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 757-759.

činili protiv nesrba ili su prijavljivali umanjeni broj takvih djela;¹⁸⁰⁰ (iii) Stanišić je svoje podređene kažnjavao samo zbog krađe i zloupotrebe službenog položaja, a ne za krivična djela za koja se tereti u Optužnici,¹⁸⁰¹ a protiv pripadnika paravojnih snaga mjere je pokrenuo tek kad su oni odbili da se stave pod komandu vojske i kad su nastavili da čine krivična djela protiv čelnika RS;¹⁸⁰² i (iv) Stanišić je, stavljajući prestupnike na raspolaganje vojsci, omogućio da oni i dalje budu u kontaktu s civilima.¹⁸⁰³

535. Pored toga, tužilaštvo kaže da je Pretresno vijeće razmotrilo pismo Đeriću, no da je "na osnovu svih dokaza koji su mu predloženi ipak konstatovalo da je Stanišić dijelio zajednički zločinački cilj".¹⁸⁰⁴

(ii) Analiza

536. Na početku, Žalbeno vijeće podsjeća na to da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁸⁰⁵ Ta pretpostavka može se pobijati kad pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki nesumnjivo relevantan dokaz.¹⁸⁰⁶

¹⁸⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 62, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 104, 745, 758.

¹⁸⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 63 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 754-755), 70, 75, 116, 134, 144-146, 211, 214-217, 220-223.

¹⁸⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 52, 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 756.

¹⁸⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 63, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 751. Prema mišljenju tužilaštva, da je Stanišić zaista namjeravao da zaštiti nesrpsko stanovništvo, on bi upotrijebio svoja ovlaštenja da izmijeni pravila vezana za disciplinske prekršaje (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 42). Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišić prihvata da je imao ovlaštenja da izvrši takve izmjene (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 63, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 173, 221-222).

¹⁸⁰⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 34. Prema tužilaštvu, Stanišićevo tumačenje sadržaja pisma Đeriću nije dovoljno da bi ukazalo na grešku (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 34). Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Stanišić u vezi sa pismom Đeriću tek ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 30, 34, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90-92, Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 401).

¹⁸⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129.

¹⁸⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864. Propust [pretresnog vijeća] da razmotri dokaze u spisu predmeta koji su nesumnjivo relevantni za neku konstataciju može da predstavlja grešku u primjeni prava uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje (Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*,

537. Žalbeno vijeće podsjeća na to da propust pretresnog vijeća da izričito pomene neki konkretan dokaz u spisu često ne predstavlja grešku u primjeni prava, posebno kada spis predmeta sadrži značajne dokaze o suprotnom.¹⁸⁰⁷ Razlog za to je što se ne može pretpostaviti da je pretresno vijeće zanemarilo neki konkretan dokaz samo zato što ga nije pomenulo u svojoj presudi.¹⁸⁰⁸ Zapravo, ako ne postoje konkretne okolnosti koje sugerišu suprotno, može se pretpostaviti da je pretresno vijeće izabralo da se ne osloni na konkretan dokaz koji nije pomenulo, što znači da je taj dokaz pretresno vijeće razmotrilo ali je smatralo da nije pouzdan ili da ga nije bilo vrijedno pominjati u presudi.¹⁸⁰⁹ Po mišljenju Žalbenog vijeća, ovo je u korelaciji sa sveobuhvatnim principom prema kojem valja uvažavati diskreciono ovlaštenje pretresnog vijeća. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da samo ako se pokaže da je u suštini rasuđivanja pretresnog vijeća zanemaren neki nesumnjivo relevantan dokaz, Žalbeno vijeće treba da interveniše kako bi ocijenilo da li bi taj dokaz promijenio činjeničnu osnovu na kojoj se zasniva zaključak pretresnog vijeća.

538. Žalbeno vijeće smatra da je Stanišić u svojoj argumentaciji da su u ocjeni njegove namjere zanemareni dokazi, propustio uvažiti, kako se navodi gore u tekstu,¹⁸¹⁰ da je odjeljak o *mens rea* sažetak faktora za koje je Pretresno vijeće smatralo da su nesumnjivo relevantni za izvođenje zaključka u vezi sa Stanišićevom namjerom. Iako bi bilo bolje da je Pretresno vijeće konkretno navelo na koje se dokaze oslonilo u formulisanju svojih konstatacija iznesenih u odjeljku o *mens rea*, činjenica da Pretresno vijeće nije tako postupilo sama po sebi ne predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje,¹⁸¹¹ i ne pokazuje nužno da je Pretresno vijeće "zanemarilo" neki konkretan dokaz.¹⁸¹²

539. Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće zanemarilo "dokaze" zasnivaju se na referencama na navodno potkrepljujući materijal koji je svrstan u tri široke kategorije: (i) dokazi na

par. 92; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23). Međutim, šta predstavlja obrazloženo mišljenje zavisi od činjenica u datom predmetu (Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 92, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 24).

¹⁸⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 95, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23, 483-484, 487, 582-583, Drugostepenu presudu u predmetu *Simba*, par. 143, 152, 155.

¹⁸⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 32, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 118.

¹⁸⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 32, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 118.

¹⁸¹⁰ V. gore, par. 378.

¹⁸¹¹ Žalbeno vijeće podsjeća da je Stanišićev argument da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje za konstataciju da je on dijelio namjeru učesnika u UZP-u odbijen na jednom drugom mjestu u Presudi (v. gore, par. 380).

¹⁸¹² V. gore, par. 536.

koje se izričito upućuje u Prvostepenoj presudi; (ii) konstatacije u odjeljcima u Prvostepenoj presudi, s izuzetkom odjeljka o *mens rea*; i (iii) dokazi na koje se Prvostepena presuda ne poziva izričito.

540. Što se tiče dokaza koje je Stanišić identifikovao kao dokaze na koje se izričito upućuje u Prvostepenoj presudi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u mnogo slučajeva eksplicitno raspravljalo o konkretnim dijelovima dokaza, uključujući i pismo Đeriću, na koje se Stanišić poziva.¹⁸¹³ Stoga je po mišljenju Žalbenog vijeća jasno da je Pretresno vijeće te dokaze

¹⁸¹³ Prvo, što se tiče Stanišićevog argumenta koji se odnosi na njegova "brojna naređenja u cilju sprečavanja i istraživanja zločina" i njegove "više puta iznesene izjave da pripadnici MUP-a RS u izvršavanju svojih obaveza treba da poštuju nacionalno i međunarodno pravo", Žalbeno vijeće napominje da Stanišić nabroja 115 dokaznih predmeta (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 116, fusnota 100), na koje se upućuje u Prvostepenoj presudi (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 46, 386, 488, 542, 557-558, 560-562, 564, 566, 570, 572-573, 578-579, 581, 588, 594, 598, 601, 605-610, 613, 621, 628, 630-631, 637, 640-648, 655, 664, 667-670, 673-675, 679-682, 684, 687-688, 690, 692, 695, 698-703, 705-708, 711, 713-714, 716-720), a da pritom ne ukazuje na relevantne dijelove tih dokaza niti objašnjava na koji način oni potkrepljuju njegov argument. Dakle, tvrdnja koju iznosi u paragrafu 116 svog žalbenog podneska nesumnjivo je nerazrađena i ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu tih dokaza, mogao donijeti isti zaključak kao Pretresno vijeće. Drugo, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokazni predmet P993 kada je konstatovalo da su svjedok Orašanić, inspektor Uprave za suzbijanje kriminaliteta, i njegov nadzorni tim "posjetili Karakaj, a zatim se uputili u Brčko, Bijeljina i novi SJB u Skelanima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 50, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P993 (nedatirani izvještaj MUP-a RS o nadzoru stanja u MUP-u RS i rada stanica milicije Bratunac i Skelani, izvršenom između 1. i 3. avgusta 1992.)). Razmotrivši dokazni predmet P993, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da je civilni aparat za provođenje zakona zakazao i da nije funkcionisao nepristrasno, te da milicija nije prijavljivala krivična djela koja su izvršili srpske nacionalnosti počinili nad žrtvama nesrbima ili su prijavljivali umanjeni broj takvih krivičnih djela tokom perioda na koji se odnosi Optužnica (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 104, 745). Treće, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet 1D54 u svojoj konstataciji da je Stanišić usvojio novi pravilnik o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a RS, kako bi se rad MUP-a RS prilagodio "ratnim uslovima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 42, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D54 (Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a RS u uslovima ratnog režima). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 14, 695, 706). Pretresno vijeće se takođe pozvalo na dokazni predmet 1D58 u konstataciji da je 23. jula 1992. Stanišić naredio da se preduzmu zakonske mjere protiv svih pripadnika MUP-a RS koji su od formiranja MUP-a RS počinili krivična djela, osim "političkih i verbalnih delikata" (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 640, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D58. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 684). Pretresno vijeće se dalje pozvalo na dokazni predmet 1D59 u konstataciji da je 24. jula 1992. Stanišić naredio načelnicima CSB-ova da razriješe dužnosti i stave VRS-u na raspolaganje sve pripadnike MUP-a RS koji su bili krivično gonjeni ili protiv kojih se vodio krivični postupak pred nadležnim sudovima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 641, 727, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D59). Pretresno vijeće se uz to pozvalo na dokazni predmet P163, sažetak sastanka radne grupe, održanog 20. avgusta 1992. u Trebinju, u svojoj konstataciji da je na tom sastanku, u uvodnim napomenama Stanišić insistirao na tome da se mora provesti naredba o odstranjivanju iz sastava MUP-a RS pojedinaca koji nisu dostojni ugleda pripadnika službe i da se moraju rasformirati specijalne jedinice zbog zloupotreba koje su činile (v.

Prvostepena presuda, tom 2, par. 609, 674, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P163, str. 3, 8-9). Pored toga, Pretresno vijeće se pozvalo na stranice 1 i 3 dokaznog predmeta P1269 u konstataciji da je Stanišić predsjedavao sastankom koji su 9. septembra 1992. funkcioneri MUP-a RS održali na Jahorini, a na kojem je naglasio potrebu da se u potpunosti provede njegova ranija naredba od 6. septembra 1992. da se iz službe otpuste sve osobe koje ne zadovoljavaju kriterije za raspoređivanje u MUP RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 680, gdje se upućuje na dokazni predmet P1269, str. 1, 3). Razmotrivši dokazne predmete 1D54, 1D58, 1D59, P163 i P1269, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da je Stanišić prekršio svoju profesionalnu obavezu da zaštititi i čuva civilno stanovništvo na teritorijama pod kontrolom RS time što je pokretao samo disciplinske postupke protiv radnika MUP-a RS za krađe i zloupotrebe službenog položaja, a ne za krivična djela za koja se tereti u Optužnici (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 755-756). Četvrto, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet 1D176, naređenje od 27. jula 1992., u konstataciji da je Stanišić: (i) naredio da se smjesta rasformiraju sve specijalne jedinice formirane u ratu na područjima CSB-ova i da se stave pod komandu VRS-a; (ii) ponovo izdao uputstva sadržana u njegovom naređenju od 23. jula 1992. da se smijene pojedinci proglašeni krivično odgovornima za krivična djela, kao i oni koji su počinili krivična djela ali protiv kojih još nije pokrenut krivični postupak, i da se te osobe stave na raspolaganje VRS-u; i (iii) ponovio da je potrebno da se radnici MUP-a RS ponašaju profesionalno (Prvostepena presuda, tom 2, par. 605, 644-645, 647, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D176, str. 1-2). U vezi s tim Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće detaljno razmotrilo i Stanišićeve mjere u vezi sa "specijalnim jedinicama i odredima u opštinama" (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 604-609) i konstatovalo da, bez obzira na to što je stavljanje nedisciplinovanih pripadnika rezervnog sastava milicije na raspolaganje vojsci bilo u skladu s važećim disciplinskim procedurama, to nije bilo dovoljno da Stanišić ispuni svoju dužnost da zaštititi muslimansko i hrvatsko stanovništvo (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 751). Peto, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet 1D76 u vezi sa svojom konstatacijom o mjerama koje je Stanišić preduzeo u skladu sa zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 637, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D76. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748). Međutim, Pretresno vijeće je takođe primilo k znanju i druge dokaze i na kraju zaključilo da je Stanišić preduzeo nedovoljne mjere da stane u kraj zločinima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 749, 751, 753). Šesto, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet P847 u konstataciji da je 31. avgusta 1992., 10 dana nakon što su prijedorski milicioneri, uključujući pripadnike Interventnog voda Prijedor (dalje u tekstu: Interventni vod Prijedor), na Korićanskim stijenama u opštini Skender-Vakuf 21. avgusta 1992. ubili oko 150-200 muškaraca Muslimana, Stanišić ponovo istakao obavezu kriminalističke službe da preduzme sve što je potrebno i naredio provođenje istraga o smrti 150 žrtava Muslimana (Prvostepena presuda, tom 2, par. 677, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P847). Razmotrivši dokazni predmet P847, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da civilni aparat za provođenje zakona nije funkcionisao na nepristrasan način i da se Stanišić prvenstveno usredsredio na krivična djela počinjena nad Srbima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 745, 758). Konačno, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo pismo Đeriću kada je konstatovalo da je "Stanišić uputio Branku Đeriću dopis u kom traži da se donesu propisi kojima će se urediti aktivnosti vojske, grupa i pojedinaca kako bi se spriječile povrede međunarodnog prava koje bi mogle dovesti do 'genocida ili ratno[g] zločin[stva]'. Taj dopis je takođe upućen Karadžiću i saveznom [Sekretarijatu za unutrašnje poslove (dalje u tekstu: SUP)]." (Prvostepena presuda, tom 2, par. 747. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 636, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P190). Razmotrivši pismo Đeriću, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da se nije uvjerilo da je Stanišić preduzeo dovoljne mjere da stane u kraj zločinima i konstatovalo da je umjesto toga dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom kontrolom da zajedno s

uzelo u obzir ali je smatralo da ga oni, nakon što ih je ocijenilo u svjetlu drugih dokaza, ne sprečavaju u tome da formuliše činjenične konstatacije na kojima je zasnovalo svoje zaključke u vezi sa Stanišićevom namjerom.¹⁸¹⁴

541. U mjeri u kojoj se Stanišić oslanja na konstatacije Pretresnog vijeća u drugim odjeljcima Prvostepene presude kako bi potkrijepio svoj argument da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze,¹⁸¹⁵ njegovi argumenti podjednako su nedosljedni. Iako se Stanišić očigledno ne slaže s ocjenom dokaza i sa zaključcima Pretresnog vijeća, on nije iznio argumente koji bi pokazali da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije, na osnovu cjelokupnih dokaza, mogao izvesti iste zaključke kao Pretresno vijeće. Naprotiv, Stanišić je samo naveo dokaze za koje tvrdi da idu u prilog njegovoj tvrdnji da nije imao traženu namjeru, a da nije pokazao na koji način ti dokazi ukazuju na to da su zaključci Pretresnog vijeća nerazumni. Stanišić stoga nije pokazao nikakvu grešku i njegovi argumenti u vezi s tim se odbijaju.

542. Žalbeno vijeće će se sada posvetiti Stanišićevim argumentima u vezi s dokazima koje je Pretresno vijeće navodno zanemarilo i na koje u Prvostepenoj presudi nije izričito uputilo. Uz napomenu da postoji izvjesno preklapanje između dokaza u osnovi raznih Stanišićevih tvrdnji, Žalbeno vijeće će se na povezane dokaze osvrnuti zajedno, gdje god je to moguće.

543. Žalbeno vijeće ima u vidu da se Pretresno vijeće kroz cijelu Prvostepenu presudu pozivalo i u velikoj mjeri oslonilo na iskaz svjedoka Orašanina,¹⁸¹⁶ uključujući dijelove iskaza svjedoka Orašanina na koje se oslanja Stanišić kako bi potkrijepio svoju tvrdnju da je od početka perioda na koji se odnosi Optužnica izdavao naređenja u kojima je tražio da se osigura javna bezbjednost i da se spreče i otkrivaju krivična djela.¹⁸¹⁷ Po mišljenju Žalbenog vijeća, ostali dijelovi

drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina i dalje učestvuju u združenim operacijama" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 759).

¹⁸¹⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, tom 2, par. 1541-1542.

¹⁸¹⁵ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174 (gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 46, 640-641, 644, 674, 680), 177 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 664, 667, 673, 748), 178 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 687-688, 698-708, 749), 179 (gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 314, 592, 594, 606-607, 637, 642, 681, 684, 719-720, 733), 180 (gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 621), 183 (gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 557-558, 560, 562, 609).

¹⁸¹⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 46-51, 53-55, 71, 73, 682, 686, 728, fusnota 142-148, 150-168, 173, 175-181, 245, 253, 686, 1756, 1763, 1867.

¹⁸¹⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 213, gdje se upućuje na, između ostalog, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21963-21965. Ti dijelovi iskaza svjedoka Orašanina odnose se na Stanišićev zahtjev od 5. oktobra 1992. upućen CSB-ovima, u vezi s podnošenjem izvještaja o

iskaza svjedoka Orašanina na koje se poziva Stanišić, ali ne i Pretresno vijeće, tiču se dokumenta na koji se svjedok Orašanin pozvao u vezi s problemima oko nadležnosti, koji su postojali između "Uprav[e] za pogranične poslove [MUP-a RS] i [...] vojne policije".¹⁸¹⁸ Ništa u odlomcima na koje se poziva Stanišić, ali ne i Pretresno vijeće, ne potkrepljuje tvrdnju da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere zanemarilo nesumnjivo relevantne dokaze. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

544. Pretresno vijeće se u cijeloj Prvostepenoj presudi u velikoj mjeri pozivalo na iskaze svjedoka Mačara¹⁸¹⁹ i svjedoka Mandića.¹⁸²⁰ Međutim, Pretresno vijeće se nije pozvalo na one odlomke iskaza svjedoka Mačara na koje se oslanja Stanišić,¹⁸²¹ a u kojima svjedok Mačar objašnjava prirodu dokaznih predmeta 1D61 i 1D634, odnosno Stanišićevog naređenja od 15. aprila 1992. (dalje u tekstu: naredba od 15. aprila 1992.) i naređenja od 16. aprila 1992. u vezi s kažnjavanjem osoba umiješanih u kriminalne aktivnosti i zaštitom civilnog stanovništva (dalje u tekstu, zajedno: naređenja od 15. i 16. aprila 1992.).¹⁸²² Vijeće se nije pozvalo ni na konkretne odlomke iskaza svjedoka Mandića na koje se Stanišić oslanja u prilog svojoj tvrdnji da je od početka perioda na koji se odnosi Optužnica izdavao naređenja u kojima traži da se osigura javna bezbjednost, te da se spriječe i otkrivaju krivična djela.¹⁸²³ Žalbeno vijeće primjećuje da se taj dio iskaza svjedoka Mandića odnosi na njegovu izjavu da dokazni predmet 1D61 odražava stav koji je zauzeo MUP RS, odnosno da je milicija čuvar "javnog reda i mira, i života i tijela ljudi".¹⁸²⁴ Međutim, Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi govorilo o postojanju i prirodi naređenja od 15. i 16. aprila 1992.,¹⁸²⁵ ali je na osnovu drugih dokaza

osobama osumnjičenim da su počinile ratne zločine (Prvostepena presuda, tom 2, par. 682, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D572, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21962, 21964).

¹⁸¹⁸ V. Milomir Orašanin, 7. juni 2011., T. 21965.

¹⁸¹⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1, 48, 56, 63, 67-68, 70, 251, 361, 560, 569, 581, 583, 611, 719, 726, fusnota 1, 57, 151, 214, 223, 229-230, 232, 238, 240, 747, 991, 1446, 1473, 1521, 1529, 1596, 1772, 1845, 1859-1860.

¹⁸²⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 4, 8, 576, 719, fusnota 20, 31, 1490, 1494, 1660, 1843-1844.

¹⁸²¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 213, gdje se upućuje na, između ostalog, Gorana Mačara, 5. juli 2011., T. 22862-22863.

¹⁸²² V. Goran Mačar, 5. juli 2011., T. 22862-22863, gdje se raspravlja o dokaznim predmetima 1D61, 1D634.

¹⁸²³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na, između ostalog, Momčila Mandića, 6. maj 2010., T. 9728-9729.

¹⁸²⁴ Momčilo Mandić, 6. maj 2010., T. 9729. V. Momčilo Mandić, 6. maj 2010., T. 9728.

¹⁸²⁵ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je 15. odnosno 16. aprila 1992. Stanišić naredio: (i) "svojim podređenima da sankcionišu osobe koje plijene, pljačkaju i oduzimaju imovinu, i vrše druge neovlaštene radnje za ličnu korist, uz 'najrigorozniju odgovornost, uključujući lišenje slobode i određivanje mjere pritvora'; i (ii) "svim načelnicima CSB-ova da pojačaju mjere zaštite

konstatovalo da je Stanišić preduzeo "nedovoljne mjere" da stane u kraj zločinima.¹⁸²⁶ Shodno tome, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo gore pomenute dijelove iskaza svjedoka Mačara i svjedoka Mandića i stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

545. Međutim, Žalbena vijeće napominje da Pretresno vijeće nije razmotrilo druga naređenja koja je Stanišić naveo u prilog svojoj tvrdnji da je tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica zahtijevao da se osigura javna bezbjednost i da se sprečavaju i otkrivaju krivična djela, odnosno: (i) dokazni predmet P792, Stanišićevo naređenje od 15. aprila 1992., u kojem traži da se vrate i popišu otuđena materijalno-tehnička sredstva iz kasarne u Faletićima;¹⁸²⁷ i (ii) dokazni predmet P1252, depešu koju je Stanišić uputio CSB-ovima Banja Luka, Bijeljina, Doboj i Sarajevo, u kojoj traži da se počinio nezakonitog prisvajanja pokretne i nepokretne imovine i pljačkanja društvene i privatne imovine, a koji su radnici na službi u MUP-u RS, podvrgnu zakonskoj odgovornosti (dalje u tekstu: depeša od 17. aprila 1992.).¹⁸²⁸ Žalbena vijeće takođe ima u vidu da se Stanišić poziva na dokaze u vezi sa slanjem depeše od 17. aprila 1992. u prilog svom argumentu da je tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica u više navrata izdavao naređenja u kojima je naglašavao da je sprečavanje kriminalnih aktivnosti od imperativnog značaja. Konkretno, Stanišić se u vezi s tim poziva na dokazni predmet P553, telegram koji je Župljanin 29. aprila 1992. poslao načelnicima SJB-ova, u kojem traži da se radnici SJB-a informišu o Stanišićevom zahtjevu za preduzimanje mjera protiv pripadnika MUP-a RS umiješanih u, između ostalog, prisvajanje pokretne imovine, kao i na dijelove iskaza svjedoka Mačara, Škipine i Vladimira Tutuša (dalje u tekstu: svjedok Tutuš).¹⁸²⁹ Iako se Pretresno vijeće u cijeloj Prvostepenoj presudi pozivalo na iskaze svjedoka Mačara,¹⁸³⁰ svjedoka Škipine¹⁸³¹ i svjedoka Tutuša,¹⁸³² Žalbena vijeće napominje da

stanovništva, sprečavanja zločina i hapšenje počinitelaca" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 610, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D61, 1D634).

¹⁸²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 746, 751-758.

¹⁸²⁷ V. dokazni predmet P792, str. 1.

¹⁸²⁸ V. dokazni predmet P1252.

¹⁸²⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P553, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8315-8317, Gorana Mačara, 6. juli 2011., T. 22865-22866, Vladimira Tutuša, 19. mart 2010., T. 7865.

¹⁸³⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1, 48, 56, 63, 67-68, 70, 251, 361, 560, 569, 581, 583, 611, 719, 726, fusnota 1, 57, 151, 214, 223, 229-230, 232, 238, 240, 747, 991, 1446, 1473, 1521, 1529, 1596, 1772, 1845, 1859-1860.

¹⁸³¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 17, 26-29, 66, 557, 564, 578, 601, 619, 689, fusnota 58, 83-84, 86-92, 220-221, 1140, 1455, 1499, 1573, 1623, 1767. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće u paragrafu 689 drugog toma Prvostepene presude uputilo na dijelove iskaza svjedoka Škipine, na koje se Stanišić poziva, kada je konstatovalo da je svjedok Škipina, "koji je 6. avgusta 1992. imenovan za savjetnika u vezi s pitanjima koja se tiču SNB-a nakon što je do 3. jula 1992. bio na čelu SNB-a, podnosio izvještaje neposredno ministru MUP-a RS u vezi s događajima na koje mu je skretana pažnja, od kojih su neki uvrštavani u dnevne biltene za druge članove

Pretno vijeće nije uputilo na one konkretne odlomke koje citira Stanišić ili na dokazni predmet P553.

546. Što se tiče pitanja da li je Pretresno vijeće zanemarilo te dokaze, Žalbeno vijeće prvo napominje da se dokazni predmet P792 ne odnosi na krivična djela počinjena protiv nesrba i da stoga nije relevantan za raspravu o Stanišićevoj namjeri.¹⁸³³ Drugo, iz Prvostepene presude jasno proizlazi da je Pretresno vijeće bilo upoznato s narednjima od 15. i 16. aprila 1992. u kojima se traži da se preduzmu mjere za sprečavanje krivičnih djela.¹⁸³⁴ Što se tiče dokaznih predmeta P553, P1252 i s njima povezanih dijelova iskaza svjedoka Mačara, Škipine i Tutuša, koji potvrđuju distribuciju naredbe od 15. aprila 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir iskaz svjedoka Krulja, načelnika SJB-a Ljubinj, da je naredba od 15. aprila 1992. u SJB-u Ljubinj provedena u najvećoj mogućoj mjeri.¹⁸³⁵ Međutim, Pretresno vijeće je također konstatovalo da Stanišićeva sljedeća naredjenja od maja 1992. u vezi s pripadnicima rezervnog sastava milicije, među kojima je problem "neprincipijelnog ponašanja" bio najizraženiji, nisu provedena u najvećoj mogućoj mjeri, pošto je rezervni sastav milicije ostao na službi u MUP-u RS do kraja 1992.¹⁸³⁶ Ti i drugi dokazi naveli su Pretresno vijeće da zaključi da Stanišić, uprkos znanju da se čine krivična djela, nije preduzeo dovoljne mjere da im stane u kraj.¹⁸³⁷ Budući da su dokazi koje je Pretresno vijeće izričito razmotrilo po svojoj prirodi slični dokaznim predmetima P553, P1252 i s njima povezanim dijelovima iskaza svjedoka Mačara, Škipine i Tutuša, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo te dokaze. Stoga se njegovi argumenti odbijaju.

547. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće u cijeloj Prvostepenoj presudi pozivalo na svjedočenje svjedoka Njeguša¹⁸³⁸ i svjedoka Sime Tuševljaka (dalje u tekstu: svjedok Tuševljak),¹⁸³⁹ mada ne na one dijelove na koje se oslanja Stanišić.¹⁸⁴⁰ Međutim, Pretresno vijeće je

rukovodstva RS" (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8308-8312, 8316-8317, 8323, dokazne predmete P1267, P1268, P1254).

¹⁸³² V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 80, 396, 398, 415, 470, 488, 576, 695, fusnota 281, 1365-1370, 1494, 1783.

¹⁸³³ Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766.

¹⁸³⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir dokaze u vezi s postojanjem naredjenja od 15. i 16. aprila 1992. (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 610).

¹⁸³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 610, gdje se upućuje na, između ostalog, Aleksandra Krulja, 28. oktobar 2009., T. 2163-2165.

¹⁸³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746.

¹⁸³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 751-758.

¹⁸³⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 14, 17, 355, 564, 601, 728, 936, fusnota 49-52, 58-59, 929, 1455, 1572, 1867.

¹⁸³⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 70-71, 708, fusnota 240, 244, 248, 1815.

uzelo u obzir da su svjedoci Tuševljak, Mačar, Orašanin i Njeguš "u svojim svjedočenjima izjavili da je politika u to vrijeme bila da se podjednako istražuju svi zločini",¹⁸⁴¹ ali je zaključilo da ta svjedočenja nisu pouzdana.¹⁸⁴² Po mišljenju Žalbenog vijeća, Stanišić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće u vezi s tim zanemarilo iskaze svjedoka Njeguša i Tuševljaka. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

548. Iako se Pretresno vijeće pozvalo na iskaze svjedoka Andana,¹⁸⁴³ svjedoka Mačara,¹⁸⁴⁴ i svjedoka Tuševljaka,¹⁸⁴⁵ ono nije uputilo na one dijelove njihovih iskaza na koje se Stanišić oslanja u vezi s inspeksijskim timovima MUP-a RS koji su obilazili i vršili nadzor CSB-ova i SJB-ova širom opština RS-a.¹⁸⁴⁶ Žalbena vijeće, međutim, napominje da se Pretresno vijeće kroz cijelu Prvostepenu presudu u velikoj mjeri pozivalo na svjedočenja u vezi s angažovanjem inspektora MUP-a RS upućenih u SJB-ove i CSB-ove.¹⁸⁴⁷ Po mišljenju Žalbenog vijeća, gore pomenuti iskazi, u suštini, u odnosu na diskusiju Pretresnog vijeća ne dodaju nikakav novi argument i s obzirom na to njihovo nepominjanje u Prvostepenoj presudi ne ukazuje na to da ih je Pretresno vijeće zanemarilo. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim odbijaju.

549. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo dijelove *viva voce* iskaza svjedoka Davidovića, kao ni dokazne predmete 1D646, P1557.01, P1557.03 i P1557.04, koji pokazuju da je

¹⁸⁴⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 175 (gdje se upućuje na, između ostalog, Radomira Njeguša, 9. juni 2010., T. 11475-11477), 180 (gdje se upućuje na, između ostalog, Simu Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22276-22278). Žalbena vijeće napominje da se Stanišić na ta svjedočenja oslanja i u prilog svojoj tvrdnji da je odmah i nedvosmisleno reagovao čim bi doznao za činjenje krivičnih djela (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181).

¹⁸⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 728, gdje se upućuje na Simu Tuševljaka, 23. juni 2011., T. 22694-22696, Gorana Mačara, 13. juli 2011., T. 23234-23241, Gorana Mačara, 19. juli 2011., T. 23528-23530, Radomira Njeguša, 9. juni 2010., T. 11477-11479.

¹⁸⁴² Pretresno vijeće je konstatovalo da ta svjedočenja ne predstavljaju "istinski odraz prakse provođenja istraga i krivičnog gonjenja vlasti RS-a tokom 1992." (Prvostepena presuda, tom 2, par. 728).

¹⁸⁴³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 17, 122, 537-540, 648, 665, 702-703, 714, 716-717, fusnota 58, 393, 396-397, 1386, 1388, 1390, 1391, 1687, 1717, 1800, 1803, 1827, 1837-1838, 1839, 1840.

¹⁸⁴⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1, 48, 56, 63, 67-68, 70, 251, 361, 560, 569, 581, 583, 611, 719, 726; Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1, 57, 151, 214, 223, 229-230, 232, 238, 240, 747, 991, 1446, 1473, 1521, 1529, 1596, 1772, 1845, 1859-1860.

¹⁸⁴⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 70-71, 708, fusnota 240, 244, 248, 1815.

¹⁸⁴⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na, između ostalog, Dragomira Andana, 31. maj 2011., T. 21573-21576, dokazni predmet P993, Simu Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22314-22315, Gorana Mačara, 7. juli 2011., T. 22968-22974, Gorana Mačara, 15. juli 2011., T. 23352-23354.

¹⁸⁴⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 48-54, 361, 392, 604.

on na saveznom nivou tražio pomoć za preduzimanje mjera protiv kriminalnih elemenata.¹⁸⁴⁸ Žalbeno vijeće napominje sljedeće: (i) dokazni predmet 1D646 je izvještaj svjedoka Davidovića od 8. avgusta 1992.;¹⁸⁴⁹ (ii) dokazni predmet P1557.01 je izjava svjedoka Davidovića;¹⁸⁵⁰ a (iii) dokazni predmeti P1557.03 i P1557.04 sadrže iskaz svjedoka Davidovića od 9. odnosno 10. juna 2005. u predmetu *Krajišnik*.¹⁸⁵¹

550. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće kroz cijelu Prvostepenu presudu pozivalo na svjedočenje svjedoka Davidovića, uključujući dijelove iskaza *viva voce* na koje upućuje Stanišić. Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na to svjedočenje u raspravi o Stanišićevom "dogovoru" s Arkanom,¹⁸⁵² i u sljedećim konstatacijama: (i) u aprilu ili maju 1992., svjedok Davidović bio je "glavni inspektor milicije u saveznom SUP-u";¹⁸⁵³ (ii) prisustvo paravojnih snaga u RS-u, koje su na početku pozivali krizni štabovi i pružali im podršku, tolerisalo se sve dok one ne bi "ugrozile ratno-profitereske planove kriznih štabova ili naudile lokalnim Srbima";¹⁸⁵⁴ (iii) kao pripadnik "saveznog SUP-a", svjedok Davidović je pomagao Stanišiću da na Vracama obuči "specijalnu jedinicu milicije, sastavljenu od približno 170 pripadnika";¹⁸⁵⁵ (iv) Stanišić je svjedoku Davidoviću i svjedoku Andanu konkretno dao ovlaštenje da riješe pitanje pripadnika paravojnih snaga;¹⁸⁵⁶ (v) svjedok Davidović se sastao sa Stanišićem na Vracama radi razgovora o hapšenju pripadnika paravojnih formacija i posebno Žutih osa;¹⁸⁵⁷ (vi) Stanišić nije ni naredio ni zabranio Davidoviću da hapsi Arkana ili pripadnike njegovih paravojnih snaga;¹⁸⁵⁸ i (vii) "Dragomir Andan i Milorad Davidović vodili su akcije protiv paravojnih grupa u Bijeljini i protiv Crvenih beretki u

¹⁸⁴⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D646, P1557.01, par. 46, P1557.03, str. 14189, 14211-14212, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13586-13591, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13623-13630, dokazne predmete P1557.01, par. 84-85, P1557.04, str. 14260. V. takođe gore, par. 531.

¹⁸⁴⁹ V. dokazni predmet 1D646.

¹⁸⁵⁰ V. dokazni predmet P1557.01.

¹⁸⁵¹ V. dokazni predmeti P1557.03, P1557.04.

¹⁸⁵² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 710-711.

¹⁸⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 185, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1557.03, str. 14172.

¹⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 126, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P1557.01, str. 19, P1557.04, str. 14247-14250.

¹⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 601, gdje se upućuje na, između ostalog, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13532-13533, dokazne predmete P1557.01, str. 12, P1127, str. 4.

¹⁸⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 714, gdje se upućuje na, između ostalog, Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13590, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13613-13615, 13623-13624, dokazni predmet P1557.04, str. 14292-14293.

¹⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 714, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 23. avgust 2010., T. 13531-13533, 13564-13566.

¹⁸⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 712, gdje se upućuje na Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13625-13626.

Brčkom uz pomoć Malovićeve jedinice".¹⁸⁵⁹ Pretresno vijeće je ustanovilo da su se te paravojne grupe opirale akciji svjedoka Andana i Davidovića i "odbile su da se stave pod komandu vojske."¹⁸⁶⁰ Žalbeno vijeće smatra da drugi dijelovi svjedočenja svjedoka Davidovića na koje se poziva Stanišić, ali ne i Pretresno vijeće, samo još više potkrepljuju konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić ovlastio svjedoka Davidovića da vodi istrage, hapsi i pokreće krivične postupke protiv pripadnika paravojskih snaga i da obučiti specijalnu jedinicu milicije na Vracama.¹⁸⁶¹ Shodno tome, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo te dijelove svjedočenja svjedoka Davidovića. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

551. Što se tiče dokaznog predmeta 1D646, izvještaja svjedoka Davidovića upućenog Stanišiću 8. avgusta 1992., u kojem se detaljno opisuju mjere koje je preduzela grupa od 17 pripadnika saveznog SUP-a, upućenih 27. juna 1992. u CSB Bijeljina na zahtjev MUP-a RS, a koji su bili pod komandom svjedoka Davidovića,¹⁸⁶² Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće na to *jest* pozvalo u kontekstu mjera koje su svjedoci Andan i Davidović preduzeli protiv paravojskih grupa.¹⁸⁶³ Stoga se Stanišićev argument da je Pretresno vijeće zanemarilo taj dokaz odbija.

552. Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi nije razmotrilo dokazni predmet 1D328. Stanišić se oslanja na taj dokazni predmet u prilog svojim tvrdnjama da je: (i) uputio inspektore na teren da preduzmu mjere u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela i pronalaženja i pritvaranja počinitelja, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost,¹⁸⁶⁴ i (ii) insistirao na tome da se vrše istrage i podnose "izvještaji o krivičnim djelima, uključujući ratne zločine, bez obzira na nacionalnu pripadnost počinioca ili žrtve".¹⁸⁶⁵

553. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se dokazni predmet 1D328 (izvještaj iz Sokoca) odnosi na sastanak rukovodnih radnika kriminalističkih službi CSB-a Romanija–Birač, održan 27. jula 1992. na Sokocu (dalje u tekstu: sastanak od 27. jula 1992.).¹⁸⁶⁶ Žalbeno vijeće napominje da, prema izvještaju iz Sokoca, sastanku od 27. jula 1992. prisustvovali su i pripadnici MUP-a RS,

¹⁸⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 717.

¹⁸⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 717, gdje se upućuje na, između ostalog, Milorada Davidovića, 24. avgust 2010., T. 13623-13630, dokazne predmete P1557.01, str. 26-27, 1D646, str. 6-12, 1D97, str. 2-5, 1D554, P591.

¹⁸⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 714.

¹⁸⁶² Dokazni predmet 1D646, str. 1-2.

¹⁸⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 717, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D646. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 714.

¹⁸⁶⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, fusnota 214.

¹⁸⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, fusnota 238.

¹⁸⁶⁶ Dokazni predmet 1D328.

CSB-a Sarajevo i predstavnici SJB-ova iz raznih opština, uključujući opštine koje se nalaze na geografskom području koje pokriva Optužnica.¹⁸⁶⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić poziva na dijelove izvještaja iz Sokoca u kojima se iznose pojedinosti o: (i) poteškoćama na koje su naišli prisutni, uključujući svjedoka Mačara i pripadnike MUP-a RS, u izvršavanju svojih dužnosti; i (ii) zaključcima usvojenim u vezi s postupkom u datim okolnostima.¹⁸⁶⁸ Stanišić se uz to konkretno oslonio na šesti zaključak usvojen na sastanku od 27. jula 1992., u kojem stoji da se "traži maksimalno angažovanje svih operativnih radnika na poslovima dokumentovanja ratnog zločina i podnošenja krivičnih prijava protiv poznatih i nepoznatih izvršilaca, pri čemu treba uspostaviti maksimalnu saradnju sa svim organima vlasti na svom području".¹⁸⁶⁹ Žalbeno vijeće napominje da oni dijelovi izvještaja iz Sokoca na koje se Stanišić poziva ne potkrepljuju njegov argument da je on "uputio inspektore na teren da preduzmu mjere u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela i pronalaženja i pritvaranja počililaca, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost".¹⁸⁷⁰ U svakom slučaju, kao što se kaže gore u tekstu, Pretresno vijeće se u velikoj mjeri pozivalo na dokaze vezane za angažovanje inspektora MUP-a RS upućenih u SJB-ove i CSB-ove.¹⁸⁷¹ Pored toga, Pretresno vijeće se takođe pozvalo na više Stanišićevih naređenja u vezi s istragama i dokumentovanjem zločina.¹⁸⁷² S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad nije posebno razmotrilo izvještaj iz Sokoca. Stanišićev argument stoga se odbija.

554. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije uputilo na dokazni predmet 1D63, uputstvo koje je 19. jula 1992. Stanišić poslao načelnicima SJB-ova Banja Luka, Bijeljina, Doboj, Sarajevo i Trebinje.¹⁸⁷³ Taj dokazni predmet se odnosi na zaključak usvojen na kolegijumu od 11. jula 1992.¹⁸⁷⁴ i sadrži upitnike i uputstva u kojima se od radnika SJB-a traži da ispune upitnike za sve osobe, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, protiv kojih su podnesene krivične prijave na razumnim osnovama, kao i upitnike za žrtve, "bez obzira da li je podnesena krivična prijava ili je još u toku postupak prikupljanja dokaza radi podnošenja krivične prijave protiv nekog

¹⁸⁶⁷ V. dokazni predmet 1D328, str. 1.

¹⁸⁶⁸ Dokazni predmet 1D328, str. 2, 5.

¹⁸⁶⁹ Dokazni predmet 1D328, str. 5. V. Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 238.

¹⁸⁷⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D328, str. 2, 5.

¹⁸⁷¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 48-54, 361, 392, 604.

¹⁸⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 748, 752-753. V. gore, fusnota 1813. Žalbeno vijeće još napominje da u izvještaju iz Sokoca ništa ne ukazuje na to da je Stanišić insistirao na istragama i na podnošenju krivičnih prijava *bez obzira na nacionalnu pripadnost počinioca ili žrtve*, kao što to tvrdi Stanišić (dokazni predmet 1D328, str. 1-5. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, fusnota 238).

¹⁸⁷³ Dokazni predmet 1D63, str. 1-2.

¹⁸⁷⁴ Dokazni predmet 1D63, str. 1.

počinioaca".¹⁸⁷⁵ Dakle, dokazni predmet 1D63 odnosi se na mjere koje je Stanišić preduzeo nakon usvajanja zaključaka na kolegijumu od 11. jula 1992. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze u vezi s mjerama koje je Stanišić preduzeo nakon usvajanja zaključaka na kolegijumu od 11. jula 1992. Na primjer, Pretresno vijeće je ustanovilo da je

[p]oslje sjednice Kolegijuma od 11. jula, Stanišić 19. jula 1992. godine izdao naredbu načelnicima svih centara službi bezbjednosti sa zahtjevom da mu se dostave informacije o [...] problemima vezanim za paravojne jedinice, procedurama za lišavanje slobode, postupanju sa zatočenicima, uslovima u sabirnim logorima i zatočenicima muslimanske nacionalnosti koje je vojska zatočila u "nedefinisanim logorima".¹⁸⁷⁶

No, Pretresno vijeće je konstatovalo da se, bez obzira na tu naredbu i na druge naredbe, zlostavljanje zatočenika u logorima nastavilo i da Stanišić "nije iskoristio ovlaštenja koja su mu na osnovu zakona stajala na raspolaganju da obezbijedi" potpuno provođenje svojih naredbi, uprkos tome što je bio svjestan da su njegovi podređeni preduzeli tek ograničene mjere.¹⁸⁷⁷

555. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je očigledno da je Pretresno vijeće izričito smatralo da su mjere koje je Stanišić preduzeo bile nedovoljne da se stane u kraj zločinima.¹⁸⁷⁸ Budući da dokazni predmet 1D63 pokazuje da je Stanišić na osnovu zaključaka usvojenih na kolegijumu od 11. jula 1992. preduzeo tek ograničene mjere, po mišljenju Žalbenog vijeća Stanišić nije pokazao da taj dokaz dovodi u pitanje konačni zaključak Pretresnog vijeća u vezi s tim da Stanišić nije preduzeo dovoljne mjere u vezi s krivičnim djelima.¹⁸⁷⁹ Shodno tome, Pretresno vijeće

¹⁸⁷⁵ Dokazni predmet 1D63, str. 1, 3-4.

¹⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 637, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D76. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748.

¹⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748, 752. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 761. Pored toga, Pretresno vijeće je razmotrilo Stanišićeva naređenja iz druge polovine jula, kojima on traži da svi pripadnici MUP-a koji su počinili krivična djela ili protiv kojih je službeno pokrenut krivični postupak budu razriješeni dužnosti i stavljeni na raspolaganje VRS-u (Prvostepena presuda, tom 2, par. 749). Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da stavljanje nedisciplinovanih pripadnika rezervnog sastava milicije na raspolaganje vojsci "nije bilo dovoljno da Stanišić ispuni svoju dužnost da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo, uzimajući u obzir činjenicu da je prebacivanje poznatih prestupnika iz rezervnog sastava milicije u vojsku u stvari dodatno omogućilo njihov daljnji kontakt s civilima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 751). I konačno, Žalbeno vijeće još napominje da je, s obzirom na to kako su formulisana, između ostalog, naređenja od 11. i 17. jula 1992., Pretresno vijeće konstatovalo da je "Stanišićevo uputstvo CSB-ovima u vezi s dokumentovanjem ratnih zločina i drugih masovnih zvjerstava bilo konkretno ograničeno na slučajeve u kojima su žrtve bili Srbi, a ne svi civili" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 758).

¹⁸⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

¹⁸⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

nije pogriješilo kad nije izričito razmotrilo dokazni predmet 1D63, te se Stanišićev argument stoga odbija.

556. Stanišić se poziva na dokazni predmet P160, odnosno na zapisnik s kolegijuma od 11. jula 1992.,¹⁸⁸⁰ u prilog svojim argumentima da Pretresno vijeće nije razmotrilo sljedeće dokaze koji pokazuju da je on: (i) više puta, tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica izdao naređenja u kojima je naglasio imperativ sprečavanja kriminalnih aktivnosti;¹⁸⁸¹ (ii) insistirao na nediskriminatornim istragama ratnih zločina,¹⁸⁸² što stoji u zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992.;¹⁸⁸³ (iii) insistirao na rješavanju problema oko nadležnosti vojske u vezi sa suzbijanjem kriminaliteta i kriminalnih aktivnosti pripadnika paravojnih snaga;¹⁸⁸⁴ i (iv) tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica držao samo javne govore koji su bili nediskriminatorni i s ciljem unapređenja vladavine prava, profesionalizma milicije i zaštite života i imovine.¹⁸⁸⁵

557. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće *jeste* uputilo na neke dijelove dokaznog predmeta P160, uključujući i na neke dijelove koje pominje Stanišić.¹⁸⁸⁶ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je drugdje u Prvostepenoj presudi već odbilo Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se u diskusiji o njegovoj namjeri nije izričito pozvalo na preostali dio dokaznog predmeta P160.¹⁸⁸⁷

558. Žalbeno vijeće će sada razmotriti sljedeće: (i) dokazne predmete 1D595 do 1D601 i dijelove iskaza svjedoka Tuševljaka, za koje Stanišić tvrdi da pokazuju da je MUP RS "tokom istrage krivičnih djela u kojima su žrtve i pretpostavljeni počinioci bili svih nacionalnih pripadnosti prikupio značajan i pouzdan materijal" i da su ti dokazi "bili osnova za kasnije krivično gonjenje optuženih pojedinaca, kako Srba tako i nesrba";¹⁸⁸⁸ (ii) dokazne predmete 1D356 i 1D357 i dijelove

¹⁸⁸⁰ Dokazni predmet P160, str. 1-2.

¹⁸⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 15.

¹⁸⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 22.

¹⁸⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 22-23.

¹⁸⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 24-25.

¹⁸⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 4.

¹⁸⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 81, 510, 630-631, fusnota 284, 1194, 1210, 1650-1653, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 7-9, 12, 14-17.

¹⁸⁸⁷ V. gore, par. 485.

¹⁸⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D595, 1D596, 1D597, 1D598, 1D599, 1D600, 1D601, Simo Tuševljak, 20. juni 2011., T. 22434-22451.

iskaza svjedoka Orašanina, za koje Stanišić tvrdi da pokazuju da je on stalno naglašavao da je sprečavanje kriminalnih aktivnosti od imperativnog značaja; i (iii) dokazni predmet 1D189, za koji Stanišić tvrdi da pokazuje da je on insistirao na nediskriminatornim istragama i podnošenju krivičnih prijava.¹⁸⁸⁹

559. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi nije uputilo na dokazne predmete 1D595 do 1D601, kao ni na dio iskaza svjedoka Tuševljaka na koji se oslanja Stanišić.¹⁸⁹⁰ Nakon što je pregledalo dokazne predmete 1D595 do 1D601, Žalbeno vijeće smatra da je očigledno da su ti dokazni predmeti u vezi s kasnijim krivičnim gonjenjem pojedinaca, to jest u vrijeme izvan perioda na koji se odnosi Optužnica, za krivična djela počinjena u BiH tokom perioda obuhvaćenog Optužnicom.¹⁸⁹¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da je svjedok Tuševljak u svom iskazu izjavio da se javni tužiocu u RS i BiH i dalje u velikoj mjeri oslanjaju na dokumentarne dokaze koje je MUP RS prikupio tokom perioda obuhvaćenog Optužnicom kako bi osudili počinioce krivičnih djela počinjenih u to vrijeme.¹⁸⁹² Žalbeno vijeće ima konkretno u vidu iskaz svjedoka Tuševljaka da dokazni predmet 1D595, dokument javnog tužilaštva u Zvorniku kojem je priložena krivična prijava SJB-a Bratunac, pokazuje da je jedno krivično gonjenje preduzeto, barem djelimično, na osnovu dokaza koje je MUP RS prikupio tokom perioda na koji se odnosi Optužnica,¹⁸⁹³ dok su dokazni predmeti 1D596 do 1D601 uvršteni u spis na osnovu toga što ukazuju na slična krivična gonjenja.¹⁸⁹⁴

560. Dalje, Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi nije se nijednom pozvalo na dokazne predmete 1D356 i 1D357, odnosno na prijave koje je 1. avgusta 1992. javnom tužilaštvu podnio svjedok Bjelošević, načelnik CSB-a Doboj, u vezi sa smrću Sejfidina Hadžimujića odnosno sa sumnjom da je počinjeno ubistvo Derviša i Nejre Begović, koji su svi bili nesrbi. Žalbeno vijeće primjećuje i to da se Pretresno vijeće nije pozvalo ni na iskaz svjedoka Orašanina u vezi s tim dokaznim predmetima,¹⁸⁹⁵ kao ni u vezi s dokaznim predmetom 1D189, krivičnom prijavom od 12.

¹⁸⁸⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na, između ostalog, Milomira Orašanina, 6. juni 2011., T. 21908-21913, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21915-21920, Milomira Orašanina, 9. juni 2011., T. 22118-22123, dokazni predmeti 1D356, 1D357.

¹⁸⁹⁰ Žalbeno vijeće, međutim, napominje da se Pretresno vijeće jeste pozivalo na iskaz svjedoka Tuševljaka kroz cijelu Prvostepenu presudu (v. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 70-71, 708, fusnota 240, 244, 248).

¹⁸⁹¹ V. dokazni predmeti 1D595, 1D596, 1D597, 1D598, 1D599, 1D600, 1D601.

¹⁸⁹² Simo Tuševljak, 20. juni 2011., T. 22437.

¹⁸⁹³ V. Simo Tuševljak, 20. juni 2011., T. 22434-22438.

¹⁸⁹⁴ Pretres, 20. juni 2011., T. 22449-22451.

¹⁸⁹⁵ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 174, gdje se upućuje na, između ostalog, Milomira Orašanina, 7. juni 2011., T. 21915-21920.

decembra 1992., podnesenom javnom tužilaštvu u Sarajevu u vezi s ubijanjem devet zatvorenika u opštini Vogošća,¹⁸⁹⁶ a sve u širem kontekstu svjedočenja tog svjedoka u vezi s ulogom milicije, tužilaca i pravosudnih organa u vođenju istraga krivičnih djela.¹⁸⁹⁷

561. Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da to što Pretresno vijeće nije razmotrilo dokazne predmete 1D356, 1D357, 1D189, 1D595 do 1D601, kao ni dijelove iskaza svjedoka Orašanina i svjedoka Tuševljaka na koje se on poziva, ukazuje na bilo kakvu grešku, kada se sagleda u cjelokupnom kontekstu konstatacija i analize Pretresnog vijeća. U vezi s tim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konkretno navelo da je analiziralo: (i) KT upisnike i KTN upisnike;¹⁸⁹⁸ (ii) upise iz 1993. godine u krivičnom upisniku Drugog osnovnog javnog tužilaštva Sarajevo;¹⁸⁹⁹ i (iii) upisnike tužilaštva za period od 1992. do 1995., koji su obuhvatali Opštine u vezi s kojima se optuženi terete u Optužnici (dalje u tekstu, zajedno: upisnici).¹⁹⁰⁰ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

"Tužilaštva u opštinama Bileća, Ilijaš, Gacko, Višegrad, Pale, Vlasenica, Vogošća i Bosanski Šamac u periodu na koji se odnosi Optužnica nisu primila nijednu krivičnu prijavu za neko teško krivično djelo počinjeno od strane Srba nad nesrbima. Pored toga, u opštinama Doboj, Kotor-Varoš, Prijedor i Ključ podnesene su prijave samo za po jedno krivično djelo. U Zvorniku su prijavljena približno dva krivična djela, u Tesliću devet, u Sanskom Mostu četiri, u Brčkom tri, a u Bijeljini četiri. Pregledom krivičnih upisnika Osnovnog javnog tužilaštva u Banjoj Luci utvrđeno je da je u Banjoj Luci, Skender-Vakufu i Donjem Vakufu u periodu od 1. aprila do 31. decembra 1992. godine podnesena ukupno 21 krivična prijava za teška krivična djela koja su počinioci srpske nacionalnosti počinili nad nesrbima".¹⁹⁰¹

562. Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i iskaz svjedokinje Gojković, sudije Osnovnog suda u Sarajevu između 20. juna i 19. decembra 1992., i svjedokinje Gaćinović, višeg tužioca u Trebinju u avgustu 1992., u vezi s njihovom analizom upisnika, koja je potkrijepila zaključak Pretresnog vijeća da "milicija i civilna tužilaštva nisu prijavljivali teška krivična djela koja su izvršioi srpske nacionalnosti počinili nad nesrbima ili su prijavljivali umanjeni broj takvih

¹⁸⁹⁶ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste uputilo na ovaj dokazni predmet, ali da je tako postupilo kako bi utvrdilo da se desilo krivično djelo pomenuto u toj prijavi, dakle ne u kontekstu koji bi bio relevantan za diskusiju o Stanišićevoj *mens rea* (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1537, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet 1D189).

¹⁸⁹⁷ V. Milomir Orašanin, 7. juni 2011., T. 21915-21920. V. takođe Milomir Orašanin, 9. juni 2011., T. 22118-22123.

¹⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 90. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 93.

¹⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 90. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 93.

¹⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 91. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 93.

¹⁹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 94 (reference izostavljene).

djela".¹⁹⁰² Žalbeno vijeće napominje da su Stanišićeva osporavanja oslanjanja Pretresnog vijeća na dokaze u vezi s KT upisnicima i KTN upisnicima odbijena drugdje u ovoj Presudi.¹⁹⁰³

563. Žalbeno vijeće prihvata da dokazni predmeti 1D356, 1D357, 1D189, 1D595 do 1D601, kao i dijelovi iskaza svjedoka Orašanina i Tuševljaka na koje se poziva Stanišić, ukazuju na to da su Tužilaštvu RS podnesene *neke* krivične prijave u vezi s krivičnim djelima počinjenim protiv nesrba, a da su *neke* informacije koje je prikupio MUP RS tokom perioda obuhvaćenog Optužnicom korištene u kasnijim istragama i krivičnom gonjenju počinitelaca krivičnih djela, uključujući krivična djela protiv nesrba.¹⁹⁰⁴ Međutim, na osnovu tih dokaza nije poznato da li su kasnija krivična gonjenja pokrenuta isključivo, ili čak uopšte u mjeri koja bi bila značajna, na osnovu krivičnih prijava ili istraga koje je MUP RS vodio tokom perioda obuhvaćenog Optužnicom. Osim toga, Pretresno vijeće jeste razmotrilo dokaze u vezi s podnošenjem pravosudnim organima krivičnih prijava o teškim krivičnim djelima u MUP-u RS i od strane pripadnika MUP-a RS tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁹⁰⁵ Ipak, s obzirom na druge dokaze uvrštene u spis, Pretresno vijeće je te dokaze odbacilo, uključujući iskaz svjedoka Tuševljaka da je politika MUP-a RS bila da se podjednako istražuju sva krivična djela.¹⁹⁰⁶ Žalbeno vijeće stoga smatra da Stanišić nije pokazao da su ti dokazni predmeti i dijelovi iskaza svjedoka toliko relevantni da nepozivanje na njih u Prvostepenoj presudi pokazuje da ih je Pretresno vijeće zanemarilo. Stoga se Stanišićevi argumenti u vezi s tim dokazima odbijaju.

564. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićevu tvrdnju da je insistirao na nediskriminatornim istragama i podnošenju krivičnih prijava za krivična djela, uključujući ratne zločine, što stoji u zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992.¹⁹⁰⁷ Iako se Pretresno vijeće pozivalo na dijelove iskaza svjedoka Planojevića i Tutuša kroz cijelu Prvostepenu presudu,¹⁹⁰⁸ Vijeće nije uputilo na konkretne odlomke na koje se oslonio Stanišić.¹⁹⁰⁹ Žalbeno

¹⁹⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 104, 745. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 462.

¹⁹⁰³ V. gore, par. 273-280.

¹⁹⁰⁴ V. dokazni predmeti 1D595, 1D596, 1D597, 1D598, 1D599, 1D600, 1D601.

¹⁹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 104, 745. V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 66-94, 462.

¹⁹⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 728, gdje se upućuje na Staku Gojković, 15. juni 2010., T. 11738, 11740-11741, 11572-11573, 11769, dokazne predmete P1609.01, str. 5, P1284.55, str. 28.

V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 745.

¹⁹⁰⁷ V. gore, fusnota 1783.

¹⁹⁰⁸ U vezi sa svjedokom Planojevićem, v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 537, 601-602, 708, fusnota 1386-1387, 1572, 1574, 1813, gdje se upućuje na Dobrislava Planojevića, 22. oktobar 2010., T. 16395, 16404, 16432. U vezi sa svjedokom Tutušem, v. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 80, 396, 398, 415, 470, 488, 576, 695, fusnota 281, 1365-1370, 1494, 1783.

¹⁹⁰⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, gdje se upućuje na, između ostalog, Vladimira Tutuša, 22. mart 2010., T. 7914-7915, Dobrislava Planojevića, 29. oktobar 2010., T. 16569, Simu

vijeće napominje da iskazi svjedoka Planojevića i Tutuša potkrepljuju dokaze u dokaznim predmetima P160 i P427.08 u vezi sa zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992. nakon rasprave koju je vodio Stanišić.¹⁹¹⁰ Kao što se napominje gore u tekstu,¹⁹¹¹ Pretresno vijeće je uzelo u obzir kolegijum od 11. jula 1992., uključujući dokazni predmet P160.¹⁹¹² Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo dijelove iskaza svjedoka Planojevića i Tutuša na koje se on poziva i njegovi argumenti se stoga odbijaju.

565. Stanišić tvrdi da dokazni predmet P628 i dijelovi iskaza svjedoka Mačara, Škipine, Planojevića i Tutuša pokazuju da je on odmah i nedvosmisleno reagovao čim bi postao svjestan činjenja krivičnih djela.¹⁹¹³ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uputilo samo na neke dijelove dokaznog predmeta P628, odnosno izvještaja svjedoka Tutuša u vezi s "evidentiranim nezakonitim radnjama" pripadnika bivšeg SOM-a CSB-a Banja Luka, od 5. maja 1993.,¹⁹¹⁴ u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Župljaninovom odgovornošću.¹⁹¹⁵ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da Stanišić ne objašnjava na koji način dokazni predmet P628 pokazuje da je on smjesta i nedvosmisleno reagovao na krivična djela, tako da bi se taj dokazni predmet mogao odbiti već na tim osnovama.¹⁹¹⁶ Ipak, Žalbeno vijeće prima na znanje da se u dokaznom predmetu P628 detaljno opisuju razna krivična djela koja su počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka u 1992 i 1993.

Tuševljaka, 16. juni 2011., T. 22276-22278. U mjeri u kojoj se Stanišić takođe oslanja na stranice transkripta 22276-22278 iskaza svjedoka Tuševljaka u prilog svom argumentu, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju gore u tekstu da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zanemariivši taj iskaz (v. gore, par. 547). Pored toga, Stanišić se oslanja i na te dijelove iskaza svjedoka Tutuša, Planojevića i Tuševljaka, u prilog svom argumentu da u zaključcima usvojenim na kolegijumu od 11. jula 1992. "stoji da je [on] insistirao na istragama i podnošenju krivičnih prijava za krivična djela, uključujući ratne zločine, bez obzira na nacionalnu pripadnost počinioca ili žrtve" (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181, gdje se upućuje, između ostalog, na Vladimira Tutuša, 22. mart 2010., T. 7914-7915, Dobrislava Planojevića, 29. oktobar 2010., T.16569).

¹⁹¹⁰ Vladimir Tutuš, 22. mart 2010., T. 7914-7915; Dobrislav Planojević, 29. oktobar 2010., T. 16569. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 637; dokazni predmeti P160; P427.08.

¹⁹¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 629-633.

¹⁹¹² Pretresno vijeće je takođe izričito odbacilo tvrdnju da je politika MUP-a RS bila da se podjednako i nepristrasno istražuju svi zločini (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 728).

¹⁹¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na, između ostalog, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., T. 8339-8361, Slobodana Škipinu, 31. mart 2010., T. 8362-8364, Dobrislava Planojevića, 22. oktobar 2010., T. 16411-16412, Dobrislava Planojevića, 28. oktobar 2010., T. 16537-16539, Gorana Mačara, 18. juli 2011., T. 23473-23474, Vladimira Tutuša, 16. mart 2010., T. 7707-7712, dokazni predmet P628. V. gore, fusnota 1813.

¹⁹¹⁴ Dokazni predmet P628, str. 1.

¹⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 438, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P628, str. 10. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 488, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P628.

¹⁹¹⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, fusnota 223.

godini. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da su žrtve krivičnih djela na koje se upućuje u dokaznom predmetu P628 uglavnom Srbi,¹⁹¹⁷ od kojih su mnogi bili milicioneri u MUP-u RS.¹⁹¹⁸ Iako se u dokaznom predmetu pominju i izolovani slučajevi krivičnih djela počinjenih protiv nesrba,¹⁹¹⁹ on ne sadrži dokaze o mjerama, ako ih je bilo, preduzetim u vezi s tim incidentima.¹⁹²⁰ Dalje, Žalbeno vijeće napominje da Stanišić ne tvrdi da bilo koji od incidenata na koje se upućuje u dokaznom predmetu P628 pokazuje da je MUP RS preduzeo mjere u vezi s krivičnim djelima za koja se tereti u Optužnici.¹⁹²¹ I konačno, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi detaljno osvrnulo na mjere koje je Stanišić preduzeo u vezi sa SOM-om CSB-a Banja Luka.¹⁹²² S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da nepostojanje izričitih referenci Pretresnog vijeća na neke dijelove dokaznog predmeta P628 ukazuje na to da je Pretresno vijeće zanemarilo te dokaze. Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zanemarilo taj dokaz stoga se odbija.

566. Iako se Pretresno vijeće kroz cijelu Prvostepenu presudu pozivalo na iskaze svjedoka Mačara,¹⁹²³ svjedoka Škipine,¹⁹²⁴ i svjedoka Planojevića,¹⁹²⁵ Vijeće nije uputilo na one odlomke na koje se s tim u vezi oslanja Stanišić. Žalbeno vijeće napominje da se gore pomenuti dijelovi iskaza odnose, između ostalog, na napore MUP-a RS da u maju 1992., ili približno u to vrijeme, uhapsi pripadnika paravojsnih snaga Veselina Vlahovića zvanog Batko (dalje u tekstu: Vlahović), za kojeg se smatralo da je odgovoran za krivična djela, uključujući silovanje, ubijanje i oružane krađe, protiv "Bošnjaka" u dijelovima Sarajeva.¹⁹²⁶

¹⁹¹⁷ V. dokazni predmet P628, str. 2-20.

¹⁹¹⁸ V. npr. dokazni predmet P628, str. 2-8, 10, 13.

¹⁹¹⁹ V. dokazni predmet P628, str. 2, 6, 12.

¹⁹²⁰ V. dokazni predmet P628, str. 2-20.

¹⁹²¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176.

¹⁹²² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 606-609.

¹⁹²³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1, 48, 56, 63, 67-68, 70, 251, 361, 560, 569, 581, 583, 611, 719, 726; Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1, 57, 151, 214, 223, 229-230, 232, 238, 240, 747, 991, 1446, 1473, 1521, 1529, 1596, 1772, 1845, 1859-1860.

¹⁹²⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 17, 26-29, 66, 557, 564, 578, 601, 619, 689; Prvostepena presuda, tom 2, fusnote 58, 83-84, 86-92, 220-221, 1140, 1455, 1499, 1573, 1623, 1767.

¹⁹²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 537, 601-602, 708, fusnote 1386-1387, 1572, 1574, 1813.

¹⁹²⁶ V. Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8339-8341; Slobodan Škipina, 31. mart 2010., T. 8362-8364; Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16411-16412; Dobrislav Planojević, 28. oktobar 2010., T. 16537-16539; Goran Mačar, 18. juli 2011., T. 23473-23474. V. takođe Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8342-8361.

567. U vezi s tim, Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić poziva na veliki dio iskaza svjedoka Škipine,¹⁹²⁷ koji je od početka aprila 1992. do 3. jula 1992. bio načelnik SNB-a u RS-u.¹⁹²⁸ Taj dio iskaza svjedoka Škipine uključuje njegovo svjedočenje da su optužbe protiv Vlahovića primjer dokaza koje su mu u vezi s krivičnim djelima prosljeđivali njegovi inspektori.¹⁹²⁹ Svjedok Škipina je izjavio da ne zna šta se na kraju desilo s Vlahovićem i da ne zna da li su protiv njega preduzete neke daljnje mjere.¹⁹³⁰ Svjedok Mačar se sjetio da je MUP RS dobio informacije o Vlahovićevim kriminalnim radnjama i da se sjeća da su "po naredbi [svjedoka Planojevića] i konsultacijama s ministrom pokušale se preduzeti određene radnje na njegovom hapšenju, ali mislim da je u neko kratko vrijeme prije toga vojna policija odradila hapšenje Batka".¹⁹³¹

568. Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok Škipina takođe posvjedočio o jednom svom neformalnom sastanku sa svjedokom Đerićem i svjedokom Planojevićem, na kojem je jedna od tema rasprave bila velika učestalost krivičnih djela.¹⁹³² Svjedok Planojević detaljnije je svjedočio o tom sastanku, održanom otprilike u maju 1992.,¹⁹³³ izjavivši da je svjedoku Đeriću pomenuo Vlahovića, a da je svjedok Đerić telefonirao u njegovom prisustvu i zatražio da se pitanje u vezi s Vlahovićem riješi.¹⁹³⁴ Svjedok Planojević je izjavio da su "nekako ubrzo" nakon toga Vlahovića uhapsile oružane snage.¹⁹³⁵ Žalbeno vijeće uz to primjećuje da je svjedok Planojević izjavio da je sa Stanišićem prethodno razgovarao o Vlahoviću i da je Stanišić: (i) izjavio da će nazvati Glavni štab oružanih snaga; i (ii) zatražio od svjedoka Planojevića: "Molim te, pratiti to, hoće li se to

¹⁹²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na, između ostalog, Slobodana Škipinu, 30. mart 2010., 8339-8361, Slobodana Škipinu, 31. mart 2010., T. 8362-8364.

¹⁹²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 17.

¹⁹²⁹ Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8339-8340. Žalbeno vijeće napominje da je svjedok Škipina takođe, između ostalog, izjavio i sljedeće: (i) jedine informacije o krivičnim djelima dobijao je od svog inspektora (Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8339-8840); (ii) informacije o krivičnim djelima nije dobijao neformalnim kanalima, osim putem Radio Sarajeva (Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8340-8341); (iii) MUP RS je možda dobijao informacije iz drugih izvora, ali SNB nije, djelimično zbog problema u funkcionisanju sistema veze (Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8344-8345); i (iv) bio je prisutan umjesto Stanišića na dva sastanka kabineta, na zahtjev ministra unutrašnjih poslova (Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8347-8348. V. Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8349-8352).

¹⁹³⁰ Slobodan Škipina, 31. mart 2010., T. 8364.

¹⁹³¹ Goran Mačar, 18. juli 2011., T. 23474.

¹⁹³² V. Slobodan Škipina, 30. mart 2010., T. 8353-8555.

¹⁹³³ Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16411.

¹⁹³⁴ Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16412.

¹⁹³⁵ Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16408, 16412.

realizovati".¹⁹³⁶ Međutim, svjedok Planojević je takođe rekao da ne zna da li je Stanišić u vezi s Vlahovićem ikada kontaktirao Glavni štab.¹⁹³⁷

569. Žalbeno vijeće prihvata da iskazi svjedoka Mačara, Škipine i Planojevića ukazuju na to da su MUP RS i Stanišić preduzeli stanovite mjere u vezi s Vlahovićem. Međutim, na osnovu tih svjedočenja ne može se definitivno zaključiti da li se Stanišić lično potrudio da riješi to pitanje. Pored toga, čak i ako se prihvati kao dokaz da je Stanišić imao namjeru da riješi ovo pitanje, Žalbeno vijeće smatra da ovaj izolovani primjer mjere preduzete u vezi s jednim pripadnikom paravojnih snaga, za kojeg se pretpostavljalo da je bio počinilac krivičnih djela protiv nesrba na teritoriji koja izlazi iz geografskog okvira Optužnice, nije dovoljan da u kontekstu cjelokupnih dokaza dovede u pitanje sljedeću konstataciju Pretresnog vijeća: (i) mjere protiv pripadnika paravojnih snaga "Stanišić je pokrenuo tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i činjenja daljnjih krivičnih djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS";¹⁹³⁸ i (ii) "kada bi se bavio ratnim zločinima, [Mićo Stanišić] se *prvenstveno* usredsređivao na zločine počinjene nad Srbima".¹⁹³⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se u Prvostepenoj presudi nije izričito pozvalo na te dokaze. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

570. Konačno, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u stvari razmotrilo dio iskaza svjedoka Tutuša na koji se oslanja Stanišić u vezi s događajem od 21. jula 1992., kada je 30 naoružanih pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka oslobodilo dva pripadnika odreda iz zatvora Tunjice u Banjoj Luci.¹⁹⁴⁰ Shodno tome, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo to svjedočenje i njegovi argumenti u vezi s tim se odbijaju.

(iii) Zaključak

571. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zanemarišući dokaze koji ukazuju na to da on nije imao namjeru da se čine krivična djela. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Stanišićeve argumente s tim u vezi.

¹⁹³⁶ Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16407. V. Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16412.

¹⁹³⁷ Dobrislav Planojević, 22. oktobar 2010., T. 16408.

¹⁹³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756.

¹⁹³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 758 (naglasak dodat).

¹⁹⁴⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 488, gdje se upućuje na, između ostalog, Vladimira Tutuša, 16. mart 2010., T. 7708-7712. Iako se Stanišić takođe poziva na Vladimira Tutuša, 16. mart 2010., T. 7707, Žalbeno vijeće smatra da iskaz svjedoka Tutuša u tom dijelu nije takav da bi uticao na iskaz na stranicama transkripta 7708-7712.

(i) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Stanišić imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio četvrte žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

572. Kao što je navedeno gore u tekstu,¹⁹⁴¹ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza taj da je on bio svjestan namjere rukovodstva bosanskih Srba da izvrše progon putem prisilnog premještanja i deportovanja nesrba iz BiH i da je dijelio tu namjeru.¹⁹⁴² Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stanišić dijelio zajednički zločinački cilj UZP-a.¹⁹⁴³

(ii) Analiza

573. Žalbeno vijeće podsjeća na svoju raniju konstataciju da je Pretresno vijeće ustanovilo da je Stanišić imao traženu namjeru tokom perioda na koji se odnosi Optužnica (to jest barem od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.),¹⁹⁴⁴ kad je zaključilo da je on dijelio "namjeru progona rukovodstva bosanskih Srba da prisilno premjeste i deportuju Muslimane i Hrvate s teritorije BiH".¹⁹⁴⁵ U prethodnim odjeljcima ove Presude, Žalbeno vijeće se osvrnulo na Stanišićeve argumente u vezi s faktorima na koje je Pretresno vijeće uputilo u odjeljku o *mens rea* – u paragrafima 766 do 769 drugog toma Prvostepene presude – prilikom izvođenja zaključka da je Stanišić dijelio traženu namjeru. Kao što je navedeno gore u tekstu, Žalbeno vijeće smatra da faktore na koje je Pretresno vijeće uputilo u odjeljku o *mens rea* treba shvatiti kao sažetak konstatacija sadržanih u cijeloj Prvostepenoj presudi i da ih valja čitati u kontekstu Prvostepene presude kao cjeline.¹⁹⁴⁶ Žalbeno vijeće će sada preći na ocjenjivanje uticaja konstatacija iz prethodnih odjeljaka koje se tiču faktora navedenih u odjeljku o *mens rea* na konačni zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevom namjerom.

¹⁹⁴¹ V. gore, par. 368.

¹⁹⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 769. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 98, 111, 187, žalbeni pretres, 15. decembar 2015., AT. 97, gdje Stanišić ponavlja da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je izvelo zaključak da je on dijelio *mens rea*. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 101-102, žalbeni pretres, 15. decembar 2015., AT. 98-99, 103-104.

¹⁹⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 36.

¹⁹⁴⁴ V. gore, par. 376.

¹⁹⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁹⁴⁶ V. gore, par. 378. V., u opštem smislu, gore, par. 389-571.

574. Prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere Pretresno vijeće je "prvo razmotrilo dokaze u vezi sa Stanišićevim znanjem o činjenju zločina nad Muslimanima i Hrvatima na tom geografskom području i tokom perioda na koji se odnosi Optužnica".¹⁹⁴⁷ U vezi s tim, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je ustanovilo: (i) na osnovu sveske depeša, da je Stanišić "tokom 1992. bio redovno obavještavan o krivičnim djelima";¹⁹⁴⁸ i (ii) da je 18. aprila 1992., Stanišić obaviješten da je neki "Zoka" uhapsio Muslimane na Sokocu.¹⁹⁴⁹

575. Međutim, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je, s obzirom na preostale konstatacije Pretresnog vijeća, razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić stekao saznanja o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata na području relevantnom za Optužnicu krajem aprila 1992.¹⁹⁵⁰ Tačnije, Žalbeno vijeće je potvrdilo sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) krajem aprila 1992., Stanišić je saznao da su pripadnici rezervnog sastava milicije pljačkali muslimansku imovinu na Vracama, na šta je odgovorio da je to "normalno" u ratna vremena;¹⁹⁵¹ (ii) krajem maja 1992., Stanišić je saznao da je u opštini Prijedor uhapšen i zatočen velik broj Muslimana, uključujući civile;¹⁹⁵² (iii) 3. juna 1992., Stanišić je saznao da su muslimanski i hrvatski civili bili žrtve krivičnih djela koja nisu precizirana, a čiji su počinioci identifikovani kao "pojedinci i grupe u redovima naših snaga";¹⁹⁵³ (iv) "najkasnije početkom juna 1992." (i ponovo u julu, avgustu i oktobru 1992.), Stanišić je saznao za protivpravno zatočenje Muslimana i Hrvata;¹⁹⁵⁴ (v) u nekom trenutku između juna i početka jula 1992., Stanišić je saznao za aktivnosti paravojnih grupa u Zvorniku, "uključujući [činjenje] ratnih zločina";¹⁹⁵⁵ (vi) 11. jula 1992., Stanišić je saznao za "pljačkanje, uglavnom izvršeno prilikom 'čišćenja teritorije'" i za "ratne zločine" koje su počinili Srbi;¹⁹⁵⁶ (vii) 20. jula 1992., Stanišić je saznao da "su VRS i milicija uhapsili 'par hiljada' Muslimana i Hrvata, uključujući osobe koje nisu bile bezbjednosno

¹⁹⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766.

¹⁹⁴⁸ V. gore, par. 411.

¹⁹⁴⁹ V. dolje, par. 664-665. Prvostepena presuda, tom 2, par. 612.

¹⁹⁵⁰ V. gore, par. 412.

¹⁹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 603.

¹⁹⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P1376, P1377. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 420, 764.

¹⁹⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1387. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

¹⁹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 762. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 623, 631-633, 639, 646, 660-663, 763-765.

¹⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 713, gdje se upućuje na Dragana Đokanovića, 20. novembar 2009., T. 3586-3588, ST222, 9. novembar 2010., T. 17101-17104 (povjerljivo). U vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici paravojnih snaga u Zvorniku, v. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1652, 1663, 1666, 1670.

¹⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 632. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 631.

interesantne, za koje je Župljanin predložio da se iskoriste kao taoci za razmjenu zarobljenika";¹⁹⁵⁷ i (viii) otprilike 23 ili 24. avgusta 1992., Stanišić je saznao da su na Korićanskim stijenama prijedorski milicioneri ubili oko 150-200 muškaraca Muslimana iz zatočeničkog logora Trnopolje.¹⁹⁵⁸

576. Osim toga, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja Stanišićeve namjere razmotrilo i razne druge faktore. Među njima je bio Stanišićev "položaj u to vrijeme".¹⁹⁵⁹ U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća na to da je ustanovilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je Stanišić bio član Skupštine RS.¹⁹⁶⁰ Bez obzira na to da li je on bio član Skupštine RS, Pretresno vijeće je još uzelo u obzir da je Stanišić od 31. marta 1992. do kraja 1992. bio na položaju ministra unutrašnjih poslova u Vladi RS,¹⁹⁶¹ koja je bila jedan od najvažnijih organa u RS.¹⁹⁶²

577. Pretresno vijeće je osim toga razmotrilo i dokaze u vezi sa Stanišićevim ponašanjem i izjavama u odnosu na politiku Skupštine RS i SDS-a.¹⁹⁶³ U vezi s tom političkom platformom, Pretresno vijeće je konkretno uzelo u obzir: (i) stavove koje su Karadžić, Dutina i Kuprešanin iznosili na sjednicama Skupštine RS i SDS-a krajem 1991. i početkom 1992., odnosno "da mora doći do etničke podjele teritorije, da bi se 'u ratu desilo ogromno nasilno i krvavo iseljavanje manjinskih dijelova naroda' iz jednog regiona u drugi i da je zajednički život s Muslimanima i Hrvatima nemoguć";¹⁹⁶⁴ (ii) Stanišićevo prisustvo na prvoj sjednici Ministarskog savjeta od 11. januara 1992., na kojoj je utvrđeno da su prioriteti određivanje granica etničkog prostora i formiranje organa vlasti u RS;¹⁹⁶⁵ i (iii) Strateške ciljeve, iznesene pred Skupštinu RS 12. maja 1992., koji su pozivali na odvajanje srpskog naroda od Muslimana i Hrvata.¹⁹⁶⁶

578. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u vezi sa Stanišićevim izjavama u odnosu na tu politiku konstatovalo sljedeće: (i) 24. marta 1992., kad ga je Skupština RS izabrala za ministra unutrašnjih poslova, Stanišić je rekao da je "MUP SRBiH korišten kao instrument SDA i HDZ-a za postizanje njihovih političkih ciljeva, uključujući stvaranje vojske od rezervnih snaga

¹⁹⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 765. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 638.

¹⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 677. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 696.

¹⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁹⁶⁰ V. gore, par. 418.

¹⁹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 141, 542. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 6, 797.

¹⁹⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 131.

¹⁹⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

¹⁹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 162, 174, 179.

¹⁹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 551.

¹⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 188-199.

sastavljenih od pripadnika samo jedne nacionalnosti i otpuštanje Srba s radnih mjesta";¹⁹⁶⁷ (ii) nakon izbora za ministra unutrašnjih poslova, Stanišić je takođe izjavio da se nada da "ubuduće srpski MUP treba da bude jedna profesionalna organizacija, odnosno organ državne uprave koji će upravo štiti imovinu, život, tijelo i druga bogatstva";¹⁹⁶⁸ (iii) na sjednici Skupštine RS u novembru 1992., Stanišić je "priznao da su 'na početku', 'lopovi i kriminalci' primani u snage rezervnog sastava milicije 's namjerom da se brani zemlja'";¹⁹⁶⁹ i (iv) na istoj sjednici Skupštine RS, Stanišić je izjavio da je uvijek slijedio "politiku koju je vodilo Predsjedništvo SDS i naši poslanici u bivšoj državi".¹⁹⁷⁰

579. U tom kontekstu, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Stanišićevu "blisku vezu s Karadžićem" barem od juna 1991.¹⁹⁷¹

580. Dalje, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze o Stanišićevom dogovoru s arkanovcima, u smislu da je odobrio djelovanje arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku i da je dozvolio Arkanu da odnese imovinu koju je htio u zamjenu za oslobađanje teritorija.¹⁹⁷² Iako Pretresno vijeće nije precizno navelo kad smatra da je Stanišić odobrio to djelovanje, Žalbeno vijeće ima u vidu konstataciju Pretresnog vijeća da su napadi na Bijeljinu i Zvornik, u kojima su, između ostalih, učestvovali arkanovci, izvedeni početkom aprila 1992.¹⁹⁷³ Pretresno vijeće je, osim toga, bilo mišljenja da iako je Stanišić preduzeo mjere protiv nekih paravojnih grupa, on je te mjere preduzeo:

"tek poslije njihovog odbijanja da se stave pod komandu vojske i činjenja daljnjih krivičnih djela krađe, pljačkanja i prestupa protiv lokalnih rukovodilaca RS. Primarna motivacija za te mjere bila je krađa vozila golf i uznemiravanje Srba, pitanje koje je zabrinjavalo vlasti RS od početka neprijateljstava".¹⁹⁷⁴

581. Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i sljedeće: (i) Stanišićevo prisustvo na sjednicama Vlade RS 4. i 29. jula 1992., kada je pokrenuto pitanje u vezi s Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i kada je MUP RS bio zadužen za prikupljanje informacija o Muslimanima koji se iseljavaju iz RS i o potrebama raseljenih lica i izbjeglica;¹⁹⁷⁵ (ii) Stanišićevo prisustvo na

¹⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558.

¹⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 558. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 542, 732.

¹⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 600.

¹⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 570.

¹⁹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 730, 769. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 565, 567-568.

¹⁹⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 710.

¹⁹⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 888, 915 (Bijeljina), 1571-1572 (Zvornik).

¹⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 756. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 708, 715, 717.

¹⁹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 627, 650.

kolegijumu od 11. jula 1992., "na kom se raspravljalo o iseljavanju stanovnika i cijelih sela";¹⁹⁷⁶ i (iii) Perišićev izvještaj od 13. jula 1992., u kojem se navodi da se u opštini Višegrad, "neki milicioneri ponašaju neprofesionalno, dok je s područja opštine [Višegrad] organizovano iseljeno preko 2.000 stanovnika muslimanske nacionalnosti".¹⁹⁷⁷

582. Dalje, Pretresno vijeće je uzelo u obzir Stanišićevu "kontinuiranu podršku politici rukovodstva bosanskih Srba i SDS-a i učestvovanje u njenom provođenju".¹⁹⁷⁸ Pored stavova Karadžića, Dutine i Kuprešanina, Strateških ciljeva i Stanišićevog prisustva na prvoj sjednici Ministarskog vijeća, o čemu je bilo riječi gore u tekstu,¹⁹⁷⁹ Pretresno vijeće je uzelo u obzir i sljedeće: (i) nakon usvajanja deklaracije o nezavisnosti u Skupštini BiH 15. oktobra 1991., rukovodstvo SDS-a i bosanskih Srba intenziviralo je proces teritorijalnog razgraničenja, čiji je važan dio bilo nasilno preuzimanje vlasti na određenim teritorijama;¹⁹⁸⁰ (ii) prije februara 1992., Srbi su se okupili oko ideje zasebnog srpskog entiteta, "izdvojenog iz teritorije SR BiH";¹⁹⁸¹ (iii) preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba na određenim teritorijama vršeno je uspostavljanjem zasebnih i paralelnih ustanova bosanskih Srba, uključujući RS i Vladu RS¹⁹⁸² i (iv) proces formiranja srpskih opština pokrenut je Uputstvom s varijantom A i B, usvojenim 19. decembra 1991., što je dovelo do nasilnog preuzimanja vlasti u Opštinama, s ciljem uspostavljanja što je moguće etnički "čišće" srpske države trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹⁹⁸³

583. U vezi sa Stanišićevom kontinuiranom podrškom toj politici i učestvovanjem u njenom provođenju, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (i) Stanišić je "radio na ostvarivanju interesa i provođenju odluka SDS-a u MUP-u SRBiH i [...] učestvovao u svim fazama stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a [RS]",¹⁹⁸⁴ što je uključivalo njegovo učestvovanje u osnivanju SDS-a,¹⁹⁸⁵ kao i MUP-a RS,¹⁹⁸⁶ između ostalog i putem otpuštanja nesrba,¹⁹⁸⁷ i

¹⁹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 629-633.

¹⁹⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 634.

¹⁹⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769.

¹⁹⁷⁹ V. gore, par. 577.

¹⁹⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

¹⁹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563.

¹⁹⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 310.

¹⁹⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310-311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 228-233.

¹⁹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734. V., u opštem smislu, Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-736.

¹⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-575.

¹⁹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 732-733. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 57.

¹⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 576-577, 738.

naoružavanja snaga MUP-a RS;¹⁹⁸⁸ (ii) Stanišić je "izvršio većinu ključnih imenovanja u MUP-u RS",¹⁹⁸⁹ uključujući učesnike u UZP-u koji su bili uključeni u preuzimanje vlasti u opštinama;¹⁹⁹⁰ (iii) Stanišić je dobrovoljno učestvovao u stvaranju zasebnog srpskog entiteta u BiH, na šta ukazuje njegovo ponašanje, prisustvo na ključnim sastancima, prisustvovanje sjednicama Skupštine RS i prihvatanje položaja ministra unutrašnjih poslova;¹⁹⁹¹ (iv) Stanišić je dosljedno odobravao angažovanje snaga MUP-a RS u borbenim dejstvima, zajedno s drugim srpskim snagama, uprkos tome što je bio svjestan da združene srpske snage čine krivična djela;¹⁹⁹² (v) Stanišić je bio svjestan Uputstva s varijantom A i B, budući da je "miliciji dodijeljena ključna" uloga u provođenju tog Uputstva, a ona je tu ulogu i odigrala;¹⁹⁹³ (vi) Stanišić je zatražio da se pripadnici redovnog sastava milicije povuku iz borbenih dejstava tek krajem 1992. godine, kada je većina teritorije RS već bila konsolidovana, dopustivši pritom daljnju upotrebu rezervnih snaga od strane vojske, prvenstveno u svrhu čuvanja zatvora i zatočeničkih logora, uprkos tome što je bio svjestan toga da su se u rezervni sastav milicije infiltrirali kriminalni elementi;¹⁹⁹⁴ i (vii) Stanišić, uprkos tome što je znao da se čine krivična djela, nije preduzeo dovoljne mjere da im stane u kraj i umjesto toga je dozvolio snagama MUP-a RS pod svojom sveukupnom kontrolom da, zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje krivičnih djela, posebno jedinicama JNA/VRS i TO-a, i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama.¹⁹⁹⁵

584. S obzirom na navedeno, a uprkos gore opisanim greškama Pretresnog vijeća¹⁹⁹⁶ i zaključku Žalbenog vijeća da je razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić prvi put postao svjestan činjenja zločina protiv Muslimana i Hrvata na području relevantnom za Optužnicu tek krajem aprila 1992., Žalbeno vijeće nije uvjereno da te greške utiču na konačni zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevom namjerom. Na osnovu preostalih konstatacija Pretresnog vijeća o kojima je bilo riječi u prethodnim paragrafima,¹⁹⁹⁷ uključujući konstatacije u vezi sa sljedećim: (i) Stanišićevim položajem ministra unutrašnjih poslova, od 31. marta 1992. do kraja te godine, u Vladi RS, jednom od najvažnijih organa u RS;¹⁹⁹⁸ (ii)

¹⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 740.

¹⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 733. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 579.

¹⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 744.

¹⁹⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

¹⁹⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 743. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 587-588, 601, 630, 632, 592.

¹⁹⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 731.

¹⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 594, 600, 643.

¹⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 746, 751-758.

¹⁹⁹⁶ V. gore, par. 574-576.

¹⁹⁹⁷ V. gore, par. 575-583.

¹⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 131, 141, 542. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 6, 797.

Stanišićevim dogovorom s arkanovcima, kojim je odobrio djelovanje arkanovaca u Bijeljini i Zvorniku početkom aprila 1992. i dopustio Arkanu da odnese imovinu koju je htio u zamjenu za oslobađanje teritorija;¹⁹⁹⁹ (iii) Stanišićevim priznanjem na sjednici Skupštine RS u novembru 1992. da su "na početku", u rezervni sastav milicije primani 'lopovi i kriminalci' s namjerom 'da se brani zemlja';²⁰⁰⁰ (iv) Stanišićevom bliskom vezom, barem od juna 1991., s Karadžićem, koji je 11. marta 1992. u huškačkom govoru pred Skupštinom RS izjavio da bi "u takvom ratu došlo do nasilnog i krvavog iseljavanja manjinskih dijelova naroda iz jednog regiona u drugi i stvaranja tri etnički homogene regije u BiH";²⁰⁰¹ (v) premještanjem velikog broja nesrba i njihovim iseljavanjem iz RS, o čemu se raspravljalo na sjednicama Vlade RS i na kolegijumu od 11. jula 1992., na kojima je Stanišić bio prisutan, a o čemu se govori i u Perišićevom izvještaju;²⁰⁰² (vi) Stanišićevom kontinuiranom podrškom učestvovanju u provođenju politike SDS-a i Skupštine RS;²⁰⁰³ (vii) Stanišićevim dosljednim odobravanjem angažovanja snaga MUP-a RS u zajedničkim borbenim dejstvima s drugim srpskim snagama, uprkos tome što je bio svjestan da združene srpske snage čine krivična djela;²⁰⁰⁴ (viii) Stanišićevom izjavom da je uvijek slijedio politiku koju su vodili Predsjedništvo SDS-a i poslanici SDS-a u bivšoj državi;²⁰⁰⁵ i (ix) Stanišićevim učestvovanjem u svim fazama stvaranja institucija bosanskih Srba u BiH, a posebno MUP-a RS;²⁰⁰⁶ Žalbeno vijeće zaključuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak da je Stanišić posjedovao traženu namjeru tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica (odnosno, barem od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.).

(j) Zaključak

585. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica (odnosno, barem od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.) posjedovao namjeru koja se traži za odgovornost po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata. Shodno tome, Žalbeno vijeće djelimično odbija Stanišićevu prvu i treću žalbenu osnovu, a u cijelosti odbija njegovu četvrtu žalbenu osnovu.

¹⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 710-711, 768.

²⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 600.

²⁰⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 179. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 767.

²⁰⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 768. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 627, 629-634, 650.

²⁰⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 769. V. gore, par. 582-583.

²⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 743.

²⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 570.

²⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 734.

7. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata

(a) Uvod

586. Pretresno vijeće je Stanišića osudilo za sljedeća krivična djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja: progon kao zločin protiv čovječnosti (putem sljedećih radnji u osnovi: lišavanje života, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, protivpravno zatočenje, stvaranje i održavanje nehumanih uslova života, pljačkanje imovine, bezobzirno uništavanje gradova i sela, uključujući uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi i nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera) (tačka 1), ubistvo, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 4) i mučenje, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6).²⁰⁰⁷ Pretresno vijeće je Stanišića po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata takođe proglasilo odgovornim za ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti (tačke 3, 5 odnosno 8) i za okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 7), ali za ta krivična djela nije izreklo osuđujuću presudu zbog načela koja se tiču kumulativnih osuđujućih presuda.²⁰⁰⁸

587. Stanišić u svojoj osmoj, devetoj, desetoj i jedanaestoj žalbenoj osnovi osporava konstatacije Pretresnog vijeća u vezi sa svojom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata i osuđujućom presudom koja mu je po toj osnovi izrečena. Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo (i) kad je izreklo osuđujuće presude za progon kao krivično djelo za koje se traži konkretna namjera, kao zločin protiv čovječnosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata,²⁰⁰⁹ i (ii) kad je propustilo da iznese neophodne konstatacije o tome da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela za koja se tereti po tačkama 3 do 8 i da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰¹⁰ Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je implicitno konstatovalo da je on mogao da predvidi mogućnost da budu počinjena krivična djela za koja se tereti u tačkama 3 do 8,²⁰¹¹ kao i progoni putem radnji u osnovi, za šta se tereti u tački 1,²⁰¹² i da je on voljno preuzeo taj rizik. Tužilaštvo odgovara da

²⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

²⁰⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

²⁰⁰⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 333-369.

²⁰¹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 370-387.

²⁰¹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 388-423.

²⁰¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 424-476.

Stanišićeva osporavanja u njegovoj osmoj, devetoj, desetoj i jedanaestoj žalbenoj osnovi treba odbiti.²⁰¹³

(b) Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevim osudama za progone kao zločin protiv čovječnosti (Stanišićeva osma žalbena osnova)

(i) Argumenti strana

588. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad je izreklo osuđujuće presude za progon kao zločin protiv čovječnosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²⁰¹⁴ On prihvata da sudska praksa MKSJ-a dopušta da se po osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata izreknu osuđujuće presude za krivična djela za koja se traži konkretna namjera, ali tvrdi da postoje uvjerljivi razlozi za odstupanje od te sudske prakse.²⁰¹⁵

589. Konkretnije, Stanišić tvrdi da sudska praksa MKSJ-a daje uvjerljive razloge za odstupanje od Odluke Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004. i od kasnije sudske prakse u skladu s tom odlukom.²⁰¹⁶ Prema njegovoj tvrdnji, da bi neko bio osuđen kao izvršilac krivičnog djela za koje se traži konkretna namjera, konkretna namjera mora biti dokazana,²⁰¹⁷ tako

²⁰¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 178, 185, 225.

²⁰¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 333. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 368-369.

²⁰¹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 334-368. Žalbeno vijeće napominje da Stanišić ne pravi razliku u korištenju termina "konkretna namjera", "specijalna namjera" i "*dolus specialis*" kad govori o obilježjima *mens rea* za krivična djela progona i genocida, kao i o istim obilježjima za krivična djela iz člana 2 Međunarodne konvencije o sprečavanju terorističkih napada bombama, U.N. Doc. A/RES/52/164; 37 ILM 249 (1998); 2149 UNTS 284. Konvencija je usvojena 15. decembra 1997., a stupila je na snagu 23. maja 2001. (dalje u tekstu: Međunarodna konvencija o sprečavanju terorističkih napada bombama, v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 334, 336-340, 345-349, 351-353, 355-357, 359, 361-363, 365-367). Isto tako, tužilaštvo ne pravi razliku u korištenju termina "krivična djela za koja se traži specijalna namjera" i "krivična djela za koja se traži konkretna namjera" kad kolektivno govori o krivičnim djelima progona i genocida (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 168-170, 172, 174-176), a kada govori o neophodnoj *mens rea* za krivično djelo progona, koristi termin "*dolus specialis*" (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 170). Žalbeno vijeće će usvojiti termine "diskriminatorna namjera" ili "konkretna namjera" kada bude riječi o obilježju *mens rea* za progon, a termin "krivična djela za koja se traži konkretna namjera" kada bude govorilo kolektivno o krivičnim djelima progona i genocida, kao i o krivičnim djelima iz člana 2 Međunarodne konvencije o sprečavanju terorističkih napada bombama.

²⁰¹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 350, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-AR73.10, Odluka po interlokutornoj žalbi, 19. mart 2004. (dalje u tekstu: Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004.). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 336-349.

²⁰¹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 336, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 328. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 337-339, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 134, Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*,

da su, shodno tome, za dokazivanje *mens rea* za progon neophodne "namjera da se počini radnja u osnovi (opšta namjera) i namjera da se diskriminira na političkim, rasnim ili vjerskim osnovama (*dolus specialis*)".²⁰¹⁸ On tvrdi da, slijedom toga, neki optuženi ne može biti osuđen (kao izvršilac) za počinjenje krivičnog djela za koje se traži konkretna namjera po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, budući da je za taj vid odgovornosti neophodan samo *dolus eventualis*.²⁰¹⁹ Stanišić tvrdi da Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*,²⁰²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*,²⁰²¹ i "djelimično suprotno" mišljenje sudije Shahabuddeena u Odluci Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004. idu u prilog hipotezi da je *dolus specialis* "inherentni, i stoga konstitutivni dio krivičnog djela [i] on se ne može mijenjati u zavisnosti od vida odgovornosti".²⁰²²

590. Pored toga, Stanišić tvrdi da recentna sudska praksa Specijalnog suda za Liban (dalje u tekstu: STL)²⁰²³ i Specijalnog suda za Sierra Leone (dalje u tekstu: SCSL)²⁰²⁴ pokazuje da "kad bi se dopustile osude po osnovu treće kategorije UZP-a [...] za krivična djela za koja se traži dokazivanje konkretne namjere, to bi predstavljalo tešku pravnu anomaliju",²⁰²⁵ te da stoga takva jurisprudencija daje uvjerljive razloge za odstupanje od Odluke Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004. i kasnije sudske prakse.²⁰²⁶ Pored toga, pozivajući se na član 2 Međunarodne konvencije o sprečavanju terorističkih napada bombama,²⁰²⁷ Statut ICC-a,²⁰²⁸ i

par. 111, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 110, Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 49.

²⁰¹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 340 (naglasak izostavljen).

²⁰¹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 346. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 341-344, 347.

²⁰²⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 348, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 530.

²⁰²¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 348, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 328.

²⁰²² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 349, gdje se upućuje na Odluku Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004., Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 4. V. Stanišićeva replika, par. 88-89.

²⁰²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 351-352, gdje se upućuje na *The Prosecutor v. Salim Jamil Ayyash et al.*, predmet br. STL-11-01/I/AC/R176bis, Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging, 16. februar 2011. (dalje u tekstu: Odluka STL-a od 16. februara 2011.), par. 248-249.

²⁰²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 353, gdje se upućuje na *Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor*, predmet br. SCSL-03-01-T, Presuda, 18. maj 2012. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Taylor*), par. 468.

²⁰²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 352. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 353.

²⁰²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 354. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 352-353. V. također Stanišićev žalbeni podnesak, par. 334.

²⁰²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 356, gdje se upućuje na Međunarodnu konvenciju o sprečavanju terorističkih napada bombama, čl. 2(1). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 357-358.

predmete vođene nakon Drugog svjetskog rata,²⁰²⁹ Stanišić tvrdi da u međunarodnom običajnom pravu "ništa ne govori u prilog" osudama na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela za koja se traži konkretna namjera.²⁰³⁰

591. Stanišić traži da Žalbeno vijeće: (i) zauzme stav da je odstupanje od sudske prakse MKSJ-a opravdano i da se za krivična djela za koja se traži konkretna namjera ne mogu izreći osuđujuće presude po osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata; i (ii) ukine osuđujuće presude koje su Stanišiću izrečene na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti po tački 1.²⁰³¹

592. Tužilaštvo odgovara da ne postoje uvjerljivi razlozi da se odstupi od postojeće sudske prakse i da Stanišićeve argumente treba odbiti.²⁰³² Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Žalbeno vijeće u Odluci Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004.²⁰³³ razmotrilo i odbilo svaki od Stanišićevih argumenata u vezi sa sudskom praksom MKSJ-a i da, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće njega nije osudilo za progon na osnovu *dolus eventualis*.²⁰³⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno osudilo Stanišića za progon putem deportacije i prisilnog premještanja po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata na temelju toga što je on imao diskriminatornu

²⁰²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 363, gdje se upućuje na Statut Međunarodnog krivičnog suda, usvojen na diplomatskoj konferenciji u Rimu 17. jula 1998. (dalje u tekstu: Statut ICC-a). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 361-362.

²⁰²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na *The United States of America, the French Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the Union of Soviet Socialist Republics against Hermann Wilhelm Göring et al.*, Presuda, 1. oktobar 1946., Suđenje glavnim ratnim zločincima pred Međunarodnim vojnim sudom po Zakonu br. 10 Kontrolnog savjeta, tom I (1947.), *The United States of America v. Altstoetter et al.*, Američki vojni sud, Presuda, 3-4. decembar 1947., Suđenje ratnim zločincima pred Nirnberškim vojnim sudovima po Zakonu br. 10 Kontrolnog savjeta (1951), tom III (dalje u tekstu: predmet *Pravosuđe*), *The United States of America v. Greifelt et al.*, Vojni sud SAD-a, Presuda, 10. mart 1948., Suđenje ratnim zločincima pred Nirnberškim vojnim sudovima po Zakonu br. 10 Kontrolnog savjeta (1951), tom V.

²⁰³⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 367. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 355, 364-366.

²⁰³¹ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 51; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 368-369. U svojoj najavi žalbe, Stanišić takođe traži da Žalbeno vijeće "izrekne novu i odgovarajuću, nižu kaznu" (Stanišićeva najava žalbe, par. 51).

²⁰³² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 168-169, 175, 178. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 170-173.

²⁰³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 170. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 169-173.

²⁰³⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 177, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 344-347.

namjeru,²⁰³⁵ i da "[s]toga ne postoji logičan razlog da se Stanišić ne proglasi krivim za progon po trećoj kategoriji UZP-a, na temelju drugih krivičnih djela u osnovi".²⁰³⁶

593. Tužilaštvo dalje tvrdi da recentna sudska praksa STL-a i SCSL-a "ne daje Žalbenom vijeću uvjerljive razloge da preispita svoju raniju dosljednu sudsku praksu u vezi s primjenom treće kategorije UZP-a na krivična djela za koja se traži konkretna namjera i da od takve prakse odstupa".²⁰³⁷ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da to što u Međunarodnoj konvenciji o sprečavanju terorističkih napada bombama i u Statutu ICC-a ne postoji treća kategorija udruženog zločinačkog poduhvata ne može "dovesti u pitanje ustaljenu sudsku praksu MKSJ-a".²⁰³⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da predmeti vođeni poslije Drugog svjetskog rata na koje se poziva Stanišić (i) idu u prilog priznanju postojanja treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata u međunarodnom običajnom pravu;²⁰³⁹ i (ii) ne isključuju mogućnost da se nekom optuženom za krivična djela za koja se traži konkretna namjera izrekne osuda po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²⁰⁴⁰

(ii) Analiza

594. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se krivično djelo progona sastoji od radnje ili propusta koji su diskriminacija *de facto* i kojima se uskraćuje ili krši neko temeljno pravo definisano međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom (*actus reus*).²⁰⁴¹ Obilježje *mens rea* je ostvareno

²⁰³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 168, 177.

²⁰³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 177. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 168.

²⁰³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 175. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Stanišićevo pozivanje na sudsku praksu drugih međunarodnih sudova selektivno i da on zanemaruje sudsku praksu Žalbenog vijeća MKSR-a, koja potvrđuje da se sva tri vida odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata mogu primijeniti na zločin genocida za koji se traži konkretna namjera (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 176, gdje se upućuje na *André Rwamakuba protiv Tužioca*, predmet br. ICTR-98-44-AR72.4, Odluka po Interlokutornoj žalbi u vezi s primjenom udruženog zločinačkog poduhvata na zločin genocida, 22. oktobar 2004. (dalje u tekstu: Odluka Žalbenog vijeća o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Rwamakuba* od 22. oktobra 2004.), par. 10, 13, 24, 31, *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po šest preliminarnih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009., par. 32).

²⁰³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 174.

²⁰³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 174, gdje se upućuje na Odluku Žalbenog vijeća o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Rwamakuba* od 22. oktobra 2004., par. 24, Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 393-404.

²⁰⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 174.

²⁰⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 737, 761; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 693.

kad su radnja ili propust u osnovi počinjeni hotimično (opšta namjera) i s namjerom diskriminacije na rasnoj, vjerskoj ili političkoj osnovi (diskriminatorna ili konkretna namjera).²⁰⁴²

595. Žalbeno vijeće podsjeća i na to da se prema trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata neki optuženi može smatrati odgovornim za krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog cilja ako je, u zavisnosti od okolnosti predmeta: (i) mogao da predvidi da bi takvo krivično djelo mogla izvršiti jedna ili više osoba koje je on (ili neki drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu) koristio za izvršenje *actus reus* krivičnih djela u sklopu zajedničkog cilja; i ako je (ii) voljno prihvatio rizik da do takvog krivičnog djela dođe time što se udruženom zločinačkom poduhvatu priključio ili je u njemu nastavio da učestvuje.²⁰⁴³

596. Na MKSJ-u je ustaljena praksa da Žalbeno vijeće, u izuzetnim slučajevima, može da odstupa od svojih prijašnjih odluka ako za to postoje uvjerljivi razlozi,²⁰⁴⁴ to jest ako je prijašnja odluka donijeta "‘na osnovi pogrešnog pravnog principa’ ili ako je prijašnja odluka donesena *per incuriam*, a to je sudska odluka u kojoj se ‘pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile loše informirane o primjenjivom pravu’".²⁰⁴⁵ Strana u postupku koja se zalaže za odstupanje mora pokazati da za to postoje uvjerljivi razlozi koji su u interesu pravde.²⁰⁴⁶

597. U vezi sa Stanišićevim argumentom da sudska praksa MKSJ-a daje uvjerljive razloge za odstupanje od sudske prakse MKSJ-a, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić poistovjećuje uslov za *mens rea* za krivično djelo progona sa subjektivnim obilježjem onog vida odgovornosti na osnovu kojeg se nekom optuženom može pripisati krivična odgovornost. Žalbeno vijeće podsjeća da je za osudu za progon po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata dovoljno da se utvrdi da je optuženi mogao da predvidi mogućnost da će biti počinjena neka radnja u osnovi progona i da će ona biti počinjena s diskriminatornom namjerom.²⁰⁴⁷ To je u sudskoj praksi MKSJ-a čvrsto

²⁰⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 737-738; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 558; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 579.

²⁰⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 365, 411.

²⁰⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107.

²⁰⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 108.

²⁰⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1674.

²⁰⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 919; Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brdanin* od 19. marta 2004., par. 6. Osim toga, mora se pokazati i to da je optuženi voljno preuzeo rizik da zločin može biti počinjen (v. gore, par. 595).

uspostavljeno,²⁰⁴⁸ a Stanišić ne pokazuje da se takva sudska praksa zasniva na pogrešnim pravnim principima ili da je utvrđena *per incuriam*. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da jurisprudencija MKSJ-a daje uvjerljive razloge za odstupanje od postojeće sudske prakse.

598. U mjeri u kojoj se Stanišić oslanja na sudske prakse STL-a i SCSL-a, Žalbena vijeća podsjeća da nije dužno da postupa u skladu sa zaključcima drugih sudova – nacionalnih, međunarodnih ili hibridnih – i da, mada će takvu sudske praksu uzeti u obzir, Vijeće ipak može doći do drugačijeg zaključka o nekom pitanju od onog koji je donijelo neko drugo sudsko tijelo.²⁰⁴⁹ Žalbena vijeća smatra da, kako bi nešto predstavljalo uvjerljivi razlog za odstupanje od njegove utvrđene sudske prakse o nekom pitanju, strana koja se zalaže za odstupanje mora pokazati da mišljenje nekog drugog suda – koje nije obavezujuće – predstavlja ispravan pravni standard i da u pristupu Žalbenog vijeća postoji jasna greška.²⁰⁵⁰ Shodno tome, i nakon što je razmotrilo Odluku STL-a od 16. februara 2011. i Prvostepenu presudu u predmetu *Taylor*,²⁰⁵¹ Žalbena vijeća konstatuje da Stanišić nije pokazao nikakvu grešku u ustaljenoj sudskoj praksi Žalbenog vijeća.

599. U vezi sa Stanišićevim argumentom da međunarodno običajno pravo ne dopušta osude po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela za koja se traži konkretna

²⁰⁴⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1440, 1707-1708; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 150, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 194-195, 202-205. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 84, 929. U vezi s Drugostepenom presudom u predmetu *Stakić* i Drugostepenom presudom u predmetu *Krstić* na koje se Stanišić poziva, Žalbena vijeća primjećuje da ti predmeti zapravo potvrđuju da se po osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata mogu izreći osuđujuće presude za krivična djela za koja se traži konkretna namjera (Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 150-151, str. 87). Pored toga, Žalbena vijeća napominje da u Odluci Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004., sudija Shahabuddeen nije odstupio od odluke većine u Vijeću da se poništi oslobađajuća presuda koja je Brđaninu izrečena za genocid po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, nego je priložio svoje izdvojeno mišljenje i izjavio da treća kategorija udruženog zločinačkog poduhvata "ne otklanja potrebu dokazivanja namjere, ona samo omogućava jedan vid dokazivanja namjere u konkretnim okolnostima, odnosno dokazivanja predvidivosti u tim okolnostima" (Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004., Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 2).

²⁰⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 24. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 226; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1674.

²⁰⁵⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1674, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 24, Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 108.

²⁰⁵¹ V., konkretno, Odluka STL-a od 16. februara 2011., par. 248-249; Prvostepena presuda u predmetu *Taylor*, par. 468. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83.

namjera, Žalbeno vijeće primjećuje da je u svojoj analizi međunarodnog običajnog prava u predmetu *Tadić* Žalbeno vijeće konkretno razmotrilo odredbe Međunarodne konvencije o sprečavanju terorističkih napada bombama i Statuta ICC-a, na koje se poziva Stanišić.²⁰⁵² Žalbeno vijeće je, na osnovu brojnih izvora kako iz kontinentalne, tako i iz anglosaksonske jurisprudencije, uključujući i predmete vođene poslije Drugog svjetskog rata, konstatovalo da treća kategorija udruženog zločinačkog poduhvata kao vid odgovornosti u međunarodnom običajnom pravu postoji barem od 1992. godine i da je mjerodavna za sva krivična djela.²⁰⁵³ Iako Stanišić tvrdi da Međunarodna konvencija o sprečavanju terorističkih napada bombama, Statut ICC-a i predmeti vođeni poslije Drugog svjetskog rata, na koje se poziva, ne daju izričiti osnov za izricanje osude za krivična djela za koja se traži konkretna namjera po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, pa čak niti ne predviđaju treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata kao takvu,²⁰⁵⁴ ta tvrdnja ne dovodi u pitanje analizu međunarodnog običajnog prava koju je izvršilo Žalbeno vijeće, ni njegov zaključak u predmetu *Tadić*, koji je potom dosljedno potvrđivan u sudskoj praksi MKSJ-a.²⁰⁵⁵ Po mišljenju Žalbenog vijeća, Stanišić se samo oslanja na to što izvori na koje se poziva ne sadrže konkretnu potkrepu, ali pritom ne pokazuje da oni daju uvjerljive razloge za odstupanje od postojeće sudske prakse MKSJ-a.

(iii) Zaključak

600. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da postoje uvjerljivi razlozi za odstupanje od ustaljene sudske prakse MKSJ-a i odbija Stanišićevu osmu žalbenu osnovu.

²⁰⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 221-223, gdje se upućuje na Međunarodnu konvenciju o sprečavanju terorističkih napada bombama, čl. 2(3)(c), Statut ICC-a, čl. 25(3). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 355-363.

²⁰⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 194-226. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 81; Odluka Žalbenog vijeća o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Rwamakuba* od 22. oktobra 2004., par. 10, 17, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 188, 193.

²⁰⁵⁴ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 356-358, 361-366.

²⁰⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1672, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 80; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 405. V. Odluka Žalbenog vijeća o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Rwamakuba* od 22. oktobra 2004., par. 14-25. U vezi s tim, Žalbeno vijeće takođe podsjeća da "nema potrebe da se dokazuje da međunarodno običajno pravo eksplicitno dopušta svaku moguću kombinaciju krivičnog dela i vida odgovornosti, ili da za to u njemu postoji presedan" (Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 81 (naglasak izostavljen)).

(c) Navodi o pravnim greškama uslijed propusta da se iznesu neophodne konstatacije o subjektivnim obilježjima treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na tačke 3 do 8 (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i deveta žalbena osnova)

601. Prilikom ocjenjivanja Stanišićeve odgovornosti za krivična djela koja izlaze iz okvira UZP-a, Pretresno vijeće je prvo uzelo u obzir da je Stanišić namjeravao da trajno ukloni bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.²⁰⁵⁶ Dalje, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Stanišić bio "svjestan kriminalne prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, a posebno pripadnika rezervnog sastava milicije RS, koji su bili mobilisani u prvim mjesecima sukoba kako bi to uklanjanje izvršili".²⁰⁵⁷

602. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "prisilno premještanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz BiH provedeno nametanjem nepodnošljivih životnih uslova poslije preuzimanja vlasti u navedenim gradovima i selima".²⁰⁵⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je mogućnost da se u provođenju zajedničkog plana restriktivne i diskriminatorne mjere protiv nesrba u tim gradovima i selima nametnu i održe s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁵⁹

603. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, u provođenju zajedničkog plana, mogućnost protivpravnog zatočenja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u SJB-ovima, zatvorima i improvizovanim zatočeničkim centrima i logorima s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶⁰

604. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je "u atmosferi nacionalnog naboja tokom 'reorganizacije' internih organa u opštinama", mogućnost da u provođenju zajedničkog plana, kako tokom napada i preuzimanja vlasti u opštinama tako i u zatvorima, zatočeničkim centrima i logorima, budu počinjena ubijanja s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶¹

²⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771.

²⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771.

²⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 772.

²⁰⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 772.

²⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 773.

²⁰⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 774.

605. Pretresno vijeće je konstatovalo da, s obzirom na znanje Miće Stanišića o velikim razmjerama zatočavanja nesrpskog stanovništva po zatvorima, SJB-ovima, zatočeničkim centrima i logorima koje su čuvale oružane snage RS-a uz podršku pripadnika kako aktivnih tako i rezervnih snaga SJB-ova u pojedinačnim opštinama, a što je sve bilo odobreno njegovim neposrednim naredbama, on je mogao da predvidi da bi se tokom protivpravnih zatočenja mogli počinuti mučenje, okrutno postupanje i druga nehumana djela, uključujući premlaćivanja i silovanje, te nametanje nehumanih uslova zatočenja, kao što su obroci jedva dovoljni za preživljavanje i nehigijenski i neadekvatni uslovi.²⁰⁶² Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je, u provođenju zajedničkog plana, mogućnost da ta krivična djela budu počinjena s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶³

606. Pored toga, s obzirom na dokaze o brojnim izvještajima i sastancima koji su se bavili sve većim brojem slučajeva pljačkanja, pretresa i oduzimanja, prisvajanja i otimanja pokretne i nepokretne imovine bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih nesrba u Opštinama (tokom preuzimanja vlasti u Opštinama, za vrijeme njihovog prebacivanja u zatočeničke centre i logore, dok su bili u zatočenju i tokom njihovog uklanjanja, pod pratnjom, s teritorija koje su držali Srbi), Pretresno vijeće se uvjerilo da je, u provođenju zajedničkog plana, mogućnost da ta krivična djela budu počinjena s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶⁴

607. S obzirom na svoju konstataciju da je bezobzirno razaranje i nanošenje štete vjerskim i kulturnim objektima "provedeno u okviru združenih napora da se uklone istorijski korijeni bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata za vrijeme preuzimanja vlasti u Opštinama i poslije njega bilo predvidivo Mići Stanišiću tokom provođenja zajedničkog plana",²⁰⁶⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je mogućnost da, u provođenju zajedničkog plana, ta krivična djela budu počinjena s diskriminatornom namjerom bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶⁶

608. I konačno, s obzirom na svoju konstataciju da su sljedeća krivična djela: protivpravno zatočenje, nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera, lišavanje života, mučenje,

²⁰⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 776.

²⁰⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 776.

²⁰⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 777.

²⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 778.

²⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 778.

okrutno postupanje i nehumana djela, uspostavljanje i održavanje nehumanih uslova života u zatočeničkim objektima, prisvajanje i pljačkanje imovine, kao i bezobzirno razaranje i nanošenje štete vjerskim i kulturnim objektima, sva počinjena s diskriminatornom namjerom, Pretresno vijeće se uvjerilo da sva ona predstavljaju radnje u osnovi progona, a da je mogućnost njihovog izvršenja bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Mićo Stanišić mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁶⁷

(i) Argumenti strana

609. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije izričito iznijelo neophodne konstatacije o subjektivnom obilježju odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na krivična djela po tačkama 3 do 8.²⁰⁶⁸ On tvrdi da je Pretresno vijeće, podsjećajući na svoje konstatacije o predvidivosti u odjeljku koji se bavi Stanišićevom odgovornošću za svaku opštinu, "u stvari podsjetilo na konstatacije koje ne postoje".²⁰⁶⁹ Prema Stanišiću, konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata odnose se "isključivo i izričito" na njegovu odgovornost za radnje u osnovi progona po tački 1.²⁰⁷⁰ Shodno tome, on tvrdi da Pretresno vijeće nije obrazložilo zašto je on mogao da predvidi krivična djela po tačkama 3 do 8 i na koji način je on voljno preuzeo rizik da bi ona mogla biti počinjena.²⁰⁷¹

610. Pored toga, Stanišić tvrdi da su zločini protiv čovječnosti, za koje se tereti po tačkama 3, 5, 7 i 8, kao i kršenje zakona ili običaja ratovanja po tačkama 4 i 6, "zasebna krivična djela, od

²⁰⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 779.

²⁰⁶⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 49, 51, 370-372. Žalbeno vijeće podsjeća da je u tačkama 3 do 8 riječ o sljedećim krivičnim djelima: (i) ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačke 3 odnosno 4); (ii) mučenje kao zločin protiv čovječnosti i kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačke 5 odnosno 6); (iii) okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 7); i (iv) nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8) (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 49, 51, 370. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 772-774, 776, 955).

²⁰⁶⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 374 (naglasak izostavljen). V. Stanišićeva replika, par. 29.

²⁰⁷⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 373, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 770-774, 776-779. Žalbeno vijeće podsjeća da se u tački 1 tereti za sljedeća djela progona (pored prisilnog premještanja i deportacije): ubijanja, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, protivpravno zatočavanje, stvaranje i održavanje nehumanih uslova života, pljačkanje imovine, bezobzirno razaranje gradova i sela, uključujući uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, i nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera (Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 772-774, 776-779, 955).

²⁰⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 49, 51, 375. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 376-378.

kojih svako obuhvata posebna i bitna obilježja koja treba razmotriti nezavisno jedne od drugih".²⁰⁷² Shodno tome, on tvrdi da konstatacije Pretresnog vijeća koje se odnose na predvidivost "djela progona po tački 1 ne mogu nadomjestiti nepostojanje konstatacija za tačke 3-8".²⁰⁷³ Stanišić tvrdi da su, budući da ne postoje te ključne konstatacije, osuđujuće presude koje su mu izrečene po tačkama 4 i 6, kao i konstatacije u vezi s njegovom odgovornošću po tačkama 3, 5, 7 i 8, izrečene bez ikakve pravne osnove.²⁰⁷⁴ Shodno tome, on traži da Žalbeno vijeće ukine osude po tačkama 4 i 6, kao i konstatacije u vezi s njegovom odgovornošću po tačkama 3, 5, 7 i 8.²⁰⁷⁵

611. Tužilaštvo odgovara da Stanišić ne ukazuje ni na kakvu pravnu grešku i da njegove argumente treba odbiti.²⁰⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo pravilan subjektivni standard za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata i da je formulisalo neophodne konstatacije.²⁰⁷⁷ Tužilaštvo kaže da kad se Prvostepena presuda čita u cijelosti, jasno je da je Pretresno vijeće primjereno "istovremeno" ocijenilo predvidivost krivičnih djela po tački 1 i krivičnih djela po tačkama 3 do 8.²⁰⁷⁸ Tužilaštvo nastavlja da se za krivična djela ubistva, mučenja, okrutnog postupanja i nehumanih djela takođe tereti kao za radnje u osnovi progona po tački 1.²⁰⁷⁹ Shodno tome, tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće, time što je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi izvršenje ubijanja, mučenja, okrutnog postupanja i drugih nehumanih djela s diskriminatornom namjerom, iznijelo konstatacije koje su dovoljne da se utvrdi i njegova odgovornost za krivična djela po tačkama 3 do 8 po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog

²⁰⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 380. V. Stanišićeva replika, par. 91. Svoj argument Stanišić ilustruje primjerom ubistva kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, za koje je potreban dokaz da žrtva nije "aktivno učestvovala u neprijateljstvima", što je obilježje koje, prema njegovoj tvrdnji, ne postoji u slučaju ubijanja kao zločina protiv čovječnosti (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 381 (naglasak izostavljen)). On tvrdi da se prilikom ocjenjivanja predvidivosti nekog krivičnog djela, moraju uzeti u obzir sva bitna obilježja tog krivičnog djela i da je, shodno tome, konstatacija da je neki optuženi mogao da predvidi ubijanje kao zločin protiv čovječnosti "očigledno različita" od konstatacije da je bilo predvidivo ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 383 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 382). Dalje, Stanišić naglašava da je neophodno konstatovati da su ostvarena sva konkretna obilježja udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na svako krivično djelo (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 384-385, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 428-429, Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220).

²⁰⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 379. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 386.

²⁰⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 378. V. Stanišićeva replika, par. 21.

²⁰⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 387.

²⁰⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 19-20, 179, 185. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 180-184.

²⁰⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 179.

²⁰⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 180. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 20.

poduhvata.²⁰⁸⁰ Prema tužilaštvu, takvo tumačenje Prvostepene presude u skladu je sa zaključkom Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevom odgovornošću u odnosu na svaku opštinu, u kojem je Pretresno vijeće "podsjetilo na svoje ranije konstatacije" o tome da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a.²⁰⁸¹

612. Tužilaštvo još tvrdi da, budući da Pretresno vijeće nije izreklo osuđujuće presude za krivična djela za koja se tereti u tačkama 7 i 8, "[n]avodni propust da se iznesu konstatacije o odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a za krivična djela za koja se tereti u tim tačkama ni na koji način ne bi uticao na osuđujuće presude izrečene [Stanišiću]".²⁰⁸²

(ii) Analiza

613. Na početku, Žalbeno vijeće napominje da, iako Stanišić nije osuđen za krivična djela za koja se tereti u tačkama 3, 5, 7 i 8, Pretresno vijeće je iznijelo konstatacije u vezi s njegovom odgovornošću za ta djela.²⁰⁸³ Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju iznesenu na jednom drugom mjestu u Presudi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad Stanišiću za ta krivična djela nije izreklo osuđujuće presude.²⁰⁸⁴ S obzirom na to, Žalbeno vijeće smatra da je primjereno da razmotri Stanišićeve tvrdnje u vezi s krivičnim djelima o kojima je riječ u tačkama 3, 5, 7 i 8.

614. Žalbeno vijeće podsjeća da, kao što je ispravno iznijelo Pretresno vijeće, optuženi može da snosi odgovornost za krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog cilja ako je, u okolnostima predmeta: (i) optuženi mogao da predvidi da bi takvo djelo mogla izvršiti jedna ili više osoba koje je on (ili neki drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu) koristio za izvršenje *actus reus* krivičnih djela u sklopu zajedničkog cilja; i (ii) ako je optuženi voljno prihvatio rizik da do takvog krivičnog djela dođe time što se udruženom zločinačkom poduhvatu priključio ili je u njemu

²⁰⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 180. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 20.

²⁰⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 180. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće stoga nije moralo da ponovi svoje ranije konstatacije da su ostvarena obilježja svakog od tih krivičnih djela (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 180).

²⁰⁸¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 181.

²⁰⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 184.

²⁰⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885, 955.

²⁰⁸⁴ V. dolje, par. 1097. Žalbeno vijeće podsjeća na to da s tim u vezi nije izreklo nove osuđujuće presude (v. dolje, par. 1096).

nastavio da učestvuje.²⁰⁸⁵ U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća i na to da se uslov predvidivosti primjenjuje na *krivično djelo* uz sva njegova pravna obilježja.²⁰⁸⁶

615. Žalbeno vijeće primjećuje da se Stanišić u Optužnici tereti za lišavanja života tokom i poslije napada na sela i gradove, u zatočeničkim objektima i tokom prebacivanja u zatočeničke objekte i iz njih, i to u smislu: (i) progona kao zločina protiv čovječnosti, izvršenog lišavanjem života kao radnjom u osnovi; (ii) ubistva kao zločina protiv čovječnosti; i (iii) ubistva kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.²⁰⁸⁷ U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća na to da su progon izvršen lišavanjem života kao radnjom u osnovi, ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja sve zasebna krivična djela sa zasebnim obilježjima.²⁰⁸⁸ Da bi se ustanovila Stanišićeva odgovornost za ta krivična djela na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće se moralo uvjeriti da je u odnosu na svako od tih krivičnih djela Stanišić mogao predvidjeti mogućnost da će ona biti počinjena i da je voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁸⁹

616. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja. Pretresno vijeće je zapravo konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi da bi se tokom napada i preuzimanja vlasti u opštinama, kao i u kontekstu zatočenja, mogla počinjena s

²⁰⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 106.

²⁰⁸⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1073, 1075, 1081, gdje je Žalbeno vijeće ustanovilo, između ostalog, da se u svojoj konstataciji da je ubistvo kao ratni zločin bilo predvidivo, Pretresno vijeće u predmetu *Šainović i drugi* pogrešno oslonilo na neke izvještaje, budući da nije jasno da li su ubijanja o kojima se u njima izvještava predstavljala ubistvo ili su bila posljedica legitimne borbene aktivnosti (Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1073, 1075). Žalbeno vijeće je razmotrilo da li su preostale činjenične konstatacije dovoljne da se utvrdi da je optuženi mogao da predvidi ubistvo. Žalbeno vijeće je nabrojalo preostale konstatacije o znanju optuženog prije 7. maja 1992. u vezi sa zločinima počinjenim nad civilnim stanovništvom. Žalbeno vijeće je zaključilo da dokazi ne pokazuju da je optuženi prije 7. maja 1999. bio svjestan "dela nasilja nad *civilima* koja su bila takve težine, posebno kad se radi o ubistvima, da bi mogao da predvidi njihovo činjenje" (Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1081 (naglasak dodat)).

²⁰⁸⁷ Optužnica, par. 24, 26(a)-(b), 28-29, 31.

²⁰⁸⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 548; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 37, 113. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1714; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1036.

²⁰⁸⁹ V. dolje, par. 621.

diskriminatornom namjerom i da je voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁹⁰ Žalbeno vijeće smatra da je nepostojanje izričitih konstatacija u vezi s tako značajnim pitanjem vrijedno žaljenja. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi konstatovalo da su u slučaju tih ubijanja ostvarena obilježja ubistva kao zločina protiv čovječnosti i ubistva kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.²⁰⁹¹ U takvim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi ubijanja s diskriminatornom namjerom i da je on voljno preuzeo rizik da bi ona mogla biti počinjena, utvrdilo da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela ubistva kao zločin protiv čovječnosti i ubistva kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i da je on voljno prihvatio rizik da ona budu počinjena. Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije iznijelo neophodne konstatacije u vezi sa subjektivnim obilježjem za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na krivična djela po tačkama 3 i 4 stoga se odbija.

617. Žalbeno vijeće napominje da isto rezonovanje vrijedi i za mučenje, okrutno postupanje i druga nehumana djela, za šta se optuženi tereti u smislu radnji u osnovi progona kao zločina protiv čovječnosti (tačka 1), a tereti se i za: (i) mučenje i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti (tačka 5 odnosno 8); i (ii) mučenje i okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6 odnosno 7).²⁰⁹² Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi počinjenje mučenja, okrutnog postupanja i drugih nehumanih djela,²⁰⁹³ te da je mogao da predvidi mogućnost da ta djela budu počinjena s diskriminatornom namjerom, te da je voljno preuzeo taj rizik.²⁰⁹⁴ Pretresno vijeće je drugdje u Prvostepenoj presudi takođe konstatovalo da su u vezi s tim radnjama ostvarena obilježja mučenja kao zločina protiv čovječnosti, mučenja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, okrutnog postupanja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja i nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti.²⁰⁹⁵ U takvim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, kad je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi mučenja, okrutno postupanje i druga nehumana djela, i da je voljno preuzeo rizik da bi takve radnje mogle biti počinjene s diskriminatornom namjerom, utvrdilo da je u odnosu na Stanišića ostvareno subjektivno obilježje

²⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 774.

²⁰⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 215-218, 278, 343, 484-487, 688-689, 691, 693-694, 696, 876, 977, 1037, 1114-1115, 1243-1244, 1352, 1411, 1494, 1675-1677.

²⁰⁹² Optužnica, par. 26(c)-(d), 32, 34, 36.

²⁰⁹³ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije zasebno konstatovalo da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogli biti počinjeni mučenje, okrutno postupanje i druga nehumana djela (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 776).

²⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 776.

²⁰⁹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 220, 280, 345, 489, 698, 808-809, 878, 979-980, 1039, 1117, 1188, 1246, 1284, 1354, 1496, 1551, 1685.

odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u vezi s djelima za koja se tereti u tačkama 5 do 8. Shodno tome, Stanišićev argument u vezi s tim se odbija.

(iii) Zaključak

618. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije iznijelo neophodne konstatacije o subjektivnom obilježju odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na tačke 3 do 8, i time propustilo iznijeti obrazloženo mišljenje za svoje konstatacije u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata. Shodno tome, Žalbena vijeće djelimično odbija Stanišićevu prvu žalbenu osnovu i devetu žalbenu osnovu u cijelosti.

(d) Navodi o pravnim greškama u vezi s pitanjem da li su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti bila prirodne i predvidive posljedice zajedničkog cilja (dio Stanišićeve prve žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)

619. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo jer nije iznijelo konstataciju da su Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bila prirodne i predvidive posljedice zajedničkog cilja UZP-a, što znači da nije iznijelo obrazloženo mišljenje.²⁰⁹⁶ Kako on tvrdi, da bi se pripisala odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, mora se pokazati da su krivična djela koja izlaze iz okvira udruženog zločinačkog poduhvata bila "prirodne i predvidive posljedice tog poduhvata", o kojima on govori kao o "objektivno predvidivim" posljedicama.²⁰⁹⁷ On tvrdi da "objektivna predvidivost" ne zavisi od stanja svijesti optuženog.²⁰⁹⁸ Budući da je, kako Stanišić tvrdi, Pretresno vijeće pogriješilo kad nije provelo tu ocjenu, on traži da Žalbena vijeće ukine osuđujuće presude koje su mu izrečene po tačkama 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija), 4 i 6.²⁰⁹⁹

620. Tužilaštvo odgovara da Stanišićeva osporavanja treba odbiti s obzirom na to da je "objektivna predvidivost" samo "prvi korak" u analizi odgovornosti za krivična djela po trećoj

²⁰⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 48 (koji se odnosi na krivično djelo progona iz tačke 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija)), 51 (koji se odnosi na krivična djela iz tačaka 3 do 8). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 429-431.

²⁰⁹⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 429, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića*, predmet br. IT-99-36-PT, Odluka o formi dodatno izmijenjene optužnice i zahtjevu tužilaštva za izmjenu optužnice, 26. juni 2001., par. 30.

²⁰⁹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 429, gdje Stanišić takođe tvrdi da se "objektivna predvidivost" treba razmatrati na osnovu okolnosti koje su prevladavale u dato vrijeme i ocijeniti sa stanovišta jedne razumne osobe (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 430-431).

²⁰⁹⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 476.

kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²¹⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da pretresno vijeće na kraju mora da konstatuje da su ta krivična djela bila predvidiva "nekom konkretnom optuženom", što je Pretresno vijeće i konstatovalo u odnosu na Stanišića.²¹⁰¹

621. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće ispravno iznijelo sljedeće:²¹⁰²

[N]eki optuženi može [se] smatrati odgovornim za zločine koji su počinjeni mimo ostvarivanja cilja [...] udruženog zločinačkog poduhvata, ako su ti zločini predstavljali prirodnu i predvidivu posljedicu tog poduhvata. Međutim, treba naglasiti da se ovo pitanje mora procijeniti u odnosu na lična saznanja [nekog konkretnog optuženog]. [...] Ono što može izgledati prirodno i predvidivo jedn[oj osobi] [...] ne mora biti prirodno i predvidivo nek[oj] drug[oj osobi], zavisno od informacija koje su im dostupne. Stoga, učestvovanje u [...] udruženom zločinačkom poduhvatu ne povlači nužno krivičnu odgovornost za sve zločine koji, premda nisu obuhvaćeni zajedničkim ciljem poduhvata, predstavljaju prirodnu i predvidivu posljedicu tog poduhvata. Neki učesnik može se smatrati odgovornim za takve zločine samo ako tužilaštvo dokaže da je optuženi bio dovoljno upućen da bi, s njegove tačke gledišta, dodatni zločini bili prirodna i predvidiva posljedica.²¹⁰³

622. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Stanišićev argument stvara, i na njoj se zasniva, jednu vještačku distinkciju – a to je da se subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata sastoji od različitih objektivnih i subjektivnih obilježja – što je u direktnoj suprotnosti s pravnim normama.²¹⁰⁴ Stanišićev neutemeljeni argument, koji odstupa od ustaljene sudske prakse, stoga je bez merituma. Shodno tome, u vezi s ovim Žalbeno vijeće djelimično odbija i Stanišićevu prvu i jedanaestu žalbenu osnovu.²¹⁰⁵

²¹⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 22, 194.

²¹⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 194. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 187.

²¹⁰² Prvostepena presuda, tom 1, par. 99.

²¹⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 86.

²¹⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1690, 1696-1698, 1713-1717; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1575-1604; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83-86.

²¹⁰⁵ Žalbeno vijeće napominje da Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je (implicitno) konstatovalo da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 391, 395-399, 426, 431). S obzirom na svoj zaključak da po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata optuženi može biti odgovoran za krivična djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata ako je *on* ta djela mogao da predvidi kao prirodnu i predvidivu posljedicu zajedničkog cilja, Žalbeno vijeće će se tim argumentima baviti u mjeri u kojoj su oni relevantni za razmatranje Pretresnog vijeća s tim u vezi. Ti argumenti će se razmotriti u sljedećem odjeljku, zajedno sa Stanišićevim osporavanjima utvrđenog činjeničnog

(e) Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti i da je voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena (dio Stanišićeve prve žalbene osnove, deseta žalbena osnova i dio jedanaeste žalbene osnove)

623. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) u primjeni prava kad nije iznijelo obrazloženo mišljenje za: (a) svoje implicitne konstatacije da je mogućnost da će krivična djela iz tačaka 3 do 8 biti počinjena bila dovoljno stvarna da je on mogao da je predvidi;²¹⁰⁶ i (b) svoje konstatacije da je mogućnost za počinjenje krivičnog djela progona, za koje se on tereti po tački 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija), bila dovoljno stvarna da je on mogao da je predvidi;²¹⁰⁷ (ii) u utvrđivanju činjeničnog stanja kad je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti;²¹⁰⁸ i (iii) u utvrđivanju činjeničnog stanja kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi ta krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a mogla biti počinjena.²¹⁰⁹ S obzirom na te greške, Stanišić traži da Žalbeno vijeće ukine osude koje su mu izrečene po tačkama 1 (za radnje u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija), 4 i 6, te konstatacije Pretresnog vijeća koje se odnose na odgovornost po tačkama 3, 5, 7 i 8.²¹¹⁰ Tužilaštvo odgovara da Stanišićeva osporavanja treba odbiti.²¹¹¹

(i) Navodi o greškama uslijed propusta da se iznese obrazloženo mišljenje za konstataciju da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve prve žalbene osnove)

624. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo nikakovo obrazloženje u prilog svojim implicitnim konstatacijama da je mogućnost za počinjenje krivičnih djela iz tačaka 3 do 8 bila

stanja, odnosno konstatacija Pretresnog vijeća da je mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (v. dolje, par. 635-671).

²¹⁰⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 50-51. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 49, 375-377.

²¹⁰⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 48.

²¹⁰⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 388, 392, 400-410 (u vezi s krivičnim djelima po tačkama 3 do 8), 424, 427, 432-448 (u vezi s krivičnim djelom progona po tački 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija)). Žalbeno vijeće napominje da Stanišić u svojoj najavi žalbe, u desetoj žalbenoj osnovi osporava samo osuđujuće presude koje su mu izrečene po tačkama 4 i 6. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da je 23. aprila 2014., nakon što je za to dobio odobrenje, Stanišić podnio izmijenjenu najavu žalbe dodavši tačke 3, 5, 7 i 8 tačkama Optužnice koje osporava u svojoj desetoj žalbenoj osnovi, u vezi sa svojom tvrdnjom o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju (Odluka po Stanišićevom zahtjevu da se odobri izmjena najave žalbe. V. Stanišićeva najava žalbe, par. 55-58).

²¹⁰⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 388, 393, 411-422 (u vezi s krivičnim djelima po tačkama 3 do 8), Stanišićev žalbeni podnesak, par. 428, 449-475 (u vezi s krivičnim djelom progona po tački 1 (putem radnji u njegovoj osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija)).

²¹¹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 423, 476.

dovoljno stvarna da je on mogao da je predvidi.²¹¹² Pored toga, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo nikako obrazloženje u prilog svojim konstatacijama da je mogućnost počinjenja krivičnog djela progona, za koje se on tereti po tački 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija), bila dovoljno stvarna da je on mogao da je predvidi.²¹¹³ Stanišić tvrdi da su te greške, odnosno propusti da se iznese obrazloženo mišljenje, greške u primjeni prava.²¹¹⁴

625. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženo mišljenje za svoje konstatacije u vezi s predvidivošću Stanišićevih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a.²¹¹⁵

626. S obzirom na to da su, kako je konstatovano gore u tekstu,²¹¹⁶ konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela po tačkama 3 do 8 obuhvaćene konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s krivičnim djelima po tački 1, Žalbeno vijeće će za sva Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a zajedno ocijeniti da li je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženo mišljenje za svoje konstatacije da je Stanišić mogao da ih predvidi.²¹¹⁷

627. Žalbeno vijeće podsjeća da za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata nije neophodno da je optuženi svjestan toga da se neko krivično djelo već dogodilo da bi mogao da predvidi počinjenje istog takvog djela.²¹¹⁸ Znanje o faktorima kao što su priroda sukoba, sredstva kojima se želi provesti udruženi zločinački poduhvat i način na koji se udruženi zločinački poduhvat ostvaruje na terenu čine mogućnost da takav zločin bude počinjen dovoljno stvarnom da je učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu mogu predvidjeti.²¹¹⁹

628. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće ustanovilo da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti počinjena u kontekstu UZP-a, čiji je zajednički plan bio da se trajno uklone bosanski Muslimani i bosanski Hrvati s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona putem prisilnog premještanja i deportacije, kao zločina protiv čovječnosti.²¹²⁰ Žalbeno vijeće

²¹¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 22, 187, 225.

²¹¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 50-51.

²¹¹³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 48.

²¹¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 48, 50-51.

²¹¹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 19.

²¹¹⁶ V. gore, par. 616-617.

²¹¹⁷ V. gore, par. 609.

²¹¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1081.

²¹¹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1089.

²¹²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-774, 776-779. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

primjećuje da je Pretresno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi u vezi s tim konstatovalo da su u provođenju UZP-a nasilno preuzimanje vlasti u Opštinama i rasprostranjena i sistematska kampanja terora i nasilja koja bi odmah potom uslijedila,²¹²¹ imali za cilj da se uspostavi što je moguće etnički "čišća" srpska država.²¹²² Pored toga, u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti i da je voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena, Pretresno vijeće se oslonilo na konstatacije, koje nisu preinačene u žalbenom postupku: (i) da je Stanišić dijelio namjeru da se nesrbi prisilno uklone s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona putem deportacije i prisilnog premještanja kao zločina protiv čovječnosti;²¹²³ i (ii) da je Stanišić bio svjestan kriminalne prošlosti i sklonosti pripadnika srpskih snaga da čine krivična djela, a posebno pripadnika rezervnog sastava milicije RS-a, koji su bili mobilisani u prvim mjesecima sukoba.²¹²⁴ Pored tih faktora, prilikom ocjenjivanja mogućnosti da se predvide pojedinačna djela Pretresno vijeće se oslonilo i na neke druge faktore.

629. Konkretno, u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi da bi u gradovima i selima, nakon preuzimanja vlasti u njima s diskriminatornom namjerom mogle da budu nametnute i održavane restriktivne i diskriminatorne mjere protiv nesrba i da je on voljno preuzeo taj rizik, Pretresno vijeće se oslonilo i na činjenicu da je prisilno premještanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz BiH "provedeno nametanjem nepodnošljivih životnih uslova poslije preuzimanja vlasti u navedenim gradovima i selima".²¹²⁵

630. U konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi da bi u provođenju zajedničkog plana mogla da budu počinjena ubijanja i da je on voljno preuzeo taj rizik, Pretresno vijeće se dodatno oslonilo na "atmosferu nacionalnog naboja tokom 'reorganizacije' internih organa u opštinama".²¹²⁶

631. U konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi da bi u provođenju zajedničkog plana, tokom protivpravnih zatočenja s diskriminatornom namjerom mogla da budu počinjena mučenja,

²¹²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310-311.

²¹²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 310, 738. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 292.

²¹²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-771. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 770, 955.

²¹²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 526, 598, 613, 746-747, 749.

²¹²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 772. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 292, 294, 300, 522, 737.

²¹²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 774. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 310, 548, 551, 731, 734, 738.

okrutno postupanje i druga nehumana djela, i da je on voljno preuzeo taj rizik, Pretresno vijeće se dodatno oslonilo na Stanišićeva saznanja o velikim razmjerama zatočavanja nesrpskog stanovništva po zatvorima, SJB-ovima, zatočeničkim centrima i logorima koje su čuvale oružane snage RS-a, uz podršku pripadnika kako aktivnih tako i rezervnih snaga SJB-ova u pojedinačnim opštinama, što je on odobravao svojim neposrednim naredbama.²¹²⁷

632. Pored toga, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze u vezi s "brojnim izvještajima i sastancima" o sve većem broju slučajeva pljačkanja, pretresa i oduzimanja, prisvajanja i otimanja pokretne i nepokretne imovine nesrba tokom preuzimanja vlasti u Opštinama, za vrijeme njihovog prebacivanja u zatočeničke centre i logore, dok su bili u zatočenju i tokom njihovog uklanjanja, pod pratnjom, s teritorija koje su držali Srbi – kako bi konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi da bi u provođenju zajedničkog plana s diskriminatornom namjerom mogla da budu počinjena ta krivična djela protiv imovine, i da je on voljno preuzeo taj rizik.²¹²⁸

633. I konačno, u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi da bi u provođenju zajedničkog plana, s diskriminatornom namjerom moglo da bude počinjeno bezobzirno razaranje i nanošenje štete vjerskim i kulturnim objektima, i da je on voljno preuzeo taj rizik, Pretresno vijeće se dodatno oslonilo na svoju konstataciju da je takvo razaranje "provedeno u okviru združenih napora da se uklone istorijski korijeni bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata za vrijeme preuzimanja vlasti u Opštinama i poslije njega".²¹²⁹

634. Dakle, Pretresno vijeće se oslonilo na kombinaciju faktora, uključujući konkretne izvještaje o krivičnim djelima, kao i, uopštenije, Stanišićevu namjeru u vezi s krivičnim djelima po prvoj kategoriji UZP-a, kontekst u kojem su počinjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se on tereti i njegova saznanja o događajima. Žalbeno vijeće u tom pristupu ne vidi nikakvu grešku. Žalbeno vijeće se uz to uvjerilo da je Pretresno vijeće, postupivši na taj način, iznijelo obrazloženo mišljenje za svoje konstatacije da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti. Stoga se Stanišićeve tvrdnje u vezi s tim odbijaju.

²¹²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 776. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748, 750, 752, 757, 759, 762-765.

²¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 777. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 631-632, 746.

²¹²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 778. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 292, 294, 451.

(ii) Navodi o pravnim greškama u konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve desete žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)

a. Argumenti strana

635. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kad je: (i) implicitno zaključilo da je on mogao da predvidi krivična djela iz tačaka 3 do 8;²¹³⁰ i (ii) konstatovalo da je krivično djelo progona iz tačke 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija)²¹³¹ on mogao da predvidi.²¹³²

636. U vezi s krivičnim djelima iz tačaka 3 do 8, Stanišić prvo tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir okolnosti koje su vladale u to vrijeme, odnosno da su sve strane u sukobu bile potpisale Cutileirov plan, što je otvorilo perspektivu mirnog rješenja.²¹³³ Stanišić dalje tvrdi da je ta situacija, zajedno s počinjenim zločinima, bila bez presedana od Drugog svjetskog rata.²¹³⁴ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće, umjesto da uzme u obzir te okolnosti, konstatovalo da je "postojala 'atmosfera nacionalnog naboja'" koja, prema njegovom mišljenju, mogućnost da budu izvršena ubijanja ne čini dovoljno stvarnom da bi ta mogućnost postala predvidiva.²¹³⁵ Pozivajući se na Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, Stanišić takođe tvrdi da prisilno premještanje

²¹³⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 388, 391-392, 394-395, 399-400, 410. V. Stanišićeva replika, par. 97; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 388.

²¹³¹ V. gore, fusnota 2070.

²¹³² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 424, 426-427, 431, 448 (Žalbeno vijeće napominje da u paragrafu 430 svog žalbenog podneska Stanišić govori o krivičnim djelima iz tačaka 3 do 8. Međutim, budući da se odjeljak u kojem su izneseni ti argumenti tiče krivičnog djela progona iz tačke 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija), Žalbeno vijeće smatra da se radi o grešci u kucanju).

²¹³³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 397, gdje se upućuje na dokazne predmete P2200, P2203, 1D134. U vezi s tim, Stanišić se takođe poziva na svoj Razgovor, u kojem je izjavio da su u to vrijeme obje strane u sukobu očekivale da će se situacija poboljšati, a ne pogoršati (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 397, gdje se upućuje na dokazni predmet P2301, str. 54. Žalbeno vijeće smatra da se Stanišićeva referenca na "P2301, P54" (v. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 397, fusnota 535) odnosi na dokazni predmet P2301, str. 54, budući da dokazni predmet P54 nije relevantan za ovo pitanje, dok je na stranici 54 dokaznog predmeta P2301 relevantni dio Razgovora sa Stanišićem (v. dokazni predmet P2301, str. 54)).

²¹³⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 397-398. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 430. V. takođe Stanišićeva replika, par. 97.

²¹³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 398, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 774. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 431.

stanovništva ne znači nužno da je neki optuženi mogao da predvidi "situaciono uslovljena ubijanja".²¹³⁶

637. Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije valjano razmotrilo svjedočenje svjedoka Mačara, koji je izjavio da načelnici SJB-ova često CSB-ovima ili MUP-u RS nisu podnosili izvještaje "o situaciji", uprkos svojoj obavezi da tako postupi.²¹³⁷ Stanišić tvrdi da su to svjedočenje potkrijepili svjedoci tužilaštva, odnosno svjedok Mandić,²¹³⁸ Radovan Pejić (dalje u tekstu: svjedok Pejić),²¹³⁹ i Dragan Kezunović (dalje u tekstu: svjedok Kezunović),²¹⁴⁰ koji su takođe u svojim iskazima govorili o prekidu veza i nepostojanju komunikacije između centralne vlasti i opština.²¹⁴¹ Pored toga, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni svjedočenja svjedoka Davidovića, budući da je njegov iskaz u direktnoj suprotnosti s konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim saznanjima o tome da su Malović i njegove jedinice u Bijeljini pobile više porodica.²¹⁴² Osim toga, Stanišić tvrdi da postoje "brojni dodatni primjeri [...] u Presudi da dokazi koji se odnose direktno na [njegov] nedostatak saznanja i/ili informacija [...] očigledno nisu uzeti u obzir od strane" Pretresnog vijeća.²¹⁴³

638. Dalje, Stanišić tvrdi da se Pretresno vijeće u velikoj mjeri oslonilo na svjedočenje svjedoka Radulovića, koji je bio na čelu grupe "Miloš", kad je konstatovalo da je Stanišić bio informisan o činjenju krivičnih djela,²¹⁴⁴ i to bez obzira na njegov iskaz²¹⁴⁵ i na iskaz svjedoka

²¹³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 399, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, tom 2, par. 1830.

²¹³⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 403, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 251. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 402.

²¹³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 402, 404-405. Stanišić tvrdi da je svjedok Mandić u svom iskazu izjavio da su se "po manjim mjestima", pojedinci "potpuno otrgli kontroli" i da su veze bile u prekidu (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 404, gdje se upućuje na Momčila Mandića, 5. maj 2010., T. 9588, Prvostepena presuda, tom 2, par. 253).

²¹³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 405. Stanišić tvrdi da je svjedok Pejić u svom iskazu izjavio sljedeće: "Nismo imali dovoljno [...] adekvatnih oblika komunikacije primjenljivih za MUP Republike Srpske " (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 405 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Radovana Pejića, 25. juni 2010., T. 12192).

²¹⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 405. Stanišić tvrdi da je svjedok Kezunović u svom iskazu opširno govorio o prekidu veza, uključujući činjenicu da je postojao "apsolutni prekid komunikacija s izvora događanja prema sjedištima organizacionih jedinica" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 405 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Dragana Kezunovića, 10. juni 2010., T. 11538, 11540, 11542, 11544, Dragana Kezunovića, 14. juni 2010., T. 11692-11693). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 402.

²¹⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 402, 404-405. V. Stanišićeva replika, par. 99.

²¹⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 406-408. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 402.

²¹⁴³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 409, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 581, 583, 588-589, 604, 617, 637.

²¹⁴⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 435.

Gorana Šajinovića (dalje u tekstu: svjedok Šajinović),²¹⁴⁶ koji je izjavio da izvještaji grupe "Miloš" nisu dostavljani ni MUP-u RS ni Stanišiću, nego direktno u Beograd.²¹⁴⁷ Stanišić se poziva i na svjedočenje svjedoka Škipine koji je izjavio da kao načelnik SNB-a nije dobijao izvještaje ni informacije od svjedoka Radulovića i da je grupa "Miloš" djelovala izvan pravila službe.²¹⁴⁸ Stanišić tvrdi da njihovi iskazi pokazuju da on nije bio upoznat s informacijama do kojih je došla grupa "Miloš".²¹⁴⁹ Shodno tome, prema Stanišiću, Pretresno vijeće je zanemarilo dijelove njihovih svjedočenja, budući da na osnovu iskaza svjedoka Radulovića, Šajinovića i Škipine, "nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao konstatovati da je jedini razuman zaključak [...] bio taj da su [mu] ti podaci [sadržani u izvještajima grupe "Miloš"] bili na raspolaganju".²¹⁵⁰

639. Pored toga, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na dokazni predmet P1428, svesku depeša,²¹⁵¹ i dnevne izvještaje kako bi konstatovalo da je on imao saznanja o krivičnim djelima.²¹⁵² Stanišić tvrdi da sveska depeša ne pokazuje da je on bio lično informisan o krivičnim djelima i o mjerama koje su preduzete u njihovoj istrazi.²¹⁵³ On tvrdi da se upisi pomenuti u Prvostepenoj presudi uglavnom odnose na zahtjeve za dostavljanje informacija o krivičnim djelima, koje je slao CSB Sarajevo ili štab MUP-a RS, a na koje oni "nisu dobijali odgovor".²¹⁵⁴ Stanišić tvrdi da se u obzir mora uzeti i drastično opadanje broja depeša od aprila do decembra 1992., koje je bilo posljedica "hroničnog prekida u komunikacijama".²¹⁵⁵ Pored toga, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se pozvalo na svjedočenje svjedoka Krulja o tome da je

²¹⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 436, gdje se upućuje na, između ostalog, Predraga Radulovića, 28. maj 2010., T. 11016-11017.

²¹⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 437, gdje se upućuje na, između ostalog, Gorana Šajinovića, 17. oktobar 2011., T. 25120, Gorana Šajinovića, 18. oktobar 2011., T. 25220.

²¹⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 436-437.

²¹⁴⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 438, gdje se upućuje na Slobodana Škipinu, 31. mart 2010., T. 8413-8415. V. Stanišićeva replika, par. 99.

²¹⁴⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 439.

²¹⁵⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 439. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 435-438.

²¹⁵¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 440.

²¹⁵² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 440, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 690; Stanišićeva replika, par. 99.

²¹⁵³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 441.

²¹⁵⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 441. Stanišić takođe tvrdi da upisi u svesci depeša ne sadrže dovoljno pojedinosti i informacija, te da se stoga ne može "na njih [...] osloniti da bi se detaljno opisalo šta se dešavalo" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 442).

²¹⁵⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 443.

Stanišić bio redovno obavještavan putem izvještaja, budući da je isti svjedok u svom iskazu takođe izjavio da "nije mogao provjeriti kome su u stvari bili upućeni ti izvještaji".²¹⁵⁶

640. I konačno, Stanišić tvrdi da se konstatacija Pretresnog vijeća da je bio informisan o zločinima počinjenim nad Muslimanima uhapšenim na Sokocu zasniva na pogrešnom tumačenju dokaza.²¹⁵⁷ On kaže da se u presretnom razgovoru na koji se pozvalo Pretresno vijeće ne pominje da su uhapšene osobe Muslimani.²¹⁵⁸ Pored toga, on tvrdi da, budući da je Sokolac bio grad s većinskim srpskim stanovništvom²¹⁵⁹ i da su Srbi prodavali oružje na crnom tržištu, vjerovatnije je da su ljudi, uhapšeni zbog toga što su "mutili sa oružjem" u stvari bili Srbi.²¹⁶⁰

641. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da su Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a njemu bila predvidiva.²¹⁶¹ Tužilaštvo tvrdi da Stanišićeve argumente treba odbaciti bez razmatranja, budući da on zanemaruje da se konstatacije Pretresnog vijeća "zasnivaju prvenstveno na prirodi zajedničkog zločinačkog cilja koji je [on] namjeravao da ostvari i na njemu poznatom kontekstu u kojem se taj cilj ostvarivao".²¹⁶²

642. Tužilaštvo prvo tvrdi sljedeće: (i) Pretresno vijeće je ispravno postupilo kad je svoju analizu djelimično zasnovalo na okolnostima koje su vladale u to vrijeme; (ii) iako su data krivična djela možda bila bez presedana od Drugog svjetskog rata, ona nisu bila neočekivana nakon što je širom RS započela kampanja terora i nasilja; i (iii) Cutileirov plan nije umanjio vjerovatnoću činjenja zločina.²¹⁶³ Tužilaštvo tvrdi da Stanišić "vještački izoluje" konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s atmosferom nacionalnog naboja, budući da je Pretresno vijeće na osnovu sveukupnih faktora konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela koja mu se pripisuju po trećoj

²¹⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 444, gdje se upućuje na Aleksandra Krulja, 26. oktobar 2009., T. 1986.

²¹⁵⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 445-446, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 612.

²¹⁵⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 445-446, gdje se upućuje na dokazni predmet P1115, str. 1-2.

²¹⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 446, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D541, str. 219.

²¹⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 446-447.

²¹⁶¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 189.

²¹⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 187. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 199. Žalbeno vijeće napominje da tužilaštvo na Stanišićevu desetu i jedanaestu žalbenu osnovu zajedno odgovara u jednom odjeljku (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 188).

²¹⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 196. Tužilaštvo takođe tvrdi da je to što je "Stanišić u aprilu 1992. isprva navodno mislio da bi 'oružani incidenti' mogli uskoro da prestanu [...] pitanje koje je u potpunosti odvojeno od pitanja objektivne predvidivosti" krivičnih djela (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 196).

kategoriji UZP-a.²¹⁶⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da konstatacija nekog drugog pretresnog vijeća, izvedena na temelju drugačijih krivičnih djela u osnovi, ne dovodi u pitanje konstatacije ovog Pretresnog vijeća.²¹⁶⁵

643. Tužilaštvo dalje odgovara da Stanišićevo "jednostrano predstavljanje dokaza" u vezi s navodnim prekidom veza unutar MUP-a RS treba odbaciti bez razmatranja.²¹⁶⁶ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Stanišić nije ukazao ni na kakvu kontradikciju u načinu na koji je Pretresno vijeće "tretiralo" iskaz svjedoka Davidovića u vezi s ubijanjima u Bijeljini koja su izvršili Malović i njegova jedinica.²¹⁶⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišićevo pozivanje na brojne paragrafe iz Prvostepene presude, u kojima je Pretresno vijeće raspravljalo o dokazima u vezi s njegovim navodnim nedostatkom saznanja, dokazuju da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo i razumno postupilo kad je odbilo takve dokaze u svjetlu drugih dokaza o njegovim saznanjima o zločinima.²¹⁶⁸

644. Što se tiče Stanišićevih argumenata u vezi s izvještajima grupe "Miloš", tužilaštvo tvrdi da on zanemaruje širu konstataciju Pretresnog vijeća da je on dobijao informacije iz raznih izvora u SNB-u, kojem je pripadala grupa "Miloš", uključujući svjedoka Škipinu, koji je bio na čelu SNB-a i koji mu je direktno podnosio izvještaje.²¹⁶⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi i sljedeće: (i) svjedok Radulović je u svom iskazu izjavio da je Stanišić dobio neke izvještaje od grupe "Miloš"; a (ii) svjedok Šajinović je u svom iskazu izjavio da su informacije sadržane u tim izvještajima preko lanca komandovanja upućivane i MUP-u RS.²¹⁷⁰ Tužilaštvo još kaže da je za Pretresno vijeće razumno postupilo kad se oslonilo na takve dokaze, čak i ako je svjedok Škipina dao protivrječne izjave.²¹⁷¹

645. Tužilaštvo dalje odgovara da su informacije u svesci depeša bile "dovoljno detaljne da daju znak za uzbunu"²¹⁷² i da nepostojanje odgovora potvrđuje konstatacije Pretresnog vijeća "o

²¹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 197, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 738, 774.

²¹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 198. Tužilaštvo dodaje da je u brojnim presudama konstatovano da su "ubijanja prirodne i predvidive posljedice [udruženog zločinačkog poduhvata] čiji je cilj prisilno premještanje civila" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 198 (s navedenim referencama).

²¹⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 201.

²¹⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 202.

²¹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 203.

²¹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 204, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 689.

²¹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 205.

²¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 205.

²¹⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 206.

neadekvatnosti napora MUP-a RS u suzbijanje tih zločina".²¹⁷³ Prema tužilaštvu, činjenica da u svesci depeša nije konkretno navedeno da je Stanišić bio obavještavan i da su svesku depeša "dijelili Štab MUP-a RS i CSB Sarajevo", ne umanjuje konstataciju Pretresnog vijeća.²¹⁷⁴ Tužilaštvo tvrdi da je broj depeša irelevantan za Stanišićevo znanje o zločinima.²¹⁷⁵ Dalje, prema tužilaštvu, svjedok Krulj je u svom svjedočenju izjavio da je Stanišić redovno dobijao izvještaje o situaciju u RS i da su informacije koje je svjedok Krulj objedinjavao "putem komandnog lanca dolazile do Stanišića".²¹⁷⁶

646. I konačno, tužilaštvo tvrdi da, iako u dokazima nije konkretno navedena nacionalna pripadnost osoba uhapšenih u Sokocu, Pretresno vijeće je razumno postupilo kad je ustanovilo da su te osobe bile Muslimani, s obzirom na rasprostranjenu kampanju razoružavanja nesrpskog stanovništva koja je bila u toku.²¹⁷⁷

b. Analiza

647. Kao što se kaže na jednom drugom mjestu u ovoj Presudi,²¹⁷⁸ u svojoj konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela koja mu se po trećoj kategoriji UZP-a stavljaju na teret, Pretresno vijeće se oslonilo na više faktora, odnosno na sljedeće: (i) Stanišić je dijelio namjeru da se prisilno uklone nesrbi s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona putem deportacije i prisilnog premještanja kao zločina protiv čovječnosti,²¹⁷⁹ i (ii) Stanišić je bio svjestan kriminalne prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, a posebno pripadnika rezervnog sastava milicije RS, koji su bili mobilisani u prvim mjesecima sukoba.²¹⁸⁰ Dalje, u vezi s nekim od krivičnih djela za koja se Stanišić tereti po trećoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće se oslonilo i na sljedeće: (i) Stanišićevo znanje o velikim razmjerama zatočavanja nesrpskih civila po zatvorima, SJB-ovima, zatočeničkim centrima i logorima koje su čuvale oružane snage RS uz podršku pripadnika kako aktivnih tako i rezervnih snaga SJB-ova, što je bilo odobreno njegovim

²¹⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 206.

²¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 206. Tužilaštvo dodaje da je Pretresno vijeće prihvatilo činjenicu da su MUP RS i CSB Sarajevo dijelili svesku depeša (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 206, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 63).

²¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 209.

²¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 207.

²¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 208, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 265, 454, 658, 785, 1179, Prvostepena presuda, tom 2, par. 274-278.

²¹⁷⁸ V. gore, par. 628.

²¹⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-771.

²¹⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771.

neposrednim naredbama;²¹⁸¹ i (ii) dokaze o "brojnim izvještajima i sastancima" o sve većem broju slučajeva pljačkanja, pretresa i oduzimanja, prisvajanja i otimanja pokretne i nepokretne imovine nesrba tokom preuzimanja vlasti u Opštinama, za vrijeme njihovog prebacivanja u zatočeničke centre i logore, dok su bili u zatočenju i tokom njihovog uklanjanja, pod pratnjom, s teritorije koju su držali Srbi.²¹⁸² Shodno tome, i uzimajući u obzir da se Pretresno vijeće u izvjesnoj mjeri oslonilo na Stanišićevo znanje o zločinima da bi konstatovalo da je mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti, Žalbeno vijeće će razmotriti njegove argumente u vezi sa znanjem, budući da se ti argumenti odnose na jedan ili više gore navedenih faktora. Žalbeno vijeće podsjeća na to da predvidivost krivičnih djela koja izlaze iz okvira udruženog zločinačkog poduhvata treba ocjenjivati u odnosu na lično znanje svakog optuženog.²¹⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi* podsjeća na to da "[z]avisno od raspoloživih informacija, ono što je možda bilo predvidljivo za jednog učesnika u UZP-u, nije moralo da bude predvidljivo za drugog".²¹⁸⁴

648. Preliminarno valja još reći da se Pretresno vijeće, po shvatanju Žalbenog vijeća, uvjerilo da je u odnosu na Stanišića subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata bilo ostvareno tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, odnosno najkasnije od 1. aprila 1992., a svakako u vrijeme kad su činjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti.²¹⁸⁵

²¹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 776 (u vezi s, konkretno, predvidivošću mučenja, okrutnog postupanja i drugih nehumanih djela). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 748, 750, 752, 757, 759, 762-765.

²¹⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 777 (u vezi s, konkretno, predvidivošću pljačkanja, pretresa i zaplijene, prisvajanja i otimanja imovine). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 631-632, 691, 746.

²¹⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1575. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514.

²¹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1575. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514.

²¹⁸⁵ Žalbeno vijeće napominje da se u ocjenjivanju predvidivosti svih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Stanišić tereti, Pretresno vijeće oslonilo na, između ostalog, zajednički cilj UZP-a, kao i Stanišićevu svijest o "kriminalnoj prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela i posebno pripadnika rezervnog sastava milicije RS, koji su bili mobilisani u *prvim mjesecima sukoba*" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 (naglasak dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 770). Pored toga, Stanišić je osuđen po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela činjena tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica (v. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 801, 804, 806, 809-810, 813, 815, 818-819, 822, 824, 827-828, 831, 833, 836-837, 840-841, 844, 846, 850-851, 854-855, 858, 860, 863, 865, 868, 870, 873-874, 877-878, 881-882, 885, 955). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće period na koji se odnosi Optužnica identifikovalo kao period "najkasnije od 1. aprila 1992." do 31. decembra 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 532. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 531).

649. U vezi sa Stanišićevim argumentom da prilikom ocjenjivanja predvidivosti krivičnih djela iz tačaka 3-8, Pretresno vijeće nije uzelo u obzir okolnosti koje su vladale u to vrijeme, odnosno da je bio potpisan Cutileirov plan i da za takva krivična djela nije bilo presedana od Drugog svjetskog rata, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće opširno razmotrilo Cutileirov plan u kontekstu ocjenjivanja Stanišićeve odgovornosti.²¹⁸⁶ Nakon što je razmotrilo događaje vezane za pregovore o Cutileirovom planu i ponašanje rukovodstva bosanskih Srba, Pretresno vijeće je prihvatilo da je povlačenje pristanka Alije Izetbegovića predstavljalo jedan od razloga za propast Cutileirovog plana.²¹⁸⁷ Međutim, Pretresno vijeće je takođe ustanovilo "da su se prije pregovora u Lisabonu Srbi već okupili oko ideje zasebnog srpskog entiteta, izdvojenog iz teritorije SR BiH, kako bi ostali u krnjoj Jugoslaviji – što je program koji se na kraju poklopio s prijedlozima iz Cutileirovog plana – a na kraju u velikoj Srbiji".²¹⁸⁸ S obzirom na te konstatacije, iako Pretresno vijeće nije izričito razmotrilo Cutileirov plan u kontekstu predvidivosti krivičnih djela, Pretresno vijeće ga jeste razmotrilo u širem kontekstu Stanišićeve odgovornosti i shodno tome Žalbena vijeće konstatuje da je neodrživa Stanišićeva tvrdnja da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Cutileirov plan. Štaviše, s obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s kontekstom u kojem su počinjena krivična djela,²¹⁸⁹ Žalbena vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, imajući u vidu Cutileirov plan, nije mogao izvesti konstatacije o predvidivosti krivičnih djela iz tačaka 3 do 8, kakve je formulisalo Pretresno vijeće.

650. Žalbena vijeće takođe smatra da, s obzirom na faktore na koje se Pretresno vijeće oslonilo u ocjenjivanju predvidivosti, kao i na konstatacije Pretresnog vijeća iznesene na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi da su srpske snage provodile rasprostranjenu i sistematsku kampanju terora i nasilja protiv nesrba, čiji je konačni cilj bio njihovo trajno uklanjanje iz planirane srpske države,²¹⁹⁰ činjenica da za prirodu datih krivičnih djela možda nije bilo presedana od Drugog svjetskog rata ne dovodi u pitanje konstatacije Pretresnog vijeća o predvidivosti krivičnih djela iz tačaka 3 do 8.

651. U vezi sa Stanišićevim argumentom da "atmosfera nacionalnog naboja" nije bila dovoljna da ubijanja učini predvidivim,²¹⁹¹ Žalbena vijeće smatra da on zanemaruje relevantne

²¹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 552-563. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 131.

²¹⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563.

²¹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563. S obzirom na te konstatacije Pretresnog vijeća, Žalbena vijeće konstatuje da je neuvjerljiva Stanišićeva tvrdnja da se očekivalo da će se stvari poboljšati.

²¹⁸⁹ V. gore, par. 628.

²¹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 737-738.

²¹⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 398, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 774. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 431.

konstatacije. Kao što je izloženo gore u tekstu,²¹⁹² konstatacije Pretresnog vijeća o predvidivosti ubijanja zasnivaju se na više faktora, uključujući i atmosferu nacionalnog naboja, ali na taj faktor se ne ograničavaju. Njegov argument se stoga odbija.

652. Budući da se konstatacije Pretresnog vijeća zasnivaju na spisu prvostepenog postupka u ovom konkretnom predmetu, Žalbeno vijeće dalje konstatuje da je bespredmetan Stanišićev argument da su druga pretresna vijeća konstatovala da ubijanja nisu bila predvidiva posljedica udruženog zločinačkog poduhvata, čiji je cilj bio prisilno uklanjanje stanovništva. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da se neka greška ne može ustanoviti samo na osnovu ukazivanja na to da je neko drugo pretresno vijeće donijelo različit zaključak.²¹⁹³

653. U vezi sa Stanišićevim argumentom da Pretresno vijeće nije pravilno ocijenilo svjedočenje svjedoka Mačara, Mandića, Pejića i Kezunovića o problemima u vezama između MUP-a RS i Opština tokom sukoba, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir njihova svjedočenja o problemima u vezama,²¹⁹⁴ kao i druge dokaze o teškoćama u sistemu veza, kada je ocjenjivalo funkcionisanje veza u okviru MUP-a RS.²¹⁹⁵ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo obimne dokaze, kako o ukupnim vezama unutar MUP-a RS, tako i o sistemima veze u CSB-u Sarajevo,²¹⁹⁶ CSB-ovima Bijeljina i Trebinje,²¹⁹⁷ CSB-u Doboju,²¹⁹⁸ i CSB-u Banja Luka,²¹⁹⁹ primijetivši da su uprkos teškoćama veze bile moguće.²²⁰⁰ Pretresno vijeće je, između ostalog, uzelo u obzir da se, u nedostatku sistema veze u miliciji, u aprilu 1992. većina komunikacija između MUP-a RS i CSB-ova odvijala putem postojećih telefaks i telefonskih linija.²²⁰¹ Pored toga, u CSB-ovima Bijeljina i Trebinje gotovo svakodnevno su korišteni kuriri.²²⁰² Pretresno vijeće je uzelo u obzir i to da su u CSB-u Banja Luka telefonske i telegrafске centrale ostale operativne, što je pomoglo da se sistem veza svih SJB-ova u toj regiji poveže na telefonske i telegrafске linije.²²⁰³ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir iskaz svjedoka ST219, koji je rekao da je centar veze na Palama, uprkos teškoćama koje je izazvalo izbijanje neprijateljstava, uspijevao da koristi

²¹⁹² V. gore, par. 628, 630.

²¹⁹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 257; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 12.

²¹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 56, 60-65, 67-6, 74, 76, 83, 251, 253.

²¹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 61, 65, 67-71, 73-74, 76, 78-80, 82-83.

²¹⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 70-72 (s navedenim referencama).

²¹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 73-74 (s navedenim referencama).

²¹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 75-76 (s navedenim referencama).

²¹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 77-84 (s navedenim referencama).

²²⁰⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 61-67, 69, 72-73, 75, 77, 79.

²²⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 68. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 73.

²²⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 74.

teleprinteru, uređaje za radio-vezu, kao i druga sredstva veze.²²⁰⁴ Ocijenivši sve dokaze, Pretresno vijeće je prihvatilo da je unutar MUP-a RS zaista bilo velikih teškoća s vezama, posebno u periodu od aprila do ljeta 1992.²²⁰⁵ Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da tokom tog perioda "sistem veze posredstvom telefaks mašina, teleprintera, telefona i kurirske službe [...] jeste funkcionisao, premda je bilo prekida".²²⁰⁶ Pretresno vijeće je uz to konstatovalo da je sistem veze u drugoj polovini 1992. bio prilično uhodan.²²⁰⁷

654. Žalbeno vijeće podsjeća da "presuditelj o činjenicama ima najbolju mogućnost da ocijeni dokaze u cjelini"²²⁰⁸ i da pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja za ocjenjivanje dokaza.²²⁰⁹ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić jednostavno daje prednost drugačijem tumačenju dokaza, ali da nije pokazao da nijedan razumni presuditelj o činjenicama nije mogao izvesti zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

655. Što se tiče Stanišićevog argumenta u vezi s ubijanjima u Bijeljini,²²¹⁰ Žalbeno vijeće napominje da, za razliku od Stanišićeve tvrdnje, Pretresno vijeće nije iznijelo konstataciju da je on znao za ta ubijanja.²²¹¹ Shodno tome, Stanišić pogrešno prikazuje konstatacije Pretresnog vijeća, te se stoga njegov argument odbija.

656. U vezi sa Stanišićevim argumentom da u Prvostepenoj presudi postoje "brojni drugi primjeri" za to da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze u vezi s njegovim nedostatkom znanja,²²¹² Žalbeno vijeće smatra da on grešku nije identifikovao i da je tek ukazao na paragrafe Prvostepene presude, bez objašnjenja na koji način je Pretresno vijeće pogriješilo.²²¹³ Stoga se Stanišićev argument u vezi s tim odbija.

657. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na izvještaje grupe "Miloš" u svojoj konstataciji da je on imao saznanja o krivičnim

²²⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 77. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 81.

²²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 72.

²²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103.

²²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103.

²²⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103.

²²⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 395 (s navedenim referencama).

²²⁰⁹ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 856; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30-32.

²²¹⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 406-408.

²²¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 603.

²²¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 409.

djelima. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je grupa "Miloš" prikupljala obavještajne podatke za SNB²²¹⁴ i na osnovu svjedočenja svjedoka Radulovića konstatovalo je da "[p]remda MUP-u RS nisu direktno dostavljani svi izvještaji koje je pripremao obavještajni tim 'grupe "Miloš"', [...] informacije u njima prosljeđivane su posredstvom rukovodstva u Banjoj Luci višim ešalonima donosilaca odluka".²²¹⁵ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je na koncu zaključilo da su "informacije koje je prikupio SNB bile na raspolaganju donosiocima odluka u RS, uključujući Stanišića".²²¹⁶

658. Žalbeno vijeće podsjeća da je na jednom drugom mjestu u ovoj Presudi odbilo Stanišićev argument da Pretresno vijeće nije razmotrilo svjedočenje svjedoka Radulovića da Stanišić nije dobio izvještaje grupe "Miloš".²²¹⁷

659. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo dijelove svjedočenja svjedoka Šajinovića da izvještaji grupe "Miloš" nisu dostavljani ni MUP-u RS ni Stanišiću, nego direktno u Beograd,²²¹⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić zanemaruje dio iskaza svjedoka Šajinovića, koji je u obzir uzelo Pretresno vijeće, da su izvještaji grupe "Miloš" takođe dostavljani "Šajinovićevim i Radulovićevim pretpostavljenima u SNB-u u Banjoj Luci".²²¹⁹ U vezi sa Stanišićevim argumentom da svjedok Škipina nije dobio izvještaje ni informacije od svjedoka Radulovića,²²²⁰ Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće doista nije pozvalo na njegovo svjedočenje u konstataciji da su informacije koje je prikupio SNB Stanišiću bile na raspolaganju.²²²¹ Žalbeno vijeće podsjeća da je "na pretresnom vijeću da po svom nahođenju ocijeni [iskaze svjedoka] i utvrdi da li je dotični iskaz u cjelini vjerodostojan, bez obaveze da iznese sve

²²¹³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 409, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 581, 583, 588-589, 604, 617, 637.

²²¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 372.

²²¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 25. maj 2010., T. 10720-10721, 10722-10723 (djelimično zatvorena sjednica), 10728-10731, Predraga Radulovića, 27. maj 2010., T. 10894-10897, 10898 (djelimično zatvorena sjednica), 10950-10951 (djelimično zatvorena sjednica), Predraga Radulovića, 28. maj 2010., T. 10997, Predraga Radulovića, 1. juni 2010., T. 11119-11121, Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11206-11209, 11213-11214.

²²¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

²²¹⁷ V. gore, par. 409.

²²¹⁸ V. gore, par. 638.

²²¹⁹ Prvostepena presuda tom 2, par. 372.

²²²⁰ V. gore, par. 638.

²²²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 689, gdje se upućuje na Predraga Radulovića, 25. maj 2010., T. 10720-10721, 10722-10723 (djelimično zatvorena sjednica), 10728-10731, Predraga Radulovića, 27. maj 2010., T. 10894-10897, 10898 (djelimično zatvorena sjednica), 10950-10951 (djelimično zatvorena sjednica), Predraga Radulovića, 28. maj 2010., T. 10997, Predraga Radulovića, 1. juni 2010., T. 11119-11121, Predraga Radulovića, 2. juni 2010., T. 11206-11209, 11213-11214.

pojedinih svog rezonovanja u donošenju pojedinih odluka".²²²² S obzirom na dosljedna svjedočenja svjedoka Radulovića i Šajinovića s tim u vezi, Žalbeno vijeće konstatuje da, ako se ima u vidu iskaz svjedoka Škipine, Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao konstatovati da su "informacije koje je prikupio SNB bile na raspolaganju donosiocima odluka u RS, uključujući Stanišića".²²²³

660. Što se tiče Stanišićevih argumenata u vezi s analizom Pretresnog vijeća sveske depeša i njegovim oslanjanjem na taj dokaz, kao i u vezi s padom broja depeša od aprila do decembra 1992. i svjedočenjem svjedoka Krulja, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je:

[p]rema djelovodnoj knjizi veze u Štabu MUP-a RS, Stanišić tokom 1992. godine redovno obavještavan o krivičnim djelima i mjerama koje se preduzimaju na njihovoj istrazi.²²²⁴ Sastavljeni su dnevni, sedmični i kvartalni izvještaji, kao i periodični izvještaji o bezbjednosnom stanju.²²²⁵ Aleksandar Krulj je u svom svjedočenju izjavio da su ti izvještaji pripremani kako bi ministar 'znao šta se dešava na području republike'.²²²⁶

661. Budući da Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svesku depeša kako bi ustanovilo da je on imao saznanja o zločinima, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da na osnovu tih dokaza nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao konstatovati da je Stanišić bio obavještavan o zločinima "tokom 1992.". ²²²⁷ Žalbeno vijeće podsjeća na svoju raniju konstataciju u ovoj Presudi da ta greška ne utiče na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim znanjem o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata.²²²⁸

662. Što se tiče Stanišićevog argumenta u vezi s padom broja depeša između aprila i decembra 1992.,²²²⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće taj argument razmotrilo u svojoj analizi sistema veze u RS, napomenuvši da je "Štab MUP-a RS slao centrima i drugim organima u prosjeku 15 depeša dnevno (ukupno 4.170 depeša po svim linijama rada), a primao u

²²²² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1151, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²²²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

²²²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, gdje se upućuje na dokazni predmet P1428, str. 5, 33-34, 43-44, 49, 53, 63, 74, 114, 129, 132, 143-144, 218, 231, 235, 247, 294.

²²²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P155, P595, P427.08, str. 3, P432.12, str. 3, P633, str. 3, 2D25, P866, P748, str. 2, 1D334.

²²²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, gdje se upućuje na Aleksandra Krulja, 26. oktobar 2009., T. 1983-1987.

²²²⁷ V. gore, par. 407.

²²²⁸ V. gore, par. 412.

²²²⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 443.

prosijeku 16 depeša dnevno (ukupno 4.400)".²²³⁰ Pretresno vijeće je uzelo u obzir i iskaz svjedoka Kezunovića da je broj depeša "tokom prvih devet mjeseci 1992. godine predstavljao manje od 10% od broja depeša u istom periodu 1991. godine".²²³¹ Pretresno vijeće je uz to uzelo u obzir i iskaz svjedoka Dragana Raljića (dalje u tekstu: svjedok Raljić) da je "došlo do znatnog pada u broju ulaznih i izlaznih depeša u periodu od 11. juna 1992. do kraja te godine".²²³² Pretresno vijeće je na osnovu, između ostalog, gore navedenih dokaza konstatovalo da je "unutar MUP-a RS zaista bilo velikih teškoća s vezama, posebno u periodu od aprila do ljeta 1992. godine".²²³³ Međutim, Pretresno vijeće je na kraju konstatovalo da "sistem veze posredstvom telefaks mašina, teleprintera, telefona i kurirske službe tokom cijelog tog perioda jeste funkcionisao, premda je bilo prekida" i da je "u drugoj polovini 1992. godine, sistem veze bio prilično uhodan".²²³⁴ S obzirom na te konstatacije, Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti zaključak koji je donijelo Pretresno vijeće.

663. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo jer je zanemarilo svjedočenje svjedoka Krulja da on "nije mogao provjeriti kome su u stvari bili upućeni ti izvještaji", a ipak se pozvalo na njegov iskaz kako bi potkrijepilo svoje konstatacije da je Stanišić putem izvještaja bio redovno obavještavan.²²³⁵ Svjedok Krulj je u svom iskazu izjavio da su "ti izvještaji pripremani kako bi ministar 'znao šta se dešava na području republike'"²²³⁶ i Žalbeno vijeće stoga smatra da Stanišić pogrešno prikazuje iskaz svjedoka Krulja. Štaviše, Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da od aprila do ljeta 1992. sistem veze jeste funkcionisao, premda je bilo prekida, i da je u drugoj polovini 1992. godine sistem veze bio solidno uhodan.²²³⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje svjedoka Krulja prilikom ocjenjivanja opštih izvora informacija koji su Stanišiću u to vrijeme bili na raspolaganju.

²²³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 61, gdje se upućuje na dokazni predmet P625, str. 23.

²²³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 83, gdje se upućuje na, između ostalog, Dragana Kezunovića, 14. juni 2010., T. 11690-11692, 11694-11695, dokazni predmeti 2D52, str. 11, P621, str. 31, P595, str. 12.

²²³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 83, gdje se upućuje na, između ostalog, Dragana Raljića, 30. juni 2010., T. 12450-12451, Dragana Kezunovića, 14. juni 2010., T. 11691-11692, dokazni predmeti P595, str. 12, P621, str. 31, P1486.

²²³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103.

²²³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103.

²²³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 444.

²²³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 690, gdje se upućuje na Aleksandra Krulja, 26. oktobar 2009., T. 1983-1987.

²²³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 103, 690.

664. Što se tiče Stanišićevog argumenta u vezi s hapšenjima na Sokocu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je:

18. aprila 1992. godine, Radomir Kojić obavijestio Stanišića da je neki 'Zoka' uhapsio Muslimane na Sokocu zbog toga što su 'mutili s oružjem'. Kojić se složio sa 'Zokom' da uhapšene treba dovesti na Vraca, govoreći Stanišiću da ih tamo '[n]ek' tuku, nek' jebu mater', na šta je Stanišić odgovorio: '[D]obro'.²²³⁸

665. Žalbeno vijeće primjećuje da se ta konstatacija zasniva na dokaznom predmetu P1115, presretnutom razgovoru između Stanišića i Radomira Kojića od 18. aprila 1992.²²³⁹ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se u tom dokaznom predmetu u stvari ne pominje da li su uhapšene osobe bile Muslimani niti se daju informacije na osnovu kojih bi se mogao izvesti zaključak o njihovoj nacionalnoj pripadnosti.²²⁴⁰ Nadalje, o tom događaju nema riječi ni na kojem drugom mjestu u Prvostepenoj presudi. Pored toga, činjenica da uhapšene osobe "treba dovesti na Vraca" ne daje nikakve dodatne informacije, budući da nigdje u Prvostepenoj presudi nema podataka o nacionalnoj pripadnosti zatočenika na Vracama. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj analizi tog dokaza i u konstataciji da su hapšenja na Sokocu uključivala Muslimane. Žalbeno vijeće podsjeća na svoje konstatacije na drugim mjestima u ovoj Presudi da ova greška utiče na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim saznanjima o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata, i da je jedno razumno vijeće moglo konstatovati da je Stanišić ta saznanja stekao tek krajem aprila 1992.²²⁴¹

c. Zaključak

666. Žalbeno vijeće će sada ocijeniti uticaj gore navedene greške u vezi s hapšenjima na Sokocu na konstatacije Pretresnog vijeća o predvidivosti Stanišićevih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a, i na konstataciju Žalbenog vijeća na jednom drugom mjestu u ovoj Presudi da je, s obzirom na tu grešku, razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić stekao saznanja o zločinima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata tek krajem aprila 1992.²²⁴²

²²³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 612, gdje se upućuje na dokazni predmet P1115, str. 1-2.

²²³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 612, gdje se upućuje na dokazni predmet P1115.

²²⁴⁰ V. dokazni predmet P1115, str. 1-2.

²²⁴¹ V. gore, par. 412.

²²⁴² V. gore, par. 412. Žalbeno vijeće podsjeća da, iako je ustanovilo da postoji greška i u vezi sa sveskom depeša, zaključilo je da ta greška ne utiče na konstatacije Pretresnog vijeća o Stanišićevom znanju o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata (v. gore, par. 411-412). S obzirom na to, kao i na činjenicu da se Pretresno vijeće prilikom ocjene predvidivosti nije direktno oslonilo na svesku depeša (v. gore, par. 629-633), Žalbeno vijeće konstatuje da greška u vezi sa

667. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se Pretresno vijeće u svojoj konstataciji da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a oslonilo na činjenicu da su se ta djela desila u kontekstu UZP-a.²²⁴³ Pretresno vijeće se uz to pozvalo i na Stanišićevu namjeru da činjenjem krivičnih djela trajno ukloni bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorije planirane srpske države,²²⁴⁴ kao i na njegovu svijest o kriminalnoj prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, a posebno pripadnika rezervnog sastava milicije RS, koji su bili mobilisani u prvim mjesecima sukoba kako bi to uklanjanje izvršili.²²⁴⁵

668. Žalbeno vijeće napominje da je potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća u vezi s postojanjem UZP-a.²²⁴⁶ Žalbeno vijeće dalje podsjeća na to da je, bez obzira na svoju konstataciju da je razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić saznao za krivična djela počinjena protiv Muslimana i Hrvata tek krajem aprila 1992.,²²⁴⁷ potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica (to jest od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.) Stanišić imao namjeru da trajno ukloni bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.²²⁴⁸

669. Što se tiče Stanišićeve svijesti o kriminalnoj prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, po mišljenju Žalbenog vijeća, iako u odjeljku Prvostepene presude o Stanišićevoj odgovornosti za krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a nedostaju odgovarajuće reference, Pretresno vijeće se oslonilo na svoje konstatacije u vezi sa sljedećim: (i) Stanišićevim znanjem o krivičnim djelima koje su te snage počinile protiv Muslimana i Hrvata;²²⁴⁹ (ii) Stanišićevim priznanjem na sjednici Skupštine RS u novembru 1992. da su "‘na početku’ u snage rezervnog sastava milicije primani ‘lopovi i kriminalci’ s namjerom ‘da se brani zemlja’";²²⁵⁰ i (iii) Stanišićevim naredbama od 15. aprila 1992. da se protiv njegovih potčinjenih umiješanih u pljačkanje i prisvajanje imovine ili drugo "nepprincipijelno ponašanje" preduzmu mjere, za koje je

sveskom depeša ni na koji način ne utiče na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s predvidivošću. Shodno tome, Žalbeno vijeće to neće dalje razmatrati u ovom odjeljku.

²²⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-774, 776-779. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

²²⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-771. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 770, 955.

²²⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 600, 746-747, 749, 751.

²²⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313-314. V. gore, par. 71, 87.

²²⁴⁷ V. gore, par. 412.

²²⁴⁸ V. gore, par. 584.

²²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 420, 603, 612, 617, 623, 631-633, 638-639, 646, 660-663, 677, 689, 713, 762-765. V. gore, par. 404.

Pretno vijeće ustanovilo da nisu provedene u mjeri u kojoj je to bilo moguće.²²⁵¹ U vezi sa Stanišićevim znanjem o krivičnim djelima počinjenim protiv Muslimana i Hrvata, na što se podsjeća gore u tekstu,²²⁵² Žalbeno vijeće smatra da je, zbog greške u konstataciji Pretnog vijeća u vezi s njegovim saznanjima o hapšenjima na Sokocu,²²⁵³ razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić saznao za zločine počinjene protiv Muslimana i Hrvata tek krajem aprila 1992.²²⁵⁴ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da to ne utiče na konstataciju Pretnog vijeća da je on bio svjestan kriminalne prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, s obzirom na svoja saznanja o krivičnim djelima protiv Muslimana i Hrvata od kraja aprila,²²⁵⁵ kao i na preostale faktore koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir.

670. Pored toga što je uzelo u obzir da su se Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a desila u kontekstu UZP-a, da je Stanišić imao namjeru da trajno ukloni bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a i da je bio svjestan kriminalne prošlosti i sklonosti pripadnika snaga bosanskih Srba da čine krivična djela, Pretresno vijeće se oslonilo i na razne druge faktore prilikom ocjenjivanja da li je Stanišić mogao da predvidi konkretna krivična djela za koja je proglašen odgovornim po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²²⁵⁶ Međutim, nema naznaka da se pritom Pretresno vijeće oslonilo konkretno na Stanišićeva saznanja o hapšenjima na Sokocu.²²⁵⁷

²²⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 600.

²²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746-747, 749, 751, 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 605, 610, 613, 636, 640-641, 644.

²²⁵² V. gore, par. 666.

²²⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 612. V. gore, par. 665.

²²⁵⁴ V. gore, par. 412.

²²⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 420, 603, 617, 623, 631-633, 638-639, 646, 660-663, 677, 689, 713, 762-765. V. gore, par. 575.

²²⁵⁶ V. gore, par. 629-633.

²²⁵⁷ Što se tiče predvidivosti nehumanih djela i progona putem mučenja, okrutnog postupanja i nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti; mučenja kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona ili običaja ratovanja; i okrutnog postupanja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na Stanišićeva saznanja o velikim razmjerama zatočavanja nesrpskih civila (Prvostepena presuda, tom 2, par. 776). U vezi s tim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće drugdje konstatovalo da je Stanišić saznao za protivpravna zatočenja Muslimana i Hrvata najkasnije početkom juna 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 762. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 623, 631-633, 639, 646, 660-663, 763-765. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 637, 646, 664, 667-668, 675, 748, 750, 752, 757, 759, 763-765). Prilikom izvođenja tog zaključka, Pretresno vijeće se, međutim, nije oslonilo na njegova saznanja o hapšenjima na Sokocu (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 762-765. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 623, 631-633, 639, 646, 660-663; gore, par. 404-405). Što se pak tiče predvidivosti pljačkanja imovine u smislu radnje u osnovi progona kao zločina protiv čovječnosti, Pretresno vijeće je dodatno razmotrilo dokaze o brojnim izvještajima i sastancima koji

671. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da greška u konstataciji Pretresnog vijeća u vezi sa Stanišićevim saznanjima o hapšenjima na Sokocu ne utiče na konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić mogao da predvidi da bi u provođenju zajedničkog plana UZP-a mogla biti počinjena krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a. Budući da nisu izneseni drugi argumenti, Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće u donošenju tog zaključka pogrešno utvrdilo činjenično stanje. Stoga se njegovi argumenti u vezi s tim odbijaju.

(iii) Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti (dio Stanišićeve desete žalbene osnove i dio jedanaeste žalbene osnove)

a. Argumenti strana

672. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi krivična djela iz tačaka 3 do 8 i krivično djelo progona iz tačke 1 (putem radnji u osnovi koje nisu prisilno premještanje i deportacija)²²⁵⁸ mogla biti počinjena.²²⁵⁹ Konkretno, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije dalo nikakve reference kad je konstatovalo da je on odgovoran za krivična djela u Opštinama koja izlaze iz okvira UZP-a, i da je "naprosto slijedi[lo] svoje nepravilno rasuđivanje iz paragrafa 771-774 i 776-779" drugog toma Prvostepene presude.²²⁶⁰

673. Stanišić dalje tvrdi da dokazi pokazuju da je on preduzeo mnoge pozitivne mjere protiv počinitelja krivičnih djela, ali da je Pretresno vijeće te dokaze pogrešno okarakterisalo.²²⁶¹ Konkretno, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo napore da se Žute ose privedu pravdi time što se usredsredilo na optužbe za krađu vozila i konstatovalo da su "[p]ripadnici

su se bavili sve većim brojem slučajeva pljačkanja, pretresa i zaplijene, kao i otimanja pokretne i nepokretne imovine bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih nesrba u Opštinama (Prvostepena presuda, tom 2, par. 777. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 603, 631-632, 746). Međutim, očigledno je da se Pretresno vijeće nije oslonilo na Stanišićeva saznanja o hapšenjima na Sokocu prilikom donošenja zaključka o informacijama koje je on dobijao u vezi s krivičnim djelima protiv imovine (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 762-765. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, 623, 631-633, 639, 646, 660-663; gore, par. 404-405).

²²⁵⁸ V. gore, fusnota 2070.

²²⁵⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 393-394, 411, 425, 451. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 454, 461, 466, 470, 472, 475.

²²⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 450.

²²⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 417. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 412-416. V. takođe Stanišićeva replika, par. 99.

Žutih osa pušteni iz pritvora na slobodu 28. avgusta 1992. godine, a Optužnica protiv njih podignuta je tek 1999. godine."²²⁶² Stanišić se poziva na svjedočenje svjedoka Andana da je, na osnovu informacija koje je on dao srpskim vlastima, u Srbiji protiv vođa Žutih osa 1993. podignuta Optužnica, da bi oni 1994. bili osuđeni i izrečene su im kazne,²²⁶³ te da su pripadnici drugih paravojnih formacija takođe hapšeni i krivično gonjeni.²²⁶⁴ Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće u svojoj konstataciji da nikad nisu provedene slične operacije poput one protiv Žutih osa "jer se Davidović 'vratio u Srbiju', dok je Andan uklonjen iz MUP-a RS", pogrešno okarakterisalo svjedočenja svjedoka Andana.²²⁶⁵ Prema Stanišiću, dokazni predmet 1D75, izvještaj Uprave za kriminalističke poslove MUP-a RS o kriminalnoj djelatnosti Žutih osa, i 1D557, dnevnik svjedoka Andana od jula do avgusta 1992., isto tako pokazuju da su protiv pripadnika paravojnih formacija preduzete mjere u vezi s njihovim učešćem u teškim krivičnim djelima, a ne samo u vezi s krađama.²²⁶⁶

674. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo mnoge primjere koji pokazuju da je on preduzimao mjere za suzbijanje krivičnih djela.²²⁶⁷ Dalje, on tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo i to da su svjedok Đokanović i Stanišić "bili jedini ljudi u Vladi RS koji su bili zainteresovani za rješavanje pitanja ratnih zločina",²²⁶⁸ ali da je zanemarilo taj dokaz kad je zaključilo da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi takvi zločini mogli biti počinjeni.²²⁶⁹ Pored toga, Stanišić tvrdi da je

²²⁶² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 412 (naglasak izostavljen), gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 715.

²²⁶³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 413, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21688, 21690-21692, dokazni predmet P1979.

²²⁶⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 414, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21690-21692, 21700-21702.

²²⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 415, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 716. Stanišić se poziva na konstatacije Pretresnog vijeća i na svjedočenje svjedoka Andana da je operacija protiv pripadnika paravojnih snaga u Foči otkazana zato što je MUP Srbije i Crne Gore odbio zahtjev "za dopuštenje da pređu na njihovu teritoriju" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 415, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 716, 718, Dragomira Andana, 30. maj 2011., T. 21547-21548).

²²⁶⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 414, 416, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete 1D75, str. 3, 1D557, str. 6-8.

²²⁶⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 418-419, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 635-637, 640-641, 644-645, 647-648, 698.

²²⁶⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 451 (naglasak izostavljen), gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 694.

²²⁶⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 419, 451. V. Stanišićeva replika, par. 98; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 421.

Pretno vijeće zanemarilo više dokaznih predmeta koji pokazuju da on nije voljno preuzeo rizik da će biti počinjena krivična djela iz tačaka 3 do 8.²²⁷⁰

675. Stanišić dalje upućuje na konstataciju Pretnog vijeća da je on izdavao striktna uputstva "u vezi sa zaštitom života ljudi u zatočeničkim centrima"²²⁷¹ i na naredbe za suzbijanje teških krivičnih djela koje je izdao čim je o njima bio obaviješten.²²⁷² On tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi u zatočeničkim centrima i u Opštinama mogla biti počinjena ubijanja, u smislu radnji u osnovi progona iz tačke 1.²²⁷³

676. U vezi s konstatacijom Pretnog vijeća da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera, u smislu radnje u osnovi progona,²²⁷⁴ Stanišić upućuje na konstatacije Pretnog vijeća da je on preduzeo mjere kad je bio obaviješten o tim radnjama.²²⁷⁵ On dalje tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da civilni aparat za provođenje zakona nije funkcionisao nepristrasno.²²⁷⁶

²²⁷⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 422, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D61, P792, P1252, P1323, P847, 1D94, 1D62, P553, P1013, P571, 1D58, 1D59, 1D49, P855. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 420; Stanišićeva replika, par. 99. U prilog svojoj tvrdnji, Stanišić takođe upućuje na argumente u svojoj četvrtoj žalbenoj osnovi (v. Stanišićev žalbeni podnesak, fusnota 566, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 116).

²²⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 452, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 667, dokazni predmet 1D55.

²²⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 453, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 649.

²²⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 454.

²²⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 461.

²²⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 455, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 610, 635, 682, 746. Stanišić se poziva na naredbe o preduzimanju zakonskih mjera protiv pripadnika MUP-a RS koji su počinili krivična djela, i na naredbe da načelnici CSB-ova razriješe dužnosti pripadnike MUP-a RS koji se krivično gone (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 455, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 640-641).

²²⁷⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 457, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 91-94. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 456, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 745. Stanišić tvrdi da Pretno vijeće: (i) nije uzelo u obzir da je uspjeh istraga koje je vodila milicija zavisio od organa vlasti nad kojima on nije imao kontrolu (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 456, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 87-89); (ii) konstatovalo da je u Doboju prijavljeno samo jedno krivično djelo počinjeno od strane Srba nad nesrbima, iako je u krivičnom upisniku u Doboju zabilježeno još šest krivičnih prijava (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 458, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 94, pretres, 23. maj 2011., T. 21087); (iii) zanemarilo "veoma značajan materijal" u svojoj ocjeni krivičnih upisnika tužilaštva u vezi s podnošenjem prijava za krivična djela protiv nesrba (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 459, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 91-94); i (iv) zanemarilo relevantno svjedočenje svjedokinje Gaćinović da su vođene istrage u vezi s krivičnim djelima protiv nesrba (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 460, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 94, fusnota 320, dokazni predmet P1609.01, str. 18. Stanišić tvrdi da činjenica da počinioi nisu mogli biti

677. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena protivpravna zatočenja,²²⁷⁷ uz argument da je Pretresno vijeće prihvatilo da je on izdavao naredbe u kojima traži informacije o uslovima zatočenja, ali da ih nije uzelo u obzir.²²⁷⁸ On uz to tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na njegov razgovor sa svjedokom Markovićem²²⁷⁹ kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo taj rizik.²²⁸⁰

678. Pored toga, Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno mučenje, okrutno postupanje i druga nehumana djela, budući da je zanemarilo da je on: (i) načelnicima CSB-ova naredio da se pridržavaju relevantnih zakona koji regulišu postupanje prema ratnim zarobljenicima i civilima, a SJB-ovima da puste civilno stanovništvo i omoguće mu slobodno kretanje;²²⁸¹ (ii) zatražio da ga informišu o "postupanju kojim se krše unutrašnji i međunarodni propisi" i naredio da se protiv počinitelja podnesu krivične prijave;²²⁸² (iii) CSB-ovima i SJB-ovima prosljedio zahtjev Ministarstva za zdravlje, rad i socijalnu zaštitu u vezi s prikupljanjem podataka o zatočeničkim centrima;²²⁸³ i (iv) zatražio da CSB-ovi dostave "upitnike o krivičnim prijavama podnesenim u vezi s ratnim zločinima" i da se takve informacije obrade bez obzira na nacionalnost.²²⁸⁴

identifikovani ne pokazuje da nisu podnošene krivične prijave, kao što je to pogrešno konstatovalo Pretresno vijeće (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 460)).

²²⁷⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 466.

²²⁷⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 462, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 748. Stanišić tvrdi da su u skladu s njegovim naredbama, u svim CSB-ovima osnovane komisije koje su izvršile inspekcije i podnijele izvještaje da u nekim opštinama nema zatočeničkih centara (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 462, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 673, 676, 752, dokazne predmete 1D57, P165, 2D95, P671, P679).

²²⁷⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 464, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 764.

²²⁸⁰ Stanišić tvrdi sljedeće: (i) on i svjedok Marković razgovarali su o razmjeni zarobljenika pod nadzorom MKCK-a i Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: UNPROFOR); i (ii) iz njegove uopštene izjave da treba da se obezbijedi korektno postupanje ne može se izvoditi zaključak da je on voljno preuzeo taj rizik (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 465-466, gdje se upućuje na Slobodana Markovića, 12. juli 2010., T. 12674-12675, dokazni predmet P179.18).

²²⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 445, dokazni predmet 1D563.

²²⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 668, dokazni predmet 1D56.

²²⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 468, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 675, dokazni predmet 1D57.

²²⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 469, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 48, 682, dokazne predmete 1D572, 1D63, 1D84, 1D328, P568, P989, Simu Tuševljaka, 24. juni 2011., T. 22771-22773, 22754-22755.

679. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno pljačkanje, pretres i oduzimanje, prisvajanje i otimanje pokretne i nepokretne imovine, ako se uzme u obzir da je: (i) nakon pritužbi pripadnika MUP-a RS iznijetih na sastanku kolegijuma od 11. jula 1992. u vezi s "pljačkanjem koje vrši [v]ojaska", MUP RS u roku od nekoliko sedmica preduzeo pozitivne mjere;²²⁸⁵ i (ii) Pretresno vijeće konstatovalo da je već 15. aprila 1992. Stanišić izdao naređenje za suzbijanje pljačkanja i prisvajanja imovine.²²⁸⁶

680. Konačno, što se tiče bezobzirnog uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće "nije navelo nikakve dokaze kao osnovu" za svoj zaključak da je u vezi s njim za ta krivična djela ostvareno subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.²²⁸⁷ Pored toga, on tvrdi da s obzirom na sve naredbe koje je izdao kako bi spriječio krivična djela, uključujući krivična djela protiv imovine,²²⁸⁸ Pretresno vijeće nije moglo ustanoviti da je on bio u stanju da predvidi ta krivična djela i da je voljno preuzeo taj rizik.²²⁸⁹

681. Tužilaštvo odgovara da Stanišićev argument da Pretresno vijeće u svojoj konstataciji u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata nije uputilo na relevantne dokaze nije dovoljno razrađen i da ga treba odbaciti bez razmatranja.²²⁹⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da mnoge Stanišićeve reference na Prvostepenu presudu ili na dokazne predmete ne potkrepljuju njegove tvrdnje i da se Pretresno vijeće direktno bavilo naredbama na koje se on poziva, što dokazuje da ih nije zanemario.²²⁹¹

682. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo sljedeće: (i) istrage MUP-a RS protiv Žutih osa prvenstveno su bile usredsređene na krađe vozila, uprkos njihovoj umiješanosti u teška krivična djela,²²⁹² (ii) pripadnici te jedinice pušteni su ubrzo nakon što su

²²⁸⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 471, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 631, fusnota 1653, dokazni predmet P160. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 472.

²²⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 471, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 746. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 472.

²²⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 473.

²²⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 474, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D61, P792, 1D634, P1252, P1323, 1D84. V. Stanišićeva replika, par. 98.

²²⁸⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 474-475.

²²⁹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 219.

²²⁹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 213, gdje se upućuje na, između ostalog, Stanišićev žalbeni podnesak, par. 418-419, 422, 452-453, 455, 462, 467-469, 471, 474.

²²⁹² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 214.

uhapšeni,²²⁹³ i (iii) u RS je protiv njih podignuta Optužnica tek 1999.²²⁹⁴ Tužilaštvo dalje odgovara da operacija u Foči, na koju upućuje Stanišić, nikad nije izvršena i da se ta akcija ionako trebala usredsrediti na krivična djela protiv imovine i uznemiravanje Srba.²²⁹⁵ U vezi s dokaznim predmetima 1D75 i 1D557, tužilaštvo tvrdi da oni potkrepljuju konstatacije Pretresnog vijeća o selektivnom krivičnom gonjenju.²²⁹⁶

683. Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišić pogrešno tumači Prvostepenu presudu kad kaže da je Pretresno vijeće "prihvatilo" svjedočenje svjedoka Đokanovića u vezi sa Stanišićevim naporima u suzbijanju ratnih zločina,²²⁹⁷ budući da je Pretresno vijeće u svjetlu cjelokupnih dokaza to svjedočenje izričito odbacilo.²²⁹⁸

684. U odgovoru na Stanišićeve argumente u vezi s nametanjem i održavanjem restriktivnih i diskriminatornih mjera, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće bilo svjesno razlike između uloge milicije i uloge tužioca, i da se stoga pravilno usredsredilo na Stanišićeve naredbe usmjerene samo na dokumentovanje krivičnih djela protiv Srba.²²⁹⁹

685. Što se tiče Stanišićevih argumenata u vezi sa svjedočenjem svjedoka Markovića, tužilaštvo tvrdi da to svjedočenje, zajedno s preostalim dokazima u spisu prvostepenog postupka,

²²⁹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 214-215. Tužilaštvo tvrdi da, protivno Stanišićevoj tvrdnji, svjedok Andan u svom iskazu nije izjavio da su Žute ose predate Srbiji ili da su tamo krivično gonjene na osnovu informacija koje je on dao. Prema tužilaštvu, svjedok Andan je, u stvari, potvrdio da su pripadnici te jedinice pušteni ubrzo nakon što su uhapšeni (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 215, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 30. maj 2011., T. 21526, Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21688).

²²⁹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 215. Tužilaštvo dodaje da Stanišić zanemaruje iskaz svjedoka Andana koji je rekao da je "svjesno donijeta odluka da se pripadnici paravojskih snaga protjeraju u Srbiju i da se protiv njih ne pokreće krivični postupak u RS" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 216).

²²⁹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 216.

²²⁹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 217.

²²⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 220.

²²⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 220.

²²⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 221, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 87-89, 723-728, 758. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da se u Stanišićevim argumentima u vezi s upisnikom tužilaštva u Doboju zanemaruje to da se Pretresno vijeće takođe oslonilo na upisnike iz 19 drugih opština kako bi konstatovalo da je prijavljeno samo nekoliko teških krivičnih djela čije su žrtve bile nesrbi (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 221, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 91-94). Tužilaštvo još dodaje da se već bavilo Stanišićevim argumentima u vezi sa svjedokinjom Gaćinović u dijelu svog odgovora na Stanišićevu četvrtu žalbenu osnovu (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 221, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 141).

potkrepljuje konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić odgovoran za protivpravna zatočenja po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²³⁰⁰

686. Tužilaštvo tvrdi da Stanišić u svojim argumentima ima selektivan pristup dokazima koji se odnose na pljačkanje, pretres i oduzimanje, prisvajanje i otimanje pokretne i nepokretne imovine, budući da dokazi pokazuju da je i milicija bila umiješana u krađe.²³⁰¹

687. Konačno, tužilaštvo odgovara da Stanišić, u svojoj tvrdnji da Pretresno vijeće nije objasnilo na osnovu kojih dokaza je konstatovalo da je on odgovoran za bezobzirno uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća da je on ta krivična djela mogao da predvidi jer su "počinjena kao sredstvo za vršenje pritiska, kako bi se nesrbi natjerali na odlazak i kako bi se izbrisao svaki trag njihovog postojanja u RS".²³⁰² Prema tužilaštvu, taj argument treba odbaciti bez razmatranja.²³⁰³

b. Analiza

688. Žalbeno vijeće podsjeća da se za osudu za krivično djelo po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata mora pokazati da je optuženi mogao da predvidi da bi takvo krivično djelo moglo biti počinjeno kako bi se izvršio *actus reus* krivičnih djela koja su dio zajedničkog cilja.²³⁰⁴ Pored toga, mora se pokazati i to da je optuženi voljno preuzeo rizik da bi takvo krivično djelo moglo biti počinjeno, to jest da se priključio udruženom zločinačkom poduhvatu, ili je u njemu nastavio da učestvuje, sa sviješću da je to krivično djelo njegova moguća posljedica.²³⁰⁵

²³⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 222, gdje se upućuje na Slobodana Markovića, 12. juli 2010., T. 12674-12675, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 620, 764, 772, 776. Tužilaštvo konkretno ukazuje na to da je Stanišić sam priznao da su "njegova lična saznanja o zatvorskim uslovima i postupanju prema zarobljenicima dolazila iz izvještaja Komisije" (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 222).

²³⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 223, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P160, str. 17.

²³⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 224, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 292, 294, 778.

²³⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 224.

²³⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411.

²³⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411.

689. Na početku, Žalbeno vijeće napominje da je Stanišić u pravu kad kaže da Pretresno vijeće nije navelo reference za svoje konstatacije u vezi s njegovom odgovornošću za krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a, izvršena u Opštinama.²³⁰⁶ Međutim, kao što je Stanišić takođe napomenuo, Pretresno vijeće je ranije u Prvostepenoj presudi konstatovalo da je on mogao da predvidi da bi mogla biti počinjena krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a i da je voljno preuzeo taj rizik.²³⁰⁷ Te konstatacije, zajedno s konstatacijama Pretresnog vijeća da su Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a počinili učesnici u UZP-u ili osobe koje su koristili učesnici u UZP-u,²³⁰⁸ bile su dovoljne da Pretresno vijeće zaključi da je Stanišić odgovoran za ta krivična djela po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata. Žalbeno vijeće će dalje u tekstu razmotriti da li je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a.

690. Po shvatanju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće je svoj zaključak da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a zasnovalo na svojim konstatacijama da je, u provođenju UZP-a, on mogao da predvidi ta krivična djela,²³⁰⁹ da je bio učesnik u UZP-u, te da je taj UZP nastavio da podržava i da u njemu učestvuje tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica.²³¹⁰ Te konstatacije potvrđene su u žalbenom postupku.²³¹¹

691. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićeva konkretna osporavanja ocjene Pretresnog vijeća u vezi s dokazima da je on voljno preuzeo rizik.

²³⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 804, 809, 813, 818, 822, 827, 831, 836, 840, 844, 849, 854, 858, 863, 868, 873, 877, 881, 885.

²³⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 772-774, 776-779.

²³⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 799, 801-802, 806-807, 810-811, 815-816, 819-820, 824-825, 828-829, 833-834, 837-838, 841-842, 846-847, 851-852, 855-856, 860-861, 865-866, 870-871, 874-875, 878-879, 882-883.

²³⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 772-774, 776-779.

²³¹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 769-770. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 801, 804, 806, 809-810, 813, 815, 818-819, 822, 824, 827-828, 831, 833, 836-837, 840-841, 844, 846, 849, 851, 854-855, 858, 860, 863, 865, 868, 870, 873-874, 877-878, 881-882, 885.

²³¹¹ V. gore, par. 87, 356-364, 573-585, 669.

i. Navodi o greškama uslijed pogrešnog prikaza svjedočenja svjedokaAndana

692. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno prikazalo svjedočenje svjedoka Andana u vezi sa Žutim osama,²³¹² Žalbeno vijeće ima u vidu sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća:

Prema jednom izvještaju MUP-a RS, 29. i 30. jula 1992. godine, pripadnici MUP-a RS, u saradnji s vojskom, 'razoružali su i uhapsili 100 pripadnika paravojnih formacija' u Zvorniku.²³¹³ [...]

Međutim, ispitivanje pripadnika Žutih osa od strane milicije prvenstveno se usredsredilo na njihovu umiješanost u krađe [...].²³¹⁴ Pripadnici Žutih osa pušteni su iz pritvora na slobodu 28. avgusta 1992. godine, a Optužnica protiv njih podignuta je tek 1999. godine.²³¹⁵ [...]

Andan je u svom svjedočenju rekao da je iz razgovora koje je sa Stanišićem vodio shvatio [...] da će učestvovati u sličnim operacijama kako bi se riješilo pitanje paravojnih formacija [...]. Međutim, to se nikada nije dogodilo jer se Davidović 'vratio u Srbiju', dok je Andan uklonjen iz MUP-a RS.²³¹⁶

693. Žalbeno vijeće ne vidi nedosljednosti između svjedočenja svjedoka Andana i ovih konstatacija, koje je Pretresno vijeće djelimično zasnovalo na dokazima na koje se Stanišić poziva u svojim argumentima.²³¹⁷ Žalbeno vijeće uz to primjećuje da svjedok Andan u svom iskazu nije izjavio da su pripadnici Žutih osa u Srbiji krivično gonjeni na osnovu informacija koje je on proslijedio. U stvari, on je izjavio da su neki pripadnici paravojnih snaga predati Srbiji uz "kratak opis njihovih krivičnih djela koje su počinili i [...] njihova imena".²³¹⁸ Žalbeno vijeće ne vidi na

²³¹² V. gore, par. 673.

²³¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 714. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1831, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D558, svjedok ST121, 23. novembar 2009., T. 3678.

²³¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 715. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1834, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P403 (povjerljivo), 1D75, P1533, P2002, P2003, P322.

²³¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 715. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1835, gdje se upućuje na ST215, 28. septembar 2010., T. 15003, dokazne predmete P317.21, P317.19.

²³¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 716. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1837, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21700-21702, dokazni predmet 1D557, str. 14.

²³¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1831, 1834-1835, 1837, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete 1D75, 1D557, str. 14, Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21700-21702. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 414-417, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 30. maj 2011., T. 21547-21548, Dragomira Andana, 1. juni 2011., 21683-21695, 21700-21702, dokazne predmete 1D557, str. 6-8, 1D75, str. 3. Žalbeno vijeće uz to napominje da je svjedok Andan potvrdio da su pripadnici Žutih osa pušteni ubrzo nakon što ih je MUP RS uhapsio 1992. (Dragomir Andan, 1. juni 2011., T. 21688. V. Dragomir Andan, 30. maj 2011., T. 21526).

²³¹⁸ Dragomir Andan, 1. juni 2011., T. 21688.

koji način taj iskaz dovodi u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da su u RS pripadnici Žutih osa 1992. godine pušteni ubrzo nakon što su uhapšeni, a da je protiv njih podignuta Optužnica tek 1999.

694. U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno prikazalo svjedočenje svjedoka Andana u vezi s operacijom u Foči,²³¹⁹ Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće to svjedočenje izričito imalo u vidu i da je na osnovu njega konstatovalo da je ta operacija otkazana jer je odbijen zahtjev za odobrenje MUP-a Srbije i Crne Gore za neophodni prelaz preko njihove teritorije.²³²⁰ Međutim, Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu da je svjedok Andan potvrdio da, iako je iz razgovora sa Stanišićem shvatio da će učestvovati u drugim operacijama sličnim onima u Zvorniku, to se nikad nije dogodilo jer je on uklonjen iz MUP-a RS.²³²¹ Žalbena vijeće ne vidi nikakvu nedosljednost između konstatacija Pretresnog vijeća o razlozima zbog kojih nikada ponovo nisu izvršene operacije slične onima protiv Žutih osa i svjedočenja svjedoka Andana, i konstatuje da Stanišić grešku nije pokazao.

ii. Navodi o greškama uslijed zanemarivanja dokaza da je Stanišić preduzimao mjere za borbu protiv kriminala

695. Žalbena vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da je Pretresno vijeće prihvatilo dokaze u vezi s tim da je on preduzeo više mjera za borbu protiv krivičnih djela, ali je te dokaze zanemarilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a.²³²² Žalbena vijeće napominje da je u paragrafima Prvostepene presude na koje se pozvao Stanišić, Pretresno vijeće razmotrilo dokaze u vezi s mjerama koje je on preduzeo za borbu protiv krivičnih djela.²³²³ Međutim, Stanišić

²³¹⁹ V. gore, par. 673.

²³²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 718, gdje se upućuje na Dragomira Andana, 30. maj 2011., T. 21548. V. Dragomir Andan, 1. juni 2011., T. 21698.

²³²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 716, gdje se upućuje na, između ostalog, Dragomira Andana, 1. juni 2011., T. 21700-21702.

²³²² V. gore, par. 674.

²³²³ V., između ostalog, Prvostepena presuda, tom 2, par. 635, 637, 640-641, 644-645, 647-648 (u vezi sa Stanišićevim naredbama od 17., 19., 23., 24. i 27. jula 1992., a koje se, između ostalog, odnose na dostavljanje informacija o činjenju zločina, umiješanost milicije u te zločine, pitanja zatočenja i postupanja sa zatočenicima, te na zakonske i administrativne mjere koje treba preduzeti protiv pripadnika MUP-a umiješanih u kriminalne aktivnosti); Prvostepena presuda, tom 2, par. 636 (u vezi sa pismom Đeriću); Prvostepena presuda, tom 2, par. 694 (u vezi sa svjedočenjem svjedoka Đokanovića da su on i Stanišić "bili jedini ljudi u Vladi RS koji su bili zainteresovani za rješavanje pitanja ratnih zločina"); Prvostepena presuda, tom 2, par. 698 (u vezi sa Stanišićevim uputstvima od 23. oktobra 1992. da se preduzmu mjere protiv nedisciplinovanog osoblja). V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 418-419, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 635-637, 640-641, 644-645, 647-648, 698.

zanemaruje da je Pretresno vijeće, imajući u vidu spis prvostepenog postupka, na kraju zaključilo sljedeće: (i) njegove naredbe u vezi s mjerama koje je trebalo preduzeti protiv pripadnika rezervnog sastava milicije nisu izvršene u mjeri u kojoj je to bilo moguće;²³²⁴ (ii) stavljanje nedisciplinovanih pripadnika milicije na raspolaganje VRS-u nije bilo dovoljno da Stanišić ispuni svoju obavezu da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo, s obzirom na činjenicu da je prebacivanje poznatih prestupnika iz rezervnog sastava milicije u vojsku u stvari dodatno omogućilo njihov daljnji kontakt s civilima;²³²⁵ (iii) Stanišić nije iskoristio ovlaštenja koja su mu na osnovu zakona stajala na raspolaganju da obezbijedi potpuno provođenje svojih naredbi u vezi sa zatočenjima, uprkos tome što je bio svjestan ograničenosti mjera koje su preduzete po njegovim naredbama;²³²⁶ (iv) time što nije smijenio pripadnike MUP-a RS koji su počinili zločine, Stanišić je prekršio svoju profesionalnu obavezu da zaštiti i sačuva civilno stanovništvo na područjima pod svojom kontrolom;²³²⁷ (v) iako je Stanišić imao mogućnost da istraži i kazni one "za koje je utvrđeno da su umiješani" u zločine, on je propustio da to učini kad je saznao za teška krivična djela kao što su protivpravno zatočenje, prisilno premještanje, okrutno postupanje ili lišavanja života;²³²⁸ i (vi) Stanišić nije preduzeo "dovoljne mjere" da stane u kraj zločinima i umjesto toga je "dozvolio snagama MUP-a RS pod [svojom] sveukupnom kontrolom da zajedno s drugim srpskim snagama umiješanim u činjenje zločina i dalje učestvuju u združenim operacijama u Opštinama".²³²⁹ S obzirom na te konstatacije, koje su potvrđene u žalbenom postupku,²³³⁰ Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti zaključak koji je donijelo Pretresno vijeće. Stoga se odbija Stanišićev argument da je Pretresno vijeće – ocjenjujući da li je on voljno preuzeo rizik – zanemarilo činjenicu da je on preduzeo više mjera za borbu protiv kriminala.²³³¹

696. Što se tiče dokaznih predmeta za koje Stanišić tvrdi da ih je Pretresno vijeće zanemarilo, a koji navodno pokazuju da je on učinio "sve što je mogao" da suzbije zločine,²³³² Žalbeno vijeće smatra da on nije ukazao ni na kakvu grešku. Stanišić je tek nabrojao dokazne

²³²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746.

²³²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 751.

²³²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753.

²³²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

²³²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 757. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 755.

²³²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759.

²³³⁰ V. gore, par. 240-255, 288, 300-305, 309-311.

²³³¹ Žalbeno vijeće još napominje da u s tim povezanoj argumentaciji o teretu dokazivanja Stanišić ne uspijeva ukazati na grešku. Žalbeno vijeće konstatuje da su s tim povezani argumenti očigledno nedovoljno razrađeni i stoga ih odbija.

²³³² V. gore, par. 674.

predmete, na većinu kojih se izričito upućuje u Prvostepenoj presudi,²³³³ ne objasnivši na koji način oni pokazuju neutemeljenost konstatacije Pretresnog vijeća. Stanišićev argument u vezi s tim se stoga odbija.

iii. Navodi o greškama u konstataciji da je Stanišić voljno preuzeo rizik da budu izvršene radnje u osnovi progona

697. Što se tiče Stanišićevog osporavanja konstatacije Pretresnog vijeća da je on voljno preuzeo rizik da bi u zatočeničkim centrima i u Opštinama mogla biti počinjena ubijanja,²³³⁴ Žalbena vijeće ima u vidu konstataciju Pretresnog vijeća da je tokom jula i avgusta 1992. Stanišić izdao više naredbi i uputstava u vezi sa zatočenjem.²³³⁵ Pretresno vijeće je uz to primijetilo da su na osnovu tih naredbi preduzete mjere, poput inspekcija izvršenih između 18. i 20. avgusta 1992., i izvještaja poslatih Stanišiću.²³³⁶ Međutim, Stanišić zanemaruje konstataciju Pretresnog vijeća da su njegove naredbe od 8., 10., 17. i 24. avgusta 1992. u vezi sa zatočenjima bile "izdate zbog pažnje međunarodne zajednice usmjerene na zatočeničke logore u BiH najkasnije u junu 1992.", i to kao "rezultat uputstva od 6. avgusta, koje je izdalo Predsjedništvo RS, kome je bilo stalo do toga kakvu će sliku o sebi ostaviti u očima svijeta".²³³⁷ Pretresno vijeće je još napomenulo da su se teški uslovi i zlostavljanje nastavili i na kraju je konstatovalo da "Stanišić nije iskoristio ovlaštenja koja su mu na osnovu zakona stajala na raspolaganju da obezbijedi potpuno provođenje tih naredbi, uprkos tome što je bio svjestan ograničenosti mjera koje su preduzete po njegovim naredbama".²³³⁸ S obzirom na te konstatacije, koje su potvrđene u žalbenom postupku,²³³⁹ Žalbena vijeće smatra da je

²³³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 510 (dokazni predmet P1013), 594 (dokazni predmet 1D49), 610 (dokazni predmet 1D61), 640 (dokazni predmet 1D58), 641 (dokazni predmet 1D59), 677 (dokazni predmet P847), 687 (dokazni predmet P855), 708 (dokazni predmet 1D94), 724 (dokazni predmet 1D62). V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 422, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D61, P792, P1252, P1323, P847, 1D94, 1D62, P553, P1013, P571, 1D58, 1D59, 1D49, P855.

²³³⁴ V. gore, par. 675.

²³³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 445 (u vezi sa Stanišićevom naredbom od 8. avgusta 1992.), 637 (u vezi sa Stanišićevim zahtjevom za dostavljanje informacija od 19. jula 1992.), 667 (u vezi sa Stanišićevom naredbom od 10. avgusta 1992.), 675 (u vezi sa Stanišićevom naredbom od 24. avgusta 1992.). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 664, 668, 748; gore, par. 281-290.

²³³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 673, 676, gdje se upućuje na dokazne predmete P165, 2D95, P972, Tomislava Kovača, 7. mart 2012., T. 27067-27068, Andriju Bjeloševića, 19. april 2011., T. 19809-19810. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 752.

²³³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 752. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 651-668.

²³³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 753. Žalbena vijeće uz to primjećuje i konstataciju Pretresnog vijeća da Stanišić nije preduzeo odlučne mjere u vezi sa, između ostalog, ubijanjima i nečovječnim postupanjem sa zatočenicima (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 757).

²³³⁹ V. gore, par. 281-290, 304.

Stanišić tek iskazao svoje neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća da je voljno preuzeo rizik, no pritom nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi donio takav zaključak.

698. Dalje, u prilog svom argumentu da je izdavao naredbe za suzbijanje teških krivičnih djela čim bi o tome bio obaviješten, Stanišić se poziva na paragraf 649 drugog toma Prvostepene presude.²³⁴⁰ U tom paragrafu, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze prema kojima je Stanišić, nakon što je u julu 1992. obaviješten "da kriminalne grupe (koje su često nosile uniforme MUP-a RS i vojske) čine teška krivična djela protiv svih građana, zatražio energičnu akciju SJB-ova i CSB-ova u borbi protiv aktivnosti te vrste, zajedno s vojskom".²³⁴¹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće kasnije konstatovalo da je Stanišić tokom jula i avgusta 1992. izdao više naredbi u vezi sa, između ostalog, "kriminalnim elementima u miliciji".²³⁴² Pretresno vijeće je konstatovalo da je kao odgovor na naredbe koje je izdao u julu 1992., Stanišić dobio informaciju da su "protiv 35 milicionera u SJB-u Vlasenica preduzete disciplinske mjere, a da je jedan broj milicionera u Doboju i u ARK-u preraspoređen u VRS".²³⁴³ Međutim, Pretresno vijeće je na kraju zaključilo da Stanišićevo stavljanje nedisciplinovanih pripadnika rezervnog sastava milicije na raspolaganje vojsci "nije bilo dovoljno da Stanišić ispuni svoju dužnost da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo",²³⁴⁴ što je potvrđeno u žalbenom postupku.²³⁴⁵ S obzirom na te konstatacije, Žalbeno vijeće nalazi da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da ustanovi da je on voljno preuzeo taj rizik i njegov argument se odbija.

699. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno protivpravno zatočenje kao radnja u osnovi,²³⁴⁶ Žalbeno vijeće napominje da je, u mjeri u kojoj se on poziva na svoje naredbe u vezi sa zahtjevom da mu se dostave informacije o uslovima zatočenja, zbog čega su osnovane komisije,²³⁴⁷ Žalbeno vijeće već odbilo njegove argumente²³⁴⁸ i stoga te naredbe na ovom mjestu više neće razmatrati.

²³⁴⁰ V. gore, par. 675.

²³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 649, gdje se upućuje na Gorana Mačara, 11. juli 2011., T. 23109, dokazni predmet P595, str. 7-8.

²³⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 748. V. gore, par. 697.

²³⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 749.

²³⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 751.

²³⁴⁵ V. gore, par. 309.

²³⁴⁶ V. gore, par. 677.

²³⁴⁷ V. gore, par. 677.

²³⁴⁸ V. gore, par. 697.

700. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje svjedoka Markovića da bi ustanovilo da je on znao za protivpravna zatočenja i da je voljno preuzeo rizik da bi ona mogla biti počinjena.²³⁴⁹ Žalbeno vijeće u vezi s tim napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da svjedok Marković, kao član komisije za razmjenu zarobljenika u MUP-u RS, nije bio obavezan da MUP-u RS podnosi izvještaje o svom radu u vezi s razmjenom zarobljenika²³⁵⁰ ali da je o tome sa Stanišićem dva puta razgovarao.²³⁵¹ Pretresno vijeće je uzelo u obzir da mu je Stanišić rekao da se "prema zatvorenicima ponaša u skladu sa Ženevskim konvencijama, pogotovo [da] se žene i djeca mala ne diraju i ne maltretiraju".²³⁵² S obzirom na ovo pominjanje žena i male djece u kontekstu razmjena zarobljenika,²³⁵³ Žalbeno vijeće smatra da to svjedočenje potkrepljuje konstataciju Pretresnog vijeća da je Stanišić znao za protivpravna zatočenja.²³⁵⁴ Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni i njegovi argumenti se odbijaju.

701. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno mučenje, okrutno postupanje i druga nehumana djela,²³⁵⁵ Žalbeno vijeće napominje da je taj njegov argument već odbilo drugdje u ovoj Presudi.²³⁵⁶

702. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićevo osporavanje konstatacije Pretresnog vijeća da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera.²³⁵⁷ Žalbeno vijeće napominje da se paragrafi Prvostepene presude na koje se Stanišić poziva ne odnose na mjere koje je on preduzeo protiv nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera.²³⁵⁸ Ti paragrafi se zapravo odnose na pljačkanje i prisvajanje

²³⁴⁹ V. gore, par. 677.

²³⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 616-617, gdje se upućuje na, između ostalog, Slobodana Markovića, 12. juli 2010., T. 12689-12690; dokazni predmet P2310, str. 10.

²³⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, fusnota 1612, gdje se upućuje na Slobodana Markovića, 12. juli 2010., T. 12640-12641, 12643, 12674, 12764.

²³⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 617, fusnota 1613, gdje se upućuje na Slobodana Markovića, 12. juli 2010., T. 12674-12675, 12690.

²³⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

²³⁵⁴ Žalbeno vijeće napominje i to da je Stanišić izjavio da je o uslovima zatočenja i o postupanju sa zatočenicima saznao od Komisije za razmjenu zarobljenika (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 620, gdje se upućuje na dokazni predmet P2308, str. 36-38. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 764).

²³⁵⁵ V. gore, par. 678.

²³⁵⁶ V. gore, par. 320-325, 697.

²³⁵⁷ V. gore, par. 676.

²³⁵⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 455, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 610, 635, 682, 746.

ili, uopštenije, na "druga teška krivična djela"²³⁵⁹ odnosno na "ratne zločine".²³⁶⁰ Budući da se konstatacije Pretresnog vijeća u tim paragrafima razmatraju drugdje u ovoj Presudi,²³⁶¹ Žalbena vijeće se njima ovdje neće baviti. Nadalje, što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće, s obzirom na njegove naredbe od 23. i 24. jula 1992., nije moglo konstatovati da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera, Žalbena vijeće napominje da je gore u tekstu već razmotrilo i odbilo njegove argumente u vezi s tim naredbama.²³⁶² U vezi sa Stanišićevim argumentom o civilnom aparatu za provođenje zakona, Žalbena vijeće podsjeća na svoje ranije konstatacije da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao konstatovati da civilni aparat za provođenje zakona nije funkcionisao nepristrasno.²³⁶³

703. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno pljačkanje, prisvajanje i otimanje pokretne i nepokretne imovine,²³⁶⁴ Žalbena vijeće primjećuje da Stanišić nije potkrijepio svoju tvrdnju da je "MUP [RS] u roku od nekoliko sedmica preduzeo pozitivne mjere"²³⁶⁵ nakon što je na kolegijumu od 11. jula 1992. podnesen izvještaj u vezi s pljačkanjem. Međutim, Žalbena vijeće ima u vidu konstataciju Pretresnog vijeća da je nakon kolegijuma od 11. jula 1992. Stanišić izdao više naredbi, uključujući i one u vezi s upletenošću milicije u kriminalne aktivnosti. Te naredbe razmotrene su gore u tekstu i Stanišićev argument u vezi s njima već je odbijen.²³⁶⁶

²³⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 635. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 610, 746.

²³⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 682.

²³⁶¹ V. gore, par. 320-325 (u vezi sa Prvostepenom presudom, tom 2, par. 682), 695 (u vezi s Prvostepenom presudom, tom 2, par. 635); dolje, par. 704 (u vezi s Prvostepenom presudom, tom 2, par. 610, 746).

²³⁶² V. gore, par. 695-696.

²³⁶³ V. gore, par. 277-280.

²³⁶⁴ V. gore, par. 679.

²³⁶⁵ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 471, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 631, fusnota 1653, dokazni predmet P160. Žalbena vijeće napominje da Stanišić upućuje samo na dokazni predmet P160, zapisnik sa kolegijuma od 11. jula 1992., na kojem je podnesen izvještaj s tim u vezi. Žalbena vijeće uz to primjećuje da Stanišić govori o "pljačkanj[u] koje vrši vojska". Međutim, svjedok Planojević je na sastanku izjavio da u tome učestvuje i policija. V. dokazni predmet P160, str. 17, u kojem stoji da je on izjavio da se "pljačke [...] vrše najčešće u takozvanim čišćenjima teritorije, kojom prilikom krađu i paravojne i vojne formacije i milicija". V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 630, gdje je Pretresno vijeće primijetilo da je Stanišić na kolegijumu od 11. jula 1992. izjavio kako je potrebno "da sprečavamo kriminalne radnje, ne samo građana, nego i vojnika i starješina vojske, aktivne i rezervne milicije i pripadnika organa za unutrašnje poslove i njihovih starješina za koje se utvrdi da su učinili krivična djela bilo koje vrste").

²³⁶⁶ V. gore, par. 695.

704. Dalje, Stanišić je u pravu kad kaže da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "[v]eć 15. aprila 1992. godine, Stanišić svojim potčinjenima izdao naređenje za suzbijanje pljačkanja i prisvajanja imovine".²³⁶⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić bio dužan da disciplinski kazni i smijeni pripadnike MUP-a RS koji su počinili zločine.²³⁶⁸ Pretresno vijeće je dalje ustanovilo da je Stanišić pokrenuo postupke u vezi s krađama i zaključilo da to pokazuje koliko je on bio u mogućnosti da "kao najviša vlast istra[žuje] i ka[žnjava]".²³⁶⁹ Stanišić, međutim, zanemaruje konstataciju Pretresnog vijeća, potvrđenu u žalbenom postupku,²³⁷⁰ da on "nije preduzeo dovoljne mjere da stane u kraj" zločinima.²³⁷¹ Osim što je iskazao svoje neslaganje, on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti takav zaključak. Shodno tome, njegov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno pljačkanje, prisvajanje i otimanje imovine, kao i druge slične radnje u osnovi progona, nije utemeljen.

705. Žalbeno vijeće će se sada osvrnuti na Stanišićeve argumente u vezi s konstatacijom Pretresnog vijeća o bezobzirnom uništavanju ili nanošenju štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi.²³⁷² U mjeri u kojoj on tvrdi da Pretresno vijeće nije objasnilo na osnovu čega je zaključilo da su te radnje u osnovi progona njemu bile predvidive,²³⁷³ Žalbeno vijeće napominje da je drugdje u ovoj Presudi već razmotrilo pitanje da li je Pretresno vijeće iznijelo dovoljno obrazloženje za svoje konstatacije u vezi s predvidivosti radnji u osnovi progona, uključujući bezobzirno uništavanje i nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi.²³⁷⁴ U mjeri u kojoj Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije obrazložilo svoj zaključak da je on voljno preuzeo rizik da bi moglo biti počinjeno bezobzirno uništavanje i nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi,²³⁷⁵ Žalbeno vijeće podsjeća na ono što je već reklo gore u tekstu, odnosno da se zaključak da je optuženi "voljno preuzeo rizik" može izvesti iz činjenice da je optuženi bio svjestan da je takvo krivično djelo

²³⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 746. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 610.

²³⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 754.

²³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 755. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 754. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 698-706. Žalbeno vijeće uz to ima u vidu konstataciju Pretresnog vijeća da se Stanišić usredsredio na zločine počinjene protiv Srba (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 758).

²³⁷⁰ V. gore, par. 312.

²³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 759. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 698-708.

²³⁷² V. gore, par. 680.

²³⁷³ V. gore, par. 680.

²³⁷⁴ V. gore, par. 628. Žalbeno vijeće napominje da se o pitanju u kojoj su mjeri konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s predvidivosti razumne, raspravlja u prethodnom dijelu ovog poglavlja (v. gore, par. 647-671).

moguća posljedica udruženog zločinačkog poduhvata, ali je ipak odlučio da se priključi tom poduhvatu ili da nastavi da u njemu učestvuje.²³⁷⁶ Žalbeno vijeće podsjeća i na to da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini.²³⁷⁷ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi da bi u okviru progona moglo biti počinjeno bezobzirno uništavanje i nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi.²³⁷⁸ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stanišić učestvovao u UZP-u i da je nastavio da u njemu učestvuje do kraja 1992.²³⁷⁹ Po shvatanju Žalbenog vijeća, to je osnova na kojoj je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stanišić voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena ta krivična djela. Stanišić stoga nije pokazao nikakvu grešku.

706. Što se tiče Stanišićevog argumenta da - s obzirom na naredbe koje je izdavao u vezi sa sprečavanjem krivičnih djela, uključujući i ova konkretna djela²³⁸⁰ - Pretresno vijeće nije moglo konstatovati da je on voljno preuzeo rizik da bi u okviru progona moglo biti počinjeno bezobzirno uništavanje i nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, Stanišić tek nabraja dokazne predmete, od kojih je neke Pretresno vijeće izričito razmotrilo,²³⁸¹ ali ne objašnjava zašto zbog tih dokaznih predmeta konstatacija Pretresnog vijeća nije utemeljena. Shodno tome, Žalbeno vijeće taj argument obija. Štaviše, Žalbeno vijeće napominje da se naredbe na koje se poziva Stanišić ne odnose na uništavanje ili nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi,²³⁸² i da on nije pokazao zašto su one relevantne za dotičnu konstataciju Pretresnog vijeća.

²³⁷⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 473-474.

²³⁷⁶ V. gore, par. 688.

²³⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškovski i Tarčulovski*, par. 67; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38.

²³⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 778-779.

²³⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 769-770. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 801, 804, 806, 809-810, 813, 815, 818-819, 822, 824, 827-828, 831, 833, 836-837, 840-841, 844, 846, 849, 851, 854-855, 858, 860, 863, 865, 868, 870, 873-874, 877-878, 881-882, 885.

²³⁸⁰ V. gore, par. 680.

²³⁸¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 74 (dokazni predmet 1D84), 610 (dokazni predmeti 1D61, 1D634).

²³⁸² V. dokazni predmeti P792 (naredba od 15. aprila 1992., koju je Stanišić izdao u vezi s prisvajanjem materijalno-tehničkih sredstava VRS); P1252 (naredba od 17. aprila 1992., koju je Stanišić izdao u vezi s prisvajanjem privatne imovine); P1323 (naredba od 19. aprila 1992., koju je Mandić, zamjenik ministra unutrašnjih poslova, izdao u vezi s potrebom da se uspostave patrole u Sarajevu, s obzirom na porast terorizma, nasilja i krađa); 1D61 (naredba od 15. aprila 1992., koju je Stanišić izdao u vezi s identifikacijom i mjerama koje treba preduzeti protiv osoba umiješanih u pljačkanje, prisvajanje i druga krivična djela protiv imovine); 1D84 (uputstva od 5. juna 1992., koja je potpisao svjedok Planojević, tadašnji pomoćnik ministra za suzbijanje i otkrivanje kriminaliteta, u vezi s mjerama koje treba preduzeti protiv počinitelja imovinskih krivičnih djela i ratnih zločina);

c. Zaključak

707. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on voljno preuzeo rizik da budu počinjena krivična djela koja su osnova za osuđujuće presude koje su mu izrečene po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

(iv) Zaključak

708. Žalbeno vijeće je ustanovilo da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo time što nije iznijelo obrazloženo mišljenje za svoju konstataciju da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela po tačkama 3 do 8, kao i za konstataciju da je Stanišić mogao da predvidi radnje u osnovi progona za koja se tereti po tački 1 (osim prisilnog premještanja i deportacije).²³⁸³ Žalbeno vijeće je dalje ustanovilo da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je konstatovalo da je Stanišić mogao da predvidi krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a²³⁸⁴ i da je on voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena.²³⁸⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće djelimično odbija Stanišićevu prvu žalbenu osnovu, odbija desetu žalbenu osnovu i djelimično odbija jedanaestu žalbenu osnovu.

E. Navodi o greškama u Župljaninovom učešću u UZP-u1. Uvod

709. Župljanin je postao načelnik CSB-a u Banjoj Luci 6. maja 1991., i bio je član Kriznog štaba ARK-a najkasnije od 5. maja 1992. do jula 1992. godine.²³⁸⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin odgovoran za krivična djela počinjena u Opštinama ARK-a. Konkretno, osuđen je na osnovu člana 7(1) Statuta za počinjenje, putem učešća u UZP-u, krivičnih djela progona i istrebljenja kao zločina protiv čovječnosti i krivičnih djela ubistva i mučenja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.²³⁸⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin odgovoran, ali mu nije, na osnovu načela koja se tiču kumulativnih osuđujućih presuda, izreklo osudu za počinjenje, putem učešća u UZP-u, krivičnih djela: ubistva, mučenja, nehumanih djela, deportacije i nehumanih djela

1D634 (nepotpisana naredba od 16. januara 1992., koju je ministar unutrašnjih poslova izdao u vezi s pojačanim mjerama zaštite).

²³⁸³ V. gore, par. 634.

²³⁸⁴ V. gore, par. 671.

²³⁸⁵ V. gore, par. 707.

²³⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 542-543, 558. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 2.

²³⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869, 956.

(prisilno premještanje) kao zločina protiv čovječnosti i okrutnog postupanja kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.²³⁸⁸

710. U odjeljku Prvostepene presude posvećenom Župljaninovoj odgovornosti, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze u vezi s njegovom "ulog[om] i ovlaštenj[ima]",²³⁸⁹ "izvori[ma] iz kojih je [...] crpio saznanja",²³⁹⁰ i "ponašanj[u] [...] koje je, prema navodima iz Optužnice, bilo u cilju provođenja UZP-a".²³⁹¹ Zatim je pod naslovom "Zaključci o učešću Stojana Župljanina u UZP-u",²³⁹² Pretresno vijeće iznijelo zaključke o njegovim "dužnostima, ovlaštenjima i nadležnostima",²³⁹³ iza čega slijede "Zaključci o Župljaninovom doprinosu UZP-u".²³⁹⁴ Drugopomenuti odjeljak sadrži zaključke Pretresnog vijeća o Župljaninovom značajnom doprinosu UZP-u,²³⁹⁵ o njegovoj namjeri po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata,²³⁹⁶ o njegovom učešću u UZP-u²³⁹⁷ i o njegovoj odgovornosti "u kontekstu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata".²³⁹⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da u odjeljku Prvostepene presude posvećenom zaključcima o Župljaninovoj odgovornosti, to jest u odjeljku naslovljenom "Zaključci o učešću Stojana Župljanina u UZP-u",²³⁹⁹ Pretresno vijeće nije navelo unakrsne reference na svoje ranije konstatacije ili na dokazne predmete u spisu.²⁴⁰⁰ Takav pristup Pretresnog vijeća vrijedan je žaljenja jer je samim tim potraga za konstatacijama i analizama na kojima počivaju izvedeni zaključci postala nepotrebno zamršena.

711. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴⁰¹ On takođe iznosi niz drugih pravnih i činjeničnih argumenata kojima osporava konstatacije Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za krivična

²³⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869, 956.

²³⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, str. 110. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 348-368.

²³⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, str. 119. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 369-374.

²³⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, str. 121. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 375-488.

²³⁹² Prvostepena presuda, tom 2, str. 167. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 448-530.

²³⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, str. 167. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 488-493.

²³⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, str. 168. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 494-530.

²³⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

²³⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519-520.

²³⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

²³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 521. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

²³⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 448-530.

²⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 448-530. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 490, 494, 516-517, 526, fusnota 1371-1375.

²⁴⁰¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 8-181 (podosnove (A) do (E) i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove). U podosnovi (F) svoje prve žalbene osnove, Župljanin takođe iznosi argumente u vezi sa zajedničkom zločinačkom namjerom (v. Župljaninov žalbeni podnesak,

djela po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata,²⁴⁰² uključujući i argumente kojima osporava konstatacije Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za krivično djelo istrebljenja.²⁴⁰³ Žalbena vijeće će redom razmotriti njegovu argumentaciju.

2. Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovom odgovornošću po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (podosnove (A) do (E) i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)

(a) Uvod

712. U odjeljku Prvostepene presude posvećenom zaključcima o Župljaninovoj odgovornosti po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin bio učesnik u UZP-u počev najkasnije od aprila 1992. pa sve do kraja 1992. i da je, putem učešća u UZP-u, odgovoran za činjenje krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a kao zločine protiv čovječnosti, to jest za deportaciju, druga nehumana djela (prisilno premještanje) i progon, počinjen putem deportacije i prisilnog premještanja kao radnji u osnovi.²⁴⁰⁴

713. Kada je riječ o Župljaninovom doprinosu UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo:

da je Stojan Župljanin, počev od 1. aprila 1992. pa sve do kraja te godine, naređivao i koordinisao razoružavanje nesrpskog stanovništva u Opštinama ARK-a. Formirao je Specijalni odred milicije CSB-a Banja Luka, jedinicu koju je koristio kao pomoć drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a. Bio je potpuno svjestan protivpravnog hapšenja nesrba i njihovog prisilnog uklanjanja i učestvovao je u tome. Propustio je da pokrene krivične istrage i da disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima, čime je stvorio atmosferu nekažnjivosti koja je dodatno pospješila činjenje zločina nad nesrbima. Propustio je da zaštiti nesrpsko stanovništvo čak i nakon što je ono od njega tražilo zaštitu, čime je pojačao njihov osjećaj nesigurnosti i u velikoj mjeri doprinio njihovim bijegu iz Opština ARK-a. Stoga je Stojan Župljanin, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, značajno doprinio zajedničkom cilju trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države.²⁴⁰⁵

714. Kada je u pitanju Župljaninova namjera po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je izjavilo da je:

par. 15-16, 27-33, 35, 37, 39). Žalbena vijeće podsjeća da je Župljaninove argumente u vezi s tim pitanjem već proučilo i odbacilo (v. gore, par. 67-71).

²⁴⁰² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 182-242 (Župljaninova druga i treća žalbena osnova).

²⁴⁰³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-242 (Župljaninova treća žalbena osnova).

²⁴⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869.

²⁴⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

prije svega uzelo u obzir Župljaninovu ulogu u blokadi Banje Luke; njegove veze sa SDS-om, koje se vide iz bezrezervne podrške koju su čelnici SDS-a u ARK-u izrazili prilikom njegovog imenovanja za načelnika SDS-a i iz njegove interakcije s drugim članovima SDS-a; činjenicu da je prisustvovao sjednici Glavnog odbora SDS-a održanoj 14. februara 1992. u hotelu "Holiday Inn" u Sarajevu; kao i njegov doprinos provođenju politike SDS-a u Banjoj Luci i drugim opštinama u sastavu ARK-a. Pretresno vijeće je u obzir uzelo i Župljaninov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo, zajedno s činjenicama da je u sastav odreda [SOM-a CSB-Banja Luka] uvrstio pripadnike SOS-a i da nije preduzimao ništa u vezi sa zločinima koje je ta jedinica počinila, kao i s njegovim izjavama i radnjama koje je preduzeo u odgovor na zahtjev za zaštitu koji su mu uputili Muslimani iz Banje Luke. U tom kontekstu, Pretresno vijeće smatra da Župljanin jeste izdavao naređenja da se zaštiti nesrpsko stanovništvo i da je podnio nekoliko krivičnih prijava za zločine koji su počinjeni nad nesrbima. Međutim, iako je i dalje primao informacije o tome da se zločini, uključujući protivpravno zatočenje, čine u velikim razmjerama, on nije preduzeo korake kako bi osigurao da ta naređenja zaista budu izvršena. Vijeće je takođe uzelo u obzir da Župljanin jeste preduzeo uspješnu akciju protiv grupe "Miće", čiji su pripadnici počinili zločine nad nesrbima u Tesliću, ali, nakon što je razmotrilo sve slučajeve u kojima je Župljanin zanemario svoju dužnost da zaštiti nesrpsko stanovništvo, Pretresno vijeće smatra da je on tu akciju protiv grupe "Miće" preduzeo samo zato što je ova grupa postala smetnja za srpske opštinske vlasti. Na osnovu tih dokaza, Pretresno vijeće konstatuje da je Župljaninov propust da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo činilo dio odluke da se to stanovništvo diskriminiše i natjera na odlazak iz Opština ARK-a, te da nije bio samo posljedica pukog [nehata]. Što se tiče protivpravnih hapšenja, dokazi jasno pokazuju da je Župljanin bio upoznat s hapšenjima, kao i s tim da su ona bila protivpravna, te da je uprkos tome aktivno doprinio toj operaciji. Formiranjem tobožnje komisije i pružanjem lažnih informacija pravosudnim organima, on je nastojao, a u tom nastojanju je i uspio, da zaštiti svoje potčinjene od krivičnog gonjenja za ubistvo, protivpravna hapšenja, pljačkanje i okrutno postupanje prema zarobljenim nesrbima, čime je stvorio atmosferu nekažnjivosti koja je podsticala na činjenje zločina nad nesrbima i dovela do toga da nesrbi odluče da napuste Opštine ARK-a. Pretresno vijeće smatra da su svi gorenavedeni Župljaninovi postupci bili dobrovoljni.²⁴⁰⁶

Na osnovu toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da:

Župljaninova djela i propusti pokazuju van razumne sumnje da je on, zajedno s drugim učesnicima UZP-a, namjeravao da ostvari trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države putem činjenja [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a] nad Muslimanima i Hrvatima u Opštinama ARK-a.²⁴⁰⁷

715. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu i činjeničnu grešku kada je zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u i da je imao namjeru da radi na ostvarenju UZP-a.²⁴⁰⁸ Kako bi potkrijepio svoju tvrdnju, Župljanin navodi niz grešaka koje je Pretresno vijeće načinilo kada se

²⁴⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

oslonilo na sljedeće činioce: (i) njegov propust da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene i zaštititi nesrpsko stanovništvo;²⁴⁰⁹ (ii) njegova saznanja o i ulogu u protivpravnim hapšenjima i zatočenjima nesrba u opštinama ARK-a;²⁴¹⁰ i (iii) njegove druge pozitivne radnje, naročito njegovo prisustvovanje sjednici Glavnog odbora SDS-a u hotelu "Holiday Inn" u Sarajevu 14. februara 1992. (dalje u tekstu: sjednica u "Holiday Innu"), njegovu ulogu u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a i u blokadi Banje Luke, kao i njegove bliske veze s političkim čelnicima SDS-a.²⁴¹¹ Pored toga, Župljanin tvrdi da, čak i pod pretpostavkom da nije načinjena greška prilikom ocjene tih faktora, Pretresno vijeće jeste pogriješilo kada je na temelju tih faktora zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u²⁴¹² i da je imao namjeru da radi na ostvarenju UZP-a.²⁴¹³

716. U svom odgovoru, tužilaštvo navodi da Župljanin nije pokazao postojanje bilo kakve greške u rezonovanju Pretresnog vijeća prilikom izvođenja zaključka o njegovom hotimičnom učešću u zajedničkom zločinačkom cilju da se nesrbi prisilno i trajno uklone iz BiH, te da njegove argumente treba odbaciti.²⁴¹⁴

717. Žalbeno vijeće će redom razmotriti Župljaninova osporavanja.²⁴¹⁵

(b) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninov propust da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene i zaštititi nesrpsko stanovništvo

718. Prilikom ocjenjivanja Župljaninovog doprinosa UZP-u, Pretresno vijeće je, pored njegovih pozitivnih radnji, uzelo u obzir i Župljaninova nečinjenja, i to: (i) propust da pokrene krivične

²⁴⁰⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 7-11.

²⁴⁰⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 55-111, 127-135, 139-151, 155-156, 162-177.

²⁴¹⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 112-125. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 153, 161.

²⁴¹¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139, 152, 154-155, 157-160.

²⁴¹² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 126, 136.

²⁴¹³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12-13, 17-25, 31-32, 35-39, 40-53, 102-104, 155-156, 178-179.

²⁴¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 4-137.

²⁴¹⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da se faktori na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin u značajnoj mjeri doprinio UZP-u i da je imao namjeru da radi na ostvarenju UZP-a u velikoj mjeri međusobno preklapaju (up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518 s Prvostepena presuda, tom 2, par. 519). Shodno tome, brojni Župljaninovi argumenti, kojima se osporavaju konstatacije Pretresnog vijeća i/ili to što se Pretresno vijeće oslonilo na te faktore, odnose se istovremeno i na njegov doprinos i na njegovu namjeru. Žalbeno vijeće će se stoga najprije baviti njegovim argumentima kojima osporava faktore u osnovi zaključaka i time da se Pretresno vijeće na te faktore oslonilo, kako u kontekstu njegovog doprinosa, tako i u kontekstu njegove namjere. Žalbeno vijeće će potom razmotriti njegovu opštu argumentaciju prema kojoj, čak i ako nema greške u ocjenjivanju faktora na kojima se zaključci temelje, Pretresno vijeće jeste

istrage;²⁴¹⁶ (ii) propust da disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima;²⁴¹⁷ i (iii) propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo, čak i nakon što su ga molili da ih zaštiti.²⁴¹⁸ Pored toga, kad je konstatovalo da je Župljanin namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenicu da on nije ništa preduzeo u vezi sa zločinima koje je počinio SOM CSB-a Banja Luka, kao i na njegov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo.²⁴¹⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je istaklo da, uprkos tome što je i dalje primao informacije o tome da se čine zločini, Župljanin nije preduzeo korake kako bi osigurao da se njegova naređenja o zaštiti nesrpskog stanovništva zaista izvršavaju.²⁴²⁰ Pretresno vijeće je konkretno konstatovalo da je Župljanin: (i) izdavao naređenja da se zaštiti nesrpsko stanovništvo i da je podnio krivične prijave za neke zločine nad nesrbima,²⁴²¹ ali da nije preduzimao korake kako bi obezbijedio da se takva naređenja izvršavaju,²⁴²² premda je i dalje primao informacije o tome da se zločini, uključujući protivpravno zatočenje, čine u velikim razmjerama,²⁴²³ i (ii) da jeste preduzeo uspješnu akciju protiv grupe "Miće", koja je počinila zločine nad nesrbima u Tesliću, ali da je tu akciju preduzeo samo zato što je grupa "Miće" postala smetnja za srpske opštinske vlasti.²⁴²⁴ Najzad, Pretresno vijeće se pozvalo na činjenicu da je Župljanin formirao "tobožnj[u] komisij[u]" i da je obmanjivao pravosudne organe lažnim informacijama.²⁴²⁵

pogriješilo kada na je na osnovu tih faktora zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u i da je imao namjeru da radi na ostvarenju UZP-a.

²⁴¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 499, 506-510, 513. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 415-440, 457-482.

²⁴¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 501-505, 510, 515. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 438-440, 483-488. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 384-398, 405-406, 415-440, 506-512.

²⁴¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-509, 513-514. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-456.

²⁴¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁴²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-513, 515. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 407-440, 415-449, 453-464.

²⁴²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 510. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 357, 432-437.

²⁴²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 510, 514. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 457-464.

²⁴²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-513. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 407-440.

²⁴²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 453-454. Prema riječima Pretresnog vijeća, Župljaninov propust da zaštiti muslimansko i hrvatsko stanovništvo činio je dio odluke da se to stanovništvo diskriminiše i natjera na odlazak iz Opština ARK-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 519).

²⁴²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. Prema riječima Pretresnog vijeća, postupajući na taj način Župljanin je "nastojao, a u tom nastojanju je i uspio, da zaštiti svoje potčinjene od krivičnog gonjenja za ubistvo, protivpravna hapšenja, pljačkanje i okrutno postupanje prema zarobljenim

719. Kako bi potkrijepilo svoj zaključak da Župljanin nije disciplinski kaznio svoje potčinjene koji su počinili zločine nad nesrbima, Pretresno vijeće se oslonilo na konstatacije iznesene u drugim dijelovima Prvostepene presude, a prema kojima: (i) on nije učinio ništa da obuzda ponašanje pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka i da ih efikasno disciplinski kazni, uprkos svojim obimnim saznanjima o zločinima koje su oni počinili;²⁴²⁶ (ii) nikad nije pokušao da smijeni Simu Drljaču, načelnika SJB-a Prijedor (dalje u tekstu: Drljača), iz Prijedora, uprkos tome što je znao za zvjerstva koja su počinjena u zatočeničkim logorima u opštini Prijedor i što ga je svjedok Radulović upozoravao na Drljaču;²⁴²⁷ i (iii) propustio je da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i umiješanost radnika milicije, uprkos tome što je imao saznanja o zločinima nad nesrbima, a pogotovo o njihovom protivpravnom zatočenju.²⁴²⁸

720. Prilikom izvođenja zaključaka o tome da Župljanin nije pokrenuo krivične istrage, Pretresno vijeće se oslonilo na svoje konstatacije da je on: (i) propustio da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i učešće svojih radnika milicije u tome;²⁴²⁹ (ii) nije učinio ništa da obuzda ponašanje pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka i da protiv njih provede efikasnu istragu;²⁴³⁰ i (iii) propustio da osigura da pripadnici njegove milicije propisno provedu istrage o krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima u Opštinama ARK-a, uprkos tome što je posjedovao obimna saznanja o zločinima koje su nad nesrbima u ARK-u činile srpske snage.²⁴³¹

721. Na osnovu gore navedenih konstatacija, Pretresno vijeće je takođe došlo do zaključka da Župljanin nije učinio ništa kako bi umirio i zaštitio nesrpsko stanovništvo,²⁴³² čak i nakon što ga je ono molilo za zaštitu, osim što je izdavao isprazna i uopštena naređenja kojima je podsticao

nesrbima, čime je stvorio atmosferu nekažnjivosti koja je podsticala na činjenje zločina nad nesrbima" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 519). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 516-517. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 446-447, 465-482.

²⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504-505. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 501-503. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 384-398, 405-406, 438-440, 483-488.

²⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 420-424.

²⁴²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-509. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 415-440.

²⁴²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510-511. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-507. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 432-437.

²⁴³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504-505. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 501-503. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 384-398, 405-406, 438-440, 483-488.

²⁴³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 513. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-509. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 415-440.

²⁴³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 451-452. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 513-514.

pripadnike SJB-ova u ARK-u da se pridržavaju zakona, a kojima namjera nije bila da stvarno budu sprovedena u djelo.²⁴³³

722. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da on nije pokrenuo krivične istrage, disciplinski kaznio svoje potčinjene ni zaštitio nesrpsko stanovništvo i kada se na te konstatacije oslonilo da bi ga osudilo po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴³⁴ Konkretno, Župljanin navodi da je Pretresno vijeće: (i) pogriješilo u pogledu pravnog standarda za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem nečinjenja;²⁴³⁵ (ii) nije donijelo potrebne konstatacije u vezi s njegovim nečinjenjem kada su u pitanju prepotčinjeni pripadnici milicije ili drugi pripadnici milicije koji nisu bili pod njegovom kontrolom;²⁴³⁶ (iii) nije ustanovilo da je Župljanin postupao znajući svoje dužnosti;²⁴³⁷ (iv) pogriješilo kada je konstatovalo da Župljanin nije pokrenuo istrage i disciplinski kaznio pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka;²⁴³⁸ i (v) pogriješilo kada je konstatovalo da Župljanin nije zaštitio nesrpsko stanovništvo jer je izdavao uopštena i isprazna naređenja, za koja nije iskreno namjeravao da budu izvršena.²⁴³⁹

723. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće valjano primijenilo pravne standarde za udruženi zločinački poduhvat i da nije pogriješilo kada je tokom prvostepenog suđenja odbacilo Župljaninov argument u vezi s pitanjem prepotčinjavanja pripadnika milicije vojsci.²⁴⁴⁰

(i) Navodi o greškama u vezi s pravnim standardom za doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu putem nečinjenja (dio podosnove (A), podosnova (B) i dio podosnove (C) Župljaninove prve žalbene osnove)

a. Argumenti strana

724. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada se oslonilo na njegove propuste kako bi mu izreklo osuđujuću presudu po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog

²⁴³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 441-456. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-449.

²⁴³⁴ V., u opštem smislu, Župljaninov žalbeni podnesak, par. 30, 55-57, 60-125, 127, 130-134, 139-154.

²⁴³⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 70, 107-111, 127, 130-134.

²⁴³⁶ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 30, 55-57, 60-101.

²⁴³⁷ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 102-104.

²⁴³⁸ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 112-125.

²⁴³⁹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139-154.

²⁴⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 33-76.

poduhvata, budući da nije primijenilo odgovarajući pravni standard za nečinjenje.²⁴⁴¹ Konkretno, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće, da bi se moglo osloniti na njegova nečinjenja u ocjenjivanju njegovog doprinosa i namjere po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, bilo dužno da utvrdi da su zadovoljeni minimalni uslovi za nečinjenje, i to: (i) postojanje zakonske obaveze; (ii) sposobnost da se obaveza ispuni; (iii) znanje o obavezi i sposobnost da se djeluje; i (iv) propust da se obaveza ispuni.²⁴⁴²

725. Kada je riječ o njegovoj zakonskoj obavezi da djeluje, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se pozvalo na član 10 Ustava RS i na član 42 ZUP-a, budući da oslanjanje na neispunjavanje dužnosti po domaćem zakonodavstvu predstavlja "radikalno i nečuveno proširenje odgovornosti za nečinjenje u međunarodnom krivičnom pravu".²⁴⁴³

²⁴⁴¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 70, 107-111, 127, 130-134. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 165. Župljanin tvrdi da ta greška Pretresnog vijeća čini nepouzdanim konstatacije Pretresnog vijeća o *actus reus* i *mens rea* za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata pa se time obesnažuje osuđujuća presuda koja mu je izrečena za sva krivična djela počinjena po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 111, 128).

²⁴⁴² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 70, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 175; Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 274; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 334. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 71. V. također Župljaninova replika, par. 42, 46; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 165, 167.

²⁴⁴³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 107, 109-110. V. Župljaninova replika, par. 47., žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 207-208. U prilog svoje tvrdnje Župljanin navodi sljedeće: (i) krivična zabrana određenih radnji ili ponašanja ne podrazumijeva opštu obavezu da se kažnjivo postupanje spriječi (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 107. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 110); (ii) pozvavši se na zakonske obaveze koje proizlaze iz domaćeg zakonodavstva, Pretresno vijeće je prekoračilo nadležnosti Međunarodnog suda predviđene članovima 2 do 5 Statuta, u kojima se nadležnost Međunarodnog suda ograničava na krivična djela po međunarodnom krivičnom pravu (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 110); i (iii) pozivanje Pretresnog vijeća na obavezu da se zaštiti "čitavo civilno stanovništvo" suprotno je sudskoj praksi Žalbenog vijeća, koja usko definiše obaveze iz kojih proističe krivična odgovornost po međunarodnom krivičnom pravu (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 110). U vezi sa svojim argumentom po kojem krivična zabrana određenih radnji ili postupaka ne podrazumijeva opštu obavezu da se kažnjivo postupanje spriječi, Župljanin ističe da, prema domaćem zakonodavstvu, čak i kada obaveza da se spriječe određene vrste nanošenja štete dovodi do formalnog kršenja zakona, ni u tom slučaju nije predviđena krivična odgovornost za relevantno kažnjivo postupanje (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 107). Pored toga, on tvrdi da ne postoji nikakvo opšte pravno načelo u prilog stava da je pripadnik milicije koji povrijedi svoje obaveze odgovoran za krivično djelo koje je, uslijed njegovog kršenja obaveza, bilo olakšano ili omogućeno (Župljaninova replika, par. 48). Kada je riječ o njegovom argumentu da su u međunarodnom pravu obaveze iz kojih proističe odgovornost usko definisane, Župljanin ističe da je Žalbeno vijeće do sada priznalo samo dvije zakonske obaveze da se djeluje iz kojih može da proistekne krivična odgovornost, i to odgovornost nadređenog i propust da se ispune obaveze prema ratnim zarobljenicima predviđene Ženevskim konvencijama, te da nijedna druga obaveza nije

726. Kada je u pitanju njegova sposobnost ili mogućnost da djeluje, Župljanin tvrdi da *actus reus* počinjenja nečinjenjem zahtijeva da je optuženi u najmanju ruku vršio "konkretan uticaj" na njemu potčinjene fizičke izvršioce²⁴⁴⁴ i da taj prag valja, *mutatis mutandis*, primijeniti na sve oblike počinjenja, uključujući i počinjenje putem udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴⁴⁵ Pored toga, Župljanin tvrdi da se Pretresno vijeće upustilo u ocjenu njegovih propusta, a da prethodno nije utvrdilo da li je Župljanin imao nadležnost nad počinocima u svakom pojedinačnom slučaju.²⁴⁴⁶ On tvrdi da se Pretresno vijeće nije postaralo da izvede "pojedinačne zaključke" kako bi utvrdilo u

priznata kao osnov za krivičnu odgovornost (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 108, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 39; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 663; Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 70-71, 73). Najzad, Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije navelo razloge zbog kojih je proširilo okvire odgovornosti za nečinjenje, što je njemu otežalo korištenje prava na žalbu (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 110).

²⁴⁴⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 130, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 41. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 127, 131-134, 137. On ističe da je to viši nivo kontrole ili uticaja nego onaj potreban za odgovornost nadređenog ili pomaganje i podržavanje putem nečinjenja (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 130, 133, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 41; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 664; Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 156). Župljanin dodaje da je, prema sudskoj praksi za pomaganje i podržavanje nečinjenjem, neophodno utvrditi da je optuženi "mogao da nešto uradi, ali to nije uradio" i da ista logika mora da se primijeni i kada se nečinjenjem doprinosi UZP-u (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 70, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 82, 99). V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 137.

²⁴⁴⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 131, gdje se upućuje na Odluku o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Milutinović i drugi* od 21. maja 2003., par. 20, 31. Župljanin se oslanja na izjave Žalbenog vijeća u toj odluci, prema kojima je udruženi zločinački poduhvat oblik počinjenja prema članu 7(1) Statuta (Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 187, u kojoj se upućuje na Odluku o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Milutinović i drugi* od 21. maja 2003., par. 20, 31). Župljanin tvrdi da je "položaj vlasti optuženog [...] relevantan za utvrđivanje *actus reus*" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 132, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 101-103), naročito kada je u pitanju nečinjenje, kako bi se spriječila situacija u kojoj bi svaki propust da se spriječe krivična djela mogao da se smatra dovoljnim za utvrđivanje objektivnog obilježja udruženog zločinačkog poduhvata (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 132, gdje se poziva na Odluku o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Milutinović i drugi* od 21. maja 2003., par. 25-26. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 208).

²⁴⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 73. S tim u vezi, on ističe da je Pretresno vijeće ocijenilo "svako njegovo nedjelovanje, svako njegovo nepotpuno izvršavanje obaveze [i] svako krivično djelo počinjeno nad nesrbima na teritoriji sedam Opština ARK-a kao propuste koji čine *actus reus* počinjenja prisilnog premještanja u okviru UZP-a" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135). Prema Župljaninovo argumentaciji, konstatacije Pretresnog vijeća o njegovom nečinjenju su izvedene iz "subkonstatacija o cijelom nizu različitih situacija", pri čemu je Pretresno vijeće napravilo razliku "gradaciji" različitih nivoa kontrole koju je on imao nad fizičkim počinocima u svakoj od datih situacija (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 129. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 130).

kojim je događajima "on vršio tako visok nivo kontrole da bi se njegovo 'nečinjenje' moglo smatrati sastavnim dijelom *actus reus* počinjenja".²⁴⁴⁷

727. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno konstatovalo da su Župljaninova nečinjenja predstavljala sastavni dio njegovog značajnog doprinosa UZP-u.²⁴⁴⁸ Tužilaštvo tvrdi da Župljaninovi argumenti s tim u vezi počivaju na pogrešnom shvatanju mjerodavnog prava i Prvostepene presude, te da ih shodno tome treba odbaciti.²⁴⁴⁹

728. Tužilaštvo odbija Župljaninov argument da je Pretresno vijeće proširilo okvire krivične odgovornosti za nečinjenje i tvrdi da Župljanin nastoji da u raspravu uvede elemente koji nisu nužni kako bi se utvrdio značajan doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁴⁵⁰ Prema argumentaciji tužilaštva, doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu nečinjenjem može, suprotno Župljaninovoj tvrdnji, da se zasniva na obavezi proistekloj iz nacionalnog zakonodavstva, budući da priroda te obaveze nije relevantna za *actus reus* udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴⁵¹

²⁴⁴⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 127, 138. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 167, 169. S tim u vezi, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je povremeno iznosilo konstatacije da je on mogao da preduzme određene mjere protiv svojih potčinjenih, "a da pritom nijednom nije utvrdilo ko su bili njegovi potčinjeni, osim možda u slučaju Specijalnog odreda milicije" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135). Osim toga, Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo konstatacije slične onima u Drugostepenoj presudi u predmetu *Blaškić* ili u Drugostepenoj presudi u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, a "o tome kolike su razmjere kontrole neophodne da bi se nečinjenje kategorizovalo kao sastavni dio obilježja *actus reus* krivičnog djela" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 130, 133).

²⁴⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 79, 85. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 185, 190-191.

²⁴⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 77, 86. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 195.

²⁴⁵⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 77-78.

²⁴⁵¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 77, 80. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 194-195, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 2194. Tužilaštvo naglašava da u sudskoj praksi MKSJ ne postoji ništa što ukazuje na postojanje "konačnog" spiska obaveza čija bi povreda mogla predstavljati dokaz doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 82) i odbacuje Župljaninov argument prema kojem je Pretresno vijeće prekoračilo svoju stvarnu nadležnost definisanu Statutom (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 81, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 108, 110). U tom pogledu, tužilaštvo konkretno navodi da na MKSJ-u postoji "jasna praksa" koja omogućava kažnjavanje nečinjenja kao ratnog zločina, zločina protiv čovječnosti ili genocida, pod uslovom da su zadovoljena obilježja oblika odgovornosti po članu 7(1) Statuta (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 81). Tužilaštvo precizira da u slučaju počinjenja nečinjenjem – u slučaju kada sam propust zadovoljava *actus reus* krivičnog djela – može biti primjereno postavljanje zahtjeva da priroda obaveze bude izvedena iz međunarodnog prava kako bi se "obezbijedila ujednačenost normi" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 80). Tužilaštvo

729. Pored toga, tužilaštvo odgovara da nije utemeljen Župljaninov argument prema kojem je Pretresno vijeće trebalo da primijeni standard "konkretnog uticaja" nad potčinjenima.²⁴⁵² Tužilaštvo tvrdi: (i) da "visoki nivo konkretnog uticaja" ne predstavlja jedno od obilježja za *actus reus* udruženog zločinačkog poduhvata, čak i onda kada doprinos optuženog obuhvata nečinjenja,²⁴⁵³ i (ii) da položaj vlasti nije obilježje udruženog zločinačkog poduhvata, već samo jedan od kontekstualnih faktora koji mogu da budu relevantni prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁴⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da Župljanin pogrešno izjednačava reference iz sudske prakse o "konkretnom uticaju" na *krivična djela* s kontrolom nad potčinjenima u okviru koncepta odgovornosti nadređenog.²⁴⁵⁵

730. Odgovarajući na Župljaninov argument da je Pretresno vijeće propustilo da izvede pojedinačne zaključke o njegovoj kontroli nad počiniocima, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće valjano utvrdilo da je on i bio obavezan da, kao pripadnik milicije, zaštiti civilno stanovništvo i da je sve vrijeme imao sposobnost da tu obavezu izvrši.²⁴⁵⁶ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninov propust da disciplinski kazni pojedine potčinjene samo u slučajevima kada je prethodno već izvelo potrebne činjenične konstatacije o tome da su ti potčinjeni bili pod njegovom kontrolom.²⁴⁵⁷

tvrdi da, u svakom slučaju, obavezu koju je Župljanin imao kao pripadnik milicije poznaje i domaće zakonodavstvo i međunarodno pravo (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 77, 83-84, fusnota 331, gdje se upućuje na dokazni predmet P119, str. 97, 118, 123. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 195).

²⁴⁵² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 94, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 127, 133. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Župljaninov argument prema kojem je postojala "gradacija" stepena kontrole nad njegovim potčinjenima irelevantan, pod uslovom da je pređen prag efektivne kontrole "kao što je to ovdje slučaj" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 94).

²⁴⁵³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 88.

²⁴⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 90, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 101, 192, 238.

²⁴⁵⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 89, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 127, 132-135, Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivčanin*, fusnota 554, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 664.

²⁴⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 93. Tužilaštvo takođe tvrdi da, s obzirom da je Župljaninova dužnost počivala na njegovom statusu pripadnika milicije a ne na njegovom položaju nadređenog, Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je on imao "kontrolu" ili "uticaj" nad bilo kojim od počinilaca (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 93. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 196). Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Župljanin "ni ne pokušava" da dokaže da je Pretresno vijeće bilo nerazumno u svojim konstatacijama (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 93).

²⁴⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 94. Prema argumentaciji tužilaštva, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom ocjenjivanja njegovog propusta da spriječi

b. Analiza

731. Žalbeno vijeće podsjeća da je mjerodavno pravo već predočeno gore u tekstu u vezi sa sličnom argumentacijom koju je iznio Stanišić,²⁴⁵⁸ i smatra da se Župljaninovo osporavanje zasniva na pogrešnoj pretpostavci prema kojoj svaki pojedinačni propust da se djeluje, ocijenjen u kontekstu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, mora *per se* da zadovolji pravne uslove za počinjenje nečinjenjem definisane sudskom praksom MKSJ-a.²⁴⁵⁹

732. Suprotno Župljaninovoj tvrdnji, nije neophodno dokazati da postoji obaveza da se djeluje koja ispunjava pravne uslove za počinjenje nečinjenjem, definisane sudskom praksom MKSJ, onda kada se propust optuženog da djeluje koristi u kontekstu ocjenjivanja njegovog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁴⁶⁰ Žalbeno vijeće naglašava da ne postoje nikakvi pravni razlozi koji bi Pretresnom vijeću onemogućili da, prilikom činjeničnog ocjenjivanja Župljaninovog doprinosa UZP-u i izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri, uzme u obzir njegov propust da ispuni svoju obavezu koja proizlazi iz domaćeg zakonodavstva. Shodno tome, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu pravnu grešku u tome da se Pretresno vijeće, u sklopu svoje činjenične analize Župljaninovog doprinosa UZP-a i izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri, oslonilo na njegov propust da ispuni svoju obavezu po domaćem zakonodavstvu shodno članu 10 Ustava RS i članu 24 ZUP-a. Budući da se ostali Župljaninovi argumenti u vezi s obavezom da djeluje temelje na pogrešnoj pretpostavci da je Pretresno vijeće, oslonivši se na propust da se ispune obaveze koje proizlaze iz domaćeg zakonodavstva, proširilo okvire krivične odgovornosti za nečinjenje, Žalbeno vijeće ih odbacuje bez dalje rasprave.²⁴⁶¹

733. Kada je riječ o Župljaninovim argumentima o njegovoj sposobnosti ili mogućnosti da djeluje, Žalbeno vijeće, slijedeći isti način razmišljanja, ne smatra opravdanim Župljaninov pokušaj da izjavu Žalbenog vijeća, prema kojoj objektivno obilježje počinjenja nečinjenjem iziskuje u najmanju ruku "visoki stepen 'konkretnog uticaja'",²⁴⁶² izjednači s uslovom postojanja značajnog

krivična djela koja su počinili neki od njegovih potčinjenih, budući da je Pretresno vijeće adekvatno utvrdilo da je Župljanin imao dužnost da kontroliše radnje svojih potčinjenih, da je bio u mogućnosti da djeluje, i da je propustio da to učini (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 94).

²⁴⁵⁸ V. gore, par. 109-110.

²⁴⁵⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da Stanišić iznosi slične argumente u vezi sa svojim doprinosom UZP-u (v. gore, par. 106-107).

²⁴⁶⁰ V. gore, par. 110.

²⁴⁶¹ V. gore, par. 724-725.

²⁴⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 156; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 41; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 664.

doprinosu koji se traži za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴⁶³ Iz istog razloga, Žalbeno vijeće odbija Župljaninov argument prema kojem je Pretresno vijeće propustilo da iznese konstatacije, ili pojedinačne konstatacije o tome da li je "on vršio tako visok nivo kontrole da bi se njegovo 'nečinjenje' moglo smatrati sastavnim dijelom *actus reus* počinjenja".²⁴⁶⁴

734. Najzad, Žalbeno vijeće primjećuje da se u sudskoj praksi MKSJ-a propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina, ili kako bi se zaustavila zlostavljanja, uzima u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i prilikom ocjenjivanja njegove namjere, onda kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad počiniocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio.²⁴⁶⁵ U ovom konkretnom slučaju, Pretresno vijeće je Župljaninov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo, pokrene krivične istrage i disciplinski kazni svoje potčinjene koji su počinili zločine nad nesrbima razmotrilo, zajedno s njegovim drugim radnjama, u sklopu svog činjeničnog utvrđivanja Župljaninovog doprinosa UZP-u i izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri.²⁴⁶⁶ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je iznijelo detaljne konstatacije o Župljaninovoj nadležnosti nad počiniocima i

²⁴⁶³ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 156, gdje je Žalbeno vijeće odbacilo pokušaj Veselina Šljivančanina da uslov postojanja značajnog doprinosa, u sklopu objektivnog obilježja pomaganja i podržavanja, izjednači s visokim stepenom konkretnog uticaja. Osim toga, Žalbeno vijeće smatra neprimjerenom Župljaninovu tvrdnju da bi, pošto nije definisan prag konkretnog uticaja na potčinjene, "svačiji propust da spriječi zločine" bio dovoljan da se zadovolji objektivno obilježje udruženog zločinačkog poduhvata (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 132). Njegov argument s tim u vezi još jednom zanemaruje uslove za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, to jest da je optuženi u najmanju ruku značajno doprinio provođenju zajedničkog plana (Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97-98; gore, par. 110. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 954, 987).

²⁴⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljaninov argument da Pretresno vijeće nije iznijelo pojedinačne konstatacije o njegovoj kontroli i nadležnostima nad njegovim potčinjenima, zasniva na netpotkrijepljenoj tvrdnji da se Pretresno vijeće oslonilo na njegov propust da ispuni svoje obaveze u odnosu na svako krivično djelo iz Optužnice koje je razmatralo, te da je uzelo u obzir svaku radnju koju on nije preduzeo prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u. Kao što se to objašnjava dolje u tekstu, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin svojom tvrdnjom pogrešno tumači Prvostepenu presudu (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 135. V. dolje, par. 736-813).

²⁴⁶⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 194; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 195-196. V. gore, par. 111. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da, premda *de jure* i *de facto* položaj vlasti ne predstavlja materijalno-pravni uslov u pravnoj teoriji udruženog zločinačkog poduhvata, to jeste relevantan faktor za utvrđivanje obima učestvovanja optuženog u ostvarenju zajedničkog cilja (v. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 192. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 104).

²⁴⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-519.

njegovim ovlastima da spriječi ili obustavi zloupotrebe.²⁴⁶⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešni pravni standard kada je, prilikom donošenja odluke o tome da li je on doprinio zajedničkom cilju i da li je imao potrebnu namjeru, uzelo u obzir slučajevne njegovog nečinjenja.²⁴⁶⁸

c. Zaključak

735. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada se oslonilo na njegovo nečinjenje kako bi konstatovalo da je on značajno doprinio UZP-u i da je imao traženu namjeru, te ga osudilo po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

(ii) Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovim propustom da djeluje u vezi s pripadnicima milicije prepotčinjenim vojsci i onima koji iz drugih razloga nisu bili pod njegovom kontrolom (dio podosnove (A) Župljaninove prve žalbene osnove)

736. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegovo nečinjenje prilikom izvođenja zaključka o njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj zločinačkoj namjeri, budući da nije konstatovalo da je on imao dovoljnu kontrolu ili ovlaštenja nad milicijom jer je propustilo da se izjasni o pitanjima prepotčinjavanja milicije vojsci.²⁴⁶⁹ On takođe ukazuje na tri konkretna primjera koji, po njegovim riječima, ukazuju na sveprisutnu prirodu posljedica koje sa

²⁴⁶⁷ Konkretnije, prilikom ocjenjivanja njegovog nečinjenja, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Župljanin vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 493) i konstatovalo da je on, na osnovu člana 10 Ustava RS i člana 42 ZUP-a, bio dužan da zaštiti civilno stanovništvo bez obzira na njihovu vjersku i nacionalnu pripadnost, rasu ili politička ubjeđenja, čak i kada je zbog izvršavanja takvih poslova i zadataka njegov život bio u opasnosti (Prvostepena presuda, tom 2, par. 489. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 354, gdje se upućuje na dokazne predmete P181, čl. 10; P530, čl. 42). Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Župljanin imao zakonske ovlasti nad pripadnicima milicije u ARK-u (Prvostepena presuda, tom 2, par. 355) i da je, najkasnije 11. maja 1992., CSB Banja Luka "u potpunosti imao kontrolu nad 25 stanicama milicije u ARK-u" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 351). Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin imao *de jure* i *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a, što je obuhvatalo ovlasti da imenuje i smjenjuje kadrove u MUP-u RS, uključujući načelnike SJB-ova, kao i da izdaje naređenja miliciji da izvršava konkretne zadatke, i da disciplinski kažnjava svoje potčinjene (Prvostepena presuda, tom 2, par. 493).

²⁴⁶⁸ Žalbeno vijeće će dolje u tekstu podrobno razmotriti Župljaninove konkretne tvrdnje da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije o njegovoj odgovornosti i njegovoj sposobnosti da djeluje kako bi spriječio ili zaustavio zlostavljanja (v. dolje, par. 737-760, 821-869).

²⁴⁶⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 55-75, 105-106.

sobom nosi propust Pretresnog vijeća da se osvrne na pitanja prepotčinjavanja.²⁴⁷⁰ Žalbeno vijeće će redom razmotriti iznesene tvrdnje.

a. Propust da se iznese konstatacija u vezi s milicijom koja je bila prepotčinjena vojsci ili iz drugih razloga nije bila pod njegovom kontrolom

737. U svojoj raspravi o "temi prepotčinjavanja milicije vojsci",²⁴⁷¹ Pretresno vijeće je primijetilo sljedeće: "[c]entralno pitanje je bilo da li se [Stanišić i Župljanin] mo[gu] smatrati krivično odgovornim za postupke pripadnika milicije koji su činili zločine dok su možda bili prepotčinjeni JNA ili VRS-u".²⁴⁷² Pošto je analiziralo dokaze koji se odnose na to pitanje,²⁴⁷³ Pretresno vijeće je zaključilo da "nije u stanju da na osnovu gorenavedenih dokaza utvrdi da li su vojni ili civilni organi vlasti mogli biti odgovorni za provođenje istrage i krivično gonjenje za zločine nad Muslimanima i Hrvatima koje su eventualno počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci".²⁴⁷⁴ Međutim, Vijeće je napomenulo "da je pitanje krivične odgovornosti optuženih za postupke prepotčinjenih pripadnika milicije prevashodno značajno za njihovu odgovornost po članu 7(3) Statuta".²⁴⁷⁵ Pored toga, Vijeće se pozvalo na svoje konstatacije da je UZP postojao i da su pripadnici milicije, JNA i VRS-a svi korišteni kao sredstva za ostvarenje udruženog zločinačkog poduhvata kojeg su optuženi bili članovi.²⁴⁷⁶ Na tom osnovu, Pretresno vijeće je izjavilo da će "razmotriti da li se postupci pripadnika milicije, za koje odbrana tvrdi da su u vrijeme činjavanja zločina bili prepotčinjeni vojsci, mogu pripisati nekom učesniku tog UZP-a, a na kraju i [Stanišiću i Župljaninu]".²⁴⁷⁷ Shodno tome, Pretresno vijeće je zaključilo da "nije potrebno donositi nikakve daljnje zaključke u vezi s pitanjem prepotčinjavanja".²⁴⁷⁸

i. Argumenti strana

²⁴⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 76-104. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo potrebne konstatacije u vezi sa: (i) opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Ključ (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77-87); (ii) prepotčinjenim pripadnicima milicije koji su radili u zatočeničkim objektima kojima je upravljala vojska (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88-89); i (iii) obimu u kojem je on vršio kontrolu nad SJB-om Prijedor, uključujući zatočeničke objekte Keraterm i Omarska (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90-101).

²⁴⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 317. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 318-342.

²⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 317.

²⁴⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 320-341.

²⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

²⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

²⁴⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

²⁴⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342 (reference izostavljene).

²⁴⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

738. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u velikoj mjeri oslonilo na njegove propuste da ispuni svoje dvije međusobno povezane dužnosti, koje su proisticale iz njegove funkcije regionalnog zapovjednika milicije u ARK-u, prilikom izvođenja zaključaka o njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj zločinačkoj namjeri.²⁴⁷⁹ Prema njegovim riječima, Pretresno vijeće se oslonilo na njegovo nečinjenje "da bi ustanovilo da je on počinio prisilno premještanje putem UZP-a i, naročito, kako bi izvelo zaključak o njegovoj zločinačkoj namjeri".²⁴⁸⁰ On tvrdi je da greška Pretresnog vijeća posljedica propusta da se iznesu konstatacije o obimu u kojem su pripadnici milicije: (i) bili povremeno prepotčinjavani vojsci;²⁴⁸¹ ili (ii) bili pod kontrolom opštinskih kriznih štabova,²⁴⁸² pri čemu se gube njegova ovlaštenja.

739. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće namjerno nije iznijelo konstatacije o pitanju da li je on bio obavezan da spriječi ili kazni konkretna krivična djela koja su počinili pripadnici milicije time što nije utvrdilo obim prepotčinjavanja milicijskih snaga.²⁴⁸³ On kaže da, budući da Pretresno vijeće nije bilo u stanju da utvrdi da li su vojne ili civilne vlasti bile odgovorne za istrage i krivično gonjenje za zločine koje su počinili prepotčinjeni pripadnici milicije, Vijeće isto tako nije bilo u stanju da utvrdi da li je on vršio kontrolu, *de jure* ili *de facto*, nad prepotčinjenim pripadnicima milicije u mjeri koja bi proizvela obavezu da "zaštiti ili da kazni za zločine" koje su oni počinili.²⁴⁸⁴ Prema njegovoj argumentaciji, konstatacije Pretresnog vijeća prema tome znače da on nije imao niti ovlaštenja niti obavezu da spriječi ili kazni zločine njemu potčinjenih pripadnika milicije, "osim u slučajevima kada pripadnici milicije koji su počinili krivična djela nisu bili prepotčinjeni".²⁴⁸⁵

²⁴⁷⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 55, 63-64. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 61-62 (gdje se, između ostalog, upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 518-519); Župljaninova replika, par. 21. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 163-164. Župljanin te obaveze opisuje kao obavezu starješine da spriječi ili kazni zločine koje su počinili njegovi potčinjeni ("obaveza na osnovu ovlaštenja") i kao obavezu pripadnika milicije da zaštiti civilno stanovništvo nezavisno od identiteta počinioca ("obaveza na osnovu nadležnosti") (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 55 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 441, 499, 510, 513, 518-519), 64 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 354, 441-455, 483-489, 496, 505, 513, 518-519).

²⁴⁸⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 60. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 61-62, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 518-519.

²⁴⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 56, 65.

²⁴⁸² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 57.

²⁴⁸³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 56, 68. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 55, 65-67, 71-75. V. takođe Župljaninova replika, par. 22 (gdje se, između ostalog, upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342), 23.

²⁴⁸⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 67.

²⁴⁸⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 67 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 317-342.

740. Pored toga, Župljanin ističe da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u i da je imao *de facto* i *de jure* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a bez ikakvih vremenskih ili geografskih ograničenja.²⁴⁸⁶ On međutim tvrdi da je Pretresnom vijeću predočio obimne dokaze u vezi s prepotčinjavanjem snaga milicije,²⁴⁸⁷ te da je Pretresno vijeće prihvatilo da su JNA i VRS povremeno vršile kontrolu nad pripadnicima milicije "tokom određenih vremenskih perioda ili prilikom obavljanja određenih zadataka".²⁴⁸⁸ On tvrdi da Pretresno vijeće, uprkos tome, namjerno nije donijelo "konstatacije o obimu prepotčinjavanja ili da utvrdi da li su konkretna krivična djela počinili prepotčinjeni pripadnici milicije".²⁴⁸⁹ Župljanin tvrdi da se "[od] [Pretresnog] vijeća u najmanju ruku očekivalo [...] da utvrdi koja su krivična djela počinili prepotčinjeni pripadnici milicije, za razliku od neprepotčinjenih".²⁴⁹⁰ Po njegovom mišljenju, da bi se oslonilo na njegove propuste i iz njih izvelo zaključke o njegovom učešću u UZP-u, Pretresno vijeće je bilo dužno da utvrdi da li je on imao obavezu da djeluje i da li je takvu obavezu snosio samo u odnosu na pripadnike milicije koji nisu bili prepotčinjeni, što pak iziskuje da se najprije riješi o pitanju prepotčinjavanja.²⁴⁹¹

²⁴⁸⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 493. Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljanin poziva na paragraf 350 drugog toma Prvostepene presude, ali je relevantni paragraf 351. On takođe ukazuje na konstatacije Pretresnog vijeća prema kojima je "navodno" CSB Banja Luka "u potpunosti imao kontrolu" nad 25 lokalnih milicijskih stanica i prema kojima je on, kao načelnik CSB-a, "bio pretpostavljen SJB-ovima u ARK-u i koordinisao je njihove aktivnosti (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 35(1), 355, 356, 368).

²⁴⁸⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 73-74, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P621, str. 7 (izvještaj iz oktobra 1992.); *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T, Završni pretresni podnesak Župljaninove odbrane, 14. maj 2012. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Župljaninov završni pretresni podnesak), par. 233-239, 255-277, 284, 289-291, 300-315, 331, 393 (gdje se tvrdi da su tokom suđenja predočeni dokazi koji ukazuju na to da je, u nekim opštinama, VRS išao tako daleko da je proglašavao vojnu upravu i potčinjavao komandujući kadar u miliciji radi izvršavanja određenih zadataka, uključujući hapšenja nesrba u borbenim područjima u kojima bi oni predstavljali bezbjednosnu prijetnju, stražarenje nad zatočenicima i njihov prijevoz iz jednog zatočeničkog objekta u drugi). V. Župljaninova replika, par. 22.

²⁴⁸⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 66, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 637, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 58, 311. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 73.

²⁴⁸⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 56, 68. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 65-67, 70-75. V. takođe Župljaninova replika, par. 22 (gdje se, između ostalog, upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342), 23. Župljanin takođe naglašava da je Pretresno vijeće odbilo da iznese konstatacije zbog toga što bi on i dalje bio odgovoran za pomenute zločine dokle god je bio učesnik u UZP-u (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 69).

²⁴⁹⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 75. Prema Župljaninovim riječima, "to bi, logično govoreći, bio jedini način da se izbjegne situacija u kojoj se [njemu] pripisuju propusti onda kada nije imao obavezu da djeluje" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 75).

²⁴⁹¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 70-71, 73.

741. Prema Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće je zatim nedosljedno izvelo zaključak o njegovom učešću u UZP-u na osnovu navoda o njegovim propustima da iskoristi svoja ovlaštenja nad tim istim pripadnicima milicije.²⁴⁹² On tvrdi da je, uslijed toga, Pretresno vijeće njemu pripisalo "čitav niz 'propusta'", a da prethodno nije utvrdilo da li je on imao obavezu, ili praktičnu sposobnost da djeluje.²⁴⁹³ Najzad, prema Župljaninovim riječima, pitanje prepotčinjavanja takođe je "ključno u pogledu toga da li je civilna milicija uopšte imala nadležnost nad krivični[m] djel[ima]" s obzirom na to da su krivična djela koja su činili vojnici, rezervisti, pripadnici TO ili prepotčinjeni pripadnici milicije bila isključivo pod vojnom nadležnošću.²⁴⁹⁴

742. Pored toga, Župljanin tvrdi da mu je Pretresno vijeće takođe pripisalo nekoliko propusta a da prethodno nije razmotrilo pitanje u kojoj mjeri su na lokalne stanice milicije uticale ili u kojoj mjeri su njima komandovale opštinske krizne grupe ili VRS, pri čemu je on gubio svoja ovlaštenja.²⁴⁹⁵ On posebno ukazuje na činjenicu da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir vlastitu konstataciju da je milicija u Prijedoru bila pod uticajem opštinskih vlasti, i da on nad njom nije vršio efektivnu kontrolu niti je bila pod njegovom nadležnošću.²⁴⁹⁶ On takođe tvrdi kako je Pretresno vijeće i sâm prihvatilo da je u Opštinama ARK-a 1992. godine bilo i drugih nadležnih državnih ustanova, uključujući srpske snage, partijsku strukturu SDS-a i krizne štabove.²⁴⁹⁷

743. Prema Župljaninovim riječima, propust Pretresnog vijeća da iznese konstatacije o obimu njegovih obaveza "utiče na sve konstatacije na koje se [Pretresno] vijeće oslonilo kada ga je proglasilo krivično odgovornim za UZP".²⁴⁹⁸ Župljanin tvrdi da gore navedene greške obesnažuju zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.²⁴⁹⁹ On traži od Žalbenog vijeća da "poništi zaključak da je on počinio prisilno premještanje putem UZP-a".²⁵⁰⁰

²⁴⁹² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 56.

²⁴⁹³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 56, 71, 73. S tim u vezi, on tvrdi da nije imao "opštu nadležnost" za krivična djela počinjena u ARK-u pošto nije imao ovlaštenja nad vojnicima VRS-a koji su se nalazili u BiH najkasnije jula 1992. i pošto nije bio nadležan da kažnjava krivična djela koja počine vojnici TO ili prepotčinjeni pripadnici milicije (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 105).

²⁴⁹⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 72.

²⁴⁹⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 57.

²⁴⁹⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 57.

²⁴⁹⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 66, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 311.

²⁴⁹⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 106.

²⁴⁹⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 60, 105-106.

²⁵⁰⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 106.

744. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj analizi prepotčinjavanja ili u svojoj analizi njegovih djela i propusta prilikom donošenja zaključka da on jeste doprinio UZP-u.²⁵⁰¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno primijenilo pravo o udruženom zločinačkom poduhvatu, pozivajući se na to što je odbilo Župljaninov argument o prepotčinjavanju za utvrđivanje njegovog učešća u UZP-u.²⁵⁰² Prema argumentaciji tužilaštva, Župljanin nije morao da ima kontrolu nad počiniocima zločina da bi pokrenuo istrage i krivično ih gonio zbog zločina počinjenih nad nesrbima.²⁵⁰³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin imao ovlasti nad onim svojim potčinjenima čije je radnje Pretresno vijeće uzelo u obzir kada je donijelo zaključak o njegovom propustu da spriječi zločine ili kazni počinioce.²⁵⁰⁴

745. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da konstatacije Pretresnog vijeća o Župljaninovom postupanju pokazuju da je on imao vlast i nadležnost nad milicijskim snagama.²⁵⁰⁵ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je, kao lice koje je vršilo "najvišu funkciju u miliciji u ARK-u", Župljanin bio u stanju da "uspostavi i provede u djelo sistem simbiotskog odnosa između regionalnih i lokalnih kriznih štabova i milicije", te da su njemu potčinjeni milicioneri korišteni radi izvršenja zločina.²⁵⁰⁶

²⁵⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 33.

²⁵⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 33-38. Tužilaštvo s tim u vezi iznosi sljedeće argumente: (i) Pretresno vijeće je valjano razmotrilo "opširnu" argumentaciju koju su strane u postupku iznijele tokom suđenja (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 34, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 317, 319-341); (ii) Pretresno vijeće je konstatovalo da su vojska, milicija i civilne vlasti tijesno saradivali, ali da "saradnja ne može [...] da se izjednači sa prepotčinjavanjem" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 34, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 493, 761); (iii) Župljanin preuveličava obim prepotčinjavanja (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 34, gdje se Župljaninov žalbeni podnesak, par. 73, fusnota 93, upoređuje s dokaznim predmetima P621, P624, str. 5); (iv) Pretresno vijeće jeste iznijelo konstatacije u vezi s pitanjem prepotčinjavanja konkretnih pojedinaca ili grupa onda kada je to bilo neophodno da se utvrdi Župljaninova odgovornost (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 35, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 69, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 342. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 37); i (v) pitanje prepotčinjavanja je bilo irelevantno za dva elementa koja se nalaze u srži rezonovanja Pretresnog vijeća kada je u pitanju Župljaninova odgovornost za UZP (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 36. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 37, 40-42).

²⁵⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 36. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 94. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 37, 40-42.

²⁵⁰⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 505, 515, 791, 802.

²⁵⁰⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 39-42.

²⁵⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 39, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 491-493, 500, 510, 735. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 93. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je "Župljanin imao *de jure* and *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a" i da je mogao da "protiv svojih potčinjenih [...]"

746. U svojoj replici, Župljanin iznosi argument da je Pretresno vijeće namjerno odlučilo da ne rješava o pitanju prepotčinjavanja, s obzirom na dokaze koji potvrđuju da su krivična djela koja su počinili njegovi potčinjeni u vrijeme dok su bili prepotčinjeni vojsci spadala isključivo pod vojnu nadležnost.²⁵⁰⁷

ii. Analiza

747. Župljaninov argument, u kojem se navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da utvrdi obim prepotčinjavanja milicije, ukazuje na nerazumijevanje kako obrazloženja Pretresnog vijeća, tako i osnove po kojoj mu je izrečena osuđujuća presuda.

748. Župljaninova tvrdnja, iznesena bez pozivanja na izvore, prema kojoj je Pretresno vijeće konstatovalo da on nije imao *de jure* ili *de facto* kontrolu "osim u slučajevima kada pripadnici milicije koji su počinili zločine nisu bili prepotčinjeni"²⁵⁰⁸ nema osnova u Prvostepenoj presudi. Umjesto toga, Pretresno vijeće je iznijelo stav da "nije u stanju da [...] utvrdi da li su vojni ili civilni organi vlasti mogli biti odgovorni za *provođenje istrage i krivično gonjenje* za zločine nad Muslimanima i Hrvatima koje su eventualno počinili pripadnici milicije prepotčinjeni vojsci".²⁵⁰⁹ Premda bi takva konstatacija mogla biti pokazatelj da je Župljaninova sposobnost da djeluje možda bila donekle ograničena u vrijeme kada su pripadnici milicije bili prepotčinjeni vojsci, to, po mišljenju Žalbenog vijeća, ne podrazumijeva da je Pretresno vijeće utvrdilo kako Župljanin nije imao nikakvu kontrolu nad pripadnicima milicije, osim u slučajevima kada oni nisu bili prepotčinjeni.²⁵¹⁰

749. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin Prvostepenu presudu predstavlja u pogrešnom svijetlu kada tvrdi da je Pretresno vijeće namjerno odbilo da iznese konstatacije o obimu prepotčinjavanja.²⁵¹¹ Pretresno vijeće je navelo da nije u stanju da utvrdi da li su civilni ili vojni organi vlasti bili odgovorni za provođenje istrage i krivično gonjenje za zločine koje su eventualno počinili prepotčinjeni pripadnici milicije.²⁵¹² Međutim, Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su pripadnici milicije, JNA i VRS-a korišteni kao sredstva za ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja

preduzima disciplinske mjere" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 39, gdje se, između ostalog, upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 493).

²⁵⁰⁷ Župljaninova replika, par. 22.

²⁵⁰⁸ V. gore, par. 739.

²⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342 (naglasak dodat).

²⁵¹⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 67, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 317-342. V. takođe Župljaninova replika, par. 22.

²⁵¹¹ V. gore, par. 740, 746.

²⁵¹² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

i izjavilo je da će razmotriti, u odjeljcima Prvostepene presude koji se odnose na individualnu krivičnu odgovornost Stanišića i Župljanina, "da li se postupci pripadnika milicije, za koje odbrana tvrdi da su u vrijeme činjavanja zločina bili prepotčinjeni vojsci, mogu pripisati nekom učesniku tog UZP-a, a na kraju i [Stanišiću i Župljaninu]".²⁵¹³ Pretresno vijeće je zaključilo da "nije potrebno donositi nikakve daljnje zaključke u vezi s pitanjem prepotčinjavanja".²⁵¹⁴ Prema tome, Pretresno vijeće nije odbilo da iznese zaključke o obimu prepotčinjavanja, već je konstatovalo da nije potrebno donositi nikakve daljnje zaključke o tom pitanju, budući da je imalo namjeru da na drugom mjestu razmotri pitanje da li se postupci pripadnika milicije "za koje odbrana tvrdi da su u vrijeme činjavanja zločina bili prepotčinjeni vojsci" mogu pripisati Stanišiću, Župljaninu ili nekom drugom učesniku u UZP-u.

750. Podsjećajući na mjerodavno pravo predočeno gore u tekstu u vezi sa sličnom argumentacijom koju je iznio Stanišić,²⁵¹⁵ Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u konstataciji Pretresnog vijeća prema kojoj, kada je riječ o tome da li se krivična djela mogu pripisati Župljaninu na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, nije bilo potrebno donositi nikakve daljnje zaključke u vezi s pitanjem prepotčinjavanja. Žalbeno vijeće podsjeća da se, od trenutka kada se utvrdi da je Župljanin učestvovao u UZP-u i da je subjektivno obilježje ispunjeno, on može smatrati odgovornim za zločine izvršilaca koji nisu bili učesnici u UZP-u, ukoliko se ti zločini mogu dovesti u vezu s nekim od učesnika u UZP-u koji je te izvršioce koristio radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja.²⁵¹⁶

751. U vezi sa Župljaninovom tvrdnjom da je Pretresno vijeće bilo dužno da razmotri pitanje prepotčinjavanja prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u nečinjenjem, Žalbeno vijeće preliminarno primjećuje da on svoju tezu o tome da mu je Pretresno vijeće pripisalo niz "propusta"²⁵¹⁷ nije potkrijepio nijednim citatom iz Prvostepene presude i da nije pravilno shvatio osnovu po kojoj je osuđen. Kao što je to navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je jasno identifikovalo nekoliko konkretnih nečinjenja koje je Župljaninu pripisalo prilikom ocjenjivanja njegovog značajnog doprinosa i namjere da radi na ostvarenju UZP-a, i to: (i) njegov propust da

²⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342 (reference izostavljene).

²⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 342.

²⁵¹⁵ V. gore, par. 119.

²⁵¹⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 225, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 168, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 413. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1065.

²⁵¹⁷ V. gore, par. 741.

pokrene krivične istrage; (ii) njegov propust da disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima; i, najzad, (iii) njegov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo.²⁵¹⁸

752. U tom pogledu, Žalbeno vijeće primjećuje da se u sudskoj praksi MKSJ-a propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina, ili kako bi se zaustavila zlostavljanja, uzima u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i prilikom ocjenjivanja njegove namjere, i to u slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad počiniocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio.²⁵¹⁹ Postojanje takvog uticaja ili nadležnosti činjenično je pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja.²⁵²⁰ Prema tome, da bi se oslonilo na Župljaninova nečinjenja kao doprinos UZP-u, Pretresno vijeće je doista moralo da se uvjeri da je on imao dovoljna ovlaštenja, uticaj ili nadležnost da spriječi ili provede pomenute zadatke. S obzirom na gore navedeno i na zaključke Pretresnog vijeća o Župljaninovom nečinjenju, Žalbeno vijeće smatra da je Župljaninov argument, da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije o obimu prepotčinjavanja milicije pri ocjenjivanju njegovog nečinjenja, relevantan samo u odnosu na konstataciju Pretresnog vijeća da je on propustio da disciplinski kazni svoje potčinjene koji su počinili zločine nad nesrbima. Dapače, to je jedini zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Župljaninovim nečinjenjem u okviru kojeg je prepotčinjavanje milicije vojsci moglo imati uticaja na njegovu sposobnost da spriječi ili zaustavi zlostavljanja.²⁵²¹

²⁵¹⁸ V. gore, par. 718.

²⁵¹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 194; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 194-196. V. također gore, par. 111.

²⁵²⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 28; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 193-194, 204. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696, u kojoj je Žalbeno vijeće iznijelo stav da je "[u] pravnom smislu, važno [...] to da optuženi pruži značajan doprinos počinjenju krivičnih djela obuhvaćenih UZP-om", a da, mimo toga, "pitanje da li je optuženi doprinio UZP-u predstavlja činjenično pitanje koje treba utvrditi od slučaja do slučaja".

²⁵²¹ Žalbeno vijeće smatra da je pitanje prepotčinjavanja pripadnika milicije vojsci irelevantno za zaključak Pretresnog vijeća da je Župljanin propustio da pokrene krivične istrage, uključujući istrage za zločine koje su počinili pripadnici milicije, pošto taj zaključak počiva na obavezi, koju je on imao kao pripadnik milicije, da zaštiti civilno stanovništvo i da provodi istrage o krivičnim djelima i da, između ostalog, podnosi krivične prijave javnom tužiocu za krivična djela počinjena u zoni odgovornosti CSB-a Banja Luka (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 354-356, 489, 518). Žalbeno vijeće smatra da isto važi i za konstataciju Pretresnog vijeća da se Župljanin nije postarao da pripadnici njegove milicije propisno provedu istragu o zločinima počinjenim nad nesrbima u Opštinama ARK-a, pošto se ta konstatacija ne zasniva na njegovom propustu da preduzme mjere protiv svojih potčinjenih, već na njegovoj obavezi da, kao pripadnik milicije, zaštiti civilno stanovništvo, kao i na njegovom propustu da se postara za propisno provođenje istraga o zločinima (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 513).

753. Međutim, nakon što je preispitalo zaključke Pretresnog vijeća – i nakon što je dolje u tekstu razmotrilo Župljaninove konkretne argumente u vezi s tom temom²⁵²² – Žalbeno vijeće smatra da ništa ne ukazuje na to da je prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri Pretresno vijeće Župljaninu pripisalo propust da disciplinski kazni pripadnike milicije prepotčinjene vojsci. Osim toga, Prvostepena presuda sadrži potrebne konstatacije o Župljaninovom odnosu prema njemu potčinjenim pripadnicima milicije i njegovim ovlaštenjima nad njima kada su te konstatacije bile potrebne da bi se Pretresno vijeće moglo osloniti na Župljaninovo nečinjenje prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i njegove namjere.

754. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je onda kada se Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninove propuste da "disciplinski kazni svoje potčinjene" prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u,²⁵²³ ono uzelo u obzir pojedinačne konstatacije iznesene u drugim dijelovima presude. Naime, Pretresno vijeće se oslonilo na konstatacije prema kojima Župljanin: (i) nije učinio ništa da obuzda ponašanje pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka i da ih efikasno disciplinski kazni, uprkos svojim saznanjima o njihovoj umiješanosti u zločine;²⁵²⁴ (ii) nikad nije pokušao da smijeni Drljaču, načelnika SJB-a u Prijedoru, iz Prijedora, uprkos tome što je znao za zvjerstva koja su počinjena u zatočeničkim logorima i što ga je svjedok Radulović upozoravao u vezi s Drljačom;²⁵²⁵ i (iii) propustio je da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i, između ostalog, disciplinski kaznio pripadnike milicije koji su bili umiješani u protivpravna hapšenja.²⁵²⁶

755. Žalbeno vijeće primjećuje da su konkretni argumenti kojima Župljanin osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima nad SOM-om CSB-a Banja Luka, uključujući i pitanje da li je SOM CSB-a Banja Luka eventualno bio prepotčinjen vojsci i da li je Pretresno vijeće bilo dužno da dalje razmotri pitanje prepotčinjavanja, obrađeni i odbijeni u drugim dijelovima ove Presude.²⁵²⁷ Osim toga, Žalbeno vijeće je u sljedećem odjeljku odbilo konkretne primjere za koje Župljanin tvrdi da pokazuju kako Pretresno vijeće nije analiziralo pitanje prepotčinjavanja milicije vojsci.²⁵²⁸ Kada je riječ o ostalim događajima u Opštinama ARK-a, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito konstatovalo da su pripadnici milicije koji su bili umiješani u činjenje

²⁵²² V. dolje, par. 761-812.

²⁵²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. gore, par. 718-720.

²⁵²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504-505.

²⁵²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 360-362. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 453-456.

²⁵²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510, 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 368, 483-485.

²⁵²⁷ V. dolje, par. 821-836.

²⁵²⁸ V. dolje, par. 761-812.

zločina za koje se optuženi tereti u Optužnici – uključujući protivpravno hapšenje – u datim opštinama bili pod nadležnošću Župljanina, koji je vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u,²⁵²⁹ te da je Župljanin imao *de jure* i *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a, uključujući ovlaštenje da disciplinski kažnjava svoje potčinjene.²⁵³⁰ Župljanin ne iznosi nikakav daljnji argument koji bi ukazao na to da mu je Pretresno vijeće pripisalo propust da disciplinski kazni pripadnike milicije prepotčinjene vojsci prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri kada su u pitanju ostali događaji u Opštinama ARK-a.

756. Kada je riječ o njegovom propustu da pokrene krivične istrage i, između ostalog, osigura da pripadnici njegove milicije propisno provedu istragu o krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima u Opštinama ARK-a,²⁵³¹ Župljanin ni u tom pogledu nije pravilno shvatio osnovu po kojoj mu je izrečena osuđujuća presuda. Suprotno njegovoj argumentaciji,²⁵³² pitanje da li su počinjena krivična djela spadala pod vojnu nadležnost je irelevantno za zaključke Pretresnog vijeća o Župljaninovom doprinosu UZP-u i o njegovoj namjeri. Naime, zaključak Pretresnog vijeća da Župljanin nije pokrenuo krivične istrage zasniva se na njegovom opštem propustu da ispuni svoju obavezu, koju je imao kao pripadnik milicije, da zaštiti civilno stanovništvo i provede istrage o zločinima, odnosno

²⁵²⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-802 (Banja Luka: među izvršiocima su bili pripadnici milicije i SOM-a CSB-a Banja Luka, pripadnici CSB-a Banja Luka, SNB-a Prijedor, Sanski Most, Ključ i drugih Opština ARK-a, grupa iz crvenog kombija u čijem su sastavu bili pripadnici milicije pod komandom Župljanina, koji je vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a); 828-829 (Donji Vakuf: među izvršiocima su bili pripadnici milicijskih snaga, uključujući radnike iz SJB-a Donji Vakuf i pripadnici redovnog i rezervnog sastava milicije u Donjem Vakufu, koji su odgovarali CSB-u Banja Luka dok se nalazio pod Župljaninovom komandom); 841-842 (Ključ: među izvršiocima su bili pripadnici SJB-a Ključ i područne stanice Sanica, čiji je načelnik bio Vinko Kondić (dalje u tekstu: Kondić), dok je Župljanin vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a); 846-847 (Kotor-Varoš: među izvršiocima su bili pripadnici SJB-a; pripadnici snaga milicije pod komandom Save Tepića; pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka, koji je bio pod Župljaninovom nadležnošću. SJB Kotor-Varoš je spadao pod CSB Banja Luka čiji je načelnik bio Župljanin, koji je vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a); 855-856 (Prijedor i Skender-Vakuf: među izvršiocima su bili pripadnici SJB-a Prijedor; Prijedorski interventni vod, a izvršioci u Skender-Vakufu su bili pripadnici milicije iz Prijedora, uključujući pripadnike Prijedorskog interventnog voda. Župljanin je vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a); 860-861 (Sanski Most: među izvršiocima su bili pripadnici SJB-a Sanski Most, čiji je načelnik bio Mirko Vručinić. Župljanin je vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a); 865-866 (Teslić: među počinocima su bili pripadnici milicije, uključujući radnike iz CSB-a Doboj, SJB-a Teslić, pripadnike rezervnog sastava milicije i pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka, kao i grupu zvanu Crvene beretke ili grupa "Miće", u čijem su sastavu bili kako pripadnici milicije, tako i pripadnici VRS-a. Pripadnici lokalne milicije u Tesliću i pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka bili su pod nadležnošću Stojana Župljanina).

²⁵³⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 355-356, 368, 493.

²⁵³¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 513, 518.

²⁵³² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 72.

konkretno da se postara za podnošenje krivičnih prijava javnom tužilaštvu za krivična djela počinjena u zoni odgovornosti CSB-a Banja Luka.²⁵³³

757. Najzad, kad Župljanin tvrdi da mu je Pretresno vijeće pripisalo propuste da djeluje, a da pri tom prethodno nije razmotrilo pitanje u kojoj mjeri su na lokalne stanice milicije uticale ili u kojoj mjeri su njima komandovale opštinske krizne grupe,²⁵³⁴ on ne ukazuje ni na kakve dokaze niti konstatacije kojima bi potkrijepio taj argument opšte prirode.²⁵³⁵ Prema tome, Župljanin Žalbenom vijeću nije pružio nikakvu osnovu za ocjenjivanje njegovih nepotkrijepljenih tvrdnji. Shodno tome, Žalbena vijeće taj argument odbacuje.

758. Pored toga, kada svoju argumentaciju temelji na tvrdnji da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir vlastitu konstataciju da je milicija u Prijedoru bila pod uticajem opštinskih vlasti, Župljanin pogrešno tumači konstatacije Pretresnog vijeća. S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je milicija u Prijedoru bila pod uticajem opštinskih vlasti tako da je Župljanin izgubio svoja ovlaštenja,²⁵³⁶ već da su "određeni SJB-ovi, kao što su oni u Prijedoru i Sanskom Mostu, dobijali i provodili u djelo uputstva opštinskih kriznih štabova da vrše obezbjeđenje i prevoz zatočenih nesrba".²⁵³⁷ Vijeće je, osim toga, izjavilo da "nekoliko dokaznih predmeta [...] pokazuju da je SJB Prijedor cijelo ljeto 1992. godine redovno obavještavao CSB Banja Luka o događanjima u toj opštini i da je od njega tražio pomoć u vezi s više stvari, uključujući prevoz zatvorenika iz Prijedora u logor Manjača."²⁵³⁸ Na temelju tih i drugih dokaza, Pretresno vijeće je zaključilo da:

[i]ako su neki SJB-ovi u njegovoj zoni odgovornosti vršili poslove i zadatke koje su im dodjeljivali lokalni krizni štabovi, dokazi pokazuju da su Krizni štab ARK-a, opštinski krizni štabovi i CSB Banja Luka *tijesno sarađivali* na poslovima kao što su preuzimanje vlasti u Opštinama ARK-a od strane srpskih snaga, zatvaranje nesrba i njihovo raseljavanje na druga područja BiH ili u druge zemlje.²⁵³⁹

Štaviše, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-ovima u ARK-u, i to nezavisno od činjenice da su određeni SJB-ovi izvršavali zadatke koje su im

²⁵³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 513. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 354, 356, 489, 516-517, 518; gore, par. 720-721; gore, fusnota 2521.

²⁵³⁴ V. gore, par. 742.

²⁵³⁵ Župljaninov argument može da se protumači i kao da se poziva na navode o kontroli prijedorskog kriznog štaba nad SJB-om Prijedor. Žalbena vijeće je takav argument obradilo dolje u tekstu (v. dolje, par. 758, 795 805-811).

²⁵³⁶ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 57.

²⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491.

²⁵³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491.

²⁵³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 491-492.

dodjeljivali lokalni krizni štabovi.²⁵⁴⁰ Pored toga, Žalbeno vijeće je u drugim dijelovima ove Presude odbacilo Župljaninove argumente u kojima se navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije razmotrilo da li je, i u kojoj mjeri, on imao ovlasti nad SJB Prijedor, kao i argumente o njegovom, kako se navodi, propustu da naredi pripadnicima milicije da zanemare naredbe lokalnih kriznih štabova.²⁵⁴¹

759. Kada je u pitanju Župljaninov argument da je Pretresno vijeće prihvatilo da je bilo drugih državnih ustanova koje su bile nadležne u Opštinama ARK-a 1992., Žalbeno vijeće ne uviđa na koji način ta činjenica podriva zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom konkretnom nadležnošću nad milicijom i u vezi s njegovim nečinjenjem.²⁵⁴²

760. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninove argumente po kojima, uopšte uzev, Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i njegove namjere nije iznijelo dovoljne konstatacije o obimu u kojem su pripadnici civilne milicije povremeno bili prepotčinjavani vojsci ili su se nalazili pod kontrolom opštinskih kriznih štabova, te da je uslijed toga pogriješilo kada se oslonilo na njegove propuste da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene i zaštititi nesrpsko stanovništvo.

b. Propust da se iznesu konstatacije o prepotčinjenoj miliciji u konkretnim slučajevima

761. Župljanin iznosi tri „primjera“ koji, po njegovim riječima, ukazuju na "sveobuhvatnost posljedica" koje sa sobom nosi propust Pretresnog vijeća da obradi pitanje njegove nadležnosti i kontrole nad prepotčinjenim pripadnicima milicije, a u vezi s njegovim učešćem u UZP-u, i koji "pokazuju koliko je očigledno nerazumno" postupilo Pretresno vijeće kada se oslonilo na njegove propuste.²⁵⁴³ On tvrdi da Pretresno vijeće nije: (i) analiziralo pitanje gradskih komandi VRS-a u opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Ključ,²⁵⁴⁴ (ii) iznijelo konstatacije o tome da li su pripadnici milicije koji su obavljali poslove u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje bili

²⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493.

²⁵⁴¹ V. dolje, par. 811.

²⁵⁴² Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Župljanin u prilog svojoj tvrdnji ukazuje na jednu konstataciju u vezi sa zajedničkim ciljem (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 66, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 311). U paragrafu 311 drugog toma Prvostepene presude, Pretresno vijeće je konstatovalo samo to da su srpske snage, stranačka struktura SDS-a, krizni štabovi i Vlada RS imali nadležnost u opštinama, ali da su, premda je između tih raznih aktera s vremena na vrijeme dolazilo do sukoba, svi oni imali isti cilj i radili na njegovom postizanju, predvođeni rukovodstvom bosanskih Srba (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311).

²⁵⁴³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 76. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77-101.

prepotčinjeni;²⁵⁴⁵ i (iii) razmotrilo obim u kojem je on imao ovlasti nad SJB-om Prijedor, uključujući zatočeničke objekte Keraterm i Omarska.²⁵⁴⁶

762. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da postoje greške u obrazloženju Pretresnog vijeća, budući da je Pretresno vijeće donijelo sve neophodne konstatacije.²⁵⁴⁷

i. Prepotčinjavanje milicije u opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i

Ključ

763. Prilikom ocjenjivanja Župljaninovog učešća u UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin "imao *de jure* i *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a".²⁵⁴⁸ Na temelju te i drugih konstatacija, Pretresno vijeće je ustanovilo da Župljanin nije pokrenuo krivične istrage, disciplinski kaznio svoje potčinjene i zaštitio nesrpsko stanovništvo.²⁵⁴⁹ Pored tih konstatacija opšte prirode, Pretresno vijeće je takođe donijelo konkretne konstatacije o opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Ključ.²⁵⁵⁰ Na kraju analize Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin propustio: (i) da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i učešće svojih radnika milicije u tome, iako je znao za zločine nad nesrbima, a posebno za njihovo protivpravno

²⁵⁴⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77-87.

²⁵⁴⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88-89.

²⁵⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90-101.

²⁵⁴⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 43.

²⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. Prema riječima Pretresnog vijeća, Župljaninova nadležnost je "obuhvatala ovlasti da imenuje i smjenjuje kadrove u MUP-u RS, uključujući načelnike SJB-ova, kao i da izdaje naređenja miliciji da izvrši neke konkretne zadatke, uključujući [...] prijevoz zatočenih nesrba" i "Župljanin je protiv svojih potčinjenih mogao i da preduzima disciplinske mjere, uključujući mjeru ukidanja radnog odnosa" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 493). Žalbno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tih konstatacija, između ostalog, uzelo u obzir Župljaninove argumente, po kojima su "opštinski krizni štabovi uzurpirali [njegovu] nadležnost nad milicijom i [...] lokalna milicija je izvršavala naređenja opštinskih organa vlasti" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 490, u kojoj se upućuje na Župljaninov završni pretresni podnesak, str. 70-76), kao i argument da on nije imao "efektivnu kontrolu nad opštinskim snagama milicije" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 490). Uprkos tome, Pretresno vijeće je ustanovilo da je "sam Župljanin, barem do 30. jula 1992. godine, *de facto* legitimizirao praksu da milicija po opštinama izvršava naređenja opštinskih kriznih štabova" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 492). Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo, na osnovu ovoga i drugih dokaza, da "iako su neki SJB-ovi u njegovoj zoni odgovornosti vršili poslove i zadatke koje su im dodjeljivali lokalni krizni štabovi, dokazi pokazuju da su Krizni štab ARK-a, opštinski krizni štabovi i CSB Banja Luka tijesno saradivali" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 493). Kada je pak riječ o obavezama i odgovornostima koje je Župljanin imao kao načelnik CSB-a Banja Luka, v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 354-356. U vezi s ulogom opštinskih kriznih štabova u ARK-u za vrijeme perioda na koji se odnosi Optužnica, v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 357-367.

²⁵⁴⁹ V. gore, par. 718-721. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-520.

²⁵⁵⁰ V. dolje, par. 764-766.

zatočenje;²⁵⁵¹ i (ii) da provede istrage o zločinima koje su počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka ili izrekne disciplinske mjere protiv pripadnika tog odreda.²⁵⁵²

764. Kada je riječ o opštini Donji Vakuf, Pretresno vijeće je, između ostalog, navelo da je Župljanin najkasnije 5. avgusta 1992. znao da u Donjem Vakufu postoji zatvor za Muslimane i Hrvate i da je milicija uhapsila i u njemu čuvala 60 zatvorenika.²⁵⁵³

765. Kada je riječ o opštini Kotor-Varoš, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin uputio u tu opštinu SOM CSB-a Banja Luka tokom ljeta 1992. godine.²⁵⁵⁴ Prema konstatacijama Pretresnog vijeća, Župljanin je od kraja juna 1992. bio obaviješten o umiješanosti pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka u teška krivična djela nad nesrpskim stanovništvom dok su bili angažovani u Kotor-Varošu,²⁵⁵⁵ kao i o tome da ima malo dokaza o pokušajima da se provede istraga o teškim krivičnim djelima nad nesrbima u Kotor-Varošu.²⁵⁵⁶

766. Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Župljanin uputio SOM CSB-a Banja Luka u opštinu Ključ tokom ljeta 1992 godine.²⁵⁵⁷ Konstatovalo je da je Župljanin znao: (i) najkasnije u julu 1992., za umiješanost milicije u masovna hapšenja i zatočenja u opštini Ključ tokom maja i juna 1992. godine; (ii) 29. avgusta 1992., da je SJB Ključ uputio zatočenike iz te opštine u logor Manjača; i (iii) najkasnije u novembru 1992., za slučajeve ubistva, silovanja, krađe i paljevine u kojima su žrtve bile Muslimani, kao i za to da je načelnik SJB-a Ključ tražio od CSB-a Banja Luka uputstva o tome "da li bi se trebale podnositi krivične prijave protiv nepoznatih počinitelaca, jer bi se tako ti zločini objelodanili javnosti".²⁵⁵⁸

²⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518 (propust da disciplinski kazni svoje potčinjene).

²⁵⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 505.

²⁵⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 509. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 427.

²⁵⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 502. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin u ljeto 1992. godine uputio SOM CSB-a Banja Luka da učestvuje, zajedno s drugim srpskim snagama, u preuzimanju vlasti u raznim opštinama, uključujući Kotor-Varoš, Prijedor i Ključ (Prvostepena presuda, tom 2, par. 502. Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405).

²⁵⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 503. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 425.

²⁵⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 425. Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini dokaz o istrazi pokrenutoj protiv pripadnika SOM-a u CSB-u Banja Luka predstavljala prijava podnesena protiv Danka Kajkuta zbog "dvostrukog silovanja" koje je navodno počinjeno u Kotor-Varošu, ali da krivična prijava za taj događaj nikad nije dostavljena javnom tužilaštvu (Prvostepena presuda, tom 2, par. 504. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 462).

²⁵⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 502. V. gore, fusnota 2554.

²⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 509. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 426.

a. Argumenti strana

767. Župljanin tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da on nije ništa preduzeo u vezi s krivičnim djelima počinjenim u opštinama Donji Vakuf, Ključ i Kotor-Varoš, "počiva na konstataciji koju [Pretresno] vijeće uopšte nije iznijelo: da je on imao nadležnost nad tim krivičnim djelima".²⁵⁵⁹ On tvrdi da "zaključak opšte prirode o *de facto* i *de jure* kontroli ne može da se primijeni na te tri opštine" i da je Pretresno vijeće bilo "dužno da razmotri to pitanje".²⁵⁶⁰

768. On tvrdi da Pretresno vijeće nije ni prihvatilo ni odbacilo dokumentarne dokaze²⁵⁶¹ i iskaze svjedoka²⁵⁶² koji pokazuju da su pripadnici milicije u gradu Donji Vakuf sve vrijeme bili prepotčinjeni gradskoj komandi VRS-a,²⁵⁶³ te da "konstatacije samog [Pretresnog] vijeća protivrječe ili, u najmanju ruku, ograničavaju vrijednost uopštenog zaključka da je [on] vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad svim stanicama milicije u ARK-u".²⁵⁶⁴ Župljanin tvrdi da se, uprkos tome, navodi o protivpravnim zatočenjima u Donjem Vakufu i njegov navodni propust da interveniše spominju među faktorima iz kojih je Pretresno vijeće izvelo zaključak o njegovom učešću u UZP-u.²⁵⁶⁵

769. Župljanin takođe tvrdi da, nakon što je konstatovalo da je znao za krivična djela u Kotor-Varošu i da je propustio da djeluje s njima u vezi,²⁵⁶⁶ Pretresno vijeće nije moglo da izvede zaključak da je on namjeravao da poćini i da jeste poćinio prisilno premještanje, a da prethodno nije utvrdilo da pripadnici milicije koji su u Kotor-Varošu poćinili teška krivična djela nisu u to vrijeme

²⁵⁵⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 87. V. Župljaninova replika, par. 24. Za Donji Vakuf, v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77-79, 87. Za Kotor-Varoš, v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 80-82, 87. Za Ključ, v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 83-87.

²⁵⁶⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 87. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77, 82, 85.

²⁵⁶¹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P1928, str. 2, 4. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77, gdje se upućuje na dokazni predmeti 1D403, 1D473.

²⁵⁶² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 79, gdje se upućuje na Andriju Bjeloševića, 15. april 2011., T. 19663-19664, Vidosava Kovačevića, 6. septembar 2011., T. 23684-23685, Vidosava Kovačevića, 7. septembar 2011., T. 23766-23767.

²⁵⁶³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77.

²⁵⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 241, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 356, 358, 493. V. Župljaninova replika, par. 25-28.

²⁵⁶⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 247, 509.

²⁵⁶⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 82, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 42(5), 503. Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljanin poziva na paragraf 426 u drugom tomu Prvostepene presude, ali smatra da je namjera u stvari bila da se uputi na paragraf 425.

bili prepotčinjeni VRS-u.²⁵⁶⁷ Župljanin ukazuje na dokaze koji, po njegovoj argumentaciji, pokazuju da je 25. juna 1992. godine, ili približno tog datuma, u Kotor-Varošu postojala gradska komanda²⁵⁶⁸ i tvrdi da je Pretresno vijeće "imalo opsežne dokaze koji su zahtjevali da se razmotri da li su [pripadnici lokalne milicije i SOM-a CSB-a Banja Luka] krivična djela počinili dok su bili prepotčinjeni VRS-u".²⁵⁶⁹ Župljanin ističe da Pretresno vijeće nije ni pomenulo dokaze koje pokazuju da je, u vrijeme kada su krivična djela bila počinjena, u Kotor-Varošu bila uspostavljena vojna komanda.²⁵⁷⁰

770. Pored toga, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo "na propise koji se redovno primjenjuju u doba mira" i na toj osnovi zaključilo da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad zajedničkim borbenim dejstvima u opštini Ključ, ili nad izvršiocima krivičnih djela koja su počinjena za vrijeme tih dejstava, uprkos dokazima koji to opovrgavaju.²⁵⁷¹ On dodaje da je i samo Pretresno vijeće prihvatilo da postoje obimni dokazi koji ukazuju na razumnu mogućnost da su neka, ako ne i brojna krivična djela izvršili vojnici, s pripadnicima milicije ili bez njih.²⁵⁷² Prema Župljaninovoj argumentaciji, kada se uzmu u obzir krivična djela koja su počinili vojnici, saradnja između milicije i vojske, kao i postojanje komande grada, svi ti pokazatelji, uzeti zajedno, sugerišu da je milicija u znatnoj mjeri ili sve vrijeme bila prepotčinjena vojsci.²⁵⁷³ Pored toga, po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće te dokaze nije ni razmotrilo, a pogotovo nije

²⁵⁶⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 82. V. Župljaninova replika, par. 29-33. Župljanin tvrdi da je "rješavanje pitanja prepotčinjavanja" predstavljalo preduslov za izvođenje zaključaka o njegovoj namjeri i o njegovom doprinosu na temelju njegovih nečinjenja (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 82).

²⁵⁶⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 80. Župljanin, konkretno, upućuje: (i) na dokazni predmet 2D132, odlomak zapisnika o sastanku Kriznog štaba u Kotor-Varošu, održanom 25. juna 1992., kao i na iskaz svjedoka Ewana Browna koji, prema Župljaninovoj tvrdnji, pokazuju da je gradska komanda u Kotor-Varošu bila organizovana na osnovu direktne komunikacije između lokalne jedinice VRS-a i lokalnog kriznog štaba (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 80, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D132, Ewana Browna, 20. januar 2011., T. 19058-19062, dokazni predmet P1787, str. 6); i (ii) na dokazni predmet P1787, naređenje komandanta grada iz jula 1992. godine, u kojem se propisuje totalna kontrola nad kretanjem stanovništva (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 80).

²⁵⁶⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 81.

²⁵⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 82.

²⁵⁷¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 85. V. Župljaninova replika, par. 34-35. Župljanin ukazuje na dokumentarne dokaze koji pokazuju da je vojna komanda grada postojala od 31. maja 1992. nadalje (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 83, gdje se upućuje na dokazni predmet P1783, str. 1) i na to da je krajem maja 1992. postojala tijesna veza između vojske i snaga SJB-a (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 84-85, gdje se upućuje na dokazni predmet P960.24, str. 3-4, 8).

²⁵⁷² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 85, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 304, 311-314, 318-319, 323, 331-332, 338.

²⁵⁷³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 85.

iznijelo "nikakve konstatacije o shemi prepotčinjavanja niti o tome ko je počinio koja krivična djela".²⁵⁷⁴

771. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije bilo dužno da razmotri pitanje komandi gradova, budući da to pitanje nije značajno u predmetu.²⁵⁷⁵ Prema argumentaciji tužilaštva, dokazi ukazuju na saradnju između vojske i milicije a ne na prepotčinjavanje.²⁵⁷⁶

772. Kada je riječ o Donjem Vakufu, tužilaštvo tvrdi da Župljanin samo ponavlja argumentaciju koju je iznio za vrijeme prvostepenog postupka i da nije ukazao ni na jednu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća.²⁵⁷⁷ Po riječima tužilaštva, Župljaninovi argumenti pogrešno navode ili uopšte ne navode relevantne dokaze koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir, a koji pokazuju da je Župljanin i dalje imao nadležnost nad SJB-om Donji Vakuf, koja nije prestala uslijed postojanja "komande odbrane", te da nije bilo potrebe da Pretresno vijeće iznese izričite konstatacije o "komandi odbrane" u Donjem Vakufu.²⁵⁷⁸ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da su konstatacije Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi u sadejstvima između MUP-a RS, kriznih štabova i snaga VRS-a u skladu s konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovoj nadležnosti.²⁵⁷⁹

773. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada se oslonilo na dokaze u vezi s opštinom Kotor-Varoš prilikom ocjenjivanja Župljaninovog učešća u UZP-u.²⁵⁸⁰ Tužilaštvo tvrdi da Župljanin opet samo ponavlja argumentaciju koju je iznio za vrijeme prvostepenog postupka, zanemarujući razliku između saradnje i prepotčinjavanja.²⁵⁸¹ Prema tvrdnji tužilaštva, dokazi u spisu pokazuju da, čak i ukoliko su komande gradova postojale, one nisu remetile

²⁵⁷⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 86.

²⁵⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 44. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 46, 48, 52. Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije moralo da iznese konstatacije u vezi sa: (i) "komandom odbrane" u Donjem Vakufu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 46); (ii) "komandom za odbranu Kotor-Varoša" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 48); i (iii) "komandom odbrane Ključa" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 52). Tužilaštvo tvrdi da pretresna vijeća jesu u obavezi da navedu obrazloženje za svoje činjenične zaključke u odnosu na svako obilježje krivičnih djela za koja se optuženi tereti, ali da nisu dužna da izričito iznesu svaki pojedini korak svog rezonovanja, da upute na svaki pojedini dokaz koji su razmotrila, ili pruže obrazloženje za odbacivanje dokaza koji protivrječe drugim značajnim i vjerodostojnim dokazima (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 44, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Renzaho*, par. 320, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 139, Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić*, par. 92).

²⁵⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 54.

²⁵⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 45.

²⁵⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 45-46.

²⁵⁷⁹ V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 46.

²⁵⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 47.

²⁵⁸¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 47.

Župljaninovu nadležnost nad milicijom u Kotor-Varošu i da, shodno tome, Pretresno vijeće nije bilo obavezno da iznese izričite konstatacije u vezi s postojanjem komande grada.²⁵⁸²

774. Kada je u pitanju Ključ, tužilaštvo odgovara da se Župljanin selektivno poziva na dokaze koje je Pretresno vijeće razumno ocijenilo kao beznačajne kada se svi dokazi sagledaju u cjelini.²⁵⁸³ Po riječima tužilaštva, Župljanin takođe previđa dokaze koji pokazuju da je "vojna komanda grada" predstavljala mjeru o kojoj se dogovorio Krizni štab Ključa i da se nije kosila s mogućnošću da je Župljanin i dalje imao nadležnost nad milicijom u Ključu.²⁵⁸⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Župljanin zadržao kontrolu nad milicijom u Ključu i da ništa ne pokazuje da su krivična djela počinjena u Ključu ili postupci pripadnika milicije bili van Župljaninove nadležnosti.²⁵⁸⁵

b. Analiza

775. Žalbeno vijeće podsjeća da postoji pretpostavka da je prvostepeno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi dokle god nema naznaka da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.²⁵⁸⁶ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da naznaka o zanemarivanju može biti ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.²⁵⁸⁷

776. Žalbeno vijeće ne smatra ubjedljivom Župljaninovu tvrdnju da konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s Donjim Vakufom protivrječe ili ograničavaju vrijednost konstatacije da je on vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a, uključujući SJB Donji Vakuf.²⁵⁸⁸

²⁵⁸² V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 47-50, fusnota 151-167. Tužilaštvo, između ostalog, tvrdi da Župljanin previđa konstatacije o njegovom ličnom učešću u angažovanju voda SOM-a CSB-a Banja Luka u Kotor-Varošu, što je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on imao potpunu nadležnost na SOM-om CSB-a Banja Luka (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 49).

²⁵⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 51.

²⁵⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 51-52.

²⁵⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 54.

²⁵⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²⁵⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²⁵⁸⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 493, 829. Žalbeno vijeće s tim u vezi skreće pažnju na konstataciju Pretresnog vijeća da su "pripadnici redovnog i rezervnog sastava milicije u Donjem Vakufu bili [...], preko CSB-a Banja Luka pod komandom Stojana Župljanina, potčinjeni MUP-u RS pod kontrolom Miće Stanišića" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 829).

Kao što Župljanin napominje,²⁵⁸⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je "[d]ana 13. juna 1992. godine, naredbom 19. partizanske divizije osnovana [...] komanda odbrane grada Donjeg Vakufa."²⁵⁹⁰ Međutim, Žalbeno vijeće nije uvjereno da dokazni predmet 1D473 – koji se odnosi na grad Bosanski Brod i u kojem se milicija ne spominje konkretno²⁵⁹¹ – potkrepljuje Župljaninovu tvrdnju da je milicija, kad god je postojala komanda grada, potpadala pod direktnu i isključivu kontrolu vojske.²⁵⁹² Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir i prema tome nije zanemarilo naređenje od 13. juna 1992. godine, u kojem se Boško Savković (dalje u tekstu: Savković) postavlja za načelnika SJB-a Donji Vakuf, a Sufulo Šišić (dalje u tekstu: Šišić), kapetan u vojsci, za komandira SJB-a Donji Vakuf.²⁵⁹³ Žalbeno vijeće takođe nije uvjereno da Savkovićevo imenovanje za načelnika SJB-a Donji Vakuf vojnim naređenjem, ili pak imenovanje Šišića, kapetana u vojsci, na funkciju komandira SJB-a Donji Vakuf, u dovoljnoj mjeri pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstataje da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-om Donji Vakuf, čak i poslije 13. juna 1992. godine.²⁵⁹⁴ Prema stanovištu Žalbenog vijeća, Župljanin samo ukazuje na dokaze u vezi s imenovanjem kadrova SJB-a u SJB-u Donji Vakuf, pri čemu nije pokazao da postoji greška u zaključcima Pretresnog vijeća koji se odnose na Župljaninovu nadležnost nad milicijom u toj opštini. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstataje da Župljanin nije pokazao da konstatacije Pretresnog vijeća o Donjem Vakufu protivrječe ili ograničavaju vrijednost zaključka da je on vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a.

777. Suprotno Župljaninovom argumentu, Pretresno vijeće se izričito osvrnulo i oslonilo na dokazni predmet P1928 – izvještaj o radu SJB-a Donji Vakuf od 1. aprila 1992. do 25. decembra 1992., iz januara 1993. godine – u odjeljku Prvostepene presude posvećenom zaključcima Pretresnog vijeća o opštini Donji Vakuf.²⁵⁹⁵ Žalbeno vijeće smatra podjednako neubjedljivim

²⁵⁸⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77.

²⁵⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 240 (reference izostavljene).

²⁵⁹¹ Dokazni predmet 1D473.

²⁵⁹² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 77, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D473.

²⁵⁹³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 241. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 829.

²⁵⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je Savković referisao Župljaninu poslije 13. juna 1992. godine. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 427.

²⁵⁹⁵ V. posebno Prvostepena presuda, tom 1, par. 245, gdje se upućuje na dokazni predmet P1928. Župljanin selektivno citira taj dokazni predmet i ukazuje na odlomke koji ne pokazuju da je milicija u gradu Donji Vakuf sve vrijeme bila prepotčinjena VRS-ovoj komandi grada (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P1928, str. 2, 4). Pošto je preispitalo dokazni predmet P1928, Žalbeno vijeće primjećuje da se u njemu nalaze dokazi o: (i) saradnji između VRS-a i milicije; (ii) zajedničkim kontrolnim punktovima koje su uspostavili SJB Donji Vakuf i vojna policija; i (iii) čestom učešću milicije "u toku ratnih dejstava" (v. dokazni predmet P1928).

Župljaninovo pozivanje na odlomke iz iskaza svjedoka Bjeloševića i svjedoka Vidosava Kovačevića (dalje u tekstu: svjedok V. Kovačević). Žalbena vijeće primjećuje da se dijelovi iskaza svjedoka Bjeloševića, na koje se Župljanin oslanja, odnose na komandu grada Derventa i, prema tome, nisu relevantni za pitanje da li je milicija u Donjem Vakufu bila pod vojnom kontrolom.²⁵⁹⁶ S druge strane, dijelovi iskaza svjedoka V. Kovačevića na koje se Župljanin oslanja bave se samo odnosom između milicijskih jedinica prepotčinjenih vojsci, i to uopšteno, a pri tom ne pokazuju da je milicija u Donjem Vakufu zaista bila prepotčinjena vojsci.²⁵⁹⁷ Shodno tome, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji su nesumnjivo relevantni. Njegovi argumenti s tim u vezi se odbijaju.

778. Kada je riječ o Župljaninovoj argumentaciji u vezi s opštinom Kotor-Varoš, Žalbena vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće bilo dužno da iznese konstatacije, ili da je propustilo da razmotri dokaze o prepotčinjavanju ili o uticaju komandi grada na njegovu sposobnost da disciplinski kazni pripadnike milicije. Pošto je pregledalo jedini dokaz na koji se Župljanin poziva u prilog svojoj tvrdnji,²⁵⁹⁸ Žalbena vijeće smatra da on pokazuje samo to da je komanda grada postojala 25. juna 1992., da su vojne jedinice u Kotor-Varošu dobile zadatak da kontrolišu kretanje stanovništva i da je ratne zarobljenike trebalo sprovesti u komandu brigade na saslušanje prije nego što se upute u zarobljenički logor.²⁵⁹⁹ Župljanin nije objasnio niti pokazao kako je postojanje komande grada uticalo na njegovu sposobnost da disciplinski kazni pripadnike milicije u SJB-u Kotor-Varoš.

779. Osim toga, ako se uzme da, prema Župljaninovoj tvrdnji, SOM CSB-a Banja Luka nije bio pod njegovom kontrolom zbog toga što je postojala komanda grada u Kotor-Varošu, Župljanin nije potkrijepio svoju tvrdnju da je SOM CSB-a Banja Luka bio prepotčinjen VRS-u.²⁶⁰⁰ Žalbena vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da je Pretresno vijeće na odgovarajući način obradilo pitanje da li je Župljanin imao dovoljno ovlasti ili nadležnosti nad pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka kako

²⁵⁹⁶ V. Andrija Bjelošević, 15. april 2011., T. 19663-19664.

²⁵⁹⁷ V. Vidosav Kovačević, 6. septembar 2011., T. 23684-23685; Vidosav Kovačević, 7. septembar 2011., T. 23766-23767.

²⁵⁹⁸ Konkretno, Župljanin ukazuje na dokazni predmet 2D132, odlomak sa sastanka Kriznog štaba u Kotor-Varošu održanog 25. juna 1992., koji, prema njegovoj argumentaciji, pokazuje da se komanda grada uspostavljena na osnovu direktne komunikacije između lokalne jedinice VRS-a i lokalnog kriznog štaba, kao i na dokazni predmet P1787, naredbu koju je izdao komandant grada u julu 1992., a u kojoj se propisuje totalna kontrola nad kretanjem stanovništva, te tvrdi da te dokaze "vještak tužilaštva nije osporio" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 80, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D132, Ewana Browna, 20. januar 2011., T. 19058-19062, dokazni predmet P1787, str. 6).

²⁵⁹⁹ V. dokazni predmeti 2D132, P1787.

²⁶⁰⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 81.

bi im izrekao disciplinske kazne, nezavisno od toga da li su oni bili uključeni u borbena dejstva s vojskom ili ne.²⁶⁰¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao kako je Pretresno vijeće bilo dužno da dalje analizira pitanje prepotčinjavanja SOM-a CSB-a Banja Luka u vrijeme kada je odred bio angažovan u Kotor-Varošu, ili da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na Župljaninov propust da provede istrage o krivičnim djelima koja su u tom gradu počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka i da pripadnicima tog odreda izrekne disciplinske kazne.²⁶⁰²

780. Kada je riječ o opštini Ključ, Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje kako je on zadržao *de facto* i *de jure* kontrolu nad SJB-om Ključ.²⁶⁰³ Što se tiče Župljaninovog oslanjanja na dijelove dokaznih predmeta P1783 i P960.24 kao dokaze koje je Pretresno vijeće, kako on kaže, propustilo da uzme u obzir,²⁶⁰⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće izričito osvrnulo upravo na one dijelove dokaznog predmeta P960.24 na koje se poziva i Župljanin.²⁶⁰⁵ Župljanin samo nudi drugačije tumačenje tog dokaza koji je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir, pri čemu ne ukazuje ni na kakvu grešku. Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da, premda Pretresno vijeće nije pomenulo dokazni predmet P1783, taj dokument dokazuje samo to da je načelnik SJB-a Ključ bio član – i da je učestvovala u osnivanju – komande grada u Kotor-Varošu, zajedno s vojnim kadrovima i drugim licima.²⁶⁰⁶ Prema tome, dokazni predmet P1783 nije bio očigledno relevantan za zaključke Pretresnog vijeća o Župljaninovoj *de jure* i *de facto* kontroli nad milicijom, uključujući i miliciju u opštini Ključ.

²⁶⁰¹ V. dolje, par. 827-836. Žalbeno vijeće takođe uzima u obzir konstatacije Pretresnog vijeća prema kojima je Župljanin, kao funkcioner nadležan za SOM CSB-a Banja Luka, obavještavan o krivičnim djelima koja su činili pripadnici tog odreda, između ostalog u opštini Kotor-Varoš (Prvostepena presuda, tom 1, par. 435, u kojoj se upućuje na Predraga Radulovića, 27. maj 2010., T. 10911-10914. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 374), te da je postupao shodno toj svojoj nadležnosti kada je MUP-u RS prosljeđivao obavještenja o pomenutim krivičnim djelima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 425).

²⁶⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 505.

²⁶⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 842.

²⁶⁰⁴ V. gore, fusnota 2571.

²⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 426. Konkretno, Pretresno vijeće je ustanovilo da je, u julu 1992., načelnik SJB-a Ključ, Vinko Kondić (dalje u tekstu: Kondić), izvijestio CSB Banja Luka da je u "milicija u saradnji s vojskom obradila 2.000 ljudi i u zatočeničke logore poslala 1.278 ljudi osumnjičenih da su učestvovali u oružanoj pobuni u sastavu 'takozvane muslimanske TO' ili u švercu oružja, ali isto tako i ljudi koji su posjedovali oružje bez dozvole, čak i ako nisu bili pripadnici nijedne oružane formacije" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 426). Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se, prema Kondićevom izvještaju, "tokom tog procesa [...] 'dešavale stvari koje nisu sopstvene biću i moralu srpskog naroda'" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 426). Pretresno vijeće takođe se pozvalo na dokazni predmet P960.24 prilikom izvođenja zaključka da je "dana 27. marta 1992. godine, Skupština RS [...] prilikom usvajanja Ustava područje ARK-a

781. Pored toga, a suprotno Župljaninovoj argumentaciji,²⁶⁰⁷ dokazi na koje on upućuje ne pokazuju da se Pretresno vijeće jednostavno oslonilo "na propise koji se redovno primjenjuju u doba mira" pri izvođenju zaključka da je on imao nadležnost da disciplinski kažnjava pripadnike milicije iz SJB-a Ključ.²⁶⁰⁸ U stvari, Pretresno vijeće je obradilo pitanje saradnje između milicije i vojske kad je konstatovalo da "dokazi pokazuju da su Krizni štab ARK-a, opštinski krizni štabovi i CSB Banja Luka tijesno saradivali na poslovima kao što su preuzimanje vlasti u Opštinama ARK-a od strane srpskih snaga, zatvaranje nesrba i njihovo raseljavanje na druga područja BiH ili u druge zemlje".²⁶⁰⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da dokazi na koje Župljanin upućuje ne odstupaju od tih konstatacija.²⁶¹⁰ Prema stanovištu Žalbenog vijeća, Župljanin samo iznosi drugačije tumačenje dokaza u spisu, a pri tom ne pokazuje da je Pretresno vijeće zanemarilo očigledno relevantne dokaze.²⁶¹¹

782. Najzad, kad Župljanin tvrdi da je i samo Pretresno vijeće prihvatilo da postoje obimni dokazi koji ukazuju na razumnu mogućnost da su neka, ako ne i brojna krivična djela izvršili vojnici, s pripadnicima milicije ili bez njih,²⁶¹² Žalbeno vijeće smatra da on i ovog puta pogrešno tumači pravne okvire krivične odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata. Župljanin ne uzima u obzir to da mu se, na osnovu odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata, može pripisati krivična odgovornost za krivična djela koja su sastavni dio zajedničkog zločinačkog cilja, pod uslovom da se ta krivična djela mogu dovesti u vezu s njim ili nekim drugim učesnikom u UZP-u.²⁶¹³ Uz to, u relevantnim konstatacijama Pretresnog vijeća²⁶¹⁴ nema naznaka da je, prilikom ocjenjivanja Župljaninove namjere i doprinosa, Pretresno vijeće uzelo u obzir njegov propust da disciplinski kazni vojnike nad kojima nije imao nadležnost.

dodijelila CSB-u Banja Luka kao zonu odgovornosti" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 351, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P960.24, str. 3-4).

²⁶⁰⁶ Dokazni predmet P1783, str. 1.

²⁶⁰⁷ V. gore, par. 770.

²⁶⁰⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 85.

²⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493.

²⁶¹⁰ V. dokazni predmeti P1783, str. 1, P960.24, str. 3-4, 8.

²⁶¹¹ Up. gore, par. 536.

²⁶¹² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 85.

²⁶¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520, u kojoj se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 225, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 168, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 413. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1065. V. takođe gore, par. 119.

²⁶¹⁴ V. gore, par. 747-760.

783. Žalbeno vijeće takođe ne uviđa na koji način činjenica da su krivična djela počinili vojnici, s milicijom ili bez nje, ukazuje na to da je milicija bila prepotčinjena vojsci. Čak i ukoliko se ta činjenica uzme u obzir zajedno sa saradnjom između milicije i vojske, kao i s postojanjem komande grada, Župljanin ne pokazuje na koji način krivična djela koja su počinili vojnici sugerišu da je milicija u znatnoj mjeri ili sve vrijeme bila prepotčinjena vojsci. Shodno tome, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da su, uslijed umiješanosti vojnika u činjenje krivičnih djela, zaključci Pretresnog vijeća o tome da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad milicijom u opštini Ključ neutemeljeni. Slično tome, Žalbeno vijeće nije ubijeđeno da je Župljanin pokazao kako je Pretresno vijeće bilo dužno da se opsežnije osvrne na shemu prepotčinjavanja milicije u vezi s postojanjem komande grada u Ključu.

784. U zaključku, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije iznijelo konstatacije o pitanju prepotčinjavanja pripadnika milicije vojsci, ili tako što nije uzelo u obzir dokaze o vojnim komandama koje su formirane u opštinama Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Ključ. Prema tome, njegovi argumenti s tim u vezi se odbijaju.

ii. Prepotčinjavanje milicije na službi u zatočeničkim logorima Manjača i Trnopolje kojima je rukovodila vojska

785. Prilikom ocjenjivanja Župljaninovog učešća u UZP-u, Pretresno vijeće je, između ostalog, konstatovalo da je Župljanin "[b]io [...] svjestan toga da su hiljade nesrba bile zatočene u teškim uslovima u logoru Manjača, vojnom zatočeničkom objektu u opštini Banja Luka, gdje su pripadnici milicije odvozili zarobljenike koji su prethodno bili zatočeni u drugim Opštinama ARK-a, u zatočeničkim objektima kojima je upravljala milicija".²⁶¹⁵ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je "Predrag Radulović [...] Župljanina u više navrata obavještavao o tome da su srpske snage u Prijedoru razarale sela, uništavale džamije i hapsile veliki broj nesrba, uključujući žene, djecu i

²⁶¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 506. S tim u vezi, Pretresno vijeće je, konkretno, konstatovalo sljedeće: (i) dana 2. jula 1992., Župljanin je obaviješten da je SJB Sanski most prevezao 250 Hrvata i Muslimana na Manjaču (Prvostepena presuda, tom 2, par. 418, 506); (ii) krajem jula ili početkom avgusta 1992., Župljanin je i sam obišao zatočenički objekat Manjača, "uključujući štale u kojima su bili smješteni zatočeniци" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 417. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506); (iii) 5. avgusta 1992., Drljača je tražio od Župljanina da 6. avgusta 1992. osigura bezbjedan prolaz za konvoj kojim je bio predviđen prevoz 1.466 zarobljenika iz Prijedora na Manjaču (Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, 506); i (iv) Župljanin je znao za smrt dvadesetak zarobljenika nesrpske nacionalnosti, koji su se ugušili dok ih je iz Sanskog Mosta ka zatočeničkom objektu Manjača u jednom kamionu prevozila milicija iz Sanskog Mosta (Prvostepena presuda, tom 2, par. 419, 506). Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Župljanin je znao da je SJB Ključ 29. avgusta 1992. godine sve osobe koje su bile zatočene u toj opštini poslao u zatočenički objekat Manjača (Prvostepena presuda, tom 2, par. 426, 509).

starce, i zatočavale ih u Omarskoj, Keratermu i Trnopolju."²⁶¹⁶ Osim toga, Pretresno vijeće je istaklo da su 5. avgusta 1992. godine međunarodni mediji počeli da izvještavaju o zatočenicima u Omarskoj i Trnopolju koji su držani u nehumanim uslovima i podvrgavani fizičkom zlostavljanju.²⁶¹⁷ Na osnovu tih konstatacija i drugih dokaza o Župljaninovim saznanjima o krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima, a posebno o njihovom protivpravnom zatvaranju,²⁶¹⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da Župljaninovi propusti da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaustavio masovna hapšenja nesrba i učešće svojih radnika milicije, uprkos svojim saznanjima o zločinima nad nesrbima, a posebno o njihovom protivpravnom zatočenju, predstavljaju u najmanju ruku značajan, ako ne i bitan doprinos protivpravnim hapšenjima.²⁶¹⁹

a. Argumenti strana

786. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije o tome da li su milicijske snage koje su radile u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje bile prepotčinjene vojsci.²⁶²⁰ U tom smislu, on iznosi sljedeće argumente: (i) da je komandant logora Trnopolje bio komandant TO u Prijedoru;²⁶²¹ (ii) da su stražari u logoru Trnopolje bili obučeni u vojne, a ne u milicijske uniforme;²⁶²² (iii) da je logor Manjača bio objekat VRS-a, kojim je komandovao komandant iz redova VRS-a,²⁶²³ i (iv) da su, izgleda, radnici milicije povremeno bili prisutni u oba objekta.²⁶²⁴ Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće je njemu pripisalo "propuste" u vezi s krivičnim djelima počinjenim u oba zatočenička objekta, i u Manjači i u Trnopolju, "a da pri tom nije provelo nikakvo

²⁶¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 420.

²⁶¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 509. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 444.

²⁶¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-510. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-440, 499, 503-504, 511-519.

²⁶¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510. Kada je riječ o Župljaninovom propustu da disciplinski kazni svoje potčinjene, v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

²⁶²⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88-89.

²⁶²¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 638, ST249, 26. novembar 2010, T. 17859-17860, ST24, 18. oktobar 2010, T. 16140. V. Župljaninova replika, par. 37.

²⁶²² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 619, ST249, 26. novembar 2010, T. 17859-17860, ST67, 9. decembar 2010, T. 18404, dokazni predmet P671.

²⁶²³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 337, 506, 802, *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmet br. IT-08-91-T, Završni pretresni podnesak tužilaštva, 14. maj 2012. (povjerljivo s povjerljivim dodacima) (dalje u tekstu: Završni pretresni podnesak tužilaštva), par. 136-137. V. Župljaninova replika, par. 37.

²⁶²⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 88, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 172.

ispitivanje kako bi utvrdilo da li su pripadnici milicije, kakvu god ulogu oni obavljali, bili prepotčinjeni vojsci tokom svog rada u datim objektima".²⁶²⁵

787. Tužilaštvo odgovara da Župljanin pogrešno tumači konstatacije Pretresnog vijeća.²⁶²⁶ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće u svojoj analizi Župljaninove namjere i doprinosa UZP-u ograničilo na "'spoljno' učešće" milicije u radu oba logora, i da dokazi ne pokazuju da su snage milicije bile prepotčinjavane u te svrhe.²⁶²⁷ Konkretno, tužilaštvo tvrdi: (i) da Župljanin nije ukazao ni na jednu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća o ulozi milicije u logoru Manjača, ili u analizi Župljaninove namjere i doprinosa UZP-u na osnovu njegove nadležnosti nad SJB-om Banja Luka i drugim SJB-ovima koji su logoru pružali podršku,²⁶²⁸ (ii) da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Župljanin bio svjestan toga da su hiljade nesrba zatočene u teškim uslovima,²⁶²⁹ i (iii) da su svi faktori koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir saglasni sa zaključkom o položaju vlasti koji je on zauzimao nad milicijskim snagama koje su prevozile zatočenike u logor i iz njega.²⁶³⁰ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da postupanje pripadnika milicije u logoru Trnopolje ukazuje na to da je milicija bila nezavisna od vojske.²⁶³¹

b. Analiza

788. Žalbeno vijeće primjećuje da, premda se Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninova saznanja o uslovima zatočenja u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u i njegove namjere,²⁶³² ono se nije oslonilo na njegov propust da disciplinski kazni milicijske snage koje se radile u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje,

²⁶²⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 89, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 465, 524. Po Župljaninovim riječima, ta "pretpostavka o opštoj nadležnosti i, shodno tome, pripisivanje propusta u sklopu doprinosa UZP-u, zasniva se na činjenici da nisu donesene odgovarajuće konstatacije" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 89). V. takođe Župljaninova replika, par. 38-39.

²⁶²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 55, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 89.

²⁶²⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 55.

²⁶²⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 171-173, 191-193, 202, 204-206, 215-220, 223.

²⁶²⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 57, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 417, 506.

²⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 58, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 174-176, 223, 633, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 418-419, 426-427, 447-448, 465, 487, 493, 506, 509, 511, 514, 516, 524.

²⁶³¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 59-60, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 619, 622, 625-630, 680-684, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 447, 791.

²⁶³² V. gore, par. 785.

kojima je rukovodila vojska.²⁶³³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da se, prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa i namjere, Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninov propust da "disciplinski kazni svoje potčinjene",²⁶³⁴ te da se zaključci o tim propustima zasnivaju na konkretnim konstatacijama, uključujući konstataciju da on nije preduzeo odgovarajuće mjere kako bi zaustavio učešće milicije u masovnim hapšenjima nesrba.²⁶³⁵ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće konstatovalo da Župljanin, uprkos svojim saznanjima o protivpravnom zatvaranju, i posebno o uslovima u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje, nije preduzeo odgovarajuće mjere kako bi zaustavio učešće milicije u protivpravnom *hapšenju* nesrba.²⁶³⁶ Takav zaključak, po mišljenju Žalbenog vijeća, jasno isključuje tezu po kojoj se Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninov propust da disciplinski kazni snage milicije koje su radile u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje. Shodno tome, pitanje da li su pripadnici milicije koji su radili u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje bili prepotčinjeni nije bilo relevantno za ocjenu Pretresnog vijeća u pogledu Župljaninovog učešća u UZP-u.²⁶³⁷

789. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninove argumente o navodnom propustu Pretresnog vijeća da izvede zaključke o tome da li su pripadnici milicije koji su radili u zatočeničkim objektima Manjača i Trnopolje bili prepotčinjeni vojsci.

iii. Župljaninove ovlasti nad SJB Prijedor

790. Prilikom ocjenjivanja Župljaninovog učešća u UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-ovima u ARK-u (uključujući, dakle, i SJB Prijedor).²⁶³⁸ Pri izvođenju ovog zaključka, Pretresno vijeće je, između ostalog, uzelo u obzir: (i) da

²⁶³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 802 ("Pretresno vijeće podsjeća da je logor [Manjača] bio u nadležnosti 1. krajiškog korpusa i da je upravnik logora bio Božidar Popović"), 856 ("Vijeće takođe podsjeća da je logor Trnopolje bio u nadležnosti TO-a, da su ga obezbjeđivali srpski vojnici i da je komandant logora bio Slobodan Kuruzović"). V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 171-172, 619.

²⁶³⁴ V. gore, par. 754. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 518, 519.

²⁶³⁵ V. gore, par. 754. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 510, 518.

²⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510 (naglasak dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-519.

²⁶³⁷ Žalbeno vijeće takođe podsjeća na svoju konstataciju da pitanje prepotčinjavanja pripadnika milicije vojsci nije relevantno za zaključak Pretresnog vijeća da je Župljanin propustio da pokrene krivične istrage, uključujući istrage o krivičnim djelima koja su počinili pripadnici milicije, kao i za konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin propustio da se postara da pripadnici njegove milicije propisno provedu istragu o krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima (v. gore, fusnota 2521).

²⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 856 ("Stojan Župljanin je vršio najvišu funkciju u miliciji ARK-a, a milicija u Prijedoru i Skender-Vakufu bila je u sastavu MUP-a RS, koji je bio pod sveukupnom kontrolom Miće Stanišića").

SJB Prijedor jeste provodio u djelo određena uputstva opštinskih kriznih štabova, ali da je istovremeno "redovno obavještavao CSB Banja Luka o događanjima u toj opštini i da je od njega tražio pomoć u vezi s više stvari";²⁶³⁹ i (ii) da je između Ratnog predsjedništva Skupštine opštine Prijedor (dalje u tekstu: Ratno predsjedništvo Prijedora), Drljače (načelnika SJB-a Prijedor) i Župljanina postojao "odnos zasnovan na saradnji", "u kojem je Župljanin igrao rukovodeću ulogu".²⁶⁴⁰

791. Konkretno, kada je riječ o zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska, Pretresno vijeće je konstatovalo: (i) da su svjedok Radulović i svjedok Šajinović u nekom trenutku tokom juna 1992. obavijestili Župljanina "o užasnim uslovima u kojima su držani zatočnici i o zlostavljanju koje su nad njima vršili" u tim logorima "pored ostalih, i pripadnici milicije", na šta je on "odgovorio nehajno [...] i zatim je u žurbi otišao";²⁶⁴¹ (ii) da je 16. jula 1992. godine, Župljanin s drugim rukovodiocima ARK-a obišao zatočenički objekat Omarska, "gdje su se na zatočenicima mogli vidjeti tragovi zlostavljanja i gdje su ih natjerali da delegaciju pozdravljaju s tri uzdignuta prsta" dok su se članovi delegacije smijali tom prizoru;²⁶⁴² (iii) da je Župljanin u više navrata obavještavan

²⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 359-362.

²⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 492. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 360. V. takođe npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 422-423, 475-476, 479-480. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom ocjenjivanja Župljaninovog učešća u UZP-u, Pretresno vijeće u vezi s opštinom Prijedor takođe konstatovalo sljedeće: (i) da je, tokom ljeta 1992., Župljanin upućivao vodove iz sastava SOM-a CSB-a Banja Luka na zahtjev opštinskih vlasti (Prvostepena presuda, tom 2, par. 502. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405); (ii) da je, 5. avgusta 1992., Drljača tražio od Župljanina da osigura bezbjedan prolaz za konvoj kojim je bio predviđen prevoz približno 1.466 zarobljenika iz Prijedora na Manjaču (Prvostepena presuda, tom 2, par. 506, 516. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465) i da mu je Župljanin tako i postupio 6. avgusta 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 511. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465); (iii) da je, 29. septembra 1992., bez obzira na to što je znao da su pripadnici milicije iz Prijedora bili umiješani u ubistva nesrba, Župljanin naredio miliciji iz Prijedora da bude u pratnji autobusa kojima je u Hrvatsku prevezeno više od 1.500 ljudi iz Trnopolja, u opštini Prijedor (Prvostepena presuda, tom 2, par. 511. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 478); i (iv) da je Župljanin javnom tužilaštvu uskratio informacije o učešću milicije iz Prijedora u ubistvu približno 150-200 Muslimana na Korićanskim stijenama (Prvostepena presuda, tom 2, par. 517. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 466-482).

²⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 423.

²⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 424, gdje se upućuje na dokazni predmet P2096, str. 7436-7437, Predraga Radulovića, 27. maj 2010., T. 10879-10881, Nusreta Sivca, 16. avgust 2010., T. 13196-13200, Simu Miskovića, 4. oktobar 2010., T. 15247-15250, dokazni predmet P1378. Žalbeno vijeće primjećuje da u paragrafu 508 drugog toma Prvostepene presude Pretresno vijeće navodi da je taj obilazak izvršen 17. jula 1992. godine. S obzirom na konstataciju Pretresnog vijeća u paragrafu 424 drugog toma Prvostepene presude da je obilazak izvršen 16. jula 1992. godine, i s obzirom na dokaze koji se u tom paragrafu navode, Žalbeno vijeće smatra da je to naknadno spominjanje 17. jula 1992. samo tipografska greška (v. npr. dokazni predmet P1378, novinski članak u kojem se pominje obilazak, a koji je objavljen 17. jula 1992. V. takođe Predrag Radulović, 27. maj 2010., T. 10880-10881).

o tome da srpske snage u Prijedoru razaraju sela, uništavaju džamije, hapse veliki broj nesrba i zatočavaju ih u Omarskoj, Keratermu i Trnopolju;²⁶⁴³ i (iv) da su, najkasnije 5. avgusta 1992., međunarodni mediji počeli da izvještavaju o zatočenicima u zatočeničkim objektima Omarska i Trnopolje, koji su držani u nehumanim uslovima i podvrgavani fizičkom zlostavljanju.²⁶⁴⁴ Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da "Župljanin nikad nije pokušao da smijeni Simu Drljaču iz Prijedora, uprkos tome što je znao za zvjerstva koja su počinjena u zatočeničkim logorima i što ga je Radulović upozoravao u vezi s Drljačom", premda je uspješno preduzeo mjere da "uhapsi pripadnike moćne grupe 'Miće'", a sredinom maja 1992. godine na području između Doboja i Banje Luke "uspješno spriječi[o] pokušaj pripadnika paravojnih snaga da pobiju 300 do 600 Muslimana i Roma".²⁶⁴⁵

a. Argumenti strana

792. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo pitanje da li je, ili u kojoj mjeri, on imao ovlasti nad SJB-om Prijedor, uključujući nadležnost nad zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska.²⁶⁴⁶ Osim toga, prema Župljaninovoj argumentaciji, Pretresno vijeće je pogriješilo prilikom izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri i njegovom doprinosu UZP-u time što se oslonilo na njegov "propust da interveniše kako bi spriječio zlostavljanje" nesrpskih zatočenika u opštini Prijedor.²⁶⁴⁷

²⁶⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 423.

²⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 509. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 444. Pretresno vijeće takođe je ustanovilo da je izvještaj komisije, koju je Župljanin formirao radi ispitivanja uslova u zatočeničkim objektima, "bio [...] jednostavno kolaž prethodno sačinjenih izvještaja o Omarskoj, Keratermu i Trnopolju" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 446-447).

²⁶⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 453-456.

²⁶⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90-94. Župljanin se poziva na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (i) da je zatočeničke logore Keraterm i Omarska formirao Drljača, postupajući po naređenjima Kriznog štaba u Prijedoru (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 563-564, dokazni predmet 2D90, str. 1, Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno, činjenica o kojoj je presuđeno 378); (ii) u zatočeničkom logoru Omarska, veliki broj vojnika je obavljao zadatke stražara (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 593); (iii) zatočenički logor Keraterm je trebalo da bude "pod nadzorom radnika SJB i vojne policije Prijedor" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D90, str. 28); (iv) u oba zatočenička logora, saslušanja su vodili i civilni i vojni kadrovi (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91); i (v) najteži slučaj zlostavljanja u zatočeničkom logoru Keraterm su "izvršili pripadnici vojske bosanskih Srba" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 589, 668).

²⁶⁴⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin takođe osporava zaključke Pretresnog vijeća da su zatočenja bila nezakonita tako što navodi unakrsne reference koje upućuju na njegovu

793. Konkretno, on tvrdi da se zaključcima Pretresnog vijeća o tome da su zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska rukovodili srpski pripadnici milicije, ili da su njima zajednički upravljali pripadnici milicije bosanskih Srba i vojno osoblje, ne konstatuje da se objekti nisu nalazili pod nadležnošću VRS-a i da pripadnici milicije koji su u njima radili nisu bili prepotčinjeni VRS-u.²⁶⁴⁸ S tim u vezi, on tvrdi da je bilo naznaka kako su oba zatočenička logora bila pod nadležnošću VRS-a, i to: (i) da su, u zatočeničkom logoru Manjača, pripadnici milicije na dužnosti bili smatrani prepotčinjenima vojsci,²⁶⁴⁹ (ii) da je u avgustu 1992. Mladić, komandant VRS-a, izdao naređenje kojim je novinarima dozvolio da obiđu zatočenički logor Omarska;²⁶⁵⁰ (iii) da su zatočenički logori Trnopolje i Manjača bili vojni objekti pod vojnom nadležnošću;²⁶⁵¹ i (iv) da je zvanična svrha zatočeničkih logora Keraterm i Omarska, zatvaranje osoba zarobljenih tokom borbe, relevantna za vojne funkcije i ne predstavlja djelatnost povezanu s radom milicije.²⁶⁵² Župljanin tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da odbaci dokaze koji pokazuju da su logori bili pod nadležnošću VRS-a i da su pripadnici milicije koji su u njima radili bili prepotčinjeni.²⁶⁵³ On dodaje da Žalbena vijeće nije dužno da analizira da li je zaista bilo tako, budući da Pretresno vijeće uopšte nije iznijelo konstatacije o tom pitanju, već je jednostavno pretpostavilo da su logori bili pod nadležnošću milicije.²⁶⁵⁴

794. Župljanin takođe tvrdi da je, čak i ukoliko se pretpostavi da pripadnici milicije koji su radili u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska nisu bili prepotčinjeni vojsci, Pretresno vijeće ipak pogriješilo zbog toga što nije utvrdilo kada je on bio "u dovoljnoj mjeri obaviješten" o zlostavljanjima nad zatočenicima.²⁶⁵⁵ S tim u vezi, on ukazuje na odsustvo zaključaka o tome: (i) da li je on bio obaviješten o ubijanjima i premlaćivanjima tokom svoje posjete zatočeničkom objektu

argumentaciju iznesenu u vezi s podosnovom 1(G) njegove žalbe (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90).

²⁶⁴⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 92, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 678-679. V. Župljaninova replika, par. 44.

²⁶⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 337.

²⁶⁵⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93, gdje se upućuje na dokazni predmet P1683.

²⁶⁵¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93.

²⁶⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na dokazne predmete P1560, 2D90, str. 28.

²⁶⁵³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 94. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93.

²⁶⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 94. S tim u vezi, Župljanin upućuje na konstataciju Pretresnog vijeća da su zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska u izvjesnoj mjeri rukovodili pripadnici milicije (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 94). Prema njegovim tvrdnjama, Pretresno vijeće je jednostavno pretpostavilo da su dati zatočenički objekti bili pod nadležnošću milicije, pri čemu on tvrdi da su njima mogli da u izvjesnoj mjeri rukovode pripadnici milicije, a da ipak ostanu pod nadležnošću vojske (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 94).

²⁶⁵⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 95. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96.

Omarska 16. jula 1992., ili da li se on uzdržao od kažnjavanja izvršilaca datih ubijanja;²⁶⁵⁶ i (ii) da li je Drljača ikada Župljanina obavijestio o zlostavljanju zatočenika.²⁶⁵⁷

795. Pored toga, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je "nerazumno" konstatovalo da je on vršio efektivnu kontrolu na SJB-om Prijedor i njegovim načelnikom Drljačom.²⁶⁵⁸ S tim u vezi, on ukazuje: (i) na to da je Pretresno vijeće prihvatilo da je Drljača "djelovao u određenoj mjeri samostalno" i da je pružio obezbjeđenje za zatočeničke logore, izvršavajući naređenja Kriznog štaba Prijedora;²⁶⁵⁹ (ii) na dokazni predmet P621, izvještaj CSB-a Banja Luka iz oktobra 1992. godine, u kojem je Župljanin "protestovao" zbog "funkcionalno[g] i akciono[g] 'osamostaljivanj[a]' od centra jednog broja SJB-ova" od njegovih ovlasti;²⁶⁶⁰ i (iii) na dokazni predmet 2D25, koji pokazuje da je, u julu 1992. godine, on "direktno prekori[o] načelnike SJB-ova zbog njihovog 'blagonaklon[og] stav[a], u nekim sredinama, prema eskaliranom kriminalnom djelovanju pojedinaca i grupa'".²⁶⁶¹ Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegov propust da smijeni Drljaču kao "pokazatelj počinjenja prisilnog premještanja putem UZP-a" uprkos tome što Župljanin nije imao *de jure* nadležnost da to učini.²⁶⁶² On iznosi argument da se taj zaključak temelji na činjenici da je on prethodno miliciji izdao nalog

²⁶⁵⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na dokazni predmet P1560. Prema Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće je umjesto toga konstatovalo "da je Župljanin 'negdje u ljeto 1992. godine' dobio usmeni izvještaj o lošim uslovima u logorima i zlostavljanju zatočenika" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom [2], par. 423, 508 (prema shvatanju Žalbenog vijeća, Župljanin greškom upućuje na prvi tom Prvostepene presude, a da mu je namjera bila da se pozove na drugi tom)).

²⁶⁵⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96. On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije primilo nikakve dokaze s tim u vezi i da "[i]nformacije te vrste nisu bile zastupljene u Drljačinom izvještaju o radu SJB-a Prijedor za prvo polugodište 1992. godine" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na dokazni predmet P657).

²⁶⁵⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 95. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 96-101.

²⁶⁵⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 97, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 359. Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće je prihvatilo da je Drljača "formirao dva zarobljenička logora pod nadležnošću lokalnog kriznog štaba; naredio da se ti logori drže u tajnosti; i otvoreno podrivao ili odbijao da slijedi [Župljaninove] naloge" (Župljaninov žalbeni podnesak par. 97). S tim u vezi, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće iznijelo konstatacije o Drljačinim "političkim ambicijama" i o tome da je Drljača podrivao njegove napore da provede istragu o ubistvima na Korićanskim stijenama (Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 137, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 358, 360).

²⁶⁶⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 98, gdje se upućuje na dokazni predmet P621, str. 43. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 99, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D25, str. 2-3.

²⁶⁶¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 99, gdje se citira dokazni predmet 2D25, str. 2-3. Župljanin takođe tvrdi da se žalio na neprofesionalni stav jednog broja načelnika SJB-ova koji su htjeli da se "bave pitanjima van njihovog domena rada" i koji su od političkih vlasti tražili odobrenje za određene radnje (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 99, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D25, str. 2-3).

²⁶⁶² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 100 (reference izostavljene).

da uhapsi pripadnike jedne paravojne grupe koja je činila krivična djela u Tesliću.²⁶⁶³ On takođe tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da se osloni na tvrdnju da je on "imao pravnu obavezu da zanemari pravna ograničenja svoje nadležnosti [...] suprotno volji lokalnih političkih rukovodilaca" kako bi na osnovu toga izveo zaključak o njegovoj efektivnoj kontroli nad Drljačom.²⁶⁶⁴

796. Najzad, Župljanin takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on odgovoran "za krivična djela u zatočeničkim objektima Omarska i Keraterm zbog toga što je propustio da miliciji naredi da zanemari naređenja lokalnih kriznih štabova i zbog toga što je i sam bio član regionalnog kriznog štaba, koji je zvanično imao određenu nadležnost nad lokalnim kriznim štabovima".²⁶⁶⁵

797. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da postoji greška u rezonovanju Pretresnog vijeća kada je riječ o njegovoj kontroli nad SJB-om Prijedor, te da Župljanin ponavlja argumente koje je iznio tokom prvostepenog postupka, a koje je Pretresno vijeće odbacilo.²⁶⁶⁶

798. Tužilaštvo tvrdi da Župljanin nije pokazao da postoji greška i da, umjesto toga, predstavlja u pogrešnom svijetlu ili pogrešno tumači konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s ovlastima SJB-a Prijedor nad zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska.²⁶⁶⁷ Po argumentaciji tužilaštva, Pretresno

²⁶⁶³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 100, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 515. V. Župljaninova replika, par. 43. Pored toga, on u vezi s tim pitanjem navodi da "vojna nadmoć grupe A nad grupom B ne podrazumijeva nužno da grupa A ima efektivnu kontrolu nad grupom B" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 100).

²⁶⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 100.

²⁶⁶⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 101. Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće: (i) nije iznijelo "potrebne konstatacije" o hijerarhijskim odnosima između Kriznog štaba ARK-a i lokalnih kriznih štabova; i (ii) trebalo je da prihvati da je on miliciji izdao nalog da zanemari upustva lokalnih kriznih štabova počev od jula 1992. godine što, kako on tvrdi, nije učinio neblagovremeno, niti s time odugovlačio kako bi olakšao počinjenje krivičnih djela na osnovu uputstava lokalnih vlasti (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 101, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 367).

²⁶⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 62, up. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90 sa Župljaninovim završnim podneskom, par. 157-163, 269-270, 297-313.

²⁶⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 68. Konkretno, tužilaštvo upućuje na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) oba zatočenička logora je formirao Župljaninov podređeni, Drljača (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 69, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 580, 593, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 856, Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91); (ii) srpske snage su hapsile Muslimane i Hrvate u Prijedoru bez legitimnih razloga, a onda su ih nezakonito držale u nehumanim životnim uslovima (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 69, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 700); i (iii) "premda je Drljačina naredba o formiranju zatočeničkog logora Omarska izdata 'u skladu s Odlukom Kriznog štaba [Prijedor]', on

vijeće je jasno konstatovalo i utvrdilo nadležnost milicije nad zatočeničkim logorima Omarska i Keraterm, odnosno: (i) da su pripadnici milicije komandovali u oba zatočenička logora;²⁶⁶⁸ (ii) da je vojska odbila da preuzme odgovornosti za, između ostalog, obezbjeđenje zatočeničkog logora Keraterm;²⁶⁶⁹ (iii) da su civilni i vojni isljednici imali izvjesnu ulogu u radu zatočeničkog logora Omarska;²⁶⁷⁰ i (iv) da je vojska odbila da preuzme odgovornost za Omarsku kada je to od nje traženo.²⁶⁷¹ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije bilo dužno da "opovrgava hipotetičke tvrdnje i nagađanja"²⁶⁷² i da, s obzirom na dokaze o tome da su zatočenički logori Keraterm i Omarska bili milicijski objekti, nije bilo ni potrebe da Pretresno vijeće konstatuje da to nisu bili vojni objekti.²⁶⁷³ Tužilaštvo tvrdi da Župljanin predstavlja u pogrešnom svjetlu analizu Pretresnog vijeća o njegovom postupanju i krivičnim djelima počinjenim u Prijedoru, pošto "[o]n nije samo propustio da 'miliciji naredi da zanemari naređenja lokalnih kriznih štabova' ili propustio da 'interveniše kako bi spriječio zlostavljanje'", već je "preduzeo pozitivne radnje kako bi izvršioce zaštitio od istrage ili kažnjavanja", a imao je opsežna saznanja o krivičnim djelima počinjenim u logorima u Prijedoru.²⁶⁷⁴

je tražio da se ona provede "u saradnji sa [CSB-om] Banja Luka" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 69, gdje se upućuje na dokazni predmet P1560, str. 3).

²⁶⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 70, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 580.

²⁶⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 70.

²⁶⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 70, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 580.

²⁶⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 70, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 593.

²⁶⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 71.

²⁶⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 71. Osim toga, tužilaštvo iznosi argument da "Župljaninova tvrdnja da se u konstatacijama Pretresnog vijeća 'ne konstatuje da Omarska i Keraterm nisu bili pod nadležnošću VRS-a', neodrživa, s obzirom na to da dokazi opovrgavaju primjere na koje Župljanin ukazuje (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 71, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 92-94). S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi: (i) da su se Omarska i Keraterm razlikovali od Manjače i Trnopolja po svojoj komandi i po okolnostima u kojima su bili formirani i da, prema tome, nije nedosljedno pristupiti Omarskoj i Keratermu drugačije nego Manjači i Trnopolju; (ii) da naređenje koje je izdao Mladić ne implicira vojnu nadležnost nad zatočeničkim logorima; i (iii) da su, prema konstataciji Pretresnog vijeća, oba logora korištena za nezakonito i diskriminatorno zatočavanje nesrba, a ne za djelatnosti "koje su direktno relevantne za osnovne funkcije vojske" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 71).

²⁶⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 72, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 90, 101, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 514-515, 517-518. Tužilaštvo tvrdi da te radnje obuhvataju ostavljanje Drljače na položaju načelnika SJB-a Prijedor, izdavanje neubjedljivih naloga SJB-ovima da se pridržavaju zakona, formiranje tobožnje komisije radi ispitivanja zatočeničkih objekata u ARK-u i ometanje istrage o ubistvima na Korićanskim stijenama (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 72, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 514-515). Tužilaštvo takođe ukazuje na konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin "raspolagao

799. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada se oslonilo na Župljaninov propust da smijeni Drljaču uprkos tome što je znao za njegovo kažnjivo postupanje.²⁶⁷⁵ Prema argumentaciji tužilaštva, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije uzelo u obzir dokaze, budući da Pretresno vijeće dokaze jeste razmotrilo, a razmotreni dokazi ne podrivaju konstataciju da je Župljanin imao ovlasti nad Drljačom.²⁶⁷⁶ Slično tome, Pretresno vijeće je izričito iznijelo stav da su "odluke Kriznog štaba ARK-a bile obavezujuće za sve opštinske krizne štabove u toj regiji".²⁶⁷⁷ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Župljanin nije pokazao da postoji greška u rezonovanju Pretresnog vijeća koje se odnosi na to da je on, kao pripadnik milicije, mogao da preduzme mjere,²⁶⁷⁸ pri čemu se posebno misli na Župljaninove "odlučne mjere" protiv 'grupe Miće'.²⁶⁷⁹ Najzad, tužilaštvo tvrdi da opsežni dokazi u vezi s bliskim radnim odnosima Župljanina i Drljače potvrđuju konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin imao ovlasti nad Drljačom.²⁶⁸⁰

800. U svojoj replici, Župljanin tvrdi da konstatacije na koje se tužilaštvo poziva u vezi s njegovom nadležnošću nad Drljačom ukazuju samo na "sporadičnu saradnju", a ne na takav stepen kontrole koji bi Pretresnom vijeću omogućio izvođenje zaključka da je Župljanin propustio da spriječi krivična djela za koja je, kako se navodi, Drljača odgovoran.²⁶⁸¹

obimnim saznanjima o krivičnim djelima počinjenim u logorima u Prijedoru" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 72, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 506).

²⁶⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 63. Prema argumentaciji tužilaštva, konstatacija Pretresnog vijeća da je "Drljača 'djelovao u određenoj mjeri samostalno' ne pokazuje da Župljanin nije imao ovlasti da ga smijeni", a Pretresno vijeće je konkretno ustanovilo da je između Župljanina, Drljače i Ratnog predsjedništva Prijedora "postojao odnos zasnovan na saradnji", u kojem je Župljanin igrao vodeću ulogu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 360, 364-367, 492, 791. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 97).

²⁶⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 64.

²⁶⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 64, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 357-358, 364.

²⁶⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 65, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 100. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 66, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 515.

²⁶⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 515. V. Župljaninova replika, par. 43.

²⁶⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 67, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 505, 509, 511-513, 521, 527, 564, 580-582, 592-593, 595-597, 615, 623, 636, 649, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 79, 422, 447, 478, 491, 676, dokazne predmete P1902, P652, P656, P1005, P659, P668, P669, P671, P672, P657, P684, P689.

²⁶⁸¹ Župljaninova replika, par. 41, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 63, 67. Župljanin dodaje da se jedina konstatacija u kojoj se utvrđuje njegova *de facto* nadležnost nad Drljačom nalazi među konstatacijama koje se odnose na Stanišićevu odgovornost (Župljaninova replika, par. 41, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 240).

b. Analiza

801. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu da Pretresno vijeće nije razmotrilo pitanje da li su pripadnici milicije koji su radili u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska bili prepotčinjeni VRS-u, Žalbeno vijeće podsjeća na konstatacije Pretresnog vijeća da je komandant zatočeničkog logora Keraterm bio Duško Sikirica, pripadnik milicije, a da je logor čuvala milicija (pošto je vojska to odbila da preuzme na sebe), koja je primala naređenja od Drljače, načelnika SJB-a Prijedor.²⁶⁸² Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je logor Omarska osnovan po Drljačinom nalogu i da su njime zajednički upravljale milicija i vojska, uključujući pripadnike Banjalučkog korpusa, koji su vršili ispitivanja, a da je komandant logora bio Željko Mejakić, komandir područne stanice milicije u Omarskoj.²⁶⁸³ Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin ne osporava te konstatacije, već tvrdi da analiza ne ide toliko daleko da sadrži konstataciju da logori nisu bili pod nadležnošću VRS-a i da pripadnici milicije koji su u njima radili nisu bili prepotčinjeni VRS-u.²⁶⁸⁴

802. Žalbeno vijeće nije uvjereno da dokazi na se koje Župljanin poziva pokazuju da je Pretresno vijeće bilo dužno da opširnije obradi pitanje da li je milicija bila prepotčinjena vojsci u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska. Kad je riječ o Župljaninovoj tvrdnji da su pripadnici milicije na dužnosti u zatočeničkom objektu Manjača smatrani prepotčinjenima vojsci,²⁶⁸⁵ Žalbeno vijeće ne vidi na koji način činjenica da je zatočenički logor Manjača bio pod vojnom nadležnošću²⁶⁸⁶ pokazuje da su pripadnici milicije koji su radili u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska – kojima su komandovali pripadnici milicije – bili prepotčinjeni vojsci. Isto važi i za

²⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 1, par. 580; Prvostepena presuda, tom 2, par. 856. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 678. Pretresno vijeće takođe je istaklo da su timovi koji su predstavljali i vojne i civilne vlasti vršili provjeru zatočenika u Keratermu kako bi utvrdili njihovu ulogu u sukobu (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 580).

²⁶⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 856. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 593, 679. Pretresno vijeće takođe je istaklo u vezi s Omarskom da, premda su "[v]elik broj vojnih lica [...] činili stražari na obezbjeđenju koji su bili u mitraljeskim gnijezdima", na ulaznoj kapiji i u prijemnoj kancelariji su bili uniformisani milicioneri iz SJB-a Prijedor. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 593).

²⁶⁸⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 92, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 678-679.

²⁶⁸⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 93, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 337.

²⁶⁸⁶ V. Prvostepena presuda tom 1, par. 619; Prvostepena presuda, tom 2, par. 802, 856.

njegovo pozivanje na zatočenički objekat Trnopolje, koji je takođe kontrolisala vojska i u kojem su stražarili srpski vojnici.²⁶⁸⁷

803. Slično tome, Žalbeno vijeće ne smatra ubjedljivim Župljaninovo pozivanje na naređenje koje je Mladić izdao u avgustu 1992. godine, u kojem je novinarima dozvolio da obiđu zatočenički logor Omarska,²⁶⁸⁸ s obzirom na to da taj dokazni predmet *prima facie* ne sugeriše da je zatočenički logor Omarska bio pod isključivom nadležnošću vojske, ili da je milicija u zatočeničkom logoru Omarska bila prepotčinjena vojsci. Župljanin je jednostavno ukazao na taj dokazni predmet, a da nije pokazao na koji način on podriva zaključke Pretresnog vijeća: (i) o tome da su milicija i vojska zajednički upravljale zatočeničkim logorom Omarska; i (ii) o tome da je objektom komandovao Mejakić, komandir milicije.²⁶⁸⁹ Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da, svojom tvrdnjom da su zatočenički logori Keraterm i Omarska imali za svrhu "zatvaranje 'osoba zarobljenih tokom borbe'" i da su, prema tome, bili relevantni za vojne funkcije, a ne za djelatnost povezanu s radom milicije,²⁶⁹⁰ Župljanin zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća iz kojih se vidi da zatočenici u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska nisu nužno učestvovali u borbama.²⁶⁹¹

804. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće bilo dužno da iznese daljnje konstatacije o tome da li su snage milicije koje su radile u zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska bile pod nadležnošću VRS-a.

805. Kada je riječ o Župljaninovoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije utvrdilo kada je on postao u dovoljnoj mjeri obaviješten o zlostavljanjima zatočenika u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska, Žalbeno vijeće obraća pažnju na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) da je, negdje u junu 1992. godine, Župljanin obaviješten o uslovima u zatočeničkim logorima Keraterm i Omarska;²⁶⁹² i (ii) da je, 16. jula 1992. godine, Župljanin obišao zatočenički objekat Omarska, gdje su se na zatočenicima vidjeli tragovi zlostavljanja.²⁶⁹³ S obzirom na te konstatacije, Župljaninova tvrdnja je neutemeljena. Kada je riječ o Župljaninovoj tvrdnji da je Pretresno vijeće

²⁶⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 856. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 619, 680. Žalbeno vijeće s tim u vezi ukazuje na konstataciju Pretresnog vijeća da je "logor Trnopolje bio u nadležnosti TO-a, da su ga obezbjeđivali srpski vojnici i da je komandant logora bio Slobodan Kuruzović" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 856).

²⁶⁸⁸ V. dokazni predmet P1683.

²⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 856. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 593, 679.

²⁶⁹⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na dokazne predmete P1560, 2D90, str. 28.

²⁶⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 596-597, 603, 613.

²⁶⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 423.

²⁶⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 508. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 424.

pogriješilo zbog toga što nije iznijelo konstatacije o tome da li je on bio obaviješten i da li je propustio da kazni izvršioce ubijanja i premlaćivanja u Omarskoj, ili o tome da ga je Drljača direktno izvještavao o zlostavljanju zatočenika,²⁶⁹⁴ Župljanin nije predočio argumentaciju koja bi pokazala zbog čega su te konstatacije bile neophodne kako bi se izveo zaključak o njegovoj odgovornosti putem učešća u UZP-u.

806. Kad je riječ o tome da Župljanin osporava zaključke Pretresnog vijeća po kojima je on imao efektivnu kontrolu nad SJB-om Prijedor i njegovim komandrom Drljačom,²⁶⁹⁵ Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da je Pretresno vijeće: (i) ustanovilo da je Drljačin nalog o osnivanju zatočeničkog logora Omarska proveden u djelo u saradnji sa CSB-om Banja Luka (kojeg je Župljanin bio načelnik);²⁶⁹⁶ i (ii) uzelo u obzir brojne primjere da je, između maja i avgusta 1992., Drljača izvještavao Župljanina o stvarima koje su se ticale zatočeničkih logora Keraterm i Omarska.²⁶⁹⁷ Prema stanovištu Žalbenog vijeća, ni Župljaninovo oslanjanje na dokazne predmete P261 i 2D25 – a oba je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir²⁶⁹⁸ – ni njegovo oslanjanje na zaključak Pretresnog vijeća da je Drljača djelovao "u određenoj mjeri samostalno",²⁶⁹⁹ nisu dovoljni kako bi se pokazalo da nijedan razumni presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi: (i) da je između Župljanina, Drljače i Ratnog predsjedništva Prijedora postojao odnos saradnje, u kojem je Župljanin igrao rukovodeću ulogu;²⁷⁰⁰ (ii) da je Župljanin vršio *de jure* i *de facto* kontrolu nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a (uključujući SJB u opštini Prijedor);²⁷⁰¹ i (iii) da je Drljača bio "neposredno potčinjen" Župljaninu.²⁷⁰² Župljanin jednostavno izražava svoje neslaganje s načinom na koji je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze, ali pri tom ne ukazuje ni na kakvu grešku.

807. Imajući u vidu da Župljanin tvrdi kako on nije imao ovlaštenja da smijeni Drljaču,²⁷⁰³ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da "Župljanin nikad nije pokušao da smijeni Simu Drljaču iz Prijedora" uprkos tome što je znao za zvjerstva koja su počinjena u

²⁶⁹⁴ V. gore, par. 794.

²⁶⁹⁵ V. gore, par. 795.

²⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 422. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 493.

²⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 421-422.

²⁶⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 357 (gdje se, između ostalog, upućuje na dokazni predmet 2D25, str. 2-4), 358 (gdje se, između ostalog, upućuje na dokazni predmet P261, str. 43). V. takođe gore, par. 536.

²⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 359. V. gore, par. 795.

²⁷⁰⁰ V. gore, par. 790.

²⁷⁰¹ V. gore, par. 790.

²⁷⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 791.

²⁷⁰³ V. gore, par. 795.

zatočeničkim logorima i što ga je svjedok Radulović upozoravao u vezi s Drljačom.²⁷⁰⁴ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo "da je Župljanin mogao da smijeni Drljaču, da je to htio".²⁷⁰⁵ Pretresno vijeće je do tog zaključka došlo tako što je uzelo u obzir konstataciju da je Župljanin vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u, da je preduzeo mjere "da uhapsi pripadnike moćne grupe 'Miće'", te da su "njegove snage [...] sredinom maja 1992. godine na području između Doboja i Banje Luke uspješno spriječile pokušaj pripadnika paravojsnih snaga da pobiju 300 do 600 Muslimana i Roma".²⁷⁰⁶

808. U vezi s konstatacijom da je Župljanin vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u, Žalbena vijeće dalje obraća pažnju na zaključke Pretresnog vijeća po kojima je Župljaninova *de jure* i *de facto* kontrola nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a "obuhvatal[a] ovlasti da imenuje i smjenjuje kadrove MUP-a u RS, uključujući načelnike SJB-ova".²⁷⁰⁷ Premda Pretresno vijeće nije pomenulo ni jedan dokaz u vezi sa Župljaninovim ovlastima da smjenjuje načelnike SJB-ova,²⁷⁰⁸ ono je izričito navelo dokaze po kojima je Župljanin bio ovlašten da imenuje načelnike SJB-ova i kadrove.²⁷⁰⁹ Pored toga, Pretresno vijeće je donijelo niz drugih zaključaka o Župljaninovoj *de jure* i *de facto* kontroli nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a. Konkretno, Pretresno vijeće je razmotrilo druge dokaze koji ukazuju na nadležnosti koje je Župljanin imao kao načelnik CSB-a Banja Luka, i to: (i) da je Župljanin bio pretpostavljen SJB-ovima u ARK-u i koordinisao njihove aktivnosti (uključujući SJB Prijedor),²⁷¹⁰ (ii) da je CSB bio dužan da pruži pomoć stanicama milicije u svojoj zoni odgovornosti i da je Župljanin bio odgovoran za aktivnosti milicije na teritorijama stanica

²⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 355-356.

²⁷⁰⁸ Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 493, gdje je Pretresno vijeće ustanovilo da je Župljaninova *de jure* i *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u ARK-u obuhvatala "ovlasti da imenuje i smjenjuje kadrove MUP-a RS, uključujući načelnike SJB-ova", pri čemu se ne upućuje ni na jedan dokaz. Međutim, u drugim dijelovima Prvostepene presude, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o tome da je Župljanin bio ovlašten da imenuje načelnike SJB-ova, uz Stanišićevo prethodno odobrenje (Prvostepena presuda, tom 2, par. 356), ali nije pomenulo nikakve dokaze koji bi upućivali na to da je Župljanin na sličan način bio ovlašten i da *smjenjuje* načelnike SJB-ova s njihovih položaja. Međutim, Žalbena vijeće zapaža da Župljanin ne tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na tu konstataciju (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 95, 97-100). S obzirom na to da Župljanin ne osporava konstataciju Pretresnog vijeća u tom pogledu, a imajući u vidu da ostale konstatacije Pretresnog vijeća navedene u tom paragrafu potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je Župljanin mogao da smijeni Drljaču da je to htio, Žalbena vijeće se neće dalje baviti tim pitanjem.

²⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 356. Pretresno vijeće je konstatovalo da je za imenovanje načelnika i komandira bila potrebna Stanišićeva prethodna saglasnost (Prvostepena presuda, tom 2, par. 356). Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 507.

²⁷¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 355.

milicije u ARK-u;²⁷¹¹ i (iii) da su načelnici SJB-ova bili dužni da izvršavaju naređenja koja su dolazila iz CSB-a Banja Luka.²⁷¹² Prema stanovištu Žalbenog vijeća, ti zaključci su dovoljni kako bi se pokazalo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao da konstataje da je Župljanin bio u mogućnosti da smijeni Drljaču, da je to htio.²⁷¹³

809. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi valja sagledati u kontekstu konstatacije da je "[d]ana 30. jula 1992.godine, Župljanin zvanično imenovao Drljaču za načelnika SJB-a Prijedor, sa stupanjem na snagu retroaktivno od 29. aprila 1992. godine",²⁷¹⁴ i da je to učinio uprkos izvještajima (koje je svjedok Radulović slao u CSB Banja Luka tokom maja 1992.) o krivičnim djelima počinjenim u Prijedoru, u kojima se preporučuje da se Drljača smijeni.²⁷¹⁵

810. Nadalje, kad Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je "izvelo zaključak o efektivnoj" kontroli nad Drljačom na osnovu svoje konstatacije da je Župljanin prethodno naložio pripadnicima svoje milicije da uhapsu pripadnike grupe Miće,²⁷¹⁶ Župljanin nije pokazao kako se konstatacija da je on bio u mogućnosti da smijeni Drljaču ne bi mogla potvrditi na osnovu ostalih dokaza da je on vršio najvišu funkciju u miliciji u Opštinama ARK-a.²⁷¹⁷

811. Najzad, Žalbeno vijeće će razmotriti Župljaninov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim "za krivična djela u zatočeničkim objektima Omarska i Keraterm zbog toga što je propustio da miliciji naredi da zanemari naređenja lokalnih kriznih štabova i zbog toga što je i sam bio član regionalnog kriznog štaba, koji je zvanično imao određenu nadležnost nad lokalnim kriznim štabovima".²⁷¹⁸ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije potkrijepio svoju tezu da se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu nadležnost nad lokalnim kriznim štabovima kad mu je pripisalo odgovornost za krivična djela počinjena u zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska.²⁷¹⁹ Umjesto da ukaže na grešku u konstatacijama Pretresnog vijeća, Župljanin jednostavno izražava neslaganje sa analizom Pretresnog vijeća i nudi vlastito drugačije tumačenje dokaza.

²⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 355.

²⁷¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 355.

²⁷¹³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 486 (naglasak dodat). Prvostepena presuda, tom 1, par. 507.

²⁷¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 486. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷¹⁶ V. gore, par. 795.

²⁷¹⁷ V. gore, par. 807-809; Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

²⁷¹⁸ V. gore, par. 796.

²⁷¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 492. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 360. V. takođe npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 422-423, 475-476, 479-480; gore, par. 796.

812. Shodno tome, Žalbno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao nadležnost nad SJB-om Prijedor, uključujući ovlasti da smijeni Drljaču, ili da je propustilo da iznese dovoljne konstatacije o njegovoj nadležnosti nad zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska prilikom izvođenja zaključka o njegovoj namjeri i doprinosu UZP-u.

c. Zaključak

813. S obzirom na gore navedeno, Žalbno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije konstatovalo da je on imao dovoljnu kontrolu ili ovlasti nad milicijom, budući da se nije izjasnilo o pitanjima prepotčinjavanja milicije vojsci, i da je, shodno tome, pogriješilo oslonivši se na njegovo nečinjenje prilikom izvođenja zaključaka o njegovom doprinosu UZP-u i njegovoj namjeri.

(iii) Navod o grešci uslijed propusta Pretresnog vijeća da ustanovi da li je Župljanin postupao uz znanje o svojoj obavezi (dio podosnove (A) Župljaninove prve žalbene osnove)

a. Argumenti strana

814. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da utvrdi je on znao za svoju zakonsku obavezu da interveniše, kao i da iznese konstatacije kojima se isključuje mogućnost da je on eventualno pogrešno procijenio opseg svoje obaveze ili mogućnosti da djeluje.²⁷²⁰ On tvrdi da Pretresno vijeće nije analiziralo pitanje "da li je on možda istinski pogrešno shvatio" opseg svoje obaveze i da, uslijed tog propusta, Pretresno vijeće nije potkrijepilo svoje zaključke da je on značajno doprinio UZP-u i imao traženu namjeru.²⁷²¹ U prilog svojoj tvrdnji, Župljanin se poziva na dokaze o govoru koji je održao 11. jula 1992., a koji, prema njegovoj argumentaciji, pokazuje da je on raspolagao samo uopštenim saznanjima o uslovima u zatočeničkim logorima Omarska i Keraterm.²⁷²² Župljanin se takođe poziva na svoju odluku o formiranju komisije radi ispitivanja

²⁷²⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 58, 102-103. Župljanin tvrdi da je mogao biti neobaviješten, ili je mogao pogrešno da shvati opseg svojih nadležnosti i obaveze, kao i sredstva kojima je raspolagao kako bi ispitao situaciju i preduzeo korake da je riješi (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 102-103).

²⁷²¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 104. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 58, 102-103, 106.

²⁷²² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 103, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 7.

uslova u zatočeničkim logorima od 14. avgusta 1992. i tvrdi da on svojim pretpostavljenima jeste skrenuo pažnju na informacije kojima je raspolagao.²⁷²³

815. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće proučilo pitanje da li je Župljanin znao za svoje zakonske obaveze definisane Ustavom RS.²⁷²⁴ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je u Prvostepenoj presudi utvrđeno da je Župljanin bio u mogućnosti da djeluje u svojstvu načelnika CSB-a Banja Luka i da on nije mogao pogrešno da shvati svoju nadležnost da spriječi i kazni svoje potčinjene, kao što su Drljača i pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka.²⁷²⁵ Najzad, prema argumentaciji tužilaštva, Župljanin zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća da je "on raspolagao 'obimnim saznanjima o protivpravnom zatočenju, zlostavljanju i ubistvu nesrba zatočenih u zatočeničkim objektima i logorima u Opštinama ARK-a'", i da je komisija bila "tobožnj[a] komisij[a]", što je on i sam prihvatio.²⁷²⁶

b. Analiza

816. Žalbeno vijeće podsjeća na konstataciju Pretresnog vijeća da je, kao načelnik CSB-a Banja Luka, Župljanin vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u.²⁷²⁷ U tom svojstvu, on je imao obavezu da zaštiti civilno stanovništvo na osnovu člana 10 Ustava RS i člana 42 ZUP-a, kao što je imao i obavezu i ovlasti da protiv svojih potčinjenih preduzima disciplinske mjere, uključujući mjeru ukidanja radnog odnosa, i da podnosi krivične prijave za krivična djela koja su počinili pripadnici njegove milicije.²⁷²⁸ Pretresno vijeće se oslonilo na te konstatacije kada je došlo do zaključka da je Župljanin propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo, pokrene krivične istrage i disciplinski kazni svoje potčinjene.²⁷²⁹ Potom je Pretresno vijeće zaključilo, između ostaloga i na osnovi tih faktora, da je on značajno doprinio UZP-u i da je imao traženu namjeru.²⁷³⁰

817. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Župljaninove argumente da su njegova saznanja o krivičnim djelima bila ograničena i da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovog znanja o

²⁷²³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 103, gdje se upućuje na dokazni predmet P601.

²⁷²⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 74, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 354.

²⁷²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 75, gdje se upućuje, između ostaloga, na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 39-42, Prvostepena presuda, tom 2, par. 486, 492, 500-502, 511, 514-519, 526.

²⁷²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 76, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 506, 514, 519, Župljaninov žalbeni podnesak, par. 103, 166.

²⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493.

²⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 489, 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 354-356, 501.

²⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 503-517.

²⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-520.

svojim dužnostima. Kada je riječ o, kako navodi, njegovim nedovoljnim saznanjima o počinjenim krivičnim djelima, Župljanin se poziva na svoj govor od 11. jula 1992.²⁷³¹ Imajući u vidu značajne dokaze u vezi s njegovim saznanjima o krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima, koje Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir,²⁷³² a posebno o njegovim saznanjima o uslovima u zatočeničkim logorima Omarska i Keraterm,²⁷³³ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao kako njegov govor, održan 11. jula 1992., dovodi u sumnju zaključak Pretresnog vijeća da je on raspolagao obimnim saznanjima o krivičnim djelima koja su nad nesrbima izvršavali, između ostalih, i pripadnici njegove milicije.²⁷³⁴ Kada je riječ o navodnom propustu Pretresnog vijeća da utvrdi da je Župljanin raspolagao saznanjima o svojoj pravnoj obavezi da interveniše, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na dužnost koju je, na osnovu člana 10 Ustava RS i člana 42 ZUP-a RS, on imao kao pripadnik milicije, kao i na činjenicu da je on vršio najvišu funkciju u miliciji u ARK-u.²⁷³⁵ U tom smislu, Žalbeno vijeće smatra njegov neutemeljeni argument – da nije znao za

²⁷³¹ Žalbeno vijeće primjećuje da u svojoj argumentaciji Župljanin upućuje na str. 7 dokaznog predmeta P160 (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 103, gdje se upućuje na dokazni predmet P160, str. 7). Dokazni predmet P160 je sažeti prikaz sastanka koji su funkcioneri MUP-a održali 11. jula 1992. (dokazni predmet P160, str. 1). Župljanin je, kao načelnik CSB-a Banja Luka, uzeo riječ tokom sastanka da bi govorio o problemima "koji su u posrednoj vezi i utiču na djelovanje organa za unutrašnje poslove" (dokazni predmet P160, str. 7. V. dokazni predmet P160, str. 6). On je, između ostalog, izjavio da su "vojska i krizni štabovi, odnosno ratna predsjedništva" okupljali "što više muslimanskog stanovništva" u "nedefinisane logore" i da su te logore ostavili "organima za unutrašnje poslove" (dokazni predmet P160, str. 7). Pored toga, on je izjavio da su "uslovi u tim logorima [...] loši – nema hrane, ponekad i pojedinci ne poštuju međunarodne norme, jer, između ostalog, takvi sabirni centri nisu adekvatni ili postoje drugi razlozi" (dokazni predmet P160, str. 7). Pretresno vijeće se na taj dokaz oslonilo kada je zaključilo da je "[Župljanin] najkasnije 11. jula 1992. godine znao za masovna hapšenja Muslimana od strane opštinskih vlasti, za njihovo zatočenje i zlostavljanje u 'nedefinisanim logorima', kao i za učešće milicije u poslovima obezbjeđenja tih objekata" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 510).

²⁷³² V. dolje, par. 934.

²⁷³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 503-517. Kada je riječ konkretno o zatočeničkim objektima Keraterm i Omarska, Pretresno vijeće je konstatovalo: (i) da su svjedok Radulović i svjedok Šajinović obavijestili Župljanina, negdje u junu 1992., "o užasnim uslovima u kojima su držani zatočenici i o zlostavljanju koje su nad njima vršili" u tim logorima "pored ostalih, i pripadnici milicije", na šta je on "odgovorio nehajno [...] i [...] u žurbi otišao" (Prvostepena presuda, tom 2, para, 508); (ii) da je 17. jula 1992. Župljanin s drugim rukovodiocima ARK-a obišao zatočenički objekat Omarska, "gdje su se na zatočenicima mogli vidjeti tragovi zlostavljanja i gdje su ih natjerali da delegaciju pozdravljaju s tri uzdignuta prsta", dok su se članovi delegacije smijali tom prizoru (Prvostepena presuda, tom 2, par. 508); i (iii) da su, najkasnije od 5. avgusta 1992., međunarodni mediji počeli da izvještavaju o zatočenicima u zatočeničkim objektima Omarska i Trnopolje, koji su držani u nehumanim uslovima i podvrgavani fizičkom zlostavljanju (Prvostepena presuda, tom 2, par. 509). V. gore, par. 801-805.

²⁷³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 513. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 510, 518-519.

²⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 489, 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 354-356, 501.

svoju zakonsku obavezu da interveniše – neubjedljivim i, shodno tome, smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu načinilo grešku.

818. Kada je riječ o Župljaninovoj tvrdnji da je on možda pogrešno shvatio opseg svoje obaveze ili svoje mogućnosti da djeluje, Žalbeno vijeće konstatuje da sama činjenica da Župljanin jeste preduzeo određene radnje u skladu sa svojim dužnostima nije dovoljna da se utvrdi da je Pretresno vijeće načinilo grešku. Žalbeno vijeće primjećuje da svoju tvrdnju o tome da je svojim pretpostavljenima prenosio relevantne informacije Župljanin potkrepljuje samo ukazivanjem na svoju odluku o formiranju jedne komisije.²⁷³⁶ Oslanjajući se na taj dokaz, Pretresno vijeće je konstatovalo da je 14. avgusta 1992. Župljanin odlučio da formira komisiju koja će ispitati uslove u zatočeničkim logorima.²⁷³⁷ Međutim, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo: (i) da je Župljanin za članove komisije imenovao "upravo one ljude koji su u tim logorima bili zaduženi za saslušavanje zatočenika", pa su stoga i sami bili umiješani u njihovo zlostavljanje ili su o njemu bili obaviješteni; (ii) da je komisiji dao svega tri dana da dovrši svoj posao; (iii) da je izvještaj komisije bio jednostavno kolaž prethodno sačinjenih izvještaja, koji nije bacio ni tračak svjetla na zlostavljanje zatočenika ili na počinioce; i (iv) da Župljanin nije tražio nikakve daljnje istrage o zlostavljanju zatočenika.²⁷³⁸ Na osnovu, između ostalog, tih konstatacija, Pretresno vijeće je zaključilo da Župljanin nije istinski namjeravao da njegova naređenja budu izvršena.²⁷³⁹ Osim toga, Pretresno vijeće je opsežnije razmotrilo dokaze o koracima koje je Župljanin preduzeo da provede istragu o krivičnim djelima i preduzme disciplinske mjere protiv svojih potčinjenih, ali je na kraju zaključilo da on nije preduzeo korake kako bi se postarao da se njegova naređenja izvršavaju i da je uspio u nastojanjima da svoje potčinjene zaštiti od krivičnog gonjenja.²⁷⁴⁰ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Župljanin ne ukazuje ni na jedan drugi dokaz kojim bi potkrijepio svoju tvrdnju da je on možda pogrešno shvatio opseg svoje obaveze ili mogućnosti da djeluje. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da se iz dokaza jedino razumno može zaključiti da je on propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo, pokrene krivične istrage i preduzme disciplinske mjere protiv svojih potčinjenih.

819. Kada je u pitanju Župljaninov argument da je Pretresno vijeće trebalo da iznese konstatacije kojima se isključuje mogućnost da je on eventualno pogrešno shvatio opseg svoje obaveze ili mogućnosti da djeluje, Žalbeno vijeće podsjeća da, ako se žalbom osporava zaključak koji je

²⁷³⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 103, gdje se upućuje na dokazni predmet P601.

²⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 446, 514.

²⁷³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 446-447.

²⁷³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. dolje, par. 837-869.

²⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 457-488, 514-517, 519. V. dolje, par. 847-868.

izveden kako bi se utvrdila činjenica na kojoj počiva osuda, standard se smatra zadovoljenim samo ako je taj zaključak bio *jedini* razuman zaključak koji se mogao izvesti iz predloženih dokaza.²⁷⁴¹ Kao što je to izloženo gore u tekstu, Pretresno vijeće se oslonilo na sveobuhvatni korpus indirektnih dokaza kako bi izvelo zaključak da je Župljanin propustio da ispuni svoju dužnost da zaštiti nesrpsko stanovništvo, pokrene krivične istrage i preduzme disciplinske mjere protiv svojih potčinjenih. Žalbena vijeće smatra da se, već iz običnog čitanja Prvostepene presude, vidi da se Pretresno vijeće uvjerilo da su izvedeni zaključci bili *jedini* razumni zaključci koji su se mogli izvesti iz predloženih dokaza. Budući da Župljanin nije ni pokušao da potkrijepi svoj argument, Žalbena vijeće smatra da on nije pokazao da je Pretresno vijeće načinilo grešku.

c. Zaključak

820. Shodno tome, Žalbena vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da iznese konstatacije o saznanjima kojima je on raspolagao u pogledu svoje pravne obaveze da djeluje. Župljaninova argumentacija se odbija.

(iv) Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovim propustom da provede istrage i disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka (dio podosnove (D) Župljaninove prve žalbene osnove)

821. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin formirao SOM CSB-a Banja Luka u maju 1992. godine.²⁷⁴² Pretresno vijeće je utvrdilo da je Župljanin "imao kompletnu nadležnost" nad odredom i da je njegovim pripadnicima mogao da izriče disciplinske mjere, uključujući trajno udaljšavanje iz službe.²⁷⁴³ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da "[u]prkos svojim obimnim saznanjima o zločinima koje je počinio [SOM CSB-a Banja Luka], Župljanin nije učinio ništa da

²⁷⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 700; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219-220; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 650, 1509.

²⁷⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 384-385, 501-502, 514.

²⁷⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 501. Pretresno vijeće je konstatovalo: (i) da je 27. aprila 1992. Skupština ARK-a donijela odluku da se pri CSB-u Banja Luka formira odred milicije za posebne namjene, u čijem sastavu je trebalo da bude oko 160 pripadnika, to jest da se formira SOM CSB-a Banja Luka, pri čemu je Župljanin zadužen za provođenje te odluke (Prvostepena presuda, tom 2, par. 384); (ii) da je 6. maja 1992. Župljanin obavijestio načelnike SJB-ova u ARK-u da je osnovao jedinicu milicije za protivdiverzantska i protivteroristička dejstva jačine oko 150 pripadnika (Prvostepena presuda, tom 2, par. 385); i (iii) da je Župljanin raspolagao ovlaštenjima za imenovanje komandanta SOM-a CSB-a Banja Luka (Prvostepena presuda, tom 2, par. 386). Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je SOM CSB-a Banja Luka bio potčinjen Župljaninu, koji je odobravao isplatu plata pripadnicima odreda (Prvostepena presuda, tom 2, par. 392).

obuzda ponašanje njegovih pripadnika i da protiv njih provede efikasnu istragu i kazni ih."²⁷⁴⁴ Pretresno vijeće je, između ostalog, zaključilo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u time što nije pokrenuo krivične istrage i disciplinski kaznio svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima.²⁷⁴⁵

a. Argumenti strana

822. Župljanin tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je on doprinio UZP-u s obzirom na ulogu koju je igrao u odnosu na SOM CSB-a Banja Luka, te da je Pretresno vijeće njegov propust da kazni, spriječi ili izrekne druge disciplinske mjere pojedinim pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka pogrešno opisalo kao propust koji predstavlja doprinos UZP-u.²⁷⁴⁶

823. Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on "imao kompletnu nadležnost" nad SOM-om iz CSB-a Banja Luka.²⁷⁴⁷ Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće: (i) nije razmotrilo "nijedan element visokog stepena kontrole" koju je on imao nad

²⁷⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504.

²⁷⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

²⁷⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139-140, 150-151. Župljanin u činjeničnom pogledu osporava konstataciju Pretresnog vijeća o njegovom propustu da provede krivične istrage i disciplinski kazni svoje potčinjene kako bi osporio zaključke Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu UZP-u (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139, 151, 154). Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na te konstatacije prilikom izvođenja zaključaka i o njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj namjeri (Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-519). U ovom odjeljku Žalbeno vijeće će proučiti pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da Župljanin nije proveo krivične istrage i disciplinski kaznio svoje potčinjene, kao i pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na te konstatacije oslonilo prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin doprinio UZP-u i da je imao traženu namjeru. Župljaninov argument u vezi s pitanjem da li je Pretresno vijeće razumno postupilo kada se oslonilo, između ostalog, na pomenute faktore, da bi na kraju zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u i da je imao odgovarajuću namjeru, biće obrađen u drugim odjeljcima (v. dolje, par. 901-944). Žalbeno vijeće primjećuje da je Župljaninov argument kojim osporava konstataciju Pretresnog vijeća da je angažovanjem pripadnika SOS-a u redove SOM-a CSB-a Banja Luka formirao jedinicu u čijem su sastavu bili prethodno kažnjavani srpski nacionalisti, obrađen u drugim dijelovima teksta (v. dolje, par. 840-846).

²⁷⁴⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 140 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 511), 144. Žalbeno vijeće primjećuje da je pozivanje na paragraf 511 Prvostepene presude netačno i smatra da je Župljanin htio da se pozove na paragraf 501. U vezi s konstatacijom Pretresnog vijeća da je njegov doprinos UZP-u obuhvatao to što je "propustio [...] da pokrene krivične istrage i da disciplinski kazni svoje potčinjene [...], čime je stvorio atmosferu nekažnjivosti koja je dodatno pospješila činjenje zločina nad nesrbima", Župljanin tvrdi da je jedina izričita konstatacija o njegovoj nadležnosti nad izvršiocima zločina konstatacija Pretresnog vijeća koja se odnosi na SOM CSB-a Banja Luka (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 140, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 518).

navodnim izvršiocima krivičnih djela;²⁷⁴⁸ i (ii) nije iznijelo konkretne konstatacije u vezi s pitanjem da li je SOM CSB-a Banja Luka bio prepotčinjen VRS-u u vrijeme dok su izvršavana krivična djela za koja je konstatovano da ih on nije spriječio.²⁷⁴⁹ S tim u vezi, Župljanin tvrdi: (i) da dokazi jasno pokazuju kako je SOM CSB-a Banja Luka bio prepotčinjen VRS-u tokom događaja u Kotor-Varošu;²⁷⁵⁰ (ii) da postoji "stvarna mogućnost" da je odred takođe bio prepotčinjen u određenim vremenskim intervalima tokom svog angažovanja u Prijedoru i Banjoj Luci;²⁷⁵¹ i (iii) da su krivična djela u Doboju počinjena u vrijeme kada SOM CSB-a Banja Luka njemu nije bio potčinjen, s obzirom na to da se Doboju nalazio izvan Opština ARK-a i da je, prema tome, bio izvan njegove nadležnosti.²⁷⁵² Osim toga, on tvrdi da "nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zanemari činjenicu da je, s obzirom na svoje rukovodstvo, sastav i svrhu, kao i na osnovu direktnih

²⁷⁴⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 144. Župljanin tvrdi da to što je "[on] pristao da se [pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka] upute na izvršavanje zadataka u VRS, ni u kom slučaju ne pokazuje da je on vršio 'efektivnu' kontrolu tokom trajanja te operacije" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 144). Župljanin tvrdi da konstatacija Pretresnog vijeća da je on "upućivao vodove iz sastava odreda da [...] učestvuju u preuzimanju vlasti u raznim opštinama", ni u kom slučaju ne utvrđuje da je on nad njima vršio operativnu kontrolu, a Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje "koje bi ukazivalo na svijest da odbrana snosi samo teret pokretanja pitanja razumne sumnje" (Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 215, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 502).

²⁷⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 141-143. V. takođe Župljaninova replika, par. 58; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 167, 172. Prema Župljaninovo argumentaciji, konstatacija Pretresnog vijeća u kojoj se odbacuje tvrdnja da je SOM CSB-a Banja Luka bio vojna jedinica nije "presudna" jer se u njoj ne uzima u obzir pitanje prepotčinjavanja (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 141, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 501). Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo dokaze po kojima je SOM CSB-a Banja Luka učestvovao u borbenim dejstvima s jedinicama VRS-a (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 405).

²⁷⁵⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 142. S tim u vezi, Župljanin se poziva na dokaze: (i) da se u stanici milicije u Kotor-Varošu nalazio veliki broj muškaraca u redovnim uniformama, koji su nosili puške dugih cijevi (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 142, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 406); i (ii) da je u Kotor-Varošu bila uspostavljena VRS-ova komanda grada. On takođe tvrdi da se Pretresno vijeće nije osvrnulo na iskaz svjedoka SZ002 po kojem je odluka o angažovanju SOM-a CSB-a Banja Luka u Kotor-Varošu donijeta u koordinaciji s VRS-ovim komandantom grada, pukovnikom Peulićem (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 142, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 351-494, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 393, 501, dokazni predmet 2D132).

²⁷⁵¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143. Župljanin konkretno tvrdi da su i komandant i zamjenik komandanta bili vojni zapovjednici, da je "izvjesni pukovnik Stevilovi[ć] igrao veoma značajnu ulogu u funkcionisanju jedinice" i da je jedinica bila stacionirana u vojnom objektu (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143).

²⁷⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 440.

dokaza, tokom cijele 1992. godine [SOM CSB-a Banja Luka] povremeno i bez ikakvih poteškoća potčinjavan VRS-u".²⁷⁵³

824. Kada je riječ o konstataciji Pretresnog vijeća da je on propustio da provede krivične istrage i disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka, Župljanin tvrdi: (i) da su neki pripadnici SOM-a iz CSB-a Banja Luka suspendovani i da su pokrenuti krivični postupci zbog sumnje da su učestvovali u krivičnim djelima i to, konkretno, u Kotor-Varošu, kao što se vidi iz dokaznog predmeta P631,²⁷⁵⁴ i (ii) da Pretresno vijeće nije raspolagalo dokazima da se početkom avgusta 1992. on opirao rasformiranju SOM-a CSB-a Banja Luka i stavljanju odreda pod komandu VRS-a iz disciplinskih razloga; dapače, raspolagalo je dokazima koji pokazuju suprotno.²⁷⁵⁵

825. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je konstatovalo da je Župljanin kontrolisao SOM CSB-a Banja Luka i kada se oslonilo na njegovo korištenje SOM-a CSB-a Banja Luka i njegov propust da spriječi ili kazni pripadnike odreda kao na sastavni dio njegovog doprinosa UZP-u.²⁷⁵⁶ Osim toga, prema argumentaciji tužilaštva, pravni standardi ne iziskuju "element visokog stepena kontrole" kako bi se utvrdila odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.²⁷⁵⁷ Tužilaštvo, pored toga, tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na Župljaninova saznanja o zločinima koje su u Doboju počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka kako bi na osnovu toga konstatovalo da je on imao saznanja o "nedisciplinovanom ponašanju"

²⁷⁵³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 141.

²⁷⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazni predmet P631, str. 2. Žalbeno vijeće primjećuje da je dokazni predmet P631 izvještaj o CSB-u i SJB-ovima u Opštinama ARK-a od 5. avgusta 1992., u kojem se, povodom "negativnosti" s kojima se suočavao SOM CSB-a Banja Luka u vrijeme angažovanja te jedinice u Kotor-Varošu, navodi da je "određeni broj radnika" suspendovan i da su pokrenuti krivični postupci.

²⁷⁵⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150. Župljanin tvrdi da je, premda se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P631, načinjena greška prilikom njegovog razmatranja, naročito s obzirom na iskaz svjedoka SZ002 koji, prema Župljaninovoj argumentaciji, stoji u protivrječnosti s dokaznim predmetom P631 (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazni predmet P631, SZ002, 9. novembar 2011, T. 25468).

²⁷⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 111-112. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 197. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno i razumno zaključilo da je pitanje prepotčinjavanja irelevantno za Župljaninovu odgovornost (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 114, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 33-76). Osim toga, tužilaštvo tvrdi da, suprotno Župljaninovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije konstatovalo da su komandant i zamjenik komandanta SOM-a CSB-a Banja Luka bili vojni zapovjednici (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 115, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143). Pored toga, prema argumentaciji tužilaštva, Pretresno vijeće je odbacilo iskaz svjedoka SZ002 kao nedovoljno vjerodostojan (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 115, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 386, 393).

²⁷⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 87-94.

pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka, ali da taj incident nije uzelo u obzir kao propust da se kazne zločini potčinjenih.²⁷⁵⁸

826. Osim toga, tužilaštvo tvrdi da dokazni predmet P631 Župljaninu nije od pomoći, s obzirom na to da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze koji pokazuju da javnom tužilaštvu nije podnijeta nijedna krivična prijava u vezi s pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka za koje se sumnjalo da su počinili zločine i s obzirom na to da su ti pripadnici bili i dalje angažovani u dejstvima SOM-a CSB-a Banja Luka.²⁷⁵⁹ Najzad, prema argumentaciji tužilaštva, Župljanin pogrešno navodi Prvostepenu presudu kada tvrdi da je Pretresno vijeće zaključilo da se on opirao rasformiranju SOM-a CSB-a Banja Luka u avgustu 1992., pošto je Pretresno vijeće konstatovalo samo to da je bilo "određenog oklijevanja funkcionera CSB-a Banja Luka da se rasformira [SOM iz CSB-a Banja Luka]".²⁷⁶⁰

b. Analiza

827. Žalbeno vijeće podsjeća da se, u sudskoj praksi MKSJ, propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina, ili kako bi se zaustavila zlostavljanja, uzima u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i prilikom ocjenjivanja

²⁷⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se Prvostepena presuda, tom 2, par. 440 poredi s Prvostepenom presudom, tom 2, str. 146, podnaslov (x). Tužilaštvo dodaje da je, u svakom slučaju, Župljanin i dalje imao obavezu da kazni pripadnike SDS-a zbog zločina u Doboju (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121). Štaviše, prema riječima tužilaštva, Župljanin je poslao pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka u Doboju, nastavio je da šalje komandante SOM-a CSB-a Banja Luka u Doboju u kasnijim operacijama, a potom ih je čak imenovao na komandne položaje (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 398, 405, 440, 502, 505).

²⁷⁵⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121. Konkretno, tužilaštvo se poziva na konstataciju Pretresnog vijeća zasnovanu na dokaznom predmetu P631, prema kojoj je Župljanin obavijestio svjedoka Gajića o zločinima koje je počinio SOM CSB-a Banja Luka dok je bio angažovan u Kotor-Varošu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 425). Tužilaštvo takođe upućuje na konstatacije Pretresnog vijeća po kojima je Župljanin znao za krivična djela koja je počinio pripadnik SOM-a Danko Kajkut, ali je uprkos tome nastavio da ga angažuje u dejstvima SOM-a CSB-a Banja Luka (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 504-505).

²⁷⁶⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, Prvostepena presuda, tom 2, par. 395, 606. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da, u svakom slučaju, Župljaninov argument nema efekta, s obzirom na to da rasformiranje SOM-a CSB-a Banja Luka ne bi predstavljalo odgovarajuću mjeru za kažnjavanje krivičnih djela (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, Prvostepena presuda, tom 2, par. 395, 606).

njegove namjere, i to u slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad počiniocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio.²⁷⁶¹

828. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on imao kompletnu nadležnost nad SOM-om CSB-a Banja Luka, Žalbena vijeće najprije podsjeća da je prethodno već odbacilo Župljaninov argument prema kojem je neophodan visok stepen kontrole nad podređenima prilikom ocjenjivanja nečinjenja u kontekstu udruženog zločinačkog poduhvata.²⁷⁶² Prema tome, Žalbena vijeće odbacuje Župljaninove argumente koji se temelje na toj pogrešnoj početnoj pretpostavci.

829. Pored toga, Žalbena vijeće primjećuje da Župljanin jeste imao kompletnu nadležnost nad SOM-om CSB-a Banja Luka i da je pripadnike odreda mogao da disciplinski kažnjava.²⁷⁶³ Žalbena vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće bilo dužno da analizira pitanje prepotčinjavanja u vezi sa SOM-om CSB-a Banja Luka, budući da je Pretresno vijeće na odgovarajući način obradilo pitanje da li je Župljanin imao dovoljno vlasti ili nadležnosti nad pripadnicima SOM-a iz CSB-a Banja Luka da protiv njih preduzima mjere. S obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća: (i) da je Župljanin raspolagao ovlaštenjima za imenovanje komandanta SOM-a CSB-a Banja Luka;²⁷⁶⁴ (ii) da su se pripadnici SOM-a nalazili na platnom spisku CSB-a Banja Luka;²⁷⁶⁵ i (iii) da je jedan oficir iz CSB-a Banja Luka imao funkciju veze sa SOM-om CSB-a Banja Luka kada bi ovaj bio angažovan na terenu,²⁷⁶⁶ Žalbena vijeće je mišljenja da je Pretresno vijeće zaključilo da je SOM CSB-a Banja Luka ostao u sastavu CSB-a čak i onda kada su pripadnici odreda bili uključeni u borbena dejstva s vojskom. Pretresno vijeće je takođe izričito zaključilo da dokazi o tome da je SOM CSB-a Banja Luka bio vojna jedinica nisu vjerodostojni i da, premda je određeni broj pripadnika SOM-a CSB-a Banja imao iskustvo vojne službe, to nije ono što određuje ko je imao nadležnost nad njima nakon što su ušli u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka.²⁷⁶⁷ Župljanin jednostavno iznosi oprečno tumačenje dokaza, a pri tom ne pokazuje da je Pretresno vijeće

²⁷⁶¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 194; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 195-196. V. takođe gore, par. 111. Žalbena vijeće takođe podsjeća da, premda *de jure* ili *de facto* položaj vlasti ne predstavlja materijalnopravni uslov koji mora biti zadovoljen u skladu s pravnom doktrinom o udruženom zločinačkom poduhvatu, taj faktor jeste relevantan kada se utvrđuje obim učešća optuženog u zajedničkom cilju (v. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 192. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 104).

²⁷⁶² V. gore, par. 733.

²⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 501. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 384-386, 392.

²⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 386.

²⁷⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 392. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 484.

²⁷⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 393.

pogriješilo prilikom ocjenjivanja relevantnih dokaza.²⁷⁶⁸ Pored toga, Žalbeno vijeće nije uvjerenom da Župljaninova izjava da, ako "bude potrebno da odred djeluje zajedno s armijom, on će biti stavljen na raspolaganje", pokazuje da je SOM CSB-a Banja Luka bio prepotčinjen VRS-u tokom izvršavanja zadataka povezanih s borbama ili, u najmanju ruku, da Župljanin nije raspolagao dovoljnim ovlaštenjima ili nadležnošću nad SOM-om CSB-a Banja Luka kako bi disciplinski kažnjavao pripadnike odreda.²⁷⁶⁹ Shodno tome, Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da on jeste vršio kontrolu nad SOM-om CSB-a Banja Luka u tom smislu da je imao dovoljno nadležnosti za disciplinsko kažnjavanje pripadnika odreda, nezavisno od toga da li su oni bili uključeni u borbena dejstva s vojskom.

830. Pored toga, kada Župljanin iznosi argument da "nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zanemari činjenicu da je, s obzirom na svoje rukovodstvo, sastav i svrhu, kao i na osnovu direktnih dokaza, tokom cijele 1992. godine [SOM CSB-a Banja Luka] povremeno i bez ikakvih poteškoća potčinjavan VRS-u",²⁷⁷⁰ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin zanemaruje relevantne konstatacije Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je konstatovalo da je komandant SOM-a CSB-a Banja Luka, kapetan Mirko Lukić, bio pripadnik aktivnog sastava vojske, a da je Ljuban Ečim (dalje u tekstu: Ečim), zamjenik komandanta, bio pripadnik SNB-a Banja Luka.²⁷⁷¹ Međutim, Pretresno vijeće je takođe izričito uzelo u obzir izjavu svjedoka ST258, prema kojoj za određivanje vojne ili civilne prirode SOM-a CSB-a Banja Luka nije bilo važno porijeklo ili vrsta obuke pripadnika tog odreda, već način na koji su oni zapravo bili angažovani za vrijeme rata.²⁷⁷²

²⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 501. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 386, 393.

²⁷⁶⁸ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da se, suprotno Župljaninovoj argumentaciji, Pretresno vijeće izričito razmotrilo iskaz svjedoka SZ002, prema kojem je SOM CSB-a Banja Luka bio vojna jedinica pod kontrolom pukovnika Stevilovića, ali da je konstatovalo da taj iskaz nije vjerodostojan (Prvostepena presuda, tom 2, par. 501. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 393; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 142). Prema tome, Žalbeno vijeće ne smatra utemeljenim Župljaninov argument, koji se oslanja na iskaz svjedoka SZ002, a prema kojem činjenica da je "izvjesni pukovnik Stevilovi[ć] igrao važnu ulogu u funkcionisanju jedinice" i da je jedinica bila stacionirana u vojnom objektu ukazuju na to da je SOM CSB-a Banja Luka bio prepotčinjen VRS-u (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 142). Župljaninov argument je samo neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća, a nije pokazao da je načinjena greška. Pored toga, Žalbeno vijeće nije uvjerenom da činjenica da se u milicijskoj stanici u Kotor-Varošu nalazio veliki broj muškaraca u redovnim uniformama, koji su nosili puške dugih cijevi, ili iskaz svjedoka SZ002, po kojem su odluke o angažovanju SOM-a CSB-a Banja Luka u Kotor-Varošu bile donošene u koordinaciji s VRS-ovim komandantom grada, pokazuju da pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka nisu bili pod Župljaninovom kontrolom.

²⁷⁶⁹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 141, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 385.

²⁷⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 143. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 141.

²⁷⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 386.

²⁷⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 389.

Pretno vijeće je potom konstatovalo da iskustvo pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka nije ono što određuje ko je imao nadležnost nad njima.²⁷⁷³ S tim u vezi, Pretno vijeće je primijetilo da su pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka nosili plave i sive maskirne uniforme, poput onih koje je nosila milicija, i plave ili crvene beretke, da je na oklopnim transporterima bila ispisana riječ "milicija" i da je Župljanin pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka obezbijedio službene legitimacije koje su im davale ovlaštenje da hapse ljude, da bez naloga pretresaju stanove, te da nose i upotrebljavaju vatreno oružje.²⁷⁷⁴ Ovi faktori, zajedno s onima navedenim gore u tekstu,²⁷⁷⁵ doveli su Pretno vijeće do zaključka da je Župljanin imao kompletnu nadležnost nad SOM-om CSB-a Banja Luka i da je mogao da izriče disciplinske mjere protiv pripadnika odreda.²⁷⁷⁶

831. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninov argument da je Pretno vijeće bilo dužno da iznese konkretne konstatacije u vezi s pitanjem prepotčinjavanja SOM-a CSB-a Banja Luka VRS-u u opštinama Kotor-Varoš, Prijedor i Banja Luka.

832. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu da su krivična djela u Doboju počinjena u vrijeme kada SOM CSB-a Banja Luka njemu nije bio potčinjen, s obzirom na to da se Doboj nalazio izvan Opština ARK-a pa je, prema tome, bio izvan njegove nadležnosti, Žalbeno vijeće primjećuje da dio Prvostepene presude na koji se Župljanin oslanja ne potkrepljuje njegovu tvrdnju.²⁷⁷⁷ Naprotiv, Žalbeno vijeće primjećuje da se iz konstatacija Pretnog vijeća jasno vidi da je Župljanin imao ovlasti nad Ečimom i Zdravkom Samardžijom (dalje u tekstu: Samardžija), koji su predvodili SOM CSB-a Banja Luka u Doboju,²⁷⁷⁸ i da je Župljanin znao za zločine koje su pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka činili u Doboju.²⁷⁷⁹ Pretno vijeće takođe je konstatovalo da, uprkos tim saznanjima, Župljanin nije izrekao disciplinske mjere pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka, već ih je, umjesto toga, i dalje angažovao u akcijama, te da su u maju 1993. Ečim i Samardžija još uvijek bili zaposleni u CSB-u Banja Luka.²⁷⁸⁰ S obzirom na te konstatacije, Žalbeno vijeće nije uvjereneno da je to što Doboj nije bio u sastavu Opština ARK-a dovoljno da se pokaže kako Župljanin nije imao

²⁷⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 501.

²⁷⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 390.

²⁷⁷⁵ V. gore, par. 829.

²⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 501.

²⁷⁷⁷ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 440.

²⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 1149; Prvostepena presuda, tom 2, par. 386, 440, 501.

²⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 440, 503.

²⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 398, 505. Žalbeno vijeće primjećuje da se mjesec tokom kojeg su Ečim i Samardžija još uvijek bili zaposleni u CSB-a Banja Luka CSB razlikuje u ta dva paragrafa Prvostepene presude (Prvostepena presuda, tom 2, par. 398, 505). Imajući u vidu dokaze

nadležnost da preduzme mjere protiv pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka zbog zločina počinjenih u Doboju.²⁷⁸¹

833. Po mišljenju Žalbenog vijeća, Župljanin nije dokazao da postoji greška u rezonovanju Pretresnog vijeća i nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on imao kompletnu nadležnost nad SOM-om CSB-a Banja Luka.

834. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninovo osporavanje konstatacije Pretresnog vijeća da on nije proveo istrage i disciplinski kaznio pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka. Kako bi potkrijepio svoj argument da su određeni pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka bili suspendovani, a protiv njih pokrenuti krivični postupci u vezi sa zločinima počinjenim u Kotor-Varošu,²⁷⁸² Župljanin pokušava da se osloni na dokazni predmet P631. Dokazni predmet P631 je izvještaj o CSB-u i SJB-ovima u Opštinama ARK-a od 5. avgusta 1992., u kojem se, povodom "negativnosti" s kojima se suočavao SOM CSB-a Banja Luka u vrijeme angažovanja te jedinice u Kotor-Varošu, navodi da je "određen[i] bro[j] radnika" suspendovan i da su pokrenuti krivični postupci.²⁷⁸³ Župljanin samo upućuje na taj dokaz, ali pri tom ne objašnjava na koji način on dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je propustio da pokrene istrage i da disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka. U svakom slučaju, Pretresno vijeće je izričito razmotrilo mjere preduzete u vezi sa zločinima koje su pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka počinili u Kotor-Varošu.²⁷⁸⁴ Međutim, Pretresno vijeće je primijetilo da jedini dokaz o istrazi protiv pripadnika odreda za neko teško krivično djelo predstavlja jedan upis u "Krivičnom upisniku" u Kotor-Varošu od 29. jula 1992., u kojem se navodi da je protiv Danka Kajkuta (dalje u tekstu: Kajkut) podnesena

na koje se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 2, par. 398, tačan datum za tu konstataciju je, po svemu sudeći, 5. maj 1993. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 398).

²⁷⁸¹ Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin nije optužen niti osuđen za zločine počinjene u Doboju (v. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1208, par. 824-827). Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da iz konačnih zaključaka Pretresnog vijeća nije jasno da se Pretresno vijeće nije oslonilo na njegov propust da pokrene krivične istrage i disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka za zločine koje su počinili izvan Opština ARK-a kad je konstatovalo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u i da je imao potrebnu namjeru za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata u Opštinama ARK-a. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518 (konstatacija da je Župljanin propustio da pokrene krivične istrage i disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima, bez geografskog ograničenja), 519 (u kojem se Pretresno vijeće oslanja na to što Župljanin nije ništa preduzeo u vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka bez geografskog ograničenja).

²⁷⁸² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazni predmet P631, str. 2.

²⁷⁸³ Dokazni predmet P631, str. 2.

²⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 425. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 503.

krivična prijava zbog dvostrukog silovanja koje je navodno počinjeno u Kotor-Varošu.²⁷⁸⁵ Pretresno vijeće se izričito pozvalo na dokazni predmet P631 prilikom izvođenja tog zaključka,²⁷⁸⁶ što sugeriše da je tom dokaznom predmetu pridalo samo ograničenu ili nikakvu težinu. Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo: (i) da krivična prijava protiv Kajkuta nije podnesena javnom tužilaštvu; (ii) da su optužbe na kraju povučene; (iii) da ga je Župljanin i dalje angažovao u akcijama SOM-a CSB-a Banja Luka; i (iv) da je Kajkut u maju 1993. još uvijek bio zaposlen u CSB-u Banja Luka.²⁷⁸⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija njegov argument.

835. Najzad, Žalbeno vijeće će razmotriti Župljaninovu tvrdnju da je SOM CSB-a Banja Luka bio djelimično iz disciplinskih razloga rasformiran i stavljen pod komandu VRS-a, pri čemu je on s tom mjerom bio saglasan.²⁷⁸⁸ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije objasnio niti dokazao na koji način rasformiranje jedinice i njegova saglasnost s tom mjerom ukazuju na grešku u zaključku Pretresnog vijeća da on nije kaznio pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka dok je odred postojao.²⁷⁸⁹ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, po rasformiranju SOM-a CSB-a Banja Luka, nekoliko istaknutih pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka, za koje je Župljanin znao da su počinili zločine, imenovano na komandne položaje u CSB-u Banja Luka.²⁷⁹⁰ To što se Pretresno vijeće oslonilo na činjenicu da su dati pripadnici odreda i dalje bili zaposleni u CSB-u Banja Luka da bi zaključilo da Župljanin nije učinio ništa da obuzda ponašanje pripadnika SOM-a CSB-u Banja Luka²⁷⁹¹ ukazuje da Pretresno vijeće nije smatralo rasformiranje SOM-a CSB-a Banja Luka efikasnom ili dovoljnom mjerom za suzbijanje njihovog kažnjivog ponašanja. Prema tome, samo pozivanje na činjenicu da je odred bio rasformiran i da se Župljanin s tim saglasio ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo.

c. Zaključak

836. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da on jeste doprinio UZP-u putem svog propusta da provede krivične istrage i disciplinski kazni pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka.

²⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 425, fusnota 1176, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1558.06.

²⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 425, fusnota 1176, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P631, str. 2.

²⁷⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 504.

²⁷⁸⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 150.

²⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 505.

(v) Navodi o greškama u konstataciji da Župljanin nije zaštitio nesrpsko stanovništvo time što je izdavao uopštena i isprazna naređenja bez iskrene namjere da ona budu izvršena (dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove)

837. Prilikom donošenja zaključka da je Župljanin propustio da "zaštiti nesrpsko stanovništvo",²⁷⁹² Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što je Župljanin izdavao uopštena i isprazna naređenja SJB-ovima u ARK-u, "kojima ih je podsticao da se pridržavaju zakona", a za koja "nije iskreno namjeravao da [...] budu izvršena".²⁷⁹³

838. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je odbacilo dokaze o njegovim naporima da suzbije zločine kad je zaključilo da "nije iskreno namjeravao da [...] budu izvršena" njegova naređenja o zaštiti nesrpskog stanovništva.²⁷⁹⁴ Konkretno, Župljanin osporava sljedeće činjenične konstatacije Pretresnog vijeća: (i) da je on angažovao kriminalce, pripadnike SOS-a, u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka svega nekoliko dana prije nego što je izdao naređenje kojim se zabranjuje angažovanje prethodno kažnjavanih osoba; (ii) da je imenovao tobožnju komisiju za ispitivanje zločina u zatvorima u Prijedoru, da je imenovao nekadašnjeg upravnika zatvorâ u Sanskom Mostu za inspektora privrednog kriminala i da nije smijenio Drljaču s mjesta

²⁷⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 398. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 503-505.

²⁷⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 505. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 504.

²⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

²⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514.

²⁷⁹⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 163, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 514. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 180-181. Kada Župljanin osporava činjenične konstatacije povezane s konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovom propustu da zaštiti nesrpsko stanovništvo, on to čini u okviru osporavanja konstatacije Pretresnog vijeća o njegovoj namjeri (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 156). Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće na date konstatacije oslonilo prilikom izvođenja zaključaka kako o njegovom doprinosu UZP-u, tako i o njegovoj namjeri (Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-519). U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će razmotriti pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Župljanin propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo i da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na tu konstataciju oslonilo prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin doprinio UZP-u i da je imao potrebnu namjeru. Župljaninova tvrdnja o tome da li je Pretresno vijeće razumno postupilo kada je na kraju na temelju tih i drugih faktora zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u i imao potrebnu namjeru biće obrađena u drugim odjeljcima (v. dolje, par. 901-944). U podosnovi (E) svoje prve žalbene osnove, Župljanin takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključak o njegovoj namjeri izvelo iz njegovog propusta da spriječi ili kazni krivična djela za koje se tereti u Optužnici, zato što takva konstatacija proističe iz propusta Pretresnog vijeća da obradi pitanje prepotčinjavanja milicije, koje on navodi kao izdvojenu grešku u podosnovi (A) svoje prve žalbene osnove (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 162, gdje se upućuje na podosnovu (A) njegove prve žalbene osnove). Žalbeno vijeće je, prema tome, taj argument odbilo u vezi s podosnovom (A) Župljaninove prve žalbene osnove (v. gore, par. 736-813).

načelnika SJB-a u Prijedoru; i (iii) da je podnosio krivične prijave u kojima su počinioci naznačeni kao nepoznati u vezi s dva važna krivična djela.²⁷⁹⁵

839. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije dokazao kako je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da su "izvjesna 'uopštena i isprazna naređenja' izdavana SJB-ovima 'bez iskrene namjere da ona budu izvršena'".²⁷⁹⁶ Tužilaštvo dodaje da, naprotiv, konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je Župljanin "tolerisao i odobravao činjenje zločina nad nesrbima".²⁷⁹⁷

a. Navod o grešci u konstataciji da je Župljanin angažovao prethodno kažnjavane pripadnike SOS-a

840. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin angažovao kriminalce, pripadnike SOS-a, u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka svega nekoliko dana prije nego što je izdao naređenje kojim se zabranjuje angažovanje prethodno kažnjavanih osoba.²⁷⁹⁸ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na svoje ranije konstatacije da je, po formulisanju plana rada CSB-a Banja Luka 25. maja 1992. (dalje u tekstu: plan rada od 25. maja 1992.), a u cilju borbe protiv talasa zločina koje su nad nesrbima počinili, među ostalima, pripadnici SOS-a, Župljanin podnio nekoliko krivičnih prijava javnom tužilaštvu.²⁷⁹⁹ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin uvrstio pripadnike SOS-a u sastav novoformiranog SOM-a CSB-a Banja Luka, uprkos njihovoj ulozi u "protivzakonitoj blokadi Banje Luke i upozorenjima da se radi o opasnim kriminalcima".²⁸⁰⁰ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Župljanin, kao načelnik CSB-a Banja Luka, znao za "rasprostranjen[e] i sistematsk[e]" zločine koje su pripadnici SOS-a činili nad nesrbima za vrijeme i poslije blokade Banje Luke početkom aprila 1992. godine.²⁸⁰¹ Pretresno vijeće je zaključilo da je, time što je pripadnike SOS-a uvrstio u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka,

²⁷⁹⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 163. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 164-171. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 270-271.

²⁷⁹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 127.

²⁷⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 127.

²⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 387-391, 499, 501, 861.

²⁷⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 498-499. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁸⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 499. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 387.

²⁸⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 496, 499. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 144, 147, 157.

"pa i na komandne položaje u njemu, [Župljanin] stvorio jedinicu koja se sastojala od srpskih nacionalista, ujedno prethodno osuđivanih kriminalaca".²⁸⁰²

i. Argumenti strana

841. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on angažovao prethodno kažnjavane pripadnike SOS-a.²⁸⁰³ Prema Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće pogrešno navodi dokaze, dok su nejasnoće u ocjenjivanju dokaza posljedica nepostojanja fusnota u odjeljku koji sadrži konstatacije o njegovoj odgovornosti.²⁸⁰⁴ On konkretno tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je prethodno kažnjavanim osobama, ili osobama osumnjičenim za krivična djela, bilo omogućeno da stupe u redove SOM-a CSB-a Banja Luka, niti je konstatovalo da je on o tome bilo šta znao, a ne postoje ni dokazi koji bi takvu konstataciju potkrijepili.²⁸⁰⁵ Župljanin tvrdi da je on pokušao da spriječi uključivanje osumnjičenih za krivična djela u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka.²⁸⁰⁶ Kako bi potkrijepio svoj argument, Župljanin se poziva na svoj intervju u novinama *Glas*, u kojem je izjavio da osobe koje tvrde da su pripadnici SOS-a, ali se upuštaju u "nedozvoljene

²⁸⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 499. Pretresno vijeće je do tog zaključka došlo nakon što je uzelo u obzir da je Župljanin angažovao kriminalce, pripadnike SOS-a, uprkos naređenju koje je proslijedio svojim načelnicima SJB-ova da osobe koje su prethodno kažnjavane za krivična djela ne mogu da budu u sastavu SOM-a CSB-a Banja Luka (Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 519). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 387-391, 499, 502, 861.

²⁸⁰³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 145, 148, 164.

²⁸⁰⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 149. Župljanin tvrdi da se zbog nepostojanja fusnota Prvostepena presuda razlikuje od većine drugih presuda, "u koje se obično marljivo unose fusnote kako bi se obezbjedila saglasnost između konačnih zaključaka i ostatka Presude" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 149, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1929-1979, Prvostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 677-716, Prvostepenu presudu u ponovljenom suđenju u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 628-668). Kako bi potkrijepio svoj argument da se Pretresno vijeće u analizi važnih činjeničnih pitanja rukovalo pogrešnim postavkama, Župljanin, između ostalog, upućuje na zaključak Pretresnog vijeća prema kojem je u sastavu SOM-a CSB-a Banja Luka bilo kriminalaca iz SOS-a, dok je "u prethodnim dijelovima Presude", Pretresno vijeće konstatovalo da je svega nekoliko pripadnika SOS-a bilo uključeno u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka, bez konstatacije da li su neki među njima prethodno kažnjavani (Župljaninova replika, par. 57, gdje se Prvostepena presuda, tom 2, par. 499, poredi s Prvostepena presuda, tom 2, par. 387-388).

²⁸⁰⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 164. Župljanin tvrdi da "puka činjenica da su neki pripadnici SOS-a bili primljeni u [sastav SOM-a CSB-a Banja Luka] i da su neki pripadnici SOS-a bili osumnjičeni za činjenje zločina tokom blokade Banje Luke ni u kom slučaju ne dokazuje" da je prethodno kažnjavanim pripadnicima SOS-a bilo omogućeno da stupe u redove SOM-a ili da je "Župljanin znao da je bilo koja osoba kojoj je omogućeno da stupi u redove [SOM-a CSB-a Banja Luka CSB] bila osumnjičena za zločine ili je bila prethodno kažnjavana." (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 164).

²⁸⁰⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 145, 148, 164.

mjere i aktivnosti", nisu dobrodošle u SOM-u CSB-a Banja Luka.²⁸⁰⁷ Osim toga, Župljanin upućuje na Plan rada od 25. maja 1992., koji je on usvojio, a u kojem se izdaje naređenje za hapšenje pripadnika SOS-a osumnjičenih za krivična djela i drugih osoba koje su bile umiješane u zastrašivanje nesrba u Banjoj Luci, kao i za istragu o ubistvu jednog muškarca Muslimana i o miniranju džamije Arnaudija.²⁸⁰⁸

842. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na to što je Župljanin angažovao "okorjele kriminalce" i nacionaliste u SOM-u CSB-a Banja Luka.²⁸⁰⁹ Prema riječima tužilaštva, Pretresno vijeće je jasno iznijelo dokaze na koje se oslonilo, a Župljanin nije pokazao na koji način je Pretresno vijeće pogriješilo pri njihovom ocjenjivanju.²⁸¹⁰ Prema argumentaciji tužilaštva, dokazi u punoj mjeri potkrepljuju konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin nastojao da prethodno kažnjavane pripadnike SOS-a uvrsti u redove SOM-a CSB-a Banja Luka, a nije preduzeo korake kako bi ih udaljio, niti ih je kaznio za počinjena krivična djela.²⁸¹¹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Župljanin nije pokazao zbog čega je nerazuman pristup koji je Pretresno vijeće

²⁸⁰⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 145, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 404, a gdje se upućuje na dokazni predmet P560 (dalje u tekstu: članak u *Glasi*).

²⁸⁰⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 146, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D198. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 180-181, 210-211. Župljanin takođe tvrdi da su konstatacije Pretresnog vijeća o Planu rada od 25. maja 1992. nejasne, te da se stiče utisak kao da Pretresno vijeće sugerise da nepostojanje dokaza o puštanju na slobodu jedne od uhapšenih osoba dovodi u sumnju "iskrenost ili odlučnost plana" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 148). On takođe naglašava da je Plan rada od 25. maja 1992. bio tajan i da je stoga postojala iskrena namjera da se on provede u djelo (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 147-148, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 457, 498).

²⁸⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 128.

²⁸¹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 117-118, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 143, 146, 157-158, 209, 213, Prvostepena presuda, tom 2, par. 384, 386-388, 503. Tužilaštvo, konkretno, tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo i oslonilo se na dokaze koji se odnose na: (i) napad pripadnika SOS-a na nesrbe i njihovu imovinu poslije blokade Banje Luke 3. aprila 1992.; (ii) formiranje SOM-a CSB-a Banja Luka uz učešće pripadnika SOS-a, nakon što je, u avgustu 1992., Župljanin izričito tražio od načelnika SJB-a Banja Luka, svjedoka Tutuša, da preispita svoje prvobitno odbijanje da upotrijebi pripadnike SOS-a za formiranje jedinice specijalne milicije; (iii) angažovanje pripadnika SOS-a Ljubana Ečima, Zdravka Samardžije i Slobodana Dubočanina u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka; (iv) iskaz svjedoka Radulovića o angažovanju pripadnika SOS-a u sastav milicije; i (v) činjenicu da su svjedok Radulović i svjedok Tutuš Župljanina obavijestili da pripadnici SOM-a CSB-a i dalje čine zločine nakon što je jedinica formirana (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 117).

²⁸¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 128. Tužilaštvo se, konkretno, poziva na iskaze svjedoka Tutuša, svjedoka Radulovića, svjedoka Radića i svjedoka Šajinovića, kao i na izvještaj koji je pripremio načelnik bezbjednosti VRS-a, Zdravko Tolimir (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 128).

usvojilo u odnosu na članak u *Glasi* i Plan rada od 25. maja 1992.²⁸¹² Najzad, tužilaštvo tvrdi da Župljaninov argument u vezi s nepostojećim fusnotama zanemaruje prethodnih 116 paragrafa s fusnotama u kojima se rezimiraju i analiziraju dokazi na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo svoje zaključke.²⁸¹³

ii. Analiza

843. Iako Pretresno vijeće nije predočilo unakrsne reference niti se pozvalo na dokaze iz spisa u odjeljku koji sadrži zaključke o Župljaninovoj odgovornosti, Žalbena vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća o tome da je Župljanin angažovao kriminalce, pripadnike SOS-a, u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka valja sagledati zajedno s prethodnim konstatacijama Pretresnog vijeća o Župljaninovom ponašanju u cilju ostvarenja UZP-a. Pretresno vijeće je s tim u vezi iznijelo niz relevantnih činjeničnih konstatacija. Konstatovalo je da je svjedok Tutuš, načelnik SOM-a CSB-a Banja Luka, više puta odbio da upotrijebi neke od pripadnika SOS-a u okviru SOM-a CSB-a Banja Luka, djelimično zbog toga što su neki pripadnici SOS-a bili osuđivani kriminalci.²⁸¹⁴ Osim toga, Pretresno vijeće je napomenulo da je prema njegovom shvatanju Župljanin tražio od Tutuša da preispita svoj stav, nakon čega se, kako je konstatovalo, Tutuš složio s tim da neki pripadnici SOS-a, po izvršenoj bezbjednosnoj provjeri, budu primljeni u rezervni sastav milicije.²⁸¹⁵ Na kraju su neki pripadnici SOS-a bili uvršteni u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka, a neki u sastav vojnih

²⁸¹² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 118-119. Tužilaštvo tvrdi da članak u *Glasi* Župljaninu nije od koristi, s obzirom na to da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze o tome da javnom tužilaštvu nije podnijeta nijedna krivična prijava za pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka osumnjičene za zločine i s obzirom na to da su dati pripadnici i dalje bili angažovani u akcijama SOM-a CSB-a Banja Luka (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 118)). Konkretno, tužilaštvo se poziva na konstataciju Pretresnog vijeća zasnovanu na dokaznom predmetu P631, da je Župljanin obavijestio svjedoka Gajića o zločinima koje je SOM CSB-a Banja Luka počinio tokom svog angažovanja u Kotor-Varošu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 425). Tužilaštvo takođe upućuje na konstatacije Pretresnog vijeća da je Župljanin znao za krivična djela koja je počinio pripadnik SOM-a CSB-a Banja Luka Danko Kajkut, ali ga je i dalje angažovao u akcijama SOM-a CSB-a Banja Luka (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 504-505). Nadalje, tužilaštvo tvrdi da to što se u Planu rada od 25. maja 1992. tvrdi da pripadnici SOS-a koji su počinili zločine treba da budu uhapšeni ne mijenja ustanovljenu činjenicu da pripadnici SOS-a koji su počinili zločine i koji su angažovani u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka nisu bili uhapšeni. (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 119).

²⁸¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 120, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 375-490.

²⁸¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 387.

²⁸¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 387.

jedinica.²⁸¹⁶ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je svjedok Radulović izrazio zabrinutost tim povodom, smatrajući da premještanje nekih pripadnika SOS-a u aktivni sastav milicije predstavlja "neshvatljivu, nepotrebnu" mjeru, zbog toga što su pripadnici SOS-a bili kriminalci kojima je prijemom u aktivni sastav milicije data prilika da nastave svoje kriminalne aktivnosti na još "slobodniji" način.²⁸¹⁷ Prema riječima Pretresnog vijeća, Župljanin je odbacio Radulovićevu zabrinutost, odgovorivši da su pripadnici SOS-a "srpski vitezovi".²⁸¹⁸ S obzirom na te detaljne konstatacije, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće u dovoljnoj mjeri definisalo temelje na kojima počiva doneseni zaključak.²⁸¹⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Župljaninovu tvrdnju da Pretresno vijeće nikad nije konstatovalo da je prethodno osuđivanim osobama ili osumnjičenima za krivična djela bilo omogućeno da stupe u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka ili da je Župljanin o tome išta znao.

844. Što se tiče Župljaninovog oslanjanja na članak u *Glasi*, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir dijelove članka na koje on upućuje.²⁸²⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da se u tom članku navodi Župljaninova izjava da su pripadnici SOS-a bili "kvalitetni ljudi, prije svega po karakteru" i da je "SOS bio na lošem glasu zbog nekih odmetnutih pripadnika od kojih se SOS ogradio".²⁸²¹ Budući da članak u *Glasi* ne opovrgava dokaze u vezi s Župljaninovim saznanjima o tome da su neki pripadnici SOS-a prethodno kažnjavani, Žalbeno vijeće smatra da taj dokaz nije nesaglasan sa zaključcima Pretresnog vijeća. Pored toga, imajući u vidu gore pomenuti iskaz svjedoka Radulovića o Župljaninovoj reakciji kada je upozoren na moguće angažovanje kriminalaca, pripadnika SOS-a, u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka,²⁸²² Žalbeno vijeće nije uvjereno da članak u *Glasi* dovodi u sumnju konstatacije Pretresnog vijeća ili da pokazuje kako je Župljanin pokušao da spriječi uključivanje osumnjičenih kriminalaca u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka. Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni članka u *Glasi*.

845. Najzad, kada je riječ o Planu rada od 25. maja 1992., Žalbeno vijeće nije ubijeđeno da se njime pokazuje da je Župljanin pokušao da spriječi uključivanje osumnjičenih kriminalaca iz redova SOS-a u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka. Naime, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir Plan rada od 25. maja 1992. i konstatovalo da je plan usvojen sa ciljem da se suzbiju zločini koji su

²⁸¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 387.

²⁸¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 388.

²⁸¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 388.

²⁸¹⁹ V. gore, par. 840.

²⁸²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 404. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 387.

²⁸²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 404, gdje se upućuje na dokazni predmet P560, str. 3-4.

pogodili Banju Luku počev od aprila 1992., uključujući zločine koje su počinili pripadnici SOS-a.²⁸²³ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je, po usvajanju Plana rada od 25. maja 1992., Župljanin dostavio svega "nekoliko krivičnih prijava", a da su se zločini i dalje činili tokom cijele 1992. godine i da se, u stvari, njihov broj povećao poslije 16. avgusta 1992.²⁸²⁴ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, uprkos tome što je CSB Banja Luka formulisao Plan rada od 25. maja 1992. kako bi se provela istraga o nekim od zločina koje su počinili pripadnici SOS-a, Župljanin uvrstio pripadnike SOS-a u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka, pa i na komandne položaje, "stvorio [vši] jedinicu koja se sastojala od srpskih nacionalista, ujedno prethodno osuđivanih kriminalaca".²⁸²⁵ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin zanemaruje obrazloženje Pretresnog vijeća i jednostavno izražava neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća, pri čemu ne pokazuje da je načinjena greška. Prema tome, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni Plana rada od 25. maja 1992.

846. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstataje da je Župljanin uvrstio kriminalce, pripadnike SOS-a, u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka svega nekoliko dana prije nego što je izdao naređenje kojim se zabranjuje angažovanje prethodno kažnjivanih osoba. Isto tako, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na tu konstataciju oslonilo prilikom izvođenja zaključka o tome da je on izdavao naređenja bez iskrene namjere da budu izvršena.

b. Navod o grešci u vezi sa Župljaninovima odlukama da se osnuje komisija za ispitivanje uslova u zatočeničkim logorima, da se imenuje Vujanić i da se Drljača ne smijeni

847. Kada je konstatovalo da je Župljanin izdavao naređenja o zaštiti civilnog stanovništva za koja "nije iskreno namjeravao da [...] budu izvršena",²⁸²⁶ Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što je Župljanin osnovao "tobožnj[u] komisij[u]",²⁸²⁷ imenovao za članove komisije pojedince koji su za zlostavljanje zatočenika "znali ili su u njemu učestvovali"²⁸²⁸ i dao im svega tri dana da dovrše taj posao.²⁸²⁹ Pretresno vijeće je dodalo da, kada su članovi komisije podnijeli svoj izvještaj, njihov rad nije bacio ni tračak svjetla na zlostavljanje koje su trpjeli zatočeni nesrbi niti na ljude koji su bili

²⁸²² V. gore, par. 843.

²⁸²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 498.

²⁸²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 499. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 459, 498.

²⁸²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 499.

²⁸²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514.

²⁸²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁸²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514.

²⁸²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 446.

odgovorni za to.²⁸³⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da Župljanin nije tražio nikakvu daljnju istragu o zlostavljanju u zatočeničkim centrima niti je preduzeo bilo kakve daljnje korake kako bi otkrio one koji su bili odgovorni za slučajeve zlostavljanja koji su mu bili poznati.²⁸³¹ Naprotiv, prema konstataciji Pretresnog vijeća, Župljanin je imenovao Dragu Vujanića (dalje u tekstu: Vujanić), upravnika zatočeničkih objekata u Sanskom Mostu, za inspektora za privredni kriminal, uprkos tome što je on znao da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta bili umiješani u protivpravno zatočenje i u smrt 20 zatočenika koji su se ugušili dok su ih prevozili iz Sanskog Mosta u zatočenički logor Manjača.²⁸³² Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što Župljanin nikad nije pokušao da smijeni Drljaču s mjesta načelnika SJB-a Prijedor "uprkos tome što je znao za zvjerstva počinjena u zatočeničkim logorima".²⁸³³

i. Argumenti strana

848. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on izdavao naređenja za koja nije iskreno namjeravao da budu izvršena na osnovu toga što je u sastav komisije za ispitivanje zločina u zatvorima u Prijedoru imenovao upravo one ljude koji su bili zaduženi za saslušanje zatočenika.²⁸³⁴ On tvrdi da je u sastav komisije imenovao radnike milicije s ciljem da "podnesu izvještaj o krivičnim djelima koja su mogla biti počinjena na tim lokacijama", te da su "kao što je samo po sebi razumljivo, imenovani oni pojedinci koji su raspolagali određenim znanjem o zatvorima".²⁸³⁵

849. Župljanin takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on izdavao naređenja za koja nije iskreno namjeravao da budu izvršena, a na osnovu dokaza: (i) da je imenovao za inspektora za privredni kriminal nekadašnjeg upravnika zatvorâ u Sanskom Mostu, čiji su pripadnici milicije možda počinili zločine; i (ii) da nije smijenio Drljaču s mjesta načelnika SJB-

²⁸³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 447.

²⁸³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514.

²⁸³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 487.

²⁸³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 486. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 507.

²⁸³⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 163. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo van razumne sumnje da li je on "imao nadležnost u odnosu na bilo koja krivična djela koja su [u Trnopolju, Omarskoj i Keratermu] možda počinili pripadnici milicije", koji su možda bili potčinjeni VRS-u (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 165). Taj argument je već obrađen i odbačen u drugom odjeljku Presude (v. gore, par. 785-812).

²⁸³⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 166. Župljanin, osim toga, tvrdi da to što se on tokom prvostepenog postupka saglasio s tim da je "izvještaj bio pokušaj samoopravdanja i zabašurivanja" ne potvrđuje nepotkrijepljeni zaključak Pretresnog vijeća da je on postupao sa skrivenim motivima ili na kažnjiv način (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 166).

a u Prijedoru.²⁸³⁶ Prema njegovoj argumentaciji, premda Vujanić jeste bio upravnik zatočeničkog logora Sanski Most u vrijeme kada se ugušilo 20 zatočenika, Pretresno vijeće je prihvatilo mogućnost da su ta ubijanja možda bila posljedica nehata, ali je kasnije pogrešno utvrdilo da su tih 20 zatočenika bili žrtve ubistva.²⁸³⁷ Pored toga, Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da istraga s tim u vezi nije provedena ili da je Vujanić u datim okolnostima postupio na neprimjeren način.²⁸³⁸ Župljanin uz to osporava značaj tog imenovanja, "do kojeg je došlo tri mjeseca poslije relevantnih događaja i nakon što su već bila počinjena gotovo sva krivična djela iz Optužnice".²⁸³⁹ Najzad, Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegov propust da smijeni Drljaču, što, prema njegovoj argumentaciji, "slično kao u prethodnom slučaju, [kod njega] ne ukazuje na bilo kakvu skrivenu kažnjivu namjeru".²⁸⁴⁰

850. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada se oslonilo na Župljaninovo zataškavanje zločina počinjenih u zatočeničkim logorima.²⁸⁴¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno konstatovalo da je funkcija komisije koju je Župljanin formirao bila "tobožnj[a]", a na osnovu dokaza po kojima je on: (i) imenovao za članove komisije upravo one ljude koji su saslušavali zatočenike i koji su, u najmanju ruku, znali za zlostavljanje zatvorenika; i (ii) "dao [...] je [članovima komisije] svega tri dana da dovrše taj posao".²⁸⁴² Osim toga, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće "razumno postupilo kada se oslonilo na Župljaninove radnje kojima je on štitio i nagrađivao kriminalce, pripadnike MUP-a".²⁸⁴³ Prema argumentaciji tužilaštva, Vujanić je jedan primjer takvih radnji, a ubistvo najmanje 20 nesrba nije bilo posljedica "pukog nehata".²⁸⁴⁴ Tužilaštvo primjećuje da je "jedina posljedica koju je Vujanić pretrpio bila to što ga je Župljanin unaprijedio na položaj inspektora za privredni kriminal".²⁸⁴⁵ Prema argumentaciji tužilaštva, Pretresno vijeće je takođe postupilo razumno kada je konstatovalo da Župljanin nije

²⁸³⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 163.

²⁸³⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 167, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 215, Prvostepena presuda, tom 2, par. 419.

²⁸³⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 168.

²⁸³⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 168.

²⁸⁴⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 169. Žalbeno vijeće shvata Župljaninovo upućivanje na argument koji iznosi u podosnovi (E) svoje prve žalbene osnove kao upućivanje na argumente koje iznosi u podosnovi (A) svoje prve žalbene osnove.

²⁸⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 129.

²⁸⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 129.

²⁸⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 130. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 72.

²⁸⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 130.

²⁸⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 130.

smijenio Drljaču s mjesta načelnika SJB-a u Prijedoru, uprkos tome što je imao saznanja o zločinima počinjenim nad nesrbima u Prijedoru.²⁸⁴⁶

ii. Analiza

851. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin u avgustu 1992. formirao komisiju kako bi odgovorio na zahtjeve koje je MKCK uputio rukovodstvu bosanskih Srba, tražeći da se poboljšaju nezadovoljavajući uslovi u zatočeničkom logoru Manjača, kao i na izvještaje stranih novinara, prema kojima su zatočenici u Omarskoj i Trnopolju držani u nehumanim uslovima i izlagani fizičkom zlostavljanju.²⁸⁴⁷ Pretresno vijeće je, između ostalog, uzelo u obzir to što je Župljanin "za članove te komisije imenovao [...] upravo one ljude koji su u tim logorima bili zaduženi za saslušavanje zatočenika, pa su stoga *znali* za njihovo zlostavljanje ili su u njemu učestvovali".²⁸⁴⁸ Prema tome, Pretresno vijeće nije bilo mišljenja da je Župljanin imenovao te pojedince samo zbog toga što su raspolagali "*određenim znanjem o zatvorima*", kao što to tvrdi Župljanin,²⁸⁴⁹ već da ih je imenovao iako je imao neposredna saznanja da su oni ili znali za zlostavljanje zatočenika ili su u njega bili umiješani.²⁸⁵⁰ Osim toga, Župljaninovo imenovanje tih pojedinaca, uz saznanja o zlostavljanju zatočenika, valja takođe sagledati u kontekstu drugih faktora koje je Pretresno vijeće razmotrilo u vezi s komisijom koju je on formirao.²⁸⁵¹ Konkretno, Žalbeno vijeće ukazuje na konstatacije Pretresnog vijeća da je Župljanin "dao [članovima komisije] svega tri dana da dovrše taj posao", a "kada su članovi komisije podnijeli svoj izvještaj, bio je to jednostavno kolaž prethodno sačinjenih izvještaja [...], koji nije bacio ni tračak svjetla na zlostavljanje koje su trpjeli zatočeni nesrbi niti na ljude koji su bili odgovorni za to".²⁸⁵² S obzirom na te konstatacije,

²⁸⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 131.

²⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 444, 446. Pretresno vijeće je konstatovalo da je komisija osnovana kako bi: (i) utvrdila "da li na području navedenih opština ima formiranih logora za ratne zarobljenike, prihvatnih centara, istražnih centara ili drugih objekata za 'prihvatanje' građana; razloge za formiranje istih; broj privedenih, obrađenih i puštenih lica; te nacionalnu, polnu i starosnu strukturu tih lica i uslove u kojima žive"; i (ii) "[utvrdila] da li je u tim opštinama bilo slučajeva iseljavanja građana, a ako jeste, da utvrdi njihovu nacionalnost i broj, kao i da li su se iselili dobrovoljno ili pod prisilom." (Prvostepena presuda, tom 2, par. 446).

²⁸⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514 (naglasak dodat). Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da su dvojica od četvorice članova komisije učestvovali u saslušanju zatvorenika u zatočeničkom logoru Omarska (Prvostepena presuda, tom 2, par. 446. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 447). Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je barem jedan od članova komisije, Vojin Bera, bio pripadnik SNB-a Banja Luka. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 372).

²⁸⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 166 (naglasak dodat).

²⁸⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 514.

²⁸⁵¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁸⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da izvještaj ne sadrži informacije o zlostavljanju zatočenika ili o neodgovarajućim uslovima u zatočeničkim objektima.

Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da se osloni na njegovu ulogu u formiranju komisije kako bi konstatovao da je on nije iskreno namjeravao da njegova naređenja o zaštiti civilnog stanovništva budu izvršena.

852. Kada je riječ o Vujaniću, Žalbeno vijeće primjećuje da je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, Župljanin imenovao Vujanića, pripadnika milicije i upravnika zatočeničkog logora Betonirka u Sanskom Mostu počev od juna 1992., na položaj inspektora za privredni kriminal.²⁸⁵³ Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da su, dok je bio on upravnik, nesrbi protivpravno zatvarani i u logoru podvrgavani redovnim premlaćivanjima.²⁸⁵⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u vrijeme kada je Vujanić bio nadležan, 20 zatočenika lišeno života tako što su se ugušili dok su ih prevozili pripadnici milicije iz SJB-a Sanski Most, pri čemu su zatočenici u prijevozu "stajali [...] kao šibic[e]".²⁸⁵⁵ Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je, nakon tih ubistava, Župljanin imenovao Vujanića "uprkos tome što je [Župljanin] znao da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta bili umiješani u protivpravno zatočenje i u smrt 20 zatočenika".²⁸⁵⁶ Žalbeno vijeće smatra da, suprotno Župljaninovoj argumentaciji,²⁸⁵⁷ Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da istraga nije provedena i da je u datim okolnostima Vujanić postupio neprimjereno. Pretresno vijeće je imalo diskreciono pravo da, među drugim dokazima, uzme u obzir Vujanićevo imenovanje, do kojeg je došlo uprkos Župljaninovim saznanjima o zlostavljanju i pogibiji zatočenika u vrijeme dok je Vujanić bio upravnik, prilikom donošenja zaključka da je Župljanin izdavao naređenja o zaštiti civilnog stanovništva za koja nije iskreno namjeravao da budu izvršena. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da to što je do imenovanja došlo tri mjeseca poslije

(Prvostepena presuda, tom 2, par. 447). Pored toga, čini se da su nalazi te komisije zasnovani na izvještajima koje su komisiji dostavili SJB-ovi Prijedora, Sanskog Mosta i Bosanskog Novog, a ne na informacijama iz prve ruke koje su prikupili sami članovi komisije. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 447).

²⁸⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 769, 800-801. V. također Prvostepena presuda, tom 1, par. 184, 798.

²⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 184, 800-801, 808-809, 811. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 798. Konkretno, u periodu od kraja maja ili početka juna 1992. do kraja juna 1992. godine, u trima garažama fabrike "Betonirka" bilo zatočeno od 120 do 150 Muslimana i Hrvata, pri čemu su te tri garaže bile pretrpane, sanitarni uslovi su bili loši, a zatočenici redovno premlaćivani i nanošene su im teške tjelesne povrede. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 800-801).

²⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 215. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 190. Žalbeno vijeće primjećuje da je u drugim djelovima ove Presude odbacilo Župljaninov argument da je Pretresno vijeće sugerisalo kriterij nehata kada je navelo da su pripadnici milicije "znali ili je trebalo da znaju" kako prevoženje zatočenika u zaključanim hladnjačama s nedovoljnim protokom zraka tokom ljeta može za ishod da ima njihovu smrt. (V. dolje, fusnota 3448).

²⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 487.

²⁸⁵⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 168.

relevantnih događaja i nakon što su već bila počinjena gotovo sva krivična djela iz Optužnice nije činjenica koja može da dovede u sumnju rezonovanje Pretresnog vijeća.

853. Što se tiče činjenice da se Župljanin nije postarao da smijeni Drljaču,²⁸⁵⁸ Župljanin nije potkrijepio svoju tvrdnju da propust da smijeni Drljaču "ne ukazuje ni na kakvu [njegovu] skrivenu kažnjivu namjeru".²⁸⁵⁹ Žalbeno vijeće smatra da svojim nedovoljno razrađenim argumentom Župljanin nije ukazao na grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća.²⁸⁶⁰ Shodno tome, njegov argument se odbija.

854. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o njegovim odlukama da osnuje komisiju za ispitivanje uslova u zatočeničkim logorima, da imenuje Vujanića i da ne smijeni Drljaču.

c. Navodi o greškama u razmatranju Župljaninove opstrukcije krivičnih istraga

855. Kada je konstatovalo da je Župljanin izdavao naredjenja o zaštiti civilnog stanovništva za koja nije iskreno namjeravao da budu izvršena, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir i to što je Župljanin, "barem u dva navrata, svjesno obmanuo javnog tužioca u istragama koje su se ticale ubistava nesrba koja su počinili pripadnici milicije iz Prijedora".²⁸⁶¹ Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što je Župljanin javnom tužilaštvu podnio krivične prijave protiv nepoznatih počinitelaca u vezi s dva slučaja ubijanja, u zatočeničkom logoru Manjača i na Korićanskim stijenama, ne dodajući pritom nijedan drugi raspoloživi podatak o prvom incidentu, a bez ikakve naznake o mogućem učešću pripadnika milicije iz Prijedora u drugom incidentu.²⁸⁶² Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir to što javni tužilac "nije mogao odmah pokrenuti krivični postupak"²⁸⁶³ jer su mu "ti podaci [...] bili potrebni kako bi mogao da pokrene krivičnu istragu".²⁸⁶⁴ Kada je riječ o Korićanskim stijenama, Pretresno vijeće je dodalo da je, u intervjuu datom emisiji *ABC Nightline* u novembru 1992., Župljanin izjavio da nema preživjelih koji bi mogli da rasvijetle incident na Korićanskim stijenama iako je, u stvari, još od 24. avgusta 1992. znao da je jedna osoba

²⁸⁵⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir to što je Župljanin imenovao Drljaču za načelnika SJB-a Prijedor 30. jula 1992., sa retroaktivnim stupanjem na snagu 29. aprila 1992., i da ga nije smijenio s tog položaja uprkos tome što je znao za zločine počinjene u Prijedoru. (V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 486. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 507).

²⁸⁵⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 169.

²⁸⁶⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da je potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin imao ovlasti nad Drljačom (v. gore, par. 812).

²⁸⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 516. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 517.

²⁸⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 516. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 517.

²⁸⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 474.

preživjela taj incident.²⁸⁶⁵ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da, premda odgovornost za neuspjeh te istrage ne leži isključivo na Župljaninu, on je "učinio što je mogao kako bi osigurao da počinioci ne budu kažnjeni".²⁸⁶⁶

i. Argumenti strana

856. Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće "u velikoj mjeri oslanja" na dokaze da je on javnom tužilaštvu podnio dvije prijave, za ubijanja u zatočeničkom logoru Manjača i na Korićanskim stijenama, u kojima se prikrivaju imena osoba osumnjičenih da su počinile ta krivična djela.²⁸⁶⁷ Prema njegovoj argumentaciji, u objema prijavama dostavljenim javnom tužilaštvu bilo je naznačeno da se sumnja u umiješanost pripadnika milicije u te incidente, dok su se u dodatku nalazile izjave svjedoka, u kojima su bila navedena imena svih osumnjičenih počinilaca i njihova vjerovatna povezanost s milicijom iz Prijedora.²⁸⁶⁸ Pored toga, on tvrdi da te prijave treba sagledati istovremeno s mnogim drugima u kojima on "navodi krivična djela i preporučuje ili naređuje da se smjesta preduzmu radnje kako bi se ta krivična djela obradila".²⁸⁶⁹

857. Kada je riječ o konstataciji Pretresnog vijeća da je Župljanin "učinio što je mogao kako bi osigurao da [...] ne budu kažnjeni" izvršio ubijanja na Korićanskim stijenama, Župljanin tvrdi da se u njoj zanemaruju dokazi.²⁸⁷⁰ Prema njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće je pogriješilo kada se oslonilo: (i) na njegov propust da u svojoj krivičnoj prijavi javnom tužilaštvu navede kako ima razloga da vjeruje da su počinioci pripadnici milicije iz Prijedora; i (ii) na njegovo poricanje u intervjuu datom medijima da je u incidentu bilo preživjelih i da se o njemu vodi istraga.²⁸⁷¹ Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće "nije pomenulo da je prijava javnom tužilaštvu obuhvatala izjave svih svjedoka tog događaja, da je u njoj ponaosob identifikovan svaki osumnjičeni počinilac i

²⁸⁶⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465.

²⁸⁶⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 517. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 481.

²⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 517.

²⁸⁶⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 170 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 516-517), 176.

²⁸⁶⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 171. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 176. V. takođe Župljaninova replika, par. 60.

²⁸⁶⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 171. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 180-182, 210-211.

²⁸⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 172-177, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 517. Župljanin tvrdi da nijedan razumni presuditelj o činjenicama nije mogao da "načini tako ozbiljnu grešku u ocjenjivanju dokaza", naročito u slučaju kada se "na te dokaze oslanja radi izvođenja tako pogubnih i dalekosežnih zaključaka" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 176).

²⁸⁷¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 175.

vjerovatna povezanost svakog od njih s prijedorskom milicijom".²⁸⁷² Osim toga, Župljanin tvrdi da to što on nije objelodanio pojedinosti o istrazi u intervjuu datom međunarodnoj televizijskoj stanici ni na koji način ne dokazuje da je on vršio, ili namjeravao da vrši, opstrukciju istrage.²⁸⁷³ Najzad, on tvrdi da je bez odlaganja pokrenuo istrage o ubijanjima na Korićanskim stijenama.²⁸⁷⁴

858. Župljanin naposljetku tvrdi da je, "[d]a bi moglo izvesti zaključak da je [on] vršio svoje dužnosti *s namjerom* da radi na ostvarenju" krivičnih djela deportacije, drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona putem istih djela u osnovi, Pretresno vijeće "najprije moralo da eliminiše mogućnost": (i) da je on iskreno (mada pogrešno) vjerovao da su radnici milicije bili prepotčinjeni vojsci, što je moglo imati uticaja na to koliko je truda ulagao; (ii) da je uvijek činio sve što je mislio da je mogao uraditi u datim okolnostima; (iii) da je ispoljio grubi nehat; (iv) da je ispoljio bezobzirnost u pogledu mogućih posljedica po buduće zločine; ili (v) da su njegove radnje, poput slučaja kada nije govorio o ubijanjima na Korićanskim stijenama u emisiji *ABC Nightline*, bile usmjerene ka ciljevima koji po svom karakteru nisu bili kriminalni (to jest, "ka sprečavanju katastrofe u odnosima s javnošću ili ka sprečavanju širenja straha među nesrpskim stanovništvom u ARK-u").²⁸⁷⁵

859. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Župljaninovu opstrukciju krivičnih istraga, te da Župljanin nije pokazao da je načinjena "činjenična greška koja dovodi u sumnju te konstatacije".²⁸⁷⁶ Prema argumentaciji tužilaštva, krivična prijava za ubistvo osam nesrba u zatočeničkom logoru Manjača je dostavljena sa "neobjašnjenim zakašnjenjem", a u njoj se nisu nalazili podaci o identitetu žrtava, o umiješanosti milicije iz Prijedora niti se pominjala činjenica da su žrtve nastradale više od mjesec dana ranije.²⁸⁷⁷ Kada je riječ o ubijanjima na Korićanskim stijenama, tužilaštvo odgovara da Župljanin ni u kom slučaju nije pokrenuo istrage "bez odlaganja", već je, "[n]aprotiv, činio sve što je mogao kako bi odugovlačio, remetio postupak i

²⁸⁷² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na dokazni predmet P1567, str. 4-13.

²⁸⁷³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 176.

²⁸⁷⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 174. Osim toga, Župljanin s tim u vezi tvrdi: (i) da je on "gotovo odmah" otišao na mjesto zločina; (ii) da je "otkrio šta je mogao" o identitetu počinitelja; (iii) da je sazvao sastanak načelnika milicije nadležnih za krivično djelo i za osumnjičene, te da je insistirao na tome da se počinioci krivično gone; (iv) da je zahtijevao da se osoba koja je preživjela pokolj dovede kod njega na razgovor i potom bezbjedno preda u ruke MKCK-a; (v) da je podnio krivičnu prijavu protiv nepoznatih počinitelja javnom tužilaštvu u Banjoj Luci 8. septembra 1992. godine; (vi) da je 11. septembra 1992. naredio miliciji u Prijedoru da uzme izjave od svih koji su obezbjeđivali pratnju konvoja; i (vii) da je svoj zahtjev ponovio 7. oktobra 1992., nakon što je načelnik milicije u Prijedoru opstruirao istragu (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 174).

²⁸⁷⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 177.

²⁸⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 132.

²⁸⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 133.

vršio opstrukciju pravde".²⁸⁷⁸ Tužilaštvo navodi niz primjera za njegovo odugovlačenje, remećenje postupka i opstrukciju pravde, uključujući i Župljaninov intervju u emisiji *ABC Nightline*, koji, kako se navodi, "pokazuje njegove napore da sakrije ono što je znao o Korićanskim stijenama i izvrši opstrukciju daljnjih istraga koje su mogle provesti druge zainteresovane strane".²⁸⁷⁹

860. U vezi s prijavom vezanom za zatočenički logor Manjača, Župljanin replicira da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je prijava dostavljena s "neobjašnjenim zakašnjenjem" ili da je u cjelini bila manjkava.²⁸⁸⁰ Osim toga, u vezi s ubijanjima na Korićanskim stijenama, Župljanin replicira da tužilaštvo "pokušava da se pozove na druge dokaze" o tome da je on vršio opstrukciju istrage i tvrdi da je on bio "u dosluhu" s Drljač[om], što Pretresno vijeće nije konstatovalo.²⁸⁸¹

ii. Analiza

861. U vezi s ubijanjima nedaleko od zatočeničkog logora Manjača, Žalbena vijeće primjećuje da se, suprotno Župljaninovoj argumentaciji, u dodacima krivičnoj prijavi koju je Župljanin podnio – a u pitanju je dokazni predmet koji je Pretresno vijeće opsežno razmotrilo²⁸⁸² – ne navode imena osumnjičenih počinitelja.²⁸⁸³ Umjesto toga, kao što je Pretresno vijeće primijetilo, dodaci sadrže izjave milicionera iz pratnje konvoja od nekoliko autobusa, u kojima su zatočeni iz zatočeničkog logora Omarska prevezeni u zatočenički logor Manjača.²⁸⁸⁴ Pretresno vijeće je dalje primijetilo da su, prema izjavama te dvojice milicionera, zatočeni proveli noć u autobusima, gdje su čekali da budu primljeni u zatočenički logor Manjača, ali da je tokom noći nekoliko zatvorenika umrlo.²⁸⁸⁵

862. Pored toga, Župljanin u svom argumentu zanemaruje obrazloženje Pretresnog vijeća, koje inače na drugi način ne osporava, a prema kojem istraga nije mogla biti pokrenuta na osnovu

²⁸⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 134.

²⁸⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 134.

²⁸⁸⁰ Župljaninova replika, par. 60. Župljanin tvrdi da se, u svojoj argumentaciji, tužilaštvo upušta u nagađanja "koja bi Žalbena vijeće moralo ocijeniti *de novo*" (Župljaninova replika, par. 60).

²⁸⁸¹ Župljaninova replika, par. 61. Prema Župljaninovim riječima, "imputiranje tužilaštva [na njegov račun] nije pravično i njime se previđaju jasni dokazi o [njegovom] iskrenom zgražanju nad tim događajem i njegovim energičnim naporima – koje je Drljača opstruirao uz pomoć vojske – da počiniocima privede pravdi" (Župljaninova replika, par. 61).

²⁸⁸² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465.

²⁸⁸³ Dokazni predmet 2D71, str. 13-14.

²⁸⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D71, str. 13-14.

²⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D71, str. 13-14. Pretresno vijeće takođe je primilo k znanju izjave milicionera da im je jedan potpukovnik rekao da leševe bace u rijeku Vrbas (Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D71, str. 13-14).

krivične prijave protiv nepoznatih počinitelja.²⁸⁸⁶ U tom pogledu, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir to što je Župljanin u vezi s tim događajem podnio krivičnu prijavu 28. avgusta 1992. javnom tužiocu Marinku Kovačeviću (dalje u tekstu: svjedok M. Kovačević).²⁸⁸⁷ Pretresno vijeće je primijetilo da je u krivičnoj prijavi stajalo da postoji "osnovana sumnja da su nepoznati izvršioc[i] [...] lišili života zasada nepoznatih 8 lica".²⁸⁸⁸ Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir iskaz svjedoka M. Kovačevića, prema kojem se u izvještaju nisu nalazili podaci: (i) o identitetu žrtava ili o tome da su žrtve umrle na Manjači u noći između 6. i 7. avgusta 1992.; ili (ii) o umiješanosti milicije iz Prijedora.²⁸⁸⁹ Pretresno vijeće takođe je istaklo iskaz svjedoka M. Kovačevića, po kojem je on dosje vratio miliciji u svrhu daljnje istrage kako bi se otkrio identitet počinitelja, jer su mu ti podaci bili potrebni kako bi mogao da pokrene krivičnu istragu.²⁸⁹⁰ Shodno tome, Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je krivična prijava, koju je 26. avgusta 1992. podnio javnom tužilaštvu u Banjoj Luci, bila prijava protiv nepoznatih počinitelja.²⁸⁹¹ Isto tako, on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na tu prijavu oslonilo prilikom donošenja zaključka da je on svjesno obmanuo javnog tužioca u istragama koje su se ticale ubistava nesrba koja su počinili pripadnici milicije iz Prijedora.²⁸⁹²

863. Kada je riječ o ubijanjima na Korićanskim stijenama, Žalbeno vijeće primjećuje da se, suprotno Župljaninovoj tvrdnji, u dodacima prijavi – a u pitanju je dokazni predmet koji je Pretresno vijeće razmotrilo²⁸⁹³ – ne navodi identitet počinitelja, niti se događaj detaljno opisuje.²⁸⁹⁴ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da se u dodacima nalaze izjave sedam svjedoka, od kojih su petorica bili bosanski Muslimani koji su preživjeli ubijanja na Korićanskim stijenama, a dvojica pripadnici rezervnog sastava milicije.²⁸⁹⁵ U izjavama žrtava se ne navodi identitet ni jednog

²⁸⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465.

²⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465 (gdje se upućuje na Marinka Kovačevića, 2. septembar 2010, T. 14143-14145, dokazne predmete 2D71, P1574), 516.

²⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, gdje se upućuje na Marinka Kovačevića, 2. septembar 2010, T. 14142, dokazni predmet 2D71, str. 1-2.

²⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 516.

²⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 465, gdje se upućuje na Marinka Kovačevića, 2. septembar 2010, T. 14156-14158, dokazni predmet 2D71, str. 22.

²⁸⁹¹ Pored toga, Župljaninova tvrdnja da tu krivičnu prijavu treba sagledati zajedno s mnogim drugima u kojima on "navodi krivična djela i preporučuje ili naređuje da se smjesta preduzmu radnje kako bi se ta krivična djela obradila", nije potkrijepljena nijednom referencom na dokaze u spisu ili na konstatacije Pretresnog vijeća (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 171).

²⁸⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 516.

²⁸⁹³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 474.

²⁸⁹⁴ Dokazni predmet P1567, str. 5-13.

²⁸⁹⁵ Dokazni predmet P1567, str. 5-13.

počinioca, osim da su bili pripadnici milicije.²⁸⁹⁶ Žalbena vijeće primjećuje da se u izjavama dvojice pripadnika rezervnog sastava milicije počinioci identifikuju kao "grupa od 6-7 milicionera u plavim milicijskim uniformama", kojom je komandovao milicioner s crvenim kačketom.²⁸⁹⁷ Shodno tome, dokazi ne potkrepljuju Župljaninovu tvrdnju da je "prijava javnom tužilaštvu obuhvatala izjave svih svjedoka tog događaja, da je u njoj ponaosob identifikovan svaki osumnjičeni počinilac i vjerovatna povezanost svakog od njih s prijedorskom milicijom".

864. Pored toga, Žalbena vijeće primjećuje da, kada je riječ o ubijanjima na Korićanskim stijenama, Župljanin i ovog puta ignorira obrazloženje Pretresnog vijeća da se istraga nije mogla nastaviti na osnovu krivične prijave protiv nepoznatih počinilaca.²⁸⁹⁸ Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir to što je Župljanin podnio krivičnu prijavu za ubijanja na Korićanskim stijenama javnom tužilaštvu u Banjoj Luci 8. septembra 1992., ali i to da je prijava podnesena protiv "nepoznatog izvršioca",²⁸⁹⁹ uprkos Župljaninovim saznanjima o identitetu počinilaca i detaljnim informacijama o ubijanjima.²⁹⁰⁰ Pretresno vijeće takođe je istaklo svjedočenje zamjenika tužioca osnovnog suda u Banjoj Luci, u kojem je svjedok izjavio da je krivičnu prijavu primio, ali da nije mogao odmah nastaviti krivični postupak zato što su počinioci bili nepoznati.²⁹⁰¹

865. Žalbena vijeće takođe smatra neutemeljenom Župljaninovu tvrdnju da je on bez odlaganja pokrenuo istrage o ubijanjima na Korićanskim stijenama.²⁹⁰² Pored dokaza o podnošenju krivične prijave protiv nepoznatih počinilaca, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o tome su se Župljanin i

²⁸⁹⁶ V. dokazni predmet P1567, str. 6-9, 11-12.

²⁸⁹⁷ Dokazni predmet P1567, str. 5. V. dokazni predmet P1567, str. 10.

²⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 474.

²⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 474. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 517 (gdje Pretresno vijeće neispravno navodi 8. oktobar 1992. kao datum te prijave).

²⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 469, 517. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 466. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 674. Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je u roku od dva dana od incidenta načelnik SJB-a Skender-Vakuf, Nenad Krejić, obavijestio Župljanina o incidentu i o tome da su pripadnici milicije iz Prijedora priznali da su počinili ta ubistva (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 469, 478). Osim toga, takođe je razmotrilo to što je na sastanku kojim je Župljanin predsjedavao 24. avgusta 1992. "otvoreno priznato da su pripadnici milicije iz Prijedora počinili ta ubistva" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 470). Žalbena vijeće prima k znanju da Župljanin osporava konstataciju Pretresnog vijeća tvrdeći da je milicija iz Skender-Vakufa bila prepotčinjena vojsci (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 172). Međutim, Žalbena vijeće smatra da je taj argument irelevantan za pitanje o kojem je ovdje riječ, s obzirom na to da se konstatacija Pretresnog vijeća da je Župljanin svjesno obmanuo javno tužilaštvo o ubistvima na Korićanskim stijenama ne temelji na njegovoj nadležnosti nad milicijom Skender-Vakufa, već na konstataciji da je uskratio informacije kojima je raspolagao (Prvostepena presuda, tom 2, par. 517).

²⁹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 474.

²⁹⁰² V. gore, par. 857.

drugi sutradan po incidentu sastali s "pripadni[cima] milicije koji su bili umiješani u taj incident",²⁹⁰³ ali da od njih nisu uzeli izjave i da ih nisu saslušali u vezi s događajima.²⁹⁰⁴ Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Župljanin naredio da se uzmu pismene izjave od milicionera iz pratnje konvoja tek 20 dana poslije samog događaja i da te izjave nikada nisu uzete.²⁹⁰⁵ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir to da su Župljanin i Drljača otišli na Korićanske stijene, zajedno s jednom jedinicom, u neuspješnom pokušaju da se leševi izvade iz provalije i s tim u vezi je istaklo iskaz jednog svjedoka koji na licu mjesta nije vidio nikakvog istražnog sudiju niti bilo kakvog predstavnika nekog istražnog organa.²⁹⁰⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin selektivno citira Prvostepenu presudu i da on jednostavno izražava neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća da je vršio opstrukciju istrage o Korićanskim stijenama, pri čemu ne pokazuje da je načinjena bilo kakva greška.

866. Kada je riječ o navodu da je Pretresno vijeće pogriješilo u odnosu na Župljaninov televizijski intervju, Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom izvođenja zaključka o tome da je Župljanin učinio što je mogao kako bi osigurao da izvršio ubijanja na Korićanskim stijenama ne budu kažnjeni, Pretresno vijeće, između ostalog, uzelo u obzir Župljaninov intervju u emisiji *ABC Nightline*, koja je emitovana nedefinisano datuma u novembru 1992. godine.²⁹⁰⁷ Pretresno vijeće je primijetilo da je, u tom intervjuu, Župljanin "izjavio da nema živih svjedoka koji bi mogli da potvrde ili opovrgnu incident ubijanja na Korićanskim stijenama" i da je istraga u toku.²⁹⁰⁸ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir to što je, suprotno svojim izjavama u tom intervjuu, Župljanin 24. avgusta 1992. bio obaviješten da je jedna osoba preživjela incident.²⁹⁰⁹ S obzirom na te konstatacije, koje pokazuju da je on javno porekao postojanje preživjelog koji je mogao da rasvijetli tok događaja, Žalbeno vijeće ne smatra utemeljenim Župljaninov argument da dati intervju ni na koji način ne dokazuje da je on vršio, ili namjeravao da vrši, opstrukciju istrage. Njegovi argumenti s tim u vezi se odbijaju.

²⁹⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 468.

²⁹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 468, gdje se upućuje na dokazni predmet P1569.

²⁹⁰⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 475-476.

²⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 470.

²⁹⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 481, 517.

²⁹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 481.

²⁹⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 481, 517. Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je "Nenad Krejić u svom svjedočenju izjavio da mu nije poznato kada se stvarno odigrao taj intervju za mrežu ABC, ali da mu je, s obzirom na to da je jednog preživjelog predao Župljaninu, poznato da je Župljanin bio svjestan toga da ima preživjelih" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 481, gdje se upućuje na Nenada Krejića, 1. septembar 2010, T. 14070-14071).

867. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće "moralo da eliminiše" niz drugih mogućih zaključaka kako bi izvelo zaključak da je on obavljao svoje dužnosti s namjerom da radi na ostvarenju UZP-a,²⁹¹⁰ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin pogrešno shvata standard dokazivanja kada su u pitanju indirektni dokazi. Žalbeno vijeće podsjeća da prvostepeno vijeće ne mora da iznosi diskusiju o drugim zaključcima koje je možda uzelo u obzir, ukoliko je uvjereno da je zaključak pri kojem je ostalo bio jedini razuman.²⁹¹¹ Žalbeno vijeće s tim u vezi takođe primjećuje da Župljanin jednostavno saopštava da postoje i drugi mogući zaključci, ali da pri tom ne ukazuje na dokaze ili na konstatacije Pretresnog vijeća koji bi išli u prilog njegovoj tvrdnji.

868. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on barem u dva navrata svjesno obmanuo javnog tužioca u istragama koje su se ticale ubistava nesrba koja su počinili pripadnici milicije iz Prijedora.

d. Zaključak

869. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on izdavao uopštena i isprazna naređenja bez iskrene namjere da ona budu izvršena. Slično tome, on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na tu konstataciju oslonilo prilikom izvođenja zaključka da Župljanin nije zaštitio nesrpsko stanovništvo.

(vi) Zaključak

870. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on propustio da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima i zaštititi nesrpsko stanovništvo. Shodno tome, Župljanin nije pokazao kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na te konstatacije oslonilo prilikom donošenja zaključka da je Župljanin značajno doprinio UZP-u i da je imao potrebnu namjeru.

²⁹¹⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 177.

²⁹¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 157, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 192.

(c) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninovo znanje o protivpravnim hapšenjima i zatočenjima nesrba u Opštinama ARK-a i na njegovu ulogu u tome (podosnova (G), dio podosnove (D) i dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove)

871. Kada je utvrdilo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u, Pretresno vijeće se, između ostalog, oslonilo na svoju konstataciju da je Župljanin bio potpuno svjestan protivpravnog hapšenja nesrba i njihovog prisilnog uklanjanja i da je učestvovao u tome.²⁹¹² Prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a, Pretresno vijeće je također uzelo u obzir da, iako je primao informacije o tome da se zločini, uključujući protivpravno zatočenje, čine u velikim razmjerama i izdavao naređenja o zaštiti nesrpskog stanovništva, Župljanin nije preduzeo korake kako bi osigurao da ta naređenja zaista budu izvršena.²⁹¹³ Pretresno vijeće je uzelo u obzir i to što je "Župljanin bio upoznat s hapšenjima, kao i s tim da su ona bila protivpravna, te da je uprkos tome aktivno doprinio toj operaciji".²⁹¹⁴

872. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "Župljanin [...] odigrao aktivnu ulogu u operaciji masovnog hapšenja nesrba u ARK-u."²⁹¹⁵ Pri donošenju tog zaključka, Pretresno vijeće se, između ostalih dokaza,²⁹¹⁶ oslonilo na dokazni predmet P583, depešu od 20. jula 1992. (dalje u tekstu: depeša od 20. jula 1992.), u kojem je Župljanin obavijestio Stanišića:

da su vojska i milicija u ARK-u u periodu od aprila do jula 1992. godine poslije borbenih operacija uhapsile nekoliko hiljada građana muslimanske i hrvatske nacionalnosti, da za neke od njih nije bilo nikakvih podataka da su učestvovali u borbenim dejstvima ili aktivnostima vezanim za borbu, kao i da bi se oni mogli tretirati kao „taoci“ i razmijeniti za zarobljene Srbe.²⁹¹⁷

Prema zaključku Pretresnog vijeća, "Župljanin nije samo propustio da zaustavi protivpravno zatočenje nesrba, već je pristao na njega, aktivno učestvovao u njemu, pa čak i predložio da se protivpravno zatočeni nesrbi koriste za razmjenu."²⁹¹⁸

(i) Argumenti strana

873. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegova djela i propuste u vezi s protivpravnim hapšenjima i zatočenjima nesrba u opštinama ARK-a kako bi

²⁹¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437, 506-512.

²⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437, 506-512.

²⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

²⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 511.

²⁹¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 511.

²⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 511.

²⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 511.

utvrdilo da je on doprinio UZP-u i da je imao potrebnu namjeru, budući da: (i) hapšenja i zatočavanja nisu bila protivpravna prema međunarodnom pravu, imajući u vidu tadašnje okolnosti u Opštinama ARK-a između aprila i avgusta 1992.;²⁹¹⁹ i (ii) depeša od 20. jula ne potkrepljuje zaključak Pretresnog vijeća prema kojem je on pristao na protivpravna zatočenja i u njima aktivno učestvovao.²⁹²⁰ Župljanin tvrdi da greška Pretresnog vijeća, bilo da se sagleda ponaosob ili kumulativno s ostalim načinjenim greškama, obesnažuje zaključak Pretresnog vijeća o počinjenju putem udruženog zločinačkog poduhvata i dovodi do sudske greške.²⁹²¹

874. Konkretno, prema Župljaninovoj argumentaciji, Pretresno vijeće je pogrešno primijenilo pravo kada je "bez analize" pošlo od pretpostavke da su hapšenja i zatočenja nesrba u ARK-u bila protivpravna.²⁹²² Župljanin tvrdi da, u međunarodnom oružanom sukobu, međunarodno pravo dozvoljava zatočenje boraca ili neposrednih učesnika u neprijateljstvima, kao i privremeno interniranje civila ako bezbjednost to apsolutno zahtjeva.²⁹²³ Prema Župljaninovoj tvrdnji, hapšenja i zatočenja u Opštinama ARK-a između aprila i avgusta 1992. jesu bila zakonita s obzirom na tadašnje okolnosti.²⁹²⁴ S tim u vezi, on tvrdi da su hapšenja i zatočenja u ARK-u bila zakonita zbog "velikog broja muslimanskih boraca koji se ugnijezdili usred teritorije [O]pština ARK-a" između

²⁹¹⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 112-121, 125. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 153, 161.

²⁹²⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122-125.

²⁹²¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 125.

²⁹²² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 113, 121, 125. V. Župljaninova replika, par. 51.

²⁹²³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 114, gdje se upućuje na Ženevsku konvenciju IV, čl. 42 i 78, Komentar MKCK-a o Ženevskoj konvenciji IV, čl. 42. Pored toga, Župljanin tvrdi: (i) utvrđivanje statusa pojedinaca ne predstavlja preduslov za interniranje; (ii) svrha interniranja je "sprečavanje buduće opasnosti za državnu bezbjednost ili za javnu sigurnost"; (iii) zatočenje može da traje "dokle god zatočenik predstavlja opasnost ili može da predstavlja opasnost"; (iv) preispitivanje interniranja mora da se obavi "što je prije moguće" i, nakon toga, najmanje "dvaput godišnje", ali nije predviđena tačna definicija za preispitivanje u što kraćem roku; i (v) za preispitivanje takvih interniranja civila, "nije neophodan sveobuhvatni krivični postupak" (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 115-117, gdje se upućuje na, između ostalog, *Louie Salama et al. v. Israel Defence Force (IDF) Commander in Judea and Samaria and Judge of the Military Appeals Court*, predmeti br. HCJ 5784/03, HCJ 6024/03, HCJ 6025/03, *Petition to the Supreme Court Sitting as the High Court of Justice*, 11. avgust 2003., par. 6, *Iad Ashak Mahmud Marab et al. v. IDF Commander in the West Bank and Judea and Samaria Brigade Headquarters*, predmet br. HCJ 3239/02, *The Supreme Court Sitting as the High Court of Justice*, Presuda, 2. maj 2003. (*sic*), par. 23, Komentar MKCK-a uz Ženevsku konvenciju IV, čl. 41 i 43. V. takođe Župljaninova replika, par. 53-54). Najzad, Župljanin tvrdi da, čak i ukoliko se pretpostavi da je RS u nekom trenutku prekršila svoje obaveze po Ženevskim konvencijama zbog toga što nije provela odgovarajuće sudske postupke, taj propust ne može da se pripiše njemu lično niti kao osnov da mu se pripiše krivična odgovornost (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 113, 117).

²⁹²⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 113, 118-121.

aprila i avgusta 1992 godine.²⁹²⁵ Po njegovoj argumentaciji, ne samo da je u ARK-u postojao oružani sukob i da je u RS bila proglašena neposredna ratna opasnost, "već je, u tom vremenskom periodu, i golo preživljavanje ARK-a i njegovih stanovnika bilo ozbiljno dovedeno u pitanje".²⁹²⁶ Župljanin tvrdi da su, prema tome, srpske snage imale pravo da zatoče svako lice za koje se sumnjalo da je borac, te da su, na određenim područjima, postupale sasvim u skladu sa svojim diskrecionim pravima kada su redom hapsile sve vojno sposobne muslimanske muškarce, kako zbog sumnje da su već učestvovali u oružanom sukobu, tako i zbog vjerovatnoće da će ubuduće učestvovati u oružanom sukobu.²⁹²⁷

875. Osim toga, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu depeše od 20. jula zaključilo da je "on bio za to da se zatočenici zadrže kao 'taoci'".²⁹²⁸ Prema Župljaninovoju tvrdnji, taj dokazni predmet pokazuje da je on, naprotiv, "bio veoma zabrinut zbog zatočavanja pojedinaca bez dovoljno osnova i da se brinuo za to da se na adekvatan način preispita nastavak zatočenja svih zatočenika".²⁹²⁹ Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo depešu od 20. jula 1992., u kojoj on nije tražio trajno zatočenje odraslih muškaraca koji nisu bili od bezbjednosnog interesa, već je, umjesto toga, upozoravao svoje pretpostavljene da je neophodno pustiti ih na slobodu čak i ukoliko time ne može da se postigne nikakvo preimućstvo u pregovorima, "da ne bi došlo do toga da se tretiraju kao 'taoci'".²⁹³⁰ Najzad, on tvrdi da je, u roku od nekoliko nedjelja poslije depeše od 20. jula 1992., veliki broj zatočenika pušten na slobodu.²⁹³¹

876. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Župljaninovu "aktivnu ulogu" u masovnom hapšenju nesrba u ARK-u prilikom izvođenja zaključka da je on značajno doprinio UZP-u i da je dijelio namjeru da radi na ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.²⁹³² Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće: (i) ispravno analiziralo protivpravno hapšenje i zatočavanje prema međunarodnom pravu,²⁹³³ (ii) razumno konstatovalo da su srpske snage hapsile i zatočavale

²⁹²⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 119. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 118.

²⁹²⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 119. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 118, 120.

²⁹²⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 120. V. Župljaninova replika, par. 50, 55.

²⁹²⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122.

²⁹²⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122, gdje se upućuje na dokazni predmet P583, str. 1-2.

²⁹³⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 123. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122, 124.

²⁹³¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 123.

²⁹³² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 110, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 510-511.

²⁹³³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 101. Konkretno, tužilaštvo tvrdi: (i) da je zatočenje civila izuzetno stroga mjera i da za zatočenje moraju postojati ozbiljni i legitimni razlozi, zasnovani na ocjeni da zatočeni pojedinac predstavlja poseban rizik za državnu bezbjednost; (ii) da se puka činjenica da je neki muškarac vojno sposoban, ili da je neko lice državljanin ili pristalica neprijateljske strane, ne može smatrati bezbjednosnom prijetnjom; (iii) da je zatočenje civila iz

nesrbe u Opštinama ARK-a bez legitimnog razloga, bez zakonom predviđene procedure i na diskriminatornoj osnovi;²⁹³⁴ (iii) razumno zaključilo da su ta zatočenja bila protivpravna;²⁹³⁵ i (iv) razumno zaključilo da je Župljanin znao za protivpravno hapšenje i zatočenje nesrba i da je tome doprinio.²⁹³⁶

877. Kada je riječ o depeši od 20. jula 1992., tužilaštvo odgovara da je Župljaninovo tumačenje datog dokaznog predmeta "nesuvislo" i da depeša od 20. jula 1992. ne sadrži nijedan prijedlog da se zatočenici puste na slobodu ili da se njihovo zatočenje na odgovarajući način preispita.²⁹³⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da Župljanin nije naveo nijedan dokaz u prilog svom argumentu da je veliki broj zatočenika pušten na slobodu nakon depeše od 20. jula 1992., te da Pretresno vijeće nije iznijelo nikakve konstatacije u tom smislu.²⁹³⁸

878. Župljanin replicira da tužilaštvo neistinito prikazuje depešu od 20. jula 1992. i da nijedno razumno prvostepeno vijeće nije moglo da se prikloni "takvom, po njega izuzetno štetnom tumačenju" depeše od 20. jula 1992., s obzirom na to da postoji niz drugih mogućih razumnih

bezbjednosnih razloga opravdano samo u slučajevima kada bezbjednost ne može da se očuva drugim, manje strogim mjerama, i da zakonito zatočenje postaje protivzakonito ukoliko se ne poštuju osnovna proceduralna prava zatočenih civila; i (iv) da, prema članu 43 Ženevske konvencije IV, svako zatočeno lice ima pravo da, čim je to moguće, njihovo zatočenje preispita administrativno tijelo koje pruža neophodne garancije nezavisnosti i nepristrasnosti (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 96-99, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 327-328, Komentar MCKC-a o Ženevskoj konvenciji IV, čl. 43).

²⁹³⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 102.

²⁹³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 102. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 103. U prilog svojoj argumentaciji tužilaštvo ističe razne konstatacije Pretresnog vijeća, između ostalog: (i) da su, uz mali broj izuzetaka, zatočenici bili Muslimani ili Hrvati; (ii) da su hapšenja bila praćena vrijeđanjem i omalovažavanjem na nacionalnoj osnovi, te da su zatočenici bili prisiljeni da upućuju srpski pozdrav ili da pjevaju srpske pjesme; (iii) da većina zatočenika nije bila obaviještena o razlogu svog hapšenja, niti formalno procesuirana ili optužena za bilo kakvo krivično djelo; (iv) da je većina zatočenika bila nenaoružana u vrijeme hapšenja i da nije bilo naznaka da su učestvovali u oružanoj pobuni ili u subverzivnim aktivnostima; i (v) da je među zatočenicima bilo žena, djece, starijih, mentalno oboljelih, osoba koje su bile isuviše bolesne ili slabe da bi učestvovala u borbenim dejstvima, kao i istaknutih članova lokalnih muslimanskih ili hrvatskih zajednica (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 102).

²⁹³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 104, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 415, 417, 424, 435, 506, 508, 511. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 110.

²⁹³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 106. Tužilaštvo tvrdi da je Župljanin tokom prvostepenog postupka iznio sličnu argumentaciju u vezi s tim dokaznim predmetom, koju je Pretresno vijeće razumno odbacilo (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 107).

²⁹³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 109.

tumačenja, a naročito s obzirom na to da "nijedan iskaz svjedoka ne potvrđuje tumačenje [Pretnosnog vijeća]" .²⁹³⁹

(ii) Analiza

879. Žalbeno vijeće primjećuje da se pri običnom čitanju Prvostepene presude vidi da se Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja Župljaninovog doprinosa UZP-u i njegove namjere oslonilo na njegovo znanje o protivpravnim hapšenjima a potom i zatočavanjima nesrba u Opštinama ARK-a i na njegovu ulogu o tome,²⁹⁴⁰ što, prema konstataciji Pretresnog vijeća, predstavlja krivično djelo progona putem protivpravnog zatočenja kao zločina protiv čovječnosti na osnovu člana 5(h) Statuta.²⁹⁴¹ S tim u vezi, Pretresno vijeće je izjavilo da je "[pro]tumači[lo] optužbe za protivpravno zatočenje u Optužnici kao optužbe za krivično djelo zatočenja",²⁹⁴² zločin protiv čovječnosti na osnovu člana 5(e) Statuta.²⁹⁴³ Osim toga, Pretresno vijeće je iznijelo sljedeći stav:

[k]ako bi moglo dokazati krivično djelo zatočenja kao zločina protiv čovječnosti, tužilaštvo mora dokazati opšte uslove zločina protiv čovječnosti, konkretne uslove progona i sljedeća obilježja osnovnog krivičnog djela: (a) pojedinac je lišen slobode; (b) lišavanje slobode se vrši proizvoljno, odnosno, nema pravnog osnova za to; i (c) izvršilac je postupao sa namjerom da dotičnog pojedinca proizvoljno liši slobode.²⁹⁴⁴

880. Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da je u odjeljcima posvećenim konstatacijama pravne prirode o krivičnim djelima za koja se optuženi tereti u svakoj od Opština ARK-a Pretresno vijeće konstatovalo da su srpske snage u Opštinama ARK-a nesrbe hapsile i zatočavale proizvoljno, odnosno bez pravnog osnova i na diskriminatornoj osnovi, te je zaključilo da su zatočenja bila protivpravna.²⁹⁴⁵ Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće s tim u vezi dokaze za

²⁹³⁹ Župljaninova replika, par. 56.

²⁹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-512, 518-519.

²⁹⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 222-223, 227, 347-349, 700-702, 811, 816.

²⁹⁴² Prvostepena presuda, tom 1, par. 77.

²⁹⁴³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 80. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 79.

²⁹⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 78, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Gotovina i drugi*, par. 1815, Prvostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 752. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 79, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 116, a gdje Pretresno vijeće zapaža kako je "Žalbeno vijeće [...] zaključilo da zatočenje, u kontekstu člana 5(e), treba shvatiti kao 'proizvoljno zatvaranje, odnosno, lišavanje slobode nekog pojedinca bez redovnog pravnog postupka'".

²⁹⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 222-223 (opština Banja Luka), 282 (opština Donji Vakuf), 347 (opština Ključ), 491 (opština Kotor-Varoš), 700 (opština Prijedor), 811 (opština Sanski Most), 880 (opština Teslić).

sve Opštine ARK-a podvrgnulo detaljnoj činjeničnoj analizi.²⁹⁴⁶ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninov argument da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa zakonitošću zatočavanja nesrba usvojeni "bez analize".²⁹⁴⁷

881. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu da su hapšenja i zatočenja nesrba u Opštinama ARK-a bila zakonita prema Ženevskim konvencijama, Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljanin poziva na odredbe Ženevskih konvencija koje se odnose na međunarodne oružane sukobe,²⁹⁴⁸ ali da pri tom ne objašnjava zbog čega je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na pravo mjerodavno za krivično djelo zatočenja kao zločin protiv čovječnosti, na osnovu člana 5(e) Statuta, kad je utvrdilo da su ta zatočenja bila nezakonita.

882. U svakom slučaju, i ako se uzme da Župljaninov argument može da se protumači i kao tvrdnja da, s obzirom na postojanje međunarodnog oružanog sukoba,²⁹⁴⁹ Ženevske konvencije predstavljaju mjerodavno pravo za utvrđivanje zakonitosti zatočenja, Žalbeno vijeće ne smatra da je potrebno baviti se tim pitanjem. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljanin poziva na odredbe Ženevskih konvencija koje su mjerodavne za međunarodne oružane sukobe, ali da pritom ne objašnjava zbog čega je, po njegovom uvjerenju, oružani sukob u ovom predmetu bio međunarodnog karaktera. Čak i ukoliko bi Žalbeno vijeće uzelo u obzir da se pomenute odredbe Ženevskih konvencija mogu primijeniti na okolnosti u ovom predmetu, Župljaninova tvrdnja da su zatočenja bila zakonita s obzirom na tadašnje okolnosti u Opštinama ARK-a nije razrađena, a on nije ukazao na konkretne konstatacije Pretresnog vijeća koje osporava, niti je iznio bilo kakve relevantne dokaze u prilog svojoj tvrdnji.

883. Konkretno, Župljanin nije ukazao ni na kakve relevantne dokaze koji bi potkrijepili njegovu tvrdnju da je veliki broj nesrpskih boraca učestvovao u neprijateljstvima na području ARK-a.²⁹⁵⁰

²⁹⁴⁶ Za utvrđeno činjenično stanje, v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 201-202 (opština Banja Luka), 262 (opština Donji Vakuf), 332 (opština Ključ), 455, 474-476, 480 (opština Kotor-Varoš), 659-660 (opština Prijedor), 785-786, 796 (opština Sanski Most), 868, 870 (opština Teslić).

²⁹⁴⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 113.

²⁹⁴⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 114-117, gdje se upućuje na Ženevsku konvenciju IV, čl. 42, 78, Komentar MKCK-a o Ženevskoj konvenciji IV, čl. 41-43.

²⁹⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 119. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 114. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin ukazuje na konstataciju Pretresnog vijeća o postojanju oružanog sukoba na teritoriji BiH tokom perioda na koji se odnosi Optužnica (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 119, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 340. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 132).

²⁹⁵⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da se Župljanin poziva isključivo na paragraf 300 u prvom tomu Prvostepene presude kako bi potkrijepio svoj argument prema kojem je veliki broj nesrpskih boraca učestvovao u neprijateljstvima na području ARK-a (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 118).

Isto tako, on ne ukazuje ni na jednu konstataciju Pretresnog vijeća ili na dokaze u spisu koji bi potkrijepili njegovu tvrdnju da je većina zatočenika mogla razumno biti smatrana za bezbjednosnu prijetnju ili za buduću bezbjednosnu prijetnju.²⁹⁵¹ Najzad, njegov nepotkrijepljeni argument da je bilo zakonito redom hapsiti sve vojno sposobne muslimanske muškarce na osnovu opšte sumnje da su već učestvovali u oružanom sukobu, ili na osnovu vjerovatnoće da će u budućnosti učestvovati u oružanom sukobu,²⁹⁵² počiva na pogrešnom tumačenju odredbi u Ženevskim konvencijama,²⁹⁵³ i pogrešno predstavlja konstatacije Pretresnog vijeća. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) da velika većina zatočenih osoba nije bila uključena u vojna dejstva ili u oružanu pobunu;²⁹⁵⁴ (ii) da je veliki broj zatočenika bio lišen slobode bez ikakvog pravnog osnova, da nisu zvanično optuženi niti obaviješteni o razlogu za svoje hapšenje i zatočenje;²⁹⁵⁵ i (iii) da je među zatočenicima bilo žena, djece, starih i nemoćnih.²⁹⁵⁶

884. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su, u datim okolnostima u ovom predmetu, zatočenja nesrba u Opštinama ARK-a bila protivpravna i odbija sve njegove argumente u vezi s primjenom Ženevskih konvencija na činjenično stanje u Opštinama ARK-a između aprila i avgusta 1992. godine.²⁹⁵⁷

885. Kada je u pitanju Župljaninov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu depeše od 20. jula 1992. zaključilo da je "on bio za to da se zatočenici zadrže kao 'taoci'",²⁹⁵⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin jednostavno predlaže drugačije tumačenje riječi "da bi se

Međutim, Žalbeno vijeće ne uviđa po čemu je činjenica da je svjedok Nikola Vračar u svom iskazu izjavio kako je 27. maja 1992. vidio 30 naoružanih Muslimana u uniformama TO-a ispred Doma kulture u selu Pudin Han dovoljna da se dokaže da je veliki broj nesrpskih boraca učestvovao u neprijateljstvima na području ARK-a.

²⁹⁵¹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 118-120.

²⁹⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 114-120.

²⁹⁵³ Up. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 119-120, s Drugostepenom presudom u predmetu *Čelebići*, par. 327, gdje je Žalbeno vijeće iznijelo stav prema kojem iz odredbi Ženevske konvencije IV jasno proističe da ne postoji nikakvo opšte ovlaštenje da se zatoči cjelokupno civilno stanovništvo neprijateljske strane u sukobu na osnovu pretpostavke da cjelokupno civilno stanovništvo nužno predstavlja bezbjednosnu prijetnju, već da se za svakog pojedinačnog zatočenog civila mora ocijeniti da on predstavlja konkretan rizik za državnu bezbjednost. V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 330.

²⁹⁵⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 177-179, 223, 332.

²⁹⁵⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 179, 223, 262, 303, 332, 407, 474, 476, 659, 765, 796, 811.

²⁹⁵⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 178, 223, 428, 523, 659, 786.

²⁹⁵⁷ Za Župljaninovu argumentaciju u vezi s primjenom Ženevskih konvencija na činjenično stanje u Opštinama ARK-a između aprila i avgusta 1992., v. gore, par. 874.

²⁹⁵⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122.

oni mogli tretirati kao taoci",²⁹⁵⁹ i to u smislu "da ne bi došlo do toga da se tretiraju kao 'taoci'".²⁹⁶⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da obično čitanje depeše od 20. jula 1992. ne potkrepljuje Župljaninovo tumačenje.²⁹⁶¹ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razumni presuditelj o činjenicama mogao da zaključi, na osnovu tog dokaza, da je Župljanin predložio da se nesrpski zatočenici tretiraju kao taoci i koriste u razmjenama zatvorenika.²⁹⁶² Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin ne upućuje ni na kakve dokaze u prilog svojoj činjeničnoj tvrdnji da je veliki broj zatočenika pušten na slobodu u roku od nekoliko sedmica nakon depeše od 20. jula 1992. godine.²⁹⁶³ Najzad, kada je riječ o navodu da tumačenje Pretresnog vijeća "ne potvrđuje iskaz nijednog svjedoka",²⁹⁶⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju diskreciono pravo da se oslone na nepotkrijepljene dokaze i da, u zavisnosti od okolnosti u svakom pojedinačnom slučaju, odluče da li je potkrepa neophodna.²⁹⁶⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Župljaninove argumente u vezi s depešom od 20. jula 1992. godine.

(iii) Zaključak

886. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su hapšenja i zatočenja nesrba u Opštinama ARK-a bila protivpravna i kada je iznijelo svoju ocjenu depeše od 20. jula 1992. godine. Župljanin ne iznosi nijedan drugi argument kojim bi potkrijepio svoju uopštenu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegovo znanje o protivpravnim hapšenjima i zatočenjima, i na

²⁹⁵⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 122, gdje se upućuje na dokazni predmet P583, str. 1-2.

²⁹⁶⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 123.

²⁹⁶¹ Žalbeno vijeće primjećuje da je u depeši od 20. jula 1992. Župljanin izričito naveo da postoje tri kategorije zatočenih, poglavito vojno sposobnih muškaraca, pri čemu su "u treću kategoriju svrstani odrasli muškarci za koje služba nije, do sada, prikupila bilo kakve bezbjednosno interesantne podatke radi čega se isti mogu tretirati kao taoci" (dokazni predmet P583, str. 1). Župljanin je zatim izričito predložio da treba "vojnički sposobne muškarce koji nisu interesantni sa stanovništva bezbjednosti i koji se mogu tretirati samo kao taoci, pokušati razmijeniti za građane srpske nacionalnosti koji su po istim kriterijumima zadržani u logorima muslimansko-hrvatskih snaga" (dokazni predmet P583, str. 2).

²⁹⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 435, 511. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da depeša od 20. jula 1992. predstavlja direktni, a ne indirektni dokaz, te da, shodno tome, Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je njegov zaključak jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu raspoloživih dokaza (Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458). S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Župljaninov argument prema kojem je Pretresno vijeće bilo dužno da eliminiše sva ostala razumna tumačenja depeše od 20. jula 1992., ali je propustilo da to učini (v. Župljaninova replika, par. 56).

²⁹⁶³ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 123.

²⁹⁶⁴ Župljaninova replika, par. 56.

²⁹⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 858, fusnota 2505; Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 138.

njegovu ulogu u tome, prilikom izvođenja zaključka o njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj namjeri. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu pogriješilo.

(d) Navodi o greškama uslijed oslanjanja na Župljaninovo prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu", na njegovu ulogu u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a i u blokadi Banje Luke i na njegove bliske veze s političkim vođama SDS-a (dio podosnove (D) i dio podosnove (E) Župljaninove prve žalbene osnove)

887. Prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin značajno doprinio UZP-u, Pretresno vijeće je zajedno s drugim faktorima uzelo u obzir da je Župljanin formirao SOM CSB-a Banja Luka, jedinicu koju je koristio kao pomoć drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a.²⁹⁶⁶ Kada je konstatovalo da je Župljanin namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a, Pretresno vijeće je "prije svega" uzelo u obzir Župljaninove radnje u odnosu, između ostalog, na: (i) njegovo prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu", gdje je imao zakazan sastanak s Karadžićem;²⁹⁶⁷ (ii) njegove veze sa SDS-om;²⁹⁶⁸ i (iii) njegovu ključnu ulogu u blokadi Banje Luke koju je SOS izvršio 3. aprila 1992. godine.²⁹⁶⁹

(i) Argumenti strana

888. Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegove gore navedene konkretne radnje kako bi zaključilo da je on značajno doprinio zajedničkom zločinačkom cilju i/ili kako bi izvelo zaključak da je on imao potrebnu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog

²⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 501-505. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 384-398, 405-406.

²⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 352, 495.

²⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. Prema riječima Pretresnog vijeća, Župljaninove veze sa SDS-om se vide iz "bezrezervne podrške" koju su čelnici SDS-a u ARK-u iskazali prilikom njegovog imenovanja za načelnika CSB-a Banja Luka i iz njegove interakcije s drugim članovima SDS-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 349-353 (u vezi s podrškom koju su Župljaninu pružili čelnici SDS-a), 399, 452, 454, 495 (u vezi sa Župljaninovu interakcijom s članovima SDS-a). Pretresno vijeće se takođe pozvalo na Župljaninovu ulogu u obezbjeđivanju izvršavanja naredbi Kriznog štaba ARK-a, čiji je član bio (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 147-148, 200; Prvostepena presuda, tom 2, par. 276-278, 353, 495, 500) i napomenulo je da su "među [...] najvišim rukovodiocima [Kriznog štaba ARK-a] bili istaknuti članovi SDS-a Radoslav Brđanin i Vojislav Kuprešanin, za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su bili učesnici UZP-a" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 500).

²⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 495-499. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 147-156, 200, Prvostepena presuda, tom 2, par. 399-404.

poduhvata.²⁹⁷⁰ Konkretno, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo: (i) na njegovo prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu";²⁹⁷¹ (ii) na njegovo učešće u preuzimanjima vlasti u Opštinama ARK-a i njegovu ulogu u blokadi Banje Luke;²⁹⁷² i (iii) na njegove bliske veze s političkim vođama SDS-a.²⁹⁷³ Prema Župljaninovoj argumentaciji, te konkretne radnje ne dokazuju ništa drugo osim zakonitog cilja da se "uspostavi i brani izdvojeni politički entitet u ARK-u", koji "nije bilo nužno provesti nikakvim kažnjivim sredstvima".²⁹⁷⁴

889. Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegovo navodno prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu" prilikom izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri.²⁹⁷⁵ Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije i da nisu predočeni dokazi o sadržaju bilo kakvih razgovora između njega i Karadžića.²⁹⁷⁶ Prema Župljaninovim riječima, čak i ukoliko je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da je on razgovarao s Karadžićem, "[b]ila bi gruba greška zaključiti da su bilo kakvi razgovori s [njegovim] učešćem – a, prema raspoloživim dokazima, svaki takav razgovor je mogao biti samo sasvim kratak – obuhvatali raspravu o pribjegavanju kažnjivim metodama samo zato što su tokom burnog vojnog sukoba koji je uslijedio činjeni zločini."²⁹⁷⁷

890. Župljanin takođe osporava konstatacije Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi u blokadi Banje Luke i u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a,²⁹⁷⁸ tvrdeći da blokada i preuzimanje vlasti prema međunarodnom pravu nisu bili niti protivpravni, niti kažnjivi i da, prema tome, ne predstavljaju

²⁹⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139, 152, 154-155, 157-160. U vezi sa Župljaninovim učešćem u osnivanju SOM-a CSB-a Banja Luka i njegovim korištenjem te jedinice prilikom preuzimanja vlasti u Opštinama ARK-a, Žalbeno vijeće podsjeća da je prethodno već odbacilo Župljaninovu argumentaciju o tome da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on imao kompletnu nadležnost nad SOM-om CSB-a Banja Luka (v. gore, par. 821-836. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 140-151). Pored toga, iako izgleda da Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu ulogu u razoružavanju nerspskog stanovništva u Opštinama ARK-a, on taj argument ne razrađuje nigdje u svom žalbenom podnesku (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 139, str. 76 (naslov pododjeljka (iv) u odjeljku o podosnovi (D) Župljaninove prve žalbene osnove)). Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da taj argument ne zavređuje daljnju raspravu.

²⁹⁷¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157-158.

²⁹⁷² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 152, 157, 159.

²⁹⁷³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157, 160.

²⁹⁷⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157-158. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 155, 159-161.

²⁹⁷⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 155, 158.

²⁹⁷⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 158. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 161.

²⁹⁷⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 158; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 161-162.

²⁹⁷⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 152, 157, 159. Župljanin isti argument ponavlja u podosnovi (D) svoje prve žalbene osnove, tvrdeći da je uložio napore da se o krivičnim djelima počinjenim u kontekstu blokade provede istraga i da se počinioci krivično gone (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 159). V. gore, par. 821-836.

dokaz o doprinosu UZP-u ili o zločinačkoj namjeri.²⁹⁷⁹ Kada je riječ o konstataciji Pretresnog vijeća da je Župljanin održavao bliske veze sa SDS-om, on, slično tome, tvrdi da to nije dokaz o zločinačkoj namjeri, budući da je većina vodećih bosansko-srpskih političara u ARK-u ili u RS bila u dodiru ili je bila povezana sa SDS-som i da bi "jednostavno bilo nemoguće obavljati posao načelnika milicije [...] bez čestih kontakata s vođama SDS-a".²⁹⁸⁰ On, osim toga, tvrdi da oslanjanje Pretresnog vijeća na taj faktor radi dokazivanja zločinačke namjere predstavlja "skretanje s pravog puta" jer se time "ozbiljno rizik[uje] proglašavanje] krivim na osnovu povezanosti".²⁹⁸¹

891. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno razmotrilo Župljaninove radnje činjenja kada je konstatovalo da je on značajno doprinio UZP-u i da je namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a.²⁹⁸² Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je Župljanin učestvovao na sjednici u "Holiday Innu".²⁹⁸³ Prema tvrdnji tužilaštva, Župljaninov argument da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi sadržinu razgovora koji je nasamo vodio s Karadžićem tokom sjednice u "Holiday Innu" "je irelevantan", pošto nije sporno da je "tokom sastanka, Karadžić pozvao na formiranje opštinskih izvršnih odbora i drugih opštinskih organa, da bi nakon toga uslijedila mobilizacija srpskih snaga u svrhu preuzimanja vlasti u opštinama iz Varijante A i praćenja stanja u opštinama iz Varijante B".²⁹⁸⁴ Tužilaštvo tvrdi da, prema tome, Župljaninovo prisustvovanje sjednici pokazuje da je on bio upoznat i saglasan s politikom SDS-a o nasilnim preuzimanjima vlasti, koja su predstavljala "ključnu komponentu UZP-a".²⁹⁸⁵

²⁹⁷⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 152, 159. Župljanin primjećuje da je "blokada možda bila nezakonita prema zakonima Bosne i Hercegovine (kao što je to bio slučaj i s većinom radnji bosanske vlade prema zakonima SFRJ)" (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 159).

²⁹⁸⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 160. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157.

²⁹⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 160, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović*, Izdvojeno mišljenje sudije Alphonsa Oriea, par. 2415.

²⁹⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 111, 125. Tužilaštvo tvrdi da se Župljaninov argument, prema kojem "konkretni događaji, izvađeni iz konteksta, ne dokazuju njegovu zločinačku namjeru", zanemaruje da je "predmet zajedničkog zločinačkog cilja bio nerazdvojiv od dogovorenih kažnjivih sredstava putem kojih je trebalo da bude ostvaren" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 125). Prema riječima tužilaštva, Župljanin se usredsređuje na irelevantne pojedinosti, a ne razmatra pitanje s kojom svrhom se Pretresno vijeće pozvalo na date događaje (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 126).

²⁹⁸³ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 199-200.

²⁹⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 126, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 495.

²⁹⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 126, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 310-311, 313.

892. Osim toga, tužilaštvo odgovara da doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu ne mora da bude kažnjiv sam po sebi²⁹⁸⁶ i da je, shodno tome, irelevantno pitanje da li su blokada Banje Luke i preuzimanja vlasti u Opštinama ARK-a bili nezakoniti po međunarodnom pravu.²⁹⁸⁷ Prema argumentaciji tužilaštva, Pretresno vijeće se razumno oslonilo na Župljaninovo učešće u blokadi Banje Luke kako bi utvrdilo njegovu namjeru, budući da se time dokazuje njegova "saglasnost s aktivnostima SOS-a i zadovoljstvo zbog tih aktivnosti", kao i "njegova odlučnost [...] da se svojom vlašću služi kako bi to promovisao i/ili produžio činjenje zločina nad nesrbima".²⁹⁸⁸ Pored toga, po riječima tužilaštva, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da njegova pomoć srpskim snagama u preuzimanju vlasti, sagledana zajedno s njegovim drugim postupcima, predstavlja značajan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.²⁹⁸⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je, suprotno Župljaninovom argumentu da je oslanjanje Pretresnog vijeća na njegove bliske veze s rukovodstvom SDS-a bilo odlučujuće, Pretresno vijeće svoj zaključak donijelo na osnovu opsežnih dokaza, te da stoga "ne postoji opasnost od 'proglašavanja krivim na osnovu povezanosti'".²⁹⁹⁰

893. Župljanin replicira da, čak i ukoliko se prihvati kao istinit dokaz o računu iz hotela "Holiday Inn", koji bi trebalo da pokaže da je on u tom hotelu odsjeo tokom noći 14. februara 1992., kao i presretnuti razgovor u kojem Karadžić saopštava da će možda moći da se sastane sa Župljaninom "tokom pauza", to ne dokazuje da je Župljanin prisustvovao sjednici.²⁹⁹¹ On tvrdi da i dalje postoji razumni zaključak da je on bio prisutan u Sarajevu kako bi se tokom pauza sastao s Karadžićem, ali da nije prisustvovao sjednici SDS-a u "Holiday Innu", budući da nije bio član te stranke.²⁹⁹²

²⁹⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 122-123. Osim toga, tužilaštvo ističe da Župljanin ponavlja argument koji je iznio u podosnovi (G) svoje prve žalbene osnove, a prema kojem su hapšenje i zatočenje nesrba u ARK-u bili zakoniti (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 123, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 153).

²⁹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 122-123.

²⁹⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 126, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 29, 122.

²⁹⁸⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 122, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 518. Tužilaštvo tvrdi da je, u svakom slučaju, zaključak Pretresnog vijeća bio "nesumnjivo razuman, naročito s obzirom na konstataciju da je 'preuzimanje vlasti prethodilo kampanji masovnih hapšenja, nametanja mjera diskriminacije, prisilnog premještanja, deportacije i činjenja drugih zločina nad nesrpskim stanovništvom'" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 122, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 502).

²⁹⁹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 126.

²⁹⁹¹ Župljaninova replika, par. 59.

²⁹⁹² Župljaninova replika, par. 59.

(ii) Analiza

894. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu o njegovom prisustvovanju sjednici u “Holiday Innu”, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin prisustvovao sjednici u “Holiday Innu”, gdje je imao zakazan sastanak s Karadžićem.²⁹⁹³ Prilikom izvođenja tog zaključka, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o telefonskom razgovoru od 13. februara 1992. koji je Karadžić vodio s Jovanom Čizmovićem (dalje u tekstu: Čizmović), srpskim političarem iz ARK-a, a tokom kojeg je Čizmović zamolio Karadžića da se sastanu sutradan i rekao mu da bi “i Stojan” htio da dođe”.²⁹⁹⁴ Karadžić je odgovorio da se mogu sastati tokom “pauza”.²⁹⁹⁵ Nakon što je dodatno razmotrilo račun za boravak učesnika Skupštine SDS-a u hotelu “Holiday Inn” 14. i 15. februara 1992., Pretresno vijeće se uvjerilo da je “Stojan” koji se u tom razgovoru pominje Župljanin.²⁹⁹⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da su, sudeći prema računu, jedan broj vodećih čelnika SDS-a i gost s prezimenom “Župljanin” došli u hotel “Holiday Inn” 14. februara, a otišli sljedećeg dana.²⁹⁹⁷

895. Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je Župljanin prisustvovao sjednici u “Holiday Innu”. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je sjednica u “Holiday Innu” organizovana kao sastanak Glavnog odbora i Izvršnog odbora SDS-a na koji su, po svemu sudeći, bili pozvani samo članovi SDS-a.²⁹⁹⁸ Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Župljanin bio član tih odbora ili SDS-a. S obzirom na to, premda Pretresno vijeće možda jeste razumno postupilo kada je na osnovu telefonskog razgovora između Karadžića i Čizmovića, kao i na osnovu hotelskog računa, zaključilo da je Župljanin tog dana bio prisutan u “Holiday Innu”, njegovo prisustvo u hotelu ipak ne isključuje druge razumne zaključke, uključujući, na primjer, zaključak da se on sastao s Karadžićem tokom pauza, ali da nije prisustvovao sjednici u “Holiday Innu”. Prema tome, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo van razumne sumnje da je Župljanin prisustvovao sjednici u “Holiday Innu”. Iz toga proističe da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na taj faktor prilikom ocjenjivanja

²⁹⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 352.

²⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 352.

²⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 352.

²⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 352.

²⁹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 352.

²⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 237 (gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P1841), 352. V. dokazni predmet P1841, str. 1.

njegove namjere da radi na ostvarenju UZP-a.²⁹⁹⁹ Posljedice koje ta greška nosi sa sobom biće ocijenjene dolje u tekstu.³⁰⁰⁰

896. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninovo osporavanje toga što se Pretresno vijeće oslonilo na svoje konstatacije da je on igrao ključnu ulogu u blokadi Banje Luke i pomagao drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a koristeći se SOM-om CSB-a Banja Luka. Župljanin tvrdi da te radnje nisu bili ni protivpravne, ni kažnjive.³⁰⁰¹ Žalbeno vijeće podsjeća da doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu sam za sebe ne mora da bude kažnjiv, sve dok optuženi vrši radnje koja na neki način doprinose realizaciji zajedničkog cilja.³⁰⁰² Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da se namjera može dokazati izvođenjem zaključka iz posrednih dokaza, dokle god je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.³⁰⁰³

897. S obzirom na to, za utvrđivanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na Župljaninovu ulogu u tim događajima kako bi utvrdilo njegov doprinos UZP-u i njegovu namjeru nije relevantno da li su blokada Banje Luke i preuzimanje vlasti u Opštinama ARK-a bili zakoniti. Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin ni u kom drugom pogledu ne osporava konstatacije Pretresnog vijeća po kojima je on igrao ključnu ulogu u blokadi Banje Luke i pomagao drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a koristeći se SOM-om CSB-a Banja Luka. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na te konstatacije kako bi utvrdilo da on jeste doprinio UZP-u i da je imao traženu namjeru.

898. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninovo osporavanje konstatacije Pretresnog vijeća da je on održavao "[b]liske veze s političkim vođama SDS-a".³⁰⁰⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, prilikom izvođenja zaključaka o Župljaninovoj namjeri, razmotrilo njegove "veze sa SDS-om, koje se vide iz bezrezervne podrške koju su čelnici SDS-a u ARK-u iskazali prilikom

²⁹⁹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰⁰⁰ V. dolje, par. 942. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje kao bespredmetne ostale Župljaninove argumente o njegovom prisustvovanju sjednici u "Holiday Innu" (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157-158).

³⁰⁰¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 152, 159. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157.

³⁰⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1242. V. takođe gore, par. 110.

³⁰⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202.

³⁰⁰⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 160. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157.

njegovog imenovanja za načelnika CSB-a i iz njegove interakcije s drugim članovima SDS-a".³⁰⁰⁵ Žalbeno vijeće ne smatra utemeljenom Župljaninovu tvrdnju da njegove veze sa SDS-om ne dokazuju zločinačku namjeru zbog toga što je većina vodećih bosansko-srpskih političara u ARK-u ili u RS bila u dodiru ili je bila povezana sa SDS-om.³⁰⁰⁶ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin predstavlja u pogrešnom svjetlu konstatacije Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće se nije oslonilo na njegove kontakte opšte prirode i veze s članovima SDS-a kako bi izvelo zaključak o njegovoj namjeri, već se oslonilo na konkretne interakcije u koje je on stupao s nekim političkim vođama SDS-a, kao i na "bezrezervnu podršku" koju su mu iskazali čelnici SDS-a u ARK-u prilikom njegovog imenovanja za načelnika CSB-a.³⁰⁰⁷

899. Žalbeno vijeće takođe smatra da konstataciju Pretresnog vijeća o bezrezervnoj podršci koju su čelnici SDS-a iskazali Župljaninu prilikom njegovog imenovanja za načelnika CSB-a i o njegovoj interakciji s drugim članovima SDS-a³⁰⁰⁸ valja sagledati zajedno s činjenicom da je za veliku većinu političkih vođa SDS-a, s kojima je on održavao bliske veze, konstatovano da su oni i sami bili učesnici u UZP-u.³⁰⁰⁹ Pored toga, Žalbeno vijeće se ne slaže sa Župljaninom kada on tvrdi da se oslanjanjem Pretresnog vijeća na taj činilac "ozbiljno rizikuje da se progla[si] krivim na osnovu povezanosti".³⁰¹⁰ Župljanin u svojoj argumentaciji zanemaruje činjenicu da se Pretresno vijeće nije oslonilo isključivo na njegove bliske veze sa SDS-om, već da je to bio samo jedan od brojnih faktora na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom izvođenja zaključka da je on namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a.³⁰¹¹ Shodno tome, Župljanin nije pokazao da je Pretresno

³⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. Kada je izvodilo zaključak o njegovoj namjeri, Pretresno vijeće je, između ostalih faktora, uzelo u obzir to što je Župljanin doprinio provođenju politike SDS-a u Banjoj Luci i drugim Opštinama ARK-a (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519).

³⁰⁰⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 160. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 157.

³⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 349-353 (gdje se upućuje na podršku koju su Župljaninu iskazale vođe SDS-a), 399, 452, 454, 495 (gdje se upućuje na Župljaninovu interakciju s članovima SDS-a). V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 147, 148; Prvostepena presuda, tom 2, par. 276-278, 495, 500 (gdje se upućuje na ulogu koju je Župljanin odigrao kako bi osigurao izvršavanje naredbi Kriznog štaba ARK-a (čiji je član bio), a "među čijim su najvišim rukovodiocima bili istaknuti članovi SDS-a Radoslav Brđanin i Vojislav Kuprešanin, za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su bili učesnici UZP-a").

³⁰⁰⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰⁰⁹ Up. Prvostepena presuda, tom 2, par. 314 (v. gore, par. 73) s Prvostepena presuda, tom 2, par. 349 (Brđanin), 350 (Kuprešanin), 352, 452 (Brđanin, Kuprešanin, Karadžić i Krajišnik), 495 (Karadžić), 500 (Brđanin i Kuprešanin).

³⁰¹⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 160.

³⁰¹¹ Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće uzelo u obzir: (i) da je Župljanin imao ulogu u blokadi Banje Luke; (ii) da je imao veze sa SDS-om; (iii) da je doprinio provođenju politike SDS-a u Banjoj Luci i u drugim Opštinama ARK-a; (iv) da je propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo; (v) da je uvrstio pripadnike SOS-a u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka; (vi) da nije preduzeo ništa u vezi sa zločinima koje je počinila ta jedinica; (vii)

vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegove bliske veze s političkim vođama SDS-a prilikom ocjenjivanja njegove namjere u okviru odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.

(iii) Zaključak

900. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo van razumne sumnje da je Župljanin prisustvovao sjednici u "Holiday Innu" i kada se na taj činilac oslonilo prilikom ocjenjivanja njegove namjere da radi na ostvarenju UZP-a. Posljedice koje ta greška sa sobom nosi biće ocijenjene dolje u tekstu.³⁰¹² Mimo toga, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo: (i) na njegovo učešće u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a i njegovu ulogu u blokadi Banje Luke; i (ii) na njegove bliske veze s političkim vođama SDS-a prilikom izvođenja zaključka da je on značajno doprinio zajedničkom zločinačkom cilju i/ili da je on imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

(e) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u (dio podosnove (C) Župljaninove prve žalbene osnove)

901. Kao što je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je ocijenilo Župljaninov doprinos UZP-u na osnovu konstatacija da je on: (i) naređivao i koordinisao razoružavanje nesrpskog stanovništva u Opštinama ARK-a; (ii) formirao SOM CSB-a Banja Luka, jedinicu koju je koristio kao pomoć drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a; (iii) bio svjestan protivpravnog hapšenja nesrba i njihovog prisilnog uklanjanja i učestvovao je u tome; (iv) propustio da pokrene krivične istrage i da disciplinski kazni svoje potčinjene koji su činili zločine nad nesrbima, čime je stvorio atmosferu nekažnjivosti koja je dodatno pospješila činjenje zločina nad nesrbima; i (v) propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo čak i nakon što je ono od njega zatražilo zaštitu.³⁰¹³ S obzirom na to činjenje i nečinjenje, Pretresno vijeće je zaključilo da je, tokom perioda na koji se

njegove "izjav[e] i radnj[e] koje je preduzeo u odgovor na zahtjev za zaštitu koji su mu uputili Muslimani iz Banje Luke"; (viii) da je bio upoznat s operacijama protivpravnog hapšenja i aktivno im doprinio; i (ix) da je stvorio "atmosferu nekažnjivosti koja je podsticala na činjenje zločina nad nesrbima i dovela do toga da nesrbi odluče da napuste Opštine ARK-a" tako što je štitio svoje potčinjene od krivičnog gonjenja (Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. gore, par. 906). Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir Župljaninovo prisustvovanje sjednici u "Holiday Innu", ali podsjeća na svoju konstataciju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na taj faktor oslonilo prilikom ocjenjivanja Župljaninove namjere da radi na ostvarenju UZP-a (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. V. takođe gore, par. 895).

³⁰¹² V. dolje, par. 942.

³⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

odnosi Optužnica, Župljanin značajno doprinio zajedničkom cilju UZP-a da se bosanski Muslimani i bosanskih Hrvati trajno uklone s teritorije planirane srpske države.³⁰¹⁴

(i) Argumenti strana

902. Župljanin tvrdi da se Pretresno vijeće "u velikoj mjeri oslonilo na nečinjenja" kada je konstatovalo da je on značajno doprinio UZP-u³⁰¹⁵ i da greške koje je Pretresno vijeće načinilo time što nije primijenilo ispravni pravni standard za nečinjenje i nije iznijelo neophodne konstatacije s tim u vezi, ni u kom pogledu ne popravljaju činjenica da se Pretresno vijeće oslonilo na mješavinu činjenja i nečinjenja.³⁰¹⁶ Prema njegovoj argumentaciji, "nije konstatovano da je MUP u ARK-u predstavljao 'zločinački poduhvat', pa se ni opšte radnje pružanja podrške tom organu ne mogu smatrati *actus reus*".³⁰¹⁷

903. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno osudilo Župljanina kao učesnika u UZP-u na osnovu svog zaključka da je on značajno doprinio zajedničkom zločinačkom cilju.³⁰¹⁸ Tužilaštvo dodaje da je Pretresno vijeće bilo dužno jedino da utvrdi da je "Župljaninovo cjelokupno postupanje (uključujući i činjenje i nečinjenje) – za razliku od toga da se svaki vid njegovog doprinosa razmatra ponaosob – predstavljalo značajan doprinos ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja",³⁰¹⁹ i da Župljanin nije dokazao da u ocjeni Pretresnog vijeća postoji greška.³⁰²⁰ Najzad, tužilaštvo tvrdi da je "za Župljaninovu krivicu irelevantna [činjenica] da MUP RS nije predstavljao 'zločinački poduhvat'".³⁰²¹ Po riječima tužilaštva, Župljaninu je izrečena osuđujuća presuda zbog njegovog "značajnog i hotimičnog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju", a ne zbog toga što je pružio podršku nekoj organizaciji uopšte ili zbog "puke činjenice da je bio pripadnik MUP-a".³⁰²²

³⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

³⁰¹⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 126.

³⁰¹⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 136.

³⁰¹⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 136. Župljanin takođe tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo isključivo na njegov položaj zvaničnika MUP-a RS i na činjenicu da su organi MUP-a RS "počinili zločine ili propustili da spriječe zločine" kako bi zaključilo da je on "počinio *actus reus* zločina koji su počinili ili nisu spriječili organi MUP-a [RS]" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 126).

³⁰¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 85.

³⁰¹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 92.

³⁰²⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 93.

³⁰²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 91, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 134, 136.

³⁰²² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 91.

(ii) Analiza

904. Na početku, Žalbno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešni pravni standard kada je razmotrilo slučajeve njegovog nečinjenja ili da je pogriješilo zbog toga što s tim u vezi nije iznijelo neophodne konstatacije.³⁰²³ Žalbno vijeće takođe je konstatovalo da Župljanin nijednim od svojih argumenta nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on propustio da pokrene krivične istrage, disciplinski kazni svoje potčinjene i da, u krajnjoj liniji, zaštititi nesrpsko stanovništvo.³⁰²⁴ Prema tome, bespredmetan je Župljaninov argument da, kako se navodi, greške Pretresnog vijeća ne popravljaju činjenica da se Pretresno vijeće "oslonilo na mješavinu činjenja i nečinjenja".³⁰²⁵ Međutim, ako se uzme da se taj argument može shvatiti i kao osporavanje opšteg obrazloženja koje je Pretresno vijeće navelo za svoju konstataciju da je on značajno doprinio UZP-u, Žalbno vijeće će se na taj argument ipak osvrnuti.

905. S tim u vezi, Žalbno vijeće podsjeća da je, pored toga što je odbilo Župljaninov gore pomenuti argument u vezi s njegovim nečinjenjima, konstatovalo kako on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni drugih faktora, i to: (i) njegovog znanja o protivpravnom hapšenju i zatočenju nesrba u Opštinama ARK-a i njegove uloge u tome;³⁰²⁶ i (ii) njegovog korištenja SOM-a CSB-a Banja Luka kao pomoći drugim srpskim snagama u preuzimanju vlasti u Opštinama ARK-a,³⁰²⁷ na koje se Pretresno vijeće oslonilo kada je zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u.³⁰²⁸ Osim toga, Župljanin nije osporio to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegovo naređivanje i koordinisanje razoružavanja nesrpskog stanovništva u Opštinama ARK-a kada je zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u.³⁰²⁹ Župljaninov argument da "nije konstатовano da je MUP u ARK-u predstavljao 'zločinački poduhvat', pa se ni opšte radnje pružanja podrške tom organu ne mogu smatrati *actus reus*",³⁰³⁰ nije potkrijepljen u Prvostepenoj presudi. Pretresno vijeće konkretno je ukazalo na Župljaninove postupke koji su, po mišljenju Pretresnog vijeća, predstavljali dokaz o njegovom značajnom doprinosu UZP-u, a koji se ne zasniva tek na njegovoj podršci MUP-u.³⁰³¹ Žalbno vijeće primjećuje da Župljanin ne iznosi nikakve druge navode o greškama i smatra

³⁰²³ V. gore, par. 734-735.

³⁰²⁴ V. gore, par. 870.

³⁰²⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 136.

³⁰²⁶ V. gore, par. 886.

³⁰²⁷ V. gore, par. 900.

³⁰²⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

³⁰²⁹ V. gore, fusnota 2970.

³⁰³⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 136. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 126.

³⁰³¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518; gore, par. 901.

da on nije pokazao da nijedan razumni presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on značajno doprinio UZP-u.

(f) Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Župljanin imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dio podosnove (E) i dio podosnove (F) Župljaninove prve žalbene osnove)

(i) Uvod

906. Pretresno vijeće je zaključilo da je Župljanin, za koga je konstatovano da je bio učesnik u UZP-u počev najkasnije od aprila 1992. pa sve do kraja 1992. godine, svojim činjenjima i nečinjenjima namjeravao da, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, ostvari trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države putem činjenja krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.³⁰³² Prilikom usvajanja tog zaključka, Pretresno je "prije svega uzelo u obzir" da je Župljanin: (i) igrao ulogu u blokadi Banje Luke; (ii) održavao veze sa SDS-om; (iii) prisustvovao sjednici u "Holiday Innu"; i (iv) doprinio provođenju politike SDS-a u Banjoj Luci i u drugim Opštinama ARK-a.³⁰³³ Pretresno vijeće takođe je razmotrilo Župljaninov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo, za koji je konstatovalo da je "činio dio odluke da se to stanovništvo diskriminiše i natjera na odlazak iz Opština ARK-a, te da nije bio samo posljedica pukog [nehata]".³⁰³⁴ Pretresno vijeće je taj faktor razmotrilo zajedno s njegovim: (i) uvrštavanjem pripadnika SOS-a u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka; (ii) činjenicom da ništa nije preduzeo u vezi sa zločinima koje je počinila ta jedinica; i (iii) "izjavama i radnjama koje je preduzeo u odgovor na zahtjev za zaštitu koji su mu uputili Muslimani iz Banje Luke".³⁰³⁵ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin bio upoznat s operacijama protivpravnog hapšenja i da je u njima aktivno učestvovao, kao i da je stvorio "atmosferu nekažnjivosti koja je podsticala na činjenje zločina nad nesrbima i dovela do toga da nesrbi odluče da napuste Opštine ARK-a" time što je svoje potčinjene štitio od krivičnog gonjenja.³⁰³⁶

³⁰³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir to što su Župljaninove radnje bile dobrovoljne (Prvostepena presuda, tom 2, par. 519). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518 (konstatacija da je Župljanin doprinos UZP počeo 1. aprila 1992. i trajao "sve do kraja te godine" i zaključak da je "tokom perioda na koji se odnosi Optužnica" Župljanin značajno doprinio zajedničkom cilju UZP-a).

³⁰³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

907. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on dijelio namjeru da počinu krivična djela u sklopu zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a, i to tako što je: (i) primijenilo pogrešni standard za *mens rea*;³⁰³⁷ (ii) propustilo da iznese konstatacije o tome da je on dijelio namjeru s drugim učesnicima u UZP-u;³⁰³⁸ (iii) konstatovalo da je dijelio namjeru počev od aprila 1992.;³⁰³⁹ i (iv) konstatovalo da je jedini razumni zaključak to da je on imao traženu namjeru.³⁰⁴⁰ Župljanin tvrdi da te greške obesnažuju zaključak Pretresnog vijeća da je on imao traženu namjeru za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata i da sve osuđujuće presude koje su mu izrečene na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata treba poništiti.³⁰⁴¹ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće, na osnovu valjane primjene prava, ispravno i razumno konstatovalo da je Župljanin namjeravao da učestvuje u UZP-u i da radi na njegovom ostvarenju počev od aprila 1992. godine.³⁰⁴²

(ii) Navodi o greškama u vezi sa subjektivnim obilježjem po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata

a. Argumenti strana

908. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo nekoliko grešaka u odnosu na mjerodavni standard za subjektivno obilježje, koji je neophodno zadovoljiti da bi se izrekla osuda po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁴³ Prema njegovoj tvrdnji, te greške obesnažuju konstataciju Pretresnog vijeća da je on "namjeravao prisilno premještanje kao zajednički zločinački cilj".³⁰⁴⁴

909. Prije svega, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da konstatuje da je on imao namjeru u odnosu na radnje prisile kako bi ustanovilo da je on dijelio traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata,³⁰⁴⁵ budući: (i) da je zajednički cilj trebalo da se ostvari putem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a;³⁰⁴⁶ i (ii) da *actus reus* krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a iziskuje "ili fizičko primoravanje ili radnje prisile nad protjeranim

³⁰³⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12-15, 17-25, 31-32, 35-44, 53.

³⁰³⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 50-52.

³⁰³⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45-49.

³⁰⁴⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 102-104, 155-156, 178-179.

³⁰⁴¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 54. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 179.

³⁰⁴² V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 5, 8, 124.

³⁰⁴³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12-15, 17-25, 31-32, 35-44, 53.

³⁰⁴⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 14.

³⁰⁴⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 3, 35.

³⁰⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 15.

osobama".³⁰⁴⁷ Po Župljaninovim riječima, to podrazumijeva da i sâma radnja kojom se potiče na odlazak mora po sebi biti kažnjiva.³⁰⁴⁸ Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on namjeravao da se izvrši bilo koja radnja prisile putem koje je proveden zajednički cilj.³⁰⁴⁹ Prema Župljaninovim riječima, jedine "radnje prisile" koje su nesrbe nagnale na bijeg Pretresno vijeće je razmotrilo u kontekstu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, kada je konstatovalo samo to da je on mogao da ih predvidi.³⁰⁵⁰ Župljanin tvrdi da je, prema tome, konstatacija Pretresnog vijeća da je on namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a protivrječna i nespojiva s "konstatacijom da on nije namjeravao da izvrši nijednu radnju prisile putem koje je provedeno prisilno premještanje".³⁰⁵¹

910. Župljanin dodaje da protivrječnost u konstatacijama Pretresnog vijeća proističe iz toga što je Pretresno vijeće svoju analizu njegove namjere zasnovalo na svojoj "labavoj definiciji zločinačkog cilja kao nekog cilja za koji je vjerovatno da će, tokom pokušaja da se on ostvari, biti počinjeno krivično djelo", čime je traženi standard za obilježje *mens rea* po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata sveden s direktne namjere na *dolus eventualis*.³⁰⁵² Po njegovoj tvrdnji,

³⁰⁴⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 17, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 279, Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 891, Prvostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 474. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12.

³⁰⁴⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 18. Pored toga, on tvrdi da mjere koje pravo o oružanim sukobima dozvoljava ili odobrava, kao što je zakoniti i legitimni napad na selo, ne ispunjavaju kriterije za *actus reus* prisilnog premještanja. Po Župljaninovim riječima, suprotan pristup bi "neopravdano ograničio neprijateljstva i opovrgnuo temeljno načelo po kojem je 'humanitarno pravo *lex specialis* koji se primjenjuje u slučajevima oružanog sukoba'" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 18).

³⁰⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 53.

³⁰⁵⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 8, 19. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12; Župljaninova replika, par. 5, 9. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće u kontekstu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata "iscrpno" analiziralo radnje prisile putem kojih su nesrbi bili primorani na bijeg, ali je konstatovalo samo to da je on ta djela mogao da predvidi (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 20. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 23. V. takođe Župljaninova replika, par. 13).

³⁰⁵¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 25. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 12. Župljanin citira Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik* i dodatno tvrdi da strane u postupku ne treba da budu "dovedene u položaj da nagađaju [...] šta je Vijeće imalo na umu" kada su u pitanju ključna obilježja njegove individualne krivične odgovornosti, naročito u slučajevima kada su konstatacije Pretresnog vijeća međusobno protivrječne (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 24 gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 176. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 25).

³⁰⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 31, 33; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 146-147. Župljanin takođe tvrdi da je Pretresno vijeće definisalo zajednički cilj "tako da obuhvati ciljeve koji samo podrazumijevaju mogućnost krivičnih djela" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 39. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 38, gdje se upućuje na *Prosecutor v. Issa Hassan Sesay et al.*, predmet br. SCSL-04-15-A, Presuda, 26. oktobar 2009.

konstatacije Pretresnog vijeća neispravno sugerišu da je namjera da se formira etnički homogena država, koja sama po sebi nije kažnjiva, već predstavlja "pokušaj da se ostvare zakoniti ciljevi", dovoljna da se utvrdi subjektivno obilježje po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁵³

911. Župljanin dalje tvrdi da konstatacija Pretresnog vijeća da je njegov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo činio dio odluke da se nesrbi natjeraju na odlazak iz Opština ARK-a, a nije bio samo posljedica "pukog nehata", ukazuje na to da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard za *mens rea*, budući da nepostojanje "pukog nehata" ne dokazuje nužno da je postojala direktna namjera.³⁰⁵⁴ Dalje, on tvrdi da izjava Pretresnog vijeća, da je njegovo postupanje "podstical[o] na činjenje zločina", implicira da je Pretresno vijeće primijenilo kriterij za "*mens rea* koji odgovara pomaganju i podržavanju, a ne činjenju".³⁰⁵⁵

912. Tužilaštvo odgovara da zaključak Pretresnog vijeća o Župljaninovoj namjeri pokazuje da je Pretresno vijeće ispravno formulisalo i primijenilo traženi standard za namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁵⁶ Prema argumentaciji tužilaštva, definicija zajedničkog zločinačkog cilja koju je iznijelo Pretresno vijeće u skladu je s njegovim konstatacijama o trećoj

(dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *RUF*), par. 305, Djelimično suprotno i saglasno mišljenje sutkinje Shireen Avis Fisher, par. 17-19, 25).

³⁰⁵³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 33, 37. U prilog svojoj argumentaciji, Župljanin dodaje: (i) da Pretresno vijeće pominje "‘nasilno preuzimanje vlasti’ u Opštinama kao da implicira da je to kažnjivo u pravno relevantnom smislu" i da to, s obzirom na činjenicu da nasilno preuzimanje vlasti ne predstavlja krivično djelo, pokazuje da je Pretresno vijeće definisalo zajednički cilj koji, sam po sebi, nije bio kažnjiv, te da je, shodno tome, pogrešno ocijenilo njegovu namjeru u odnosu na nezločinački cilj (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 35, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 331, 1006, 1028, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 375)); (ii) da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on imao namjeru u odnosu na radnje prisile, što pokazuje da je na umu imalo nezločinački cilj (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 35. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 155-157; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 19-23); i (iii) da Pismo sudije Harhoffa sugeriše da se udruženi zločinački poduhvat "može utvrditi i samo na osnovu predviđanja i ‘prihvatanja’ počinjenih krivičnih djela, umjesto na osnovu zločinačke namjere da se data krivična djela počine" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 35. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 155-157. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 19-23). Župljanin dodaje da se Pretresno vijeće "ne bi uzdržalo od iznošenja konstatacija o direktnoj namjeri samo iz razloga sudske ekonomičnosti" i da je Pretresno vijeće bilo "dužno da iznese konstatacije o standardu dokazivanja van razumne sumnje za krivična djela za koja se optuženi tereti" (Župljaninova replika, par. 9).

³⁰⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 42. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 13, 40, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 519. Župljaninova replika, par. 14-15. Župljanin tvrdi da u rasponu između "pukog nehata" i direktne namjere "postoje sljedeća mentalna stanja: bezobzirnost, *dolus eventualis*, grubi nehat i znanje" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 42).

³⁰⁵⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 42.

³⁰⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 12, 23.

kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁵⁷ Tužilaštvo tvrdi da ne postoji nikakav pravni kriterij po kojem bi bilo neophodno da se "krivično djelo prisilnog raseljavanja" izvrši putem počinjenja konkretnih nasilnih delikata, poput onih za koje je Župljanin osuđen po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁵⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Župljaninova teza, po kojoj radnja koja pojedince nagoni na raseljavanje mora po sebi biti kažnjiva, "nije potkrijepljena niti u skladu sa sudskom praksom, prema kojoj je dovoljno uputiti 'obične' prijetnje ili iskoristiti atmosferu prisile".³⁰⁵⁹ Tužilaštvo dodaje da u pravu ne postoje nikakve odredbe koje iziskuju da se učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu međusobno saglase, ili da Pretresno vijeće iznese konstatacije, o konkretnom obliku u kojem je prisila nad nesrbima mogla da se izvrši.³⁰⁶⁰ Prema tome, po argumentaciji tužilaštva, nema osnova za stav da je pozivanje Pretresnog vijeća na Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bilo zamišljeno kao iscrpni spisak svih radnji prisile putem kojih je trebalo da bude proveden zajednički zločinački cilj.³⁰⁶¹ Tužilaštvo dalje navodi da Župljanin pogrešno tvrdi da su njegova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a "predstavljala jedina 'djela prisile' relevantna za krivična djela prisilnog raseljavanja".³⁰⁶² Tužilaštvo tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je Župljanin dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a, nije nekonzistentan s konstatacijama o Župljaninovim krivičnim djelima po trećoj kategoriji UZP-a s obzirom na to da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije kojima bi se isključila Župljaninova direktna (ili

³⁰⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, str. 7 (naslov odjeljka 2). V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 16-21.

³⁰⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 17.

³⁰⁵⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 36. Osim toga, tužilaštvo odgovara da je Župljaninova teza nekonzistentna s načelom da radnje u osnovi progona ne moraju nužno predstavljati krivična djela u međunarodnom pravu (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 36, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 296, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 323). Tužilaštvo takođe zapaža da je "Žalbeno vijeće, konkretno, ostavilo otvoreno pitanje 'da li napadi na legitimne vojne ciljeve uopće mogu predstavljati osnovu za pripisivanje kaznene odgovornosti'" (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 36, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 114, fusnota 330).

³⁰⁶⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 18. Tužilaštvo dodaje da, "drugim riječima, nakon što su se učesnici u UZP-u međusobno saglasili da prisilno uklone nesrbe, oni nisu morali da se saglase i o tačnom načinu ili metodama putem kojih će se to postići" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 18).

³⁰⁶¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 18.

³⁰⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 16. Tužilaštvo naglašava da je, naprotiv, iz konstatacija Pretresnog vijeća o zločinima počinjenim u Opštinama ARK-a jasno da su srpske snage primorale nesrbe na odlazak nizom radnji prisile koje nisu strogo ograničene na Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a. Prema argumentaciji tužilaštva, iako su te radnje obuhvatale i konkretna krivična djela, one su podrazumijevale i "prijetnje i strahu, kao i zloupotrebu opšteg okruženja prisile koje su stvorili učesnici u UZP-u i njihovi instrumenti" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 16).

indirektna) namjera u odnosu na krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a.³⁰⁶³ Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije bilo dužno da konstatuje da je Župljanin namjeravao da se izvrše krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a.³⁰⁶⁴

913. Tužilaštvo dalje tvrdi da, prema tome, Pretresno vijeće nije primijenilo standard *dolus eventualis* ili standard puke namjere u odnosu na neki "cilj" opšte prirode koji nije kažnjiv, kao što to tvrdi Župljanin.³⁰⁶⁵

914. Najzad, tužilaštvo odgovara da, premda Župljanin ne osporava standard za namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, on "osporava obrazloženje Pretresnog vijeća, na osnovu argumenata semantičke prirode".³⁰⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da u analizi Pretresnog vijeća ne postoje nikakve naznake da je Pretresno vijeće izvelo zaključak o Župljaninovoj namjeri na osnovu "pukog nehata".³⁰⁶⁷ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće pozvalo na "nehat" u kontekstu utvrđivanja hotimične prirode Župljaninovog nečinjenja.³⁰⁶⁸ Najzad, prema argumentaciji

³⁰⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 19. Po argumentaciji tužilaštva, tačnije bi bilo reći da je Pretresno vijeće iznijelo samo one konstatacije koje su bile neophodne, te da je, shodno tome, postupilo u skladu s načelom sudske ekonomičnosti (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 19).

³⁰⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 21. Tužilaštvo zapaža da Pretresno vijeće nije bilo dužno da iznese tu konstataciju "osim u svrhu utvrđivanja – pri čemu samo Vijeće odlučuje o odgovarajućim modalitetima – da li je Župljanin naredio progon putem prisvajanja imovine" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 21 (reference izostavljene)).

³⁰⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 12, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32-33, 36. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće, zajedno s drugim činjeničnim okolnostima, valjano razmotrilo "nasilna preuzimanja vlasti" prilikom izvođenja zaključka o Župljaninovoj namjeri (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 14). Prema argumentaciji tužilaštva, iako nasilno preuzimanje vlasti po Statutu ne predstavlja krivično djelo, "spremnost nekog pojedinca da pribjegne sili i nasilju radi obezbjeđivanja nacionalne dominacije na teritoriji neke opštine i kasnije stalno korištenje tako stečene vlasti za činjenje zločina, predstavlja relevantan faktor za analizu namjere" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 14). Tužilaštvo takođe tvrdi da poređenje s Drugostepenom presudom u predmetu *RUF* nije primjereno s obzirom: (i) da je, prema zaključku većine sudija, postojao zajednički cilj da se obezbjedi kontrola nad Sijerom Leone putem činjenja zločina za koji su se optuženi teretili u Optužnici; i (ii) da se "Izdvojeno mišljenje sudije Fisher bavi različitim pogledima na valjano tumačenje prvostepene presude" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 15, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *RUF*, par. 300, 302, 305, Djelimično suprotno i saglasno mišljenje sudije Shireen Avis Fisher, par. 12).

³⁰⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 23.

³⁰⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 23, gdje se citira Župljaninov žalbeni podnesak, par. 40, 42.

³⁰⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 24. Po riječima tužilaštva, Župljanin je pomiješao diskusiju Pretresnog vijeća o njegovom propustu da izvrši obavezu koju je imao kao pripadnik milicije i zaštiti civilno stanovništvo s "rezonovanjem vezanim za utvrđivanje njegove namjere da radi na ostvarenju zajedničkog cilja" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 24).

tužilaštva, Pretresno vijeće nije bilo u obavezi da opovrgava druge postojeće pravne standarde o namjeri, koji nisu primjereni za činjenično stanje u ovom predmetu, a Pretresno vijeće je za svoj zaključak "iznijelo više nego adekvatno obrazloženje".³⁰⁶⁹

b. Analiza

915. Žalbeno vijeće podsjeća da, kako bi kriteriji za subjektivno obilježje po prvoj kategoriji UZP-a bili zadovoljeni, optuženi mora dijeliti s ostalim učesnicima namjeru da počini krivična djela koja su dio zajedničkog cilja UZP-a i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.³⁰⁷⁰

916. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće definisalo zajednički cilj UZP-a kao trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države, koje se željelo ostvariti uz pomoć nehumanih djela (prisilno premještanje), deportaciju, i progon putem prisilnog premještanja i deportacije, kao radnji u osnovi.³⁰⁷¹ Pretresno vijeće je potom konstatovalo, oslonivši se na niz faktora predočenih gore u tekstu,³⁰⁷² da je Župljanin dijelio s ostalim učesnicima u UZP-u namjeru da radi na ostvarenju UZP-a.³⁰⁷³ Pretresno vijeće je zatim razmotrilo Župljaninovu odgovornost za sva ostala krivična djela za koja se tereti u Optužnici po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁷⁴ Tom prilikom, Pretresno vijeće je konstatovalo da je mogućnost da se Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a počine tokom provođenja zajedničkog zločinačkog plana bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je on mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo rizik da bi ta krivična djela mogla biti počinjena.³⁰⁷⁵ Župljanin nije ukazao ni na kakvu grešku u takvom rezonovanju.

917. Župljaninov argument da je Pretresno vijeće bilo dužno da konstatuje da je on imao namjeru da se izvrše radnje prisile, kako bi na toj osnovi konstatovalo da je on imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, počiva na pogrešnom razumijevanju

³⁰⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 27. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 26.

³⁰⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

³⁰⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

³⁰⁷² V. gore, par. 906.

³⁰⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 521. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528. Župljanin je takođe osuđen za naređivanje progona, putem prisvajanja imovine, kao zločin protiv čovječnosti putem pljačkanja imovine (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 526, 956).

³⁰⁷⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

mjerodavnog prava. Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je Župljanin namjeravao da se izvrše konkretne radnje prisile putem kojih je trebalo da se ostvare krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće bilo dužno da konstatuje da je Župljanin s drugim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da počini krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.³⁰⁷⁶ Prema tome, bilo je neophodno da Pretresno vijeće konstatuje da je Župljanin dijelio namjeru za krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a i, posebno, da je namjeravao da prisilno raseli žrtve, trajno ili ne, preko relevantne *de facto* ili *de jure* granice s drugom zemljom (u slučaju deportacije) ili unutar relevantnih granica (u slučaju prisilnog premještanja).³⁰⁷⁷ Prema stanovištu Žalbenog vijeća, nije neophodno da su se učesnici u UZP-u saglasili u pogledu konkretnog oblika u kojem je trebalo da se izvrši prisilno raseljavanje nesrba, ili da je Župljanin namjeravao da se izvrše konkretne radnje prisile koje će biti uzrok raseljavanju pojedinaca, pod uslovom da je ustanovljeno da je Župljanin namjeravao da prisilno raseli žrtve.

918. Pored toga, Župljaninov argument da je Pretresno vijeće bilo dužno da konstatuje da je on imao namjeru da se izvrše radnje prisile po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, budući da *actus reus* krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a iziskuje da radnja koja nagoni na odlazak bude kažnjiva, nije utemeljen u sudskoj praksi MKSJ-a. Žalbeno vijeće primjećuje da je zajednički cilj UZP-a trebalo da se ostvari putem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, odnosno putem djela kao što su druga nehumana djela (prisilno premještanje), deportacija i progon putem prisilnog premještanja i deportacije.³⁰⁷⁸ Da bi utvrdilo postojanje tih krivičnih djela, Pretresno vijeće je bilo dužno da, između ostalog, konstatuje kako je raseljavanje lica bilo prisilno.³⁰⁷⁹ Žalbeno vijeće podsjeća da se zahtjev da raseljavanje bude prisilno ne ograničava na primjenu fizičke sile, već može da se ispuni i putem prijetnje silom ili prisilom, koja može biti prouzrokovana strahom od nasilja, prinudom, zatočenjem, psihološkim pritiskom ili zloupotrebom vlasti, ili pak

³⁰⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365. Valja napomenuti da Župljanin taj standard ne osporava (v. Župljaninova replika, par. 12).

³⁰⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 61, 105. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 278, 307, 317. U tom pogledu, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispravno navelo traženu *mens rea* za krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 61).

³⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

³⁰⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 705, (gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 304, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 278, 307), 727. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 63.

iskorištavanjem okruženja prisile.³⁰⁸⁰ Raseljavanje je nezakonito onda kada žrtva nema mogućnost stvarnog izbora.³⁰⁸¹ Strah od nasilja, primjena sile i druge slične okolnosti mogu da stvore okruženje u kojoj žrtva nema drugog izbora osim da ode, ali pitanje da li je premještena osoba imala mogućnost stvarnog izbora valja rješavati u kontekstu konkretnog predmeta koji se razmatra.³⁰⁸² Suprotno Župljaninovoj tvrdnji, kojoj on ne citira izvore, sudska praksa MKSJ-a ne zahtijeva da raseljavanje bude posljedica kažnjivih djela.³⁰⁸³

919. Najzad, oslanjajući se na svoju pogrešnu formulaciju prava, Župljanin zauzima stanovište da se Pretresno vijeće oslonilo isključivo na njegova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a kako bi utvrdilo radnje prisile putem kojih su provedena relevantna prisilna raseljavanja.³⁰⁸⁴ Žalbena vijeće u Prvostepenoj presudi ne nalazi osnova za Župljaninovu tvrdnju. Analiza konstatacija Pretresnog vijeća pokazuje da je ono konstatovalo da su nesrbi bili prisiljeni na bijeg uslijed niza radnji prisile, koje nisu ograničene samo na činjenično stanje na osnovu kojeg je Pretresno vijeće utvrdilo Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a. Te radnje prisile nisu obuhvatale samo konkretna krivična djela, već i ponižavanje, prijetnje, strah i stvaranje opšteg okruženja prisile.³⁰⁸⁵ Prema tome, Žalbena vijeće ne smatra utemeljenim Župljaninov argument da je konstatacija Pretresnog vijeća da je on namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a protivrječna ili nesaglasna s konstatacijom Pretresnog vijeća da je on mogao samo da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a. Iz toga proističe da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi pogriješilo.

920. Kada je riječ o Župljaninovom argumentu da je Pretresno vijeće analiziralo njegovu namjeru na osnovu svoje "labav[e] definicij[e] zajedničkog cilja koja predviđa samo vjerovatnoću

³⁰⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 727, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 281, Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 229-233.

³⁰⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 727; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 229.

³⁰⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 727; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 281-282.

³⁰⁸³ U vezi sa Župljaninovima argumentom prema kojem mjere koje pravo o oružanim sukobima dozvoljava ili odobrava, kao što je zakoniti i legitimni napad na selo, ne ispunjavaju kriterije za *actus reus* prisilnog premještanja (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 8.), Žalbena vijeće primjećuje da Župljanin ne upućuje ni na kakve dokaze koji sugerišu da su raseljavanja u ovom predmetu bila opravdana prema međunarodnom humanitarnom pravu. Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje Župljaninov argument jer je nedovoljno razrađen i ne pokazuje postojanje greške.

³⁰⁸⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 19-23.

³⁰⁸⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 208-211, 221, 273-274, 281, 338, 346, 477, 490, 684, 699, 803-804, 810, 872, 879; Prvostepena presuda, tom 2, par. 522.

da će, tokom pokušaja da se cilj ostvari biti počinjeno krivično djelo",³⁰⁸⁶ Žalbena vijeće podsjeća da je odbilo Župljaninov argument da je Pretresno vijeće pogrešno definisalo zajednički cilj.³⁰⁸⁷ Žalbena vijeće takođe je konstatovalo da je Pretresno vijeće jasno utvrdilo da je zajednički cilj UZP-a obuhvatao počinjenje krivičnih djela predviđenih Statutom.³⁰⁸⁸ Shodno tome, Žalbena vijeće ne smatra utemeljenim Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće reduciralo traženo subjektivno obilježje za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata s direktne namjere na *dolus eventualis*, te da konstatacije Pretresnog vijeća sugerišu da je namjera da se ostvari zakoniti cilj dovoljna da bi se utvrdila tražena namjera za prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.³⁰⁸⁹ Isto tako, Žalbena vijeće ne smatra utemeljenim ostale argumente koje Župljanin navodi u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće njegovu namjeru analiziralo na osnovu zajedničkog cilja koji nije bio kažnjiv.³⁰⁹⁰

³⁰⁸⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 32. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 31, 33.

³⁰⁸⁷ V. gore, par. 69.

³⁰⁸⁸ V. gore, par. 69.

³⁰⁸⁹ U vezi sa Župljaninovima oslanjanjem na Drugostepenu presudu u predmetu *RUF* pred SCSL-om, Žalbena vijeće primjećuje da je većina sudija u žalbenom vijeću u predmetu *RUF* zaključila da je pretresno vijeće utvrdilo da je postojao zajednički cilj da se obezbijedi kontrola nad Sijerom Leone putem počinjenja krivičnih djela za koja se optuženi terete u Optužnici (Drugostepena presuda u predmetu *RUF*, par. 300, 302, 305). Međutim, sudija Shireen Avis Fisher (dalje u tekstu: sudija Fisher) je iznijela suprotno mišljenje u vezi s jednim od optuženih, skrenuvši pažnju na izričitu konstataciju pretresnog vijeća da taj optuženi nije namjeravao izvršenje niza krivičnih djela po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (v. Drugostepena presuda u predmetu *RUF*, Djelimično suprotno i saglasno mišljenje sudije Shireen Avis Fisher, par. 14-16). Po riječima sudije Fisher, ta izričita konstatacija stoji u protivrječnosti s konstatacijom da je optuženi učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu (v. Drugostepena presuda u predmetu *RUF*, Djelimično suprotno i saglasno mišljenje sudije Shireen Avis Fisher, par. 14-16). S tim u vezi, Žalbena vijeće skreće pažnju na to da je sudija Fisher svoja zapažanja iznijela u kontekstu činjeničnog stanja i konstatacija u tom predmetu i smatra da se ta zapažanja ne mogu primijeniti na ovaj predmet. U ovom predmetu, Pretresno vijeće nije konstatovalo da Župljanin nije namjeravao da se izvrše krivična djela putem kojih je trebalo da bude ostvaren zajednički cilj. Naprotiv, Pretresno vijeće je izričito konstatovalo da je Župljanin, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, namjeravao da ostvari zajednički cilj počinjenjem drugih nehumanih djela (prisilno premještanje), deportacije i progona putem istih radnji u osnovi (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 520). Prema tome, rezonovanje sudije Fisher u njenom suprotnom mišljenju ne može se primijeniti na ovaj predmet, budući da Prvostepena presuda u tom pogledu nije ni dvosmislena ni protivrječna. Shodno tome, Župljanin nije dokazao da je s tim u vezi načinjena greška.

³⁰⁹⁰ Što se tiče Župljaninove argumentacije o nasilnim preuzimanjima vlasti, Žalbena vijeće podsjeća da je odbacilo Župljaninov argument da pozivanje Pretresnog vijeća na nasilna preuzimanja vlasti u Opštinama, koja ne predstavljaju krivično djelo, pokazuje da je Pretresno vijeće definisalo zajednički cilj koji nije kažnjiv (v. gore, fusnota 251). Osim toga, Žalbena vijeće podsjeća da je gore u tekstu odbacilo Župljaninov argument o radnjama prisile (v. gore, par. 917-919). Žalbena vijeće takođe podsjeća da je odbacilo Župljaninove argumente o tome da je sudija Harhoff u Pismu pogrešno izložio subjektivno obilježje za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata (v. gore, par. 52-53).

921. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninov argument da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je Pretresno vijeće primijenilo standard koji nije saglasan s traženim standardom direktne namjere. S tim u vezi, Žalbeno vijeće naglašava da je Pretresno vijeće izričito konstatovalo da je Župljanin, "zajedno s drugim učesnicima UZP-a, *namjeravao*" da ostvari cilj UZP-a počinjenjem krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.³⁰⁹¹

922. Prilikom donošenja zaključka da je Župljanin imao traženu namjeru, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je Župljaninov propust da zaštiti nesrpsko stanovništvo "činio dio odluke da se to stanovništvo diskriminiše i natjera na odlazak iz Opština ARK-a, te da nije bio samo posljedica *pukog nehata*".³⁰⁹² Žalbeno vijeće smatra da Župljanin vadi iz konteksta i predstavlja u pogrešnom svijetlu Prvostepenu presudu kada tvrdi da takva konstatacija sugerise da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešni standard za subjektivno obilježje po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata. Već se i iz običnog čitanja Prvostepene presude vidi da je ta konstatacija iznesena u kontekstu ocjene koju je Pretresno vijeće donijelo o hotimičnoj prirodi Župljaninovog propusta da izvrši obavezu koju je imao kao pripadnik milicije i zaštiti civilno stanovništvo.³⁰⁹³ Shodno tome, Žalbeno vijeće taj argument odbacuje.

923. Žalbeno vijeće će sada obraditi Župljaninov argument da se u izjavi Pretresnog vijeća da je njegovo postupanje "podstical[o] na činjenje zločina" prećutno podrazumijeva da je Pretresno vijeće primijenilo kriterij za *mens rea* saglasan s pomaganjem i podržavanjem, a ne s činjenjem.³⁰⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće to izjavilo u kontekstu Župljaninovog učešća u UZP-u formiranjem "tobožnje komisije", koje je za ishod imalo atmosferu nekažnjivosti.³⁰⁹⁵ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin vadi riječi Pretresnog vijeća iz konteksta i zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je on, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, *namjeravao* da radi na ostvarenju UZP-a, imajući u vidu sve razmotrene činioce, među kojima i njegovu konkretnu ulogu u formiranju "tobožnje komisije".³⁰⁹⁶ Žalbeno vijeće smatra da, suprotno Župljaninovoj tvrdnji, nema naznaka da je Pretresno vijeće primijenilo standard za subjektivno obilježje odgovornosti na osnovu

³⁰⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520 (naglasak dodat).

³⁰⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 519 (naglasak dodat).

³⁰⁹³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519-520.

³⁰⁹⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 42. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 41.

³⁰⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je već odbacilo Župljaninov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegovo formiranje tobožnje komisije prilikom ocjenjivanja njegovog učešća u UZP-u (v. gore, par. 851).

pomaganja i podržavanja, a ne počinjenja, putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.³⁰⁹⁷ Prema tome, Žalbeno vijeće odbacuje Župljaninov argument.

924. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard za subjektivno obilježje kada je konstatovalo da je Župljanin imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

(iii) Navod o grešci uslijed propusta da se iznese konstatacija da je Župljanin s drugim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a

a. Argumenti strana

925. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo konstatacije neophodne kako bi se utvrdilo da je on dijelio zajednički cilj sa svim učesnicima u UZP-u, a ne da je samo imao isti zločinački cilj.³⁰⁹⁸ Oslanjajući se na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, on tvrdi da "podudaranje *mens rea*, pa čak i značajno preklapanje zaista počinjenih krivičnih djela" nije dovoljno kako bi se utvrdilo da je on imao traženu namjeru.³⁰⁹⁹ Župljanin dalje tvrdi da i dalje stoji razuman zaključak da se njegov "tobože popustljiv stav prema činjenju zločina može pripisati tome što je s drugima 'dijelio motiv'" (a ne zajednički zločinački cilj ili zajedničku zločinačku namjeru), te da je Pretresno vijeće jednostavno pretpostavilo da takva "podudarna namjera" znači da je on postao učesnik u već postojećem UZP-u.³¹⁰⁰

926. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće u svojim konstatacijama utvrdilo da je "Župljanin 'dijelio više od motiva' s ostalim učesnicima u UZP-u".³¹⁰¹ Prema argumentaciji

³⁰⁹⁷ Žalbeno vijeće takođe ne uviđa na koji način činjenica da "podsticanje" može da predstavlja objektivno obilježje pomaganja i podržavanja ukazuje na to da je Pretresno vijeće u ovom slučaju primijenilo standard za subjektivno obilježje pomaganja i podržavanja u analizi Župljaninove namjere po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (up. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649).

³⁰⁹⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 50-53. Župljanin takođe ističe da nije konstatovano da je on bio jedan od utemeljivača UZP-a, već da mu se pridružio u aprilu 1992. (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 51).

³⁰⁹⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 50, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 447-448. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 51-52, 54. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da ustanovi da zločinački cilj "nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 50, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430, 447-448. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 51-52, 54).

³¹⁰⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 52. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 51, 54.

³¹⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 31. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 32.

tužilaštva, Pretresno vijeće nije pretpostavilo da je on bio učesnik u UZP-u na osnovu podudarnosti između njegove namjere i namjere ostalih učesnika u UZP-u, već je izričito konstatovalo da je on, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a.³¹⁰² Tužilaštvo tvrdi da pozivanje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin* Župljaninu nije od pomoći jer se u ovom predmetu ne javlja opasnost od puke podudarnosti između radnji udaljenih fizičkih izvršilaca i zajedničkog zločinačkog cilja, budući da je jasan neksus između Župljanina i zajedničkog zločinačkog cilja.³¹⁰³

b. Analiza

927. Žalbeno vijeće podsjeća da, kako bi subjektivno obilježje po prvoj kategoriji UZP-a bilo zadovoljeno, optuženi mora dijeliti s ostalim učesnicima namjeru da počini krivična djela koja su dio zajedničkog cilja UZP-a i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.³¹⁰⁴ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće mora "utvrditi da taj zločinački cilj nije samo jedinstven, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata".³¹⁰⁵

928. Žalbeno vijeće primjećuje da obično čitanje Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin s ostalim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da "Župljaninova djela i propusti pokazuju van razumne sumnje da je on, *zajedno s drugim učesnicima UZP-a, namjeravao da ostvari* trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa teritorije planirane srpske države putem činjenja [krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a]".³¹⁰⁶ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je "Župljanin bio učesnik UZP-a počev najkasnije od aprila 1992. godine i da je u tom UZP-u učestvovao do kraja 1992. godine".³¹⁰⁷

³¹⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 31, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. Tužilaštvo dodaje da, kada se Prvostepena presuda pročita u cjelini, a posebno dijelovi u kojima se utvrđuju njegove veze sa SDS-om i drugim učesnicima u UZP-u, postaje jasno da Pretresno vijeće jeste konstatovalo da je on namjeravao da, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, učestvuje u postizanju zajedničkog zločinačkog cilja (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 32).

³¹⁰³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 32.

³¹⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

³¹⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 69.

³¹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520 (naglasak dodat).

³¹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

929. Suprotno Župljaninovoj argumentaciji, zaključak Pretresnog vijeća nije počivao na pretpostavci da njegova "podudarna namjera znači da je on postao učesnik u već postojećem UZP-u".³¹⁰⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da, za razliku od predmeta *Brđanin*,³¹⁰⁹ u ovom predmetu nisu preostali nikakvi drugi razumni zaključci, pa ni zaključak da je Župljanin možda dijelio namjeru da radi na počinjenju krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, ali da pri tom nije bio učesnik u UZP-u. Pretresno vijeće je svoj zaključak s tim u vezi utemeljilo na konstatacijama u kojima je utvrđena jasna spona između Župljaninovog znanja o zločinima, njegovog postupanja kojim je podržavao činjenje zločina i njegovih veza s ostalim učesnicima u UZP-u, nezavisno od toga što nije konstatovano da je on bio jedan od utemeljivača UZP-a.³¹¹⁰ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra neprimjerenim Župljaninovo pozivanje na konstataciju u Drugostepenoj presudi u predmetu *Brđanin*.

930. S obzirom na gore navedeno, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da iznese konstatacije neophodne kako bi se utvrdilo da je s ostalim učesnicima u UZP-u dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a. Shodno tome, njegovi argumenti se odbijaju.

(iv) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin dijelio namjeru od aprila 1992.

a. Argumenti strana

931. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze o njegovom postupanju od avgusta do novembra 1992. kako bi izvelo zaključak da je on bio učesnik u UZP-u i imao traženu namjeru najkasnije od aprila 1992.³¹¹¹ Premda Župljanin prihvata da Pretresno vijeće

³¹⁰⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 52.

³¹⁰⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 448. U predmetu *Brđanin*, Žalbeno vijeće je konstatovalo da stoje i drugi razumni zaključci, uključujući zaključak da su osobe za koje je pretresno vijeće u *Brđaninu* konstatovalo da su bili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu "eventualno mogle dijeliti motiv u ostvarivanju istog zločina, ali nisu pritom bile učesnici istog [udruženog zločinačkog poduhvata]" (Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 448).

³¹¹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 489-519; gore, fusnota 3009 (Župljaninove veze s drugim učesnicima u UZP-u).

³¹¹¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 474, 514, 517, 519-520. V. Župljaninova replika, par. 16-18. V. također Župljaninova replika, par. 19. Po Župljaninovim riječima, "[o]soba se ne može smatrati odgovornom na osnovu prve kategorije UZP-a, osim ako i dokle god se ne utvrdi da je krivično djelo počinjeno u vrijeme kada je sačinjavalo dio zajedničkog [...] cilja" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 46, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 173). Konkretno, on tvrdi da se, prilikom izvođenja zaključaka o njegovoj *mens rea* počev od aprila 1992., Pretresno vijeće "u velikoj mjeri" oslonilo na dokaze o događajima od 14. avgusta 1992., 26. avgusta 1992. i 8. septembra 1992. i "posebno ih istaklo", (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45, 47. V. Župljaninova replika, par. 17-18). Župljanin govori o dokazima o njegovom formiranju tobožnje komisije radi ispitivanja

nije "lišeno prava" da se oslanja na dokaze o događajima koji su se odigrali poslije aprila 1992., on istovremeno tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da navede razloge zbog kojih navodi o njegovom postupanju iz avgusta i septembra 1992. godine imaju dokaznu vrijednost kada je riječ o njegovoj namjeri u aprilu 1992.³¹¹² Prema njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće nije reklo da je moglo da konstatuje da je on imao traženu namjeru počev od aprila 1992. bez oslanjanja na dokaze od avgusta do novembra 1992.³¹¹³ Po Župljaninovim riječima, to znači da dokazi o njegovom postupanju "tokom mjeseca jula 1992. nisu dovoljni da bi ukazali na njegovu zločinačku namjeru kao na jedini razumni zaključak za taj period".³¹¹⁴ Najzad, Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije preciziralo datum kada se on navodno pridružio UZP-u, "ili na osnovu kog postupka, događaja ili izjave je izveden zaključak" da se njegova namjera "kristalizovala" u aprilu 1992.³¹¹⁵

932. Tužilaštvo odgovara da je konstatacija Pretresnog vijeća da je Župljanin bio učesnik u UZP-u najkasnije od aprila 1992. dobro utemeljena u dokazima i da nije nedopustivo neodređena.³¹¹⁶ Osim toga, tužilaštvo odgovara da Župljanin netačno tumači Prvostepenu presudu kada tvrdi da Pretresno vijeće nije trebalo da se osloni na njegovo postupanje iz avgusta i septembra 1992., budući da se Pretresno vijeće nije oslonilo isključivo na dokaze iz tog perioda, već je razumno uzelo u obzir cjelokupne dokaze.³¹¹⁷

b. Analiza

933. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata počev najkasnije od aprila 1992. pa do kraja te godine.³¹¹⁸ Žalbeno vijeće smatra da se Župljaninovi argumenti zasnivaju na pretpostavci da se Pretresno vijeće

zatočeničkih logora, kao i o dokazima da je skrivao imena počinitelaca ubistava ispred logora Manjača i imena milicionera iz Prijedora koji su lišili života približno 150-200 Muslimana na Korićanskim stijenama (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45, fusnota 56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 474, 514, 517).

³¹¹² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 47. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 48. V. takođe Župljaninova replika, par. 16-18.

³¹¹³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 47. V. Župljaninova replika, par. 17-18. Prema Župljaninovo tvrdnji, neophodno je da Žalbeno vijeće utvrdi da li događaji koji su se odigrali poslije aprila mjeseca potkrepljuju van razumne sumnje konstataciju o postojanju *mens rea* prije avgusta 1992. (Župljaninova replika, par. 18).

³¹¹⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 47.

³¹¹⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 48.

³¹¹⁶ V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 29-30.

³¹¹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 29, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45-47, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 349-350, 352, 378, 399-404, 495, 500-505, 519. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 30.

³¹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

isključivo ili prevashodno oslonilo na dokaze od avgusta do novembra 1992. kako bi izvelo zaključak da je bio učesnik u UZP-u i da je imao traženu namjeru počev "najkasnije od aprila 1992. godine".³¹¹⁹ Župljanin se poziva samo na tri paragrafa Prvostepene presude, ali pritom ne objašnjava zbog čega smatra da su to jedini relevantni paragrafi na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi izvelo zaključak da je on imao traženu namjeru.³¹²⁰ Naprotiv, prilikom izvođenja zaključka da je Župljanin bio učesnik u UZP-u i da je imao traženu namjeru, Pretresno vijeće je, kao što je to objašnjeno dolje u tekstu, izričito uzelo u obzir opsežne dokaze koji su ukazivali na njegovo učešće i namjeru počev najkasnije od aprila 1992. godine.³¹²¹

934. Žalbeno vijeće podsjeća da se zaključci o subjektivnom obilježju po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata mogu izvoditi iz indirektnih dokaza, uključujući saznanja dotične osobe, zajedno s kontinuiranim doprinosom krivičnim djelima u sklopu zajedničkog zločinačkog cilja.³¹²² Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom ocjenjivanja Župljaninove namjere, Pretresno vijeće razmotrilo dokaze da je Župljanin raspolagao obimnim saznanjima o zločinima koji su se činili nad nesrbima, bio sasvim svjestan toga da je nesrpsko stanovništvo odlazilo *en masse* u strahu za vlastiti život i da je, počev od aprila pa sve do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica, sve vrijeme dobijao informacije o tome da se čine zločini, uključujući raseljavanje.³¹²³

³¹¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

³¹²⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 45, fusnota 56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 474, 514, 517. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da se dokazi na koje Župljanin upućuje odnose na događaje koji su se odigrali nakon što je Župljanin, kako je konstatovano, stekao traženu namjeru u aprilu 1992. Župljanin posebno upućuje na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) da je on formirao "tobožnju komisiju" radi ispitivanja zatočeničkih logora 14. avgusta 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519); (ii) da je 26. avgusta 1992. podnio krivičnu prijavu u kojoj nisu bila navedena imena počinioca ubijanja ispred zatočeničkog logora Manjača (Prvostepena presuda, tom 2, par. 516, 519); i (iii) da je, od 23. avgusta do novembra 1992., skrivao imena milicionera iz Prijedora koji su ubili približno 150-200 Muslimana na Korićanskim stijenama. (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 517). Premda ti dokazi ne potkrepljuju konstataciju o namjeri počev od aprila 1992., oni, kada se sagledaju zajedno s ostalim dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo, pokazuju Župljaninovu trajnu namjeru tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica.

³¹²¹ V. dolje, par. 928.

³¹²² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81. V. takođe gore, par. 375.

³¹²³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 494-519. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 369-374 (u vezi sa sistemom referisanja), 415-440 (u vezi sa saznanjima o zločinima). Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin imao saznanja: (i) o zločinima nad nesrbima koje su počinili pripadnici SOM-a CSB-a Banja Luka poslije 3. aprila 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 415, 431, 499); (ii) o protivpravnim zatočenjima,

935. Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Župljanin značajno doprinio UZP-u od 1. aprila 1992. pa sve do kraja te godine,³¹²⁴ te da se Pretresno vijeće u velikoj mjeri oslonilo na njegovo postupanje kako bi konstatovalo da je on dijelio traženu namjeru. Konkretno, Pretresno vijeće je razmotrilo Župljaninovo postupanje prije aprila 1992,³¹²⁵ a naročito to da je imao veze sa SDS-om od 1991 do 1992 godine.³¹²⁶ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir Župljaninovu ulogu u blokadi Banje Luke i preuzimanju vlasti u tom gradu već 3. aprila 1992., što je počeo planirati najkasnije u martu 1992.³¹²⁷ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir i to da je Župljanin doprinio provođenju politike SDS-a u Opštinama ARK-a tako što je, između ostalog, izdavao naredbe pripadnicima milicije, kojima je komandovao da izvrše razoružavanje nesrpskog stanovništva u maju i junu 1992. i tako što je pripadnike SOM-a CSB-a Banja Luka angažovao da učestvuju u preuzimanjima vlasti u Opštinama ARK-a uprkos tome što je znao za zločine koje su pripadnici te jedinice činili od aprila 1992.³¹²⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da nije utemeljen Župljaninov argument da Pretresno vijeće nije naznačilo "na osnovu kog postupka, događaja ili izjave je izveden zaključak" da se njegova namjera "kristalizovala" u aprilu 1992.

936. S obzirom na cjelokupne dokaze, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on bio učesnik u UZP-u i da je imao traženu namjeru od najkasnije aprila 1992. godine. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Župljaninovu argumentaciju s tim u vezi.

zlostavljanju i ubistvima nesrpskih zatočenika u zatočeničkim objektima i logorima u Opštinama ARK-a počev od kraja aprila, takođe i od maja do kraja avgusta i u novembru 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 416-437, 506-511); i (iii) nedisciplinovanom ponašanju pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka u maju i junu 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 438-440).

³¹²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518.

³¹²⁵ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo konstataciju Pretresnog vijeća o Župljaninovom prisustvovanju sjednici u "Holiday Innu" 14. februara 1992. Međutim, kao što se to detaljnije izlaže dalje u tekstu, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da zaključak Pretresnog vijeća o tome da je imao traženu namjeru ne bi mogao i dalje da stoji na osnovu drugih konstatacija Pretresnog vijeća (v. dolje, par. 942).

³¹²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 349-350, 519.

³¹²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 378, 399-404, 495, 519. Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što je 2. marta 1992. Župljanin rekao Stanišiću "da čeka uputstva i da će uspostaviti potpunu blokadu [Banje Luke] ukoliko to bude potrebno" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 495. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519). Pretresno vijeće je konstatovalo da, "[u] svjetlu događaja koji su uslijedili poslije tog razgovora, Pretresno vijeće ne sumnja da je Župljanin govorio o mogućoj budućoj blokadi Banje Luke" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 495). Osim toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to što je Župljanin odmah postao član Kriznog štaba Banja Luka, koji je formiran kao vid reagovanja na blokadu, to što je prihvatio zahtjeve SOS-a, koji je izvršio blokadu, i to što je u maju 1992. izrazio zadovoljstvo djelovanjem SOS-a, rekavši da su "[k]onačno [...] preuzeli vlast ovdje gore" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 399-404, 495, 519).

³¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 496, 499-505, 519.

(v) Navod o grešci u konstataciji da je Župljanin imao traženu namjeru van razumne sumnje

a. Argumenti strana

937. Župljanin tvrdi da su faktori na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri, bilo da se sagledaju kumulativno ili pojedinačno, bili nedovoljni za zaključak da je on imao traženu namjeru.³¹²⁹ Prema njegovoj argumentaciji, čak i ukoliko se pretpostavi da je svaka konstatacija Pretresnog vijeća tačna, Pretresno vijeće je ipak trebalo da utvrdi da je on imao traženu *mens rea*.³¹³⁰ Župljanin tvrdi da postoje i druga razumna objašnjenja za to što navodno ništa nije preduzeo, uključujući: (i) njegovo iskreno, iako pogrešno uvjerenje da su zločini koji su vršeni bili van njegove nadležnosti ili kontrole; (ii) grubi nehat; (iii) "bezobzirno zanemarivanje mogućih posljedica"; (iv) "da je bio zatečen razmjerama koje su događaji poprimili"; i (v) njegovo uvjerenje "da je uradio najviše što je mogao da suzbije" nasilje.³¹³¹ On dodaje da se obrazloženjem Pretresnog vijeća ne eliminiše razumni zaključak da je njegovo mentalno stanje predstavljalo svjesni nehat, grubi nehat, *dolus eventualis*, ili znanje.³¹³² Po Župljaninovim riječima, Pretresno vijeće nije trebalo da "retrospektivno ispita da li je on ispunjavao standarde rada u javnoj službi na visini Nelsona Mandele; već da ispita da li je jedino moguće objašnjenje za njegovo postupanje bila namjera da počini prisilno premještanje".³¹³³ Prema njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće nije na odgovarajući način razmotrilo te "alternativne mogućnosti" pa, samim tim, nije iznijelo obrazloženo mišljenje, već je jednostavno pretpostavilo da njegova navodna nečinjenja odražavaju njegovu namjeru, što je dovelo do "očigledno nerazumnog ishoda".³¹³⁴

³¹²⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 155.

³¹³⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178.

³¹³¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178, gdje se upućuje na dokazni predmet P621 (izvještaj CSB-a Banja Luka iz oktobra 1992.), str. 7, 43.

³¹³² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 43, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 429. Prema njegovoj tvrdnji, propust Pretresnog vijeća da eliminiše razumne zaključke po kojima je njegovo stanje svijesti predstavljalo grubi nehat, bezobzirnost, *dolus eventualis* ili znanje jeste "posebno značajan s obzirom na [...] konstatacije [Pretresnog vijeća] u paragrafima 521 do 528, a u kojima se utvrđuje samo to da su sva krivična djela koja predstavljaju radnje prisile bila tek predvidljiva" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 43).

³¹³³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 179.

³¹³⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 179. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 44, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 9, Drugostepenu presudu u predmetu *Zigiranyirazo*, par. 46.

938. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće izričito zaključilo da Župljaninovo činjenje i nečinjenje pokazuje da je on imao traženu namjeru van razumne sumnje.³¹³⁵ Po argumentaciji tužilaštva, Župljaninova tvrdnja da Pretresno vijeće nije utvrdilo njegovu "*mens rea* u skladu s traženim standardom" dokazivanja zanemaruje jasne formulacije u Presudi i ponavlja neutemeljene argumente koji navodi i u drugim dijelovima svog podneska".³¹³⁶ Po riječima tužilaštva, Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi "jedino moguće objašnjenje" za Župljaninovo postupanje, već da li su konstatacije neophodne za izricanje osuđujuće presude utvrđene van razumne sumnje".³¹³⁷ Najzad, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće "nije bilo u obavezi da opovrgava druge postojeće pravne standarde o namjeri, koji nisu primjereni za činjenično stanje u ovom predmetu",³¹³⁸ te da je Pretresno vijeće za svoj zaključak "iznijelo više nego adekvatno obrazloženje".³¹³⁹

b. Analiza

939. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito konstatovalo da "Župljaninova djela i propusti pokazuju *van razumne sumnje* da je on, zajedno s drugim učesnicima u UZP-u, namjeravao" da radi na ostvarenju UZP-a.³¹⁴⁰ Pretresno vijeće je do tog zaključka došlo nakon što je uzelo u obzir da je Župljanin: (i) odigrao ulogu u blokadi Banje Luke; (ii) održavao veze sa SDS-om; (iii) prisustvovao sjednici u "Holiday Innu"; (iv) doprinio provođenju politike SDS-a u Banji Luci i u drugim Opštinama ARK-a; (v) propustio da zaštiti nesrpsko stanovništvo; (vi) uvrstio pripadnike SOS-a u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka; (vii) propustio da preduzme korake u vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici te jedinice; (viii) davao izjave i reagovao na zahtjeve za zaštitu koje su uputili Muslimani iz Banje Luke; (ix) bio upoznat s operacijama protivpravnog hapšenja i u njima aktivno učestvovao; i (x) stvorio "atmosferu nekažnjivosti koja je podsticala na činjenje zločina nad nesrbima i dovela do toga da nesrbi odluče da napuste Opštine ARK-a" tako što je svoje potčinjene štatio od krivičnog gonjenja.³¹⁴¹

940. Kako bi potkrijepio svoju tvrdnju da je i dalje bilo moguće izvesti niz drugih razumnih zaključaka, Župljanin ukazuje na jedan izvještaj CSB-a Banja Luka iz oktobra 1992., u kojem je on "u svoje vrijeme napisao da se '[s]tiče [...] opšti utisak da situacija sve više izmiče kontroli legalnih

³¹³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 135, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 520 (reference izostavljene).

³¹³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 135.

³¹³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 136 (reference izostavljene).

³¹³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 26.

³¹³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 27.

³¹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520 (naglasak dodat).

³¹⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

organa vlasti' i posebno istakao da vojska prisvaja veliki procenat milicijskih resursa u vidu prepotčinjavanja milicije".³¹⁴² Žalbeno vijeće se ne slaže sa Župljaninom da taj dokaz pokazuje kako se, mimo njegove namjere da radi na ostvarenju UZP-a, mogu izvesti i drugi razumni zaključci.³¹⁴³ Konkretno, dokazi koje je Pretresno vijeće razmotrilo ne pokazuju da je Župljanin pogriješio u pogledu opsega svojih obaveza, svoje sposobnosti da izvrši vlastite dužnosti, ili u pogledu svoje nadležnosti, kako to Župljanin sugerije. Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da je potvrdilo konstataciju Pretresnog vijeća da je Župljanin bio razumno upoznat sa svojom obavezom i sposobnošću da suzbija zločine kao načelnik CSB-a Banja Luka.³¹⁴⁴

941. Ako se izuzme ovaj konkretni primjer, Župljanin samo navodi da postoje drugi mogući zaključci ili stanja svijesti kao što su bezobzirnost, grubi nehat ili znanje, ali ne upućuje na dokaze ili na konstatacije Pretresnog vijeća kojima bi potkrijepio svoju tvrdnju da Pretresno vijeće nije razmotrilo druge moguće zaključke koji ukazuju drugačije stanje svijesti. Pored toga, nije utemeljen Župljaninov argument da propust Pretresnog vijeća da na zadovoljavajući način razmotri te "drugačije mogućnosti"³¹⁴⁵ predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje. Pretresno vijeće ne mora da iznosi diskusiju o drugačijim zaključcima koje je razmatralo, ukoliko je uvjereno da je zaključak pri kojem je ostalo bio jedini razuman.³¹⁴⁶ S obzirom na obrazloženje Pretresnog vijeća, u kojem se izričito nabrajaju činoci na koje se Pretresno vijeće oslonilo kad je zaključilo da je Župljanin dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a,³¹⁴⁷ kao i s obzirom na izričitu konstataciju o namjeri,³¹⁴⁸ Žalbeno vijeće smatra da je zaključak Pretresnog vijeća, po kojem je on van razumne sumnje imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, više nego adekvatno obrazložen.

942. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninov argument da faktori na koje se Pretresno vijeće oslonilo nisu bili dovoljni da bi se izveo zaključak da je on imao traženu namjeru.³¹⁴⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Župljanin prisustvovao sjednici u "Holiday Innu" 14. februara 1992. i kada se na

³¹⁴² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178, gdje se upućuje na dokazni predmet P621, str. 7, 43.

³¹⁴³ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178.

³¹⁴⁴ V. gore, par. 814-820.

³¹⁴⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 178-179.

³¹⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 157, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 192.

³¹⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519.

³¹⁴⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

³¹⁴⁹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 155.

tu sjednicu oslonilo prilikom ocjenjivanja njegove namjere.³¹⁵⁰ Međutim, Žalbeno vijeće nije uvjereno da je ta greška dovela do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće primjećuje da je Župljaninovo prisustvovanje sjednici u “Holiday Innu” samo jedan od brojnih faktora na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi utvrdilo da on jeste imao namjeru da radi na ostvarenju UZP-a.³¹⁵¹ Pored toga, Žalbeno vijeće je odbacilo sve druge Župljaninove argumente u vezi s ostalim faktorima i konstatovalo da on nije dokazao da postoji bilo kakva greška u oslanjanju Pretresnog vijeća na te faktore prilikom izvođenja zaključaka o njegovoj namjeri.³¹⁵² S obzirom na gore navedeno, a imajući u vidu da je sjednica u “Holiday Innu” održana u februaru 1992., dva mjeseca prije nego što je Župljanin, kako je konstатовano, postao učesnik u UZP-u, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da zaključak Pretresnog vijeća o tome da je on imao traženu namjeru ne bi mogao da stoji i da se Pretresno vijeće nije oslonilo na njegovo prisustvovanje sjednici u “Holiday Innu”.

943. Prema tome, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je Župljanin namjeravao da radi na ostvarenju UZP-a kako bi postigao zajednički zločinački cilj.³¹⁵³ Njegovi argumenti s tim u vezi se shodno tome odbijaju.

(vi) Zaključak

944. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da je on imao traženu namjeru po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.

(g) Zaključak

945. Iz razloga navedenih gore u tekstu, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u i da je dijelio namjeru da radi na ostvarenju UZP-a. Shodno tome, Žalbeno vijeće u cjelini odbija podosnove (A) do (E) Župljaninove prve žalbene osnove i djelimično odbija podosnovu (F) Župljaninove prve žalbene osnove.

³¹⁵⁰ V. gore, par. 895.

³¹⁵¹ V. gore, par. 906.

³¹⁵² V. gore, par. 718-900.

³¹⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 519-520.

3. Navodi o greškama u vezi sa Župljaninovom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata

946. Pretresno vijeće je Župljanina osudilo za sljedeća djela po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata: za progon (putem sljedećih radnji u osnovi: lišavanje života, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, protivpravno zatočenje, stvaranje i održavanje nehumanih uslova života, pljačkanje imovine, bezobzirno razaranje gradova i sela, uključujući uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi, te nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera), za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 odnosno 2), i za ubistvo i mučenje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 4 odnosno 6).³¹⁵⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Župljanin po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata odgovoran i za ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti (tačka 3, 5 odnosno 8), te za okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 7), no zbog načela koja se tiču kumulativnih osuda za ta djela mu nije izreklo osuđujuće presude.³¹⁵⁵

947. Župljanin tvrdi da u konstatacijama Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a u opštem smislu postoji više činjeničnih i pravnih grešaka.³¹⁵⁶ Osim toga, on iznosi i konkretne argumente kojima osporava osude koje su mu izrečene na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti.³¹⁵⁷ Tužilaštvo odgovara da Župljaninove argumente treba odbiti.³¹⁵⁸

(a) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata u opštem smislu (Župljaninova druga žalbena osnova)

948. Ocjenjujući Župljaninovu odgovornost za djela koja izlaze iz okvira UZP-a, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoju konstataciju da su srpske snage prisilno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština ARK-a izvršile tako što su nad njima činile zločine i što su im poslije preuzimanja vlasti u gradovima i selima nametnule nepodnošljive uslove života.³¹⁵⁹ Vijeće je uz to podsjetilo i na to da je Župljanin bio član i Kriznog štaba ARK-a i Kriznog štaba Banje Luke, koji

³¹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869, 956.

³¹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 832, 845, 850, 859, 864, 869, 956.

³¹⁵⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 182-226.

³¹⁵⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-242.

³¹⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 138, 179-180, 207. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 139-178, 181-206.

³¹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522.

su izdavali naređenja o ograničavanju prava nesrba da obavljaju određene poslove ili naređenja koja su ugrožavala njihova imovinska prava.³¹⁶⁰ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je mogućnost da srpske snage u okviru provođenja zajedničkog plana nametnu i održavaju restriktivne i diskriminatorne mjere usmjerene protiv nesrba u Opštinama ARK-a bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Stojan Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁶¹

949. Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da je, s obzirom na Župljaninov stepen znanja i njegovu umiješanost u prevoz i čuvanje zatočenih nesrba u Opštinama ARK-a, mogućnost da bi srpske snage tokom provođenja zajedničkog plana ne samo mogle da protivpravno zatoče velik broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u zatvorima SJB-ova i improvizovanim zatočeničkim centrima i logorima, već da će to i učiniti, bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁶²

950. Pretresno vijeće je uz to u vezi sa Župljaninom u obzir uzelo i sljedeće: (i) u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka uvrstio je okorjele kriminalce iz SOS-a koji su se istakli svojim nacionalističkim stavovima i činjenjem zločina nad nesrbima, što je on znao;³¹⁶³ (ii) upućivao je snage iz SOM-a CSB-a Banja Luka da izvode dejstva, uprkos učestalim izvještajima o nedostatku discipline i kriminalnim radnjama tih snaga;³¹⁶⁴ (iii) bio je u Banjoj Luci poslije blokade grada, izvršene 3. aprila 1992., odnosno u vrijeme kada su, između ostalih, SOS i SOM CSB-a Banja Luka nesrpsko stanovništvo počeli uzimati za metu, a u prvoj polovini aprila i ponovno u avgustu i septembru 1992. obaviješten je o nedjelima koja se vrše nad nesrbima u Banjoj Luci;³¹⁶⁵ (iv) već je 30. aprila 1992. znao da pripadnici milicije ARK-a vrše krivična djela;³¹⁶⁶ (v) prepustio je miliciji iz Sanskog Mosta da rukovodi prevozom zatočenika iako je znao za incident tokom kojeg je 20 zatočenika preminulo dok ih je 7. jula 1992. milicija iz Sanskog mosta prevozila iz zatočeničkog logora Betonirka u Sanskom Mostu u zatočenički logor Manjača u opštini Banja Luka (dalje u tekstu:

³¹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 279-284, 353, 401, 492-493.

³¹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522.

³¹⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 523. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437, 506-511, 516.

³¹⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 385, 499, 504.

³¹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405, 415, 425, 438-440, 501-505.

³¹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 399-404, 450-452, 495-497.

³¹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 433, 510.

incident kod Sanskog Mosta);³¹⁶⁷ i (vi) znao je ili je imao jakih razloga da zna za umiješanost milicajaca iz Prijedora u smrt osam nesrba u zatočeničkom logoru Manjača u noći sa 6. na 7. avgusta 1992., kao i za ubijanje približno 150-200 Muslimana na Korićanskim stijenama u opštini Skender-Vakuf 21. avgusta 1992., a ipak je i dalje miliciji iz Prijedora davao zadatke da bude u pratnji zatočenika.³¹⁶⁸ Na osnovu ovih konstatacija, Pretresno vijeće je zaključilo da je mogućnost da srpske snage u provođenju zajedničkog plana počine ubistva i istrebljenje bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁶⁹

951. Nadalje, budući da je Župljanin primao izvještaje o uslovima u zatočeničkim logorima i da je znao da na tom području postoje etničke napetosti,³¹⁷⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da je mogućnost da srpske snage u provođenju zajedničkog plana stvore i održavaju nehumane uslove života i vrše mučenje, okrutno postupanje i nehumana djela nad nesrbima bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁷¹

952. S obzirom na prisustvo kriminalaca u jedinicama koje je Župljanin upućivao u razne Opštine ARK-a, na položaj nemoći u kojem su se nesrbi našli u odnosu na srpske snage koje su ih hapsile i protjerivale iz njihovih opština, kao i na jaku međunacionalnu napetost i netrpeljivost,³¹⁷² Pretresno vijeće je uz to zaključilo da je mogućnost da srpske snage, u provođenju zajedničkog plana, izvrše pljačku i otimačinu nesrpske imovine bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁷³

953. Pretresno vijeće se uvjerilo da je mogućnost da srpske snage "nakon preuzimanja vlasti u Opštinama ARK-a" bezobzirno razore i oštete vjerske i kulturne objekte Muslimana i Hrvata "u okviru združenih napora da se uklone njihovi istorijski korijeni" bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁷⁴

954. Osim toga, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoju konstataciju da su nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera, protivpravno zatočenje, ubijanje, uspostavljanje i održavanje

³¹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 418-419, 506-507, 511; Prvostepena presuda, tom 1, par. 189-190, 215.

³¹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 465-482, 511, 516-517.

³¹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³¹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 525. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437, 506-511.

³¹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 525.

³¹⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 526. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405-406, 415, 425, 438-440, 501-505.

³¹⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526.

nehumanih uslova života, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, pljačkanje imovine te bezobzirno razaranje i nanošenje štete vjerskim i kulturnim objektima u Opštinama ARK-a počinjeni s namjerom da se vrši diskriminacija.³¹⁷⁵ "Uz[evši] u obzir nacionalni naboj tog oružanog sukoba, postojanje rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv [nesrpskog] stanovništva, kao i činjenicu da je Župljanin znao za taj napad", Pretresno vijeće se uvjerilo da je mogućnost da srpske snage čine ta nedjela sa namjerom da izvrše diskriminaciju, i time počine krivično djelo progona, bila u dovoljnoj mjeri stvarna da ju je on mogao predvidjeti, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁷⁶

955. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) u primjeni prava time što je propustilo iznijeti konstataciju da je on imao namjeru da učestvuje u zločinačkom cilju UZP-a i da ga ostvari;³¹⁷⁷ (ii) u primjeni prava kada mu je pripisalo krivičnu odgovornost na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za djela "veće težine" od djela za koja je postojala namjera;³¹⁷⁸ (iii) u primjeni prava i tumačenju činjenica, a sve u vezi s pitanjem da li su Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a;³¹⁷⁹ te (iv) u tumačenju činjenica kada je konstatovalo da je on krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a mogao predvidjeti i da je voljno preuzeo taj rizik.³¹⁸⁰ Župljanin traži da Žalbena vijeće preinači osude za krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a.³¹⁸¹ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće primijenilo ispravan pravni standard i da je Župljanina osudilo na odgovarajući način na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³¹⁸²

(i) Navod o pravnoj grešci uslijed propusta da se iznesu konkretne konstatacije da je Župljanin imao namjeru da učestvuje u zločinačkom cilju UZP-a i da ga ostvari (podosnova (C) Župljaninove druge žalbene osnove)

956. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada je propustilo da iznese konkretne konstatacije u vezi s njegovom namjerom da učestvuje u zločinačkom cilju UZP-a

³¹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 527.

³¹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 528.

³¹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 528.

³¹⁷⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 189-192; Župljaninova replika, par. 62-65.

³¹⁷⁸ Župljaninova najava žalbe, par. 24-25; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 219-226; Župljaninova replika, par. 73.

³¹⁷⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 193-200; Župljaninova replika, par. 66-67.

³¹⁸⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 201-218; Župljaninova replika, par. 68-72.

³¹⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 192, 195, 218.

³¹⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 138.

i da ga ostvari, što su uslovi za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.³¹⁸³ Župljanin sugeriše da "sličnosti u formulacijama u vezi s *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a, a koje se odnose na dobrovoljno učešće, i u vezi s *mens rea* za treću kategoriju UZP-a, koje se odnose na namjeru da se učestvuje u UZP-u" možda znače da je Pretresno vijeće, u analizi treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, svoju konstataciju da je on dijelio namjeru s drugim učesnicima u UZP-u u vezi s trajnim uklanjanjem bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata³¹⁸⁴ izjednačilo s namjerom učestvovanja u UZP-u.³¹⁸⁵ On tvrdi da je, "međutim, zbog dodatnog uslova, prema kojem mora postojati dokaz za namjeru da se izvrši doprinos, nužno provesti posebnu analizu", što je Pretresno vijeće propustilo da učini.³¹⁸⁶

957. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo neophodne konkretne konstatacije na osnovu kojih je zaključilo da je mogućnost da će srpske snage provodeći UZP počinili krivična djela koja se Župljaninu stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a bila dovoljno stvarna, te da ju je stoga Župljanin mogao predvidjeti, i da je on voljno preuzeo taj rizik.³¹⁸⁷ Tužilaštvo dalje odgovara da prema sudskoj praksi MKSJ-a ne postoji uslov da se formuliše "druga konstatacija o

³¹⁸³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 190; Župljaninova replika, par. 64. S tim u vezi, on tvrdi da se u paragrafima Prvostepene presude koji se bave njegovom *mens rea* i krivičnom odgovornošću na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata "ne pominje njegova namjera, što je uslov za treću kategoriju UZP-a", nego je u tim paragrafima riječ zapravo samo o njegovoj mogućnosti da predvidi djela koja izlaze iz okvira zajedničkog zločinačkog cilja (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 189-190). Župljanin tvrdi i sljedeće: "Da bi se utvrdila *mens rea* optuženog za treću kategoriju UZP-a, pretresno vijeće mora prvo utvrditi da su ispunjena sva obilježja prve kategorije UZP-a ", a "mora se takođe i utvrditi [...]: (a) da je optuženi imao namjeru da učestvuje u udruženom zločinačkom cilju i da mu doprinese i (b) (i) da su djela bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a ('objektivno obilježje'), te (ii) da je optuženi bio svjestan toga da su takva djela moguća posljedica provođenja poduhvata, pri čemu je uz tu svijest bio i spreman preuzeti takav rizik" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 184). Župljanin takođe tvrdi da je već u svojoj prvoj žalbenoj osnovi "na više mjesta u dijelu teksta koji se bavi prvom kategorijom UZP-a doveo u pitanje konstatacije Vijeća u vezi sa Župljaninovom *mens rea*, i da se mnoga od tih "načela i tamo postavljenih pitanja" jednako dobro mogu primijeniti i ovdje (v. Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 272, gdje se upućuje na podosnove (A), (E) i (F) njegove prve žalbene osnove).

³¹⁸⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 191, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 520.

³¹⁸⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 191.

³¹⁸⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 191, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 228. Župljanin tvrdi da je Žalbno vijeće u predmetu *Tadić* iznijelo tri obilježja u vezi s *mens rea*, koja su "po svemu sudeći, jedinstvena za treću kategoriju UZP-a" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 191).

³¹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 139.

namjeri u odnosu na krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a kako bi se utvrdila odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a".³¹⁸⁸

958. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se optužena osoba može smatrati odgovornom za krivična djela na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata samo onda kada su ispunjena obilježja prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³¹⁸⁹ Dakle, prošireni vid udruženog zločinačkog poduhvata može se primijeniti samo ako se pretresno vijeće uvjerilo da je optuženi *već posjedovao* namjeru da učestvuje u udruženom zločinačkom cilju grupe i da mu doprinese.³¹⁹⁰ Žalbeno vijeće podsjeća i na to da, prema subjektivnom obilježju prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, optuženi mora imati namjeru da počini krivična djela koja su dio zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata, kao i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.³¹⁹¹ Za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, pretresno vijeće se mora uz to uvjeriti u sljedeće: (i) da je optuženi mogao da predvidi da bi jedna ili više osoba – koje on (ili neki drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu) koristi za izvršenje *actus reus* krivičnih djela u sklopu zajedničkog cilja – mogla počiniti neko djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog cilja; te (ii) da je optuženi voljno preuzeo rizik da do takvog djela dođe time što se priključio poduhvatu ili je u njemu nastavio da učestvuje.³¹⁹² Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Župljanin pogrešno tumači sudsku praksu MKSJ-a, a naročito Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić* na koju se poziva,³¹⁹³ kada sugeriše da u ocjenjivanju odgovornosti na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata postoji dodatni uslov da se dokaže namjera za doprinos udruženom zločinačkom cilju i za njegovo ostvarenje.

³¹⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 140. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 141-143. Tužilaštvo dalje tvrdi da se Žalbeno vijeće "dosljedno oslanjalo na konstataciju da je optuženi bio učesnik u UZP-u i da je imao potrebnu *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 142).

³¹⁸⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 33; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228.

³¹⁹⁰ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 33, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 101 (gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228); Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 411; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83.

³¹⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468.

³¹⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411.

³¹⁹³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 191, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 228.

959. Kako je već napomenuto, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin značajno doprinio zajedničkom cilju da se trajno uklone bosanski Muslimani i Hrvati sa teritorije planirane srpske države.³¹⁹⁴ Na osnovu Župljaninovog činjenja i nečinjenja, Pretresno vijeće je zaključilo da je on *posjedovao namjeru* u odnosu na krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a.³¹⁹⁵ Pretresno vijeće je zatim konstatovalo da konkretni dokazi idu u prilog zaključku da je mogućnost počinjenja Župljaninovih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo rizik da bi ta krivična djela mogla biti počinjena.³¹⁹⁶

960. Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da je Pretresno vijeće iznijelo neophodne konstatacije u vezi sa Župljaninovom odgovornošću po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata i Župljaninovi argumenti s tim u vezi se odbijaju.

961. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija podosnovu (C) Župljaninove druge žalbene osnove.

(ii) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata odgovoran za "teža" krivična djela nego što su krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a (podosnova (A) Župljaninove druge žalbene osnove)

a. Argumenti strana

962. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada mu je izreklo osuđujuću presudu po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za ekstremno nasilna djela, odnosno za "istrebljenje, ubistvo, mučenje i okrutno postupanje",³¹⁹⁷ iako je njegova namjera

³¹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 518. V. gore, par. 901.

³¹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520. V. gore, par. 906.

³¹⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528. V. gore, par. 916.

³¹⁹⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 219. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je osudilo za progon putem lišavanja života, mučenja i okrutnog postupanja (tačka 1); za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 4); te za mučenje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6). Iako Župljanin nije osuđen za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3); za mučenje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5); i za okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 7), Pretresno vijeće jeste konstatovalo da je on odgovoran za ta krivična djela (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 845, 850, 859, 956). Žalbeno vijeće stoga shvata da Župljanin osporava i te konstatacije i, podsjećajući na svoj zaključak da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava jer Župljaninu za ta djela nije izreklo osuđujuće presude, Žalbeno vijeće konstatuje da je prikladno da razmotri njegove argumente i s tim u vezi.

bila ograničena na nenasilna djela.³¹⁹⁸ On iznosi argument da se, s pravne tačke gledišta, odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata ne bi smjela pripisati kada je predvidivo krivično djelo "značajno teže i ozbiljnije" od namjeravanog djela.³¹⁹⁹

963. Župljanin dalje tvrdi da je Žalbeno vijeće u vezi s odgovornošću na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata trebalo uvesti jedan dodatni uslov, odnosno da se odgovornost za predvidiva nasilna djela može ustanoviti samo onda kada je optuženi imao namjeru da zajednički cilj ostvari uz primjenu nasilja.³²⁰⁰ Njegov je argument da bi se prihvatanjem takvog dodatnog uslova "u velikoj mjeri [odgovorilo na] više puta izraženu zabrinutost u vezi s potencijalno neograničenim opsegom treće kategorije UZP-a".³²⁰¹ U prilog svom argumentu, on uz to tvrdi i sljedeće: (i) prema sudskoj praksi Žalbenog vijeća, uključujući praksu u predmetima *Tadić* i *Stakić*, odgovornost na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za jedno nasilno djelo uvijek se zasniva na nekom od obilježja nasilja ili na vjerovatnoći da će biti počinjeno nasilje;³²⁰² (ii) sudija Cassese napomenuo je u jednom svom teorijskom radu da se "odgovornost na osnovu treće kategorije UZP-a ne bi smjela širiti na krivična djela za koja se traži specijalna namjera, osim

³¹⁹⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 219. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 226.

³¹⁹⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 219.

³²⁰⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 223, 225.

³²⁰¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 225, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 355, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, Djelimično protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 1-20, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, Izdvojeno mišljenje sudije Schomburga o individualnoj krivičnoj odgovornosti Milana Martića, par. 3, *Prosecutor v. Ieng Thirith et al.*, predmet br. 002/19-09-2007-ECCC/OCIJ (PTC38), Decision on the Appeals Against the Co-Investigative Judges Orders on Joint Criminal Enterprise (JCE), 20. maj 2010., (dalje u tekstu: Odluka ECCC-a o UZP-u), par. 83. Župljanin tvrdi da njegova sugestija o uvođenju takvog dodatnog uslova predstavlja manje strog pristup rješavanju izraženih zabrinutosti od pristupa koji sugerišu razni drugi pravni komentatori (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 225, gdje se upućuje na K. Ambos *Amicus Curiae* Concerning Criminal Case File NO. 001/18-07-2007-ECCC/OCIJ (PTC 02), 27. oktobar 2008. (dalje u tekstu: Molba *amicus curiae* u predmetu *Kai Ambos*); J.D. Ohlin, "Joint Intentions to Commit International Crimes", Cornell Law Faculty Publications, 169 (2011) (dalje u tekstu: Ohlinov članak); A. Cassese, "Proper Limits of Individual Responsibility Under the Doctrine of JCE", *International Criminal Justice Journal*, 5 (2007) (dalje u tekstu: članak sudije Cassesea o UZP-u), str. 118-120).

³²⁰² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220. Župljanin kaže da je u predmetu *Tadić* Žalbeno vijeće "razmatralo mogućnost primjene treće kategorije UZP-a kao vida odgovornosti za ubistvo, i to u vezi s progonima izvršenim hotimično 'pred nišanima oružja' ili 'paljenjem njihovih kuća'" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 214). On dalje kaže da je u predmetu *Stakić* optuženom utvrđena krivica za "istrebljenje [po] trećoj kategoriji UZP-a, dijelom na osnovu konstatacija Pretresnoga vijeća da je on imao 'namjeru da ubije', odnosno namjeru koja se traži za ubistvo" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 656, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 96).

ako namjeravano djelo traženu namjeru ne uključuje";³²⁰³ i (iii) mnoge zakonske odredbe u vezi s "teškim ubistvima" u jurisdikcijama u kojima se primjenjuje *common law* na sličan način ograničavaju "distanca između namjeravanog i predvidivog krivičnog djela".³²⁰⁴ Župljanin kaže da Pretresno vijeće nije iznijelo nijednu konstataciju o tome da je on namjeravao primijeniti bilo koji oblik nasilja da bi ostvario zajednički cilj i tvrdi da "propust [Pretresnog vijeća] da uzme u obzir nepostojanje bilo kakve veze između namjeravanih i predvidivih djela predstavlja grešku u primjeni prava", što obesnažuje osude koje su mu izrečene po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³²⁰⁵

964. Tužilaštvo odgovara da osuditi optuženu osobu na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela koja se mogu shvatiti kao "teža" ili "nasilnija" djela od onih za koja je postojala namjera u zajedničkom planu ne predstavlja grešku u primjeni prava.³²⁰⁶ Tužilaštvo kaže sljedeće: (i) predmeti *Stakić* i *Tadić*, kao i drugi predmeti iz prakse MKSJ-a, pokazuju da optuženi može biti osuđen po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za djela koja se doživljavaju kao "teža ili nasilnija" od onih za koja je postojala namjera;³²⁰⁷ (ii) Žalbena vijeće je odbilo stav sudije Cassesea da "na osnovu treće kategorije UZP-a nije moguće izreći osudu za djelo za koje se traži konkretna namjera";³²⁰⁸ (iii) Župljaninovo pozivanje na zabrinutost koju su izrazili komentatori ne predstavlja uvjerljiv argument za odstupanje od uspostavljene prakse;³²⁰⁹ a (iv) nije uvjerljivo ni Župljaninovo upućivanje na jurisdikcije u kojima se primjenjuje *common law* – uostalom, nacionalne sudske prakse za MKSJ nisu obavezujuće.³²¹⁰

965. Tužilaštvo osim toga kaže da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je Župljanina osudilo za krivična djela koja mu se stavljaju na teret po trećoj kategoriji UZP-a.³²¹¹ Tužilaštvo tvrdi da se Župljaninova argumentacija zasniva na njegovoj više puta ponovljenoj pogrešnoj

³²⁰³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 221, gdje se upućuje na članak sudije Cassesea o UZP-u, str. 121-122.

³²⁰⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 222, gdje se upućuje na G. Binder, "Felony Murder and Mens Rea Default Rules: A study in Statutory Interpretation", *Buffalo Criminal Law Review*, vol 4:399 (2000-2001) (dalje u tekstu: Binderov članak), str. 406, S.H. Pillsbury, *Judging Evil: Rethinking the Law of Murder and Manslaughter* (1998) (dalje u tekstu: Pillsburyjev članak), str. 106, 108, Homicide Act 1957, 5 & 6 Eliz.2, Ch. 11 (United Kingdom) (dalje u tekstu: britanski Zakon o krvnim deliktima), član 1(1).

³²⁰⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 226; Župljaninova replika, par. 73.

³²⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 171.

³²⁰⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 174.

³²⁰⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 175.

³²⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 175.

³²¹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 176-177.

³²¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 172, 178.

premissi da se "njegova namjera ograničavala na nenasilna krivična djela", te da se Župljanin ne obazire na brojne dokaze na koje se oslonilo Pretresno vijeće kako bi zaključilo da je on krivična djela mogao da predvidi.³²¹² Tužilaštvo tvrdi da je u svrhu ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja Župljaninova namjera bila da upotrijebi nasilje, odnosno prisilno premještanje, deportaciju i progon putem prisilnog raseljavanja.³²¹³

b. Analiza

966. Po shvatanju Žalbenog vijeća, Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata osudilo za krivična djela po toj kategoriji koja mu se stavljaju na teret, zato što su ta djela teža od krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a.³²¹⁴ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da se ova tvrdnja zasniva prvenstveno na njegovoj sugestiji da bi Vijeće trebalo odstupiti od postojeće sudske prakse, pri čemu se ta sugestija temelji na pogrešnom tumačenju prava. Konkretnije, Župljanin tvrdi da bi Žalbeno vijeće trebalo odstupiti od vlastite sudske prakse i uspostaviti dodatni uslov u okviru subjektivnog obilježja treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, a to je da u situacijama koje se tiču "predvidivih nasilnih djela" optuženi mora imati "namjeru da pribjegne nasilju" kako bi ostvario udruženi zločinački poduhvat.³²¹⁵ Međutim, Žalbeno vijeće ne smatra da je ova tvrdnja uvjerljiva, i to iz razloga koji slijede.

967. Žalbeno vijeće prvo podsjeća na gore u tekstu izloženo pravo vezano za subjektivna obilježja prve i treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³²¹⁶ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća i na to da se krivična odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata može pripisati za *bilo koje* djelo koje izlazi iz okvira dogovorenog udruženog zločinačkog poduhvata ukoliko je to djelo optuženi mogao da predvidi i voljno je prihvatio taj rizik.³²¹⁷

³²¹² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 172, 178. Tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće, s obzirom na sredstva upotrebljena za ostvarenje UZP-a, potpuno razumno zaključilo da je Župljanin mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret i da je on voljno prihvatio taj rizik (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 178).

³²¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 178.

³²¹⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 219.

³²¹⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 223, 225.

³²¹⁶ V. gore, par. 958.

³²¹⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 77, 906; Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004., par. 5-9.

968. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da u interesu pravne sigurnosti i predvidivosti treba slijediti svoje prijašnje odluke.³²¹⁸ Žalbeno vijeće može od njih odstupiti samo kada za to postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde,³²¹⁹ odnosno kada je ranija odluka donijeta na osnovu pogrešnog pravnog principa ili *per incuriam*, što je sudska odluka koja je "[pogrešna], obično zato što su sudije bile loše informirane o [mjerodavnom] pravu".³²²⁰ Ona strana koja tvrdi da Žalbeno vijeće treba da odstupi od neke ranije odluke mora da pokaže da za to postoje uvjerljivi razlozi koji su u interesu pravde, a zbog kojih je takvo odstupanje opravdano.³²²¹

969. Žalbeno vijeće se na osnovu Župljaninovih argumenata nije uvjerilo u to da sudska praksa MKSJ-a, uključujući Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić* i Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, predstavlja uvjerljiv razlog za to da Vijeće odstupi od svoje prakse.³²²²

970. Žalbeno vijeće napominje da se u paragrafu Drugostepene presude u predmetu *Tadić*, na koji se u opštem smislu poziva Župljanin, opisuju primjeri treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³²²³ Tamo se kaže da, ako su zajednički cilj ili namjera udruženog zločinačkog poduhvata bili da se pripadnici neke etničke grupe uklone iz njihove regije, o predvidivosti krivičnog djela ubistva može se izvesti zaključak na osnovu činjenice da su civili prisilno uklonjeni "pred nišanima oružja" ili "paljenjem njihovih kuća".³²²⁴ Međutim, ovdje je riječ tek o primjerima faktora na osnovu kojih se može izvesti zaključak o predvidivosti krivičnih djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja. Time se ne sugerise da se u provođenju zajedničkog cilja moraju izvršiti neke konkretne nasilne radnje ili da za njih mora postojati namjera kako bi presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je krivično djelo ubistva predvidivo na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata. Što se konkretno pomenutog predmeta tiče, Žalbeno vijeće je u predmetu *Tadić* ustanovilo da je Duško Tadić imao "namjeru sprovesti zločinačku nakanu uklanjanja nesrpskog stanovništva iz regiona Prijedora izvršavanjem nečovječnih djela nad

³²¹⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107.

³²¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107.

³²²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 108.

³²²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1674.

³²²² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 224.

³²²³ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 204. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220.

³²²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 204.

njima".³²²⁵ Vijeće je potom ustanovilo da je u okolnostima tog predmeta bilo predvidivo da bi se mogla izvršiti ubijanja.³²²⁶

971. U paragrafu Drugostepene presude u predmetu *Stakić* koji navodi Župljanin, Žalbeno vijeće se poziva, između ostalog, na konstataciju Pretresnog vijeća u tom predmetu da je Stakić posjedovao "traženu namjeru da ubije, kao i namjeru da nanese teške tjelesne povrede za koje je razumno znao da će vjerovatno za posljedicu imati smrt".³²²⁷ Žalbeno vijeće je u predmetu *Stakić* bilo mišljenja da ova konstatacija zadovoljava subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³²²⁸ Što se tiče subjektivnog obilježja prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, Žalbeno vijeće je u predmetu *Stakić* ustanovilo da je Stakić dijelio namjeru da doprinese ostvarenju zajedničkog cilja, odnosno da se etnički očisti opština Prijedor deportovanjem i progonom bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.³²²⁹ Vijeće je potom ustanovilo, u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata, da su krivična djela ubistva i istrebljenja bila predvidiva.³²³⁰

972. Žalbeno vijeće ne uspijeva shvatiti na koji način se Drugostepena presuda u predmetu *Tadić* i Drugostepena presuda u predmetu *Stakić* razlikuju od ovog predmeta, u kojem je Pretresno vijeće konstatovalo sljedeće: (i) Župljanin je namjeravao da ostvari trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa teritorije planirane srpske države putem činjenja krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, odnosno deportacije, nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona putem prisilnog premještanja i deportacije kao zločina protiv čovječnosti u Opštinama ARK-a;³²³¹ i (ii) mogućnost da u okviru provođenja zajedničkog plana budu počinjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja se Župljaninu stavljaju na teret, uključujući ubistvo i istrebljenje, bila je u dovoljnoj mjeri stvarna da je on mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³²³²

973. Kako Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, tako i Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, kao i Prvostepena presuda u ovom našem predmetu u skladu su sa sudskom praksom MKSJ-

³²²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 232.

³²²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 232.

³²²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 96, gdje se citira Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 656. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 220.

³²²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 97.

³²²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 73, 84. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 83.

³²³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 98.

³²³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 520.

³²³² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

a, koja subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata dosljedno opisuje na način koji se iznosi gore u tekstu.³²³³

974. U prilog svojoj tvrdnji da valja ograničiti "distanču" između namjeravanog i predvidivog krivičnog djela, Župljanin se poziva i na nacionalne zakone i praksu u jurisdikcijama u kojima se primjenjuje *common law*,³²³⁴ te na teorijske tekstove sudije Cassesea.³²³⁵ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća na to da MKSJ ne obavezuju odluke nacionalnih pravosudnih tijela,³²³⁶ kao ni neslužbeni tekstovi jednog sudije.³²³⁷

975. Što se tiče Župljaninovog argumenta da bi se pristupom koji on sugerije, odnosno uvođenjem dodatnog uslova u vezi s nasilnim krivičnim djelima, odgovorilo na zabrinutost izraženu u vezi s "potencijalno neograničenim opsegom" treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata,³²³⁸ Žalbeno vijeće prvo napominje da iako se Župljanin poziva na (i) Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin* i protivno mišljenje sudije Shahabuddeena u Drugostepenoj presudi u predmetu *Brđanin*; te na (ii) izdvojeno mišljenje sudije Schomburga u Drugostepenoj presudi u predmetu *Martić*, to ne predstavlja uvjerljiv razlog za odstupanje od sudske prakse MKSJ-a, budući da se ti tekstovi ne tiču pitanja koje je ovdje predmet rasprave.³²³⁹ Drugo, u vezi sa Župljaninovima

³²³³ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1078, 1081; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228. V. gore, par. 958.

³²³⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 222, gdje se upućuje na Binderov članak, str. 406; Pillsburyjev članak, str. 106, 108; britanski Zakon o krvnim deliktima, član 1(1).

³²³⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 221.

³²³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 600.

³²³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 33. Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da je u svom teorijskom tekstu na koji upućuje Župljanin sudija Cassese istakao da je pribjegavanje trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u vezi s krivičnim djelima za koja se traži specijalna namjera suštinski neosnovano (članak sudije Cassesea o UZP-u, str. 121. V. članak sudije Cassesea o UZP-u, str. 122). Međutim, po mišljenju Žalbenog vijeća, taj stav, iznesen u teorijskom tekstu sudije Cassesea, ne predstavlja opravdanje za odstupanje od vlastite uspostavljene sudske prakse u odnosu na treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata u vezi s krivičnim djelima za koja se traži specijalna namjera (Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1437-1443).

³²³⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 225.

³²³⁹ Žalbeno vijeće primjećuje sljedeće: (i) protivno mišljenje sudije Shahabuddeena odnosi se na pitanje da li je nužno dokazati da su glavni izvršioци krivičnog djela bili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu kako bi se njihova djela mogla pripisati učesnicima u poduhvatu (Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 354-355; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, Djelimično protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 1-20); (ii) izdvojeno mišljenje sudije Schomburga u Drugostepenoj presudi u predmetu *Martić* bavi se pitanjem da li Martićevo ponašanje treba da se kvalifikuje kao ponašanje "(sa)izvršioca", shodno vidu odgovornosti za

pozivanjem na Odluku ECCC-a o UZP-u, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj prijašnji zaključak da ta odluka za Žalbeno vijeće ne predstavlja uvjerljiv razlog za odstupanje od vlastite konzistentne sudske prakse u odnosu na odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³²⁴⁰

976. Iz navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da postoje uvjerljivi razlozi koji bi opravdali odstupanje od sudske prakse MKSJ-a u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata. U skladu s tim, Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je neosnovan Župljaninov dodatni argument, prema kojem je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo jer je propustilo da konstatuje da je on "imao namjeru da upotrijebi bilo kakvo nasilje" kako bi ostvario zajednički cilj.³²⁴¹

c. Zaključak

977. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada ga je na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata osudilo za progone putem lišavanja života, mučenja i okrutnog postupanja; istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti; ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja; te za mučenje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i kad ga je proglasilo odgovornim za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti; mučenje kao zločin protiv čovječnosti; i okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja. Žalbeno vijeće stoga odbija podosnovu (A) Župljaninove druge žalbene osnove.

(iii) Navodi o pravnim greškama u vezi sa pitanjem da li su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti bila prirodne i predvidive posljedice zajedničkog cilja (dio podosnove (B) Župljaninove druge žalbene osnove)

počinjenje prema članu 7(1) Statuta, ili kao doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu (Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, Izdvojeno mišljenje sudije Schomburga o individualnoj krivičnoj odgovornosti Milana Martića, par. 2, 7).

³²⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 53. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 50-52. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 76, 84. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da su drugi pravni komentatori iznijeli prilično radikalnan prijedlog da treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata treba ukinuti i zamijeniti je pojmom pomaganja i podržavanja (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 225, gdje se upućuje na Molbu *amicus curiae* u predmetu *Kai Ambos*, str. 8-13, Ohlinov članak, str. 9), Žalbeno vijeće podsjeća na to da iako se radovi veoma uglednih naučnika mogu uzeti u obzir prilikom tumačenja pravnih normi, oni nesumnjivo imaju sporedan značaj i Žalbeno vijeće nije dužno da se njima rukovodi (Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 33).

³²⁴¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 224. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 226.

978. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava jer je propustilo da konstatuje da su Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a "objektivno" bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja.³²⁴² On tvrdi da nepostojanje konstatacije o jednom tako bitnom obilježju odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata obesnažuje osudu koja mu je izrečena na osnovu tog vida odgovornosti.³²⁴³

979. Tužilaštvo odgovara da se iz konstatacija Pretresnog vijeća o Župljaninovoj "subjektivnoj mogućnosti da predvidi" podrazumijeva da je Pretresno vijeće takođe ustanovilo da su krivična djela bila 'objektivno predvidiva'.³²⁴⁴ Tužilaštvo kaže da u takvim okolnostima Pretresno vijeće nije bilo dužno da iznosi bilo kakve dodatne konstatacije o tome da li su Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a.³²⁴⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da, čak i da je Pretresno vijeće bilo dužno da iznese konkretniju konstataciju, Župljanin nije pokazao da bi ijedan navodni previd Pretresnog vijeća imao bilo kakvih posljedica, budući da je jedini razumni zaključak taj da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a.³²⁴⁶

980. Žalbeno vijeće ponavlja da, kao što je to ispravno iznijelo Pretresno vijeće,³²⁴⁷ optužena osoba može biti odgovorna za krivična djela počinjena izvan okvira zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata ako ta djela predstavljaju prirodnu i predvidivu posljedicu tog poduhvata.³²⁴⁸ Međutim, to se "mora procijeniti u odnosu na lična saznanja dotičnog optuženog".³²⁴⁹

³²⁴² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 193-194; Župljaninova replika, par. 66. Župljanin tvrdi da se ni u jednom od paragrafa Prvostepene presude posvećenih trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata ne kaže jasno da li su ta djela bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a. On kaže da se Pretresno vijeće "kasnije" poziva na "jednu konstataciju" da su Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bila "predvidiva posljedica" provođenja zajedničkog plana, no da je Vijeće propustilo naznačiti gdje se u Prvostepenoj presudi ta konstatacija nalazi. Po Župljaninovima riječima, moguće je da je Pretresno vijeće pobrkalo svoje konstatacije iz paragrafa 521-528 drugog toma Prvostepene presude o "subjektivnoj predvidivosti" s "objektivnom predvidivošću", o čemu nije formulisalo nikakve konstatacije (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 193).

³²⁴³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 194.

³²⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 145. Tužilaštvo dodaje da je Pretresno vijeće to potvrdilo kada je "podsjetilo na svoje konstatacije o tome da su sva preostala krivična djela bila predvidive posljedice provođenja zajedničkog plana" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 145).

³²⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 145.

³²⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 144-145.

³²⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 99.

³²⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 86.

³²⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 86. V. gore, par. 621.

981. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin svoj argument gradi i zasniva na umjetnoj razlici – odnosno na tvrdnji da se subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata sastoji od jasno različitog objektivnog i subjektivnog obilježja – što je u direktnoj suprotnosti s formulisanim pravnim normama.³²⁵⁰ Župljaninov nepotkrijepljeni argument, koji odstupa od ustaljene sudske prakse, stoga je neosnovan. Žalbeno vijeće zbog toga podosnovu (B) Župljaninove druge žalbene osnove djelimično odbacuje u vezi s ovim aspektom.³²⁵¹

(iv) Navodi o greškama u konstataciji da je Župljanin mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti i da je voljno preuzeo rizik da bi mogla biti počinjena (dio podosnove (B) i podosnova (D) Župljaninove druge žalbene osnove)

a. Argumenti strana

982. Župljanin kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret i da je voljno preuzeo rizik da budu počinjena.³²⁵² On tvrdi da je Pretresno vijeće "na nedopustiv način generaliziralo i iskrivilo činjenične konstatacije" u vezi s njegovom individualnom krivičnom odgovornošću na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³²⁵³ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom pristupu kada je iznijelo nepotkrijepljene generalizovane tvrdnje o Opštinama ARK-a u cjelini, koje je potom koristilo prilikom iznošenja daljnjih konstatacija o svakoj opštini posebno.³²⁵⁴ U tom kontekstu, Župljanin kaže i sljedeće: (i) zbog nedostatka referenci u tekstu presude "nemoguće" je razumijeti konstatacije Pretresnog

³²⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1690, 1696-1698, 1713-1717; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1575-1604; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83-86.

³²⁵¹ Žalbeno vijeće napominje da Župljanin takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je (implicitno) konstatovalo da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 196-200). S obzirom na svoj zaključak da po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata optuženi može biti odgovoran za krivična djela koja izlaze iz okvira zajedničkog cilja nekog udruženog zločinačkog poduhvata ako su ta djela *za njega* bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja, Žalbeno vijeće će se na te argumente osvrnuti u onoj mjeri u kojoj su oni relevantni za rezonovanje Pretresnog vijeća s tim u vezi. O tim argumentima biće riječi u idućem odjeljku, u kojem se govori i o Župljaninovom činjeničnom osporavanju konstatacija Pretresnog vijeća da su za njega bila predvidiva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret (v. dolje, par. 982-1010).

³²⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 201-218.

³²⁵³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 201-213.

³²⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 203-204, 206.

vijeća;³²⁵⁵ (ii) za svaku od Opština ARK-a bilo je potrebno napraviti nezavisnu analizu zbog razlika u njihovom etničkom sastavu, u slijedu događaja, osobama koje su donosile odluke i izvršiocima;³²⁵⁶ i (iii) ne može se reći da su predvidive radnje jedne grupe izvršilaca jednako predvidive kad je riječ o drugoj grupi, u drugoj opštini.³²⁵⁷ Prema Župljaninovima riječima, propust Pretresnog vijeća da iznese konstatacije u vezi s predvidivošću konkretnih krivičnih djela u konkretnim opštinama znači da je neko neidentifikovano djelo na neidentifikovanoj lokaciji bilo predvidiva i prirodna posljedica UZP-a, što je zaključak koji "bitno i na opasan način" spušta prag odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.³²⁵⁸

983. Župljanin još tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret bila prirodna i predvidiva posljedica UZP-a, budući da je Pretresno vijeće iz zajedničkog zločinačkog cilja izričito isključilo sva nasilna djela i radnje protivpravne prisile za koje se on tereti u Optužnici.³²⁵⁹ Župljaninov argument s tim u vezi jeste da nasilna krivična djela nisu bila prirodna i predvidiva *posljedica* cilja da se nesrbi navedu na trajni odlazak iz ARK-a jer su tim djelima doprinijeli i mnogi drugi faktori.³²⁶⁰ Prema Župljaninovo tvrdnji, budući da se u Prvostepenoj presudi nigdje konkretno ne kaže šta je bila svrha zajedničkog cilja, čak se ni nenasilna djela ne mogu smatrati prirodnom i predvidivom posljedicom UZP-a.³²⁶¹

984. Župljanin takođe tvrdi da konstatacije Pretresnog vijeća – posebno zato što se odnose na ubistvo i istrebljenje – nisu razumne, da su nedosljedne ili su nedovoljno obrazložene i ne pokazuju

³²⁵⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 204. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 202-203. V. takođe Župljaninova replika, par. 68. Župljanin smatra da zaključci Pretresnog vijeća nisu popraćeni dovoljnim referencama u odnosu na ključni element i da je sada na stranama u postupku i na Žalbenom vijeću da spekuliraju ili nagađaju kako je Pretresno vijeće došlo do tih konstatacija. On dodaje da se time krši njegovo pravo na obrazloženo mišljenje (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 202-203, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 23, 176; Župljaninova replika, par. 68).

³²⁵⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 203-206. V. Župljaninova replika, par. 69.

³²⁵⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 205.

³²⁵⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 199. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 200.

³²⁵⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 196, 198.

³²⁶⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 197. Župljanin tvrdi da su mnogobrojni faktori doprinijeli krivičnim djelima, uključujući oportunistički potaknut etničkom mržnjom, želja za osvetom zbog nedjela druge strane koja su se doživljavala kao zvjerstva, kao i nedostatak adekvatnog rukovođenja i komandovanja u vojnim akcijama. On dodaje da djeluje kao da su mnoga krivična djela bila počinjena "bez da su pritom izvršioци bili i najmanje zainteresirani za to da žrtve potaknu na bijeg" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 197).

³²⁶¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 198.

da je on imao traženu *mens rea*.³²⁶² Konkretno, Župljanin kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na sljedeće: (i) uvrštenje "okorjelih kriminalaca" u SOM CSB-a Banja Luka i tvrdnju da je on primao izvještaje o nedostatku discipline i kriminalnim aktivnostima SOM-a CSB-a Banja Luka;³²⁶³ (ii) "neidentifikovana 'krivična djela'" počinjena nad nesrbima u Banjoj Luci;³²⁶⁴ (iii) smrt 20 zatočenika u incidentu kod Sanskog Mosta tokom njihovog transporta 7. jula 1992. iako je Vijeće prihvatilo mogućnost da njihova smrt nije bila hotimično izazvana;³²⁶⁵ (iv) smrt osam nesrba u zatočeničkom logoru Manjača između 6. i 7. avgusta 1992. i ubijanja na Korićanskim stijenama 21. avgusta 1992.;³²⁶⁶ i (v) to što je on zadužio miliciju u Prijedoru da sprovede autobuse s nesrpskim zatočenicima u Hrvatsku u septembru 1992.³²⁶⁷

985. Župljanin dalje kaže da Pretresno vijeće nije na adekvatan način povezalno glavne izvršioce s učesnicima u UZP-u, što utiče na sposobnost predviđanja koja mu se stavlja na teret.³²⁶⁸ On tvrdi da ne postoje ni dokazi niti preliminarne konstatacije koje bi objasnile kako su učesnici u UZP-u koristili glavne izvršioce za počinjenje Župljaninovih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a i da to nije jedini razumni zaključak koji se može izvesti.³²⁶⁹

³²⁶² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 207-213.

³²⁶³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 208. Župljanin tvrdi da je rezonovanje Pretresnog vijeća s ovim u vezi toliko nejasno da ne uspijeva pokazati ni njegovu "sposobnost predviđanja, a kamo li to da je on prihvatio rizik da bi mogli da budu počinjeni zločini" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 208). Župljanin se poziva i na svoj argument u vezi s podosnovom (D)(ii) prve žalbene osnove u vezi s uvrštenjem "okorjelih kriminalaca" u SOM CSB-a Banja Luka (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 208, fusnota 296).

³²⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 209.

³²⁶⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 210. Župljanin kaže da Pretresno vijeće nije sugerisalo da su ove konkretne smrti bile predvidive i da je prihvatilo mogućnost da nisu bile posljedica namjere (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 210, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215). On takođe tvrdi da Pretresno vijeće u vezi s milicijom iz Sanskog Mosta nije identifikovalo bilo kakvo kriminalno ponašanje, konkretno ubistvo ili istrebljenje, nakon 7. jula 1992. (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 210).

³²⁶⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211. Župljanin tvrdi da se o njegovoj sposobnosti predviđanja ne može zaključivati na osnovu ovih incidenata, i to iz sljedećih razloga: (i) nije utvrđeno da je prijedorska milicija počinila ijedno krivično djelo nakon 21. avgusta 1992.; (ii) svi milicioneri umiješani u ubijanja na Korićanskim stijenama premješteni su iz snaga prijedorske milicije; i (iii) preliminarni izvještaj o incidentu u zatočeničkom logoru Manjača 6. i 7. avgusta 1992. finaliziran je tek 26. avgusta 1992., to jest nakon ubijanja na Korićanskim stijenama (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211).

³²⁶⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 212. Župljanin kaže da ne postoje navodi da su tokom transporta izvršena bilo kakva krivična djela, posebno ne nasilna djela (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 212).

³²⁶⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 214-215, 217. V. Župljaninova replika, par. 72.

³²⁶⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 216, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 316. Župljanin tvrdi da je u vezi s njegovom eventualnom mogućnošću predviđanja važan aspekt to

986. Tužilaštvo odgovara da za konstatacije Pretresnog vijeća postoje dovoljne reference,³²⁷⁰ te da nije bilo nužno provoditi "nezavisnu analizu" za svaku od Opština ARK-a, budući da su sva krivična djela počinjena tokom provođenja UZP-a, uz isti obrazac.³²⁷¹ Štaviše, tužilaštvo tvrdi da za odgovornost na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata nije bilo nužno da Župljanin predvidi "mogućnost da bi neka konkretna jedinica mogla da počini neko konkretno krivično djela u jednoj konkretnoj opštini",³²⁷² te da Župljanin nije pokazao da je pristup Pretresnog vijeća pogrešan.³²⁷³

987. Tužilaštvo takođe tvrdi je Pretresno vijeće ustanovilo da su u provođenju UZP-a korišteni nasilje i prisila i da Župljaninov argument o suprotnom počiva na netačnoj premisi.³²⁷⁴ Tužilaštvo uz to kaže da je prilikom ocjene Župljaninove mogućnosti predviđanja Pretresno vijeće uzelo u obzir faktore koje je iznio Župljanin, i to kao faktore koji su, između ostalih, doprinijeli izvršenju krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret.³²⁷⁵

na koji način su učesnici u UZP-u koristili fizičke izvršioce, budući da su se izvršioци razlikovali u svakoj od opština (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 217).

³²⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 151. Tužilaštvo kaže da Pretresno vijeće u svojem sažetku zaključaka o Župljaninovoj individualnoj krivičnoj odgovornosti nije bilo dužno upućivati na "svaku od svojih mnogobrojnih prethodnih konstatacija", budući da se presuda mora čitati kao cjelina (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 151, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 237; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379).

³²⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 152, 154. Tužilaštvo tvrdi da je provođenje u djelo UZP-a u svim Opštinama ARK-a uključivalo, između ostalog, sljedeće: (i) naoružavanje Srba i razoružavanje nesrba; (ii) nasilno preuzimanje vlasti u Opštinama ARK-a; (iii) obrazac etničkog čišćenja koji se ponavljao, što je za posljedicu imalo rasprostranjenu i sistematsku kampanju terora; (iv) istu ciljanu grupu žrtava; i (v) fizičke izvršioce iz onih grupa koje su koristili učesnici u UZP-u, a koji su usko međusobno saradivali kako bi ostvarili zajednički plan (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 154-155).

³²⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 156.

³²⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 156. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 150.

³²⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 146. Tužilaštvo tvrdi da je ostvarenje zločinačkog cilja UZP-a uključivalo korištenje nasilja i prisile (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 146, gdje se upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva (Župljanin), par. 9-12).

³²⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 147. Tužilaštvo kaže da je Pretresno vijeće posebno uzelo u obzir etnički karakter oružanog sukoba, međunacionalne napetosti u regiji, položaj nemoći u kojem su se našli nesrbi u odnosu na srpske snage koje su ih hapsile i protjerivale iz njihovih opština, kao i velike etničke tenzije i netrpeljivost. Tužilaštvo dodaje da je Pretresno vijeće bilo svjesno nedovoljne discipline i ekstremnih radnji određenih pripadnika srpskih snaga (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 147). Tužilaštvo uz to odgovara da Župljaninova tvrdnja kako "djeluje kao da su mnoga krivična djela bila počinjena bez da su pritom izvršioци bili i najmanje zainteresirani za to da žrtve potaknu na bijeg" ne samo da je nepotkrepljena, nego je pobijaju i dokazi i konstatacije Pretresnog vijeća, a osim toga, mnogo je puta već utvrđeno da nije potrebno da

988. Tužilaštvo dalje odgovara da je Župljanin dobro poznao kontekst krivičnih djela i da je dosljedno doprinio UZP-u, tako da je nedjela mogao predvidjeti i voljno je prihvatio rizik da će biti počinjena.³²⁷⁶ Tužilaštvo u vezi sa Župljaninom tvrdi sljedeće: (i) on je znao za masovnu kampanju prisilnog razmještanja koja se provodila protiv nesrba i imao je potrebnu namjeru; (ii) znao je za rasprostranjeni i sistematski napad na nesrbe i znao je da su oni u slabijem položaju; i (iii) bio je svjestan etničkog aspekta oružanog sukoba i dijelio je diskriminatornu namjeru s drugim učesnicima u UZP-u.³²⁷⁷ Tužilaštvo kaže da je Župljanin stalno primao konkretne informacije, opšteg karaktera ili u vezi s određenim incidentima, o tome da srpske snage, uključujući snage pod njegovom komandom, čine rasprostranjena i sistematska krivična djela protiv nesrba.³²⁷⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada se oslonilo na Župljaninova saznanja o incidentu kod Sanskog Mosta i o ubijanjima na Korićanskim stijenama, budući da su to bila "jasna upozorenja" u vezi s rizikom da bi tokom transporta zatočenika milicija mogla počinuti još ubistava.³²⁷⁹ Tužilaštvo smatra da je Župljanin pogrešno shvatio ulogu nekih od faktora koje je u obzir uzelo Pretresno vijeće jer ti faktori pokazuju da je on voljno prihvatio rizik da se nastave činiti nedjela i da ih je poticao.³²⁸⁰

989. Tužilaštvo na koncu tvrdi da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zaključivši da su učesnici u UZP-u koristili srpske snage kako bi u Opštinama ARK-a vršili krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti.³²⁸¹ Tužilaštvo kaže da Župljaninove argumente s ovim u vezi treba odbaciti jer izlaze iz okvira njegove najave žalbe.³²⁸² Tužilaštvo uz to

osobe koje su korištene kao oruđe za izvršenje *actus reus* krivičnog djela dijele *mens rea* za udruženi zločinački poduhvat (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 148).

³²⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 157. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 158-161.

³²⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 158.

³²⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 159-161.

³²⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 162. Tužilaštvo takođe odgovara da nije relevantno to što Župljanin svoj izvještaj nije finalizirao prije 26. avgusta 1992. te da, s obzirom na efikasni sistem izvještavanja koji je Župljanin uspostavio, ne može biti sumnje da je on na dan incidenta ili ubrzo nakon toga bio obaviješten o ubistvima i o vjerovatnoj upletenosti prijedorske milicije (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 163).

³²⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 164. Tužilaštvo tvrdi da faktori koje je uzelo u obzir Pretresno vijeće pokazuju sljedeće: (i) SOM CSB-a Banja Luka i druge jedinice nad kojima je Župljanin imao ovlasti nastavile su činiti krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja se Župljaninu stavljaju na teret; (ii) Župljanin je uprkos saznanjima o njihovim zločinima nastavio raspoređivati i koristiti te jedinice; i (iii) Župljanin nije preduzeo nikakve mjere da ih kazni (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 164).

³²⁸¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 165, 167.

³²⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 166. Tužilaštvo tvrdi da se u Župljaninovoj najavi žalbe ne kaže da on namjerava osporavati vezu između glavnih izvršilaca i učesnika u UZP-u, te da

kaže da "ne postoji uslov 'da mora postojati dokaz o nekoj *radnji* učesnika u UZP-u u vezi s korištenjem osoba koje nisu bile učesnici u UZP-u kao oruđa u svrhu ostvarenja UZP-a'"³²⁸³ Tužilaštvo tvrdi da se o nužnoj vezi može zaključivati na osnovu raznih okolnosti,³²⁸⁴ i da je Pretresno vijeće postojanje tih veza koje se moraju dokazati utvrdilo na razuman način.³²⁸⁵

990. Župljanin replicira da njegov argument o propustu da se uspostavi veza između fizičkih izvršilaca i učesnika u UZP-u ne izlazi iz okvira njegove najave žalbe, budući da je to pitanje "integralni dio" pretpostavljene predvidivosti krivičnih djela, pri čemu on samo tvrdi da su s tim u vezi pogrešno utvrđene činjenice.³²⁸⁶

b. Analiza

991. S obzirom na prirodu Župljaninovih tvrdnji, Žalbena vijeće će razmotriti, prvo, Župljaninove argumente o vezi između glavnih izvršilaca krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a koja se Župljaninu stavlja na teret i učesnika u UZP-u i, drugo, njegove argumente o, kako tvrdi, greškama u vezi s predvidivošću krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se on tereti.

i. Navodi o greškama o vezi između glavnih izvršilaca krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti i učesnika u UZP-u

992. Žalbena vijeće će prvo utvrditi da li bi trebalo razmotriti meritum Župljaninovog argumenta o vezi između glavnih izvršilaca krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se on tereti i učesnika u UZP-u. Žalbena vijeće podsjeća na to da najava žalbe mora sadržati, između ostalog, žalbene osnove, pri čemu se u vezi sa svakom žalbenom osnovom jasno iznosi šta su greške u primjeni prava, a šta greške u utvrđivanju činjeničnog stanja.³²⁸⁷ Žalbena vijeće napominje da se u

on iznosi tvrdnje o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, ali da se njegovi argumenti odnose na pogrešnu primjenu prava (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 166).

³²⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 168.

³²⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 169.

³²⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 170. Tužilaštvo se poziva na sljedeće konstatacije: (i) da su učesnici u UZP-u, uključujući Župljanina, imali kontrolu nad hijerarhijski strukturiranim snagama čiji su pripadnici činili krivična djela u Opštinama ARK-a; (ii) da su neki od učesnika u UZP-u, na osnovu svoje rukovodeće funkcije u SDS-u i/ili svojih važnih položaja u RS, imali kontrolu nad događajima u opštinama budući da su kontrolisali strukture SDS-a i krizne štabove; (iii) da je Krizni štab ARK-a, čiji su vodeći članovi takođe bili učesnici u UZP-u, imao ovlasti nad svim Opštinama ARK-a; i (iv) da su učesnici u UZP-u u svakoj opštini djelovali u dosluhu i zajedno s drugim glavnim izvršiocima kada su činili zločine (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 170).

³²⁸⁶ Župljaninova replika, par. 70-71.

³²⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 500; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 246. V. *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-A,

Župljaninovoj najavi žalbe, u podosnovi (D) druge žalbena osnove tvrdi da "nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da ustanovi da je g. Župljanin mogao da predvidi krivična djela na osnovu treće kategorije UZP-a",³²⁸⁸ dakle najavljuje grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja. Međutim, u svom žalbenom podnesku Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo na valjani način povezati glavne izvršioce s učesnicima u UZP-u, što je propust koji utiče na konstatacije Vijeća u vezi s mogućnošću da se predvide krivična djela.³²⁸⁹ Žalbeno vijeće smatra da Župljanin takvom argumentacijom tvrdi da Pretresno vijeće na dokaze nije ispravno primijenilo sudsku praksu u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom i nije dalo obrazloženo mišljenje, što znači da je načinilo pravnu grešku.³²⁹⁰ Dakle, protivno Župljaninovoj tvrdnji,³²⁹¹ njegov argument se ne može ispravno opisati kao argument o grešci u utvrđivanju činjeničnog stanja i stoga se na njega ne odnose paragrafi 28 i 29 njegove najave žalbe. Međutim, podsjećajući na to da je svrha spiska svih žalbenih osnova u najavi žalbe da se pažnja respondenta usmjeri na argumente koji će se kasnije razraditi u žalbenom podnesku,³²⁹² Žalbeno vijeće smatra da tužilaštvo neće pretrpjeti nikakvu štetu ako se razmotri meritum Župljaninovog argumenta, budući da je imalo prilike da na taj argument odgovori i da je to pitanje u potpunosti obradilo u svojim podnescima.³²⁹³ Dakle, s obzirom na takve okolnosti Žalbeno vijeće će razmotriti Župljaninov argument.

993. Pretresno vijeće je konstatovalo da su srpske snage u Opštinama ARK-a počinile krivična djela na kojima se zasnivaju osude izrečene Župljaninu na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata i za svaku pojedinačnu opštinu je identifikovalo konkretne grupe ili jedinice srpskih snaga – iz sastava raznih snaga milicije, paravojnih grupa ili vojnih snaga – koje su tokom provođenja UZP-a bile uključene u izvršenje tih krivičnih djela.³²⁹⁴ Žalbeno vijeće uz to napominje da Pretresno vijeće nije identifikovalo srpske snage, odnosno bilo koju grupu ili jedinicu iz tih

Odluka po zahtjevu tužioca za razjašnjenje i ponovno razmatranje odluke od 28. februara 2008., 11. mart 2008., par. 10 ("U najavi žalbe nije nužno navesti tačne postavke argumenta. Međutim, [...] argumenti koj[i se] izlož[e] moraju biti u okviru pitanja koja [...] su] nave[dena] u [...] najavi žalbe").

³²⁸⁸ Župljaninova najava žalbe, par. 28. V. Župljaninova najava žalbe, par. 29.

³²⁸⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 214-218.

³²⁹⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 502.

³²⁹¹ V. Župljaninova replika, par. 70-71 (gdje se ponavlja da su greške Pretresnog vijeća greške u utvrđivanju činjeničnog stanja).

³²⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 500, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 246.

³²⁹³ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 489; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 352-354.

³²⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 801, 828, 841, 846, 855, 860, 865. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

snaga, kao učesnike u UZP-u.³²⁹⁵ Župljanin u ovoj podosnovi svoje žalbe ne osporava konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s glavnim izvršiocima relevantnih krivičnih djela ili u vezi s učesnicima u UZP-u, nego osporava to da je između njih na valjan način utvrđena veza.

994. Žalbeno vijeće podsjeća da se na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata optuženom može pripisati krivična odgovornost za djela koja nisu izvršili učesnici u UZP-u "ukoliko se dokaže da se ti zločini mogu pripisati bar jednom učesniku u UZP-u i da je on, posluživši se glavnim izvršiocom, postupao u skladu sa zajedničkim planom".³²⁹⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće za svaku od Opština ARK-a identifikovalo vezu između konkretne grupe ili jedinice srpskih snaga koja je bila uključena u zločine i najmanje jednog od učesnika u UZP-u, a katkada i samog Župljanina.³²⁹⁷ Kao primjer, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće među glavne izvršioce Župljaninovih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a u Banjoj Luci, Ključu, Kotor-Varošu, Donjem Vakufu, Sanskom Mostu, Prijedoru, Skender-Vakufu i Tesliću uključilo pripadnike snaga nad kojima su ovlasti imali ili Župljanin lično i/ili drugi učesnici u UZP-u, kao što su Vinko Kondić, svjedok Nedeljko Đekanović, Momir Talić, Mirko Vručinić, Drljača i Mladić.³²⁹⁸ Pretresno vijeće je potom zaključilo da su imenovani učesnici u UZP-u "prilikom upotrebe tih srpskih snaga" za izvršenje krivičnih djela postupali u skladu sa zajedničkim planom.³²⁹⁹

³²⁹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 314 (gdje se konstatuje da su učesnici u UZP-u bili Karadžić, Krajišnik, Plavšić, Koljević, Mladić, Mandić, Velibor Ostojić, Momir Talić, Brđanin, Stakić, Drljača, Kuprešanin, Vlado Vrkeš, Mirko Vručinić, Jovan Tintor, Nedeljko Đekanović, Savo Tepić, Stevan Todorović, Blagoje Simić, Vinko Kondić, Malko Koroman, Đorđe Ristanić, Predrag Radić, Andrija Bjelošević, Ljubiša Savić zvani Mauzer, Predrag Ješurić i Branko Grujić).

³²⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1679; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 911.

³²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 801-802 (Banja Luka), 828-829 (Donji Vakuf), 841-842 (Ključ), 846-847 (Kotor-Varoš), 855-856 (Prijedor i Skender-Vakuf), 860-861 (Sanski Most), 865-866 (Teslić). V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 142-147, 163-164, 200, 240, 716; Prvostepena presuda, tom 2, par. 311, 350-356, 384-397, 495-499, 502-503, 710, 721-727.

³²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-802 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 200-211) (Banja Luka); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 841-842 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 331-339) (Ključ); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 846-847 (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 384-397; Prvostepena presuda, tom 1, par. 453-480) (Kotor-Varoš); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 828-832 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 260-274) (Donji Vakuf); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 860-861 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 782-804) (Sanski Most); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 854-856 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 655-684) (Prijedor and Skender-Vakuf); Prvostepena presuda, tom 2, par. 314, 865-866 (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 867-872; Prvostepena presuda, tom 2, par. 405, 418-419, 421-422, 432-433, 435, 437-448) (Teslić).

³²⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 802, 829, 842, 847, 856, 861, 866.

995. Žalbeno vijeće podsjeća da se postojanje veze između glavnog izvršioca krivičnog djela i učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu mora ocjenjivati za svaki slučaj posebno.³³⁰⁰ O toj vezi se može zaključivati na osnovu raznih faktora, uključujući "dokaze o tome da je učesnik u UZP-u od osobe koja nije učesnik UZP-a eksplicitno ili implicitno tražio da počini takvo krivično djelo ili da je tu osobu podstaknuo, naredio joj, bodrio je ili je na neki drugi način iskoristio za izvršenje krivičnog djela".³³⁰¹ Što se tiče Župljaninove tvrdnje "da mora postojati dokaz o nekoj radnji učesnika u UZP-u u vezi s korištenjem osoba koje nisu bile učesnici u UZP-u kao oruđa u svrhu ostvarenja UZP-a",³³⁰² Žalbeno vijeće smatra da nema uslova prema kojem mora postojati "neka radnja" učesnika u UZP-u kako bi se uspostavila neophodna veza.³³⁰³

996. Žalbeno vijeće takođe smatra da Župljaninov argument u vezi s tim *kako* su učesnici u UZP-u koristili glavne izvršioce za počinjenje krivičnih djela nije ni uvjerljiv niti potkrijepljen. Žalbeno vijeće podsjeća da ne postoji "uslov da pretresno veće pokaže 'kako je svaki fizički izvršilac bio *korišćen* za vršenje zločina' da bi se ustanovila takva veza" ako je pretresno vijeće identifikovalo kako su jedan ili više učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u ostvarivanju zajedničkog plana koristili snage kojima su ti fizički izvršioци pripadali.³³⁰⁴ Žalbeno vijeće napominje da je u donošenju svojih zaključaka o traženoj vezi Pretresno vijeće uzelo u obzir: (i) hijerarhijsku strukturu koja je uključivala najmanje jednog od učesnika u UZP-u s nadležnostima rukovođenja i komandovanja relevantnim srpskim snagama uključenim u počinjenje krivičnih djela; (ii) saznanja kojima je raspolagao barem jedan od učesnika u UZP-u o učešću identifikovanih srpskih snaga u kriminalne aktivnosti, što je uključivalo protivpravna zatočenja, nametanje nehumanih uslova i krivična djela počinjena u zatočeničkim objektima; kao i to (iii) da su razne jedinice ili grupe iz sastava srpskih snaga postupale jedna s drugom u sprezi u skladu sa zajedničkim planom.³³⁰⁵ Po

³³⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1053. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.

³³⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1050, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1257, 1259.

³³⁰² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 215.

³³⁰³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1057, fusnota 3081; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1259, 1263; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 181, 187-189, 205-206.

³³⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165.

³³⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 802 (Banja Luka), 829 (Donji Vakuf), 842 (Ključ), 847 (Kotor-Varoš), 856 (Prijeđor i Skender-Vakuf), 861 (Sanski Most), 866 (Teslić). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405 418-419, 421-422, 432-433, 435, 437-448 (Banja Luka), 507 (Sanski Most), 508 (Prijeđor), 509 (Ključ i Donji Vakuf), 510-517.

mišljenju Žalbenog vijeća, Župljanin nije pokazao grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće uzelo te faktore u obzir ili da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo. Žalbeno vijeće stoga smatra da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo sudsku praksu u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom. Žalbeno vijeće uz to konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je jedini razumni raspoloživi zaključak taj da se krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se on tereti mogu pripisati barem jednom od učesnika u UZP-u, a da je taj učesnik – koristeći glavne izvršioce – postupao u skladu sa zajedničkim planom. Župljaninovi argumenti o vezi između glavnih izvršilaca i učesnika u UZP-u stoga se odbijaju.

ii. Navodi o greškama o predvidivosti krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti

997. Žalbeno vijeće podsjeća na to da je Pretresno vijeće, dok je ocjenjivalo u kojoj su mjeri krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti, počinjena u Opštinama ARK-a, bila predvidiva, uzelo u obzir opšti kontekst tih djela, kao i konkretne dokaze za koje je Vijeće konstatovalo da idu u prilog zaključku (i) da je mogućnost da u provođenju zajedničkog plana ta krivična djela budu počinjena bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi; te (ii) da je on voljno preuzeo taj rizik.³³⁰⁶ Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće se uvjerilo u to da je u odnosu na Župljanina zadovoljen kriterij u vezi sa subjektivnim obilježjem na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, i to tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, odnosno počev najkasnije od 1. aprila 1992., a u svakom slučaju u vrijeme dok su činjena krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se tereti.³³⁰⁷

998. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo jer je iznijelo nepotkrijepljene generalizovane tvrdnje o Opštinama ARK-a u cjelini, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin zanemaruje relevantne konstatacije Pretresnog vijeća. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće za svaku od Opština ARK-a pregledalo dokaze i iznijelo konstatacije o slijedu događaja i počinjenim krivičnim djelima,³³⁰⁸ o glavnim izvršiocima djela,³³⁰⁹ i

³³⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

³³⁰⁷ Žalbeno vijeće napominje da se prilikom ocjenjivanja predvidivosti svih krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti, Pretresno vijeće oslonilo na, između ostalog, zajednički cilj UZP-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 521). Što se tiče mogućnosti da se predvide protivpravna zatočavanja, Pretresno vijeće se dodatno oslonilo na "informacije koje su tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bile dostupne Župljaninu" (naglasak dodat) (Prvostepena presuda, tom 2, par. 523). U vezi s mogućnošću da se predvide ubistva i istrebljenje, Vijeće se dodatno oslonilo na Župljaninovo prisustvo u Banjoj Luci nakon blokade grada 3. aprila 1992., kao i na činjenicu da je primio informacije o zločinima koji su se nad nesrbima u Banjoj Luci činili od "prve polovine aprila 1992." (Prvostepena presuda, tom 2, par. 524). Pretresno vijeće se u vezi s predvidivošću pljačke i otimačine oslonilo i na konstataciju o međunacionalnim napetostima na tom području, kao i na Župljaninova saznanja o međunacionalnim napetostima u vezi s mučenjem, okrutnim postupanjem i nehumanim djelima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 525-526). Štaviše, Župljaninu je izrečena osuđujuća presuda na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za krivična djela koja su činjena tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica (v. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 801, 805, 828, 832, 841, 845-846, 850, 855, 859-860, 864-865, 869, 956). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće kao vrijeme na koji se odnosi Optužnica označilo period "od najkasnije 1. aprila 1992." do 31. decembra 1992. (Prvostepena presuda, tom 2, par. 344. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 520).

³³⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 200-228 (Banja Luka), 260-285 (Donji Vakuf), 331-350 (Ključ), 453-494 (Kotor-Varoš), 655-703 (Prijedor i Skender-Vakuf), 782-817 (Sanski Most), 867-883 (Teslić).

o Župljaninovom učešću u događajima i počinjenim krivičnim djelima i njegovim saznanjima o njima.³³¹⁰ Isto tako, pri donošenju zaključka da je Župljanin bio u stanju da predvidi da bi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret mogla da budu počinjena, Pretresno vijeće je razmotrilo relevantne konstatacije u vezi sa svakim krivičnim djelom.³³¹¹ Na primjer, kao što se detaljno iznosi gore u tekstu,³³¹² konstatacija Pretresnog vijeća da je Župljanin mogao da predvidi da će srpske snage nametnuti i održavati restriktivne i diskriminatorne mjere protiv nesrba zasnivala se na, između ostalog, činjenici da je on bio član "i Kriznog štaba ARK-a i Kriznog štaba Banje Luke, koji su izdavali naređenja o ograničavanju prava Muslimanima i Hrvatima da obavljaju određene poslove ili naređenja koja su ugrožavala njihova imovinska prava".³³¹³ Isto tako, konstatacija Vijeća da je Župljanin mogao da predvidi da bi srpske snage mogle stvoriti i održavati nehumane uslove života i vršiti mučenje, okrutno postupanje i nehumana djela nad Muslimanima i Hrvatima zasnivala se na "izvještaj[ima] o uslovima u zatočeničkim logorima koje je Župljanin primao, kao i činjenic[i] da je znao da na tom području postoje međunacionalne napetosti".³³¹⁴ Pretresno vijeće je na osnovu analize svih gore pomenutih konstatacija zaključilo da je Župljanin mogao da predvidi da bi mogle biti nametnute restriktivne i diskriminatorne mjere, da bi velik broj nesrba mogao biti protivpravno zatočen i da bi mogla biti počinjena i druga teška krivična djela, uključujući ubistvo i istrebljenje, a da je taj rizik voljno prihvatio.³³¹⁵ Protivno Župljaninovom argumentu,³³¹⁶ Pretresno vijeće nije bilo dužno utvrđivati da li se moglo predvidjeti da će jedna konkretna grupa počinuti neko konkretno djelo, budući da je Vijeće utvrdilo da je Župljanin mogao da predvidi da bi jedna ili više osoba koje je on (ili neki drugi učesnik u UZP-u) koristio u svrhu izvršenja *actus reus* krivičnih djela u okviru zajedničkog cilja mogla izvršiti neko krivično djelo izvan okvira zajedničkog cilja, i da je, time što se priključio UZP-u ili je nastavio u njemu učestvovati, voljno prihvatio rizik da jedno takvo krivično djelo bude počinjeno.³³¹⁷

³³⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 200-211 (Banja Luka), 260-274 (Donji Vakuf), 331-339 (Ključ), 453-480 (Kotor-Varoš), 655-684 (Prijevor i Skender-Vakuf), 782-804 (Sanski Most), 867-872 (Teslić).

³³¹⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-430, 432-437, 495-499, 506 (Banja Luka), 507 (Sanski Most), 508 (Prijevor), 509 (Ključ i Donji Vakuf), 510-517.

³³¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-527.

³³¹² V. gore, par. 948-954.

³³¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 279-284, 353, 401, 492-493.

³³¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 525. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437, 506-511.

³³¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522-528.

³³¹⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 205.

³³¹⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411.

999. Osim toga, Pretresno vijeće je za svaku od Opština ARK-a razmotrilo glavne izvršioce krivičnih djela i njihovu vezu s učesnicima u UZP-u prije nego što je zaključilo da je Župljanin mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret i da je svojim učešćem u UZP-u voljno prihvatio rizik da se ta djela počine.³³¹⁸ Kao što tvrdi Župljanin, dio Prvostepene presude koji se odnosi na pravne konstatacije u vezi s njegovom individualnom krivičnom odgovornošću na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata ne sadrži reference na ove i druge relevantne konstatacije u presudi na kojima se te pravne konstatacije zasnivaju.³³¹⁹ Međutim, kao što se kaže gore u tekstu, iako Žalbena vijeće smatra da je takav pristup Pretresnog vijeća vrijedan žaljenja,³³²⁰ to samo za sebe ne predstavlja propust da se iznese obrazloženo mišljenje.³³²¹ Žalbena vijeće stoga smatra da Župljanin nije pokazao grešku u pristupu koji je Pretresno vijeće primijenilo da bi ocijenilo subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata. Stoga se odbija njegov argument da su u vezi s predvidivošću krivičnih djela korištene opšte ili nespecificirane konstatacije, kao i argument o potrebi da se izvrši analiza za svaku pojedinačnu opštinu.

1000. Što se tiče Župljaninovih tvrdnji da Pretresno vijeće nije trebalo da zaključi da su krivična djela na osnovu treće kategorije UZP-a bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja UZP-a, budući da je iz zajedničkog cilja isključilo nasilna djela i radnje protivpravne prisile, Župljanin ne obrazlaže zašto bi se konstatacije Pretresnog vijeća o zajedničkom cilju mogle shvatiti na takav način.³³²² Ako on time želi reći da je Pretresno vijeće ustanovilo kako zajednički cilj nije bio zločinački, ili da krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a putem kojih se provodio zajednički cilj nisu uključivala radnje prisile, Žalbena vijeće je te argumente u ovoj Presudi već odbacilo.³³²³ Shodno tome, Žalbena vijeće ne smatra da su ove Župljaninove tvrdnje osnovane.

1001. Žalbena vijeće jednako neuvjerljivim smatra i Župljaninov argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da su Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja, budući da su "izvršenju

³³¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-803, 805 (Banja Luka), 828-830, 832 (Donji Vakuf), 841-843, 845 (Ključ), 846-848, 850 (Kotor-Varoš), 855-857, 859 (Prijevor i Skender-Vakuf), 860-862, 864 (Sanski Most), 865-867, 869 (Teslić).

³³¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 521-528.

³³²⁰ V. gore, par. 90.

³³²¹ V. gore, par. 138.

³³²² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 196, 198. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

³³²³ V. gore, par. 69, 919.

krivičnih djela doprinijeli mnogi faktori".³³²⁴ Iako nabraja nekoliko takvih faktora, Župljanin se u prilog tome ne poziva ni na kakve dokaze ili konstatacije Pretresnog vijeća.³³²⁵

1002. S tim u vezi, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće, razmatrajući da li su krivična djela za Župljanina bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja, ispravno postupilo kada je uzelo u obzir opšti kontekst u kojem su se zločini odigrali.³³²⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a za koja se Župljanin tereti izvršena u kontekstu UZP-a, čiji je zajednički cilj bilo trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države putem činjenja krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a, to jest deportacije, nehumanih djela (prisilno premiještanje) i progona putem prisilnog premještanja i deportacije kao zločina protiv čovječnosti.³³²⁷ Žalbena vijeće takođe uzima u obzir i konstatacije Pretresnog vijeća da su u provođenju UZP-a izvršena nasilna preuzimanja vlasti u Opštinama, nakon čega je uslijedila rasprostranjena i sistematska kampanja terora i nasilja,³³²⁸ s ciljem uspostavljanja što je moguće etnički "čišće" srpske države.³³²⁹ Ocjenjujući predvidivost, Pretresno vijeće se pozvalo i na sljedeće faktore: (i) činjenicu da su srpske snage prisilno uklanjale bosanske Muslimane i bosanske Hrvate iz Opština ARK-a tako što su im poslije preuzimanja vlasti u gradovima i selima nametnule nepodnošljive uslove života;³³³⁰ (ii) položaj nemoći u kojem su se nesrbi našli u odnosu na srpske snage koje su ih hapsile i protjerivale;³³³¹ (iii) jaku međunacionalnu napetost i netrpeljivost u Opštinama ARK-a;³³³² kao i na (iv) prisustvo kriminalaca u jedinicama koje su u Opštine ARK-a upućivane da izvode dejstva u bliskom kontaktu s nesrpskim civilima.³³³³ Župljaninova nepotkrijepljena tvrdnja zanemaruje rezonovanje Pretresnog vijeća i ne ukazuje na grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće te faktore uzelo u obzir. Žalbena vijeće stoga smatra da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, uzevši u obzir opšti kontekst zločina, nije mogao da konstatuje da su krivična djela za koja se tereti po trećoj kategoriji UZP-a za njega bila prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog cilja.

³³²⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 197.

³³²⁵ V. gore, fusnota 3260.

³³²⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 920.

³³²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 521. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 522.

³³²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 310-311.

³³²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 311. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 310. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 292, 738.

³³³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 522.

³³³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526.

³³³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 525. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 528.

³³³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-440, 456, 518.

1003. U vezi sa Župljaninovima osporavanjem konkretnih konstatacija na koje se Pretresno vijeće oslonilo pri donošenju zaključka da je on mogao da predvidi ubistvo i istrebljenje,³³³⁴ Žalbeno vijeće prvo podsjeća na to da je na jednom drugom mjestu u tekstu odbilo Župljaninove argumente u vezi s uključivanjem i raspoređivanjem okorjelih kriminalaca u SOM CSB-a Banja Luka.³³³⁵ Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće: (i) konstatovalo da je Župljanin bio jedan od ključnih aktera u organizaciji blokade Banje Luke 3. aprila 1992. i u preuzimanju vlasti u tom gradu, što je on počeo da planira najkasnije u martu 1992.,³³³⁶ (ii) primilo k znanju dokaze da su pripadnici SOS-a bili uglavnom siledžije ili lokalni kriminalci koji su uključeni u sastav SOM-a CSB-a Banja Luka,³³³⁷ i (iii) konstatovalo da je Župljanin obavještavan o krivičnim djelima i nedisciplinovanom ponašanju pripadnika SOM-a CSB-a Banja Luka.³³³⁸ Žalbeno vijeće stoga smatra da je, s obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća, koje su – protivno Župljaninovoj tvrdnji³³³⁹ – dovoljno jasne, razuman presuditelj o činjenicama, pri donošenju zaključka da je Župljanin mogao da predvidi da će krivična djela biti počinjena, mogao da se osloni kako na Župljaninovo znanje o kriminalnim elementima u SOM-u CSB-a Banja Luka, tako i na njegovo trajno korištenje tih ljudi.

1004. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na "neidentifikovane 'zločine'" počinjene protiv nesrba u Banjoj Luci, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće utvrdilo da su "[u] prvoj polovini aprila 1992. godine, a zatim ponovo u avgustu i septembru te godine, predstavnici nesrpske zajednice obavijestili Župljanina o zločinima koji su nad nesrbima počinjeni u Banjoj Luci".³³⁴⁰ Ocjenjujući predvidivost ubistva i istrebljenja, Pretresno vijeće se oslonilo na tu konstataciju.³³⁴¹ Iako konstatacija nije popraćena referencama na tekst presude, čitanje Prvostepene presude u cjelini pokazuje da je tu svoju konstataciju Pretresno vijeće zasnovalo na dokazima opisanim u drugim dijelovima presude, koji pokazuju sljedeće: (i) prije 15. aprila 1992. Župljanin je izjavio da građanima Banje Luke nesrpske nacionalnosti ne može da garantuje fizičku bezbjednost i sigurnost njihove imovine;³³⁴² a (ii) predstavnici nesrpske zajednice

³³³⁴ V. gore, par. 984.

³³³⁵ V. gore, par. 843-845.

³³³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 495. Pretresno vijeće je konstatovalo da su tokom blokade Banje Luke, 3. aprila 1992., pripadnici SOS-a bili naoružani i da su zajedno sa SOM-om CSB-a Banja Luka vršili napade na nesrbe i njihovu imovinu (Prvostepena presuda, tom 1, par. 144, 157, 201; Prvostepena presuda, tom 2, par. 415, 496).

³³³⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 143. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 388.

³³³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 503.

³³³⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 208.

³³⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³³⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 450.

obavijestili su ga o, između ostalog, ubistvima, napadima na imovinu, uništavanju džamija, protivpravnim hapšenjima i o situaciji u zatočeničkim logorima u avgustu i septembru 1992.³³⁴³ To pokazuje da Pretresno vijeće zapravo jeste uzelo u obzir Župljaninova saznanja o konkretnim krivičnim djelima počinjenima nad nesrbima u Banjoj Luci. Župljaninov argument u kojem se pogrešno tumači Prvostepena presuda stoga se odbija.

1005. U vezi sa Župljaninovim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na incident kod Sanskog Mosta, iako je prihvatilo da za njega možda nije postojala namjera, Žalbeno vijeće napominje da se Župljanin u prilog tom svom argumentu poziva na konstataciju Pretresnog vijeća da su pripadnici milicije koji su bili u pratnji transporta tih zatočenika: (i) "imali namjeru da nanesu teške tjelesne povrede tim zatočenicima"; i da su (ii) "znali ili su trebali da znaju da [takav način prevoženja zatočenika] može prouzrokovati njihovu smrt".³³⁴⁴ Žalbeno vijeće shvata da Župljanin ovakvom argumentacijom ponavlja argument da je Pretresno vijeće konstatovalo da je smrt žrtava u incidentu kod Sanskog Mosta "možda bila posljedica pukog [nehata], a ne namjere da se ubije",³³⁴⁵ što je Žalbeno vijeće odbacilo na drugom mjestu u tekstu.³³⁴⁶

1006. Dalje, što se tiče Župljaninove tvrdnje da, iako je Pretresno vijeće konstatovalo da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta 7. jula 1992. bili umiješani u incident kod Sanskog Mosta, Vijeće u vezi s milicijom iz Sanskog Mosta nakon 7. jula 1992. nije identifikovalo nikakvo kažnjivo ponašanje, odnosno konkretno ubistvo ili istrebljenje,³³⁴⁷ Žalbeno vijeće smatra da se njegov argument zasniva na pogrešno shvaćenoj premisi da svaka iduća radnja ubistva ili istrebljenja mora uključivati iste izvršioce, to jest miliciju iz Sanskog Mosta, kako bi se dotična krivična djela koja su uslijedila mogla predvidjeti.³³⁴⁸ Da bi utvrdilo da li je on mogao predvidjeti takva krivična djela tokom provođenja zajedničkog cilja UZP-a, za Pretresno vijeće je relevantna sklonost milicijskih snaga u opštem smislu – a ne samo onih iz Sanskog Mosta – koje su sve bile pod Župljaninovim ovlastima, da čine krivična djela, uključujući ubistvo i istrebljenje. Stoga Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće, između ostalih dokaza, oslonilo na incident kod

³³⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 451-452.

³³⁴⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 210, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215.

³³⁴⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 234, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215.

³³⁴⁶ V. dolje, fusnota 3448.

³³⁴⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 210.

³³⁴⁸ Up. dolje, par. 1064-1065.

Sanskog Mosta i Župljaninova saznanja o tom incidentu kako bi ocijenilo u kojoj je mjeri on mogao da predvidi ubistvo i istrebljenje.³³⁴⁹

1007. U vezi sa Župljaninovim argumentom o incidentu u logoru Manjača, Žalbeno vijeće napominje da on tvrdi kako je preliminarni izvještaj o incidentu u logoru Manjača 6. i 7. avgusta 1992. finaliziran tek 26. avgusta 1992., drugim riječima nakon ubijanja na Korićanskim stijenama 21. avgusta 1992.³³⁵⁰ Međutim, Župljanin ne upućuje ni na kakve dokaze ili konstatacije Pretresnog vijeća u prilog ovom argumentu. Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument zbog nepotkrijepljenosti.³³⁵¹

1008. Osim toga, Žalbeno vijeće smatra da, čak i ako nikakva krivična djela nisu bila počinjena nakon ubijanja na Korićanskim stijenama 21. avgusta 1992.,³³⁵² Pretresno vijeće je razumno postupilo kada se oslonilo na to što je Župljanin uputio pripadnike milicije iz Prijedora da u septembru 1992. sprovedu nesrpske zatočenike u Hrvatsku, iako je znao da su prethodno bili umiješani u zločine i kada je na osnovu toga konstatovalo da je on voljno prihvatio rizik da u provođenju zajedničkog plana budu počinjeni ubistva i istrebljenje.³³⁵³ Štaviše, kada tvrdi da su svi pripadnici milicije umiješani u ubijanja na Korićanskim stijenama nakon 21. avgusta 1992. premješteni iz milicije u Prijedoru, on se u prilog tome ne poziva ni na koji dokaz ili konstataciju Pretresnog vijeća, tako da njegov argument ostaje nepotkrijepljen.³³⁵⁴ Dakle, Župljaninovi argumenti u vezi s ubijanjima na Korićanskim stijenama i njegovim upućivanjem pripadnika milicije iz Prijedora na zadatak sprovođenja nesrpskih zatočenika se odbacuju.³³⁵⁵

1009. Žalbeno vijeće stoga se uvjerilo da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je u odnosu na Župljanina zadovoljeno traženo subjektivno

³³⁴⁹ Na jednom drugom mjestu u svom podnesku Župljanin pokreće i argument u vezi s pitanjem da li je i, ako jeste, kada, Župljanin informisan o incidentu kod Sanskog Mosta (v. dolje, par. 1050, 1054). Žalbeno vijeće je razmotrilo taj argument i ustanovilo je da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na jedan dokaz, no istovremeno je konstatovalo da je "razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da je Župljanin o incidentu kod Sanskog Mosta bio obaviješten ubrzo nakon što se incident dogodio, no svakako ne kasnije od 18. avgusta 1992." (v. dolje, par. 1061-1062). Shodno tome, ta greška ne utiče na konstatacije Pretresnog vijeća o Župljaninovoj mogućnosti da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret.

³³⁵⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211.

³³⁵¹ V. gore, par. 25.

³³⁵² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 212.

³³⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524, 528. V. takođe dolje, par. 1066.

³³⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211.

³³⁵⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 211-212.

obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata u vezi s krivičnim djelima po trećoj kategoriji UZP-a koja se Župljaninu stavlja na teret.

c. Zaključak

1010. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće djelimično odbija podosnovu (B) i podosnovu (D) Župljaninove druge žalbene osnove.

(v) Zaključak

1011. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće odbija Župljaninovu drugu žalbenu osnovu u cjelosti.

(b) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u konstataciji da je Župljanin odgovoran za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (Župljaninova treća žalbena osnova)

1012. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin odgovoran za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2) u vezi s radnjama izvršenim u opštinama Banja Luka,³³⁵⁶ Ključ,³³⁵⁷ Kotor-Varoš,³³⁵⁸ Prijedor,³³⁵⁹ i Skender-Vakuf.³³⁶⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin mogao

³³⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805. Pretresno vijeće je konstatovalo da incident kod Sanskog Mosta – odnosno incident u kojem je 7. jula 1992. godine 20 zatočenika preminulo dok su ih pripadnici milicije iz Sanskog Mosta prevozili iz zatočeničkog logora Betonirka u Sanskom Mostu u zatočenički logor Manjača u opštini Banja Luka – predstavlja istrebljenje (Prvostepena presuda, tom 1, par. 219). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 189-190, 215, 218.

³³⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 845. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u vezi s ubijanjem 76 žrtava 1. juna 1992. u Velagićima i 144 žrtve 10. jula 1992. u Biljanima uzetima zajedno utvrđeno istrebljenje (Prvostepena presuda, tom 1, par. 344). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 310-321, 336-337, 343-344.

³³⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 850. Pretresno vijeće je konstatovalo da ubijanje 26 muškaraca na putu prema Domu zdravlja u Kotor-Varošu i ispred njega, 25. juna 1992., predstavlja istrebljenje (Prvostepena presuda, tom 1, par. 488). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 436-452, 457-464, 484-485.

³³⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 859. Pretresno vijeće je ustanovilo da je istrebljenje utvrđeno u odnosu na ubijanje: (i) oko 800 ljudi tokom napada na Kozarac u periodu od 24. do 26. maja 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 688. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 529-541, 661, 686); (ii) 74 žrtve u selima Biščani i Čarakovo 20. i 23. jula 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 690. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 550-554, 557-560, 664-665, 689); (iii) oko 68 osoba u Briševu 24. jula 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 690. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 555, 663, 689. Žalbena vijeće primjećuje da je u dijelovima presude u vezi s činjeničnim i pravnim konstatacijama Pretresno vijeće navodi da su se ubijanja u Briševu dogodila 27. maja 1992., što je dan na koji je započeo napad (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 555, 663, 689-690). S obzirom na analizu dokaza Pretresnog vijeća i s obzirom na činjenice o kojima je presuđeno na koje se Vijeće oslonilo, Žalbena vijeće smatra da navedeni datum 27. maj 1992. predstavlja štamparsku grešku i smatra da je ovdje riječ zapravo o 24. julu 1992. (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 555, 663, gdje

da predvidi da će u provođenju UZP-a biti počinjeno istrebljenje i da je voljno preuzeo taj rizik.³³⁶¹ Vijeće je stoga zaključilo da je Župljanin na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata krivično odgovoran za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti.³³⁶²

1013. Župljanin iznosi tri žalbene podosnove u vezi s osuđujućom presudom koja mu je izrečena za istrebljenje.³³⁶³ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo sljedeće: (i) da je ispunjen uslov *actus reus* za istrebljenje u odnosu na incident kod Sanskog Mosta i ubijanje oko 95 žrtava u zatočeničkom logoru Omarska u opštini Prijedor u julu 1992.;³³⁶⁴ (ii) da su fizički izvršioc i u vezi s incidentom kod Sanskog Mosta imali traženu *mens rea* za istrebljenje;³³⁶⁵ i (iii) da je "mogao da predvidi ili je bio svjestan da će se u provođenju UZP-a počiniti istrebljenje".³³⁶⁶ Župljanin tvrdi da te greške predstavljaju sudsku grešku i da obesnažuju njegovu osudu po tački 2.³³⁶⁷ Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je osudilo za istrebljenje i traži da se ova žalbena osnova odbije.³³⁶⁸

(i) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s uslovom velikih razmjera za *actus reus* istrebljenja (podosnova (A) Župljaninove treće žalbene osnove)

1014. U vezi s incidentom kod Sanskog Mosta, Pretresno vijeće je konstatovalo da su milicioneri SJB-a iz Sanskog Mosta 7. jula 1992. premjestili veliki broj zatočenika iz zatočeničkog logora

se upućuje na Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno, činjenice o kojima je presuđeno br. 840, 842); (iv) najmanje 15 osoba na fudbalskom stadionu u Ljubiji, i još 45 u rudniku Kipe blizu stadiona, istoga dana u julu 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 692, 697. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 572-578, 667, 691); (v) oko 128 osoba u prostoriji broj 3 u zatočeničkom logoru Keraterm u periodu od otprilike 24. do 26. jula 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 693, 697. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 579-590, 668); i (vi) oko 95 žrtava u zatočeničkom logoru Omarska u opštini Prijedor u julu 1992. (Prvostepena presuda, tom 1, par. 695, 697. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 591-617, 669-672, 694).

³³⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 859. Pretresno vijeće je ustanovilo da je istrebljenje ustanovljeno u vezi s lišavanjem života otprilike 150-200 muškaraca Muslimana na Korićanskim stijenama u opštini Skender-Vakuf 21. avgusta 1992. – incident ubijanja na Korićanskim stijenama (Prvostepena presuda, tom 1, par. 696-697. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 637-648, 674).

³³⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524, 805, 845, 850, 859.

³³⁶² Prvostepena presuda, tom 2, par. 805 (Banja Luka), 845 (Ključ), 850 (Kotor-Varoš), 859 (Prijedor i Skender-Vakuf), 956.

³³⁶³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-242; Župljaninova replika, par. 74-78.

³³⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-230; Župljaninova replika, par. 74-76.

³³⁶⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 231-234; Župljaninova replika, par. 77.

³³⁶⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 235. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 236-242; Župljaninova replika, par. 78.

³³⁶⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 242.

³³⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 180.

Betonirka u Sanskom Mostu u zatočenički logor Manjača.³³⁶⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da se tokom prevoza dvadesetak zatočenika ugušilo i da te smrti predstavljaju ubistvo.³³⁷⁰ Pretresno vijeće konstatovalo je dalje da, s obzirom na okolnosti, ubijanje dvadeset zatočenika u incidentu kod Sanskog Mosta predstavlja incident dovoljno velikih razmjera da budu zadovoljeni uslovi za istrebljenje.³³⁷¹

1015. U odnosu na zatočenički logor Omarska, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "oko 28 istaknutih pripadnika muslimanske zajednice Prijedora koji su bili zatočeni u Omarskoj, uključujući advokate, ljekare i milicionere, na organizovan način ubijeno u periodu od 25. do 27. jula 1992. godine".³³⁷² Vijeće je takođe ustanovilo da su "u jednom incidentu u julu 1992. godine logorski stražari tokom noći pogubili 18 osoba na osnovu spiska koji je dostavio Rade Knežević, jedan od inspektora SJB-a u Prijedoru koji su posjetili logor"³³⁷³ i da je pored toga u logoru Omarska ubijeno još 50 osoba.³³⁷⁴ Pretresno vijeće je potom konstatovalo da su sva ta ubijanja bila dio iste operacije i zaključilo da je ukupan broj žrtava – oko 95 osoba, dovoljno velik da ispunjava uslove za istrebljenje.³³⁷⁵

a. Argumenti strana

1016. Župljanin kaže da je Pretresno vijeće "primijenilo netačan pravni standard za istrebljenje i/ili da se oslonilo na činjenične konstatacije koje nije mogao donijeti nijedan razuman presuditelj o činjenicama, te da je propustilo dati obrazloženje".³³⁷⁶ Konkretnije, on tvrdi da je Pretresno vijeće utvrdilo da je istrebljenje dokazano u odnosu na incidente u kojima je bilo između 20 i 800 žrtava, no pritom nije obrazložilo zašto je "za ubijanja velikih razmjera postavilo prag od 20 žrtava".³³⁷⁷ On navodi da prag od 20 žrtava, što je bio broj žrtava preminulih u incidentu kod Sanskog Mosta,³³⁷⁸ djeluje proizvoljno ako se uzme u obzir da je za "neke događaje s neznatno manjim brojem žrtava"

³³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 205, 215.

³³⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 205, 215.

³³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

³³⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 694. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 669-672.

³³⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 671. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 694.

³³⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 695. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 672, 694.

³³⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 695.

³³⁷⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227.

³³⁷⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 228. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227, 230. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 311. Župljanin tvrdi da istrebljenje ima "destruktivniju konotaciju, u smislu da znači uništenje velikog broja ljudi" i da "mora po svojoj prirodi biti kolektivno, a ne usmjereno na izdvojene pojedince" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 229, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 496, Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 639).

ustanovljeno da ne ispunjavaju uslov u vezi s velikim razmjerama.³³⁷⁹ Župljanin smatra da to što ne postoji objašnjenje za postavljanje takvog praga predstavlja "propust da se iznese obrazloženje".³³⁸⁰

1017. Župljanin dalje kaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije objasnilo zašto je povezalo razna ubijanja koja imaju veze s Omarskom, budući da su se ta ubijanja dogodila u periodu od otprilike mjesec dana i nisu obuhvatila "nijednu situaciju 'masovnog ubijanja'".³³⁸¹

1018. Tužilaštvo odgovara da uslov "velikih razmjera" ne podrazumijeva "brojčani minimum žrtava", nego da se taj kriterij mora ocjenjivati od slučaja do slučaja, pri čemu treba uzeti u obzir okolnosti ubijanja.³³⁸² Tužilaštvo u svom odgovoru još kaže da Pretresno vijeće "nije 'za ubijanja velikih razmjera postavilo prag od 20 žrtava'", nego je svaki incident istrebljenja ocijenilo pojedinačno.³³⁸³ Što se tiče incidenta kod Sanskog Mosta, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće obrazložilo koju je kombinaciju faktora uzelo u obzir, budući da je konkretno reklo da je "'uzelo u obzir okolnosti tog incidenta', čime se jasno pozvalo na svoje prethodne konstatacije".³³⁸⁴ Osim toga, tužilaštvo kaže da Župljaninov argument da "događaji s nezatno manjim brojem žrtava" nisu kategorizovani kao istrebljenje ne dovodi u pitanje konstatacije Pretresnog vijeća, budući da prva tri incidenta na koje se poziva Župljanin obuhvataju znatno manji broj žrtava, a da je njegovo pozivanje na četvrti incident, odnosno ubijanje 18 osoba, zbunjujuće.³³⁸⁵

³³⁷⁸ V. gore, fusnota 3356.

³³⁷⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 230. Župljanin se u prilog svom argumentu poziva na sljedeće incidente: (i) ubijanje jednog broja muškaraca ispred zatočeničkog logora Manjača 6. avgusta 1992.; (ii) smrt jednog broja muškaraca uslijed premlaćivanja u fabrici "Vrbas Promet"; (iii) smrt jednog broja muškaraca uslijed premlaćivanja u skladištu TO-a; i (iv) ubijanje 18 osoba u zatočeničkom logoru Omarska u julu 1992. (v. Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 316). V. Župljaninova replika, par. 75.

³³⁸⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 230.

³³⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 228. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227.

³³⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 182. Tužilaštvo upućuje na faktore relevantne u ocjeni uslova u vezi s velikim razmjerama, no tvrdi da oni ne predstavljaju materijalno obilježje krivičnog djela istrebljenja (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 184 (s navedenim referencama).

³³⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 185.

³³⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 186, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 219.

³³⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 187, gdje se upućuje na Župljaninov žalbeni podnesak, par. 230, fusnota 313, 316, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 206, 216-217, 266, 278, 871, 876-877. V. gore, fusnota 3379.

1019. Tužilaštvo uz to iznosi argument da "integrisani" broj ubijanja može predstavljati istrebljenje, bez obzira na to da li pojedinačni incidenti sami po sebi predstavljaju istrebljenje,³³⁸⁶ i tvrdi da je Pretresno vijeće razumno postupilo i svoje konstatacije u dovoljnoj mjeri potkrijepilo kada je ustanovilo da su ubijanja u zatočeničkom logoru Omarska, uzeta zajedno, predstavljala istrebljenje.³³⁸⁷

1020. Župljanin replicira da njegovo pozivanje na incident u kojem je bilo 18 žrtava nije zbunjujuće.³³⁸⁸ On tvrdi da konstatacija Pretresnog vijeća da taj incident "predstavlj[a] dio iste operacije", i da , *uzet zajedno* s dva druga incidenta ubijanja predstavlja istrebljenje" pokazuje da je Pretresno vijeće smatralo da incident ubijanja 18 osoba sam po sebi nije dovoljan da bi predstavljao istrebljenje.³³⁸⁹

b. Analiza

1021. Žalbeno vijeće podsjeća da je *actus reus* istrebljenja "[radnja ubijanja] u velikim razmjerama".³³⁹⁰ Upravo to obilježje "masovnosti" krivično djelo istrebljenja razlikuje od krivičnog djela ubistva.³³⁹¹ Međutim, izraz "velike razmjere" ne podrazumijeva strogo numerički pristup s minimalnim brojem žrtava.³³⁹² Iako je istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti konstatovano u vezi

³³⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 188. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 189-191. Tužilaštvo kaže da prilikom odlučivanja da li da se incidenti ubijanja integrišu u jednu cjelinu u obzir treba uzeti relevantne faktore poput pitanja "da li ubijanja predstavljaju 'jedan te isti incident' ili operaciju i da li imaju slične karakteristike, odnosno da li su počinjena u jednom relativno kratkom periodu, na istoj ili na međusobno povezanim lokacijama, pod sličnim okolnostima ili slijedeći slične obrasce, nad sličnim grupama žrtava, od strane istih grupa izvršilaca" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 189, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 395-396, Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 803-806).

³³⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 187, 190-191.

³³⁸⁸ Župljaninova replika, par. 76.

³³⁸⁹ Župljaninova replika, par. 76, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 695.

³³⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 146; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 536, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 259, Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 516; Drugostepena presuda u predmetu *Karemara i Ngirumpatse*, par. 660. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 44.

³³⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 146; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 536; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 516. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 44.

³³⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 537; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 516.

s ubijanjem hiljada ljudi, isto je djelo konstatovano i u vezi s ubijanjem znatno manjeg broja žrtava.³³⁹³

1022. Ocjena "velikih razmjera" se vrši od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir okolnosti ubijanja.³³⁹⁴ Žalbeno vijeće je ustanovilo da su među relevantnim faktorima sljedeći: (i) vrijeme i mjesto ubijanja;³³⁹⁵ (ii) izbor žrtava i način na koje su ubijene;³³⁹⁶ (iii) tip žrtava;³³⁹⁷ (iv) pitanje da li su ubijanja bila uperena protiv kolektivne grupe, a ne protiv individualnih žrtava;³³⁹⁸ te (v) gustina naseljenosti područja s kojeg su žrtve potekle.³³⁹⁹ Ovi faktori ne predstavljaju obilježja krivičnog djela istrebljenja kao zločina protiv čovječnosti, nego je riječ o faktorima koje presuditelj o činjenicama može da uzme u obzir prilikom ocjenjivanja da li je ispunjen kriterij "velikih razmjera".³⁴⁰⁰ Osim toga, pojedinačni incidenti ubijanja mogu se objediniti u svrhu ispunjenja "uslova velikih razmjera" ako se smatra da ubijanja čine dio jedne te iste operacije.³⁴⁰¹ Da li ubijanja čine dio iste operacije mora se ocijeniti od slučaja do slučaja, pri čemu valja uzeti u obzir okolnosti ubijanja.³⁴⁰² Po mišljenju Žalbenog vijeća MKSR-a, time što će se zajedno uzeti u obzir različite radnje počinjene na raznim lokacijama, pod različitim okolnostima, od strane raznih

³³⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 537. U predmetu *Lukić i Lukić*, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je ubijanje 59 osoba bilo dovoljno velikih razmjera da bi predstavljalo istrebljenje (Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 543). U predmetu *Akayesu*, Žalbeno vijeće MKSR-a potvrdilo je konstataciju da je ubijanje 16 osoba predstavljalo istrebljenje (v. Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 423-424; Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 737-744).

³³⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 538, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 63, Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 640, Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391, Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 57; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716, Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1061. V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472, gdje se konstatuje da "razmjere tih ubistava, s obzirom na okolnosti u kojima su se dogodila, dosežu traženi prag masovnosti kao obilježja istrebljenja" (naglasak dodat).

³³⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 538.

³³⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 538.

³³⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 542.

³³⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 538.

³³⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 539, 542-543.

³⁴⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 542.

³⁴⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 147; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 661-662; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 396.

³⁴⁰² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 149.

izvršilaca, kroz duži vremenski period, ne može se zadovoljiti uslov potreban za utvrđivanje ubijanja velikih razmjera.³⁴⁰³

1023. Što se tiče Župljaninovog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije obrazložilo zašto je postavilo prag od 20 žrtava u vezi s uslovom masovnosti, Žalbeno vijeće prvo primjećuje da je Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi ispravno istaklo da ne postoji brojčani minimum žrtava potreban da bi se zadovoljio uslov "velikih razmjera" i da taj uslov treba da se ocijeni od slučaja do slučaja.³⁴⁰⁴ S tim u skladu, Pretresno vijeće je u svojim činjeničnim i pravnim konstatacijama ocjenjivalo okolnosti svakog incidenta kako bi utvrdilo da li je ispunjen uslov "velikih razmjera" ili "masovnosti".³⁴⁰⁵ Dakle, protivno Župljaninovom argumentu, Pretresno vijeće nije postavilo nikakav brojčani prag u vezi s uslovom velikih razmjera koji je potrebno ispuniti u vezi s istrebljenjem.

1024. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije obrazložilo svoju konstataciju da je istrebljenje utvrđeno u vezi s incidentom kod Sanskog Mosta, dok incidente s "neznatno manjim brojem žrtava [nije] kategorizovalo kao istrebljenje",³⁴⁰⁶ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, utvrđujući da li incident kod Sanskog Mosta predstavlja istrebljenje, zaključilo, "*nakon što je uzelo u obzir okolnosti tog incidenta*", da je ubijanje 20 zatočenika u tom incidentu bilo dovoljno velikih razmjera da ispuni kriterije istrebljenja.³⁴⁰⁷ Iako Pretresno vijeće nije izričito pomenulo koje je okolnosti uzelo u obzir pri donošenju ove konstatacije,³⁴⁰⁸ Žalbeno vijeće smatra da je iz činjeničnih konstatacija Pretresnog vijeća iznijetih u

³⁴⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 661; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 396.

³⁴⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 44. V. gore, par. 1021-1022. U vezi sa Župljaninovom tvrdnjom da istrebljenje ima "destruktivniju konotaciju, u smislu da znači uništenje velikog broja ljudi" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 229), Žalbeno vijeće napominje da je takva formulacija upotrijebljena samo u Prvostepenoj presudi u predmetu *Krstić* (v. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 496). Dakle, ta formulacija Žalbeno vijeće ne obavezuje (v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 260, fusnota 195; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 114). Štaviše, po shvatanju Žalbenog vijeća, namjera izjave Pretresnog vijeća u predmetu *Krstić* bila je tek da upotrebom raznih riječi opiše *actus reus* istrebljenja, to jest ubijanje velikih razmjera, a ne da uvede drugačiji pravni standard. Ovakva interpretacija u skladu je s konstatacijom istog Pretresnog vijeća u predmetu *Krstić* da se istrebljenje može ustanoviti u odnosu na ograničeni broj žrtava (v. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 501). Župljaninov argument se stoga odbija.

³⁴⁰⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 205, 215, 219, 336-337, 343-344, 484-485, 488, 661-665, 667-672, 674, 688-697. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 189-190, 310-321, 436-452, 457-466, 529-561, 572-617, 637-648.

³⁴⁰⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 230.

³⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219 (naglasak dodat).

³⁴⁰⁸ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

nekoliko paragrafa ranije u tekstu očigledno o kojim je okolnostima bila riječ.³⁴⁰⁹ Konkretno, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su žrtve ubijene istog dana, na istoj lokaciji i na isti način, odnosno tako što su prevožene u nehumanim uslovima – "stajali [su] [...] kao šibic[e]" u zatvorenim hladnjačama i bez dovoljno vazduha – a da su žrtve bile zatočnici, od kojih su neki bili slabi i nemoćni.³⁴¹⁰ Pretresno vijeće je takođe ustanovilo da su u relevantno vrijeme u zatočeničkom logoru Betonirka bili zatočeni samo Muslimani i Hrvati, te je iz toga zaključilo da su žrtve napadnute kao grupa, na osnovu svoje nacionalne pripadnosti, a ne kao pojedinci.³⁴¹¹ Žalbena vijeće podsjeća da su to faktori koje je Pretresno vijeće s pravom uzelo u obzir kada je ocjenjivalo da li je ispunjen uslov velikih razmjera.³⁴¹² U svjetlu gore navedenog, Žalbena vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće u dovoljnoj mjeri objasnilo po kojem je osnovu utvrdilo da je ispunjen kriterij velikih razmjera u vezi s incidentom kod Sanskog Mosta. Uz to, a i s obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće se uvjerilo da je zaključak Pretresnog vijeća zaključak koji je mogao donijeti razuman presuditelj o činjenicama.

1025. U vezi sa Župljaninovim argumentom da je prag od 20 žrtava proizvoljan, budući da za "neke događaje s neznatno manjim brojem žrtava" nije utvrđeno da ispunjavaju uslov u vezi s velikim razmjerama,³⁴¹³ Žalbena vijeće napominje da se među tim incidentima tri tiču znatno manjeg broja žrtava nego incident kod Sanskog Mosta i da Župljanin zanemaruje konkretne okolnosti tih ubijanja.³⁴¹⁴ Što se tiče četvrtog incidenta, odnosno ubijanja 18 osoba u zatočeničkom logoru Omarska u julu 1992., Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da taj incident, uzet zajedno s drugim incidentima, predstavlja istrebljenje.³⁴¹⁵ Kao što se kaže gore u tekstu, incidenti ubijanja mogu se objediniti ako se smatra da ubijanja čine dio jedne te iste operacije,³⁴¹⁶ a upravo to je Pretresno vijeće ustanovilo u vezi s ubijanjima u zatočeničkom logoru Omarska.³⁴¹⁷ Žalbena vijeće konstatuje da je Župljaninov argument, prema kojem je Pretresno vijeće ta ubijanja objedinilo zato što se nije uvjerilo u to da pojedinačni incidenti u zatočeničkom

³⁴⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 205, 215.

³⁴¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 205, 215. V. gore, par. 1022.

³⁴¹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 205.

³⁴¹² V. gore, par. 1022.

³⁴¹³ V. gore, par. 1016.

³⁴¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 216-217, 219 (osam žrtava u zatočeničkom logoru Manjača), 266, 278-279 (dvije žrtve u fabrici "Vrbas Promet"; jedna žrtva u skladištu TO-a u Donjem Vakufu), 871, 876-877 (tri muškarca u skladištu TO-a u Tesliću). V. Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 316. Žalbena vijeće napominje da nije jasno da li se Župljaninove tvrdnje odnose na ubistva u skladištu TO-a u Donjem Vakufu ili u skladištu TO-a u Tesliću.

³⁴¹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 694-695.

³⁴¹⁶ V. gore, par. 1022. Žalbena vijeće napominje da će pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je objedinilo ova ubijanja razmotriti dolje u tekstu (v. dolje, par. 1021-1029).

logoru Omarska zadovoljavaju uslov u vezi s velikim razmjerama, spekulativan i neuvjerljiv. Župljaninov argument se stoga odbija.

1026. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo ili pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo da incident kod Sanskog Mosta predstavlja istrebljenje.

1027. Žalbena vijeće sada prelazi na Župljaninovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada nije objasnilo zašto je povezalo razna ubijanja u vezi sa zatočeničkim logorom Omarska, budući da su se ta ubijanja odvijala tokom perioda "koji je trajao od druge polovine juna do kraja jula 1992.", a među njima nije bilo "nijedne situacije 'masovnog ubijanja'".³⁴¹⁸ Vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir vremenski okvir tokom kojeg su se događala ubijanja kada je konstatovalo da su ta ubijanja bila dio iste operacije.³⁴¹⁹ Međutim, Žalbena vijeće smatra da, iako pretresno vijeće može uzeti u obzir vremenski okvir dok ocjenjuje da li ubijanja čine dio iste operacije,³⁴²⁰ sudska praksa ne predviđa neki konkretan vremenski okvir kao kriterij za istrebljenje.³⁴²¹ Zapravo, kao što se kaže gore u tekstu, dok se utvrđuje da li su ubijanja činila dio iste operacije i da li se ona stoga mogu objediniti, valja uzeti u obzir zajedno sve faktore, uključujući i vremenski okvir.³⁴²² U ovom predmetu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su ubijanja u zatočeničkom logoru Omarska bila dio iste operacije zato što su počinjena na organizovan način od strane istih izvršilaca i na istoj lokaciji.³⁴²³ Žalbena vijeće stoga ne vidi osnov za Župljaninovu tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo obrazložiti zašto je objedinilo ubijanja u zatočeničkom logoru Omarska.

1028. Dalje, Žalbena vijeće napominje da Župljanin nije potkrijepio svoju izjavu da se ubijanja mogu objediniti samo ako se smatra da je najmanje jedan od incidenata sam po sebi bio velikih

³⁴¹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 695.

³⁴¹⁸ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 228.

³⁴¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 695. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 227-228.

³⁴²⁰ V. gore, par. 1022.

³⁴²¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 147, gdje stoji da "[n]e postoji uslov da ubijanje mora biti ogromnih razmjera i počinjeno na ograničenom prostoru i u kratkom periodu". V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 661; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 396.

³⁴²² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 147; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 661; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 396. V. gore, par. 1022.

³⁴²³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 695.

razmjera,³⁴²⁴ i za tu tvrdnju ne pronalazi potkrepu ni u sudskoj praksi MKSJ-a.³⁴²⁵ Župljanin stoga nije pokazao da s tim u vezi postoji greška.

1029. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo ili pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo da ubijanja u zatočeničkom logoru Omarska ispunjavaju uslov velikih razmjera i da uzeta zajedno predstavljaju istrebljenje.

c. Zaključak

1030. Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama o uslovu u vezi s velikim razmjerama u odnosu na *actus reus* istrebljenja kao zločina protiv čovječnosti. Žalbeno vijeće stoga odbija podosnovu (A) Župljaninove treće žalbene osnove.

(ii) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u vezi s *mens rea* za istrebljenje (podosnova (B) Župljaninove treće žalbene osnove)

1031. U vezi s incidentom kod Sanskog Mosta, Pretresno vijeće je konstatovalo da su milicioneri iz SJB-a Sanski Most koji su 7. jula 1992. prevozili veliki broj zatočenika iz zatočeničkog logora Betonirka u zatočenički logor Manjača: (i) imali namjeru da zatočenicima nanesu teške tjelesne povrede; i da su (ii) znali, ili su trebali da znaju, da takav način prevoženja zatočenika može prouzrokovati njihovu smrt.³⁴²⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da te smrti predstavljaju ubistvo.³⁴²⁷ Pretresno vijeće je uz to ustanovilo da je broj ubistava dovoljno velikih razmjera da bi ispunio

³⁴²⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 228.

³⁴²⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je u predmetu *Brđanin*, Pretresno vijeće konstatovalo da ubijanja koja su se dogodila u više zasebnih incidenata u periodu od 22. aprila 1992. do 18. decembra 1992. uzeta zajedno predstavljaju istrebljenje (10 žrtava u zatočeničkom logoru Manjača, 94 žrtve u zatočeničkom logoru Omarska, 20 žrtava u zatočeničkom logoru Trnopolje, 20 žrtava u incidentu kod Sanskog Mosta, 4 žrtve ispred logora Manjača, 190 žrtava u prostoriji broj 3 u zatočeničkom logoru Keraterm, 200 žrtava na Korićanskim stijenama, 11 žrtava u osnovnoj školi "Petar Kočić", 144 žrtve u Biljanima, 45 žrtava u TO-u u Tesliću). Međutim, Vijeće u tom predmetu Brđaninu nije izreklo osudu za istrebljenje, a ova konstatacija nije bila osporavana u žalbenom postupku (v. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 436-465, 467, 478-479).

³⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 189.

³⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215.

kriterij za istrebljenje.³⁴²⁸ Podsjetivši na to da su opšti uslovi iz člana 5 Statuta ispunjeni, Pretresno vijeće je zaključilo da su izvršioi počinili istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti.³⁴²⁹

a. Argumenti strana

1032. Župljanin tvrdi da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da su glavni počinioci imali traženu *mens rea* za istrebljenje.³⁴³⁰ Konkretno, Župljanin kaže da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja zaključka o *mens rea* za istrebljenje u odnosu na glavne izvršioce incidenta kod Sanskog Mosta, konstatovalo da je smrt žrtava "možda bila posljedica pukog [nehata], a ne namjere da se ubije".³⁴³¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće stoga pogrešno primijenilo pravo kada je konstatovalo da su glavni izvršioi u ovom incidentu imali traženu namjeru, budući da standard za *mens rea* u vezi s istrebljenjem nije ispunjen na osnovu "bezobzirnosti, odnosno grubog nehata".³⁴³²

1033. Župljanin dalje tvrdi da svjedočenje svjedoka ST161 – da milicioneri iz Sanskog Mosta na čelu kolone kamiona i autobusa sa zatočenicima nisu bili svjesni uslova u kojima se odvijao prevoz³⁴³³ – kada se razmotri zajedno s dokaznim predmetima P486 i P487, pokazuje da su milicioneri iz Sanskog Mosta postupali u najgorem slučaju uz nehat i da stoga nisu imali traženu namjeru za istrebljenje.³⁴³⁴ On, shodno tome, tvrdi da se incident kod Sanskog Mosta ne može okarakterisati kao istrebljenje niti se "za taj incident kao takav može teretiti po osnovu UZP-a, čak ako se i mogao predvidjeti".³⁴³⁵

³⁴²⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

³⁴²⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

³⁴³⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 231, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 200-228 (Banja Luka), 331-350, (Ključ) 453-494 (Kotor-Varoš), 655-703 (Priedor i Skender-Vakuf); Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-803, 805, 841-843, 845-848, 850, 855-857, 859. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 176.

³⁴³¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 234, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 173, 177. V. takođe Župljaninova replika, par. 77.

³⁴³² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 233 s navedenim referencama; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 176. Župljanin takođe tvrdi da standard *mens rea* u vezi s istrebljenjem ne može biti "niži od onog koji se traži za počinjenje ubistva – to jest, *dolus directus*" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 233).

³⁴³³ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 174-175 (djelimično zatvorena sjednica), 176.

³⁴³⁴ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 175-176 (djelimično zatvorena sjednica), gdje se upućuje na dokazne predmete P486 (povjerljivo) (dnevni izvještaj operativnog tima zatočeničkog logora Manjača, upućen Komandi 1. krajiškog korpusa (dalje u tekstu: 1. KK), od 8. jula 1992. (dalje u tekstu: dnevni izvještaj od 8. jula 1992.)), P487 (povjerljivo) (dnevni izvještaj operativnog tima zatočeničkog logora Manjača, upućen Komandi 1. KK, od 9. jula 1992.) (dalje u tekstu: dnevni izvještaj od 9. jula 1992., zajedno: dnevni izvještaji od 8. i 9. jula 1992.).

³⁴³⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 234; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 177. Župljanin konkretno u vezi s dokaznim predmetom P486 (povjerljivo) tvrdi da se u njemu kritikuju

1034. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno protumačilo pravne standarde u vezi s *mens rea* za istrebljenje kada je podsjetilo da je nužno postojanje "direktne ili indirektne namjere",³⁴³⁶ te da je tačno konstatovalo da se incident kod Sanskog Mosta može utvrditi na osnovu indirektne namjere.³⁴³⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da, protivno Župljaninovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije konstatovalo da je smrt u ovom incidentu nastupila uslijed "pukog nehata", nego je zapravo ustanovilo da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta "imali namjeru da nanesu teške tjelesne povrede" 20 nesrpskih zatočenika i da su "znali ili su trebali da znaju da takav način prevoženja zatočenika može prouzrokovati njihovu smrt [i] prihvatili [su] taj rizik".³⁴³⁸ Tužilaštvo tvrdi da je stoga Pretresno vijeće primijenilo ispravan pravni standard za ubistvo.³⁴³⁹

1035. Tužilaštvo dalje odgovara da Župljanin nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo da konstataje da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta "imali traženu (indirektnu) namjeru za ubistvo", budući da postupci milicionera jasno pokazuju da su oni imali namjeru da žrtvama nanesu teške tjelesne povrede, uz znanje da bi to moglo prouzrokovati smrt žrtava, ili da im je namjera bila podgrnuti veliki broj ljudi uslovima života čiji će ishod biti njihova smrt.³⁴⁴⁰ Osim toga, tužilaštvo kaže da "nijedan previd Vijeća o kojem se iznose navodi nema uticaja na zaključak Vijeća o tome da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta imali traženu namjeru za istrebljenje jer je to na osnovu dokaza jedini razumni zaključak".³⁴⁴¹

"organi iz Sanskog Mosta", a ne snage milicije iz Sanskog Mosta (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 176). Osim toga, on tvrdi da su i dokazni predmeti P486 (povjerljivo) i P487 (povjerljivo) bili poslani 1. KK, a ne miliciji u Sanskom Mostu ili u Banjoj Luci ili Župljaninu (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 176).

³⁴³⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 193; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT 202.

³⁴³⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 195. Tužilaštvo tvrdi da je Župljaninova tvrdnja da se istrebljenje može utvrditi samo ako su fizički izvršiocima imali direktnu namjeru (*dolus directus*) pogrešna (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 193. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 195).

³⁴³⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 195, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215.

³⁴³⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 195.

³⁴⁴⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 196-197, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 189, 205, 215, 219. Tužilaštvo tvrdi da je "takvo rezonovanje implicitno sadržano u konstatacijama Vijeća" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 197). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 201-202. Tužilaštvo dalje tvrdi da dokazi na koje se Župljanin pozvao tokom žalbenog pretresa ne ukazuju na grešku u konstatacijama Pretresnog vijeća da su u tom događaju ključnu ulogu odigrali pripadnici milicije (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 202-203).

³⁴⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 197 s navedenim referencama; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 201-202. Tužilaštvo takođe tvrdi da čak ako i Žalbeno vijeće zaključi da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard u odnosu na *mens rea*, to nema nikakav učinak, budući da je jedini razumni zaključak da su izvršiocima imali traženu namjeru za istrebljenje (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 202).

b. Analiza

1036. Žalbeno vijeće podsjeća da je *mens rea* za istrebljenje definisana kao namjera počinioca da: (i) vrši ubijanja velikih razmjera; ili da (ii) sistematski podvrgava veliki broj ljudi uslovima života čiji će ishod biti njihova smrt.³⁴⁴² S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je dosljedno bilo mišljenja da su obilježja krivičnog djela istrebljenja ista kao obilježja koja se traže za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, s tom razlikom da je u slučaju istrebljenja riječ o ubijanju velikih razmjera.³⁴⁴³ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da se uslov za *mens rea* za istrebljenje, odnosno "(i) ubijanje velikih razmjera", može utvrditi tako da se ustanovi *mens rea* za ubistvo kao zločina protiv čovječnosti – to jest namjera da se: (i) ubije žrtva; ili da se (ii) hotimično nanese teške tjelesne povrede za koje je počinitelj razumno trebalo da zna da mogu dovesti do smrti³⁴⁴⁴ – zajedno s dodatnom namjerom da se to izvrši u okviru velikih razmjera.³⁴⁴⁵

1037. Kada je riječ o incidentu kod Sanskog Mosta,³⁴⁴⁶ Žalbeno vijeće napominje da je, na osnovu svojih konstatacija da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta zatočenicima koji su u tom incidentu preminuli imali namjeru nanijeti teške tjelesne povrede time što su ih prevozili tako da su "stajali [...] kao šibic[e]" i da su milicioneri znali ili trebali da znaju da prevoz zatočenika na takav način može prouzrokovati njihovu smrt, Pretresno vijeće prije svega ustanovilo da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta imali *mens rea* za ubistvo.³⁴⁴⁷ Pretresno vijeće je time primijenilo ispravan standard *mens rea* za ubistvo.³⁴⁴⁸ Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće, ocjenjujući da li ovaj incident predstavlja istrebljenje, u idućem paragrafu ustanovilo da je broj žrtava bio

³⁴⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 536; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259-260. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 45.

³⁴⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 536; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 701.

³⁴⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261.

³⁴⁴⁵ S tim u vezi, Žalbeno vijeće takođe podsjeća na to da "[n]ačelo individualne krivice nalaže da se optuženi može osuditi za krivično djelo samo ako njegova *mens rea* uključuje *actus reus* zločina" (Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 66, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 114). Dakle, da bi se mogla izreći osuda za istrebljenje, nije dovoljno da se obilježje u vezi s velikim razmjerima odnosi samo na *actus reus*, nego mora vrijediti i za *mens rea*.

³⁴⁴⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 234, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 215; Župljaninova replika, par. 77.

³⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215.

³⁴⁴⁸ V. gore, par. 1036. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Župljaninov argument da je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, smrt žrtava "možda bila posljedica pukog nehata" očigledno na pogrešan način predstavlja Prvostepenu presudu (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 234). Dakle, ovaj argument se s tim u vezi odbija.

dovoljno veliki "da bi ispunio kriterije za istrebljenje".³⁴⁴⁹ Vijeće je stoga zaključilo da su "počinioci svojim djelima počinili istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti".³⁴⁵⁰

1038. Žalbeno vijeće smatra da je iz konstatacije Pretresnog vijeća jasno da se Vijeće uvjerilo da je u okolnostima ovog predmeta broj od 20 žrtava u incidentu kod Sanskog Mosta dovoljno veliki da bi ispunio uslov "ubijanja velikih razmjera" potreban za *actus reus* istrebljenja. Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da ne postoji podjednako jasna konstatacija u vezi s *mens rea* za istrebljenje, to jest nije jasno da li se Pretresno vijeće uvjerilo da su pripadnici milicije iz Sanskog Mosta hotimično nanijeli teške tjelesne povrede za koje su razumno trebali da znaju da bi one mogle prouzrokovati smrt *velikog broja zatočenika*. Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća na to da se od pretresnih vijeća traži da formulišu jasne i obrazložene činjenične konstatacije u odnosu na svako obilježje krivičnog djela za koje se optuženi tereti.³⁴⁵¹ Budući da ne postoji jasna konstatacija o tome da li su glavni izvršioци imali *mens rea* za istrebljenje, što je u ovom slučaju nužno, Žalbeno vijeće smatra *proprio motu* da je Pretresno vijeće propustilo iznijeti obrazloženo mišljenje, dakle pogrešno je primijenilo pravo, što Žalbenom vijeću omogućava da razmotri relevantne dokaze i činjenične zaključke kako bi utvrdilo da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao da konstatuje van razumne sumnje da je u vezi s incidentom kod Sanskog Mosta ustanovljena neophodna *mens rea* za istrebljenje.³⁴⁵²

1039. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, srpska civilna milicija iz Prijedora, Sanskog Mosta, Ključa i drugih Opštine ARK-a od sredine maja 1992. do novembra ili decembra 1992. odvezla na hiljade zatočenika u zatočenički logor Manjača.³⁴⁵³ Taj zatočenički logor bio je pod kontrolom 1. KK, a nad zatočenicima u logoru stražarila je vojna policija iz sastava 1. KK.³⁴⁵⁴ Pretresno vijeće je takođe ustanovilo da su u junu 1992. u zatočeničkom logoru Betonirka, u Sanskom Mostu, zatočeni bili samo Muslimani i Hrvati.³⁴⁵⁵ Vijeće je uz to uzelo u obzir da su 7. jula 1992. milicioneri iz SJB-a Sanski Most iz Sanskog Mosta u Manjaču prevezli oko 560 zatvorenika, od kojih su njih 64 bili Muslimani i Hrvati iz zatočeničkog

³⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

³⁴⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 219.

³⁴⁵¹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293; Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 320. V. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 56.

³⁴⁵² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 977; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293. V. gore, par. 19, 142.

³⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 202.

³⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 202.

³⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 205.

logora Betonirka.³⁴⁵⁶ Pretresno vijeće je ustanovilo da su zatočenike iz zatočeničkog logora Betonirka prevozili u teškim uslovima, odnosno tako da su usred ljeta "stajali [...] kao šibic[e]" u zaključanim hladnjačama bez dovoljno vazduha, pri čemu su neki od zatočenika bili slabi i nemoćni, te da se dvadesetak zatočenika tokom prevoza ugušilo.³⁴⁵⁷ Vijeće se osim toga uvjerilo i u to da su, prevozeći zatočenike na takav način, pripadnici milicije iz Sanskog Mosta ispoljili namjeru da zatočenicima nanesu teške tjelesne povrede, iako su znali ili su trebali da znaju da takav način prevoženja zatočenika može prouzrokovati njihovu smrt, te da su stoga imali potrebnu namjeru za ubistvo.³⁴⁵⁸

1040. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao izvesti ovu posljednju konstataciju, s obzirom na svjedočenje svjedoka ST161 da milicioneri iz Sanskog Mosta nisu bili svjesni uslova u kojima se odvijao prevoz i s obzirom na dnevne izvještaje od 8. i 9. jula 1992.,³⁴⁵⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da se pri donošenju ove konstatacije Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka SZ007 da su milicioneri prisustvovali ukrcavanju zatočenika u kamione i sproveli su ih do zatočeničkog logora Manjača.³⁴⁶⁰ Osim toga, Pretresno vijeće se oslonilo i na svjedočenje svjedoka ST172 da je on lično vidio da su zatočenike dovezli milicioneri iz Sanskog Mosta.³⁴⁶¹

1041. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća raspolažu širokim diskrecionim ovlastima u ocjenjivanju dokaza,³⁴⁶² i da je na njima glavna odgovornost u razrješavanju nedosljednosti koje se eventualno pojave u iskazima svjedoka.³⁴⁶³ Ono dalje podsjeća da će Žalbeno vijeće neku činjeničnu konstataciju pretresnog vijeća mijenjati samo ako smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da donese zaključak kakav je donijelo to pretresno vijeće.³⁴⁶⁴ Žalbeno vijeće smatra da, iako se Župljanin ne slaže s ocjenom dokaza koju je izvelo Pretresno vijeće, on

³⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 205.

³⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 205.

³⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215.

³⁴⁵⁹ V. gore, par. 1033.

³⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, gdje se upućuje na, između ostalog, SZ007, 7. decembar 2011, T. 26280-26284, 26287 (zatvorena sjednica).

³⁴⁶¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, gdje se upućuje na, između ostalog, ST172, 21. januar 2010., T 5293-5294.

³⁴⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 76; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 74, 131; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 856; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 14.

³⁴⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 422; Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*, par. 71.

³⁴⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 20, 1154; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 856.

nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kada je direktnim dokazima svjedoka SZ007 i svjedoka ST172 dalo prednost nad svjedočenjem svjedoka ST161.

1042. Nadalje, po mišljenju Žalbenog vijeća, činjenica da je operativni tim iz zatočeničkog logora Manjača slao dnevne izvještaje 1. KK, koji je nad logorom imao kontrolu,³⁴⁶⁵ ne može dovesti u pitanje konstataciju Pretresnog vijeća da je milicija iz Sanskog Mosta koja je sprovela prevoz imala traženu namjeru za ubistvo. Osim toga, Žalbeno vijeće smatra da za incident kod Sanskog Mosta nije relevantno to što se u dnevnom izvještaju od 8. jula 1992. ne pominje izričito milicija iz Sanskog Mosta, nego se samo kaže da je postupak organa iz Sanskog Mosta "krajnje neljudski, nehuman i neprofesionalan".³⁴⁶⁶

1043. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da ustanovi da su milicioneri iz Sanskog Mosta imali traženu namjeru za ubistvo.

1044. Osim toga, Žalbeno vijeće smatra da je, s obzirom na sve ovo i na konstatacije Pretresnog vijeća o opštim okolnostima ovog incidenta – odnosno da se oko 64 zatočenika iz zatočeničkog logora Betornika, među kojima su neki bili slabi i nemoćni, nalazilo u istom kamionu, u kojem su "stajali [...] kao šibic[e]" bez dovoljno vazduha – kao i o modalitetu angažmana pripadnika milicije iz Sanskog Mosta,³⁴⁶⁷ razuman presuditelj o činjenicama mogao da konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su milicioneri iz Sanskog Mosta velikom broju zatočenika hotimično nanijeli teške tjelesne povrede, za koje su razumno trebali znati da bi mogle za posljedicu imati smrt velikog broja zatočenika. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi van razumne sumnje da su izvršioци incidenta kod Sanskog Mosta postupali s traženom *mens rea* za istrebljenje.

c. Zaključak

1045. Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada je u odnosu na glavne izvršioce incidenta kod Sanskog Mosta propustilo iznijeti potrebne konstatacije u vezi s *mens rea* za istrebljenje. Međutim, nakon što je preispitalo konstatacije Pretresnog vijeća i dokaze u spisu, Žalbeno vijeće konstatuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao van razumne sumnje da konstatuje da su glavni izvršioци incidenta kod Sanskog Mosta raspolagali traženom *mens rea* za istrebljenje. Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da greška Pretresnog vijeća ne

³⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 202.

³⁴⁶⁶ dokazni predmet P486 (povjerljivo), str. 1.

obesnažuje Prvostepenu presudu. Na osnovu gore navedenog i s obzirom na činjenicu da Župljanin nije pokazao nijednu drugu grešku u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi s *mens rea* za istrebljenje, Žalbena vijeće odbija podosnovu (B) Župljaninove treće žalbene osnove.

(iii) Navodi o pravnim i činjeničnim greškama u konstataciji da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje (podosnova (C) Župljaninove treće žalbene osnove)

1046. Izlažući subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je izjavilo, između ostalog, da se optuženi može smatrati odgovornom za neko krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog cilja: (i) ako je mogao da predvidi da bi takvo krivično djelo moglo biti počinjeno; i (ii) ako je voljno prihvatio taj rizik.³⁴⁶⁸

1047. Ocjenjujući da li je u odnosu na Župljanina zadovoljeno subjektivno obilježje odgovornosti na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za istrebljenje, Pretresno vijeće je ustanovilo da je:

mogućnost da srpske snage, uključujući snage koje su bile pod Župljaninovom kontrolom, u provođenju zajedničkog plana počine druga teška krivična djela bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Župljanin mogao da je predvidi. Kao prvo, Župljanin je u sastav odreda uvrstio okorjele kriminalce iz SOS-a koji su se istakli svojim nacionalističkim stavovima i činjenjem zločina nad nesrbima, čega je on bio svjestan. On je upućivao vodove iz sastava odreda da izvode dejstva u bliskom kontaktu s nesrpskim civilima, uprkos učestalim izvještajima o nedostatku discipline i kriminalnim aktivnostima koje je vršila ta specijalna jedinica. Kao drugo, Župljanin je bio u Banjoj Luci poslije 3. aprila 1992. godine, kada je grad bio blokiran i kada su SOS, grupa ljudi koji su se vozicali u crvenom kombiju, kao i odred, nesrpsko stanovništvo počeli uzimati za metu. U prvoj polovini aprila 1992. godine, a zatim ponovo u avgustu i septembru te godine, predstavnici nesrpske zajednice obavijestili su Župljanina o zločinima koji su nad nesrbima počinjeni u Banjoj Luci. Dokazni predmet P1002 pokazuje da je Župljanin već 30. aprila 1992. godine znao da su pripadnici milicije ARK-a činili zločine. Što se tiče učešća milicije u hapšenju i prevozu zarobljenih nesrba, znao je da je 7. jula 1992. godine 20 zatočenih nesrba umrlo u kamionu dok ih je prevozila milicija iz Sanskog Mosta. Uprkos tome, Župljanin je prepustio miliciji iz Sanskog Mosta da i dalje rukovodi prevozom zatočenika. Premda je Župljanin imao jakih razloga da zna da su pripadnici milicije iz Prijedora bili umiješani u ubistvo osmero nesrba u logoru Manjača u noći sa 6. na 7. avgust 1992. godine, on ne samo da je istragu tih ubistava naveo na pogrešan trag, nego je i dozvolio

³⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 215. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 189, 205.

³⁴⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 106, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 65, 87, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 33, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 101, Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 467.

miliciji iz Prijedora da i dalje bude u pratnji zatočenika prilikom prevoza iz jednog u drugi zatočenički logor. Dana 21. avgusta 1992. godine, pripadnici milicije iz Prijedora pobili su približno 150 Muslimana na Korićanskim stijenama. Pored toga, uprkos tim ubistvima i činjenici da je znao za učešće milicije iz Prijedora u njima, Župljanin je u septembru 1992. godine miliciji iz Prijedora dao zadatak da bude u pratnji autobusa kojima su zatočeni nesrbi prevoženi u Hrvatsku. Na osnovu toga, Pretresno vijeće konstatuje da je mogućnost da srpske snage u provođenju zajedničkog plana počine ubistva i istrebljivanje Muslimana i Hrvata bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Stojan Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik.³⁴⁶⁹

a. Argumenti strana

1048. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je konstatovalo da je on mogao da predvidi da će u Opštinama ARK-a "biti počinjeno" istrebljenje.³⁴⁷⁰ Župljanin kaže da je nužno da učesnici u planu "od samog početka znaju da je predvidivo da bi u provođenju [tog] plana drugi učesnici u UZP-u mogli počiniti zločine".³⁴⁷¹ On kaže da je Pretresno vijeće stoga pogriješilo kada nije konkretno navelo dan kada je on postao svjestan "predvidivosti istrebljenja" ili "kada je preuzeo rizik u vezi s istrebljenjem".³⁴⁷²

1049. Župljanin takođe tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je on mogao da predvidi istrebljenje, budući da se iz dokaza mogu izvući i drugi zaključci.³⁴⁷³ Konkretno, on tvrdi da se kriminalne aktivnosti milicije o kojima je riječ u njegovoj depeši od 30. aprila 1992. (dalje u tekstu: depeša od 30. aprila 1992.) "ne mogu okarakterisati kao pravi znak [...] da će milicija ARK-a počiniti istrebljenje nesrba".³⁴⁷⁴

1050. Župljanin dalje kaže da on nije bio nadležan za raspoređivanje milicije na zadatak prevoženja zatočenika, te da nema dokaza da je on znao za uslove u kojima su zatočenici

³⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³⁴⁷⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 235. Župljanin tvrdi da, bez obzira na to kako će ta greška biti okarakterisana, kao pravna i/ili činjenična greška, uslijed nje je napravljena sudska greška, što obesnažuje osude koje su mu izrečene po tački 2 (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 242).

³⁴⁷¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 236.

³⁴⁷² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 241. V. Župljaninova replika, par. 78.

³⁴⁷³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 235-240, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 524. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 173.

³⁴⁷⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 238, gdje se upućuje na dokazni predmet P1002. Župljanin kaže da su "jedno teško krivično djelo" pomenuto u depeši od 30. aprila 1992. – riječ je o ubistvu jednog Srbina – počinila dva pripadnika milicije iz Banje Luke i da je njihova služba na kraju okončana (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 238, gdje se upućuje na Radomira Rodića, 16. april 2010, T. 8814).

prevoženi.³⁴⁷⁵ S tim u vezi on iznosi nekoliko argumenata. Prvo, u vezi s incidentom kod Sanskog Mosta, on kaže sljedeće: (i) o tome je on eventualno mogao steći saznanja isključivo iz "polugodišnjeg izvještaja koji je do njega došao najvjerojatnije tek u nekom trenutku u januaru 1993.",³⁴⁷⁶ i (ii) pritužba koja je 18. avgusta 1992. poslana SNB-u CSB-a Banja Luka neodređena je i ne postoji dokaz da je ona zaista došla u njegove ruke.³⁴⁷⁷ Drugo, u vezi s ubijanjima na Korićanskim stijenama, Župljanin tvrdi da njegovi postupci u vezi s istragom ubistava, kao i informacije kojima je on raspolagao, te koraci koje je preduzeo, pokazuju da zaključak Pretresnog vijeća "nije bio jedini razumni zaključak koji je jedan presuditelj o činjenicama mogao donijeti".³⁴⁷⁸ Treće, Župljanin smatra da je "potpuno pogrešno" o njegovoj *mens rea* zaključivati na osnovu depeše iz septembra 1992. kojom se prijedorska milicija zadužuje da sprovede autobuse s nesrbima u Hrvatsku (dalje u tekstu: depeša iz septembra 1992.), i to iz sljedećih razloga: (i) ta odluka je bila posljedica sporazuma između Vlade RS i MKCK-a;³⁴⁷⁹ (ii) on nije lično potpisao depešu iz septembra 1992.,³⁴⁸⁰ i (iii) nema dokaza da su se tom prilikom dogodili bilo kakvi incidenti ili da su u pratnju raspoređeni oni ljudi koji su bili upleteni u ubijanja na Korićanskim stijenama.³⁴⁸¹

1051. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on mogao predvidjeti počinjenje istrebljenja.³⁴⁸² Tužilaštvo kaže da Župljaninova "nepotkrijepljena tvrdnja" ne pokazuje da je zaista bilo nužno da on istrebljenje može da predvidi "od samog početka".³⁴⁸³ Prema riječima tužilaštva, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin istrebljenje mogao da predvidi prije no što je bilo počinjeno, što je dovoljno.³⁴⁸⁴

1052. Tužilaštvo dalje odgovara da nijedan od Župljaninovih argumenata kojima on osporava dokaze ili činjenične konstatacije ne pokazuje da konstatacija Pretresnog vijeća o njegovoj *mens rea*

³⁴⁷⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 239; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 175-176 (djelimično zatvorena sjednica). V. Župljaninova replika, par. 78.

³⁴⁷⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁴⁷⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁴⁷⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁴⁷⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na dokazni predmet P1905, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 636.

³⁴⁸⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁴⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁴⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 198.

³⁴⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 199.

³⁴⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 199, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 524, 805, 845, 850, 859. Tužilaštvo tvrdi da su se prvi incidenti istrebljenja dogodili krajem maja 1992. (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, fusnota 810, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 688, 690).

za istrebljenje nije bila razumna.³⁴⁸⁵ Tužilaštvo tvrdi da Župljanin zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim opsežnim saznanjima o tome da pripadnici milicije i drugih srpskih snaga u svim Opštinama ARK-a u velikim razmjerama čine teška krivična djela, uključujući ubistvo, kao i o kontekstu u kojem su ta djela vršena.³⁴⁸⁶ Po riječima tužilaštva, Pretresno vijeće je razumno postupilo kada je iznijelo stav da Župljaninova konkretna saznanja o tome da njegovi podređeni ubijaju nesrbe, uz činjenicu da je on nastavio izdavati zadatke pripadnicima SOM-a CSB-a Banja Luka u operacijama u kojima su oni dolazili u neposredan kontakt s ranjivim stanovništvom, jasno pokazuju da je on istrebljenje mogao da predvidi.³⁴⁸⁷

1053. Konkretnije, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (i) Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na depešu od 30. aprila 1992. "zajedno s mnogim drugim dokazima koji pokazuju njegovu sposobnost predviđanja";³⁴⁸⁸ (ii) Župljaninovu nepotkrijepljenu tvrdnju da on nije bio svjestan uslova u kojima su zatočnici prevoženi pobijaju dokazi i konstatacije Pretresnog vijeća, a, u svakom slučaju, nije bilo potrebno da on predvidi tačne okolnosti svakog incidenta istrebljenja;³⁴⁸⁹ (iii) Župljanin ne uspijeva pokazati da 18. avgusta 1992., na dan ubijanja na Korićanskim stijenama, nije bio svjestan incidenta kod Sanskog Mosta i upletenosti milicije u taj incident;³⁴⁹⁰ (iv) protivno Župljaninovim tvrdnjama, njegovi "postupci u vezi s istragama ubistava

³⁴⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 200-201. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 198.

³⁴⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 200, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 415-416, 418, 420-421, 425, 428, 431, 433, 438, 440, 450-453, 455-459, 465-470, 496-497, 503, 506, 509-510, 514-517, 524, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 157-159, 849.

³⁴⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 200. Tužilaštvo tvrdi da je sredinom maja, nakon svoje intervencije u vezi s incidentom u Doboju, Župljanin "raspolagao konkretnim znanjem da postoji rizik da srpske snage izvedu masovna ubijanja, no ipak je nastavio doprinositi UZP-u" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 200).

³⁴⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 201. Tužilaštvo tvrdi da "[i]ako se u depeši od 30. aprila 1992. možda govori o ubijanju jednog Srbina, ona pokazuje da je u aprilu [Župljanin] znao da njemu podređeni milicioneri vrše ubistva umjesto da štite civilno stanovništvo" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 201). Tužilaštvo dodaje da navodne disciplinske mjere poduzete protiv onih koji su učestvovali u tom incidentu predstavljaju dokaz da je Župljanin mogao suzbijati krivična djela i zbog njih kažnjavati (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 201).

³⁴⁸⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 202. Tužilaštvo kaže da je Župljanin "raspolagao detaljnim saznanjima o strašnim uslovima u kojima su nesrbi bili zatočeni i o tome da su mnogi zatvorenici ubijeni" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 202). Tužilaštvo tvrdi da je Župljanin stoga, kada je nalagao ili odobravao da njegovi podređeni sprovode i/ili prevoze nesrpske zatočenike, mogao lako da predvidi da uslovi njihovog transporta "neće biti bolji", naročito ako se u obzir uzmu njegova saznanja da su se tokom nekoliko takvih prevoza dogodila "konkretna masovna ubijanja" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 202).

³⁴⁹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 203. Tužilaštvo kaže da je Župljaninu direktno poslat izvještaj s datumom od 18. avgusta 1992., u kojem se pominje da je umrlo 21 lice "[u] toku boravka u sabirnim centrima i transporta za vojni logor Manjača" (Odgovor tužilaštva na žalbu

[...] samo su povećavali njegovu svijest o mogućnosti da se dogodi još incidenata istrebljenja", a Pretresno vijeće nije pogriješilo kada se na to oslonilo kao na jedan od pokazatelja za njegovu *mens rea*;³⁴⁹¹ (v) Župljanin je "izabrao i naložio da SJB Prijedor sprovede" zatočenike iz zatočeničkog logora Trnopolje uprkos tome što je znao da su te snage bile upletene u ubijanja na Korićanskim stijenama, tako da nije relevantno da li je odluka o sprovođenju zatvorenika bila posljedica sporazuma između Vlade RS i MKCK-a;³⁴⁹² i (vi) nije relevantno da li su iste osobe koje su bile upletene u ubijanja na Korićanskim stijenama korištene za sprovođenje konvoja do Hrvatske ili jesu li se incidenti dogodili, budući da je "Drljača još uvijek bio načelnik SJB-a Prijedor", a Župljanin je znao da je za Drljaču "ubijanje 150-200 muslimanskih zatvorenika od strane srpskih milicionera 'bilo normalno' [...] i [...] da je 'najbolje rješenje da se to sve [masovno ubijanje] prikrije'".³⁴⁹³

1054. Župljanin replicira da tužilaštvo nije osporilo njegovu tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo navesti konkretan datum od kojeg je mogao da predvidi ubistva i istrebljenja i kada je

Župljanina, par. 203, gdje se upućuje na dokazni predmet P602, str. 1, 6, 12). Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je 18. avgusta 1992. načelnik SJB-a Sanski Most poslao SNB-u CSB-a Banja Luka izvještaj u kojem kaže da je "20 lica 'podleglo prilikom transporta' u logor Manjača tokom kojeg su pripadnici SJB-a Sanski Most 'vršili [...] obezbjeđenje zarobljenika'" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 203, gdje se upućuje na dokazni predmet P391, str. 3). Tužilaštvo tvrdi da je Župljanin raspolagao efikasnim sistemom koji ga je putem dnevnih izvještaja u kojima su se objedinjavale informacije iz izvještaja stanica javne bezbjednosti i SNB-a Banja Luka detaljno obavještavao o kriminalnim radnjama, te da stoga nije relevantno kada je dobio polugodišnji izvještaj svjedoka ST161 (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 203, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 370-372, 419).

³⁴⁹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 204, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 516-517, 519. Konkretno, tužilaštvo upućuje na korake koje je Župljanin preduzeo u vezi s ubijanjima na Korićanskim stijenama, a koji su se sastojali od "ometanja istrage i zaštite njegovih podređenih od krivičnog gonjenja" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 204).

³⁴⁹² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 205. Tužilaštvo tvrdi da Župljaninov argument da on nije izdao nalog treba odbaciti u cijelosti, budući da se u njemu tek ponavlja argumentacija koju je iznio tokom suđenja, pri čemu se ne ukazuje ni na kakvu grešku (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 205, gdje se upućuje na Župljaninov završni pretresni podnesak, par. 99-101). Osim toga, tužilaštvo još kaže da, čak i da Župljanin nalog i nije lično potpisao, on nije pokazao da se s njim nije slagao budući da je imao ovlasti nad SJB-ovima u ARK-u i koordinisao je njihove aktivnosti, pa je čak i izjavio da njegovi nalozi, bilo usmeni ili putem depeša, predstavljaju zakon za načelnike SJB-ova u ARK-u (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 205, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 355).

³⁴⁹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 206, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 470. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće "razumno postupilo oslonivši se na to da je Župljanin zadužio prijedorsku miliciju da sprovodi nesrpske zatvorenike, iako je znao za njihovu upletenost u istrebljenje, kada je utvrdilo da je on voljno prihvatio rizik od dodatnih krivičnih djela, uključujući dodatna ubijanja velikih razmjera" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 206, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 234. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 62-67, 72, 164).

prihvatio taj rizik.³⁴⁹⁴ On dodaje da tužilaštvo griješi kada se oslanja na ubijanja na Korićanskim stijenama, budući da se taj incident dogodio znatno nakon mnogih ubijanja za koja je on osuđen na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.³⁴⁹⁵

b. Analiza

1055. Žalbeno vijeće podsjeća da se, po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, optuženi može smatrati odgovornim za krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog cilja: (i) ako je optuženi mogao da predvidi da bi takvo krivično djelo mogla počinuti jedna ili više osoba koje on (ili neki drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu) koristi za izvršenje *actus reus* krivičnih djela u sklopu zajedničkog cilja; te (ii) ako je optuženi voljno preuzeo rizik da do takvog djela dođe time što se priključio poduhvatu ili je u njemu nastavio da učestvuje.³⁴⁹⁶ Dakle, odgovornost se po ovoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata može pripisati u slučaju kada je optuženi, uz svijest da je jedno takvo krivično djelo *moгуća* posljedica provođenja udruženog zločinačkog poduhvata, odlučio da u poduhvatu učestvuje.³⁴⁹⁷ Međutim, kriterij za subjektivno obilježje treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata ne može se zadovoljiti ako je

³⁴⁹⁴ Župljaninova replika, par. 78.

³⁴⁹⁵ Župljaninova replika, par. 78, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 203. Župljanin uz to još replicira da ubijanja u Doboju koja je izvršila "odmetnuta paravojna grupa" nisu mogla poslužiti za predviđanje da će zatočenici, ili drugi koji su bili meta protjerivanja u tom procesu, biti ubijeni (Župljaninova replika, par. 78, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 200).

³⁴⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 106.

³⁴⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 907, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 33, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 101, Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 228. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispravno iznijelo standard predvidivosti (Prvostepena presuda, tom 1, par. 106). Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je "moгуćnost da [*bi*] srpske snage u provođenju zajedničkog plana [*mogle da*] počine ubistva i istrebljivanje Muslimana i Hrvata bila u dovoljnoj mjeri stvarna da je Stojan Župljanin mogao da je predvidi, te da je on voljno preuzeo taj rizik" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 524 (naglasak dodat)). Žalbeno vijeće uočava da je Župljanin dakle krivo prikazao Prvostepenu presudu kada je ustvrdio da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on mogao da predvidi da će istrebljenja *biti* počinjena (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 235. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 236).

vjerovatnost neuvjerljivo mala; potrebno je da mogućnost "počinjenja zločina bude dovoljno znatna da je optuženi može predvidjeti".³⁴⁹⁸

1056. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo zato što nije utvrdilo da li su učesnici u planu "od samog početka" mogli predvidjeti istrebljenje,³⁴⁹⁹ Žalbena vijeće podsjeća da standard predvidivosti ne uključuje nikakav konkretni vremenski okvir.³⁵⁰⁰ Shodno tome, pretresno vijeće ne mora ustanoviti od kog je tačno trenutka neki optuženi mogao predvidjeti krivična djela; mora samo biti jasno da je optuženi ta djela mogao da predvidi prije njihovog izvršenja, a da je time što se priključio udruženom zločinačkom poduhvatu ili je u njemu nastavio učestvovati voljno prihvatio rizik da bi se ona mogla dogoditi.³⁵⁰¹ Župljanin stoga nije pokazao grešku.

1057. Žalbena vijeće sada prelazi na Župljaninove argumente u kojima se iznose navodi o greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja. S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća na svoje zapažanje da je u okolnostima ovog predmeta, iako Pretresno vijeće nije izričito navelo od kada je Župljanin mogao da predvidi krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret, jasno da se Vijeće uvjerilo da je u odnosu na Župljanina zadovoljeno subjektivno obilježje na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata za cijeli period na koji se odnosi Optužnica, to jest od najkasnije 1. aprila 1992., a u svakom slučaju u vrijeme kada su počinjena Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a.³⁵⁰² Žalbena vijeće uz to napominje da se prvi incident istrebljenja, za koji je Župljanin osuđen na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, dogodio u periodu između 24. i 26. maja 1992.³⁵⁰³ Vijeće stoga smatra da se Pretresno vijeće oslonilo na faktore u odnosu na jedan kasniji datum od onog koji pominje u svojoj ocjeni kako bi dodatno potkrijepilo svoje konstatacije da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje, te da je prihvatio i nastavio da prihvata rizik da bi se istrebljenje moglo počinuti. Žalbena vijeće će razmotriti Župljaninove argumente u tom kontekstu.

³⁴⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 907, gdje se citira Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Karadžić* o UZP-u III, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1081, 1538, 1557. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1432.

³⁴⁹⁹ V. gore, par. 1048; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 236.

³⁵⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1696, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557.

³⁵⁰¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1557.

³⁵⁰² V. gore, par. 997.

³⁵⁰³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 688; Prvostepena presuda, tom 2, par. 859. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 529-541, 661, 686.

1058. Kad je konstatovalo da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje i da je voljno prihvatio rizik da bi istrebljenje moglo biti počinjeno, Pretresno vijeće se oslonilo na, između ostalog, depešu od 30. aprila 1992.,³⁵⁰⁴ koju je Župljanin u svojstvu načelnika CSB-a Banja Luka uputio načelnicima stanica javne bezbjednosti u Opštinama ARK-a, a u vezi s neprofesionalnim i nezakonitim ponašanjem radnika SJB-a.³⁵⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da taj dokument pokazuje kako je, počev od tog datuma, Župljanin znao da pripadnici milicije u ARK-u čine krivična djela.³⁵⁰⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Župljanin u pravu kada kaže da se u depeši od 30. aprila 1992. konkretno govori samo o jednom teškom krivičnom djelu, odnosno o incidentu ubistva čiji su izvršioци bili dvojica milicionera iz SJB-a Banja Luka koji su kasnije disciplinski gonjeni zbog svojih postupaka.³⁵⁰⁷ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da je u depeši od 30. aprila 1992. Župljanin govorio u opštem smislu o pojavi "kriminalnih radnji" službenih lica u SJB-u i o potrebi da se takvo ponašanje suzbija.³⁵⁰⁸ Žalbeno vijeće konstatuje da je stoga sadržaj depeše od 30. aprila 1992. u skladu s konstatacijom Pretresnog vijeća da je Župljanin znao da pripadnici milicije u ARK-u čine krivična djela. Štaviše, Župljanin zanemaruje činjenicu da se Pretresno vijeće nije oslonilo samo na ovaj dokument, nego i na druge dokaze kako bi potkrijepilo svoju konstataciju da je on od 30. aprila, a i kasnije, u maju 1992. godine, znao da njegovi podređeni čine krivična djela.³⁵⁰⁹ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao osloniti, između drugih dokaza, na depešu od 30. aprila 1992. prilikom ocjenjivanja da li je mogao da predvidi istrebljenje. Njegov argument s ovim u vezi se shodno tome odbija.

³⁵⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³⁵⁰⁵ V. dokazni predmet P1002, str. 1-2.

³⁵⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³⁵⁰⁷ V. dokazni predmet P1002, str. 2. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 238. Žalbeno vijeće još napominje da iz dokaza na koji se Župljanin poziva slijedi da je žrtva možda bila Srbin (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 238, gdje se upućuje na Radomira Rodića, 16. april 2010, T. 8814).

³⁵⁰⁸ Dokazni predmet P1002. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 433.

³⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 510, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D666 (Župljaninova depeša u kojoj se načelnicima SJB-ova ARK-a citira dokument MUP-a od 11. maja 1992. u vezi s mjerama koje treba da se preduzmu protiv pripadnika rezervnog sastava milicije zbog njihovog neprincipijelnog ponašanja, od 15. maja 1992. [sic]), P1013 (Župljaninova depeša u kojoj se načelnicima SJB-ova ARK-a citira dokument MUP-a od 11. maja 1992. u vezi s mjerama koje treba da se preduzmu protiv pripadnika rezervnog sastava milicije zbog njihovog neprincipijelnog ponašanja, od 15. maja 1992. [sic]). Pretresno vijeće je uzelo u obzir da "[d]okazni predmeti P1002, 1D666 i P1013, na primjer, pokazuju da je od 30. aprila 1992., a i kasnije, u maju 1992., Stojan Župljanin znao da su pripadnici milicije ARK-a bili umiješani u kriminalne aktivnosti" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 510. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 433).

1059. Kad je konstatovalo da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje i da je voljno prihvatio rizik da bi taj zločin mogao da bude počinjen, Pretresno vijeće se oslonilo i na njegovu ulogu u hapšenju i prevozu nesrpskih zatočenika, kao i na njegova saznanja o tome.³⁵¹⁰ Župljanin kaže da on nije bio nadležan za te transporte i da nije znao kakvi uslovi u njima vladaju.³⁵¹¹ On osim toga izražava i jasno protivljenje u vezi s konkretnim transportima i incidentima na koje se Pretresno vijeće oslonilo u svojoj ocjeni.³⁵¹² Žalbeno vijeće će razmotriti svaki od tih argumenata.

1060. Prvo, što se tiče Župljaninove tvrdnje da on nije bio nadležan za raspoređivanje milicije na zadatak prevoženja zatočenika i da nije znao za uslove koji su vladali na tim transportima,³⁵¹³ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je Župljanin bio na najvišem položaju u miliciji u ARK-u i da je imao *de jure* i *de facto* nadležnost nad SJB-ovima u Opštinama ARK-a, što je obuhvatalo ovlasti da izdaje naređenja miliciji da izvrši neke konkretne zadatke, uključujući prevoz nesrpskih zatvorenika u zatočenički logor Manjača.³⁵¹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje nadalje da je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, SJB Sanski Most kontinuirano obavještavao CSB Banja Luka o masovnim hapšenjima nesrba i o svom učešću u obezbjeđenju i prevozu zatvorenika.³⁵¹⁵ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je SJB Prijedor obavještavao CSB Banja Luka o događajima u toj opštini i da je od njega tražio pomoć u vezi s prevozom zatvorenika iz Prijedora u Manjaču.³⁵¹⁶ Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin putem izvještaja koje je dobijao, ali i na osnovu ličnih posjeta zatočeničkim logorima, raspolagao obimnim saznanjima o protivpravnom zatočenju, zlostavljanju i ubistvu nesrba zatočenih u zatočeničkim objektima i logorima u Opštinama ARK-a.³⁵¹⁷ Žalbeno vijeće smatra da su te konstatacije u očiglednoj suprotnosti sa Župljaninovim tvrdnjama da on nije bio nadležan za raspoređivanje milicije na zadatak prevoženja zatočenika i da nije znao za uslove koji su vladali na tim transportima. Župljaninovi argumenti se stoga odbacuju.

³⁵¹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524.

³⁵¹¹ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 239.

³⁵¹² V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 238-240.

³⁵¹³ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 239.

³⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 493. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 350-351, 353-357, 363-368, 409, 426-427, 435, 448, 456, 478, 511.

³⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 418-419, 506-507, 511. V. takođe dolje, par. 1062.

³⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 420-424, 465, 506, 508, 511-512.

³⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 506-512. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 415-437.

1061. Drugo, što se tiče incidenta kod Sanskog Mosta,³⁵¹⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin bio obaviješten o tom incidentu i oslonilo se na ta njegova saznanja kada je konstatovalo da je on mogao da predvidi istrebljenje i da je voljno prihvatio, i nastavio da prihvata, rizik da bi istrebljenje moglo biti počinjeno.³⁵¹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je u ocjeni Župljaninovih saznanja o incidentu kod Sanskog Mosta Pretresno vijeće uzelo u obzir svjedočenje svjedoka ST161, prema kojem je on Župljanina o ovom incidentu obavijestio u jednom od svojih "polugodišnjih" izvještaja.³⁵²⁰ Žalbeno vijeće uočava da Pretresno vijeće nije iznijelo nikakve konstatacije, niti se pozvalo na dokaze o tome kada je proslijeđen izvještaj svjedoka ST161 ili kada je Župljanin primio izvještaj. [Vidi Dodatak C – Povjerljivi dodatak].³⁵²¹ U dokaznom spisu nema izvještaja za period juli - decembar 1992. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je, čak i ako je incident bio uključen u izvještaj za period juli - decembar 1992., taj izvještaj do Župljanina mogao doći tek više mjeseci nakon incidenta kod Sanskog Mosta. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da se osloni na taj dokaz kako bi konstatovao da je Župljanin znao za incident kod Sanskog Mosta u vrijeme prije incidenta istrebljenja u vezi s kojima je osuđen.³⁵²²

1062. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je, razmatrajući Župljaninova saznanja o zločinima u Sanskom Mostu, Pretresno vijeće u obzir uzelo i svjedočenje svjedoka Dragana Majkića (dalje u tekstu: svjedok Majkić), načelnika SJB-a Sanski Most, kao i svjedoka ST161, prema kojima je Župljanin svakodnevno dobivao obavijesti o krivičnim djelima koja su vršili pripadnici paravojskih snaga u Sanskom Mostu.³⁵²³ Osim toga, Žalbeno vijeće ima u vidu da je u dijelu teksta koji sadrži konstatacije u vezi sa Župljaninovim učešćem u UZP-u Pretresno vijeće zaključilo, na osnovu dokaznih predmeta P117, P123, P390 i P391 i iskaza svjedoka Majkića i svjedoka ST161, "da je SJB Sanski Most kontinuirano izvještavao CSB Banja Luka o masovnim hapšenjima nesrba i o svom učešću u obezbjeđenju i prevozu zatvorenika".³⁵²⁴ Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da je

³⁵¹⁸ V. gore, par. 1050.

³⁵¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 418-419, 506, 524.

³⁵²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 419, gdje se upućuje na ST161, 20. novembar 2009, T. 3557-3558 (zatvorena sjednica).

³⁵²¹ V. Dodatak C – Povjerljivi dodatak.

³⁵²² Žalbeno vijeće napominje da je Župljanin osuđen za incidente istrebljenja u periodu od 24. maja do 21. avgusta 1992. (v. gore, par. 1012).

³⁵²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 419, 507.

³⁵²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 491, gdje se upućuje na dokazne predmete P117 (depeša Mirka Vrućinića, načelnika SJB-a Sanski Most, upućena CSB-u Banja Luka u vezi s masovnim hapšenjima Muslimana i Hrvata, od 2. jula 1992.), P123 (depeša Mirka Vrućinića, načelnika SJB-a Sanski Most, upućena Župljaninu/CSB-u Banja Luka u vezi s porastom nasilja prema Muslimanima i Hrvatima, uz zahtjev za pomoć, od 10. novembra 1992.), P390 (depeša Mirka Vrućinića,

dokazni predmet P391 izvještaj koji je SJB Sanski Most uputio 18. avgusta 1992. SNB-u CSB-a Banja Luka, a u kojem se, između ostalog, navode informacije o formiranju "sabrino istražnih" centara u opštini Sanski Most i o uslovima u njima, kao i o ulozi SJB-a u obradi, obezbjeđenju i prebacivanju zatočenika iz tih centara u zatočenički logor Manjača.³⁵²⁵ Izvještaj sadrži i pregled ukupnog broja lica prebačenih u zatočenički logor Manjača, obrađenih lica i onih koje čekaju na obradu, lica koja su umrla u logoru i onih koja su pobjegla ili podlegla tokom transporta u Manjaču.³⁵²⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da se u izvještaju konkretno govori o smrti 20 osoba koje su preminule tokom prevoza u zatočenički logor Manjača.³⁵²⁷ Žalbeno vijeće se stoga ne slaže sa Župljaninom da je dokazni predmet P391 "neodređen".³⁵²⁸ Osim toga, ovaj dokument je upućen upravo CSB-u,³⁵²⁹ u kojem je Župljanin vršio funkciju načelnika.³⁵³⁰ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Župljanin, svojom pukom nepotkrijepljenom sugestijom da dokument nije stigao do njega, nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da se osloni na taj dokument. S obzirom na gore navedeno, i bez obzira na grešku u smislu oslanjanja na iskaz svjedoka ST161 o polugodišnjim izvještajima, Žalbeno vijeće smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da je Župljanin o incidentu kod Sanskog Mosta bio obaviješten ubrzo nakon što se incident dogodio, no svakako ne kasnije od 18. avgusta 1992., te da se mogao osloniti na ta Župljaninova saznanja kako bi potkrijepio svoju konstataciju da je Župljanin mogao predvidjeti da bi istrebljenje moglo biti počinjeno i da je ipak voljno prihvatio, i nastavio prihvatati, rizik u vezi s incidentima koji su se dogodili nakon tog datuma.

1063. Treće, što se tiče Župljaninovih prigovora u vezi s tima da je prijedorska milicija sprovodila nesrpske zatočenike do Hrvatske,³⁵³¹ Žalbeno vijeće napominje da je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, Župljanin bio taj koji je u svojoj depeši iz septembra 1992. izdao taj zadatak milicijskim

načelnika SJB-a Sanski Most, upućena CSB-u Banja Luka u vezi sa, između ostalog, nasiljem nad Muslimanima i Hrvatima od strane paravojnih grupa i odgovornošću SJB-a u odnosu na zarobljenike i privedene, od 5. avgusta 1992.), P391 (izvještaj Mirka Vručinića, načelnika SJB-a Sanski Most, upućen SNB-u CSB-a Banja Luka, u vezi sa sabirnim istražnim centrima, odlaskom Muslimana i Hrvata iz opštine i ulogom SJB-a u vezi s prevozom i čuvanjem zarobljenika i privedenih, od 18. avgusta 1992.). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 507. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 418-419.

³⁵²⁵ dokazni predmet P391, str. 1-3.

³⁵²⁶ dokazni predmet P391, str. 3.

³⁵²⁷ V. dokazni predmet P391, str. 3.

³⁵²⁸ Up. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240.

³⁵²⁹ V. dokazni predmet P391, str. 1.

³⁵³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 350, 493.

³⁵³¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na dokazni predmet P1905 (Župljaninova depeša upućena načelnicima SJB-ova Prijedor i Bosanski Novi, s uputstvom za

snagama iz Prijedora.³⁵³² Što se tiče Župljaninove tvrdnje da on nije lično potpisao depešu iz septembra 1992., Žalbeno vijeće konstatuje da on time tek ponavlja argument koji je iznio u prvostepenom postupku i da pritom ne ukazuje ni na kakvu grešku.³⁵³³ Iako Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi nije izričito razmatralo ovaj argument, Žalbeno vijeće podsjeća na to da pretresna vijeća ne moraju da iznesu svaki korak svog rezonovanja.³⁵³⁴ Žalbeno vijeće smatra da je, time što se oslonilo na depešu iz septembra 1992. kako bi konstatovalo da je Župljanin naredio miliciji iz Prijedora da obezbjeđuje autobuse kojima su nesrbi prevezeni u Hrvatsku,³⁵³⁵ Pretresno vijeće prešutno odbilo Župljaninov argument. Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo postupivši na taj način.

1064. Dalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na činjenicu da je Župljanin rasporedio snage prijedorske milicije na taj transport uprkos saznanjima koja je imao o njihovoj umiješanosti u ubijanja na Korićanskim stijenama.³⁵³⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da on ne samo da je znao za umiješanost prijedorske milicije u taj incident, nego da je i učinio sve što je mogao da bi izvršioce zaštitio od kažnjavanja.³⁵³⁷ Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Drljača još uvijek bio načelnik SJB-a Prijedor.³⁵³⁸ Pretresno vijeće takođe je konstatovalo da je Župljanin znao za zvjerstva u zatočeničkim logorima u Prijedoru i primio je mnoga upozorenja u vezi s Drljačom, no nikada nije pokušao da ga smijeni.³⁵³⁹ S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da je irelevantno da li je odluka o sprovođenju zatočenika bila

organizovanje prevoza 1.561 lica iz Trnopolja u Prijedor, preko Bosanskog Novog, do Hrvatske, od 29. septembra 1992.). V. gore, par. 1050.

³⁵³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 478.

³⁵³³ V. Župljaninov završni pretresni podnesak, par. 99-101, gdje se u opštem smislu tvrdi da on nije lično potpisao sve depeše koje je slao CSB Banja Luka, budući da je na nekima od njih samo odštampano njegovo ime. V. gore, par. 25.

³⁵³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 972; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 940; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 325, 378, 392, 461, 490; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 27; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 21.

³⁵³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 478.

³⁵³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 478, 524.

³⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 517. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 466-482. Žalbeno vijeće uz to ima u vidu i Župljaninovu uopštenu tvrdnju da "njegovi postupci u odnosu na istragu ubistva, kao i informacije kojima je raspolagao, te koraci koje je preduzeo u vezi s incidentom ubijanja na Korićanskim stijenama [...], pokazuju da to nije bio jedini razuman zaključak koji je presuditelj o činjenicama mogao da donese" (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 240). Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da ova Župljaninova tvrdnja nema potkrepe i zbog toga je odbacuje bez dalje analize.

³⁵³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515.

³⁵³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 515. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 362, 420-424, 444, 465, 468, 470, 486, 491. V. gore, par. 806-812.

rezultat sporazuma između RS i MKCK-a, da li je tokom prevoza bilo ikakvih nesrećnih slučajeva ili da li su milicioneri umiješani u ubijanja na Korićanskim stijenama bili raspoređeni da budu pratnja transportu.³⁵⁴⁰ Žalbeno vijeće smatra da je na osnovu činjenice da je Župljanin rasporedio prijedorsku miliciju na zadatak sprovođenja zatočenika, iako je znao da su prethodno bili umiješani u ubijanja velikog broja zatočenika u sličnim okolnostima, razuman presuditelj o činjenicama mogao da stvori zaključak da je Župljanin znao da postoji mogućnost da se dogode slični incidenti i da je tu mogućnost prihvatio. Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na činjenicu da je on pripadnicima milicije iz Prijedora dao zadatak da sprovedu nesrpske zatočenike u Hrvatsku, iako je znao za njihovu umiješanost u ubijanja na Korićanskim stijenama, kada je konstatovalo da je Župljanin mogao da predvidi istrebljenje i da je on voljno prihvatio rizik da bi takvi zločini mogli biti počinjeni.

1065. Iz tih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da se osloni na njegovu ulogu u prevozu nesrpskih zatočenika i njegova saznanja o uslovima koji su tokom prevoza vladali kako bi potkrijepio svoju konstataciju da je on mogao da predvidi da bi istrebljenje moglo biti počinjeno i da je on voljno prihvatio i nastavio da prihvata taj rizik.

1066. I konačno, što se tiče Župljaninovog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na ubijanja na Korićanskim stijenama, budući da se taj incident dogodio "znatno nakon mnogih ubijanja za koja je [on] osuđen na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata",³⁵⁴¹ Žalbeno vijeće konstatuje da on krivo tumači i prikazuje analizu Pretresnog vijeća. Protivno Župljaninovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije konstatovalo da je zbog svojih saznanja o ubijanjima na Korićanskim stijenama Župljanin mogao da predvidi počinjenje istrebljenja prije tog datuma. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin već u aprilu 1992., dakle prije prvog incidenta istrebljenja, znao da se u provođenju UZP-a nad nesrbima vrše nasilna krivična djela.³⁵⁴² Vijeće je dalje konstatovalo da je tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica Župljanin

³⁵⁴⁰ Žalbeno vijeće ima na umu i razmatranje Pretresnog vijeća na jednom drugom mjestu u Prvostepenoj presudi u vezi s dokazima da su vlasti bosanskih Srba u julu 1992. koristile međunarodne humanitarne organizacije kako bi legitimizovale progon nesrba (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 299-307).

³⁵⁴¹ Župljaninova replika, par. 78. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće Župljaninu izreklo osuđujuću presudu za istrebljenje u vezi s incidentima koji su se dogodili u periodu od 24. maja 1992. do 21. avgusta 1992. (v. gore, par. 1012).

³⁵⁴² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 370-374, 387-388, 415, 419, 431, 433, 440, 450, 456, 457, 495-496, 498-499, 510, 512. Žalbeno vijeće ima u vidu konstataciju Pretresnog vijeća da je zahvaljujući Župljaninovoj intervenciji spriječeno ubijanje 300-600 Muslimana i Roma u incidentu u Doboju (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 456, 515).

dobijao informacije o počinjenju nasilnih krivičnih djela, uključujući i istrebljenje.³⁵⁴³ Pretresno vijeće je uz to uzelo u obzir da je Župljanin, bez obzira na ta saznanja, nastavio angažovati jedinice za koje je znao da su bile umiješane u počinjenje takvih krivičnih djela na izvršenju zadataka koji su ih dovodili u bliski kontakt s nesrpskim stanovništvom, te je samim tim prihvatio rizik da bi mogla biti počinjena nasilna krivična djela, uključujući istrebljenje.³⁵⁴⁴ Žalbena vijeće smatra da se oslanjanje Pretresnog vijeća na ubijanje na Korićanskim stijenama mora posmatrati u tom kontekstu i konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni i prilikom pozivanja na ove dokaze.

1067. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da zaključi da je on mogao da predvidi da bi istrebljenje moglo biti počinjeno i da je voljno prihvatio taj rizik.

c. Zaključak

1068. Žalbena vijeće stoga konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo ili pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je zaključilo da je on mogao da predvidi istrebljenje i da je voljno prihvatio rizik da bi istrebljenje moglo biti počinjeno. Iz tog razloga, Žalbena vijeće odbija podosnovu (C) Župljaninove treće žalbene osnove.

(iv) Zaključak

1069. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće odbija Župljaninovu treću žalbenu osnovu u cijelosti.

³⁵⁴³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 374, 387-388, 397, 404, 415-426, 431-433, 436-440, 443, 451-455, 456-471, 474, 479-481, 487, 491, 495-499, 503-517.

³⁵⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 524. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 385, 404-405, 415, 418, 421, 425, 438-440, 448, 465, 478, 486, 488, 497, 499-505, 507-508, 511-512, 514-515, 518-519. Žalbena vijeće posebno ima u vidu da je Župljanin angažovao prijedorsku miliciju da sprovede autobuse sa zatočenicima u Hrvatsku u septembru 1992. uprkos svojim saznanjima o njihovoj umiješanosti u ubijanja na Korićanskim stijenama 21. avgusta 1992. (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 478, 524; gore, par. 1064).

**V. NAVODI O GREŠKAMA U VEZI SA ŽUPLJANINOVOM OSUDOM ZA
NAREĐIVANJE PROGONA PUTEM PRISVAJANJA IMOVINE
(ŽUPLJANINOVA PETA ŽALBENA OSNOVA)**

1070. Pretresno vijeće je konstatovalo da je 31. jula 1992. Župljanin od načelnika SJB-ova u ARK-u tražio: (i) da provedu odluku Kriznog štaba ARK-a prema kojoj su fizička lica koja odlaze iz ARK-a sa sobom mogla iznijeti najviše 300 njemačkih maraka (dalje u tekstu: DM); (ii) da izdaju potvrde o privremenom oduzimanju sredstava u slučajevima kada se oduzimaju iznosi koji prelaze 300 DM; i (iii) da oduzete iznose deponuju na blagajnu CSB-a Banja Luka (dalje u tekstu: naređenje od 31. jula 1992.).³⁵⁴⁵ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je Župljanina proglasilo odgovornim za naređivanje progona putem "krivično[g] djel[a] oduzimanja imovine"³⁵⁴⁶ i izreklo mu je osuđujuću presudu na osnovu člana 7(1) Statuta za progone, kao zločin protiv čovječnosti, počinjen putem pljačkanja kao radnje u osnovi.³⁵⁴⁷

³⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 409, gdje se upućuje na dokazni predmet P594. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 512, 526.

³⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526.

³⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 956. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805. Žalbeno vijeće primjećuje da Župljaninu nije izrečena osuđujuća presuda za "prisvajanje imovine" kao posebnu i izdvojenu radnju u osnovi progona kao zločina protiv čovječnosti. Pretresno vijeće je iznijelo stav da se krivično djelo opisano kao "prisvajanje ili otimanje imovine" u paragrafima 26(h) i 27(h) Optužnice "valjano tumači kao 'pljačkanje imovine' zato što je Žalbeno vijeće koristilo riječ 'prisvajanje' u definiciji krivičnog djela pljačkanja" (Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 147, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 26(h), 27(h), Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 84). Shodno tome, Pretresno vijeće je Župljaninu izreklo osuđujuću presudu za progone putem pljačkanja imovine (Prvostepena presuda, tom 2, par. 956). Postupivši na taj način, Pretresno vijeće je u cjelokupnom tekstu Prvostepene presude koristilo termine "prisvajanje", "otimanje" i "prisvajanje i pljačkanje" kao sinonime (v. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 224-226, 263, 282-283, 341, 347-348, 491-492, 545, 572, 649-650, 655, 700-701, 792, 813, 815, 874, 879-880, 982, 984, 988, 1006, 1035, 1041, 1046, 1058, 1119-1120, 1190-1191, 1195, 1248-1249, 1286, 1356-1357, 1414-1415, 1498-1499, 1553, 1636, 1689), zajedno s drugim terminima, kao što je "pljačka", a uz korištenje termina konfiskovanje, oduzimanje, prisvajanje, krađa, uzimanje ili otimačina imovine (v. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 83, 154, 201, 221, 230, 243, 248, 263, 274, 281-282, 287, 308, 311, 323, 335, 341, 352, 378, 380, 390, 435, 476-478, 490-491, 509, 518, 521, 527, 532, 546, 555, 557-558, 649-650, 655, 684, 700, 727, 737, 740, 746-747, 793, 806, 813, 831, 844-845, 865, 869, 890, 896-897, 916, 919, 953, 972, 975, 981, 988, 1006, 1029, 1046, 1058, 1061, 1081, 1107-1108, 1118-1119, 1124, 1150, 1171, 1178-1179, 1189-1190, 1195, 1203, 1208, 1236-1237, 1247-1248, 1346, 1376, 1402, 1419, 1448, 1458, 1473, 1483, 1487-1488, 1572, 1577, 1597, 1609, 1636-1637, 1639-1640, 1642, 1673). Premda bi dosljedniji pristup bio poželjniji, Žalbeno vijeće je mišljenja da pristup Pretresnog vijeća – koji Župljanin ne osporava – sam po sebi nije pogrešan budući da pravna definicija radnje u osnovi, ako ona postoji, nije od presudnog značaja. S obzirom na takav pristup Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće će u ovoj Presudi koristiti i

A. Argumenti strana

1071. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu i činjeničnu grešku kada je utvrdilo da je on "naredio 'prisvajanje imovine' kao vid progona tako što je proslijedio načelnicima milicijskih stanica naređenje prema kojem fizička lica nisu smjela da odu iz ARK-a sa svotom većom od 300 DM u gotovini".³⁵⁴⁸ On, konkretno, tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj definiciji prisvajanja imovine zbog toga što riječ prisvajanje "podrazumijeva trajno stanje stvari",³⁵⁴⁹ a Pretresno vijeće nije konstatovalo da je "oduzimanje novca koje je provodila milicija predstavljalo bespovratnu zapljenu".³⁵⁵⁰ Župljanin tvrdi da je oduzimanje sredstava je bilo privremeno, budući da je, u naređenju od 31. jula 1992., on "precizno naveo da milicija treba da 'izda potvrde o privremenom oduzimanju sredstava' za svaku svotu koja se konfiskuje".³⁵⁵¹ U tom smislu, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je privremeno oduzimanje kvalifikovalo kao prisvajanje.³⁵⁵²

1072. Pored toga, Župljanin tvrdi da čak i ukoliko se pretpostavi da privremena konfiskacija gotovine predstavlja prisvajanje imovine, to ipak ne zadovoljava minimalni uslov da je djelo "jednake težine kao krivična djela koja se navode u članu 5 Statuta".³⁵⁵³ Po njegovoj argumentaciji, Pretresno vijeće je propustilo da iznese potrebne konstatacije: (i) o drugim mogućnostima kojima su građani raspolagali da sačuvaju svoju imovinu, kao što su ulaganje sredstava na štedni račun u banci ili povjeravanje novca prijateljima, u kom slučaju bi mogli da zadovolje zahtjev o maksimalnoj svoti koja smije da se iznosi; (ii) o ukupnoj svoti konfiskovanog novca; ili (iii) o broju

izraz pljačkanje i izraz otuđivanje u vezi s jednom te istom radnjom, odnosno oduzimanjem gotovine od nesrba u bijegu.

³⁵⁴⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 278. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279-282. Žalbeno vijeće primjećuje da, u naslovu odjeljka posvećenog ovoj žalbenoj osnovi, Župljanin objašnjava da ta žalbena osnova obrađuje argument da je "Pretresno vijeće načinilo pravnu i činjeničnu grešku kada je utvrdilo da je [on] *počinio* progon putem prisvajanja imovine u okviru UZP-a" (Župljaninov žalbeni podnesak, str. 125 (naglasak dodat)). Međutim, Župljanin u svojoj argumentaciji u stvari osporava konstataciju Pretresnog vijeća prema kojoj je on *naredio* prisvajanje imovine (v. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 278-282). Prema tome, Žalbeno vijeće smatra Župljaninovo pominjanje odgovornosti za počinjenje pukom omaškom.

³⁵⁴⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279.

³⁵⁵⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279.

³⁵⁵¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 409.

³⁵⁵² Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279.

³⁵⁵³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 280, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 135. kao primjer, Župljanin tvrdi da "neposredno uništavanje automobila ili lične svojine nema, kako je konstatovano, dovoljnu težinu da bi predstavljalo krivično djelo progona" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 280, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 631, Prvostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 620).

žrtava koje su bile pogođene.³⁵⁵⁴ Osim toga, Župljanin tvrdi da se težina posljedica mora "ocjenjivati u odnosu na već postojeće pravne propise".³⁵⁵⁵ Prema njegovoj argumentaciji, sličan maksimalni iznos je prethodno već bio nametnut zakonom SFRJ, pa bi to osobe koje su odlazile iz ARK-a već imale u vidu.³⁵⁵⁶

1073. Tužilaštvo odgovara da Župljaninove argumente treba odbaciti, budući da mu je Pretresno vijeće ispravno izreklo osuđujuću presudu za naređivanje progona putem prisvajanja imovine i da on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava u vezi s progonima ili da je izvelo nerazuman zaključak o činjeničnom stanju.³⁵⁵⁷

B. Analiza

1074. Pretresno vijeće je konstatovalo da je svojim naređenjem od 31. jula 1992. Župljanin naredio svojim podređenima da provedu oduzimanje gotovine u iznosu većem od 300 DM od nesrba koji su odlazili iz Opština ARK-a.³⁵⁵⁸ U drugim dijelovima Prvostepene presude Pretresno vijeće je, govoreći o opštini Banja Luka,³⁵⁵⁹ konstatovalo da su "Muslimani i Hrvati [...] mogli [...] sa sobom ponijeti najviše 200 ili 300 njemačkih maraka" i da je do septembra 1992. "tu opštinu napustilo na hiljade ljudi".³⁵⁶⁰ Pretresno vijeće je zaključilo da su "ARK i opštinske vlasti Banje Luke, ograničivši svotu koju su Muslimani i Hrvati koji su bježali iz Banje Luke smjeli sa sobom ponijeti na 200 ili 300 njemačkih maraka [...] počinile prisvajanje imovine".³⁵⁶¹

³⁵⁵⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279-280.

³⁵⁵⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 281.

³⁵⁵⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje na dokazni predmet P594, str. 1.

³⁵⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 238, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 225-227, 491-493. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 239-244.

³⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 409, 512.

³⁵⁵⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da, premda je Pretresno vijeće takođe razmotrilo oduzimanje gotovine u iznosu višem od 300 DM kada je riječ o nesrbima koji su napuštali opštinu Kotor-Varoš (Prvostepena presuda, tom 1, par. 390, 478), Vijeće nije iznijelo konstatacije u kojima bi bilo naznačeno da je takvih oduzimanja gotovine bilo nakon 31. jula 1992., to jest nakon datuma kada je Župljanin izdao naređenje na temelju kojeg je proglašen odgovornim za naređivanje progona. Osim toga, Pretresno vijeće je iznijelo konstatacije o Župljaninovoj odgovornosti za naređivanje progona putem prisvajanja imovine jedino kada je riječ o opštini Banja Luka (Prvostepena presuda, tom 2, par. 805). Shodno tome, Žalbene vijeća smatra da se "nametanje tog ograničenja nesrbima koji su prisilno uklanjani iz Opština ARK-a" o kojem govori Pretresno vijeće odnosi samo na prisvajanje imovine u opštini Banja Luka (Prvostepena presuda, tom 2, par. 526). Stoga se Župljaninova osuda za naređivanje progona putem otuđivanja imovine odnosi samo na opštinu Banja Luka.

³⁵⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 211. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 196-197, 199; Prvostepena presuda, tom 2, par. 409, 512, 526.

³⁵⁶¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 225. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 512.

1075. Žalbeno vijeće podsjeća da se, kako bi bila zadovoljena obilježja za *actus reus* progona kao zločina protiv čovječnosti, mora utvrditi da je radnjom u osnovi faktički izvršena diskriminacija i da se njom uskraćuje ili narušava neko osnovno pravo predviđeno međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom.³⁵⁶² Žalbeno vijeće takođe ponavlja da radnje u osnovi krivičnog djela progona, bilo da se sagledaju ponaosob ili zajedno s drugim radnjama, moraju biti jednake težine kao krivična djela navedena u članu 5 Statuta.³⁵⁶³

1076. Imajući u vidu da Župljanin tvrdi da prisvajanje imovine mora biti trajno kako bi moglo da predstavlja radnju u osnovi progona, Žalbeno vijeće primjećuje da on svoje argumente ne potkrepljuje nikakvim pravnim izvorima.³⁵⁶⁴ Osim toga, Župljanin nije pokazao zbog čega prisvajanje lične imovine u skladu s naređenjem od 31. jula 1992. ne zadovoljava gore navedena obilježja za *actus reus* progona kao zločina protiv čovječnosti, nezavisno od trajanja. Žalbeno vijeće primjećuje da, u svakom slučaju, konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je do datih prisvajanja imovine došlo u kontekstu prisilnog premještanja i deportacija, a da su žrtve uklonjene bez garancije da će se u budućnosti vratiti.³⁵⁶⁵ Žalbeno vijeće zato smatra da je neutemeljen Župljaninov argument prema kojem je prisvajanje imovine, do kojeg je došlo u takvom kontekstu, bilo privremeno. Po mišljenju Žalbenog vijeća, Župljaninovi nedovoljno razrađeni argumenti s tim u vezi ne zavređuju dalje razmatranje.

1077. Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Župljanin jednostavno tvrdi da je Pretresno vijeće, prilikom ocjenjivanja težine prisvajanja o kojem je riječ, bilo dužno da iznese konstatacije o drugim mogućnostima kojima su građani raspolagali da bi sačuvali svoju imovinu, o ukupnoj svoti konfiskovanog novca ili o broju pogođenih žrtava, pri čemu ne ukazuje ni na kakve pravne izvore ili pravna načela zbog kojih je Pretresno vijeće bilo dužno da postupi na taj način. Nadalje, Župljanin zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća o kontekstu u kojem je izvršeno prisvajanje i o značaju njegovih posljedica po žrtve,³⁵⁶⁶ pri čemu ne ukazuje ni na kakvu grešku u pomenutim konstatacijama. Pored toga, u prilog svom argumentu da se uslov o jednakoj težini mora ocjenjivati

³⁵⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 737, 761; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 693. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 762, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 985.

³⁵⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 762, gdje se, između ostalog, upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 985-988, Drugostepenu presudu u predmetu *Simić*, par. 177, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 135, 139, 154-155, 160. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296.

³⁵⁶⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 279. V. takođe Župljaninov žalbeni podnesak, par. 280.

³⁵⁶⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 221; Prvostepena presuda, tom 2, par. 512, 526. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 313.

³⁵⁶⁶ V. gore, par. 1074, 1076.

u odnosu na već postojeće pravne propise i da je sličan maksimalni iznos prethodno već bio nametnut zakonom SFRJ, Župljanin upućuje isključivo na svoje vlastito naređenje od 31. jula 1992., koje pak njegovu tvrdnju ne potkrepljuje.³⁵⁶⁷ Žalbeno vijeće stoga smatra da on nije pokazao da je u zaključku Pretresnog vijeća načinjena greška. Budući da Župljanin nije iznio nikakvu dodatnu argumentaciju u vezi s uslovom o jednakoj težini, ti njegovi argumenti se takođe odbacuju.

1078. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Župljaninovu petu žalbenu osnovu u cijelosti.

³⁵⁶⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje na dokazni predmet P594, str. 1. U Župljaninovom naređenju od 31. jula 1992. pominje se Zakon o deviznom poslovanju SFRJ i odredba tog zakona kojom se predviđa da "limit za iznošenje deviznih sredstava određuje Savezno izvršno vijeće" (dokazni predmet P594, str. 1). Međutim, iz naređenja nije jasno da li je ranije bilo uvedeno neko ograničenje slično onom koje se pominje u naređenju (v. dokazni predmet P594).

VI. KUMULATIVNE OSUDE (DRUGA ŽALBENA OSNOVA TUŽILAŠTVA)

A. Uvod

1079. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Stanišić i Župljanin kao učesnici u UZP-u odgovorni za, između ostalog, krivična djela ubistva (tačka 3), mučenja (tačka 5), deportacije (tačka 9) i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) (tačka 10), kao zločine protiv čovječnosti, na osnovu člana 5 Statuta.³⁵⁶⁸ Pretresno vijeće je Stanišića i Župljanina takođe proglasilo odgovornim za krivično djelo progona (tačka 1) kao zločin protiv čovječnosti, putem radnji u osnovi, uključujući ubijanje, mučenje, nehumana djela, prisilno premještanje i deportaciju.³⁵⁶⁹

1080. Pošto je iznijelo te konstatacije, Pretresno vijeće je razmotrilo pitanje da li je dopustivo izricati kumulativne osuđujuće presude za više djela iz člana 5.³⁵⁷⁰ Pretresno vijeće se pozvalo na test koji je uspostavilo Žalbena vijeće u predmetu *Čelebići*, a prema kojem su kumulativne osuđujuće presude dopustive samo ako svako krivično djelo sadrži "materijalno različit element" (dalje u tekstu: test iz predmeta *Čelebići*).³⁵⁷¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da test iz predmeta *Čelebići* nije zadovoljen kada je riječ o krivičnim djelima ubistva, mučenja, deportacije i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) kao zločinima protiv čovječnosti, a u odnosu na krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti, putem istih krivičnih djela kao radnji u osnovi,³⁵⁷² te je, shodno tome, izreklo osuđujuću presudu samo za krivično djelo progona.³⁵⁷³

B. Argumenti strana

1081. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada na osnovu člana 5 Statuta nije izreklo osude za krivična djela ubistva, mučenja, deportacije i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, pored osuda koje je putem istih radnji u osnovi izreklo

³⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804-805, 809, 813, 818, 822, 827, 831-832, 836, 840, 844-845, 849-850, 854, 858-859, 863-864, 868-869, 873, 877, 881, 885, 955-956. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 228, 285, 350, 494, 703, 817, 883, 938, 986, 1044, 1122, 1193, 1251, 1289, 1359, 1417, 1501, 1556, 1691.

³⁵⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 804-805, 809, 813, 818, 822, 827, 831-832, 836, 840, 844-845, 849-850, 854, 858-859, 863-864, 868-869, 873, 877, 881, 885. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 222-228, 282-285, 347-350, 491-494, 700-703, 811-817, 880-883, 935-938, 982-986, 1041-1044, 1119-1122, 1190-1193, 1248-1251, 1286-1289, 1356-1359, 1414-1417, 1498-1501, 1553-1556, 1687-1691.

³⁵⁷⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 905-918.

³⁵⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 905-918, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 412.

³⁵⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 911-913, 916, 918.

³⁵⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 912, 916, 918.

za krivično djelo progona.³⁵⁷⁴ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije ispravno primijenilo test iz predmeta *Čelebići* kojim je utvrđeno da se kumulativne osude moraju izreći u slučajevima kada svako krivično djelo sadrži materijalno različito obilježje.³⁵⁷⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da se po testu iz predmeta *Čelebići*, "osuda za progone mora izreći kumulativno s osudom za neki drugi zločin protiv čovječnosti, čak i kada se obje osude zasnivaju na istom ponašanju."³⁵⁷⁶ Po riječima tužilaštva, Pretresno vijeće u tom pitanju nije imalo diskreciono pravo i bilo je dužno da izrekne osude za svako različito krivično djelo za koje su Stanišić i Župljanin proglašeni krivim kako bi se u punoj mjeri odrazila njihova krivična odgovornost.³⁵⁷⁷ Tužilaštvo tvrdi da, shodno tome, Žalbeno vijeće treba da ispravi načinjenu grešku u primjeni prava i osudi Stanišića i Župljanina za krivična djela ubistva, mučenja, deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje), kao zločine protiv čovječnosti, a na osnovu člana 5 Statuta.³⁵⁷⁸

1082. Stanišić i Župljanin odgovaraju da Žalbeno vijeće treba da potvrdi odluku Pretresnog vijeća da ne izrekne kumulativne osude.³⁵⁷⁹ Prema njihovoj argumentaciji, Žalbeno vijeće treba da usvoji isti pristup kao i u nizu presuda koje su donesene prije Drugostepene presude u predmetu *Kordić i Čerkez*, a u kojima se kumulativne osude za više djela iz člana 5 smatraju

³⁵⁷⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54-58.

³⁵⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 56-59, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 412. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 55.

³⁵⁷⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 54, 56-57. Tužilaštvo takođe tvrdi da se, suprotno izjavi Pretresnog vijeća, krivično djelo progona ne čini uvijek putem nekog drugog krivičnog djela i da je "jedino neophodno dokazati da je djelom progona faktički izvršena diskriminacija, da je njime narušeno neko osnovno pravo i da je provedeno hotimično, s namjerom da se izvrši diskriminacija na nedozvoljenim osnovama" (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 58-59, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 910).

³⁵⁷⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54-57, 60.

³⁵⁷⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54, 60-61; Replika tužilaštva, par. 26.

³⁵⁷⁹ V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 115, 118, 179-180; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 17-21, 23. Stanišić tvrdi da, s obzirom na to da "ne postoji materijalno različit element u krivičnom djelu u osnovi koji se ne ponavlja u progonima", nije dopustivo izricanje osuda za više djela iz člana 5 koja se odnose na isto ponašanje. Konkretnije, Stanišić tvrdi da je krivično djelo progona "‘prazna ljuštura’ i može da se utvrdi tek nakon što se dokažu obilježja krivičnog djela u osnovi", a "načelo materijalno različitog se krši pošto namjera da se izvrši progon samo nadopunjuje krivična djela u osnovi" (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 111-113, 156. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 113, 116, 123-142, 144-149, 153-158, 176. V. takođe Stanišićev odgovor na žalbu, par. 174). Župljanin tvrdi da su pitanja koja se postavljaju u ovoj žalbenoj osnovi prethodno već bila pokrenuta pred Žalbenim vijećem u predmetu *Dorđević* i da on, prema tome, "preuzima argumentaciju iz [Dorđevićevog] Žalbenog podneska" kao svoju vlastitu (Župljaninov odgovor na žalbu, fusnota 40, gdje se upućuje na predmet *Tužilac protiv Vlastimira Dorđevića*, Predmet br. IT-05-87/1-A, Žalbeni podnesak Vlastimira Dorđevića, 23. januar 2012. (redigovana javna verzija), par. 399-406).

nedopustivim.³⁵⁸⁰ Pored toga, Stanišić i Župljanin odgovaraju da, čak i ukoliko Žalbeno vijeće konstatuje da su kumulativne osude za navedena krivična djela dopustive, postoje ubjedljivi razlozi da se odstupi od sudske prakse MKSJ.³⁵⁸¹ Konkretno, Stanišić tvrdi da postoje ubjedljivi razlozi koji se zasnivaju: (i) na "ispravnoj primjeni" testa iz predmeta *Čelebići*, "gdje se kumulativne osuđujuće presude ne smatraju dopustivim u slučajevima kada jedno krivično djelo obuhvata pravna obilježja drugog krivičnog djela, ali istovremeno i prevazilazi njihove okvire";³⁵⁸² (ii) na sudskoj praksi MKSJ prije Drugostepene presude u predmetu *Kordić i Čerkez* i na suprotnim mišljenjima prema kojima je nedopustivo izreći osude za više djela iz člana 5;³⁵⁸³ (iii) na sudskoj praksi u nacionalnim zakonodavstvima, uključujući i "sudsku praksu na kojoj počiva 'test iz predmeta *Čelebići*'";³⁵⁸⁴ i (iv) na drugim nadnacionalnim pravnim izvorima.³⁵⁸⁵ Osim toga,

³⁵⁸⁰ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 111, 114, 121, 142-143, 158, 176, 178, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 19, 21-22, 25; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 234. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 112-113, 116, 123-141, 146-149, 156, 174.

³⁵⁸¹ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 115-116, 122-141, 143-167, 172-175, 177, 179; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 229. V. Župljaninov odgovor na žalbu, par. 25. V. takođe Župljaninov odgovor na žalbu, par. 21-22.

³⁵⁸² Stanišićev odgovor na žalbu, par. 140. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 111-116, 123-142, 154.

³⁵⁸³ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 116, 143-158, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, Zajedničko protivno mišljenje sudije Schomburga i sudije Güneya o kumulativnim osudama, Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, Zajedničko protivno mišljenje sudija Güneya i Schomburga o kumulativnom osuđivanju, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, Suprotno mišljenje sudije Güneya o kumulativnim osudama, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, Protivno mišljenje sudije Güneya u vezi s kumulativnim osudama, Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, Djelimično suprotno mišljenje sudije Güneya. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 123-141, 144-157.

³⁵⁸⁴ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 116, 127-129, 159-164, gdje se upućuje na *Blockburger v. United States*, 284 U.S. 299, (1932) (dalje u tekstu: *Blockburger protiv Sjedinjenih Država*), str. 304, *Rutledge v. United States*, 517, U.S. 292, (1996) (dalje u tekstu: *Rutledge protiv Sjedinjenih Država*), str. 297, *Whalen v. United States*, 445 U.S. 684 (1980) (dalje u tekstu: *Whalen protiv Sjedinjenih Država*), str. 693-694, *Ex parte Lange*, 85 U.S. 163 (1873) dalje u tekstu: *Ex parte Lange*), str. 168, *Kienapple v. The Queen*, [1975] 1 S.C.R. 7829 (dalje u tekstu: *Kienapple protiv kraljice*), str. 634. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 166.

³⁵⁸⁵ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 116, 165-167, gdje se upućuje na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen rezolucijom Generalne skupštine UN-a 2200A (XXI), 21 GAOR Supp. (No. 16) 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 UNTS 171, stupio na snagu 23. marta 1976. (dalje u tekstu: Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima), čl. 14 (7), Protokol br. 7 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. (dalje u tekstu: Evropska konvencija o ljudskim pravima), čl. 4, *Sergej Zolotuhin v. Russia*,

Župljanin tvrdi da kumulativne osude za ista krivična djela u osnovi treba zabraniti jer bi mogle imati "neprimjereni uticaj" na odmjeravanje kazne zbog toga što bi mogle da stvore utisak da pretresna vijeća treba "da izriču veće kazne".³⁵⁸⁶

1083. Dalje, Župljanin tvrdi da bi, ukoliko bi mu Žalbeno vijeće u žalbenom postupku povećalo izrečenu kaznu na osnovu dodatnih osuda, to predstavljalo uvođenje novih optužbi u žalbenom postupku i, samim tim, kršenje njegovog prava na žalbu.³⁵⁸⁷ Prema njegovoj argumentaciji, ako Žalbeno vijeće odluči da ispravi rezonovanje i konstatacije Pretresnog vijeća, onda treba da se izjasni da je načinjena greška, ali da se suzdrži od izricanja novih osuda.³⁵⁸⁸

1084. Tužilaštvo replicira da je sudska praksa MKSJ čvrsto uvriježena počev od Drugostepene presude u predmetu *Kordić i Čerkez*,³⁵⁸⁹ te da Stanišić i Župljanin nisu pokazali da postoje ubjedljivi razlozi za odstupanje od dobro ustaljene sudske prakse MKSJ koja se razvila od tog predmeta nadalje.³⁵⁹⁰

C. Analiza

1085. Pretresno vijeće se pozvalo na test iz predmeta *Čelebići*, izjavivši da je dopustivo izricati osude za isto ponašanje na osnovu više od jednog krivičnog djela sankcionisanog Statutom "samo ako svako [krivično djelo] sadrži materijalno različit element".³⁵⁹¹ Pretresno vijeće je potom istaklo

Evropski sud za ljudska prava, br. 14939/03, Presuda, 10. februar 2009. (dalje u tekstu: *Zolotuhin protiv Rusije*), par. 44, 97, 122, *Ruotsalainen v. Finland*, Evropski sud za ljudska prava, br. 13079/03, Presuda, 16. juni 2009. (dalje u tekstu: *Ruotsalainen protiv Finske*). Pored toga, Župljanin primjećuje da Vanredna vijeća sudova Kambodže i dalje primjenjuju "sudsku praksu prije predmeta *Kordić*" (Župljaninov odgovor na žalbu, par. 22, gdje se upućuje na *Co-Prosecutors v. Guek Eav Kaing alias "Duch"*, predmet br.: 001/18-17-2007/ECCC/TC, Prvostepena presuda, 26. juli 2010. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Duch*), par. 563-565).

³⁵⁸⁶ Župljaninov odgovor na žalbu, par. 25. V. Župljaninov odgovor na žalbu, par. 19. Međutim, Župljanin primjećuje da "Vijeće ni na koji način ne naznačava, niti tužilaštvo sugerise da je način na koji su osuđujuće presude formalno izrečene imao bilo kakvog uticaja na odmeravanje kazne" (Župljaninov odgovor na žalbu, par. 19).

³⁵⁸⁷ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 234. Župljanin naglašava da tužilaštvo ne zahtijeva povećanje kazne na osnovu dodatnih osuđujućih presuda (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 234, gdje se upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 2).

³⁵⁸⁸ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 234-235. Župljanin dodaje da bi takav pristup ostvario ravnotežu između pravičnosti za optuženog i zadovoljenih interesa pravde, u smislu osuđujućih presuda (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 235).

³⁵⁸⁹ Replika tužilaštva, par. 18-20. V. Repliku tužilaštva, par. 22 (reference izostavljene).

³⁵⁹⁰ Replika tužilaštva, par. 18, 21-24.

³⁵⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 905, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 315, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1032-1033, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 218, Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i*

da je, prilikom primjene testa iz predmeta *Čelebići*, Žalbena vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* konstatovalo da su "osuđujuće presude za progon kao zločin protiv čovječnosti iz člana 5 dopustivo kumulativne s osudama za druge zločine protiv čovječnosti iz istog člana jer svako od tih djela sadrži materijalno različit element koji drugo djelo ne sadrži".³⁵⁹² Pretresno vijeće je primijetilo da je Žalbena vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* konstatovalo da krivično djelo progona sadrži materijalno različito obilježje od drugih krivičnih djela iz člana 5.³⁵⁹³

1086. Uprkos ovim zapažanjima, Pretresno vijeće je ustvrdilo da je Žalbena vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* krivo primijenilo test iz predmeta *Čelebići*.³⁵⁹⁴ Pretresno vijeće je iznijelo sljedeće obrazloženje:

Žalbena vijeće [u predmetu *Kordić i Čerkez*] je elemente progona razmatralo *in abstracto* i u svojoj analizi zanemarilo karakter progona kao "prazne ljuštore" koju treba ispuniti dodatnim elementima djela u osnovi [...]. To predstavlja problem jer se, prema testu iz predmeta *Čelebići*, pitanje kumulativnih osuđujućih presuda javlja isključivo u vezi s krivičnim djelima u čijoj je osnovi isto ponašanje; a, po mišljenju Pretresnog vijeća, sudačka većina u predmetu *Kordić i Čerkez* to nije učinila kad je progon razmatrala izolovano od [...] djela u osnovi. Po mišljenju Pretresnog vijeća, Žalbena vijeće, po svemu sudeći, nije u potpunosti vodilo računa o tome da se progon uvijek čini *putem* nekog drugog krivičnog djela [...], čiji elementi tek moraju biti dokazani, povrh diskriminatornog elementa koji je uslov progona. Okarakterisati neko krivično djelo kao 'progon' znači tom krivičnom djelu pripisati diskriminatornu namjeru.³⁵⁹⁵

1087. Pretresno vijeće je zatim iznijelo stav da su obilježja krivičnih djela ubistva, mučenja, deportacije i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje), kao zločina protiv čovječnosti, obuhvaćena krivičnim djelom progona putem lišavanja života, mučenja, deportacije i prisilnog premještanja kao radnji u osnovi.³⁵⁹⁶ Polazeći od toga, Pretresno vijeće je zaključilo da ti drugi zločini protiv čovječnosti ne sadrže obilježje koje je materijalno različito od krivičnog djela

drugi, par. 173, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 412, Prvostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 717, Prvostepenu presudu u predmetu *Strugar*, par. 447, Prvostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 799. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 906-907.

³⁵⁹² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 909. Žalbena vijeće primjećuje da je Žalbena vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* razmatralo pitanje da li je dopustivo izricati kumulativne osude za krivično djelo progona i krivična djela deportacije, drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) i ubistva kao zločina protiv čovječnosti (v. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1041-1043).

³⁵⁹³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 909, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1041.

³⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 910. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 916, 918.

³⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 910 (reference izostavljene).

³⁵⁹⁶ Prvostepena presuda tom 2, par. 911-913, 916-918.

progona putem istih djela u osnovi.³⁵⁹⁷ Prema tome, Pretresno vijeće je zauzelo stav da su relevantna krivična djela nedopustivo kumulativna³⁵⁹⁸ i izreklo je osuđujuću presudu samo za krivično djelo progona.³⁵⁹⁹

1088. Žalbeno vijeće podsjeća da široko prihvaćenu sudsku praksu o kumulativnim osudama predstavlja test iz predmeta *Čelebići*, prema kojem su:

višestruke krivične osude po različitim odredbama za isto ponašanje dopustive samo ako svaka od dotičnih odredbi sadrži materijalno različit element koji druga ne sadrži. Element je materijalno različit od nekog drugog elementa ako zahtijeva dokaz činjenice koji drugi element ne zahtijeva.³⁶⁰⁰

1089. Žalbeno vijeće dalje podsjeća da je, počev od Drugostepene presude u predmetu *Kordić i Čerkez*, u sudskoj praksi ustaljeno da je, u skladu s testom iz predmeta *Čelebići*, dopustivo izreći kumulativne osude u okviru člana 5 za krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti i za druge zločine protiv čovječnosti na osnovu istog ponašanja zato što svako krivično djelo sadrži materijalno različito obilježje koje drugo krivično djelo ne sadrži.³⁶⁰¹ Drugim riječima, za krivično djelo progona je neophodan dokaz da je nekom radnjom ili propustom faktički izvršena diskriminacija i dokaz da su ta radnja ili propust izvršeni s konkretnom namjerom da diskriminiše.³⁶⁰²

1090. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez* i u kasnijim drugostepenim presudama u više navrata je odbacivano tumačenje testa iz predmeta *Čelebići* prema kojem se tim testom zabranjuju kumulativne osude za krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti, i za druge zločine protiv čovječnosti.³⁶⁰³ Shodno tome, konstatovano je da su kumulativne osude dopustive na osnovu člana 5 Statuta za isto ponašanje za krivična djela deportacije, drugih

³⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 911-913, 916-918.

³⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 912-913, 916, 918.

³⁵⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, str. 311-313.

³⁶⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412.

³⁶⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1040-1043.

³⁶⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1041. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 390-391; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 359-362.

³⁶⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840 (deportacija, druga nehumana djela (prisilno premještanje) i ubistvo); Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 386-391 (ubistvo, istrebljenje, deportacija i druga nehumana djela (prisilno premještanje)); Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 359-367 (ubistvo, deportacija, druga nehumana djela (prisilno premještanje) i istrebljenje); Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 589-590 (mučenje); Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1039-1043 (deportacija, druga nehumana djela (prisilno premještanje) i ubistvo).

nehumanih djela, ubistva, mučenja i istrebljenja s jedne strane, i progona s druge strane.³⁶⁰⁴ Premda se u ranijoj sudskoj praksi usvajao drugačiji pristup, Žalbeno vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* je zauzelo stav da postoje ubjedljivi razlozi koji iziskuju odstupanje od prethodne sudske prakse.³⁶⁰⁵ Kasnije žalbene presude su redovno potvrđivale pristup primjenjen u predmetu *Kordić i Čerkez*,³⁶⁰⁶ a Žalbeno vijeće MKSR-a takođe je usvojilo isti pristup.³⁶⁰⁷ Štaviše, Žalbeno vijeće je već razmotrilo i izričito odbacilo rezonovanje Pretresnog vijeća da Žalbeno vijeće u predmetu *Kordić i Čerkez* nije valjano primijenilo test iz predmeta *Čelebići*.³⁶⁰⁸ Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije pružilo uvjerljivo objašnjenje za odstupanje od ustaljen sudske prakse MKSJ.

1091. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da se Pretresno vijeće jeste pozvalo na test iz predmeta *Čelebići*,³⁶⁰⁹ ali da je, prilikom primjene tog testa, pogrešno okarakterisalo krivično djelo progona kao "prazn[u] ljuštur[u]".³⁶¹⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da je takva karakterizacija izričito odbačena jer pogrešno stavlja naglasak na radnje optuženog umjesto na obilježja krivičnog djela progona.³⁶¹¹ Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće pogrešno izjavilo "da se progon uvijek čini *putem* nekog drugog krivičnog djela".³⁶¹² Suprotno tvrdnji Pretresnog vijeća, za krivično djelo progona nije neophodno da radnje u osnovi budu krivična djela u međunarodnom pravu.³⁶¹³

1092. S obzirom na ustaljenu sudsku praksu, na koju se podsjeća gore u tekstu, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada je konstatovalo da je nedopustivo

³⁶⁰⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 839-842; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 388-391; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 587-591; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 355-367; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1026-1027.

³⁶⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1040. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840-841; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 389.

³⁶⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 587-591; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 355-367.

³⁶⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1026-1027. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 414, 735.

³⁶⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 840; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 389. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 910-912.

³⁶⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 905, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 412.

³⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 910. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1039-1041; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 383, 389.

³⁶¹¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1039-1040; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 383, 389.

³⁶¹² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 910.

izreći kumulativne osude za krivično djelo progona, kao zločin protiv čovječnosti i za ubistvo, mučenje, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, a na osnovu istog ponašanja. U tom kontekstu, Žalbena vijeće ne smatra uvjerljivim Stanišićeve i Župljaninove argumente da postoje ubjedljivi razlozi za odstupanje od uvriježene sudske prakse MKSJ.³⁶¹⁴ Suprotna mišljenja sudije Schomburga i sudije Güneya, na koja se Stanišić poziva,³⁶¹⁵ niti su obavezujuća za Žalbena vijeće, niti predstavljaju ubjedljiv razlog za preispitivanje sudske prakse.³⁶¹⁶ Slično tome, ni nacionalni,³⁶¹⁷ ni nadnacionalni citirani pravni izvori³⁶¹⁸ ne pokazuju da je Žalbena vijeće svoj pristup usvojilo "na osnovi pogrešnog pravnog principa", niti daju "jasn[a] i ubjedljiv[a]"³⁶¹⁹ obrazloženja koja bi sadržala ubjedljive razloge da se odstupa od sudske prakse MKSJ-a. Žalbena vijeće s tim u vezi podsjeća da sudsku praksu MKSJ-a ne treba olako remetiti čak i u slučajevima kada je neki drugi sud usvojio drugačiji pristup.³⁶²⁰ Pored toga, Žalbena vijeće podsjeća da je Žalbena vijeće Vanrednih vijeća sudova Kambodže (dalje u tekstu: ECCC) poništilo Prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, na koju se Župljanin oslanja,³⁶²¹ i primijenilo isti pristup kao u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*.³⁶²²

³⁶¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 738; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 323; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 985.

³⁶¹⁴ V. gore, par. 596. V. takođe Stanišićev odgovor na žalbu, par. 115-116, 122-158, 165-167, 172-175, 177, 179; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 25.

³⁶¹⁵ V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 114, 119.

³⁶¹⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 841. Konkretno, sudija Schomburg i sudija Güney su iste one sudije koje su iznijele suprotno mišljenje u vezi s osudama za progone u okviru člana 5 u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*. U svojim suprotnim mišljenjima, oni zauzimaju drugačiji stav od sudske prakse MKSJ u vezi s krivičnim djelom progona kao zločina protiv čovječnosti, ali ne navode "jasne i ubjedljive" razloge da se sudska praksa preispita (v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24, 841).

³⁶¹⁷ V. *Blockburger protiv Sjedinjenih Država*, str. 304; *Rutledge protiv Sjedinjenih Država*, str. 297; *Whalen protiv Sjedinjenih Država*, str. 693-695; *Ex parte Lange*, str. 168; *Kienapple protiv kraljice*, str. 634, 751. V. takođe Stanišićev odgovor na žalbu, par. 159-164.

³⁶¹⁸ V. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, čl. 14(7), Protokol br. 7 Evropske konvencije o ljudskim pravima, čl. 4; *Zolotuhin protiv Rusije*, par. 44, 73-77, 82-84, 97, 120, 122; *Ruotsalainen protiv Finske*, par. 48-50; Prvostepena presuda u predmetu *Duch*. V. takođe Stanišićev odgovor na žalbu, par. 116, 165-167; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 22.

³⁶¹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 108.

³⁶²⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83.

³⁶²¹ V. Župljaninov odgovor na žalbu, par. 22.

³⁶²² *Co-Prosecutors v. Guek Eav Kaing alias "Duch"*, predmet br.: 001/18-17-2007/ECCC/SC, Drugostepena presuda, 3. februar 2012., par. 316-336; Prvostepena presuda u predmetu *Duch*. Žalbena vijeće takođe primjećuje da je Žalbena vijeće u predmetu *Dorđević* razmotrilo Prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, ali da je konstatovalo da ona ne predstavlja ubjedljiv razlog za

1093. Žalbeno vijeće, prema tome, smatra da ne postoje ubjedljivi razlozi da u interesu pravde odstupi od svoje ustaljene sudske prakse, prema kojoj su dopustive kumulativne osude na osnovu člana 5 Statuta za krivično djelo progona i za druge zločine protiv čovječnosti, koji u osnovi imaju isto ponašanje.

1094. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da:

[k]ada dokazi idu u prilog osudama po više tačaka za ista djela u osnovi, test – onako kako je formulisan i u predmetu *Čelebići* i u predmetu *Kordić* – Pretresnom vijeću ne dopušta diskreciono pravo da izrekne jednu ili više odgovarajućih osuda osim u slučaju kada krivična djela nemaju materijalno različite elemente.³⁶²³

Prema tome, Pretresno vijeće je dodatno pogriješilo u primjeni prava kada je propustilo da izrekne osuđujuće presude za krivična djela ubistva, mučenja, deportacije i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti.

1095. Žalbeno vijeće konstatuje da tužilaštvo od Žalbenog vijeća zahtjeva da ispravi tu grešku tako što će izreći osuđujuće presude za krivična djela ubistva (tačka 3), mučenja (tačka 5), deportacije (tačka 9) i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) (tačka 10).³⁶²⁴

1096. Žalbeno vijeće podsjeća da, imajući u vidu član 25 Statuta, raspolaže diskrecionim pravom kada je u pitanju izbor pravnog lijeka.³⁶²⁵ Shodno tome, kada se interesi pravičnosti prema Stanišiću i Župljaninu odmjere u odnosu na javni interes i izvršenje pravde, i kada se uzme u obzir priroda krivičnih djela i konkretne okolnosti u predmetu, Žalbeno vijeće smatra da će postupiti primjereno ukoliko u vezi s datim krivičnim djelima ne izrekne nove osuđujuće presude u okviru žalbenog postupka.³⁶²⁶

preispitivanje sudske prakse MKSJ u vezi s kumulativnim osudama (v. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 841).

³⁶²³ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 324, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 358. V. Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 160-261.

³⁶²⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 2, 54, 60.

³⁶²⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 73. Član 25(2) Statuta predviđa da "Žalbeno vijeće može odluke pretresnih vijeća potvrditi, poništiti ili preinačiti". V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1604, fusnota 5269 (s referencama).

³⁶²⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 73, 77; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 153-154, 192; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 220-227, 229, str. 87; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 359-367, str. 141-142; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 588-591, str. 207. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1604, 1766.

D. Zaključak

1097. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava: (i) kad je konstatovalo da je nedopustivo izreći kumulativne osude za krivično djelo progona, kao zločin protiv čovječnosti iz člana 5 Statuta, i za druge zločine protiv čovječnosti koji u osnovi imaju isto ponašanje; i (ii) kad nije izreklo osuđujuće presude Stanišiću i Župljaninu na osnovu člana 7(1) Statuta za krivična djela ubistva (tačka 3), mučenja (tačka 5), deportacije (tačka 9) i drugih nehumanih djela (prisilno premještanje) (tačka 10) kao zločine protiv čovječnosti. Shodno tome, Žalbeno vijeće usvaja drugu žalbenu osnovu tužilaštva. Međutim, Žalbeno vijeće odbija da u okviru žalbenog postupka izrekne nove osuđujuće presude Stanišiću i Župljaninu po tim tačkama Optužnice.

VII. ODMJERAVANJE KAZNE

1098. Pretresno vijeće je osudilo Stanišića i Župljanina prema članu 7(1) Statuta za progon, kao zločin protiv čovječnosti, ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, i mučenje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja.³⁶²⁷ Župljanin je, pored toga, osuđen za istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti.³⁶²⁸ Pretresno vijeće je i Stanišića i Župljanina osudilo na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 22 godine.³⁶²⁹ Stanišić, Župljanin i tužilaštvo izjavili su žalbu na izrečene kazne.³⁶³⁰

A. Mjerodavno pravo i standard preispitivanja

1099. Na osnovu člana 24 Statuta i pravila 87(C) i 101 Pravilnika, prilikom odmjeravanja primjerene kazne pretresno vijeće mora uzeti u obzir sljedeće faktore: (i) težinu krivičnog djela ili ukupnost kažnjivog ponašanja; (ii) lične prilike osuđenika; (iii) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije; i (iv) otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.

1100. Žalba na kaznu je žalba *stricto sensu*, to jest, ona je korektivne prirode i ne predstavlja suđenje *de novo*.³⁶³¹ Pretresnim vijećima su dodijeljena široka diskreciona ovlaštenja za odmjeravanje primjerene kazne jer imaju obavezu do individualizuju kaznu kako bi ona odražavala okolnosti konkretne optužene osobe i težinu krivičnog djela.³⁶³² U pravilu, Žalbeno vijeće neće zamijeniti kaznu pretresnog vijeća svojom kaznom osim u slučaju kada žalilac pokaže da je pretresno vijeće napravilo "primjetnu grešku" u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja ili kada nije

³⁶²⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956. Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće i Stanišića i Župljanina proglasilo krivima, ali im na osnovu načela koja se tiču kumulativnih osuđujućih presuda, nije izreklo osuđujuće presude po sljedećim tačkama Optužnice: ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3); mučenje, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5); okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 7); nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8); deportacija, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 9); i nehumana djela (prisilno premještanje), kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10) (Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956).

³⁶²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 956.

³⁶²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 955-956.

³⁶³⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 477-550; Župljaninov žalbeni podnesak, par. 243-277, 283; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1, 3-53, 61.

³⁶³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961.

³⁶³² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 931; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1837; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349.

postupilo u skladu s mjerodavnim pravom.³⁶³³ Strana koja osporava kaznu je ta koja mora da pokaže da je pretresno vijeće prilikom izricanja kazne prekoračilo svoje diskrecione okvire.³⁶³⁴ Žalilac pritom mora da pokaže da je pretresno vijeće: (i) pridalo težinu vanjskim ili irelevantnim faktorima; (ii) nije pridalo dovoljnu težinu relevantnim faktorima; (iii) očigledno je pogrešno ocijenilo činjenice na osnovu kojih je primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja; ili je (iv) donijelo odluku koja je toliko nerazumna ili očigledno nepravedna da Žalbena vijeće može da zaključi da pretresno vijeće nije ispravno primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja.³⁶³⁵

B. Stanišić

1101. Stanišić iznosi četiri žalbene osnove na izrečenu kaznu i traži da se njegova kazna smanji.³⁶³⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što: (i) nije primjereno ocijenilo težinu njegovog ponašanja;³⁶³⁷ (ii) nije primjereno razmotrilo otežavajuće faktore;³⁶³⁸ (iii) nije primjereno ocijenilo olakšavajuće faktore;³⁶³⁹ i (iv) time što je u više navrata uzelo u obzir njegovu zloupotrebu službenog položaja ministra unutrašnjih poslova.³⁶⁴⁰ Tužilaštvo smatra da te žalbene osnove treba odbiti.³⁶⁴¹

³⁶³³ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 932; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349.

³⁶³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 932.

³⁶³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1962; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 932.

³⁶³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 477, 506, 523, 549, 550. V. Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 108-109.

³⁶³⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 478, 482-506.

³⁶³⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 507-523.

³⁶³⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 524-539.

³⁶⁴⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 540-549.

³⁶⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 226, 231-232, 240-241, 253-254, 257. Tužilaštvo tvrdi da težina krivičnih djela kojima je Stanišić doprinio, kao i priroda, obim i stepen učešća u tim krivičnim djelima zavređuju povećanje, a ne smanjenje njegove kazne. (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 226, 231. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 227-230).

1. Navodi o greškama u ocjenjivanju težine Stanišićevog ponašanja i njegove uloge u UZP-u (Stanišićeva dvanaesta žalbena osnova)

1102. Prilikom ocjenjivanja kazne, Pretresno vijeće je izjavilo da "se rukovalo načelom da kazna mora biti primjerena težini krivičnih djela i ličnim prilikama optuženih".³⁶⁴² Kod određivanja Stanišićeve kazne, Pretresno vijeće je ocijenilo težinu krivičnih djela i ustanovilo da je

Stanišić odgovoran za masovne zločine počinjene u svih 20 opština navedenih u Optužnici, uključujući ubistvo, mučenje, prisilno raseljavanje i progon. Žrtava ima na hiljade. U obzir su uzete i posljedice tih zločina po te žrtve i činjenica da su mnoge od njih bile posebno ranjive osobe – poput djece, žena, starijih osoba i osoba lišenih slobode i zatvorenih u zatočeničke centre. Ti zločini nisu bili izolovane pojave, već su počinjeni u okviru rasprostranjene i sistematske kampanje terora i nasilja. Stanišić je u vrijeme činjenja tih zločina bio visokopozicionirani funkcioner u miliciji. Stoga Pretresno vijeće konstatuje da su krivična djela za koja je Stanišić proglašen krivično odgovornim velike težine.³⁶⁴³

Pretresno vijeće je uz to izjavilo kako je "činjenica da je utvrđeno da je Stanišić počinio ta krivična djela putem svog učešća u UZP-u uzeta u obzir pri odmjeravanju njegove kazne".³⁶⁴⁴

(a) Argumenti strana

1103. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće, time što se nepravilno "gotovo isključivo" usredsredilo na objektivnu težinu krivičnih djela,³⁶⁴⁵ propustilo da individualizira njegovu kaznu na osnovu ispravne ocjene oblika i stepena njegovog učešća u UZP-u.³⁶⁴⁶ On tvrdi da se doprinos lica osuđenih zbog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu može veoma razlikovati³⁶⁴⁷ i da "puko iznošenje" činjenice da je on bio funkcioner milicije visokog ranga kada su počinjena krivična djela, kao i to što je "bez ikakvog objašnjenja" konstatovano da je on ta djela počinio kroz svoje učešće u UZP-u, nije dovoljno da bi se razmotrili oblik i stepen njegovog učešća u UZP-u.³⁶⁴⁸

³⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 888.

³⁶⁴³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927.

³⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 928.

³⁶⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 483 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 478; Stanišićeva replika, par. 106.

³⁶⁴⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 479, 486.

³⁶⁴⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 492, gdje se upućuje na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 56-58. Stanišić tvrdi da "udio nekog pojedinca može biti od apsolutno ključnog značaja za ostvarivanje zajedničkog cilja, no isto se tako može ustanoviti i da doprinos pojedinca tek doseže prag značajnog doprinosa" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 492).

³⁶⁴⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 485. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 484, 487-488, 491-493; Stanišićeva replika, par. 106-107. U tom smislu, Stanišić tvrdi da se u međunarodnom krivičnom pravu kazne izriču na osnovu pojedinačnog ponašanja optuženog a ne na osnovu njegovog službenog položaja (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 489). Pored toga, Stanišić tvrdi da

Štaviše, Stanišić smatra da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir opsežne konstatacije i dokaze koji pokazuju: (i) da je on samo u ograničenom stepenu doprinio UZP-u;³⁶⁴⁹ i (ii) da su njegove radnje i ponašanje ometali ostvarivanje UZP-a.³⁶⁵⁰

1104. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće nije usredsredilo "gotovo isključivo" na objektivnu težinu krivičnih djela niti je Stanišićevu osuđujuću presudu zasnovalo samo na njegovom položaju ili učešću u UZP-u.³⁶⁵¹ Tužilaštvo prihvata da Pretresno vijeće u analizi prilikom odmjeravanja kazne nije eksplicitno ponovilo svoje konstatacije o Stanišićevom ponašanju, ali ističe da se Prvostepena presuda mora čitati u cjelini.³⁶⁵² Prema tužilaštvu, Stanišićevo učešće u UZP-u bilo je "znatno i dugotrajno".³⁶⁵³ Tužilaštvo tvrdi da se Stanišić selektivno poziva na pasuse iz Prvostepene presude, a da pri tom ignoriše konačne konstatacije Pretresnog vijeća.³⁶⁵⁴ Na primjer, tužilaštvo kaže da Pretresno vijeće nije zaključilo da je Stanišićevo ponašanje ometalo ili sprečavalo ostvarenje zajedničkog cilja, već je konstatovalo da je on bio ključni učesnik u UZP-u i da mu je značajno doprinio.³⁶⁵⁵ Tužilaštvo tvrdi da pitanja koja Stanišić pokreće "zapravo predstavljaju posredno osporavanje konstatacija [Pretresnog] vijeća o

njegova "teška kazna" nije izrečena zbog njegovog individualnog ponašanja, već na osnovu njegove povezanosti sa rukovodstvom bosanskih Srba (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 490).

³⁶⁴⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 480, 494, 499. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 505. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 109. Stanišić nabraja niz konstatacija iz Prvostepene presude za koje smatra da "jasno" pokazuju ograničenu prirodu njegovog učešća u UZP-u (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 499-500). Stanišić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on izdavao naređenja s neposrednim ciljem da se čine krivična djela ili naređenja koja su se odnosila na vojne aktivnosti MUP-a RS (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 495-497).

³⁶⁵⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 481, 500-503. V. Stanišićeva replika, par. 104. Stanišić iznosi argument da je kumulativno dejstvo svih tih dokaza bilo "značajno umanjivanje" njegovog doprinosa UZP-u (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 503).

³⁶⁵¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 227. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 228-230.

³⁶⁵² Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 227. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 228, gdje tužilaštvo upozorava na to da odjeljak o odmjeravanju kazne slijedi nakon iscrpne analize Stanišićeve individualne krivične odgovornosti, u kojoj se Pretresno vijeće detaljno bavi njegovom ulogom, kao i prirodom, obimom i stepenom njegovog učešća u krivičnim djelima. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 230, gdje tužilaštvo kaže da je iz konstatacija Pretresnog vijeća po tom pitanju jasno da Stanišićeva kazna nije izrečena na osnovu "njegove veze s [rukovodstvom bosanskih Srba]".

³⁶⁵³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 228.

³⁶⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 229, gdje se upućuje na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 500, 502.

³⁶⁵⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 229, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 740-743, 588-596.

njegovom učešću u UZP-u", a tim se konstatacijama, po riječima tužilaštva, Pretresno vijeće bavilo u drugim osnovama njegove žalbe.³⁶⁵⁶

1105. U svojoj replici Stanišić kaže da, suprotno tvrdnjama tužilaštva, u Prvostepenoj presudi nema konstatacije da je on bio ključni učesnik u UZP-u.³⁶⁵⁷ Stanišić takođe tvrdi da nije sugerisao da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on svojim ponašanjem ometao ili spriječio ostvarivanje zajedničkog cilja, već da je "pokazao da konstatacije [Pretresnog vijeća] razumnog [presuditelja] o činjenicama zapravo mogu navesti samo na takav zaključak".³⁶⁵⁸

(b) Analiza

1106. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju "imperativnu obavezu da kaznu individualiziraju kako bi ona bila odraz individualnih prilika optuženog i težine zločina, pri čemu posvećuju dužnu pažnju predmetu u cjelini".³⁶⁵⁹ U tom cilju, Pretresnim vijećima su dodijeljena široka diskreciona ovlaštenja za odmjeravanje primjerene kazne.³⁶⁶⁰ Utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje konkretnih okolnosti predmeta, kao i oblika i stepena sudjelovanja optuženih u zločinu.³⁶⁶¹ Među faktore koje treba razmotriti spadaju okrutnost, priroda i okolnosti zločina; rukovodeći položaj; broj žrtava; ranjivost žrtava; i posljedice, efekat ili uticaj zločina na širu ciljanu grupu.³⁶⁶²

1107. Iako u odjeljku Prvostepene presude o odmjeravanju kazne Pretresno vijeće nije izričito ponovilo svoje konstatacije o Stanišićevom ponašanju i o obliku i stepenu njegovog učešća u UZP-

³⁶⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 229, gdje se upućuje na Stanišićevu četvrtu, petu i šestu žalbenu osnovu.

³⁶⁵⁷ Stanišićeva replika, par. 102. V. Stanišićeva replika, par. 103.

³⁶⁵⁸ Stanišićeva replika, par. 104. V. Stanišićeva replika, par. 105, gdje se tvrdi da tužilaštvo ne može da pobije različite konstatacije Pretresnog vijeća koje pokazuju da su njegove radnje i ponašanje ometali provođenje UZP-a.

³⁶⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1837, gdje se citira Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*, par. 19.

³⁶⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 931; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349.

³⁶⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 380; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 892.

³⁶⁶² V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 972; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 353-354; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 409-410; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 609, 613, 626; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 380; Drugostepena

u, Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće izjavilo da je pri utvrđivanju kazne uzelo u obzir činjenicu da je ustanovljeno da je Stanišić krivična djela za koja je osuđen počinio putem svog učešća u UZP-u.³⁶⁶³ Žalbena vijeće primjećuje da je u vezi sa Stanišićevim učešćem u UZP-u Pretresno vijeće izvelo čitav niz konstatacija kroz cijelu Prvostepenu presudu, uključujući one o njegovom službenom položaju,³⁶⁶⁴ njegovim radnjama i ponašanju,³⁶⁶⁵ njegovom doprinosu UZP-u³⁶⁶⁶ i o njegovoj namjeri.³⁶⁶⁷ Žalbena vijeće nadalje podsjeća da prvostepenu presudu treba čitati u cjelini.³⁶⁶⁸

1108. Prema tome, bez obzira na to što je obrazloženje Pretresnog vijeća u vezi s težinom Stanišićevog ponašanja u odjeljku o odmjeravanju kazne kratko, Žalbena vijeće smatra da nije osnovana Stanišićeva tvrdnja da Pretresno vijeće prilikom odlučivanja o kazni nije primjereno ocijenilo oblik i stepen njegovog učešća u UZP-u. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da je takođe neutemeljena i s tim povezana tvrdnja da Pretresno vijeće nije individualiziralo kaznu. Pored toga, što se tiče Stanišićevog argumenta da je njegova kazna zasnovana isključivo na njegovoj vezi s rukovodstvom bosanskih Srba, Žalbena vijeće podsjeća da je već razmotrilo i odbacilo slične argumente koje je Stanišić pokrenuo u svojim drugim žalbenim osnovama.³⁶⁶⁹

1109. Nadalje, što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je njegovo učešće u UZP-u bilo "ograničeno", Žalbena vijeće napominje da se to ne slaže sa zaključcima Pretresnog vijeća. Budući da je u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stanišićevim doprinosom Pretresno vijeće razmotrilo obim njegovog učešća, nije bilo potrebno da to pitanje ponovo posebno razmatra u kontekstu

presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 382-383. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 892.

³⁶⁶³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 928. Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće izjavilo da "se rukovodilo načelom da kazna mora biti primjerena težini krivičnih djela i ličnim prilikama optuženih" (Prvostepena presuda, tom 2, par. 888).

³⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 542.

³⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-728 (u vezi sa Stanišićevim radnjama prije i poslije njegovog imenovanja za ministra unutrašnjih poslova). U Prvostepenoj presudi iznose se konstatacije o Stanišićevom učešću u formiranju organa i politike bosanskih Srba (Prvostepena presuda, tom 2, par. 544-575), njegovom učešću u formiranju i raspoređivanju snaga MUP-a RS (Prvostepena presuda, tom 2, par. 576-609) i o njegovim radnjama i ponašanju u vezi sa zločinima (Prvostepena presuda, tom 2, par. 610-728).

³⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-765 (u odjeljku pod naslovom "Zaključci o učešću Miće Stanišića u UZP-u").

³⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766-769. Pored toga, Pretresno vijeće je iznijelo konstatacije o njegovoj odgovornosti za krivična djela izvan okvira UZP-a (Prvostepena presuda, tom 2, par. 770-781).

³⁶⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁶⁶⁹ V. gore, par. 81-82.

odmjeravanja kazne. Iz istih razloga, Žalbeno vijeće smatra da nije osnovana Stanišićeva tvrdnja da Pretresno vijeće nije pridalo težinu ili da nije pridalo odgovarajuću težinu dokazima da su njegove radnje i ponašanje ometali ostvarivanje UZP-a. Štaviše, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze na koje se Stanišić poziva,³⁶⁷⁰ ali ga je ipak je osudilo za činjenje krivičnih djela putem njegovog učešća u UZP-u.³⁶⁷¹ Prema mišljenju Žalbenog vijeća, Stanišić iznosi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni težine koju treba pridati relevantnim pitanjima, te stoga nije pokazao postojanje primjetne greške u primjeni diskrecionog prava Pretresnog vijeća u odmjeravanju kazne.

(c) Zaključak

1110. Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku u ocjenjivanju težine njegovog ponašanja i u individualiziranju njegove kazne. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Stanišićevu dvanaestu žalbenu osnovu.

2. Navodi o greškama u ocjenjivanju otežavajućih faktora (Stanišićeva trinaesta žalbena osnova)

1111. Pri odmjeravanju Stanišićeve kazne, Pretresno vijeće je kao otežavajuće uzelo u obzir sljedeće okolnosti: (i) Stanišićevu zloupotrebu nadređenog položaja ministra MUP-a RS; (ii) trajanje perioda tokom kojeg su činjena krivična djela; i (iii) njegovo obrazovanje i političko iskustvo.³⁶⁷²

(a) Navod o pravnoj grešci uslijed toga što je Stanišićev službeni položaj smatran otežavajućim faktorom

1112. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da njegov službeni položaj ministra unutrašnjih poslova "sam po sebi" predstavlja otežavajući faktor,³⁶⁷³ a da pritom nije pokazalo kako je on to navodno zloupotrebjavao svoj položaj u svrhu ostvarenja UZP-a.³⁶⁷⁴

³⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 42, 46, 488, 568-569, 605-607, 609, 613, 621, 632, 664, 667, 681, 684, 687-688, 694-695, 698-704, 706-708, 714, 717-719, 733, 749, 755. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 502.

³⁶⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 928, 955.

³⁶⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 929-931.

³⁶⁷³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 508. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 507, 510.

³⁶⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 510-512, gdje se upućuje na, između ostalog, Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 80. V. Stanišićeva replika, par. 111.

1113. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Stanišićev službeni položaj, sam po sebi, predstavljao otežavajući faktor, već se otežavajućim faktorom smatrala zloupotreba tog položaja.³⁶⁷⁵

1114. Žalbeno vijeće podsjeća da se nadređeni položaj sam po sebi ne može smatrati otežavajućim faktorom, već da se zloupotreba takvog položaja može smatrati otežavajućim faktorom.³⁶⁷⁶

1115. Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je Stanišić u UZP-u učestvovao u svom službenom svojstvu ministra unutrašnjih poslova i konstatovalo je da to predstavlja zloupotrebu njegovog nadređenog položaja i da stoga otežava stepen njegove odgovornosti.³⁶⁷⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da u okviru svoje analize otežavajućih okolnosti Pretresno vijeće nije jasno reklo na koji je način Stanišić zloupotrebjavao svoj položaj u cilju ostvarivanja UZP-a.³⁶⁷⁸ Iako bi bilo bolje da je u odjeljku o odmjeraivanju kazne Pretresno vijeće iznijelo takvu analizu, ili se barem pozvalo na relevantne prethodne konstatacije, Žalbeno vijeće podsjeća na to da prvostepenu presudu treba čitati u cjelini.³⁶⁷⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je drugdje u Prvostepenoj presudi Pretresno vijeće detaljno razmotrilo način na koji je Stanišić vršio svoja ovlaštenja.³⁶⁸⁰ S obzirom na gore navedeno, i bez obzira na to što je obrazloženje Pretresnog vijeća kratko, Žalbeno vijeće smatra da nije osnovana Stanišićeva tvrdnja da se prilikom ocjenjivanja otežavajućih faktora Pretresno vijeće oslonilo na njegov status ministra unutrašnjih poslova *per se*, a ne na njegovu zloupotrebu tog položaja.

1116. Žalbeno vijeće prema tome konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku.

³⁶⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 232-233. Tužilaštvo ukazuje na nekoliko konstatacija Pretresnog vijeća da bi pokazalo da je Stanišić zloupotrebjavao svoj nadređeni položaj i tvrdi da Stanišić nije pokazao da postoji ikakva greška u ocjeni Pretresnog vijeća o zloupotrebi njegovog službenog položaja kao otežavajućeg faktora (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 233-234).

³⁶⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 939; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 320; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 411; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 285. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 896.

³⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 929.

³⁶⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 929.

³⁶⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁶⁸⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 609, 611, 617, 620, 623-625, 631-633, 636-645, 651-652, 654-657, 659-663, 667-668, 671-673, 684, 687-692, 698-704, 706-708, 742-743, 745-748, 751-756, 759-765.

(b) Navod o grešci uslijed toga što je trajanje zločina smatrano otežavajućim faktorom

1117. Stanišićev tvrdi da je Pretresno vijeće neispravno uzelo u obzir kao otežavajući faktor to što su krivična djela činjena tokom perioda od devet mjeseci.³⁶⁸¹ On tvrdi da bi pretresna vijeća trebalo da uzimaju u obzir vremenski period tokom kojeg su zločini "trajali", umjesto vremenskog perioda tokom kojeg su se zločini "dogodili".³⁶⁸² Stanišić smatra da je Pretresno vijeće u obzir trebalo uzeti period od tri mjeseca kao vremenski period trajanja zločina, budući da se ogromna većina krivičnih djela dogodila od aprila do septembra 1992., a on je za ta djela saznao tek u junu 1992.³⁶⁸³

1118. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da devetomjesečni period tokom kojeg su zločini počinjeni predstavlja otežavajući faktor.³⁶⁸⁴ Prema tužilaštvu, Stanišićevo pravljenje razlike između vremenskog perioda "trajanja" krivičnog djela i vremenskog perioda tokom kojeg se kriminalno ponašanje "dogodilo" nema temelja u sudskoj praksi MKSJ-a.³⁶⁸⁵ Pored toga, tužilaštvo smatra da je Stanišićev pokušaj da vremenski period u kojem su zločini počinjeni ograniči na tri mjeseca neosnovan, budući: (i) da je on dijelio namjeru za krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a i da je predvidio, ali ipak prihvatio rizik da krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a koja mu se stavljaju na teret budu činjena tokom cijelog tog devetomjesečnog perioda (to jest, između aprila i decembra 1992.);³⁶⁸⁶ i (ii) da je Pretresno vijeće utvrdilo da je on odgovoran za krivična djela poslije septembra 1992.³⁶⁸⁷

1119. Žalbeno vijeće ponavlja da jedno pretresno vijeće dužinu vremenskog perioda tokom kojeg su krivična djela počinjena može smatrati otežavajućim faktorom pri odmjeravanju kazne.³⁶⁸⁸ U tom smislu, Žalbeno vijeće podsjeća da je Stanišić proglašen odgovornim za "masovne" zločine počinjene u svih 20 Opština navedenih u Optužnici od aprila do decembra 1992.³⁶⁸⁹ Pretresno vijeće

³⁶⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 507, 508, 513. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 514-518.

³⁶⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 514 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 513.

³⁶⁸³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 515-517. V. Stanišićeva replika, par. 108-109.

³⁶⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 235, 238.

³⁶⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 235. Tužilaštvo dodaje da se Stanišićev argument zasniva na situaciji u kojoj su zločini sporadični i izolovani, što nije slučaj u situaciji koja je predmet ovog razmatranja (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 235).

³⁶⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 236, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 767-779.

³⁶⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 237.

³⁶⁸⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 340; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 317.

³⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-802, 804, 809-811, 813, 815, 818-819, 822, 824, 827-828, 831, 833, 836-837, 840-841, 844, 846, 849, 851, 854-855, 858, 860, 863, 865, 868, 870, 873-874, 877-878, 881-882, 885.

je uz to konstatovalo da ti zločini nisu bili izolovane pojave, već su počinjeni u okviru rasprostranjene i sistematske kampanje terora i nasilja,³⁶⁹⁰ a da se činjenje mnogih od tih zločina nastavilo do decembra 1992.³⁶⁹¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je neosnovan Stanišićev argument da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku kada je dužinu perioda činjenja zločina uzelo kao otežavajući faktor.

1120. U vezi sa Stanišićevim argumentom da je za zločine saznao tek u junu 1992. i, da zbog toga, snosi krivičnu odgovornost tek od juna 1992., Žalbeno vijeće podsjeća da se na drugim mjestima u ovoj Presudi bavilo tim argumentom i ustanovilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je Stanišić stekao saznanja o zločinima počinjenim nad Muslimanima i Hrvatima tek krajem aprila 1992.³⁶⁹² Žalbeno vijeće je uprkos tome utvrdilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stanišić posjedovao namjeru potrebnu za odgovornost na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, to jest od 1. aprila do 31. decembra 1992.³⁶⁹³ Dakle, njegova krivična odgovornost za zločine počinjene tokom tog perioda je potvrđena. Shodno tome, to što je Pretresno vijeće trajanje zločina tokom perioda od devet mjeseci smatralo otežavajućim faktorom ostaje nepromijenjeno.

(c) Navod o grešci uslijed toga što je Stanišićevo obrazovanje i političko iskustvo smatrano otežavajućim faktorom

1121. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegovo obrazovanje i političko iskustvo smatralo otežavajućim faktorom, smatrajući da u otežavajuće faktore mogu spadati samo "okolnosti koje su 'neposredno vezane za krivično djelo ili djela' za koja je optuženi osuđen".³⁶⁹⁴ On dodaje da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome koliko je prikladno osloniti se na

³⁶⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 213-214, 276-277, 341-342, 482-483, 686-687, 806-807, 874-875, 932-933, 975-976, 1035-1036, 1112-1113, 1186-1187, 1241-1242, 1282-1283, 1350-1351, 1409-1410, 1492-1493, 1549-1550, 1673-1674.

³⁶⁹¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 221, 223, 228, 346, 490, 494, 699, 810-811, 816-817, 938, 981, 1040, 1044, 1118, 1122, 1193, 1251, 1359, 1413, 1417, 1497, 1501, 1556.

³⁶⁹² V. gore, par. 412.

³⁶⁹³ V. gore, par. 584.

³⁶⁹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 519 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 507, 508, 520-522. V. Stanišićeva replika, par. 110. Stanišić u tom kontekstu tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da su njegova diploma pravника i prethodno političko iskustvo iz mirnodopskog perioda bili "direktno povezani sa činjenjem krivičnih djela progona i prisilnog premještanja u kontekstu oružanog sukoba" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 519. V. Stanišićeva replika, par. 110).

faktore koji izlaze iz perioda na koji se odnosi Optužnica³⁶⁹⁵ i smatra da je njegovo dobro obrazovanje trebalo uzeti u obzir kao olakšavajući, a ne otežavajući faktor.³⁶⁹⁶

1122. Tužilaštvo odgovara da je konstatacija Pretresnog vijeća o tome da se Stanišićevo obrazovanje i političko iskustvo smatraju otežavajućim faktorom u skladu s prihvaćenom sudskom praksom i da Stanišić nije pokazao da je učinjena greška.³⁶⁹⁷ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Stanišić po prvi put u žalbi iznosi argument da bi se njegovo stečeno obrazovanje i političko iskustvo trebalo smatrati olakšavajućim faktorom.³⁶⁹⁸

1123. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegovo obrazovanje i prethodno političko iskustvo uzelo u obzir kao otežavajući faktor, odnosno kada je propustilo da iznese obrazloženje zašto je to učinilo, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispravno napomenulo da se inteligencija i obrazovanost mogu uzeti u obzir kao mogući otežavajući faktori.³⁶⁹⁹ Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da je Stanišić, kao diplomirani pravnik i neko ko je stekao iskustvo u politici prije perioda obuhvaćenog Optužnicom, "imao potpuni uvid u kontekst u kojem su činjeni zločini i bio dobro upoznat s pravnim aspektom tih zločina".³⁷⁰⁰ Žalbeno vijeće povrh toga napominje da dvije prvostepene presude na koje se Stanišić poziva u prilog svom argumentu da otežavajuće okolnosti moraju biti "direktno povezane s počinjenjem jednog ili više krivičnih djela" za koja je optuženi osuđen, nisu ni obavezujuće niti predstavljaju konačni sud s ovim u vezi.³⁷⁰¹

³⁶⁹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 520, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 423.

³⁶⁹⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 521-522, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328, Prvostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 2080.

³⁶⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 239, gdje se citira Prvostepena presuda, tom 2, par. 931, i gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328.

³⁶⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 239.

³⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 931. V. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328.

³⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 931. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 537-551.

³⁷⁰¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 519 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 850, Prvostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 2069). Žalbeno vijeće napominje da je, upravo naprotiv, Žalbeno vijeće potvrdilo konstatacije pretresnog vijeća o otežavajućim okolnostima koje nisu bile direktno povezane sa jednim ili više krivičnih djela za koje je optuženi osuđen. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2046 (gdje se potvrđuje konstatacija Pretresnog vijeća u predmetu *Popović i drugi* (Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2199) da jedan od zahtjeva optuženog, koje je uputio prisutnima na dva sastanka 1999. i 2000. godine, da Tribunalu ne daju nikakve informacije povezane s događajima u Srebrenici, predstavlja otežavajući faktor); Drugostepena presuda u predmetu

1124. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće trebalo njegovo obrazovanje i političko iskustvo smatrati olakšavajućim, a ne otežavajućim faktorom, Žalbeno vijeće prvo podsjeća da, kao što je to konstatovalo Pretresno vijeće, Stanišić nije iznio nikakve direktne argumente u vezi s olakšavajućim okolnostima.³⁷⁰² Drugo, tokom suđenja Stanišić nije iznio nikakve prigovore na argumente tužilaštva o njegovoj obrazovanosti i političkom iskustvu kao otežavajućem faktoru.³⁷⁰³ Žalbeno vijeće naglašava da žalbeni postupak nije primjereni forum za pokretanje takvih pitanja po prvi put.³⁷⁰⁴ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće podsjeća da pitanje da li neki faktori vezani za karakter osuđene osobe predstavljaju olakšavajuće ili otežavajuće okolnosti u velikoj mjeri zavisi od posebnih okolnosti svakog pojedinog predmeta i spada u diskreciona prava pretresnog vijeća.³⁷⁰⁵ Pretresno vijeće je prihvatilo da se inteligencija i obrazovanost "ne bi trebali smatrati samo otežavajućim faktorima",³⁷⁰⁶ ali je konstatovalo da u Stanišićevom slučaju to predstavlja otežavajući faktor, te je na osnovu svojih diskrecionih ovlaštenja tome pripisalo odgovarajuću težinu.³⁷⁰⁷

1125. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo bilo kakvu grešku kada je ocijenilo da su njegova obrazovanost i prethodno političko iskustvo otežavajući, a ne olakšavajući faktori.

(d) Zaključak

1126. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni otežavajućih faktora. Prema tome, Žalbeno vijeće odbija Stanišićevu trinaestu žalbenu osnovu.

Čelebići, par. 786 (gdje se potvrđuje konstatacija Pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići* (Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1244) da ponašanje optuženog tokom suđenja u smislu njegovog stava i držanja predstavlja otežavajući faktor). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 787-788. V. još Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328.

³⁷⁰² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 932.

³⁷⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 920, gdje se upućuje na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 1012.

³⁷⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2060; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1816.

³⁷⁰⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 49.

³⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 931.

³⁷⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 931, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 328.

3. Navodi o greškama u vezi s olakšavajućim faktorima (Stanišićeva četrnaesta žalbena osnova)

1127. Prilikom odmjeravanja kazne Stanišiću, Pretresno vijeće je primijetilo da on nije iznio nikakve neposredne argumente vezane za olakšavajuće okolnosti.³⁷⁰⁸ Međutim, Pretresno vijeće je *proprio motu* olakšavajućim faktorima smatralo Stanišićevu dobrovoljnu predaju MKSJ-u i njegovu saradnju u vezi s privremenim puštanjem na slobodu.³⁷⁰⁹ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze o Stanišićevom dobrom karakteru i profesionalnosti, ali im je pridalo tek malu težinu u smislu olakšavajućih faktora, a Razgovoru sa Stanišićem nije pridalo nikakvu težinu.³⁷¹⁰ Nadalje, iako je u tom kontekstu podsjetilo na Stanišićeva naređenja izdata radi zaštite civilnog stanovništva, Pretresno vijeće je napomenulo da Stanišić nije iskoristio svoja zakonska ovlaštenja da se postara za potpuno provođenje tih naređenja.³⁷¹¹

(a) Argumenti strana

1128. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni olakšavajućih faktora time što je njegovom dobrom ličnom i profesionalnom karakteru pridalo nedovoljnu, a Razgovoru nije pridalo nikakvu težinu.³⁷¹² On smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj konstataciji da Razgovor sa Stanišićem nije predstavljao značajnu saradnju s tužilaštvom,³⁷¹³ i tvrdi da čak i ako to nije predstavljalo značajnu saradnju, Pretresno vijeće je Razgovoru ipak trebalo da prida neku težinu u smislu olakšavajućeg faktora.³⁷¹⁴ Pored toga, Stanišić iznosi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da razmotri naređenja koja je on izdao kako bi se "poštovao zakon" i provodile istrage, kao i radi sprečavanja, odvracanja i kažnjavanja onih koji su činili krivična djela, a nije uzelo u obzir ni činjenicu da on nije aktivno olakšavao ili omogućavao deportaciju odnosno

³⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 932.

³⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 933-934.

³⁷¹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 935-936.

³⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936.

³⁷¹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 524-525, 532-534, 539. Stanišić smatra da opsežni dokazi o njegovom dobrom karakteru, uz dokaze o njegovoj profesionalnosti u vršenju dužnosti, zaslužuju da im se pripíše maksimalna težina kao olakšavajućim faktorima (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 533-534).

³⁷¹³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 526-532. U tom smislu, Stanišić tvrdi da je Razgovor bio: (i) dobrovoljan (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 526); (ii) od koristi za teze tužilaštva koje se na njega oslanjalo tokom cijelog postupka (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 528, 530, 532); i (iii) korišten u dokaznom postupku protiv Župljanina (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 530).

³⁷¹⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 531-532.

prisilno premještanje, niti je u tome sudjelovao, nikada nije bio prisutan dok su se ta krivična djela odigravala i nikada nije podsticao na njihovo činjenje.³⁷¹⁵

1129. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno ocijenilo olakšavajuće okolnosti, uprkos tome što Stanišić nije iznio nikakve direktne argumente o tome na suđenju.³⁷¹⁶ Konkretno, tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće pravilno ocijenilo Razgovor sa Stanišićem i konstatovalo da on ne ukazuje ni na kakvu značajnu saradnju.³⁷¹⁷ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pridalo primjerenu težinu dokazima o Stanišićevom karakteru, s obzirom na krivična djela u vezi s kojima mu je utvrđena krivica,³⁷¹⁸ i da nije pogriješilo kada nije prihvatilo Stanišićeva naređenja kao olakšavajuće faktore.³⁷¹⁹

(b) Analiza

1130. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća treba da uzmu u obzir sve olakšavajuće okolnosti, uključujući značajnu saradnju s tužilaštvom.³⁷²⁰ Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima prilikom utvrđivanja šta čini olakšavajuću okolnost i da li će i koliku težinu pridati tom faktoru.³⁷²¹

1131. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo Razgovor sa Stanišićem, ali je utvrdilo da na osnovu kvaliteta i kvantiteta datih informacija on ne ukazuje na značajan stepen saradnje s tužilaštvom.³⁷²² Žalbeno vijeće podsjeća da jedno pretresno vijeće raspolaže diskrecionim pravom da utvrdi da li je saradnja bila značajna i da li joj treba pripisati težinu kao olakšavajućoj okolnosti.³⁷²³ Pretresno vijeće takođe ima diskreciono pravo da uzme u obzir i prida težinu saradnji koja se ne smatra značajnom.³⁷²⁴ Stanišić je samo osporio ocjenu Pretresnog vijeća

³⁷¹⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 525, 535, 537-538.

³⁷¹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 241-253, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 932.

³⁷¹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 242, 244-248.

³⁷¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 249.

³⁷¹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 250-251.

³⁷²⁰ Pravilo 101(B)(ii) Pravilnika.

³⁷²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 944; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777, 780.

³⁷²² Prvostepena presuda, tom 2, par. 935.

³⁷²³ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 51; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *M. Nikolić*, par. 91; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*, par. 66; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 126.

³⁷²⁴ V. Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 51; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*, fusnota 155; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 180.

Razgovora sa Stanišićem, ali nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku time što Razgovoru nije pripisalo težinu kao olakšavajućem faktoru.³⁷²⁵

1132. Što se tiče Stanišićevog argumenta da je Pretresno vijeće trebalo pripisati veću težinu njegovom dobrom karakteru kao olakšavajućem faktoru, Žalbeno vijeće podsjeća na to da se tome u smislu olakšavajućeg faktora često pripisuje tek ograničena težina.³⁷²⁶ Nadalje, težina pripisana olakšavajućim faktorima upoređuje se s težinom krivičnih djela.³⁷²⁷ Žalbeno vijeće napominje da su krivična djela za koja je Pretresno vijeće Stanišića oglasilo odgovornim krivična djela velike težine.³⁷²⁸ Shodno tome, uzimajući u obzir značajna diskreciona ovlaštenja pretresnog vijeća da odvagne olakšavajuće faktore, Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je napravljena primjetna greška.

1133. Stanišić isto tako tvrdi da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja u odmjeravanju kazne time što nije kao olakšavajući faktor uzelo u obzir njegova naređenja s ciljem sprečavanja i suzbijanja krivičnih djela i radi poštovanja zakona. Žalbeno vijeće primjećuje, međutim, da Stanišić zanemaruje to da je u svojoj ocjeni olakšavajućih faktora pri odmjeravanju kazne Pretresno vijeće izričito razmotrilo svoj ranije izveden zaključak da on nije iskoristio svoja zakonska ovlaštenja da se postara za potpuno provođenje naređenja izdatih radi zaštite civilnog stanovništva, uprkos tome što je znao da se po tim naređenjima postupalo samo u ograničenoj mjeri.³⁷²⁹ Pretresno vijeće je to razmotrilo u kontekstu ograničene težine koju je pripisalo dokazima o Stanišićevom profesionalizmu.³⁷³⁰ Pretresno vijeće je, prema tome, bilo upoznato s tim da je on izdavao naređenja o suzbijanju zločina i zaštiti civilnog stanovništva, ali nije tome pridalo znatnu težinu kao olakšavajućem faktoru. Stanišić nije pokazao da je s tim u vezi Pretresno vijeće učinilo ikakvu primjetnu grešku. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da on nije aktivno olakšavao ili omogućavao deportaciju odnosno prisilno premještanje, niti je u tome sudjelovao, da nikada nije bio prisutan dok su se ta krivična djela odigravala i da nikada nije

³⁷²⁵ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je drugdje u Presudi odbilo Stanišićeve primjedbe na ocjenu i težinu koje je Pretresno vijeće pridalo Razgovoru sa Stanišićem (v. gore, par. 104).

³⁷²⁶ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 48-50; Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 235; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 398.

³⁷²⁷ Pravilo 101(B) Pravidnika; član 24(2) Statuta. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 267.

³⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927.

³⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 745-759.

³⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936.

podsticao na njihovo činjenje,³⁷³¹ Žalbeno vijeće primjećuje da on te faktore nije iznio kao argument, niti se Pretresno vijeće njima bavilo, u smislu olakšavajućih okolnosti. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da žalbeni postupak nije primjereni forum za pokretanje pitanja olakšavajućih okolnosti po prvi put.³⁷³² U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da dok se poziva na te faktore, Stanišić ignoriše određeni broj relevantnih konstatacija Pretresnog vijeća o svom učešću u UZP-u.³⁷³³ U takvim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kod odmjeravanja kazne time što nije uvažilo gore navedene faktore kao olakšavajuće okolnosti.³⁷³⁴

(c) Zaključak

1134. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni olakšavajućih faktora. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Stanišićevu četrnaestu žalbenu osnovu.

4. Navodi o greškama uslijed dvostrukog uračunavanja zloupotrebe Stanišićevog službenog položaja (Stanišićeva petnaesta žalbena osnova)

1135. U svojoj ocjeni težine krivičnih djela, Pretresno vijeće je napomenulo da je u vrijeme činjenja tih zločina Stanišić bio visokopozicionirani funkcioner u miliciji.³⁷³⁵ U ocjeni otežavajućih okolnosti, Pretresno vijeće je navelo da je Stanišić učestvovao u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova i konstatovalo da to predstavlja zloupotrebu nadređenog položaja i stoga otežava stepen njegove odgovornosti.³⁷³⁶ Nadalje, u ocjeni olakšavajućih okolnosti, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoju konstataciju da Stanišić nije iskoristio svoja zakonska ovlaštenja da se postara za potpuno provođenje naređenja izdatih radi zaštite civilnog stanovništva, uprkos tome što je znao da se po tim naređenjima postupalo samo u ograničenoj mjeri.³⁷³⁷

³⁷³¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 537.

³⁷³² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2060; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1816.

³⁷³³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 39-42, 609, 613-621, 623-625, 631-633, 636-641, 644-645, 652, 654-657, 659-663, 667-668, 671-673, 684, 687, 689-692, 698-704, 706-708, 742-743, 745-746, 748-749, 751-765.

³⁷³⁴ V. gore, par. 1100.

³⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927.

³⁷³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 929.

³⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936.

(a) Argumenti strana

1136. Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće načinilo pravnu grešku time što je na nedopustiv način dvostruko uračunalo njegovu navodnu zloupotrebu službenog položaja – i pri utvrđivanju težine krivičnih djela i kao otežavajuću okolnost.³⁷³⁸ On tvrdi da je nedopustivo oslanjati se na različite aspekte iste činjenice,³⁷³⁹ uz napomenu da se Pretresno vijeće pozvalo na dva različita aspekta njegovog položaja (to jest, na njegov položaj visokopozicioniranog funkcionera u miliciji i ministra unutrašnjih poslova).³⁷⁴⁰ Stanišić tvrdi da je Pretresno vijeće, osim toga, "nepravilno" uzelo u obzir tu navodnu zloupotrebu njegovog službenog položaja i treći put, i to kao faktor za umanjene težine koju valja pripisati olakšavajućim okolnostima.³⁷⁴¹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pridalo "malu težinu" dokazima o njegovom dobrom karakteru zato što "nije iskoristio ovlaštenja koja su mu na osnovu zakona stajala na raspolaganju' radi zaštite civilnog stanovništva".³⁷⁴²

1137. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo Stanišićevu zloupotrebu nadređenog položaja samo kao otežavajući faktor, dok je u svojoj ocjeni težine krivičnih djela uzelo u obzir Stanišićeva djela i propuste u njegovom svojstvu visokopozicioniranog funkcionera milicije.³⁷⁴³ Tužilaštvo smatra da je u ocjenjivanju otežavajućih faktora Pretresno vijeće imalo slobodu da razmotri na koji način je Stanišić zloupotrijebio svoj položaj da bi izvršio ta djela i propuste.³⁷⁴⁴ Tužilaštvo nadalje odgovara da je konstatacija Pretresnog vijeća da se Stanišić nije postarao "za potpuno provođenje naređenja izdatih radi zaštite nesrpskih civila" relevantna za ocjenu težine za koju je Pretresno vijeće smatralo da je treba pripisati svjedočenjima o Stanišićevom karakteru.³⁷⁴⁵ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da se pri ocjenjivanju težine koju će pridati dokazima o Stanišićevom

³⁷³⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 540. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 541-545; Stanišićeva replika, par. 117.

³⁷³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 545, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *D. Milošević*, par. 309.

³⁷⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 544. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 543, 545.

³⁷⁴¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 540. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 546-548; Stanišićeva replika, par. 118.

³⁷⁴² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 547 (naglasak izostavljen) Stanišićev argument glasi da je taj aspekt "bitno povezan" s njegovom navodnom zloupotrebom službenog položaja i da je prema tome Pretresno vijeće "dopustilo da jedan aspekt činjenica ima štetan i potpuno neopravdan uticaj na odmjeravanje primjerene kazne" (Stanišićev žalbeni podnesak, par. 548).

³⁷⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 254-255.

³⁷⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 255.

³⁷⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 256, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 936. Tužilaštvo tvrdi da konstatacije Pretresnog vijeća o Stanišićevom propustu da se postara za potpuno provođenje vlastitih naređenja pokazuju da su dokazi o njegovom karakteru nepouzdana (Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 256).

karakteru Pretresno vijeće nije oslonilo samo na Stanišićev propust da se postara za provođenje vlastitih naređenja, već je uzelo u obzir i krivična djela za koja je on proglašen krivim.³⁷⁴⁶

(b) Analiza

1138. Žalbena vijeće podsjeća da dvostruko uračunavanje kod odmjeravanja kazne nije dopušteno.³⁷⁴⁷ S tim u vezi, faktori koje pretresno vijeće uzme u obzir prilikom ocjene težine nekog krivičnog djela ne mogu se uzeti u obzir i kao posebne otežavajuće okolnosti, i obrnuto.³⁷⁴⁸ Pretresno vijeće je dužno da pri utvrđivanju težine neke činjenice, bilo kao aspekta težine djela, bilo kao otežavajuće okolnosti, razmotri i uzme u obzir sve njene aspekte i implikacije koje ona ima u odnosu na kaznu kako bi osiguralo da ne dođe do dvostrukog uračunavanja.³⁷⁴⁹

1139. Ocjenjujući težinu krivičnih djela Pretresno vijeće je napomenulo da je Stanišić "u vrijeme činjenja tih zločina bio visokopozicionirani funkcioner u miliciji" i zaključilo da su to bili zločini "velike težine".³⁷⁵⁰ Žalbena vijeće konstatuje da u formulaciji Prvostepene presude nigdje ne stoji da je prilikom ocjenjivanja težine krivičnih djela Pretresno vijeće uzelo u obzir to da je u vrijeme činjenja tih zločina Stanišić zloupotrijebio svoj položaj.³⁷⁵¹ Žalbena vijeće smatra da je, konstatovavši da je Stanišić imao položaj "visokopozicioniranog funkcionera milicije", Pretresno vijeće zapravo opisalo njegovu ulogu u zločinima, što je, pak, bilo potrebno kako bi se ocijenio stepen njegovog učešća u UZP-u i utvrdila njegova odgovornost na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.³⁷⁵² Postupajući tako, Pretresno vijeće ni u jednom trenutku nije sugerisalo da je krivično djelo bilo veće težine zato što je on zloupotrijebio svoj položaj.³⁷⁵³ U tom smislu, Žalbena vijeće

³⁷⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, par. 256, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 936.

³⁷⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 936; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 143; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 107. V. Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 306, 309.

³⁷⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2019, 2026; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 936; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *M. Nikolić*, par. 58. V. Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 143.

³⁷⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 309.

³⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927.

³⁷⁵¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 927. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 928.

³⁷⁵² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 927-928. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 542 (u vezi s njegovim službenim položajem ministra unutrašnjih poslova), koji valja čitati zajedno s Prvostepenom presudom, tom 2, par. 544-728 ("Djela Miće Stanišića prije i poslije imenovanja za ministra unutrašnjih poslova"), 729-769 (ocjena Pretresnog vijeća Stanišićevog doprinosa UZP-u i njegove namjere u odjeljku pod naslovom "Zaključci o učešću Miće Stanišića u UZP-u").

³⁷⁵³ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1823; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 411; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 302.

takođe podsjeća da je položaj vlasti faktor koji se može uzeti u obzir prilikom odmjeravanja težine krivičnih djela.³⁷⁵⁴ Suprotno tome, prilikom ocjenjivanja otežavajućih okolnosti Pretresno vijeće je smatralo da je Stanišić učestvovao u UZP-u u svom službenom svojstvu ministra unutrašnjih poslova i konstatovalo da to predstavlja "zloupotrebu nadređenog položaja", te da stoga otežava stepen njegove odgovornosti.³⁷⁵⁵ Pretresno vijeće je dakle Stanišićevu zloupotrebu službenog položaja razmotrilo samo s aspekta otežavajućih okolnosti.

1140. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stanišićev argument da je Pretresno vijeće navodno "nepravilno" uzelo u obzir njegovu zloupotrebu službenog položaja kao faktor za umanjene težine koju treba pripisati olakšavajućim okolnostima.³⁷⁵⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je prilikom utvrđivanja težine koja se treba pridati dokazima o Stanišićevom dobrom karakteru i profesionalnosti Pretresno vijeće zaključilo da ti dokazi imaju malu težinu kao olakšavajući faktor, s obzirom na zločine za koje je optuženi proglašen krivim.³⁷⁵⁷ Pretresno vijeće je potom podsjetilo na svoju raniju konstataciju da Stanišić nije iskoristio svoja zakonska ovlaštenja da se postara za potpuno provođenje naređenja izdatih radi zaštite civilnog stanovništva.³⁷⁵⁸ Dakle, jasno je da iako je Pretresno vijeće razmotrilo Stanišićev propust da se postara za potpuno provođenje naređenja kao faktor koji utiče na težinu koja će se pripisati dokazima o njegovoj profesionalnosti, ono u tom kontekstu nije taj propust smatralo zloupotrebom njegovog službenog položaja. Štaviše, čak i kada bi Žalbeno vijeće konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na Stanišićev propust da se postara da se provedu njegova naređenja, nije jasno da li bi takva greška imala ikakvog uticaja na izrečenu kaznu, budući da je Pretresno vijeće već bilo zaključilo da su dokazi o karakteru imali malu težinu, s obzirom na zločine za koje je Stanišić osuđen.³⁷⁵⁹ Shodno tome, taj argument se odbija.

(c) Zaključak

1141. Žalbeno vijeće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku i prekoračilo svoja diskreciona ovlaštenja u vezi sa Stanišićevom zloupotrebom službenog položaja. Prema tome, Stanišićeva petnaesta žalbena osnova se odbija.

³⁷⁵⁴ V. gore, par. 1106.

³⁷⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 929.

³⁷⁵⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 540. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 546-548; Stanišićeva replika, par. 118.

³⁷⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936.

³⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936.

³⁷⁵⁹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 795.

C. Župljanin

1. Navodi o greškama u vezi s odmjeravanjem kazne (Župljaninova četvrta žalbena osnova)

1142. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izreklo očito pretjeranu kaznu, budući da (i) nije na odgovarajući način razmotrilo prirodu i oblik njegovog učešća u zločinima; (ii) dvostruko je uračunalo iste faktore – i pri utvrđivanju težine krivičnih djela i kao otežavajuću okolnost; i (iii) pogrešno je ocijenilo olakšavajuće okolnosti.³⁷⁶⁰ Prema Župljaninu, te su greške, sagledane odvojeno ili zajedno, "nanijele nepopravljivu štetu dijelu presude o odmjeravanju kazne".³⁷⁶¹ Tužilaštvo odgovara da Župljaninovu žalbu na izrečenu mu kaznu treba odbiti, te da on nije pokazao da je ta kazna pretjerana.³⁷⁶²

(a) Navodi o greškama u ocjenjivanju težine krivičnih djela (podosnova (B) Župljaninove četvrte žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

1143. Župljanin tvrdi da Pretresno vijeće nije na odgovarajući način razmotrilo prirodu, oblik i stepen njegovog učešća u činjenju zločina.³⁷⁶³ On tvrdi da je odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata – relevantna za većinu krivičnih djela za koja je on proglašen odgovornim – generalno povlači manju odgovornost od odgovornosti po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, pošto za nju nije neophodna direktna namjera.³⁷⁶⁴ On takođe tvrdi da "nije bio ključni pokretač u kampanji progona" i da je njegovo učešće u UZP-u bilo ograničeno, ako ga je uopšte bilo.³⁷⁶⁵ Župljanin navodi da "nije koristio ni svoja ovlaštenja niti svoju moć da *počini* neko krivično djelo".³⁷⁶⁶

³⁷⁶⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 243-277.

³⁷⁶¹ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 178.

³⁷⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 208-209, 232, 237. Tužilaštvo smatra da je Župljaninova kazna "očito preniska" (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 232).

³⁷⁶³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 268; Župljaninova replika, par. 85. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 181. Župljanin takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije "ponudilo smislene razloge za način na koji je odvagnulo" pitanja prirode i oblika njegovog učešća i da ga je taj propust lišio "prava na efikasnu žalbu" (Župljaninova replika, par. 85).

³⁷⁶⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 267-268, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 947, Prvostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, par. 963, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 268, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 350.

³⁷⁶⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 269.

³⁷⁶⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 269.

1144. Tužilaštvo odgovara da Župljanin nije pokazao da je učinjena greška i da je samo iskazao svoje neslaganje s ocjenom Pretresnog vijeća.³⁷⁶⁷ Tužilaštvo nadalje tvrdi da to što su krivična djela počinjena po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata ne znači nužno da ona povlače manju odgovornost.³⁷⁶⁸ Prema tužilaštvu, Pretresno vijeće je razumno postupilo kada je u svrhu odmjeravanja kazne Župljaninovo ponašanje i njegovu ulogu u krivičnim djelima uzelo u obzir u cjelini.³⁷⁶⁹ Tužilaštvo dodaje da je on počinio krivična djela najveće težine, da je u odnosu na njih imao namjeru i u njihovom počinjenju odigrao ključnu ulogu.³⁷⁷⁰

(ii) Analiza

1145. Žalbeno vijeće primjećuje da je pri odmjeravanju kazne Pretresno vijeće izjavilo da "se rukovalo načelom da kazna mora biti primjerena težini krivičnih djela i ličnim prilikama optuženih".³⁷⁷¹ Razmatrajući težinu krivičnih djela za koja je Župljanin proglašen krivim Pretresno vijeće je zaključilo da je

Župljanin odgovoran za masovne zločine počinjene širom ARK-a, uključujući ubistvo, istrebljenje, mučenje, prisilno raseljavanje i progon. Žrtava ima na hiljade. U obzir su uzete i posljedice tih zločina po te žrtve i činjenica da su mnoge od njih bile posebno ranjive osobe – poput djece, žena, starijih osoba i osoba lišenih slobode i zatvorenih u zatočeničke centre. Ti zločini nisu bili izolovane pojave, već su počinjeni u okviru rasprostranjene i sistematske kampanje terora i nasilja. Župljanin je u vrijeme činjenja tih zločina bio visokopozicionirani funkcioner u miliciji. Stoga Pretresno vijeće konstatuje da su krivična djela za koja je Župljanin proglašen krivično odgovornim velike težine.³⁷⁷²

Pretresno vijeće takođe je izjavilo da je "činjenica da je utvrđeno da je Župljanin počinio većinu tih krivičnih djela putem svog učešća u UZP-u uzeta [...] u obzir pri odmjeravanju njegove kazne".³⁷⁷³

³⁷⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 226. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 227-228.

³⁷⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 228, gdje se upućuje na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 26-28.

³⁷⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 228, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 947.

³⁷⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 229-230. Prema tužilaštvu, "Župljaninovo učešće u UZP-u bilo je obimno i dugotrajno", što je razlog za povećanje kazne (v. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 226).

³⁷⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 888, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 442, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 429, 717.

³⁷⁷² Prvostepena presuda, tom 2, par. 946.

³⁷⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 947.

1146. Na početku, Žalbeno vijeće napominje da sudska praksa na koju se Župljanin poziva ne ide u prilog njegovoj tvrdnji da činjenje krivičnih djela po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata generalno povlači manji stepen odgovornosti od činjenja krivičnih djela po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.³⁷⁷⁴ Župljanin stoga nije pokazao da je prilikom odmjeravanja njegove kazne Pretresno vijeće bilo dužno da pravi razliku između krivičnih djela počinjenih po osnovu prve i onih koja su počinjena po osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata. Župljaninovi argumenti s ovim u vezi se odbijaju.

1147. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Župljaninove argumente da Pretresno vijeće nije na primjeren način razmotrilo prirodu, oblik i stepen njegovog učešća u činjenju zločina.³⁷⁷⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je u ocjeni težine krivičnih djela Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir sljedeće: (i) težinu krivičnih djela, odnosno njihov obim, prirodu i okolnosti; (ii) broj i ranjivost žrtava, kao i posljedice zločina po žrtve; (iii) činjenicu da je u vrijeme činjenja krivičnih djela Župljanin bio visokopozicionirani funkcioner milicije; i (iv) činjenicu da je ustanovljeno da je Župljanin zločine počinio putem svog učešća u UZP-u.³⁷⁷⁶

1148. Iako Pretresno vijeće u odjeljku Prvostepene presude o odmjeravanju kazne nije eksplicitno ponovilo svoje konstatacije o obliku ili stepenu Župljaninovog učešća u činjenju zločina, Žalbeno vijeće prvo podsjeća na to da je Pretresno vijeće pri odmjeravanju kazne izričito reklo kako je uzelo u obzir činjenicu da je utvrđeno da je Župljanin krivična djela za koja je osuđen počinio putem svog učešća u UZP-u.³⁷⁷⁷ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća i na to da prvostepenu presudu treba čitati

³⁷⁷⁴ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 268, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, par. 963, Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 268, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 350. Žalbeno vijeće napominje da je u relevantnom paragrafu Prvostepene presude u predmetu *Kajelijeli*, koja nije obavezujući presedan, Pretresno vijeće u tom predmetu tek upozorilo na činjenicu da su "sekundarni ili indirektni oblici učestvovanja" kao što su, na primjer, podsticanje na počinjenje genocida ili pomaganje i podržavanje genocida, "obično za rezultat imali manje kazne" (Prvostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 963). U relevantnom paragrafu Drugostepene presude u predmetu *Krstić*, Žalbeno vijeće u tom predmetu samo je izjavilo da je "pomaganje i podržavanje vid odgovornosti koji obično povlači blaže kazne nego kad se radi o odgovornosti saizvršioca" (Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 268). U paragrafu iz Drugostepene presude u predmetu *Martić*, na koji se poziva Župljanin, takođe se ne govori konkretno o vidu odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, nego se tu tek podsjeća na to da se "inherentna težina zločina mora odrediti s obzirom na konkretne okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen učešća optuženog u zločinu" (Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 350).

³⁷⁷⁵ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 267-269.

³⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 946-947.

³⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 947.

u cjelini.³⁷⁷⁸ Pozivanje Pretresnog vijeća na Župljaninov položaj visokopozicioniranog funkcionera u miliciji i na njegovo učešće u UZP-u mora se, shodno tome, čitati zajedno s konstatacijama Pretresnog vijeća drugdje u Prvostepenoj presudi, poput konstatacija o njegovom doprinosu UZP-u, gdje se detaljno opisuje priroda njegovog učešća.³⁷⁷⁹

1149. Prema tome, uprkos tome što je obrazloženje Pretresnog vijeća u vezi s težinom Župljaninovog ponašanja u odjeljku o odmjeravanju kazne kratko, Žalbeno vijeće konstatuje da je neosnovana Župljaninova tvrdnja da Pretresno vijeće prilikom određivanja kazne nije adekvatno razmotrilo prirodu, oblik i stepen njegovog učešća u činjenju zločina.³⁷⁸⁰

1150. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo grešku u ocjenjivanju težine krivičnih djela. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija podosnovu (B) Župljaninove četvrte žalbene osnove.

(b) Navodi o greškama uslijed dvostrukog uračunavanja (podosnova (D) Župljaninove četvrte žalbene osnove)

(i) Argumenti strana

1151. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće na nedopustiv način uzelo u obzir njegovo učešće u UZP-u i njegov položaj vlasti kako pri ocjenjivanju težine krivičnih djela tako i kao otežavajuću okolnost.³⁷⁸¹

1152. Tužilaštvo odgovara da Župljaninove tvrdnje o dvostrukom uračunavanju treba odbaciti bez razmatranja pošto izlaze izvan okvira njegove najave žalbe.³⁷⁸² Prema tužilaštvu, Pretresno vijeće je na pravilan način uzelo u obzir Župljaninovo učešće u UZP-u i njegov položaj vlasti kao relevantne

³⁷⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁷⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 495-520. U vezi Župljaninovih položaja, V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 492-493.

³⁷⁸⁰ V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 267-269. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da nije koristio svoje ovlasti da poćini zloćine i da je njegov udio u UZP-u bio ogranićene prirode, Žalbeno vijeće podsjeća da su ti argumenti već razmatrani i odbijeni u odjelu koji se bavi dijelovima podosnova (A) i (D) Župljaninove prve žalbene osnove (gore, par. 736-813, 821-833).

³⁷⁸¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 274-275. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 178.

³⁷⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 234, 236.

faktore u analizi težine njegovog zločina,³⁷⁸³ a zloupotrebu položaja vlasti kao otežavajuću okolnost.³⁷⁸⁴

(ii) Analiza

1153. Žalbeno vijeće primjećuje da u Župljaninovoj najavi žalbe, u podosnovi (D) njegove četvrte žalbene osnove, stoji da "s obzirom na prirodu Župljaninove umiješanosti, kao i na prirodu, broj i odnos otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da izrekne kaznu od 22 godine",³⁷⁸⁵ te da on shodno tome tvrdi da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje. Međutim, prigovor koji se tiče načela dvostrukog uračunavanja zapravo predstavlja tvrdnju o pogrešnoj primjeni prava. Dakle, Župljaninovi argumenti o dvostrukom uračunavanju nisu bili dio njegove najave žalbe. Ipak, budući da je tužilaštvo odgovorilo na te argumente, Žalbeno vijeće smatra da tužilaštvo neće biti materijalno oštećeno ako Vijeće razmotri meritum tih istih argumenata.³⁷⁸⁶ Zato će Žalbeno vijeće analizirati meritum argumenata, uz ponovnu napomenu da je dvostruko uračunavanje u svrhu odmjeravanja kazne nedopustivo i da se faktori uzeti u obzir prilikom ocjene težine krivičnog djela ne mogu ponovo uzeti u obzir kao posebne otežavajuće okolnosti.³⁷⁸⁷

1154. Žalbeno vijeće prvo napominje da je Župljanin osuđen za učešće u UZP-u prema članu 7(1) Statuta.³⁷⁸⁸ Pri ocjenjivanju težine krivičnih djela Pretresno vijeće je razmotrilo Župljaninovu odgovornost za "masovne"³⁷⁸⁹ zločine širom ARK-a, za većinu kojih je utvrđeno da ih je on počinio putem svog učešća u UZP-u.³⁷⁹⁰ Pretresno vijeće je stoga razmatrajući težinu krivičnih djela uzelo u obzir njegovo učešće u UZP-u.³⁷⁹¹ Nakon toga, pri ocjenjivanju otežavajućih okolnosti, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Župljanin u UZP-u aktivno i direktno učestvovao u svojstvu načelnika

³⁷⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 235-236.

³⁷⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 235. Tužilaštvo smatra da je u vezi s otežavajućim okolnostima Pretresno vijeće: (i) podsjetilo na njegovo učešće u UZP-u samo kako bi utvrdilo da je zloupotrebio svoj nadređeni položaj; i (ii) razmotrilo pitanje njegove zloupotrebe položaja vlasti, a ne pitanje njegovog položaja samog po sebi (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 235-236).

³⁷⁸⁵ Župljaninova najava žalbe, par. 45.

³⁷⁸⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 748. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 489; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 352-354.

³⁷⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2019, 2026; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 936; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 306, 309. V. gore, par. 1138.

³⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 956.

³⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 946.

³⁷⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 946-947.

³⁷⁹¹ V. gore, par. 1148.

CSB-a Banja Luka i da to predstavlja zloupotrebu nadređenog položaja.³⁷⁹² Žalbno vijeće smatra da se tim pozivanjem na Župljaninovo učešće u UZP-u zapravo željela dati preliminarna i kontekstualna izjava kao uvod u zaključak Pretresnog vijeća da je zloupotreba njegovog položaja otežala stepen njegove odgovornosti. Stoga Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće razmotrilo njegovo učešće u UZP-u kao otežavajuću okolnost *per se*.

1155. Što se tiče Župljaninovog argumenta da je Pretresno vijeće dvostruko uračunalo njegov položaj vlasti, Žalbno vijeće primjećuje da se pri ocjenjivanju težine krivičnih djela Pretresno vijeće pozvalo na činjenicu da je Župljanin bio "visokopozicionirani funkcioner milicije" u vrijeme činjenja tih zločina,³⁷⁹³ ali da je stav Vijeća bio da je njegova zloupotreba tog položaja otežavajući faktor.³⁷⁹⁴ Po shvatanju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće se u kontekstu ocjenjivanja težine krivičnih djela pozvalo na Župljaninov položaj kako bi opisalo njegovu ulogu u zločinima, ali nikada nije sugerisalo da je zločin bio veće težine samo zato što je Župljanin bio na položaju vlasti.³⁷⁹⁵ Pored toga, što se tiče njegove zloupotrebe položaja kao otežavajućeg faktora, premda bi bilo poželjnije da je Pretresno vijeće jasno reklo na koji je način Župljanin zloupotrebio svoj službeni položaj ili da se barem pozvalo na prethodne relevantne konstatacije, Žalbno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini.³⁷⁹⁶ Žalbno vijeće s tim u vezi primjećuje da je Pretresno vijeće detaljno razmotrilo i prirodu Župljaninove obaveze, njegovih ovlaštenja i nadležnosti,³⁷⁹⁷ kao i način na koji je Župljanin vršio svoja ovlaštenja doprinoseći ostvarenju ciljeva UZP-a.³⁷⁹⁸ Žalbno vijeće stoga konstatuje da Pretresno vijeće, dok je razmatralo Župljaninov položaj s aspekta težine krivičnih djela, a potom njegovu zloupotrebu službenog položaja u smislu otežavajućeg faktora, nije dvostruko uračunalo njegov položaj vlasti.

1156. Na osnovu gore navedenog, Žalbno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku time što je dvostruko uračunalo Župljaninov položaj i njegovo učešće u UZP-u. Stoga Žalbno vijeće odbija podosnovu (D) Župljaninove četvrte žalbene osnove.

³⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 948.

³⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 946.

³⁷⁹⁴ V. gore, par. 1154.

³⁷⁹⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1823; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 411; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 302. V. takođe Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 80.

³⁷⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 489-493.

³⁷⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 495-520.

(c) Navodi o greškama u ocjenjivanju olakšavajućih okolnosti od strane Pretresnog vijeća (podosnove (A) i (C) Župljaninove četvrte žalbene osnove)

1157. U svojoj raspravi o olakšavajućim faktorima, Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da je tokom završne riječi Župljanin izrazio žaljenje i saosjećanje sa žrtvama i njihovim patnjama.³⁷⁹⁹ Međutim, s obzirom na to da je Župljanin odigrao "ključnu ulogu u činjenju krivičnih djela", Pretresno vijeće tome nije pridalo veliku težinu kao olakšavajućem faktoru.³⁸⁰⁰ U izvođenju takvog zaključka Pretresno vijeće je takođe podsjetilo na svoju konstataciju da Župljanin nije uradio ništa da umiri i zaštiti nesrpsko stanovništvo, "osim što je izdavao neefikasna i uopštena naređenja bez iskrene namjere da ona budu izvršena", i uzelo je u obzir da on "nije preduzimao ništa da bi osigurao da ta naređenja zaista budu izvršena".³⁸⁰¹ Pretresno vijeće takođe je razmotrilo dokaze o Župljaninovom dobrom karakteru, naročito iskaz da je on "uvijek nastojao da pomogne ljudima u nevolji, bez obzira na njihovu pripadnost", ali je konstatovalo da iako je to možda bio slučaj u "konkretnim i izolovanim slučajevima", kada se uzmu u obzir krivična djela za koja je oglašen krivim, takav iskaz ima malu težinu.³⁸⁰²

(i) Navod o propustu da se uzmu u obzir Župljaninovi naponi da suzbije nasilje

1158. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da ispravno razmotri kao olakšavajuće okolnosti njegove napore da suzbije nasilje počinjeno nad nesrbima.³⁸⁰³ Župljanin posebno ističe da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svoju konstataciju da je on intervenisao i spriječio masakr 300-600 nesrba u Doboju,³⁸⁰⁴ što, s obzirom na veliko zlo koje je spriječeno, zaslužuje da se uzme u obzir kao olakšavajući faktor.³⁸⁰⁵

³⁷⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953.

³⁸⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953.

³⁸⁰¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953.

³⁸⁰² Prvostepena presuda, tom 2, par. 952.

³⁸⁰³ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 243, 246-260.

³⁸⁰⁴ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 243, 247 (gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 456), 248-249. V. Župljaninova replika, par. 80. Na žalbenom pretresu Župljanin je dodao da je bio aktivno uključen i u oslobađanje stotina nesrpskih zatočenika u Tesliću (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 179, gdje se upućuje na pretres, 1. juni 2012., T. 27630-27631. Budući da se pretres od 1. juna 2012., T. 27630-27631, ne bavi tim pitanjem, a da je o tome riječi bilo na pretresu od 1. juna 2012., T. 27629-27630, Žalbeno vijeće shvata da je Župljanin htio da se pozove na pretres od 1. juna 2012., T. 27629-27630).

³⁸⁰⁵ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 249, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 342, Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 2194, 2220. Župljanin tvrdi da propust Pretresnog vijeća da incident u Doboju izričito uzme u obzir kao olakšavajući faktor može biti samo posljedica propusta Pretresnog vijeća da to adekvatno

1159. Župljanin uz to tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o njegovim izjavama, naređenjima i izvještajima, kao i istražne i disciplinske mjere preduzete radi sprečavanja zločina i zaštite nesrpskog stanovništva.³⁸⁰⁶ Župljanin kaže da je Pretresno vijeće te dokaze "pomelo" u stranu oslonivši se na svoju konstataciju da on "nije uradio ništa da umiri i zaštiti nesrpsko stanovništvo, osim što je izdavao neefikasna i uopštena naređenja bez iskrene namjere da ona budu izvršena",³⁸⁰⁷ i to na temelju "neprovjerene pretpostavke" da se ta konstatacija odnosi na sva njegova naređenja da se suzbije nasilje.³⁸⁰⁸ Župljanin nadalje smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je u kontekstu odmjeravanja kazne uzelo u obzir svoj nalaz da, što se tiče suzbijanja nasilja, on "nije iskreno namjeravao da njegova naređenja budu izvršena", što, kako on smatra, nije dokazano van razumne sumnje.³⁸⁰⁹

1160. Tužilaštvo uzvraća da je Pretresno vijeće razumno pripisalo minimalnu težinu situacijama u kojima je Župljanin izvršio svoju dužnost da zaštiti nesrbe, s obzirom na njegovu "ključnu ulogu" u

ili uopšte uzme u obzir (Župljaninova replika, par. 80). Župljanin tvrdi da je Žalbeno vijeće kao olakšavajuće faktore prihvatilo sljedeće: (i) pokušaje da se iz pritvora oslobode određene osobe nesrpskog porijekla i podjelu humanitarne pomoći; i (ii) spašavanje života, čak iako je to bilo motivisano vojnim razlozima (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 179-180, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 816-817, Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 2076-2077. V. Župljaninov žalbeni podnesak, fusnota 340).

³⁸⁰⁶ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 250-256, 258-260. Župljanin iznosi argument da je Pretresno vijeće sistematski zanemarivalo, između ostalog: (i) depeše koje je izdavao; (ii) njegov intervju za medije od 12. maja 1992.; (iii) operativni radni plan koji je objavio "u cilju hapšenja i kažnjavanja osoba optuženih za činenje zločina"; (iv) njegov izvještaj na kolegijumu od 11. jula 1992. o učestalosti krivičnih djela i nedostatku saradnje pripadnika milicije; (v) izvještaj od 30. jula 1992., u kojem se osuđuje kršenje zakona i naknadno izdata naređenja; (vi) sumarni izvještaj iz oktobra 1992. o počinjenim krivičnim djelima; (vii) dokaze o krivičnim istragama koje je Župljanin proveo i naređenja izdata kako bi se osiguralo da budu provedene istrage krivičnih djela, uključujući istragu u vezi s ubijanjima na Korićanskim stijenama i pogibijom zarobljenika ispred zatočeničkog logora Manjača; (viii) iskaze koji pokazuju da je on bio protiv bilo kakvih pokušaja da se prikriju ubistva; (ix) krivične prijave koje je podnio Župljanin; i (x) njegove "česte upite SJB-ovima radi dobijanja više informacija o nasilnim krivičnim djelima" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 251-256, 258-259, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P355, P1002, P367, str. 2, P560, str. 3, 1D198, P860, 1D201, 1D202, 2D71, str. 18-19, P160, 1D63, 2D25, str. 1, 3, P621, 2D139, P1380, P607, P608, P595, 1D63, 2D71, 1D371, 1D372, 1D373. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 180-181, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete 1D198, P601, P624, 2D57, 2D58, 2D59 kao primjere njegovih pokušaja da zaštiti nesrpsko stanovništvo.

³⁸⁰⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 256.

³⁸⁰⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 257.

³⁸⁰⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 270. V. Župljaninov žalbeni podnesak, par. 271-272. Konkretno, Župljanin osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na konstatacije da je on: (i) angažovao kriminalce, pripadnike SOS-a, da se priključe SOM-u CSB-a Banja Luka, uprkos ranijem naređenju rezervnim snagama milicije da ne angažuju osobe koje su prethodno sudski kažnjavane; i (ii) imenovao komisiju da obavi istragu zločina u zatočeničkim logorima u Prijedoru,

zločinima.³⁸¹⁰ Tužilaštvo tvrdi da, iako incident u Doboju nije izričito pomenut kao olakšavajući faktor, to nije ni bilo neophodno pošto se Prvostepena presuda mora čitati u cjelini.³⁸¹¹

1161. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće: (i) razmotrilo dokaze na koje se Župljanin poziva, uključujući dokaze o malobrojnim mjerama koje jeste preduzeo i o onima koje konzistentno nije preduzimao;³⁸¹² (ii) izričito uzelo u obzir Župljaninove argumente o odmjeravanju kazne, te nije bilo potrebno da ponavlja svoje ranije konstatacije;³⁸¹³ i (iii) razumno umanjilo vrijednost njegovih tobožnjih napora da nešto učini po pitanju zločina, u svjetlu njegovog opsežnog i dugotrajnog učešća u UZP-u.³⁸¹⁴ Tužilaštvo nadalje kaže da Župljanin u kontekstu odmjeravanja kazne nedopustivo osporava konstatacije o materijalnoj odgovornosti i da je, prilikom odmjeravanja olakšavajućih faktora, Pretresno vijeće ispravno uzelo u obzir svoju razumnu konstataciju da Župljanin nije iskreno namjeravao da njegova naređenja budu izvršena.³⁸¹⁵

1162. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispravno smatralo da Župljaninov navodni dobar karakter može predstavljati olakšavajuću okolnost,³⁸¹⁶ ali je zaključilo da iskaz da je on "nastojao da pomogne ljudima u nevolji bez obzira na njihovu pripadnost" ima malu težinu.³⁸¹⁷ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da je Pretresno vijeće ispravno podsjetilo da se olakšavajući faktori moraju uvažiti i napomenulo da se pomoć zatočenicima ili žrtvama u tom kontekstu može uzeti u obzir.³⁸¹⁸ U tom smislu, Pretresno vijeće je drugdje u Prvostepenoj presudi izvelo konstataciju da je Župljanin intervenisao u incidentu u Doboju i da je "[...] zahvaljujući toj intervenciji spriječen [...]"

pri čemu su u komisiji bila lica zadužena za saslušavanje zatočenika u tim logorima (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 270-271).

³⁸¹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 208, 210, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 354, 942-945, 952-953.

³⁸¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 211, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 456, Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. Tužilaštvo tvrdi da čak i kad bi incident u Doboju zavređivao konkretno razmatranje u kontekstu odmjeravanju kazne, to ne bi obesnažilo zaključak Pretresnog vijeća da takva "izolovana epizoda" ima ograničenu težinu kao olakšavajući faktor (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 212. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 213).

³⁸¹² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 214-215, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 358-359, 377, 387, 394, 404, 433-437, 442-443, 445-448, 453-488, 498-499, 510, 514-517, 519, 524.

³⁸¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 215. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 214, 219.

³⁸¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 216. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 217.

³⁸¹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 208, 231.

³⁸¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 952.

³⁸¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 952.

³⁸¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 893, 897.

masakr [...] 300-600 ljudi, među kojima su prvenstveno bili Muslimani i Romi".³⁸¹⁹ Iako Pretresno vijeće nije u kontekstu odmjeravanja kazne izričito pomenulo incident u Doboju, Žalbeno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini.³⁸²⁰ Pretresno vijeće je stoga bilo svjesno svoje dužnosti da prilikom određivanja primjerene kazne razmotri olakšavajuće faktore koje su predočile strane u postupku.³⁸²¹ Shodno tome, Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri incident u Doboju dok je utvrđivalo primjerenu kaznu, niti da propust Pretresnog vijeća da izričito pomene incident u Doboju kao jedinstvenu olakšavajuću okolnost predstavlja primjetnu grešku u primjeni diskrecionih ovlasti u odmjeravanju kazne.

1163. Što se tiče Župljaninove tvrdnje da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o njegovim izjavama, naređenjima i izvještajima, kao i mjerama radi sprečavanja zločina,³⁸²² Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, prilikom razmatranja olakšavajućih faktora, podsjetilo na svoju konstataciju da Župljanin nije ništa preduzimao osim što je izdavao neefikasna i uopštena naređenja, "bez iskrene namjere da ona budu izvršena".³⁸²³ Iako Župljanin osporava tu konstataciju tvrdnjom da je njegova naređenja i druge radnje trebalo smatrati olakšavajućim faktorima, Žalbeno vijeće podsjeća da je u prethodnim odjeljcima ove Presude već odbacilo taj njegov prigovor na navedenu konstataciju.³⁸²⁴ Stoga njegovi argumenti o tome ne zavređuju dalje razmatranje. Štaviše, Žalbeno vijeće podsjeća da je na Pretresnom vijeću da u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja odredi da li će, i hoće li uopšte, pripisati težinu nekom određenom faktoru.³⁸²⁵ Prema tome, na Pretresnom vijeću je bilo da u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja uzme u obzir vlastitu prethodnu konstataciju da su Župljaninova naređenja bila neefikasna i bez iskrene namjere da budu izvršena

³⁸¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 456.

³⁸²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁸²¹ Žalbeno vijeće primjećuje da se u svojoj završnoj riječi Župljanin konkretno pozvao na "incident na putu Stanari-Teslić gdje je [on] spriječio ubistvo šest stotina nesrba" kako bi pokazao svoje karakterne osobine (Pretres, 1. juni 2012., T. 27629-27630).

³⁸²² V. gore, par. 1159.

³⁸²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 514. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 519. Žalbeno vijeće napominje da se konstatacija Pretresnog vijeća zasniva na različitim konstatacijama, kao i na dokazima u vezi sa sljedećim: (i) kriminalnim aktivnostima pripadnika SOS-a (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 387-388, 404, 419, 499, 514, 519); (ii) "tobožnjom" komisijom koju je Župljanin imenovao (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 514, 519); i (iii) Župljaninovim davanjem lažnih informacija pravosudnim organima kako bi zaštitio svoje potčinjene od krivičnog gonjenja – uključujući i za ubijanja na Korićanskim stijenama i smrt zatvorenika ispred zatočeničkog logora Manjača (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 516-517, 519).

³⁸²⁴ V. gore, par. 837-869.

kao faktor koji utiče na olakšavajuće okolnosti. Budući da je Pretresno vijeće u kontekstu odmjeravanja kazne primilo k znanju Župljaninove argumente o njegovim postupcima u cilju sprečavanja i kažnjavanja zločina,³⁸²⁶ ali je ipak izvelo konstataciju da su njegova naređenja bila neefikasna i bez iskrene namjere, Žalbeno vijeće nalazi da se Župljanin prosto ne slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće stoga smatra da Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pri odmjeravanju primjerene kazne učinilo primjetnu grešku što se tiče njegovih tobožnjih napora da spriječi, istraži i kazni zločine.

(ii) Navod o propustu da se uzmu u obzir zahtjevni i haotični uslovi u kojima je Župljanin obavljao svoje dužnosti

1164. Župljanin tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno odbacilo kao olakšavajući faktor zahtjevne uslove uslijed kojih je obavljanje njegovih dužnosti bilo teško ili opasno.³⁸²⁷ On tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo sljedeće: (i) prijetnje smrću koje je dobivao; (ii) haotične ratne uslove, uključujući priliv izbjeglica i nepostojanje propisnog sistema veze; i (iii) neadekvatno funkcionisanje lokalnih sudova i tužilaštva.³⁸²⁸ Župljanin dalje tvrdi da je bio samo službenik policije, a ne politička ličnost.³⁸²⁹ On takođe navodi da su teškoće u izvršavanju naređenja u ratnim uslovima ranije uzimane u obzir kao faktor pri odmjeravanju kazne.³⁸³⁰

1165. Tužilaštvo odgovara da Župljanin ponavlja argumente iz prvostepenog postupka, a da pri tom nije pokazao da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku.³⁸³¹

³⁸²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 944; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777, 780.

³⁸²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 943, 945.

³⁸²⁷ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 246, 261-264. V. Župljaninova replika, par. 84; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 182-183.

³⁸²⁸ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 261-262. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 180, gdje se upućuje na SD166, SD167, SD182, SD172 (Žalbeno vijeće smatra da se ovdje upućuje na iskaze svjedoka Drage Rakovića, svjedoka Raljića, svjedoka Radulovića i svjedoka ST172, dokazne predmete 2D52, P595, P621, P160, 2D50, 2D91, 2D25 i P560).

³⁸²⁹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 262.

³⁸³⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 261, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 711. V. Župljaninova replika, par. 84.

³⁸³¹ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 220, gdje se upućuje na Župljaninov završni pretresni podnesak, par. 15(g), 22, 43, 51, 277, 377-382, 433. V. Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 221-222. Tužilaštvo takođe tvrdi da Župljanin ne može sebi u prilog iskoristiti te haotične okolnosti, budući da je on značajno doprinio njihovom stvaranju i održavanju (Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 222).

1166. Žalbeno vijeće napominje da, iako se Župljanin na suđenju pozvao na haotične ratne uslove i, posebno, prekid u vezama i nefunkcionisanje civilnih sudova,³⁸³² Pretresno vijeće to nije izričito razmotrilo kao olakšavajuću okolnost.³⁸³³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća "da haotični kontekst sukoba nije faktor koji se može uzeti u obzir kao olakšavajuća okolnost".³⁸³⁴ Time što je te iste argumente pokrenuo ponovo u žalbi, Župljanin samo ponavlja svoje argumente iz prvostepenog postupka, a ne pokazuje kakvu je to primjetnu grešku učinilo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je Župljaninov argument da on nije bio politička ličnost irelevantan i nerazrađen, pošto nije pokazao kako bi se to moglo uzeti u obzir kao olakšavajući faktor.

1167. U vezi sa Župljaninovima argumentom da je primao prijetnje smrću, Žalbeno vijeće napominje da je on u izvođenju dokaza tokom suđenja govorio o prijetnjama smrću koje su mu bile upućivane, kao i o prijetnjama da će biti smijenjen,³⁸³⁵ ali to nije izričito naveo kao olakšavajući faktor.³⁸³⁶ Žalbeno vijeće nadalje napominje da je Pretresno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi razmotrilo činjenicu da je u skladu s nacionalnim zakonima Župljanin poslove i zadatke vezane za nacionalnu i javnu bezbjednost morao da vrši čak i u slučaju kada je to ugrožavalo njegov život.³⁸³⁷ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja imalo mogućnost da okolnosti vezane za izvršenje obaveze propisane zakonom ne uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost. Osim toga, Župljaninova tvrdnja u vezi s prijetnjama smrću nije ubjedljiva pošto se on poziva: (i) na iskaz svjedoka Dragana Majkića, prema kojem je svjedoku Župljanin lično rekao da je primio prijetnje smrću, ali za to nije naveo druge potkrepljujuće dokaze;³⁸³⁸ i (ii) na iskaze o prijetnjama da će osobe biti smijenjene s dužnosti, ali ti dokazi ne govore o prijetnjama

³⁸³² V. Župljaninov završni pretresni podnesak, par. 15(g), 22, 43, 47, 50-51, 277, 377-382, 433; Pretres, 31. maj 2012., T. 27553-27555.

³⁸³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 952-953. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 941-945.

³⁸³⁴ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 13. V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 711 ("[Z]aključak da se 'haotični' kontekst događaja može smatrati olakšavajućim faktorom u okolnostima borbenih operacija mogao bi navesti na zaključak da to predstavlja olakšavajuću okolnost za kažnjivo ponašanje cjelokupnog ljudstva u zoni zahvaćenoj ratom. Sukob je po svojoj prirodi haotičan i dužnost je sudionika u tom sukobu da kaos umanje").

³⁸³⁵ Župljaninov završni pretresni podnesak, par. 50(e), 62-63. Up. Pretres, 31. maj 2012., T. 27553-27595; Pretres, 1. juni 2012., T. 27596-27640.

³⁸³⁶ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da žalbeni postupak nije prikladni forum da se olakšavajuće okolnosti iznesu po prvi put (Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2060; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1816).

³⁸³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 354, gdje se upućuje na dokazni predmet P530, član 42.

³⁸³⁸ V. Dragan Majkić, 16. novembar 2009., T. 3200-3201.

smrću upućenim Župljaninu.³⁸³⁹ Shodno tome, u okviru diskrecionih ovlaštenja Pretresnog vijeća bilo je da taj faktor ne uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost, a Župljanin nije pokazao da je učinjena primjetna greška.

(iii) Navod o propustu da se uzme u obzir Župljaninova dob i zemlja gdje će izdržavati kaznu

1168. Župljanin smatra da je Pretresno vijeće propustilo da uvaži njegovu dob, iako je u drugim predmetima dob uobičajeno prihvaćana kao olakšavajući faktor.³⁸⁴⁰ Župljanin takođe smatra da Pretresno vijeće nije u smislu olakšavajuće okolnosti uzelo u obzir činjenicu da će on svoju kaznu izdržavati u stranoj zemlji.³⁸⁴¹

1169. Tužilaštvo odgovara da Župljaninove argumente treba odbaciti, pošto on te olakšavajuće faktore pokreće po prvi put u žalbenom postupku i oni izlaze izvan okvira najave žalbe.³⁸⁴² Tužilaštvo dalje kaže da se "poodomaklim godinama može pripisati tek ograničena težina",³⁸⁴³ a što se tiče činjenice da će Župljanin svoju kaznu izdržavati u stranoj zemlji, tužilaštvo tvrdi da, iako su pretresna vijeća napominjala da to "može za osuđenu osobu značiti dodatne probleme, to se nikada nije smatralo olakšavajućim faktorom".³⁸⁴⁴

1170. Žalbeno vijeće primjećuje da tokom suđenja Župljanin o svojoj dobi ili činjenici da će kaznu izdržavati u stranoj zemlji nije govorio kao o olakšavajućim faktorima, a Pretresno vijeće te faktore nije razmatralo.³⁸⁴⁵ Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da žalbeni postupak nije

³⁸³⁹ Predrag Radulović, 1. juni 2010., T. 11161-11162, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D91. V. ST172, 21. januar 2010., T. 5320-5327; ST172, 22. januar 2010., T. 5328-5405.

³⁸⁴⁰ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 533, Presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 105-106, Presudu o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 16, Prvostepenu presudu u predmetu *Simić i drugi*, par. 1099. Župljanin tvrdi da, ako bude izdržao kaznu od 22 godine zatvora, imaće "gotovo 80 godina kada bude pušten" (Župljaninov žalbeni podnesak, par. 265).

³⁸⁴¹ Župljaninov žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na *Tužilac v. Issa Hassan Sesay et al.*, predmet br. SCSL-04-15-T, *Sentencing Judgement*, 8. april 2009., par. 206.

³⁸⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 223.

³⁸⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 224, gdje se upućuje na Presudu o kazni u predmetu *Jokić* (s referencama), Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 533, Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 251.

³⁸⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, par. 225, gdje se upućuje na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 18, 22-23; Presuda o kazni u predmetu *Mrđa*, par. 109; Drugostepena presuda u predmetu *RUF*, par. 1246.

³⁸⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 941-945, 952-953. V., u opštem smislu, Župljaninov završni pretresni podnesak; pretres, 31. maj 2012., T. 27553-27595; pretres, 1. juni 2012., T. 27596-27640.

odgovarajući forum da se po prvi put iznesu olakšavajuće okolnosti.³⁸⁴⁶ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da s obzirom na ograničenu težinu koja se u sudskoj praksi MKSJ-a podmaklim godinama pridaje u smislu olakšavajućeg faktora,³⁸⁴⁷ Župljanin nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što njegovu dob nije uzelo u obzir kao olakšavajući faktor, ako ju je uopšte i trebalo razmatrati u tom smislu.³⁸⁴⁸ Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Župljanin nije pokazao zašto je, u njegovom konkretnom slučaju, Pretresno vijeće činjenicu da će on izdržavati kaznu u stranoj zemlji trebalo da uzme u obzir kao olakšavajući faktor.³⁸⁴⁹

(iv) Zaključak

1171. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Župljanin nije pokazao postojanje bilo kakve greške u ocjeni olakšavajućih okolnosti od strane Pretresnog vijeća. Stoga, Žalbeno vijeće odbija podosnove (A) i (C) Župljaninove četvrte žalbene osnove.

(d) Zaključak

1172. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće u cjelini odbija Župljaninovu četvrtu žalbenu osnovu.

³⁸⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2060; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1816.

³⁸⁴⁷ V. npr. Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 100; Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 106. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2052.

³⁸⁴⁸ V. npr. Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 100-102; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 848.

³⁸⁴⁹ U tom smislu, Žalbeno vijeće napominje da u određenim predmetima pred MKSJ-om, budući da je izdržavanje kazne u stranoj zemlji uobičajeni aspekt zatvorskih kazni koje izriče MKSJ, to nije bilo priznato kao olakšavajući faktor. V. Presuda o kazni u predmetu *Mrđa*, par. 109; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 18(iii), 22-23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *RUF*, par. 1246 (podsjetivši na to da je uobičajena praksa da lica osuđena od strane međunarodnih krivičnih sudova kaznu izdržavaju u stranim zemljama, Žalbeno vijeće u predmetu *RUF* zaključilo je da se žalilac "nije pozvao ni na jedan predmet u kojem bi se izdržavanje kazne u stranoj zemlji smatralo olakšavajućim faktorom prilikom odmjeravanja kazne"). Žalbeno vijeće smatra da nije potrebno baviti se argumentom tužilaštva da olakšavajući faktori na koje se poziva Župljanin izlaze iz okvira njegove najave žalbe.

D. Tužilaštvo

1. Navodi o greškama u vezi sa Stanišićevom i Župljaninovom kaznom (prva žalbena osnova tužilaštva)

1173. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo izrekavši Stanišiću i Župljaninu očigledno neadekvatne kazne.³⁸⁵⁰ Tužilaštvo kaže da Pretresno vijeće: (i) nije pridalo odgovarajuću težinu krivičnim djelima;³⁸⁵¹ (ii) nije pridalo odgovarajuću težinu rukovodećim položajima Stanišića i Župljanina u UZP-u i stepenu njihovog učešća u činjenju zločina;³⁸⁵² te da je (iii) izreklo kaznu koja izlazi iz raspona kazni izrečenih u sličnim predmetima.³⁸⁵³ Kako bi kazna na primjeren način odražavala težinu njihovih krivičnih djela, tužilaštvo smatra da Žalbeno vijeće kazne zatvora u trajanju od 22 godine, koje je Pretresno vijeće izreklo Stanišiću i Župljaninu, treba da zamijeni kaznama u rasponu od 30 do 40 godina.³⁸⁵⁴ Stanišić i Župljanin odgovaraju da argumente tužilaštva treba odbiti pošto tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja u odmjeravanju kazne i učinilo grešku.³⁸⁵⁵

(a) Navod o grešci u vezi s težinom pridotom krivičnim djelima

(i) Argumenti strana

1174. Tužilaštvo tvrdi da kazne koje je Pretresno vijeće izreklo Stanišiću i Župljaninu ne odražavaju adekvatno težinu krivičnih djela za koja su osuđeni.³⁸⁵⁶ Tužilaštvo smatra da je Pretresno vijeće propustilo da prida odgovarajuću težinu: (i) širokom geografskom i vremenskom rasponu krivičnih djela i njihovoj diskriminatornoj i sistematskoj prirodi;³⁸⁵⁷ (ii) praksi proizvoljnih

³⁸⁵⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1, 53; Objedinjena replika tužilaštva, par. 2. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 214-227.

³⁸⁵¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4, 7-26.

³⁸⁵² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 5, 27-48.

³⁸⁵³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 49-52.

³⁸⁵⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1, 3, 49, 53.

³⁸⁵⁵ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 3, 110; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 2, 16.

³⁸⁵⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4, 7, 26. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 8-25; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 219-224.

³⁸⁵⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7-9. Tužilaštvo tvrdi da su se Stanišićevi i Župljaninovi zločini "činjeni tokom perioda od devet mjeseci, u više opština u BiH i da je njima pogodeno više od 100.000 žrtava" (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 8). Tužilaštvo nadalje smatra da su Stanišić i Župljanin na kraju bili odgovorni za progon "znatno više od" 130.000 odnosno 100.000 nesrba iz njihovih domova (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 9). V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 219-224, 227.

hapšenja, dugotrajnog zatočavanja, surovog nasilja, seksualnog nasilja i ubijanja;³⁸⁵⁸ i (iii) pogubnim i trajnim posljedicama zločina po više od 100.000 žrtava.³⁸⁵⁹

1175. Stanišić i Župljanin odgovaraju da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pogrešno razmotrilo faktore koje tužilaštvo nabraja.³⁸⁶⁰ Stanišić nadalje tvrdi da su, u svakom slučaju, argumenti tužilaštva u prilog zahtjevu za izricanje strože kazne "u osnovi pogrešni", budući da se zasnivaju na neodređenim konstatacijama Pretresnog vijeća.³⁸⁶¹ Župljanin tvrdi da tužilaštvo pogrešno prikazuje konstatacije Pretresnog vijeća.³⁸⁶² Prema Župljaninu, Pretresno vijeće je zapravo pridalo preveliku težinu faktorima na koje se poziva tužilaštvo, i tako nije individualiziralo njegovu kaznu.³⁸⁶³

(ii) Analiza

1176. Žalbeno vijeće primjećuje da je pri ocjenjivanju težine krivičnih djela radi odmjeravanja kazne Pretresno vijeće uzelo u obzir to da su Stanišić i Župljanin odgovorni za "masovne" zločine u 20, odnosno osam opština.³⁸⁶⁴ Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir da su ti zločini počinjeni u okviru rasprostranjene i sistematske kampanje nasilja i terora.³⁸⁶⁵ Nadalje, uzelo je u obzir i to da je žrtava bilo na hiljade, kao i posljedice tih zločina po žrtve, te činjenicu da su mnoge od njih bile ranjive osobe, poput djece, žena, starijih osoba i osoba lišenih slobode i zatvorenih u zatočeničke centre.³⁸⁶⁶ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i trajanje perioda tokom kojeg su činjena

³⁸⁵⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7-8, 10-25. Tužilaštvo se posebno poziva na incidente u zatočeničkom logoru Omarska (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 15-17), zatočeničkom logoru Manjača (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 18-20), zgradi SJB-a (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 21-22) i Domu kulture u Čelopeku (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 23-24). V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 220-224 (gdje je riječ o težini krivičnih djela).

³⁸⁵⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 25-26. Tužilaštvo tvrdi da su i Stanišić i Župljanin bili osuđeni za prisilno raseljavanje nesrba s teritorija na koje su Srbi polagali pravo i, pozivajući se na paragraf 813 Drugostepene presude u predmetu *Krajišnik*, iznosi argument da deportacija s ciljem progona i prisilno raseljavanje spadaju u najteže zločine koje čovječanstvo poznaje (v. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 219-220).

³⁸⁶⁰ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 7, 15-30, 33-34, 39-41; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 3. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 12-13.

³⁸⁶¹ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 8, 42-43. Konkretno, Stanišić tvrdi da se argumenti tužilaštva zasnivaju na propustu Pretresnog vijeća da utvrdi u kojoj mjeri su: (i) pripadnici milicije MUP-a RS bili prepotčinjeni vojsci; i (ii) opštinski krizni štabovi djelovali samostalno (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 44-56). V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 33-39. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 230-231.

³⁸⁶² Župljaninov odgovor na žalbu, par. 4-7.

³⁸⁶³ Župljaninov odgovor na žalbu, par. 8-9.

³⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927, 946. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 919, 948.

³⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927, 946.

³⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927, 946.

krivična djela za koja su Stanišić i Župljanin proglašeni krivima, odnosno period od devet mjeseci.³⁸⁶⁷ Jasno je stoga da je Pretresno vijeće te faktore uzelo u obzir i pridalo im težinu kada je utvrđivalo kazne koje treba izreći Stanišiću i Župljaninu. Žalbeno vijeće u ovom kontekstu naglašava da svako pretresno vijeće uživa široka diskreciona ovlaštenja što se tiče odgovarajuće težine koju će pripisati određenom faktoru.³⁸⁶⁸ Osim što je ponovilo konstatacije Pretresnog vijeća, tužilaštvo zapravo nije pokazalo da je prilikom odmjerenja kazne Pretresno vijeće tim faktorima pridalo nedovoljnu težinu. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće učinilo ikakvu grešku u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja.

(b) Navod o grešci u težini pridatoj Stanišićevoj i Župljaninovoj ulozi i stepenu učešća u krivičnim djelima

(i) Argumenti strana

1177. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo adekvatnu težinu Stanišićevoj i Župljaninovoj konkretnoj rukovodećoj ulozi i stepenu njihovog učešća u krivičnim djelima putem ostvarivanja UZP-a.³⁸⁶⁹ Kada je riječ o Stanišiću, tužilaštvo kaže da je on bio jedan od najviših funkcionera unutar rukovodstva UZP-a, i da je, prema njegovim sopstvenim riječima, "malo ko bio većeg ranga" od njega,³⁸⁷⁰ te tvrdi da je njegovo učešće u UZP-u bilo opsežno i trajno.³⁸⁷¹ Što se tiče Župljanina, tužilaštvo tvrdi da je on bio "revnostan" u ostvarivanju zajedničke zločinačke namjere UZP-a,³⁸⁷² i da, štaviše, Pretresno vijeće nije pridalo adekvatnu težinu svojoj konstataciji da je Župljanin naredio oduzimanje imovine od nesrba, iako je taj faktor uvažilo u svojoj ocjeni težine krivičnih djela.³⁸⁷³ Prema tužilaštvu, Stanišićeve i Župljaninove aktivnosti na ostvarivanju UZP-a stvorile su situaciju u kojoj je počiniteljima nižeg ranga bilo dopušteno činjenje zločina

³⁸⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 930, 949.

³⁸⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 944; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777, 780. V. gore, par. 1100.

³⁸⁶⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 5, 27-29, 47. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 220-221.

³⁸⁷⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 30. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 5-6, 31; Objedinjena replika tužilaštva, par. 6.

³⁸⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 30-31, 47. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 5, 32-38; Objedinjena replika tužilaštva, par. 6.

³⁸⁷² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 41. Za dodatne argumente u vezi sa Župljaninovim učešćem u UZP-u, v. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 39-40, 42-45.

³⁸⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 44.

masovnih razmjera.³⁸⁷⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pretresno vijeće, iako je ispravno odredilo otežavajuće faktore, nije pripisalo adekvatnu težinu činjenici da su Stanišić i Župljanin izigrali povjerenje koje su uživali kao funkcioneri milicije time što su "neutralizirali miliciju kao snagu zakona i reda, pretvorivši je u jedinicu razaranja i terora".³⁸⁷⁵

1178. Stanišić odgovara da nije bio ni "neposredno uključen" u ostvarivanje UZP-a niti "veoma važan" za njegov uspjeh,³⁸⁷⁶ te da tužilaštvo nije pokazalo da njegov navodni položaj unutar UZP-a povlači povećanje njegove "očito pretjerane kazne".³⁸⁷⁷ On tvrdi da tužilaštvo nije pokazalo: (i) da je on bio među najvišim rukovodiocima u UZP-u, pri čemu iznosi argument da nije bio ključni član instanci bosanskih Srba koje su donosile odluke,³⁸⁷⁸ i (ii) da je njegovo učešće u UZP-u bilo opsežno i trajno.³⁸⁷⁹ Stanišić kaže da je njegova tobožnja uloga u UZP-u bila "veoma ograničena" i da su njegove radnje i ponašanje imali za cilj ometanje, a ne ostvarivanje UZP-a.³⁸⁸⁰

1179. Župljanin uzvraća da kvalifikacija tužilaštva njegovog "revnosnog" učešća u UZP-u³⁸⁸¹ nije u skladu s konstatacijama Pretresnog vijeća.³⁸⁸² Štaviše, on tvrdi da je, suprotno navodima tužilaštva, Pretresno vijeće razmotrilo njegov udio u izdavanju naređenja o oduzimanju imovine nesrba u kontekstu njegovog učešća u UZP-u i da nije bilo potrebno da se Pretresno vijeće tim krivičnim djelom bavi zasebno od njegovog doprinosa UZP-u, s obzirom da je to djelo relativno

³⁸⁷⁴ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 224. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 225-226.

³⁸⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 46. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 47-48. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 224-225.

³⁸⁷⁶ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 57; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 232.

³⁸⁷⁷ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 65; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 232.

³⁸⁷⁸ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 58-63.

³⁸⁷⁹ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 9, 66-72, 85. Stanišić tvrdi da tužilaštvo svoje tvrdnje o njegovoj ulozi i odgovornosti zasniva na neodređenim i suštinski pogrešnim konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi sa, između ostalog, pitanjem prepotčinjavanja snaga MUP-a RS vojsci i sukobljenih nadležnosti MUP-a RS i opštinskih vlasti (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 8, 33-39, 42-56, 72-74, 79. V. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 230-231). Stanišić takođe tvrdi da su konstatacije Pretresnog vijeća neodređene kada je riječ o njegovim saznanjima o tome da su združene srpske snage činile zločine (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 75-77).

³⁸⁸⁰ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 87, 93 (naglasak izostavljen). V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 68. U tom smislu, Stanišić, između ostalog, ukazuje na činjenicu da je: (i) nastojao da obavlja svoje obaveze funkcionera MUP-a RS u skladu sa zakonom (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 92. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 82-83); (ii) pokrenuo disciplinski postupak protiv nekoliko pojedinaca za koje je ustanovljeno da su bili učesnici u UZP-u, što je Pretresno vijeće prihvatilo (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 80-81, 84, 88, 90); i (iii) imao sukobe s visokopozicioniranim osobama unutar UZP-a zbog mjera koje je preduzeo da spriječi kriminalne aktivnosti paravojnih snaga (Stanišićev odgovor na žalbu, par. 5, 91). V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 231.

³⁸⁸¹ Župljaninov odgovor na žalbu, par. 4.

nebitno i da nema dokaza o njegovim posljedicama.³⁸⁸³ Župljanin tvrdi da čak i da kad bi se, rasprave radi, prihvatio argument da je Pretresno vijeće trebalo da prida težinu tom konkretnom ponašanju odvojeno od njegovog učešća u UZP-u, dato krivično djelo nije bilo toliko teško da bi se zbog toga izrečena kazna mogla smatrati nerazumno.³⁸⁸⁴

(ii) Analiza

1180. U svojoj ocjeni težine krivičnih djela radi određivanja kazne³⁸⁸⁵ Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da su Stanišić i Župljanin u vrijeme činjenja zločina bili visokopozicionirani funkcioneri milicije³⁸⁸⁶ i uzelo je u obzir da je konstatovano da su oni krivična djela počinili putem svog učešća u UZP-u.³⁸⁸⁷ Pretresno vijeće je kao otežavajuću okolnost uzelo u obzir i to da su tokom svog učešća u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova odnosno načelnika CSB-a Banja Luka, Stanišić i Župljanin zloupotrijebili svoj službeni položaj.³⁸⁸⁸

1181. Žalbena vijeće primjećuje da prilikom određivanja kazne Pretresno vijeće nije izričito ponovilo svoje konstatacije o Stanišićevom ili Župljaninovom ponašanju i obliku i stepenu njihovog učešća u krivičnim djelima. Međutim, Žalbena vijeće podsjeća da se prvostepena presuda mora čitati u cjelini.³⁸⁸⁹ Dakle, faktori koje je Pretresno vijeće razmotrilo u kontekstu odmjerenja kazne moraju se sagledati u sklopu cijele Prvostepene presude, što uključuje i konstatacije Pretresnog vijeća o ulozi Stanišića i Župljanina i stepenu njihovog učešća u krivičnim djelima.³⁸⁹⁰ S obzirom na te konstatacije, Žalbena vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće te faktore uzelo u obzir i pridalo im težinu kada je određivalo kazne koje treba izreći.³⁸⁹¹ Dalje, Žalbena vijeće ponovo naglašava da pretresno vijeće raspolaže širokim diskrecionim ovlaštenjima u odlučivanju o težini koju će

³⁸⁸² Župljaninov odgovor na žalbu, par. 4-7, 9.

³⁸⁸³ Župljaninov odgovor na žalbu, par. 13-15.

³⁸⁸⁴ Župljaninov odgovor na žalbu, par. 15.

³⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927-928, 946-947.

³⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 927, 946.

³⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 928, 947. Žalbena vijeće napominje da je u vezi sa Župljaninom Pretresno vijeće uzelo u obzir konstataciju da je on počinio "većinu" krivičnih djela putem svog učešća u UZP-u (Prvostepena presuda, tom 2, par. 947).

³⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 929, 931, 948, 950.

³⁸⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

³⁸⁹⁰ Vidi, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 492-493, 518, 522, 524 (u vezi sa Župljaninom); Prvostepenu presudu, tom 2, par. 729, 731-734, 736, 740-759, 761-765 (u vezi sa Stanišićem). V. takođe gore, par. 1107.

³⁸⁹¹ V. gore, par. 1107-1108, 1110, 1147-1150.

pripisati konkretnom faktoru prilikom odmjeravanja kazne.³⁸⁹² Osim što ponavlja konstatacije Pretresnog vijeća, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pripisujući težinu tim faktorima pogriješilo u svojim diskrecionim ovlaštenjima.

1182. Nadalje, kada je riječ o argumentu tužilaštva da Pretresno vijeće nije pridalo adekvatnu težinu svojoj konstataciji da je Župljanin naredio da se nesrbima oduzima imovina, Žalbno vijeće primjećuje, što je tužilaštvo i prihvatilo,³⁸⁹³ da je Pretresno vijeće u svojoj ocjeni težine krivičnih djela konstatovalo da je Župljanin počinio krivična djela izvan okvira svog učešća u UZP-u.³⁸⁹⁴ Žalbno vijeće smatra da, osim što se ne slaže sa težinom koju je Pretresno vijeće pridalo tom faktoru, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pri odmjeravanju kazne učinilo primjetnu grešku u primjeni svojih širokih diskrecionih ovlaštenja.

(c) Navod o grešci u izricanju kazne izvan raspona kazni izrečenih u sličnim predmetima

(i) Argumenti strana

1183. Tužilaštvo tvrdi da se na osnovu prakse MKSJ-a u odmjeravanju kazni u drugim sličnim predmetima jasno vidi da Pretresno vijeće očito nije pridalo adekvatnu težinu ozbiljnosti zločina, ulozi Stanišića i Župljanina i stepenu njihovog učešća u zločinima.³⁸⁹⁵ Prema tužilaštvu, predmeti *Brđanin* i *Stakić* su naročito relevantni za ocjenu kazni u ovom predmetu i pokazuju da je Pretresno vijeće trebalo da izrekne kazne "u rasponu od najmanje 30 do 40 godina".³⁸⁹⁶ Tužilaštvo se dodatno

³⁸⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 944; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, paras, 777, 780. V. gore, par. 1100.

³⁸⁹³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 44.

³⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 947, gdje Pretresno vijeće kaže da je pri odmjeravanju Župljaninove kazne uzelo u obzir konstataciju da je Župljanin "većinu" krivičnih djela počinio putem svog učešća u UZP-u.

³⁸⁹⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 49. Tužilaštvo iznosi argument da kazna od 22 godine koju je izreklo Pretresno vijeće Stanišićevu i Župljaninovu krivičnu odgovornost stavlja u isti raspon s počiniteljima "nižeg ranga" koji su počinili jedno ili nekoliko od "znatno više od 100.000 krivičnih djela za koja su oni osuđeni", čime se šalje pogrešna poruka (v. žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 227-228).

³⁸⁹⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50. Tužilaštvo nadalje tvrdi da primjerena kazna za počinitelje iz redova rukovodstva, koji su krivična djela počinili putem udruženog zločinačkog poduhvata, ne smije biti blaža od kazni izrečenih u ekvivalentnim suđenjima rukovodećim kadrovima (žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 228-229). Tužilaštvo konkretno napominje da su u predmetu *Brđanin* i predmetu *Stakić* izrečene strože kazne (30 odnosno 40 godina zatvora) za osude vezane za manji broj opština i/ili lakše vidove odgovornosti od kazni izrečenih Stanišiću i Župljaninu (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 229, 241, 290, 304, 321, 506, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 73, 83-84, 89, 428. V. Objedinjena replika tužilaštva, par. 15-16).

poziva i na određeni broj drugih predmeta koji, po mišljenju tužioca, pokazuju da je kazna od 22 godine pogrešna za optuženog koji je osuđen kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu za krivična djela počinjena u osam ili više opština.³⁸⁹⁷ Konačno, tužilaštvo tvrdi da olakšavajući faktori koje je prihvatilo Pretresno vijeće ne opravdavaju očito neadekvatne izrečene kazne, naročito kada se sagledaju zajedno s otežavajućim faktorima čije je postojanje Pretresno vijeće utvrdilo – odnosno, Stanišićevom i Župljaninovom zloupotrebom nadređenog položaja, dugim vremenskim periodom tokom kojeg su zločini činjeni i "njihovim uvidom u kontekst i pravni aspekt krivičnih djela, stečen na osnovu njihove profesije i obrazovanja".³⁸⁹⁸

1184. U svom odgovoru, Stanišić i Župljanin kažu da se predmeti *Brđanin* i *Stakić* razlikuju od ovog predmeta po nekoliko osnova.³⁸⁹⁹ Stanišić tvrdi da se i drugi predmeti na koje se pozvalo tužilaštvo³⁹⁰⁰ takođe razlikuju od ovog predmeta zato što je "u tim predmetima [...] svaki od optuženih bio lično i neposredno umiješan u činjenje zločina".³⁹⁰¹ Stanišić uz to tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu određenom broju olakšavajućih faktora.³⁹⁰² Župljanin smatra da tužilaštvo sugerise kako njegova kazna ne bi trebalo da bude ništa blaža od kazni u predmetima protiv drugih rukovodilaca u sličnim okolnostima, a da pritom ne uzima u obzir težinu koju valja pripisati namjeri prilikom ocjenjivanja odgovornosti i odmjeravanja kazne.³⁹⁰³

³⁸⁹⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, fusnota 185-188. Tužilaštvo se konkretno poziva na: (i) Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, u kojoj je optuženi Žigić osuđen na 25 godina zatvora za "zločine samo u logorima u Prijedoru" (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, fusnota 186); (ii) Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, u kojoj je Žalbena vijeće "smanjilo *Krajišnikovu* odgovornost kao učesnika u UZP-u na krivična djela u samo sedam opština u Bosni" i "shodno tome, umanjilo mu kaznu sa 27 na 20 godina" (Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 185); i (iii) Presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, u kojoj je Pretresno vijeće "pridalo težinu 'dobi optužene i značajnim olakšavajućim okolnostima u vezi s njenim potvrdnim izjašnjenjem o krivici i ponašanjem nakon sukoba'" i "tako izreklo zatvorsku kaznu u trajanju od 11 godina" (Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 185). Tužilaštvo se poziva i na predmete *Zelenović*, *Banović*, *Mrđa*, *D. Nikolić* i *Jelisić*, u kojima su optuženima izrečene kazne u rasponu od 8 do 40 godina zatvora (Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, fusnota 187-188). V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 214-219.

³⁸⁹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 52.

³⁸⁹⁹ Stanišićev odgovor na žalbu, par. 96-97; Župljaninov odgovor na žalbu, par. 10-12. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 95.

³⁹⁰⁰ V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 98-102; žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 214-219.

³⁹⁰¹ Stanišićev odgovor na žalbu, para.102. V. Stanišićev odgovor na žalbu, par. 98-101, žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 214-219; Stanišićev odgovor na žalbu, par. 99-101. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 231-232.

³⁹⁰² Stanišićev odgovor na žalbu, par. 104-107.

³⁹⁰³ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 235-236.

(ii) Analiza

1185. Žalbeno vijeće podsjeća da ranije odluke MKSJ-a o izrečenim kaznama mogu biti od pomoći ako se radi o istim krivičnim djelima, počinjenim u okolnostima koje su u velikoj mjeri slične.³⁹⁰⁴ Vijeće takođe podsjeća da kazna "ne bi trebala biti hirovita ili pretjerana, te da se u načelu ona može protumačiti kao hirovita ili pretjerana ukoliko prevazilazi razumne omjere kazni izrečenih u sličnim okolnostima za ista krivična djela".³⁹⁰⁵ To, međutim, ne oslobađa pretresno vijeće obaveze da kaznu prilagodi individualnim prilikama optuženog i težini krivičnog djela.³⁹⁰⁶ Stoga je upoređivanje s kaznama izrečenim u drugim predmetima, po pravilu, "od ograničene pomoći", budući da su "često razlike [između predmeta] bitnije od sličnosti, te olakšavajući i otežavajući faktori diktiraju različite rezultate".³⁹⁰⁷

1186. Što se tiče predmeta na koje se oslonilo tužilaštvo, Žalbeno vijeće primjećuje da se predmet *Brđanin* – kao, donekle, i ovaj predmet – bavi krivičnim djelima koja su počinile snage bosanskih Srba u ARK-u tokom 1992.³⁹⁰⁸ Međutim, iako kod ta dva predmeta postoji određeni stepen podudarnosti između relevantnih krivičnih djela i okolnosti, Žalbeno vijeće ne smatra da činjenica da je Brđaninu izrečena kazna od 30 godina, koja odražava posebne okolnosti tog predmeta i Brđaninovu ulogu, pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo izrekavši Stanišiću i Župljaninu kaznu zatvora od po 22 godine.³⁹⁰⁹ Isto tako, Žalbeno vijeće ne smatra ni da kazna od 40 godina

³⁹⁰⁴ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 720. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 949.

³⁹⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 96. V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 949. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348.

³⁹⁰⁶ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 32. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 931; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1837; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349.

³⁹⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 719. V. Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 32, gdje se citira Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*, par. 19.

³⁹⁰⁸ V. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 1-19.

³⁹⁰⁹ V. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 1093-1140; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 498-501, 506, str. 157. Žalbeno vijeće primjećuje da je Brđanin osuđen za krivična djela po osam tačaka optužnice, pošto je proglašen krivim po osnovu odgovornosti za pomaganje i podržavanje, kao i na osnovu toga što je podsticao i naređivao krivična djela (v. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 475-476, 534-538, 577-583, 669-670, 677-678, 1054, 1061, 1071, 1075. V. takođe Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 1067). Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je pri odmjeravanju kazne Brđaninu Pretresno vijeće u predmetu *Brđanin* uzelo u obzir brojne otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje se odnose samo na njega,

zatvora izrečena Stakiću, koja odražava posebne okolnosti tog predmeta i Stakićevu ulogu, pokazuje da je Pretresno vijeće u ovom predmetu učinilo grešku izrekavši kazne u trajanju od po 22 godine zatvora.³⁹¹⁰

1187. Žalbeno vijeće takođe smatra da su drugi predmeti na koje se tužilaštvo poziva neprikladni, pošto se specifične okolnosti tih predmeta bitno razlikuju od okolnosti ovog predmeta.³⁹¹¹ Stoga ti predmeti, kao takvi, ne pokazuju da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja kad je Stanišiću i Župljaninu izreklo kazne u trajanju od po 22 godine zatvora. S obzirom na gore navedeno i uz naglasak na značajnom diskrecionom pravu Pretresnog vijeća u odmjeravanju kazne, Žalbeno vijeće smatra da time što je ukazalo na druge navodno slične predmete, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće učinilo primjetnu grešku.

1188. Žalbeno vijeće će sada razmotriti argument tužilaštva da je Pretresno vijeće pogriješilo izrekavši očito neadekvatnu kaznu, koju ne opravdavaju olakšavajuće okolnosti navedene u Prvostepenoj presudi. Žalbeno vijeće podsjeća da "Statut i Pravilnik ne definišu iscrpno faktore koje

kao i težinu njegovih krivičnih djela (Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 1093-1140. V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 498-501, 506).

³⁹¹⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, str. 142. Žalbeno vijeće napominje da je Stakić osuđen za krivična djela po pet tačaka optužnice, pošto mu je utvrđena krivica po osnovi "saizvršilaštva", a odgovornost mu je utvrđena i u vezi s deportacijama na osnovu toga što je planirao i naređivao činjenje krivičnih djela (v. Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 468, 616, 661, 712, 826, 914, str. 253). U žalbi je Žalbeno vijeće, *proprio motu*, ukinulo konstataciju Pretresnog vijeća u predmetu *Stakić* da je Stakić odgovoran kao saizvršilac i umjesto toga mu utvrdilo odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata kao vida odgovornosti (v. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, str. 141). Pored toga, Žalbeno vijeće u predmetu *Stakić* ukinulo je konstatacije o Stakićevoj pravnoj odgovornosti za određene radnje deportacije (Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, str. 141. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 654, 906, 912, 916). Pretresno vijeće u predmetu *Stakić* takođe je uzelo u obzir određeni broj otežavajućih i olakšavajućih okolnosti koje se odnose specifično na njega, kao i težinu njegovih krivičnih djela (Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 910, 912-915, 917-919, 921-924).

³⁹¹¹ V. Presuda o kazni u predmetu *D. Nikolić*, par. 117, 119, str. 73; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*, str. 44; Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 5, 134 (predmeti u kojima su se optuženi izjasnili da su krivi); Presuda o kazni u predmetu *Banović*, par. 90, 93, 95; Presuda o kazni u predmetu *Mrđa*, par. 10, 123, 125, 129; Presuda o kazni u predmetu *Zelenović*, par. 36, 38-40, 43, 71; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, str. 13; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 138-139; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, str. 41 (predmeti u kojima su se glavni počinitelji izjasnili da su krivi); Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 747, 764, 766; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 594-600, 716, str. 243 (u kojoj je riječ bila o ključnoj ulozi optuženog u održavanju i funkcionisanju zatočeničkog logora na osnovu odgovornosti po drugoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata). V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1126, str. 421; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 820 (u kojoj je riječ o optuženom koji je imao rukovodeću ulogu u političkom sektoru rukovodstva bosanskih Srba).

pretresno vijeće može uzeti u obzir za ublažavanje ili otežavanje kazne, tako da je pretresnim vijećima ostavljeno prilično široko diskreciono pravo u odlučivanju o faktorima koji mogu da se uzmu u obzir",³⁹¹² kao i o težini koju će pridati svakom od faktora.³⁹¹³

1189. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir nekoliko olakšavajućih faktora, uključujući dobrovoljnu predaju,³⁹¹⁴ saradnju vezanu za privremeno puštanje na slobodu,³⁹¹⁵ dobar karakter prije činjenja krivičnih djela,³⁹¹⁶ i izraze žaljenja ili saosjećanja.³⁹¹⁷ Međutim, kao što kaže i samo tužilaštvo, Pretresno vijeće je izričito izjavilo da tim olakšavajućim faktorima pridaje malu težinu.³⁹¹⁸ Suprotno tome, Pretresno vijeće jeste pridalo težinu otežavajućim faktorima koje je konstatovalo, uključujući zloupotrebu nadređenog položaja³⁹¹⁹ i trajanje perioda tokom kojeg su činjena krivična djela,³⁹²⁰ i to kako u Stanišićevom, tako i u Župljaninovom slučaju. Stoga Žalbeno vijeće odbija argument tužilaštva da su olakšavajuće okolnosti bile odlučujuće za kazne izrečene u ovom predmetu. Štaviše, Žalbeno vijeće naglašava da su olakšavajuće okolnosti tek faktori koje, između ostalih, jedno pretresno vijeće uzima u obzir u vršenju svojih diskrecionih ovlaštenja i nisu jedini faktori koji opravdavaju kaznu.³⁹²¹ S obzirom na gore navedeno, tužilaštvo nije uspjelo identifikovati ni jednu grešku Pretresnog vijeća.

(d) Zaključak

1190. Žalbeno vijeće zaključuje da tužilaštvo nije pokazalo da Pretresno vijeće: (i) nije pridalo odgovarajuću težinu ozbiljnosti krivičnih djela; (ii) nije pridalo odgovarajuću težinu Stanišićevom i Župljaninovom rukovodećem položaju u UZP-u i stepenu njihovog učešća u činjenju zločina; te da

³⁹¹² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 780.

³⁹¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 644; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 944.

³⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 933.

³⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 934.

³⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 936, 952.

³⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953.

³⁹¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 52. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće pridalo "malu težinu" dokazima o karakteru koje je predočio Stanišić, s obzirom na krivična djela za koja je on proglašen krivim (Prvostepena presuda, tom 2, par. 936). Isto tako, Pretresno vijeće je pridalo malu težinu iskazima o Župljaninovom dobrom karakteru, s obzirom na krivična djela za koja je on proglašen krivim (Prvostepena presuda, tom 2, par. 952), i konstatovalo je da, s obzirom na ta krivična djela, Župljaninovi izrazi žaljenja i saosjećanja isto tako imaju malu težinu u smislu olakšavajućih faktora (Prvostepena presuda, tom 2, par. 953).

³⁹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 929, 948.

³⁹²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 930, 949.

³⁹²¹ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 44, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 267.

je (iii) izreklo kaznu izvan raspona kazni izrečenih u sličnim predmetima. Shodno tome, Žalbeno vijeće u cjelini odbija prvu žalbenu osnovu tužilaštva.

E. Uticaj zaključaka Žalbenog vijeća na kazne

1191. Što se tiče Stanišića, Žalbeno vijeće je potvrdilo sve njegove osude. Time je Žalbeno vijeće potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za učešće u UZP-u.³⁹²² Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća na to da je ukinulo nekoliko konstatacija Pretresnog vijeća o njegovim djelima i propustima koji se smatraju njegovim doprinosom UZP-u. Konkretno, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo u sljedećem: (i) kada je utvrdilo da su imenovanja svjedoka Todorovića i Krste Savića bila Stanišićeva direktna imenovanja učesnika u UZP-u u MUP RS;³⁹²³ i (ii) kada je konstatovalo da Stanišić nije preduzeo odlučne mjere da zatvori zatočenički logor Luka ili da iz logora povuče snage MUP-a RS.³⁹²⁴ Žalbeno vijeće smatra da ta preinačenja ne utiču na Stanišićevu sveukupnu krivičnu odgovornost za teška krivična djela za koja je osuđen. Žalbeno vijeće stoga potvrđuje Stanišićevu kaznu zatvora u trajanju od 22 godine.

1192. Što se tiče Župljanina, Žalbeno vijeće je potvrdilo sve njegove osude. Tako postupivši, Žalbeno vijeće je potvrdilo zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za učešće u UZP-u – uključujući sve konstatacije Pretresnog vijeća o njegovim djelima i propustima koji se smatraju njegovim doprinosom UZP-u³⁹²⁵ – i o njegovoj odgovornosti za naređivanje krivičnog djela progona putem pljačkanja imovine kao radnje u osnovi.³⁹²⁶ Žalbeno vijeće stoga potvrđuje njegovu kaznu zatvora u trajanju od 22 godine.

³⁹²² V. gore, par. 71, 87, 364, 585, 708.

³⁹²³ V. gore, par. 263, 266, 267. V. također gore, par. 355, 359, 361, 363, 365.

³⁹²⁴ V. gore, par. 344, 354. V. također gore, par. 268, 359, 361, 363, 365.

³⁹²⁵ V. gore, par. 71, 87, 905, 944-945, 1011, 1069.

³⁹²⁶ V. gore, par. 1078.

VIII. DISPOZITIV

1193. Iz gore navedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**,

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 117 i 118 Pravilnika;

UZEVŠI U OBZIR pisane podneske strana u postupku i argumentaciju koju su strane usmeno iznijele na žalbenom pretresu 16. decembra 2015.;

ZASJEDAJUĆI na otvorenoj sjednici;

ODBIJA žalbu Miće Stanišića u cijelosti;

ODBIJA žalbu Stojana Župljanina u cijelosti;

POTVRĐUJE osude Miće Stanišića po tačkama 1, 4 i 6 i osude Stojana Župljanina po tačkama 1, 2, 4 i 6 Optužnice;

USVAJA drugu žalbenu osnovu tužilaštva i **KONSTATUJE** da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je: (i) zaključilo da su osude za krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti po članu 5 Statuta nedopustivo kumulativne s osudama za druge zločine protiv čovječnosti po osnovu istog ponašanja; i kad (ii) Miću Stanišića i Stojana Župljanina nije osudilo na osnovu člana 7(1) Statuta po tačkama 3, 5, 9 i 10 Optužnice, ali **ODBIJA** Mići Stanišiću i Stojanu Župljaninu izreći nove osude po tim tačkama;

ODBIJA žalbu tužilaštva u svim drugim aspektima;

POTVRĐUJE kazne od 22 godine zatvora, koje je Mići Stanišiću, odnosno Stojanu Župljaninu izreklo Pretresno vijeće, uz uračunavanje vremena koje su već proveli u pritvoru u skladu s pravilom 101(C) Pravilnika;

ODLUČUJE da se ova Presuda odmah izvrši u skladu s pravilom 118 Pravilnika; i

NALAŽE da u skladu s pravilima 103(C) i 107 Pravilnika, Mićo Stanišić i Stojan Župljanin ostanu u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne privede kraju organizovanje njihovog transfera u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/

sudija Carmel Agius, predsjedavajući sudija

/potpis na originalu/

sudija Liu Daqun

/potpis na originalu/

sudija Christoph Flügge

/potpis na originalu/

sudija Fausto Pocar

/potpis na originalu/

sudija Koffi Kumelio A. Afandé

Sudija Liu Daqun prilaže deklaraciju.

Sudija Koffi Kumelio A. Afandé prilaže izdvojeno mišljenje.

Dana 30. juna 2016.,
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

IX. DEKLARACIJA SUDIJE LIUA

1. Ovom presudom Žalbeno vijeće potvrđuje osude izrečene Stanišiću i Župljaninu za progon kao zločin protiv čovječnosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (dalje u tekstu: UZP III).¹ Iako se slažem s konstatacijama i dispozitivom Presude, smatram primjerenim da priložim ovu deklaraciju kako bih iznio svoje stavove o krivici počinilaca na osnovu odgovornosti po UZP-u III za krivična djela za koja je neophodna konkretna namjera.²

2. Iako prihvatam da sudska praksa MKSJ-a dopušta osude za krivična djela s konkretnom namjerom na osnovu vida odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a,³ nikako se ne mogu složiti s takvom interpretacijom prava.⁴ Po mom mišljenju, protivno je zdravom razumu optuženog proglasiti krivim za *počinjenje* krivičnih djela za koje je potrebna konkretna namjera, a istovremeno prihvatiti da konkretna namjera tog optuženog nije dokazana u sudnici. Za krivična djela s konkretnom namjerom neophodno je da bude zadovoljen posebno visoki standard u odnosu na namjeru (*dolus specialis*), koji se ne može zadovoljiti na osnovu subjektivnog obilježja UZP-a III, odnosno kao *dolus eventualis*.

3. To ne znači da će doprinos optuženog, koji nema konkretnu namjeru, izvršenju krivičnog djela za koje je neophodna konkretna namjera proći nekažnjeno. Takvo kažnjivo ponašanje može se kriminalizirati na osnovu drugih vidova odgovornosti, kao što je pomaganje i podržavanje, pod uslovom da su ispunjena sva druga obilježja .

4. Nije potrebno ovdje ponavljati sve razloge za moje neslaganje s ovom sudskom praksom jer sam svoj stav već opširno objasnio u predmetu *Šainović i drugi*.⁵ Primjećujem da su slične zabrinutosti u vezi s ovim pitanjem iznijeli i drugi.⁶

¹ Drugostepena presuda, par. 600, 1011, 1193.

² V. Drugostepena presuda, fusnota 2015.

³ Drugostepena presuda, par. 594-599 (s tamo navedenim referencama).

⁴ Iako je u smislu krivičnih djela za koja je neophodna konkretna namjera Stanišiću i Župljaninu krivica utvrđena samo za krivično djelo progona, moji stavovi izneseni u ovoj deklaraciji relevantni su za sva krivična djela iz nadležnosti Međunarodnog suda, za koja je neophodno postojanje konkretne namjere.

⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, Djelimično suprotno mišljenje i deklaracija sudije Liua, par. 11-20.

⁶ V. Specijalni sud za Liban, predmet br. STL-11-01/I, "Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging", 16. februar 2011, par. 248-249 ("Problem proizlazi iz činjenice da za osudu po UZP-u III optuženi ne mora dijeliti

5. Međutim, prihvatam da su pravni standardi u ovoj Presudi u vezi s primjenom UZP-a III na krivična djela s konkretnom namjerom dio sudske prakse MKSJ-a i da su u ovoj presudi pravilno primijenjeni. Osim toga, imam u vidu konstatacije Pretresnog vijeća da su u izvršenju krivičnih djela po prvoj kategoriji UZP-a žalioci imali namjeru da prognaju bosanske Muslimane i bosanske

namjeru primarnog počinioca. To dovodi do ozbiljne pravne anomalije: ako se primijeni odgovornost po UZP-u III, osoba se može osuditi kao (sa)počinilac krivičnog djela za koje je potreban *dolus specialis* iako ta ista osoba nema neophodni *dolus specialis* [...] u međunarodnom krivičnom pravu bolji pristup je da se ne dopuste osude na osnovu UZP-a III za krivična djela poput terorizma, za koja se traži posebna namjera."); Specijalni sud za Sierra Leone, *Tužilac protiv Charlesa Ghankaya Taylora*, SCSL-03-01-T, Presuda, 18. maj 2012., par. 468 ("Pretresno vijeće slaže se s rezonovanjem Žalbenog vijeća STL-a i shodno tome konstatuje da se optuženi ne može smatrati odgovornim po trećoj kategoriji UZP-a za krivična djela poput terorizma, za koja se traži konkretna namjera."); Izvještaj Komisije za međunarodno pravo o radu 48. sjednice, U.N. Doc. A/51/10 (1996), str. 44 ("Opšta namjera da se počini jedna od navedenih radnji, zajedno s opštom sviješću o vjerovatnim posljedicama takve radnje na neposrednu žrtvu ili žrtve, nije dovoljna za krivično djelo genocida. Definicija tog krivičnog djela traži konkretno stanje svijesti ili konkretnu namjeru u odnosu na ukupne posljedice zabranjene radnje. Kao što se navodi na samom početku člana 17, osoba snosi odgovornost za krivično djelo genocida samo onda kad je jedna od zabranjenih radnji 'počinjena s namjerom da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva'). Primjećujem da se ovo posljednje smatra "autoritativnim instrumentom, čiji dijelovi mogu predstavljati dokaz za postojanje običajnog međunarodnog prava, razjasniti običajna pravila ili, u najmanju ruku, 'pružiti indicaciju pravnih pogleda eminentno kvalifikovanih autora koji predstavljaju glavne pravne sisteme svijeta.'" V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1647 (sa tamo navedenim referencama). V. takođe *Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-T, Odluka po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 28. novembar 2003., par. 30, 55-57 ("Ova konkretna namjera ne može se uskladiti s *mens rea* koja je potrebna za osudu na osnovu treće kategorije UZP-a. Ona se sastoji od svjesnosti optuženog rizika da drugi učesnici u UZP-u počine genocid. To je različita *mens rea* koja ne doseže prag potreban da bi se ispunio kriterij konkretne namjere koji je potrebno ispuniti da bi se izrekla osuda za genocid na osnovu člana 4(3)(a)"); Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 530 ("Miješanje treće varijante udruženog zločinačkog poduhvata i zločina genocida dovelo bi do toga da se *dolus specialis* u tolikoj mjeri razvodni da bi potpuno nestao. Stoga Pretresno vijeće konstatuje da za "počinjenje" genocida moraju biti zadovoljena obilježja tog krivičnog djela, uključujući i *dolus specialis*"); A. Cassese, "The Proper Limits of Individual Criminal Responsibility under the Doctrine of Joint Criminal Enterprise", *Journal of International Criminal Justice*, tom 5(1) (2007), str. 109-133, 121-122 ("Primjena [treće kategorije UZP-a] bila bi inherentno neutemeljena kad krivično djelo koje je počinio 'primarni počinilac' traži posebnu ili konkretnu namjeru (*dolus specialis*) ... U takvim slučajevima 'sekundarni počinilac' – po definiciji – može ne dijeliti tu posebnu namjeru (inače bi spadao u prvu i drugu kategoriju UZP-a), iako je posjedovanje takve namjere *sine qua non* preduslov da ga se optuži za to krivično djelo."). Primjećujem da se sudija Shahabuddeen takođe bavio pitanjem krivičnih djela za koja je neophodna konkretna namjera i on je zaključio da iako je konkretnu namjeru potrebno pokazati, "tu namjeru treba pokazati u konkretnim okolnostima treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata", a da "Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* nije smatralo da namjeru ne treba dokazati, nego je smatralo da je namjera pokazana konkretnim okolnostima treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata". Vidi, Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004., Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 5, 8.

Hrvate, a da ova Presuda na te konstatacije nije ni na koji način uticala.⁷ U okolnostima ovog predmeta, uvjeren sam da bi konstatacije Pretresnog vijeća takođe dovele do zaključka da su Stanišić i Župljanin imali diskriminatornu namjeru za druge radnje u osnovi progona, za koje su osuđeni na osnovu odgovornosti po UZP-u III. Shodno tome, ne protivim se potvrđivanju osuda izrečenih Stanišiću i Župljaninu na osnovu UZP-a III za progon kao zločin protiv čovječnosti.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/
sudija Liu Daqun

Dana 30. juna 2016.,
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

⁷ V., npr., Prvostepena presuda, tom 2, par. 311, 313, 520, 769. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 507-512, 518, 804, 805, 809, 813, 818, 822, 831-832, 836, 840, 845, 849-850, 854, 859, 863, 864, 868-869, 873, 877, 881, 885, 955-956.

X. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE AFANDEA

A. Uvod

1. Ovo izdvojeno mišljenje trebao sam zapravo započeti time što bih rekao da se "slažem sa zaključkom većine ... ali ne i s rezonovanjem". Međutim, nakon što sam razmislio i u želji da budem oprezniji, odlučio sam ostati na sračunatoj distanci od zaključaka većine u Vijeću i uzdržati se od toga da ih automatski podržim, uprkos činjenici da ću na kraju doći do istog rezultata. Za ovakav oprez imam dva usko povezana razloga: ja duboko vjerujem da svaki zaključak mora biti ishod rezonovanja, a da magnetska sila, potrebna svakom zaključku kako bi on privukao svoje pristaše, apsolutno proizlazi iz uvjerljivosti rezonovanja koje do njega dovodi. I dok više od jedne vrste argumentacije može na ispravan način dovesti do istog zaključka, za taj se zaključak može reći da je uvjerljivo izveden iz neke konkretne argumentacije samo ako unatrag provedeni proces razmišljanja, koji počinje od rečenog zaključka, omogućava da se to rezonovanje rekonstituiraju. Mišljenja sam da u ovom predmetu niti jedan od zaključaka koji se ovdje osporavaju ne omogućuje da se rezonovanje na kojem se on zasniva rekonstituiraju na takav način.

2. Prema teoremi koja se pripisuje grčkom filozofu i matematičaru Talesu iz Mileta,¹ u trokutu koji se nalazi u polukrugu i čija je hipotenuza promjer punog kruga, kut između susjedne i suprotne stranice je uvijek pravi kut. Očito je da se unutar jednog polukruga mogu nalaziti mnogi trokuti, neki od njih međusobno simetrično inverzni, ali svi će oni imati jedan "pravi kut". Prema tome, zaključak da unutar polukruga postoji pravokutni trokut je površan jer nam ne omogućava da znamo precizne parametre samog trokuta. Možemo se zapitati u čemu je relevantnost ove teoreme, koja se ponekad smatra aksiomom, za ovaj predmet pred ovim Žalbenim vijećem, međutim, kad se razmisli, jasno je da ona može poslužiti da zorno rasvijetli manjkavosti u logici većine u Vijeću. Razlog za to je u tome što je zaključak da postoji trokut (osuda) s pravim kutom (odgovornost optuženog/osuđenog) u polukrugu (među mnogim drugim osobama) uvjerljiv tek ako se veličina i težina trokuta (kazna) mogu utvrditi tako što će se ustanoviti i (i) precizna tačka na kružnici kruga (*actus reus* i *mens rea*) na kojoj se nalazi pravi kut (odgovornost optuženog/osuđenog) i (ii) dužina susjedne stranice (težina krivičnih djela), pored dužine suprotne strane (otežavajući i olakšavajući faktori) trokuta, bez koje pravi kut (odgovornost optuženog/osuđenog) ne bi ni postojao. Ovo

¹ Cheikh Anta Diop. *Antériorité des civilisations nègres: mythes ou réalité*, Présence Africaine, 1967, str. 100-101; <https://belafrikamedia.com/belafrika/2014/02/07/histoire-africaine-les-longs-sejours-de-thales-et-pythagore-en-afrique-noire-www-belafrika-be-webtv/> (posjećeno 7. juna 2016.).

pitanje tiče se obaveze Žalbenog vijeća da iznese obrazloženo mišljenje kako bi se spriječila sudijska samovolja i sačuvala nepravičnost prema optuženom/osuđenom licu.

3. Pristup većine u Vijeću u ovom predmetu čini mi se analognim donošenju zaključka o postojanju osuda (trokut) i odgovornosti optuženog (pravi kut) a da nisu pouzdano utvrđeni parametri za odmjeravanje kazne (veličina/težina trokuta) putem jasne demonstracije odgovornosti (položaj pravog kuta na kružnici) i težine krivičnih djela (susjedna stranica trokuta), kao i otežavajućih i olakšavajućih faktora (suprotna stranica trokuta).

4. Zato mi je, nažalost, teško pridružiti se zaključcima većine u Vijeću, jer lakonsko rezonovanje o svakoj od dolje raspravljenih tačaka ne može me uvjeriti da se njime zaista može doći do takvog zaključka. Zato moje argumente, ovako kako su izneseni u ovom "izdvojenom mišljenju", možda zapravo treba smatrati "suprotnim mišljenjem o rezonovanju".

5. Prema tome, iako bih ja na kraju potvrdio osude izrečene Mići Stanišiću i Stojanu Župljaninu, želim izraziti svoje duboko neslaganje s rezonovanjem većine u Vijeću o šest glavnih pitanja koja se tiču same srži Drugostepene presude u ovom predmetu. To su: (i) analiza u vezi s pitanjem da li je to što je u ovom predmetu učestvovao sudija Harhoff, koji je bio izuzet iz predmeta *Šešelj*, uticalo na Stanišićevo i Župljaninovo pravo na pravično suđenje; (ii) propust da se jasno utvrdi distinkcija između nekriminalnog političkog cilja i zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a; (iii) propust da se napravi razlika između pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba i učešća u UZP-u; (iv) ocjenjivanje predvidivosti krivičnih djela koja se smatraju "krivičnim djelima po UZP-u III"; (v) podizanje "prisvajanja imovine" na nivo krivičnog djela *per se* i; (vi) pristup u vezi sa Stanišićevom i Župljaninovom žalbom na kaznu.

B. Da li je izuzeće sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj* dovelo u pitanje njegovu nepristrasnost i narušilo Stanišićevo i Župljaninovo pravo na pravično suđenje u njihovom predmetu

6. Za potrebe sljedeće demonstracije valja se prisjetiti da Stanišić i Župljanin u svojim žalbenim osnovama *1bis* odnosno 6 tvrde da im je narušeno pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom zbog učestvovanja sudije Harhoffa u sudskom postupku,² što obesnažuje njihove osude.³ Stanišić i Župljanin tvrde da pismo koje je sudija Harhoff napisao 6. juna 2013. (dalje u tekstu: Pismo), a koje je objavljeno nakon donošenja Prvostepene presude u

² V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 2-10. V. takođe Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 34; dolje, Dodatak A, par. 5.

njihovom predmetu 27. marta 2013., ukazuje na neprihvatljivi utisak o pristrasnosti sudije Harhoffa u prilog osuđivanju optuženih lica. Oni kažu da Pismo stoga opovrgava presumpciju nepristrasnosti koju bi u normalnim okolnostima uživale sudije u njihovom predmetu.⁴ Stanišić i Župljanin prihvataju da odluka Specijalnog vijeća kojom je sudija Harhoff izuzet iz predmeta *Šešelj* zato što Pismo ostavlja utisak pristrasnosti (dalje u tekstu: Odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*) nije sama po sebi obavezujuća za Žalbeno vijeće. Oni, međutim, traže da Žalbeno vijeće poništi konstatacije Pretresnog vijeća, poništi Prvostepenu presudu i provede ocjenu *de novo* svih konstatacija ili da naloži ponavljanje suđenja pred novim pretresnim vijećem.⁵ Alternativno, oni traže oslobađanje po svima tačkama Optužnice.⁶

7. Tužilaštvo odgovara da su Stanišić i Župljanin imali pravično suđenje pred nepristrasnim sudskim vijećem.⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišić i Župljanin nisu uspjeli dokazati svoju tvrdnju da je sudija Harhoff bio sklon osuđivanju.⁸ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Stanišić i Župljanin nisu opovrgli ni presumpciju nepristrasnosti sudije Harhoffa, niti su pokazali da je čvrsto ustanovljen razumni utisak o pristrasnosti.⁹

8. Ja smatram da Pismo ne opovrgava nepristrasnost sudije Harhoffa i da je Stanišiću i Župljaninu sudilo Pretresno vijeće sastavljeno od nezavisnih sudija. Međutim, osjećam snažnu potrebu da se distanciram od argumentacije većine u Vijeću. Posebno smatram da je pristup većine u Vijeću bio manjkav: (i) u objašnjenju zašto konstatacija Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* nije automatski obavezujuća za ovo Vijeće i (ii) u diskusiji o pravu žalilaca na pravično suđenje. Argument većine je, u suštini, da je izuzeće sudije Harhoffa o kojem je odlučilo Specijalno vijeće u predmetu *Šešelj* izuzeće sudije po pravilu 15 Pravilnika pa se stoga mora razmatrati u svakom predmetu posebno, te da konstatacija koju je izvelo Specijalno vijeće nije opšteg karaktera i nije obavezujuća za Žalbeno vijeće u ovom predmetu. Prvo, redundantno je kad većina u Vijeću iznosi konstatacije o neobavezujućem karakteru Odluke Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* za ovo

³ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 4, 9-10, 106-131; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 2-3, 30-33.

⁴ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 53-105; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 13-27.

⁵ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35.

⁶ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35.

⁷ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1.

⁸ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 1, 4.

⁹ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, par. 3.

Žalbeno vijeće, jer Stanišić i Župljanin to i sami prihvataju.¹⁰ Zato je taj pristup neuvjerljiv jer su argumenti proglašeni ispravnim kao postulati, pri čemu se ne elaborira zašto obično Žalbeno vijeće ne može transponirati Odluku Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* u ovaj predmet. Većina u Vijeću time nažalost nije tek propustila ispitati vremenske faktore i redosljed proceduralnih događaja koji su presudni, a različiti u ova dva predmeta. Propustila je i priliku da istinski razradi glavno pitanje, a to je da li sadržaj Pisma, koji ću zvati "Harhoffov standard", ukazuje na bilo kakav utisak pristrasnosti koji imao takav učinak na Prvostepenu presudu da bi uticao na Stanišićevo i Župljaninovo pravo na pravično suđenje. Budući da, koliko je meni poznato, ovaj Međunarodni sud nikada nije odlučivao o sličnim pitanjima, a imajući u vidu važnost koju ispravno treba pridati pojmu sudske pristrasnosti, moj je čvrsti stav da je Žalbeno vijeće imalo dužnost da ovo pitanje razmotri što je moguće preciznije i temeljitije. Nažalost, ja smatram da je pristup većine u Vijeću po svojoj prirodi lakonski i zato smatram potrebnim da iznesem svoj stav, koji ide dalje od pristupa većine u Vijeću, kako bi se diskusija podigla na onaj standard analize kakav se očekuje na žalbenom nivou.

9. Prilikom utvrđivanja da li je učestvovanjem sudije Harhoffa u sudskom postupku narušeno Stanišićevo i Župljaninovo pravo da im sudi nezavisno i nepristrasno pretresno vijeće, većina u Vijeću je trebala da razmotri da li je Pretresno vijeće primijenilo ispravni standard u odnosu na UZP, onako kako ga je MKSJ definisao u više prethodnih presuda, ili se opredijelilo za "Harhoffov standard". Po mom mišljenju, ispravni pristup za takvu ocjenu bio bi da Žalbeno vijeće preduzme demonstraciju u tri koraka. Konkretno, ono je trebalo: (i) objasniti kako će se primijeniti standard "razumnog posmatrača"; (ii) razmotriti Pismo u svjetlu ispravnog standarda za UZP u sudskoj praksi MKSJ-a kako bi ustanovilo da li u njemu postoji pristrasnost u smislu sklonosti ka osudi; i (iii) analizirati Prvostepenu presudu kako bi utvrdilo da li je sadržaj Pisma uticao na primijenjeni standard u odnosu na UZP.

1. Modaliteti standarda "razumni posmatrač" u odnosu na utisak o pristrasnosti

10. Smatram da je većina u Vijeću prvo trebala odgovoriti na pitanje da li je u ovom predmetu opovrgnuta nepristrasnost sudije Harhoffa. Međutim, odgovor na ovo pitanje inherentno je vezan za srodna pitanja o tome da li ocjenu o pristrasnosti treba zasnovati na Odluci Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*, u kojoj je konstatovan "utisak o pristrasnosti" sudije Harhoffa u tom predmetu, ili

¹⁰ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35.

na ocjeni *de novo* sadržaja Harhoffovog Pisma? Odnosno, da li tu ocjenu treba zasnovati na kombinaciji jednog i drugog?

11. Kad je riječ o primjenjivosti Odluke Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* na ovaj predmet, vrijedno je podsjetiti na princip da konstatacija jednog pretresnog vijeća nije obavezujuća za neko drugo vijeće. Shodno tome, konstatacija o "utisku o pristrasnosti" sudije Harhoffa koju je donijelo Specijalno vijeće u predmetu *Šešelj* nije obavezujuća za Žalbeno vijeće u ovom predmetu, što Stanišić i Župljanin prihvataju.¹¹ Međutim, taj princip ne znači, kao što to smatra većina u Vijeću, da rezonovanje ovdje završava, jer on je samo od rubnog značaja za pitanje pred ovim Žalbenim vijećem. U stvari, taj princip se samo odnosi na pitanje primjenjivosti Odluke Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* od strane običnog Žalbenog vijeća u ovom predmetu, ali ga ne rješava. Za to postoje dva razloga. Prvo, princip da konstatacija jednog vijeća ne obavezuje drugo vijeće važi za obična pretresna vijeća MKSJ-a i ne obuhvata "specijalni" karakter vijeća koje je donijelo konstatacije u predmetu *Šešelj*.¹² Drugo, isti princip takođe važi i za različita normalno konstituirana Žalbena vijeća, ali treba imati na umu da je zaključak jednog običnog Žalbenog vijeća u teoriji obavezujući za pretresna vijeća.¹³ Zato se ovaj princip ne odnosi u potpunosti na pitanje koje se postavlja u ovom predmetu, a to je da li presuda "Specijalnog vijeća" sazvanog za predmet *Šešelj*, koje prema tome nije "obično vijeće", može obavezati normalno konstituirano Žalbeno vijeće. Potpuno je moguće da "specijalni" karakter Vijeća u predmetu *Šešelj* njegove konstatacije čini obavezujućima za obična vijeća u prvostepenom ili drugostepenom postupku. Ovo pitanje je od jedinstvene važnosti ako se ima u vidu da je problem "utiska o pristrasnosti" sudije Harhoffa, o kojem je svoju odluku donijelo Specijalno vijeće u predmetu *Šešelj*, od interesa ne samo za MKSJ, nego i za percepciju pravde u međunarodnoj zajednici. U tom smislu je odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*, prema kojoj bi razumni posmatrač suočen s Pismom "[razumno stekao utisak o] pristrasnosti sudije Harhoffa koja ide u prilog osuđujućoj presudi", konstatacija opšte prirode, što je u suprotnosti sa stavom većine u Vijeću, i vjerovatno nadilazi okvir predmeta *Šešelj* koji je Specijalno vijeće navelo *tek* kao jedan primjer.¹⁴

12. Međutim, suprotno stavu većine u Vijeću, u pristupu pitanju da li je Odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* obavezujuća ili nije za obična vijeća, uključujući Žalbeno vijeće, nužno je da se u razmatranju tog pitanja uzme u obzir konkretan kontekst predmeta *Šešelj* i predmeta *Stanišić*

¹¹ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 10, str. 30; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 3, 30-35.

¹² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 260.

¹³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113.

¹⁴ V. Odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*, par. 13.

i Župljanin. Doista, ta dva predmeta toliko su različita da traže sasvim različit metodološki pristup u tumačenju standarda "utiska o pristrasnosti". Iz sljedećeg niza razloga, smatram da bi bilo pogrešno jednako ih tretirati i primijeniti pristup Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj* na predmet *Stanišić i Župljanin*. Konkretno, dok je, u trenutku kad je Pismo objavljeno, postupak u predmetu *Šešelj* još trajao i presuda je trebala biti izrečena, suđenje u predmetu *Stanišić i Župljanin* već je bilo završeno, a presuda objavljena, i to 71 dan prije nego što je Harhoffovo pismo izašlo na vidjelo.¹⁵ Zato je primijereni pristup tumačenju standarda "utiska o pristrasnosti" u predmetu *Šešelj* bio "potencijalan"¹⁶, to jest na osnovu *projekcije* u budućnost predmeta, pod pretpostavkom da *bi* sudija Harhoff tokom predstojećeg vijećanja i presuđivanja *mogao* primijeniti standard koji iznosi u Pismu. Međutim, projekcija i pretpostavljanje su logično inkompatibilni s predmetom *Stanišić i Župljanin*, jer je u tom predmetu suđenje već bilo dovršeno i presuda izrečena. Zato je većina u Vijeću trebala uzeti u obzir to da se u ovom predmetu standard "utiska o pristrasnosti" logično može primijeniti samo *retrospektivno*. Takva ispravna retrospektivna primjena zahtijevala bi od ovog Žalbenog vijeća da ocijeni *ex post facto* da li je standard u Pismu koji je doveo do "utiska o pristrasnosti" u odnosu na buduću presudu u predmetu *Šešelj*, već bio primijenjen u predmetu *Stanišić i Župljanin*, dovršenom prije objavljivanja dotičnog Pisma.

13. Važno je napomenuti da je retrospektivna primjena standarda "utiska o pristrasnosti" takođe zasnovana na testu "razumnog posmatrača" i da je ne treba miješati sa standardom "stvarne pristrasnosti", za koji je neophodan viši dokazni prag.¹⁷

14. Ukratko, moj stav je da Odluku Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj per se* ne treba direktno transponirati u tekući predmet *Stanišić i Župljanin*. Rješenje umjesto toga treba potražiti u sadržaju Pisma, na osnovu kojeg je Specijalno vijeće u predmetu *Šešelj* zaključilo da je "sudija Harhoff pokazao pristrasnost u prilog osuđujućoj presudi tako da bi to kod razumnog i valjano informisanog posmatrača izazvalo razumn[i utisak o] pristrasnosti".¹⁸

15. S tim u vezi takođe valja primijetiti da se osude izrečene Stanišiću i Župljaninu u smislu oblika počinjenja odnose samo na vid odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata

¹⁵ Prvostepena presuda je izrečena 27. marta 2013. Pismo nosi datum od 6. juna 2013. V. Drugostepena presuda par. 27.

¹⁶ Odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*, par. 14, u kojem Specijalno vijeće koristi glagolski potencijal "bi izazvalo razumn[i utisak o] pristrasnosti".

¹⁷ Ni Stanišić niti Župljanin ne tvrde da je sudija Harhoff stvarno bio pristrasan. V. npr. Stanišićeva dodatna replika, par. 39, gdje Stanišić izričito kaže da on niti tvrdi niti mora dokazati postojanje stvarne pristrasnosti sudije Harhoffa.

¹⁸ Odluka Specijalnog vijeća u predmetu *Šešelj*, par. 14.

(UZP).¹⁹ Imajući u vidu da ni jedna od strana u postupku ne osporava na koji je vid odgovornosti mislio sudija Harhoff u svom Pismu, ova analiza nastaviće se na toj osnovi.²⁰ Prema tome, retrospektivna analiza treba krenuti od sadržaja Pisma kako bi se utvrdilo da li je ono kontaminiralo MKSJ-ov standard za UZP koji je Pretresno vijeće pravilno trebalo da primijeni u Stanišićevoj i Župljaninovoj Prvostepenoj presudi.

2. Test razumnog posmatrača primijenjen na pitanje da li je Harhoffovo pismo u skladu sa standardom UZP-a u sudskoj praksi Međunarodnog suda

16. Odgovor na pitanje da li bi razumni posmatrač zaključio da "Harhoffov standard" za UZP nepravilno odstupa od s tim povezane sudske prakse Međunarodnog suda nije dovoljan sam za sebe, ali je neophodan kako bi se moglo ocijeniti da li je učestvovanje sudije Harhoffa u njihovom predmetu uticalo na Stanišićevo i Župljaninovo pravo na pravično suđenje. Analiza većine u Vijeću nije razumljiva u onom svom dijelu u kojem se čini da se u paragrafima 52 i 55 aludira na to da, bez obzira na to što sadržaj Pisma odstupa od sudske prakse MKSJ-a, razumni posmatrač ne bi stekao utisak o pristrasnosti, budući da Pismo: (i) pokazuje "lična uvjerenja" sudije Harhoffa kojima je "namjera bila da budu privatna"; (ii) napisano je neformalnim stilom, a ne kao "pravna intervencija"; i (iii) objavljeno je nekoliko mjeseci nakon presude. Po mom mišljenju, u toj fazi za test razumnog posmatrača najprikladnija metoda trebala je biti da se analiza strogo i isključivo ograniči na diskusiju o Pismu sudije Harhoffa u svjetlu sudske prakse MKSJ-a kako bi se utvrdilo da li je Pismo tačno i da li doista odražava sudsku praksu MKSJ-a.

17. Prema sudskoj praksi Međunarodnog suda o UZP-u:

- a – objektivno obilježje za odgovornost na osnovu prve i treće kategorije UZP-a čini sljedeće: (i) množina lica; (ii) postojanje zajedničkog plana, zamisli ili cilja koji predstavljaju ili uključuju počinjenje krivičnog djela predviđenog

¹⁹ Primjećujem da je Pretresno vijeće izričito navelo da, pošto je donijelo konstatacije o UZP-u, "nije neophodno da donosi zaključke o drugim oblicima odgovornosti kojima se [Stanišić] tereti u Optužnici". V. Prvostepena presuda, tom 2 par. 529. U vezi sa Župljaninom Pretresno vijeće je ponovilo da, pošto je donijelo konstatacije o UZP-u, "nije neophodno da donosi zaključke o drugim oblicima odgovornosti kojima se tereti u Optužnici". V. Prvostepena presuda, par. 780. U vezi s istrebljenjem, za koje je Pretresno vijeće ustanovilo da se ne može uključiti na osnovu UZP-a III, Vijeće je ocijenilo i odbacilo druge vidove odgovornosti. V. Prvostepena presuda, par. 782-786. V. također Prvostepena presuda par. 520, 521, 529, 928, 929, 948.

²⁰ V. Stanišićev Dodatni žalbeni podnesak, par. 2-52 i Župljaninov Dodatni žalbeni podnesak, par. 2-12, u kojima se u jednom i drugom iznosi stav da sudija Harhoff govori o UZP-u.

Statutom; i (iii) učestvovanje optuženog u zajedničkom planu koji uključuje izvršenje jednog od krivičnih djela predviđenih Statutom.²¹

b – subjektivno obilježje za odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a sastoji se od namjere da se izvrši određeno krivično djelo (pri čemu je riječ o zajedničkoj namjeri svih saizvršilaca).²² Za treću kategoriju neophodno je da je optuženi mogao da predvidi da bi to krivično djelo moglo biti počinjeno od strane učesnika u UZP-u ili od strane jedne ili više osoba koje optuženi (ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u) koristi kako bi ostvario objektivno obilježje krivičnih djela koja su dio zajedničkog cilja, te da je optuženi time što se pridružio poduhvatu ili je nastavio da u njemu učestvuje voljno preuzeo rizik da bi se moglo dogoditi jedno takvo krivično djelo.²³

18. Ne dovodi se u pitanje da li gore navedena sudska praksa o UZP-u predstavlja pravni standard na temelju kojeg se može ocijeniti da li "Harhoffov standard" predstavlja odstupanje koje je nešto više od pukog neslaganja s pravnom praksom,²⁴ kao što to tvrde Stanišić i Župljanin, a koji je razumnog posmatrača mogao navesti da stekne utisak o pristrasnosti, što bi pak moglo srušiti pretpostavku o nepristrasnosti sudije Harhoffa.

19. U svom Pismu, sudija Harhoff je objasnio svoje viđenje promjene u sudskoj praksi MKSJ-a u vezi s UZP-om nakon oslobađajućih presuda u Drugostepenoj presudi u predmetu *Gotovina i Markač*, Drugostepenoj presudi u predmetu *Perišić* i Prvostepenoj presudi u predmetu *Stanišić i Simatović*.²⁵ On dalje kaže da je na MKSJ-u postojala "ustaljena praksa" da se vojni komandanti

²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 77; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364.

²² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 77; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 200-208, 707.

²³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411, i Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 83, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 204, 220, 228; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 99.

²⁴ Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 65-71; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 11, 13; Stanišićeva dodatna replika, par. 34. V. takođe žalbeni pretres, 16. decembar 2015., pp. 212-213. Župljanin takođe tvrdi da je sudija Harhoff eventualne rezerve u vezi sa sudskom praksom trebao iskazati u suprotnom mišljenju, otvoreno i na način koji priliči sudiji. V. Župljaninova dodatna replika, par. 17-21. V. takođe Stanišićeva dodatna replika, par. 36.

²⁵ V. dokazni predmet 1DA1, str. 3. V. takođe dokazni predmet 1DA1, str. 1-2.

smatraju odgovornima za ratne zločine koje su njihovi potčinjeni počinili tokom rata u bivšoj Jugoslaviji od 1992. do 1995.²⁶ Kasnije, međutim, dodaje da su komandanti morali imati direktnu namjeru da se počine zločini, a ne samo znanje ili sumnju da su zločini počinjeni ili da će biti počinjeni.²⁷ U nastavku on kaže da je MKSJ napravio značajan korak natrag u odnosu na svoj stav da su komandanti odgovorni za zločine svojih potčinjenih bez dokaza da su o njima nešto znali. Prema njegovim riječima, ta je promjena teoriju UZP-a reducirala od doprinosa zločinima na uslov postojanja direktne namjere da se počini krivično djelo, a ne tek prihvatanja toga da se krivična djela čine. On smatra da bi većina komandujućih oficira sa MKSJ-a jednostavno slobodno odšetala. Sudija Harhoff je ustvrdio da je uvijek pretpostavljao da je pravedno osuditi vođe za zločine počinjene uz njihovo znanje u okviru zajedničkog cilja. On dodaje: "Mi smo osuđivali one učesnike koji su ... pokazali (*sic!*) da su se slagali sa zajedničkim ciljem" i koji su "pomagali u ostvarenju zajedničkog cilja – a da nismo morali da konkretno dokazujemo njihovu direktnu namjeru da počine svaki pojedinačni zločin." Sudija Harhoff se pita kako da se objasni žrtvama da MKSJ više ne može osuditi učesnike u UZP-u, osim ako sudije ne uspiju utvrditi da su učesnici u zajedničkom cilju zločinima doprinijeli aktivno i s direktnom namjerom.

20. Konstatujem da, ovako kao što su prezentirani u Harhoffovom pismu, uslovi za osudu na osnovu UZP-a ne odražavaju tačno obilježja UZP-a, onako kako ih je razvio MKSJ i kako su prikazani gore u tekstu. Konkretno, naglasak stavljen na "samo znanje ili sumnju da su zločini počinjeni ili da će biti počinjeni" vidno odstupa od uslova "zajedničke namjere", što je subjektivno obilježje za UZP I.²⁸ Čini se da se u Pismu takođe govori o "doprinosu", što je dio objektivnog obilježja, i o "namjeri", što je zapravo karakteristika subjektivnog obilježja, i to kao da su oni međusobno zamjenjivi. Takav pristup opet pogrešno predstavlja sudsku praksu MKSJ-a u vezi s UZP-om. Osim toga, nije jasna ni tvrdnja u Pismu, prema kojoj je UZP reduciran s "doprinosa zločinima" na "uslov postojanja direktne namjere da se počini krivično djelo, a ne tek prihvatanja toga da se krivična djela čine", pri čemu je prvo objektivno obilježje, a drugo sugerise subjektivno obilježje. Ta izjava je uz to varljiva jer bi čitaoca mogla navesti da pogrešno povjeruje kako je do jeseni 2012. doprinos bio dovoljan da se neki optuženi osudi za UZP, bez potrebe da se dokaže i subjektivno obilježje. Pismo osim toga stvara i netačan dojam da se, što se tiče subjektivnog obilježja UZP-a, niži standard pukog "prihvatanja" od strane optuženog da je "krivično djelo počinjeno" može koristiti umjesto višeg standarda "zajedničke namjere", što je valjani standard koji se traži. Nadalje, čini se da to što sudija Harhoff pominje "direktnu namjeru" implicira da uslijed

²⁶ Dokazni predmet 1DA1, str. 1.

²⁷ Dokazni predmet 1DA1, str. 2.

onoga što on doživljava kao promjenu, sudska praksa MKSJ-a od sada traži dokaz da optuženi namjerava počiniti "svako pojedinačno krivično djelo", iako takav zahtjev nikada nije bio dio ni objektivnog ni subjektivnog obilježja UZP-a, čak ni u nedavnoj sudskoj praksi MKSJ-a.²⁹

21. Na osnovu ove analize, smatram da primjedbe sudije Harhoffa u Pismu u značajnoj mjeri odstupaju od sudske prakse MKSJ-a u vezi s UZP-om i da se mogu percipirati kao da podstiču nepravdičnost prema optuženima. Ako se ustanovi da je Pretresno vijeće primijenilo nepravdičan "Harhoffov standard" iz Pisma, pravo Stanišića i Župljanina na pravično suđenje doista bi bilo narušeno.

3. Test razumnog posmatrača primijenjen na standard UZP-a u Prvostepenoj presudi Stanišiću i Župljaninu

22. Pitanje nepristranosti sudije Harhoffa, o kojem je riječ u ovom predmetu, sigurno nije tek teoretsko pitanje i da bi se ono razriješilo, potrebno je otići mnogo dalje od samog ponavljanja i podsjećanja na relevantne pravne odredbe kao što su član 13 i 21 Statuta MKSJ-a. Kao što većina u Vijeću s pravom podsjeća u paragrafu 43, test za utisak o pristrasnosti odraz je maksime "da pravda ne treba samo da bude zadovoljena, nego i da se jasno i nedvojbeno vidi da je zadovoljena" i zasnovan je na potrebi da se osigura povjerenje javnosti u pravosuđe. Međutim, većina u Vijeću tu staje sa svojom analizom ove maksime, a to je, po mom mišljenju, upravo tačka na kojoj je diskusija trebala da započne kako bi se pokazalo da li je jasno da je u Prvostepenoj presudi Stanišiću i Župljaninu pravda očigledno i nedvojbeno zadovoljena. U ovom predmetu, u kojem je Prvostepena presuda već izrečena, najbolji način da se utvrdi je li pravda zadovoljena jeste da se ocijeni da li je u Prvostepenoj presudi Stanišiću i Župljaninu primijenjen "Harhoffov standard" za koji je utvrđeno da je pogrešan i da odstupa od sudske prakse MKSJ-a, te da promoviše nepravdičnost.

23. Primjećujem da, kad se razmotri na koji je način Pretresno vijeće provelo svoju analizu UZP-a, vidi se da je Vijeće u sažetku o mjerodavnom pravu iznijelo ispravan standard za UZP.³⁰ Napominjem nadalje da je, primjenjujući taj ispravn standard za UZP na činjenice koje su mu bile predočene, Pretresno vijeće prvo iznijelo početne pravne konstatacije o krivičnim djelima za koja se

²⁸ V. gore, par. 4.

²⁹ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1615, u kojem je Žalbno vijeće ponovilo da učestvovanje nekog optuženog u UZP-u ne mora nužno poprimiti oblik počinjenja krivičnog djela, nego može biti u obliku pomoći, ili doprinosa, izvršenju zajedničkog cilja ili svrhe.

³⁰ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 99-106.

tvrdi da su počinjena u 20 opština, a potom razmotrilo vid odgovornosti.³¹ Većina u Vijeću trebalo je da ocijeni konstatacije Pretresnog vijeća o tim krivičnim djelima i da potom razmotri da li bi razuman posmatrač konstatovao da je "Harhoffov standard", onako kako je prezentiran u Pismu, primijenjen u Prvostepenoj presudi, što bi nužno dovelo da kršenja Stanišićevog i Župljaninovog prava na pravično suđenje.

24. Kad je riječ o drugoj fazi analize UZP-a kao vida odgovornosti koju je provelo Pretresno vijeće, ono je detaljno ispitalo postojanje zajedničkog plana ili zamisli,³² kao i individualnu krivičnu odgovornost Stanišića i Župljanina. Pažljiva ocjena korištenog standarda za UZP, a pogotovo i objektivnih i subjektivnih obilježja koje je Vijeće koristilo u svojoj analizi, pokazuje da Pretresno vijeće nije koristilo niži i nepravičan "Harhoffov standard" za subjektivno obilježje kad je osudilo Stanišića i Župljanina na osnovu učestvovanja u UZP-u. Umjesto toga, Pretresno vijeće je primijenilo ispravan viši standard za UZP u cijeloj svojoj ocjeni dokaza, a posebno u analizi Župljaninovog ponašanja u cilju ostvarenja UZP-a,³³ njegovog učešća u UZP-u,³⁴ i njegove odgovornosti po UZP-u.³⁵ Isto tako, u odnosu na Stanišića Pretresno vijeće je upotrijebilo ispravan viši standard UZP-a za učestvovanje u UZP-u,³⁶ i za članstvo u UZP-u za koje se tereti.³⁷ Tek nakon što je donijelo konstatacije o krivičnim djelima počinjenim u svakoj od opština i ocijenilo Stanišićevu i Župljaninovu odgovornost po UZP-u, Pretresno vijeće je donijelo zaključak o tome mogu li se ta krivična djela pripisati Stanišiću, Župljaninu ili drugim učesnicima u UZP-u.³⁸ Zato ja

³¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 212-228 (Banja Luka), Prvostepena presuda, tom 1, par. 275-285 (Donji Vakuf), Prvostepena presuda, tom 1, par. 340-350 (Ključ), Prvostepena presuda, tom 1, par. 481-494 (Kotor-Varoš), Prvostepena presuda, tom 1, par. 685-703 (Prijevor), Prvostepena presuda, tom 1, par. 805-817 (Sanski Most), Prvostepena presuda, tom 1, par. 873-883 (Teslić), Prvostepena presuda, tom 1, par. 931-938 (Bijeljina), Prvostepena presuda, tom 1, par. 974-986 (Bileća), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1034-1044 EB (Bosanski Šamac), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1111-1122 (Brčko), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1185-1193 (Doboj), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1240-1251 (Gacko), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1281-1289 (Ilijaš), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1349-1359 (Pale), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1408-1417 (Višegrad), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1491-1501 (Vlasenica), Prvostepena presuda, tom 1, par. 1548-1556 (Vogošća) i Prvostepena presuda, tom 1, par. 1672-1691 (Zvornik).

³² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 128-316.

³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 375-488.

³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 489-517.

³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 518-530.

³⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 532-534.

³⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 729-781.

³⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 801-805 (Banja Luka), Prvostepena presuda, tom 2, par. 806-809 (Bijeljina), Prvostepena presuda, tom 2, par. 810-814 (Bileća), Prvostepena presuda, tom 2 815-818 (Bosanski Šamac), Prvostepena presuda, tom 2, par. 819-823 (Brčko), Prvostepena presuda, tom 2, par. 824-827 (Doboj), Prvostepena presuda, tom 2, par. 828-832 (Donji Vakuf), Prvostepena presuda, tom 2, par. 833-836 (Gacko), Prvostepena presuda, tom 2, par. 837-840 (Ilijaš),

zaključujem da taj pristup, sam po sebi, razumnom posmatraču pokazuje da se Pretresno vijeće doista nije poslužilo nepravičnim "Harhoffovim standardom" za donošenje osuđujuće presude. Pretresno vijeće je umjesto toga na osnovu ispravnog standarda MKSJ-a za objektivna i subjektivna obilježja detaljno razmotrilo svaki element UZP-a prije nego što je donijelo svoj konačni zaključak. Shodno tome, smatram da razumni posmatrač ne bi retrospektivno uočio nikakvu pristrasnost u pristupu Pretresnog vijeća u predmetu *Stanišić i Župljanin*.

25. I konačno, čini se da ni jedan od sudija Pretresnog vijeća, pa tako ni sam sudija Harhoff, nije izrazio ili dodao bilo kakvo svoje individualno stajalište u prilog nižem standardu kakav je formulisan u Pismu. Dakle, na osnovu prethodne analize, u Stanišićevom i Župljaninovom predmetu sva trojica sudija u Pretresnom vijeću jednoglasno su i uniformno primijenili ispravan viši standard za UZP koji je identifikovan u Prvostepenoj presudi. To znači da, čak i ako se pretpostavi da je u vrijeme kada su osuđeni Stanišić i Župljanin, sudija Harhoff već gajio poglede zasnovane na ideji o nižem pragu za UZP koje je objelodanio u Pismu, on ih u ovom predmetu nije primijenio niti je na bilo koji način uticao na druge sudije u tom pravcu. Moja diskusija pokazuje da se, suprotno onome što je sudija Harhoff ustvrdio u Pismu, razumni posmatrač može uvjeriti da ne stoji tvrdnja da je MKSJ sklon osuđivanju optuženih lica. Shodno tome, opaska Žalbenog vijeća, na koju se pozivaju Stanišić i Župljanin,³⁹ da postoji realna mogućnost da im možda nije sudilo troje nepristrasnih sudija⁴⁰ nije dokazana. Isto tako, nisu osnovane ni tvrdnje Stanišića i Župljanina da Pismo opovrgava nepristrasnost sudije Harhoffa i da im nije sudilo vijeće sastavljeno od nezavisnih sudija.⁴¹

26. U zaključku, na osnovu prethodne analize vidova standarda razumnog posmatrača, kao i diskusije u vezi s Harhoffovim pismom u svjetlu sudske prakse MKSJ-a i standarda za UZP koji je u Prvostepenoj presudi primijenilo Pretresno vijeće, uključujući sudiju Harhoffa, ne može se reći da

Prvostepena presuda, tom 2, par. 841-845 (Ključ), Prvostepena presuda, tom 2, par. 846-850 (Kotor-Varoš), Prvostepena presuda, tom 2, par. 851-854 (Pale), Prvostepena presuda, tom 2, par. 855-859 (Prijevor i Skender-Vakuf), Prvostepena presuda, tom 2, par. 860-864 (Sanski Most), Prvostepena presuda, tom 2, par. 865-869 (Teslić), Prvostepena presuda, tom 2, par. 870-873 (Višegrad), Prvostepena presuda, tom 2, par. 874-877 (Vlasenica), Prvostepena presuda, tom 2, par. 878-881 (Vogošća), Prvostepena presuda, tom 2, par. 882-885 (Zvornik).

³⁹ Zajednički zahtjev u ime Miće Stanišića i Stojana Župljanina za ubrzano presuđivanje po njihovim žalbenim osnovama *1bis*, odnosno 6, 25. avgust 2014., par. 3. V. takođe Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 2-10 i Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1, 34.

⁴⁰ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 14. april 2014., par. 22.

⁴¹ V. Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, par. 2-10, 53-105 106-131 i Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 1-12, 28-34.

je njegovo učestvovanje u formulisanju prvostepene presude narušilo Stanišićevo i Župljaninovo pravo na pravično suđenje.

C. Propust da se jasno definiše razlika između političkog cilja i zajedničkog zločinačkog cilja

UZP-a

27. Mišljenja sam da je većina u Vijeću nažalost propustila priliku da u ovoj Presudi jasno definiše razliku između legitimnog nekriminalnog političkog cilja koji je postojao u vrijeme na koje se odnosi Optužnica i zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a. Imajući u vidu da se MKSJ nikada nije bavio tim važnim pitanjem, ova Presuda bila je jedinstvena prilika da se ono razmotri. Diskusija o toj razlici bila bi instruktivna za razjašnjenje i ponovnu analizu pristupa Žalbenog vijeća nizu složenih pitanja vezanih za udruženi zločinački poduhvat, a bila bi i u interesu dobro obrazloženog razvoja međunarodnog krivičnog prava i pravde. S obzirom na propust većine u Vijeću da iskoristi ovu priliku, smatram da mi je dužnost da to ja uradim i izrazim svoj stav.

28. Kao što jasno stoji u Prvostepenoj presudi, cilj rukovodstva bosanskih Srba 1991. godine bio je da Srbi žive u jednoj državi s drugim Srbima u bivšoj Jugoslaviji.⁴² Takav cilj je po svojoj prirodi politički, a ne zločinački. Naravno, taj se cilj može dovesti u pitanje, ali to ne znači da je on sam po sebi zločinački. Zasebno od ovog političkog cilja, smišljen je program da se permanentnim uklanjanjem nesrpskih naroda, odnosno bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, *etnički očiste* neka područja u bivšoj Jugoslaviji. Takav plan nekih pripadnika rukovodstva bosanskih Srba da etnički očiste neka područja bio je nedvojbeno zločinački *per se*, a ne tek politički. On je sam po sebi ovaplotio "zajednički zločinački cilj" koji je trebalo postići počinjenjem zločina iz Statuta MKSJ-a. Međutim, čudno je da Prvostepena presuda po svemu sudeći implicira da zato što su pored političkog cilja, počinjeni zločini kao način ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja, onda je i politički cilj takođe zločinački.⁴³ Većina u Vijeću sada potvrđuje način rezonovanja Pretresnog vijeća, a ja se s tim izrazito ne slažem. Logično, ja smatram da su zločini počinjeni kako bi se ostvario "zajednički zločinački cilj" čišćenja pomenutih populacija iz relevantnih područja, a počinjeni su kao sredstvo za ostvarivanje nezločinačkog političkog cilja da svi Srbi žive na jednoj teritoriji. Drugim riječima, "zajednički zločinački cilj" je zapravo operativna veza između počinjenih zločina i nezločinačkog političkog cilja da svi Srbi žive na jednoj teritoriji. Stoga, iako zajednički zločinački cilj i politički plan možda dijele neka obilježja, očita je greška tretirati ih kao da su jedno te isto. Po mom mišljenju, cilj rukovodstva bosanskih Srba da svi Srbi žive na jednoj

⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 309, kao što se navodi u Drugostepenoj presudi, par. 63.

⁴³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 311, 313.

teritoriji ostao je nezločinački, politički cilj tokom cijelog sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Naravno, taj politički cilj mogao se ostvariti tako da svi Srbi žive na jednoj teritoriji uz druge nesrpske populacije ili nacionalne grupe kao što su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Međutim, između ostalog, govori koje su održali Dutina (sastanak SDS-a 15. oktobra 1991.), Kuprešanin (sjednica Skupština RS od 25. februara 1992.) i Karadžić (sjednica Skupštine RS od 18. marta 1992.) dosljedno pokazuju da takva kohabitacija nije bila predviđena, a njihovo stvaranje plana da se etnički očiste neka područja od tih nesrba, kako je to saželo Pretresno vijeće u paragrafu 767 drugog toma Prvostepene presude, bilo je očito zločinačko. Budući da politički cilj i zajednički zločinački cilj postoje paralelno, većina u Vijeću ne preduzima nužnu predostrožnost da koristi formulacije koje bi uvijek pravile jasnu razliku između ta dva pojma. Da je većina u Vijeću uspostavila takvu razliku, ispravila bi konfuziju već stvorenu formulacijama u Prvostepenoj presudi, prema kojoj – budući da su zločini počinjeni u ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja – zločinački je i politički cilj. Koliko god bila dvosmislena analiza Pretresnog vijeća, izgleda da ono u paragrafu 313 drugog toma Prvostepene presude još uvijek zajednički zločinački cilj definiše kao plan za "trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države". Pristup većine u Vijeću u paragrafu 69 čini se da potvrđuje ovu definiciju zajedničkog zločinačkog cilja, koji je očigledno različit od nezločinačkog političkog cilja.

29. Dodatne poteškoće proizlaze iz formulacija Pretresnog vijeća jer, umjesto da se govori samo o "zajedničkom zločinačkom cilju" tamo gdje je to prikladno, u više navrata za isti pojam koristi se i izraz "zajednički plan" bez pridjeva "zločinački".⁴⁴ Ovakve nezgrapne formulacije nose sa sobom rizik od miješanja nezločinačkog, političkog cilja (da svi Srbi žive na jednoj teritoriji) sa zajedničkim zločinačkim ciljem (etničko čišćenje nesrba). Ova konfuzija postaje još veća u paragrafu 63 analize većine u Vijeću, gdje se rezimiraju konstatacije Pretresnog vijeća iz paragrafa 313 drugog toma Prvostepene presude. Ovdje se čini da većina u Vijeću objedinjuje nezločinački politički cilj i počinjene zločine da bi zaključila o postojanju UZP-a, i tako ne uspijeva fiksirati ovu važnu distinkciju.

30. Umjesto da direktno citira paragraf 313 drugog toma Prvostepene presude, u kojem je Pretresno vijeće konstatovalo da je cilj UZP-a bio "trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela", u rezonovanju većine u Vijeću u paragrafu 63 govori se u uklanjanju nesrba putem činjenja "[krivičnih djela po UZP-u I]". Dakle, većina u Vijeću ovdje formulaciju o "krivičnim djelima po UZP-u I" ubacuje na mjesto gdje je ni samo Pretresno vijeće nije upotrijebilo, nego je govorilo tek o "krivičnim djelima".

31. Kao što će se objasniti u nastavku, korištenje izraza kao što je "cilj UZP-a" u paragrafu 526 Presude većine u Vijeću dodatno pojačava ovu dvosmislenost. Time što većina u Vijeću ne pravi razliku između ove dvije stvari, ona stvara rizik da svojim pristupom ide u prilog Stanišićevoj drugoj žalbenoj osnovi, a djelimično i njegovoj trećoj i četvrtoj žalbenoj osnovi, time što se svi pripadnici rukovodstva bosanskih Srba izjednačuju s učesnicima u UZP-u. Pored toga, imam izvjesnih problema i sa stavom većine u Vijeću da Pretresno vijeće nije izjednačilo politiku rukovodstva bosanskih Srba, kao takvu, s "ciljem UZP-a".⁴⁵ Meni se čini da "cilj UZP-a" ovdje nije predmet spora. Sporno pitanje je postojanje, ili nepostojanje, *zajedničkog zločinačkog cilja* koji predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnih djela iz Statuta MKSJ-a, na što se ispravno podsjeća u paragrafu 70 Presude većine u Vijeću. Izraz "cilj UZP-a" je zato varljiv, posebno imajući u vidu da se slične formulacije koriste i za "svrhu" ili "cilj" u vezi s nezločinačkim političkim ciljem. Većina u Vijeću je stoga trebala koristiti precizniju terminologiju, koja bi bila u skladu s ustaljenim izrazima kao što je "postojanje zajedničkog plana." Isto tako, imajući u vidu moj stav da nezločinački politički cilj i zajednički zločinački plan treba jasno razlikovati, u paragrafu 69 većina u Vijeću nije se trebala u svom rezonovanju osloniti na politički cilj kao faktor koji je Pretresno vijeće koristilo da bi utvrdilo postojanje zajedničkog zločinačkog plana, nego je jasno trebala reći na koje se to "druge faktore" oslonilo Pretresno vijeće. Budući da to nije učinila, većina u Vijeću nastavlja s iritantnom konfuzijom koju je već stvorilo Pretresno vijeće između "nezločinačkog političkog cilja" i "zajedničkog zločinačkog cilja".

32. Sagledan bilo kroz pojedinačne elemente ili u cijelosti, smatram da pristup većine u Vijeću ne sadrži obrazloženo mišljenje koje bi nedvosmisleno razlikovalo "nezločinački politički cilj" od "zajedničkog zločinačkog cilja", kao što je pokazano gore u tekstu. Ovakav propust, po mom mišljenju, kontaminira analizu većine u Vijeću i predstavlja primjetnu pravnu grešku.

D. Propust da se da se napravi razlika između pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba i učešća u UZP-u

33. Stanišić tvrdi da Pretresno vijeće nije na adekvatan način napravilo razliku između pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba i učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu, kojem je zajednički zločinački cilj bio uklanjanje nesrba iz nekih područja Bosne i Hercegovine putem činjenja krivičnih djela sadržanih u Statutu MKSJ-a.⁴⁶

⁴⁴ V., između ostalog, Prvostepena presuda, tom 2, par. 313, 314, 494, 522, 523.

⁴⁵ Presuda, par. 526, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu, par. 63-71.

⁴⁶ Drugostepena presuda, par. 79.

34. Umjesto da konstatuje da Pretresno vijeće jeste stvorilo takvu konfuziju i da je ispravi, većina u Vijeću zauzima stav da Pretresno vijeće zapravo jeste napravilo tu razliku i da ju je primijenilo kroz cijelu svoju analizu dokaza.⁴⁷ Međutim, reference na konstatacije Pretresnog vijeća kojima pribjegava većina u Vijeću dvosmislene su same po sebi i potvrđuju da konfuzija postoji. Konkretno, primjećujem da se u paragrafu 81 svoje Presude većina u Vijeću poziva na paragrafe 311 i 312 drugog toma Prvostepene presude u prilog svom stavu da Pretresno vijeće jeste pravilo razliku između pripadnika rukovodstva bosanskih Srba i učesnika u UZP-u. Većina u Vijeću se oslanja na to da Pretresno vijeće koristi izraz "većina" rukovodstva bosanskih Srba kako bi pokazalo da se "nisu svi" pripadnici rukovodstva bosanskih Srba nužno smatrali učesnicima u UZP-u. Međutim, pregledajući te paragrafe Prvostepene presude, imam problema da uočim gdje je napravljena ta razlika, pa mi se čak i čini da ti paragrafi protivrječe toj tvrdnji. Na primjer, u paragrafu 311 sugerije se da, iako je bilo sukoba i neslaganja među raznim nivoima srpskih vlasti, "**svi su oni ipak imali** isti cilj i radili na njegovom postizanju, predvođeni rukovodstvom bosanskih Srba". Ova konstatacija Pretresnog vijeća da su "svi oni imali isti" cilj izgleda da *protivrječi* zaključku većine u Vijeću da je Pretresno vijeće smatralo da bar *neki* pripadnici rukovodstva nisu dijelili taj isti cilj i da krivica stoga nije pripisana "cijelom" rukovodstvu bosanskih Srba. Ova se protivrječnost može ispraviti samo ako se razjasne sljedeća dva pitanja, kojima se većina u Vijeću nažalost nije bavila: (i) "srpske vlasti", za čije pripadnike Pretresno vijeće kaže da su "svi imali isti cilj" razlikuju se od "rukovodstva bosanskih Srba; i (ii) "cilj kojim se rukovodilo rukovodstvo bosanskih Srba, za koji Pretresno vijeće kaže da su ga imale "sve srpske vlasti", nezločinački je politički cilj, a ne "zajednički zločinački cilj". Nadalje, paragraf 312 drugog toma Prvostepene presude, na koji se u paragrafu 81 svoje analize oslonila većina u Vijeću, može se shvatiti kao da aludira na činjenicu da Pretresno vijeće prihvata da su u nekim prilikama neki srpski čelnici davali izjave da "njihov cilj nije etnički čista država i da se međunarodno humanitarno pravo mora poštovati". Međutim, Pretresno vijeće nakon toga ne uočava da bi te srpske čelnike, koji su se distancirali od zajedničkog zločinačkog cilja, trebalo osloboditi krivične odgovornosti. Umjesto toga, Pretresno vijeće sugerije da, budući da te divergentne izjave "nisu odraz istinskih ciljeva većine čelnika bosanskih Srba", srpski čelnici koji su ih davali takođe snose odgovornost za UZP, jednako kao i učesnici u UZP-u.

35. S obzirom na ove protivrječnosti i slabosti u paragrafima 311 i 312 drugog toma Prvostepene presude, većina u Vijeću trebalo je da se osloni isključivo na ona mjesta u Prvostepenoj presudi gdje je razlika između "pripadnika rukovodstva bosanskih Srba" i "učesnika u

⁴⁷ Drugostepena presuda, par. 81-82.

UZP-u" jasnija. Naime, u paragrafu 314 drugog toma svoje presude Pretresno vijeće je konstatovalo da su Branko Đerić (predsjednik Vlade RS), Milan Trbojević (potpredsjednik Vlade RS) i Bogdan Subotić (ministar odbrane RS) bili pripadnici rukovodstva bosanskih Srba, ali nije ustanovilo da su oni bili učesnici u UZP-u.⁴⁸ Te konstatacije, po mom mišljenju, nedvosmisleno pobijaju Stanišićevu tvrdnju da je svima pripisana kolektivna odgovornost samo na osnovu pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba.

36. I u paragrafu 217 svoje analize većina u Vijeću stvara sličnu protivrječnost kada pokušava da napravi razliku između pripadnosti rukovodstvu bosanskih Srba i učestvovanja u UZP-u, istovremeno ih objedinjujući. Ilustracije radi, većina u Vijeću se poziva na paragraf 311 drugog toma Prvostepene presude kako bi potkrijepila tu razliku, da bi se potom pozvala na isti taj paragraf kako bi podsjetila da, iako je ponekad bilo sukoba među raznim akterima, uključujući krizne štabove, "svi su oni dijelili isti cilj i radili na njegovom ostvarivanju pod rukovodstvom bosanskih Srba".⁴⁹ Očito postoje ozbiljne protivrječnosti i nedosljednosti u pristupu većine u Vijeću kad ona koristi paragraf 311 drugog toma Prvostepene presude kako bi pokušala pokazati da je Pretresno vijeće pravilo razliku između "rukovodstva bosanskih Srba" i učesnika u UZP-u, a zatim se na isti taj paragraf 311 drugog toma Prvostepene presude poziva u prilog spajanju te dvije kategorije.

37. Ta protivrječnost ne samo da podriva rezonovanje većine u Vijeću, nego ga čini i pravno nepostojećim. Zato smatram da većina u Vijeću nije iznijela obrazloženo mišljenje, što predstavlja primjetnu grešku u primjeni prava.

E. Predvidivost krivičnih djela koja većina u Vijeću naziva "krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a"

38. U vezi s predvidivošću krivičnih djela o kojima uopšteno govori kao o "krivičnim djelima po UZP-u III", većina u Vijeću je analizirajući pristup Pretresnog vijeća propustila priliku da se u cjelosti posveti Stanišićevim argumentima o "uvjerljivim razlozima za odstupanje" i da potvrdi neophodan standard za preispitivanje. Osim toga, uznemirujuće je kada većina u Vijeću Stanišićevo upozorenje da predvidivost krivičnih djela po trećoj kategoriji UZP-a treba ocjenjivati ili "objektivno" ili "subjektivno" karakteriše tek kao "vještačku" distinkciju.

39. Kad je riječ o Stanišićevim argumentima o "uvjerljivim razlozima za odstupanje", koji se razmatraju u paragrafu 598 analize većine u Vijeću, smatram da su oni površno odbačeni. Većina u

⁴⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 314.

⁴⁹ Pri čemu upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 311, 735.

Vijeću je u pravu kad podsjeća da "u mjeri u kojoj se Stanišić oslanja na sudsku praksu STL-a i SCSL-a, Žalbeno vijeće nije dužno da postupa u skladu sa zaključcima drugih sudova – nacionalnih, međunarodnih ili hibridnih". Međutim, čini se da većina u Vijeću zauzima defenzivni stav kad tome dodaje da, "mada će takvu sudsku praksu uzeti u obzir, Vijeće ipak može doći do drugačijeg zaključka o nekom pitanju od onog koji je donijelo neko drugo sudsko tijelo". Neuspješno sam nastojao da sebe uvjerim u ovo rezonovanje većine u Vijeću. Smatram da je argumente koje je iznio Stanišić trebalo razmotriti i time omogućiti cjelovitu diskusiju o ovom pitanju, jer bi to Žalbenom vijeću dalo priliku da ponovno razmotri i objasni svoj stav. Po mom mišljenju, dužnost je Žalbenog vijeća da ispita karakter zajedničkog zločinačkog cilja koji čini UZP. U slučaju kad je zajednički zločinački cilj za UZP I značajno različit od *dolus specialis* koji je neophodan za neko posljedično krivično djelo po UZP-u III, imao bih stanovitih poteškoća da ta krivična djela po UZP-u III, za koja je neophodna konkretna namjera, pripišem učesnicima u UZP-u bez ikakvih daljnjih uvjerljivih dokaza. No u ovom slučaju, "zajednički zločinački cilj" da se dijelovi Bosne i Hercegovine etnički očiste od nesrba u svojoj suštini je "diskriminatoran". Prema tome, konkretna namjera "diskriminacije", potrebna za progone kao zločin protiv čovječnosti, a za koju se Stanišić tereti po UZP-u III, očito je već obuhvaćena zajedničkim zločinačkim ciljem UZP-a I. Shodno tome, nije potrebno iznijeti zasebnu eksplicitnu konstataciju o tome da li je Stanišić imao konkretnu diskriminatornu namjeru u odnosu na krivična djela progona prije nego što mu se pripíše odgovornost po UZP-u III. Da je većina u Vijeću ovako rezonovala, ne bi bilo baš nikakve potrebe da se analiziraju konstatacije STL-a i SCSL-a o UZP-u III, niti Rimski statut ICC-a. Takvim pristupom otkloniće se suviše pribjegavanje površnim i dvojbenim argumentima koje većina u Vijeću koristi kako bi odbacila sudsku praksu i odredbe iz tih jurisdikcija.

40. Osim toga, pravno je upitan i pristup u paragrafima 616 i 617 Presude većine u Vijeću. Konkretno, tamo se zaključuje da je Pretresno vijeće, uprkos tome što nije iznijelo eksplicitne konstatacije o ubistvu kao zločinu protiv čovječnosti, ni o ubistvu kao ratnom zločinu, "smatralo" da su ta krivična djela bila predvidiva i da je Stanišić voljno preuzeo taj rizik. Po mom mišljenju, izraz "smatrati" jasno pokazuje da Pretresno vijeće nije iznijelo "konstataciju" o tom pitanju. Pristup većine u Vijeću prema tome eklatantno pada ispod nivoa standarda preispitivanja u žalbenom postupku, pa ga čak i krši. Ovakav način zaključivanja čini se da predstavlja opasan pokušaj većine u Vijeću da čita misli Pretresnog vijeća umjesto da preispita njegovo rezonovanje u skladu s mjerodavnim pravom i zato predstavlja pogrešnu primjenu prava.

41. Nadalje, većina u Vijeću je lakonski postupila kad je odbacila Stanišićeve argumente o tome da li prirodna i predvidiva posljedica u odnosu na treću kategoriju UZP-a proizlazi iz zajedničkog zločinačkog plana (objektivno) ili potiče od individualnog učesnika u UZP-u (subjektivno). Ja

smatram da se očito defenzivnim odbacivanjem tog argumenta kao tek "vještačkog", što je većina u Vijeću učinila u paragrafu 622, sakati evolucija jurisprudencije MKSJ-a i da to na kraju krajeva predstavlja neadekvatan pristup rješavanju pitanja o kojem je riječ. Bez obzira na to kad je Stanišić zapravo imao namjeru potrebnu za krivična djela na osnovu UZP-a ili kad je stekao znanje da se nad Muslimanima i Hrvatima čine krivična djela, konstatacija o predvidivosti krivičnih djela za koja se tereti po UZP-u III formalno je pogrešna ako nije zasnovana na jasno definisanoj razlici između različitih krivičnih djela. Po mom mišljenju, odgovor može varirati između "objektivne" i "subjektivne" predvidivosti, ovisno o konkretnim krivičnim djelima, u vezi s kojima Pretresno vijeće pripisuje odgovornost po UZP-u III. Činjenica da većina u Vijeću u svom rezonovanju ne pravi razliku između konkretnih krivičnih djela po UZP-u III, nego ih kolektivno naziva "krivičnim djelima po UZP-u III" stoga je neprimjerena i zbunjujuća.⁵⁰ Kako bi se ovo demonstriralo, treba se podsjetiti da je prema riječima većine u Vijeću, u paragrafima 6 i 61 Presude Pretresno vijeće odgovornost po UZP-u III pripisalo za sljedeće tri kategorije krivičnih djela:

- a. progon kao zločin protiv čovječnosti putem lišavanja života; mučenja, okrutnog postupanja i nehumanih djela; protivpravnog zatvaranja; stvaranja i održavanja nehumanih uslova života; pljačke imovine; bezobzirnog razaranja gradova i sela, uključujući uništavanje ili hotimično nanošenje štete vjerskim ustanovama i drugim objektima namijenjenim kulturi; i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera (tačka 1),
- b. ubistvo, mučenje i okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačke 4, 6 i 7) i
- c. ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločini protiv čovječnosti (tačke 3, 5 i 8).

42. Kao što je objašnjeno gore u paragrafu 39, krivično djelo progona (tačka 1) zasniva se na *dolus specialis* da se diskriminira, pri čemu je diskriminacija uz to već integralno obilježje zajedničkog zločinačkog cilja UZP-a. Uslijed toga postoji jasna objektivna veza između zajedničkog zločinačkog cilja zasnovanog na "diskriminaciji" i krivičnog djela progona, koje takođe podrazumijeva "diskriminaciju". Ovo drugo stoga predstavlja objektivno prirodnu i predvidivu posljedicu onog prvog. Budući da učesnici u UZP-u nužno dijele taj zajednički zločinački cilj zasnovan na "diskriminaciji", svaki od njih, uključujući Stanišića, snosi individualnu odgovornost na osnovu treće kategorije UZP-a za progon kao zločin protiv čovječnosti, koji uključuje istu tu "diskriminaciju" kao *dolus specialis*. Prema tome, suvišno je nastojati da se ustanovi da li je za Stanišića kao pojedinca, no istovremeno i učesnika u UZP-u, progon zasnovan na konkretnoj

⁵⁰ Primjeri se mogu pronaći u paragrafima 626, 628 i 634 Presude većine.

namjeri "diskriminacije" subjektivno prirodna i predvidiva posljedica zločinačkog cilja, koji se zasniva na diskriminaciji, a koji on dijeli s drugima. Međutim, to obilježje diskriminacije, i shodno tome objektivna veza sa zajedničkim zločinačkim ciljem koji se odnosi na diskriminaciju, ne postoji za krivična djela koja se ne zasnivaju na diskriminaciji, odnosno za ubistvo, mučenje i okrutno postupanje kao kršenja zakona i običaja ratovanja (tačke 4, 6 i 7), te za ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti (tačke 3, 5 i 8). Budući da između tih krivičnih djela i zajedničkog zločinačkog cilja zasnovanog na diskriminaciji ne postoji takvo objektivno obilježje prirodne i predvidive posljedice i, budući da Pretresno vijeće o tome nije donijelo nikakvu konstataciju, na Žalbenom vijeću je da prijeđe na "subjektivni nivo" kako bi ocijenilo da li Stanišićeve radnje i ponašanje pokazuju da su *za njega*, kao pojedinca, takva krivična djela bila prirodna i predvidiva posljedica. Tek ako se pokaže da su ta krivična djela njemu bila prirodno predvidiva, Žalbeno vijeće bi moglo potvrditi osude za ta krivična djela na osnovu odgovornosti po UZP-u III. Po mom mišljenju, konstatacije Pretresnog vijeća o Stanišićevim radnjama i ponašanju, kao što su slanje milicijskih jedinica da učestvuju u operacijama te učešće pripadnika milicije u upravljanju zatočeničkim logorima, u kojima je milicija bila sklona činjenju zločina, mogle bi biti dovoljno uvjerljive da se na njima zasnije konstatacija kako su ta krivična djela za njega bila i prirodna i predvidiva posljedica zajedničkog zločinačkog cilja.

43. Spojivši sva krivična djela u jednu arbitrarnu kategoriju pod nazivom "krivična djela po UZP-u III" i pripisavši svima njima zajedno sveobuhvatnu odgovornost na osnovu treće kategorije UZP-a, a da nije pokazala u kojoj mjeri svako od krivičnih djela ima neksus upravo s tim vidom odgovornosti, većina u Vijeću ne uspijeva dati obrazloženo mišljenje i time čini primjetnu pravnu grešku.

F. Oduzimanje imovine kao radnja u osnovi progona

44. Ja bih bio odbio Župljaninovu petu žalbenu osnovu koja se odnosi na krivično djelo progona⁵¹ i potvrdio njegovu osudu. Međutim, ne mogu se složiti s pristupom koji većina u Vijeću ima prema "oduzimanju imovine" u smislu radnje u osnovi progona, a za koji smatram da nije u skladu ni sa sudskom praksom MKSJ-a ni s međunarodnim humanitarnim pravom, tako da to predstavlja primjetnu pravnu grešku većine u Vijeću.

45. Prvo, u paragrafu 526 drugog toma Prvostepene presude, Pretresno vijeće je ustanovilo da uvođenje ograničenja od 300 DM strane valute za nesrbe predstavlja "krivično djelo oduzimanja

⁵¹ Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, par. 278–282.

imovine kao [radnja] u osnovi progona, [u smislu] zločina protiv čovječnosti". Međutim, kad se pregledaju paragraf 528, fusnote 1876 i 1877, drugog toma Prvostepene presude, a potom i dispozitiv u paragrafu 956 drugog toma Prvostepene presude, ispada da je Župljanin zapravo osuđen za "pljačku" (a ne za "oduzimanje imovine") kao radnju u osnovi progona. Prema definiciji ustaljenoj u sudskoj praksi MKSJ-a, pljačka je "nezakonito, masovno i samovoljno oduzimanje imovine".⁵² Prema tome, ustalilo se da je "oduzimanje imovine" tek jedno od obilježja pljačke i iako je Pretresno vijeće iznijelo konstatacije za to obilježje, nije iznijelo konstatacije u vezi s obilježjima "samovoljno", "nezakonito" i "masovno". Sudska praksa MKSJ-a nalaže da Pretresno vijeće mora iznijeti konstatacije o onim činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po nekoj tački optužnice.⁵³ Uslijed toga, Pretresno vijeće je učinilo primjetnu pravnu grešku kada nije dalo obrazloženo mišljenje ili iznijelo konstatacije u vezi s tim suštinskim obilježjima krivičnog djela progona.

46. Ova primjetna pravna greška, kojom se Žalbena vijeće trebalo baviti *proprio motu*, ne pojavljuje se u analizi većine u Vijeću. Umjesto toga, većina u Vijeću koristi izraz "oduzimanje imovine" naizmjenice s izrazom "pljačka", a ponekad oba izraza koristi istovremeno.⁵⁴ Sudska praksa ovog Suda ne daje osnove za to da se "oduzimanje imovine" samo po sebi proglasi radnjom u osnovi progona. Čak i kad je "masovno razaranje i oduzimanje imovine" u međunarodnom humanitarnom pravu prihvaćeno kao krivično djelo, neophodno je da "razaranje i oduzimanje imovine" bude "masovno".⁵⁵ Prema tome, bez tog obilježja "masovnosti" u međunarodnom humanitarnom pravu nema pravne osnove da se "oduzimanje imovine" *per se* digne na nivo krivičnog djela. Nadalje, bez konstatacija, i to ne samo o tom obilježju "masovnosti", nego i o obilježjima "bezobzirno" i "nezakonito", sudska praksa MKSJ-a ne dopušta da se "oduzimanje imovine", kako ga je konstatovalo Pretresno vijeće, digne na nivo krivičnog djela, pa tako ni na nivo radnje u osnovi progona *per se*. To posebno nije dopustivo u ovom predmetu, budući da je Pretresno vijeće, kao što je gore rečeno, zapravo Župljanina osudilo za *pljačku* kao zločin protiv čovječnosti,⁵⁶ a ne za "oduzimanje imovine", pri čemu nije ocijenilo postojanje ostalih obilježja,

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 144.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 311 gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906.

⁵⁴ V. Drugostepena presuda par. 545; par. 1070 "... kao oduzimanje *ili* pljačka imovine", fusnota 3547.

⁵⁵ V. npr. član 50 Ženevske konvencije I, član 51 Ženevske konvencije II i član 147 Ženevske konvencije IV, koji definišu "razaranje i oduzimanje imovine širokih razmjera" kao teška kršenja.

⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, str. 312.

koja bi zajedno s "oduzimanjem imovine" predstavljala krivično djelo "pljačke" po definiciji iz sudske prakse MKSJ-a.

47. Međutim, analiza dokaza u spisu pokazuje da su doista zadovoljena ostala obilježja, odnosno "bezobzirno", "nezakonito" i "masovno". Obilježje pljačke opisano kao "nezakonito" proizlazi iz naređenja od 31. jula 1992., jer se može reći da njegov sadržaj krši međunarodno pravo o imovinskim pravima⁵⁷, pa je prema tome očito "nezakonit". "Bezobzirno" se definiše kao "hotimično i neizazvano",⁵⁸ a "masovno" se "odvija na velikom području ili na njega utiče".⁵⁹ Na osnovu ove dvije definicije, smatram da se obilježje "bezobzirno" može dokazati putem činjenice da je oduzimanje imovine u datim okolnostima bilo namjerno i provedeno je bez provokacije od strane žrtava. "Masovni" karakter oduzimanja imovine kao obilježje pljačke može se ustanoviti na osnovu velikog broja nesrba koji su bili žrtve tog nezakonitog naređenja i broja zahvaćenih opština, kao što se vidi iz spisa predmeta.

48. Drugo, iako se u kontekstu ovog predmeta slažem da činjenice pokazuju da je krivično djelo pljačke jednake težine kao i druga krivična djela iz člana 5, nikako se ne slažem s pristupom većine u Vijeću u odnosu na test "jednake težine". Kad su ispunjena obilježja *actus reus* i *mens rea* za krivično djelo progona,⁶⁰ valja od slučaja do slučaja utvrditi da li se za relevantnu radnju može reći da je jednake težine kao i druga krivična djela navedena u članu 5 Statuta MKSJ-a.⁶¹ U toj analizi može se uzeti u obzir više faktora, ali ja smatram da postoji rizik od dvostrukog uračunavanja ako se analiza ne provede oprezno. To se može dogoditi ako se koriste *sama krivična djela*, za koja se već tereti po raznim vidovima odgovornosti (u ovom slučaju po prvoj kategoriji UZP-a, trećoj

⁵⁷ Pravo na imovinu je zajamčeno u nekoliko međunarodnih i regionalnih instrumenata koji se tiču ljudskih prava, v. na primjer Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948), čl. 17(1) i (2); Konvencija o statusu izbjeglica (1951), čl. 13, 18, 19, 29 i 30; Konvencija o statusu lica bez državljanstva (1954), čl. 13, 18, 19, 29 i 30; Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965) čl. 5; Evropska konvencija o ljudskim pravima (1952) čl. 1 Protokol 1; Američka konvencija o ljudskim pravima (1969) čl. 21; Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda (1981) čl. 14.

⁵⁸ Bezobzirno, u engleskom originalu 'wanton', pridjev i imenica. OED Online mart 2016. Oxford University Press. <http://www.oed.com/view/Entry/225544?rskey=AyheYO&result=1> (posjećeno 7. juna 2016.).

⁵⁹ Masovno, u engleskom originalu 'extensive', pridjev. OED Online. mart 2016. Oxford University Press. <http://www.oed.com/view/Entry/66943?redirectedFrom=extensive> (posjećeno 7. juna 2016.).

⁶⁰ Da bi se dokazao *actus reus* progona u ovom predmetu, Pretresno vijeće moralo je ustanoviti da su radnje u osnovi stvarno diskriminirale, uskraćivale ili narušavale neko fundamentalno pravo ustanovljeno međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom. Za *mens rea*, potrebno je ustanoviti da su radnje u osnovi izvršene hotimice s diskriminatornom namjerom. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 738, 762.

⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 146.

kategoriji UZP-a i na osnovu naređivanja) kako bi se utvrdila jednaka težina pljačke. Isto tako, ne mislim da je ispravno koristiti *obilježja krivičnih djela* koja su već utvrđena u ovom predmetu kako bi se ocijenila jednaka težina pljačke, jer bi i takav pristup mogao dovesti do dvostrukog uračunavanja. Većina u Vijeću aludira na "kontekst u kojem je izvršeno prisvajanje imovine i značaju njegovih posljedica po žrtve"⁶² kako bi pokazala da je ta pljačka bila jednake težine kao i druga krivična djela iz člana 5, međutim taj pristup je pogrešan. Da krenemo od paragrafa 1074, većina u Vijeću na tom mjestu tek podsjeća na to da je Župljanin uveo ograničenja na stranu valutu, tako da se ne može reći da se ovdje razjašnjava "kontekst" u kojem se pljačka imovine odvijala. U paragrafu 1076 većina u Vijeću objašnjava da je do "datih prisvajanja imovine došlo u kontekstu prisilnog premještanja i deportacija ...", no pritom je jasno da je, barem u slučaju prisilnih premještanja, riječ o krivičnom djelu koje je već iskorišteno da se Župljanin osudi po UZP-u.⁶³ Za deportaciju se može reći da predstavlja obilježje krivičnog djela koje je takođe već u osnovi optužbe Župljanina po UZP-u.⁶⁴ Moj je stav da korištenje takvih krivičnih djela i obilježja krivičnih djela da bi se utvrdila jednaka težina pljačke većinu u Vijeću izlaže u najboljem slučaju kritici zbog protuslovnosti, a u najgorem slučaju, ozbiljnom prigovoru zbog dvostrukog uračunavanja.

49. Umjesto toga, većina u Vijeću trebala se osloniti isključivo na *radnje* u vezi s krivičnim djelom pljačke i njihove vjerovatne posljedice kako bi ocijenila uslov u vezi s jednakom težinom. Da bi se to uradilo, najprikladniji je test jednake težine definiran u predmetu *Kupreškić*, a potvrđen u predmetu *Blaškić*. Tu je Žalbeno vijeće utvrdilo da je radnja⁶⁵ jednake težine kao i radnje navedene u okviru člana 5 Statuta MKSJ-a, ako je riječ o imovini koja je "nužno potrebna i od životne važnosti za vlasnika" i ako njezino uklanjanje "predstavlja uništenje sredstava za život određenog stanovništva".⁶⁶

50. Koristeći test iz predmeta *Kupreškić* kao osnovu za konstataciju o jednakoj težini u ovom predmetu, smatram da krivično djelo pljačke imovine u vrijednosti većoj od 300 DM nesumnjivo predstavlja uklanjanje "sredstava od životne važnosti" i da je zato jednake težine kao i druga krivična djela iz člana 5. Sredstva o kojima je riječ u ovom predmetu bila su od životne važnosti jer

⁶² Drugostepena presuda, para 1077.

⁶³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 956. Pretresno vijeće je Župljanina osudilo za progone putem, između ostalog, radnji u osnovi "prisilnog premještanja i deportacije". V. takođe Presuda, par. 6.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Primjećujem da je u predmetu *Blaškić* "radnja" bila "uništenje imovine". V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 149. U predmetu *Kupreškić* "radnja" je bila "napadi na imovinu". V. Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 631.

su tokom rata finansijski resursi, možda više od bilo čega drugog, bili od suštinske važnosti za puko preživljavanje nesrba koji su bili meta napada. Uz pomoć tih resursa ljudi su mogli nabavljati hranu, odjeću, naći utočište i, ako je to bilo moguće, napustiti zone i područja gdje su se odvijali nasilni sukobi. U tom smislu, pljačka finansijskih resursa može se čak smatrati bezočnim trikom da se izazove smrt žrtava jer je bilo jasno da će bez njih ti ljudi imati problema da jedu, oblače se, pronađu utočište ili da se udalje od borbi. Ti faktori, ili njihova kombinacija, vjerovatno bi doveli do njihove smrti.

51. Treće, ograđujem se od odluke većine u Vijeću o Župljaninovoj tvrdnji da oduzimanje nije bilo "trajnog" nego privremenog karaktera. Većina u Vijeću je u pravu kad u paragrafu 1076 Presude konstatuje da je pitanje trajnosti "neutemeljeno".⁶⁷ Međutim, ovdje postoji jedna očita nedosljednost, budući da uprkos ovoj konstataciji većina u Vijeću u istom paragrafu nastavlja razmatrati to pitanje. Ne samo da je takav pristup po svemu sudeći protivrječan tvrdnji većine u Vijeću da je argument neutemeljen, nego uz to ostavlja i dojam da je Župljaninov stav o neophodnoj trajnosti zapravo tačan, jer to što se većina u Vijeću opredijelila da u nastavku razmotri taj argument njemu prešutno daje težinu.

52. Iz prethodne analize može se razumno zaključiti da je većina u Vijeću nažalost prihvatila pravnu grešku Pretresnog vijeća vrijednu žaljenja. Umjesto toga, trebala je *proprio motu* razmotriti i ispraviti tu grešku, posebno ako se ima u vidu ozbiljnost krivičnog djela progona, koja se u ocjeni "težine krivičnih djela" razmatra kao jedno od obilježja u odmjeravanju kazne.⁶⁸

G. Odmjeravanje kazne

53. Svakako želim izraziti svoje skromno neslaganje s pristupom koji je većina u Vijeću zauzela u vezi s greškama za koje se tvrdi da su učinjene u ocjeni (i) težine Stanišićevog ponašanja (Stanišićeva dvanaesta žalbena osnova) i (ii) otežavajućih faktora (Stanišićeva trinaesta žalbena osnova), kao i (iii) težine Župljaninovog ponašanja (podosnova B Župljaninove četvrte žalbene osnove) i (iv) argumenata o dvostrukom uračunavanju (podosnova D Župljaninove četvrte žalbene osnove).

54. Prvo, kad ocjenjuje Stanišićevo ponašanje, većina u Vijeću ispravno navodi da je Pretresno vijeće propustilo da u odjeljku o odmjeravanju kazne izričito ponovi svoje konstatacije o njegovom

⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 146, u kojoj se referira na Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić*, par. 631.

⁶⁷ Drugostepena presuda, par. 1076.

ponašanju.⁶⁹ Isti propust većina u Vijeću identifikuje i u odnosu na oblik i stepen Stanišićevog učešća u UZP-u u odjeljku Prvostepene presude o odmjeravanju kazne u vezi s težinom krivičnih djela.⁷⁰ U pokušaju da riješi ovu prazninu, većina u Vijeću nastoji, na osnovu principa čitanja Prvostepene presude "u cjelini", u konstatacijama Pretresnog vijeća o Stanišićevom doprinosu UZP-u pronaći elemente kojima bi popunila šturost konstatacija Pretresnog vijeća o težini krivičnih djela, i oslanja se na više uopštenih konstatacija, naročito u paragrafu 1107.

55. U paragrafu 1107, većina u Vijeću svoje "rezonovanje" zaključuje ovako:

Žalbeno vijeće primjećuje da je u vezi sa Stanišićevim učešćem u UZP-u Pretresno vijeće izvelo čitav niz konstatacija kroz cijelu Prvostepenu presudu, uključujući one o njegovom službenom položaju, njegovim radnjama i ponašanju, njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj namjeri. Žalbeno vijeće, takođe, nadalje podsjeća da Prvostepenu presudu treba čitati u cjelini. [fusnote izostavljene].

56. Moglo bi se ustvrditi da se većina u Vijeću, razmatrajući opšte konstatacije iz četiri nasumično uzeta dijela Prvostepene presude, očito oglušila o dužno uvažavanje koje valja iskazati Pretresnom vijeću i stvorila jednu proizvoljnu kombinaciju konstatacija ili, što bi bilo još gore, nagađa o tome što je mišljenje Pretresnog vijeća kako bi time kompenzirala njegove nedostatke. Da parafraziram američkog arhitekta Franka Lloyda Wrighta, koji kaže da se pogreška u arhitektonskoj konstrukciji može prikriti "sadjom vinove loze", većina u Vijeću je ovdje posadila dvojbenu invokaciju o potrebi da se "Prvostepena presuda čita u cjelini" kako bi prikrila pravne greške Pretresnog vijeća. Čitanje Prvostepene presude "u cjelini" većina u Vijeću po svemu sudeći ovdje koristi kako bi se oslobodila obaveze da se strogo drži principa prema kojem se mora uvažavati Pretresno vijeće, s isključivom svrhom prihvatanja neke konstatacije ili potvrde obrasca rezonovanja Pretresnog vijeća. Taj princip ne može se primijeniti tamo gdje nema konstatacije ili rezonovanja Pretresnog vijeća koji bi se mogli uvažiti. Umjesto toga, pristup većine u Vijeću ide dalje od samog "čitanja" Prvostepene presude i ulazi u sferu reformuliranja tako što se povezuju odjeljci Prvostepene presude tamo gdje ni sâmo Pretresno vijeće nije napravilo nikakve eksplicitne veze. Čak i ako se vrlo velikodušno čitaju osporeni odjeljci, čini se da u njima nema nikakvih indikacija da je Pretresno vijeće konstatacije na koje se oslanja većina u Vijeću namjeravalo koristiti u ocjeni težine krivičnih djela i otežavajućih okolnosti.

57. Može se prihvatiti da uprkos tome što Pretresno vijeće nije uspostavilo nikakvu eksplicitnu vezu između tih dijelova presude i odjeljka o "težini krivičnih djela", Žalbeno vijeće može te

⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 946.

⁶⁹ Drugostepena presuda, par. 1107.

dijelove teksta upotrijebiti u prilog odjeljku o "težini krivičnih djela". No razloge za takav pristup trebalo je ipak na očigledan način objasniti, jer se čini da ova metoda koristi konstatacije za koje bi se moglo pomisliti da nemaju nikakve veze s pitanjem o kojem je riječ ili, još gore, može omogućiti dvostruko uračunavanje. Čudno je da se većina u Vijeću, u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće u vezi s težinom krivičnih djela razmotrilo "[radnje] i ponašanje", oslanja na paragrafe 544 do 728 Prvostepene presude.⁷¹ Takva referenca sugerira da je svih 184 paragrafa relevantno za ovo pitanje. Međutim, nakon što sam pregledao tek nekoliko od tih paragrafa u svrhu demonstracije, ja nikako ne vidim relevantnost paragrafa 553 i 554 Prvostepene presude u ovom kontekstu. Pored toga, nekoliko paragrafa u istom tom rasponu (paragrafi 544 do 728) Prvostepene presude takođe se koriste kako bi se potkrijepio odjeljak o otežavajućim okolnostima.⁷² Takav pristup u kojem se istim konstatacijama pribjegava da bi se ustanovila težina krivičnih djela i otežavajuće okolnosti teško krši princip koji zabranjuje dvostruko uračunavanje i trebalo ga je izbjeći. U ovom svom obliku, to nedvojbeno predstavlja pravnu grešku većine u Vijeću.

58. Isto tako, kad je riječ o Župljaninu, primjećujem da u paragrafu 1148 Presude, u odjeljku o "težini krivičnih djela", većina u Vijeću ide istim putem i poziva se na prethodne konstatacije Pretresnog vijeća o doprinosu UZP-u i na detaljni opis prirode njegovog učešća,⁷³ u prilog odjeljku o odmjeravanju kazne. Isti pristup ponavlja se u vezi s "otežavajućim faktorima" u paragrafu 1155 Presude, u kojem većina u Vijeću izjavljuje da je Pretresno vijeće razmotrilo Župljaninove obaveze, vlast i ovlaštenja,⁷⁴ kao i način na koji je koristio svoje ovlasti doprinoseći UZP-u.⁷⁵ Dakle, većina u Vijeću se oslanja na paragrafe 495 do 520 drugog toma Prvostepene presude da bi potkrijepila svoje konstatacije i o težini krivičnih djela i o otežavajućim faktorima.⁷⁶ Po mom mišljenju, takav pristup opet širom otvara vrata mogućnosti da se većina u Vijeću upusti u nedopustivo dvostruko uračunavanje, što predstavlja pogrešnu primjenu prava.

⁷⁰ Drugostepena presuda, par. 1107, 1108.

⁷¹ V. Drugostepena presuda, fusnota 3665.

⁷² Up. fusnota 3665, Drugostepena presuda, gdje se upućuje na par. 544 do 828, i fusnotu 3680, Drugostepena presuda, gdje se upućuje, između ostalog, na par. 609, 611, 617, 620, 623-625, 631-633, 636-645, 651-652, 654-657, 659-663, 667-668, 671-673, 684, 687-692, 698-704, 706-708.

⁷³ V. Drugostepena presuda, par. 1148, fusnota 3779, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 495-520.

⁷⁴ Drugostepena presuda, par. 1155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 489-493.

⁷⁵ Drugostepena presuda, par. 1155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 495-520.

⁷⁶ Up. Drugostepena presuda, fusnota 3779 (težina krivičnih djela) i fusnota 3798 (otežavajući faktori).

H. Zaključak

59. Moj konačni zaključak, zasnovan na konstatacijama većine u Vijeću koje nisam osporio, no uzet zajedno s mojom metodologijom iznesenom u ovom izdvojenom (suprotnom) mišljenju o nekim suštinskim pitanjima u ovom predmetu, jeste da Stanišić i Župljanin nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo, a da se greške na koje oni ukazuju na kraju kompenziraju kad se Prvostepena presuda pročita u cjelini.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

Dana 30. juna 2016.,
u Haagu,
Holandija

/potpis na originalu/
sudija Koffi Kumelio A. Afande

[pečat Međunarodnog suda]

XI. DODATAK A –ISTORIJAT POSTUPKA

A. Sastav Žalbenog vijeća

1. Dana 8. aprila 2013., sudija Theodor Meron (dalje u tekstu: sudija Meron), tadašnji predsjednik Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjenih u bivšoj Jugoslaviji od 1991. (dalje u tekstu: MKSJ), imenovao je sebe, sudiju Carmela Agiusa (dalje u tekstu: sudija Agius), sudiju Patricia Robinsona (dalje u tekstu: sudija Robinson), sudiju Liua Daquna (dalje u tekstu: sudija Liu) i sudiju Arlette Ramaroson (dalje u tekstu: sudija Ramaroson) u vijeće za ovaj predmet.¹ Dana 15. aprila 2013., sudija Meron je, kao predsjedavajući sudija u ovom predmetu, u skladu s pravilom 22(B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a (dalje u tekstu: Pravilnik), odredio sebe kao predžalbenog sudiju.² Dana 15. aprila 2014., sudija Meron odredio je sudiju Williama Husseina Sekulea (dalje u tekstu: sudija Sekule) da ga zamijeni u vijeću zbog razloga upravljanja žalbenim postupkom i potrebama MKSJ-a u vezi s raspodjelom predmeta.³

2. Dana 2. maja 2014., sudija Agius je, nakon što je izabran za predsjedavajućeg sudiju, sebe imenovao za predžalbenog sudiju.⁴ Dana 27. juna 2014., sudija Meron imenovao je sudiju Koffija Kumelia A. Afandea da zamijeni sudiju Liua u vijeću.⁵ Dana 22. septembra 2014., sudija Meron imenovao je sudiju Khalidu Rachid Khan (dalje u tekstu: sudija Khan) da zamijeni sudiju Sekulea u vijeću.⁶ Dana 11. februara 2015., sudija Meron imenovao je sudiju Bakhtiyara Tuzmukhamedova (dalje u tekstu: sudija Tuzmukhamedov) da zamijeni sudiju Robinsona u vijeću nakon što je on izabran za sudiju Međunarodnog suda pravde.⁷ Dana 22. aprila 2015., sudija Meron imenovao je sudiju Christopha Flügea (dalje u tekstu: sudija Flüge), sudiju Fausta Pocara i sudiju Liua da zamijene sudiju Ramaroson, sudiju Khan i sudiju Tuzmukhamedova u vijeću zbog isteka njihovih mandata kao sudija Međunarodnog krivičnog suda za Rwandu.⁸

¹ Nalog kojim se imenuju sudije u predmetu pred Žalbenim vijećem, 8. april 2013.

² Nalog kojim se imenuje predžalbeni sudija, 15. april 2013.

³ Nalog kojim se zamjenjuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 15. april 2014., str. 1.

⁴ Nalog o imenovanju predžalbenog sudije, 2. maj 2014.

⁵ Nalog kojim se zamjenjuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 27. juni 2014.

⁶ Nalog kojim se mijenja sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 22. septembar 2014. V. *Corrigendum* Naloga kojim se mijenja sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 23. septembar 2014.

⁷ Nalog kojim se zamjenjuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 11. februar 2015.

⁸ Nalog kojim se zamjenjuju sudije u predmetu pred Žalbenim vijećem, 22. april 2015.

B. Najave žalbe

3. Dana 16. aprila 2013., predžalbeni sudija produžio je rok za dostavu najava žalbe za 15 dana.⁹ Tužilaštvo Međunarodnog suda (dalje u tekstu: tužilaštvo), Mićo Stanišić (dalje u tekstu: Stanišić) i Stojan Župljanin (dalje u tekstu: Župljanin) dostavili su svoje prvobitne najave žalbe na Prvostepenu presudu 13. maja 2013.¹⁰

4. Dana 19. avgusta 2013., predžalbeni sudija odobrio je Župljaninov zahtjev da ispravi tri tipografske greške u svojoj najavi žalbe.¹¹ Župljanin je nakon toga dostavio ispravljenu najavu žalbe 22. avgusta 2013.¹² Dana 8. oktobra 2013., Žalbeno vijeće je odobrilo Župljaninov zahtjev da dopuni svoju najavu žalbe time što će u prvu žalbenu osnovu umetnuti podosnovu (G) i dodati petu žalbenu osnovu.¹³ Župljanin je svoju najavu žalbe dopunio 9. oktobra 2013.¹⁴

5. Dana 14. aprila 2014., Žalbeno vijeće odobrilo je Župljaninov drugi zahtjev da dopuni svoju najavu žalbe.¹⁵ Shodno tome, Župljanin je dostavio dopunjenu najavu žalbe koja uključuje dodatnu šestu žalbenu osnovu u kojoj se tvrdi da je njegovo pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom narušeno učestvovanjem sudije Frederika Harhoffa (dalje u tekstu: sudija Harhoff).¹⁶ Dana 14. aprila 2014., Žalbeno vijeće je takođe odobrilo Stanišićev zahtjev da dopuni svoju najavu žalbe.¹⁷ Stanišić je dostavio dopunjenu najavu žalbe 23. aprila 2014., u kojoj je izmijenio četvrtu i šestu žalbenu osnovu i uključio dodatnu žalbenu osnovu *1bis* koja se odnosi na učešće sudije Harhoffa u sudskom postupku.¹⁸

⁹ Odluka po zajedničkom zahtjevu odbrane kojim se traži produženje roka za podnošenje najave žalbe, 16. april 2013.

¹⁰ Najava žalbe tužilaštva, 13. maj 2013.; Najava žalbe u ime Miće Stanišića, 13. maj 2013.; Najava žalbe u ime Stojana Župljanina, 13. maj 2013.

¹¹ Odluka po Župljaninovom zahtjevu da se ispravi njegova najava žalbe, 19. avgust 2013.

¹² Župljaninovo podnošenje ispravljene najave žalbe, 22. avgust 2013.

¹³ Odluka po zahtjevu Stojana Župljanina za izmjenu najave žalbe, 8. oktobar 2013., str. 6.

¹⁴ Župljaninovo podnošenje izmijenjene najave žalbe, 9. oktobar 2013.

¹⁵ Odluka po drugom Župljaninovom zahtjevu za izmjenu svoje najave žalbe i dopunu svog žalbenog podneska, 14. april 2014.

¹⁶ Župljaninova najava žalbe, 22. april 2014., str. 12.

¹⁷ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da mu se odobri izmjena najave žalbe, 14. april 2014.

¹⁸ Stanišićeva najava žalbe, 23. april 2014., str. 5, 7-8, 12-13.

C. Žalbeni podnesci

6. Dana 21. maja 2013., Stanišić je dostavio podnesak kojim traži produženje roka za dostavu žalbenog podneska od 40 dana i povećanje dozvoljenog broja riječi za ukupno 10.000 riječi.¹⁹ Dana 21. maja 2013., Župljanin je takođe dostavio podnesak kojim traži produženje roka za dostavu žalbenog podneska i prekoračenje dozvoljenog broja riječi.²⁰ Na osnovu odluke predžalbenog sudije od 4. juna 2013., rok za dostavu podnesaka žalioaca produžen je za 21 dan i Stanišić i Župljanin dobili su dopuštenje da dozvoljeni broj riječi u svojim podnescima prekorače svaki za 10.000 riječi.²¹ Tužilaštvo je dobilo odgovarajuće prekoračenje broja riječi za svoje replike.²² Stanišić i Župljanin su takođe dobili produženje roka od po pet dana svaki za dostavu svojih replika.²³ Tužilaštvo je dobilo odgovarajuće produženje od 21 dana za dostavu žalbenog podneska, Stanišić i Župljanin su dobili produženje od po 21 dan svaki za dostavu duplika, a tužilaštvu je odobreno produženje od pet dana za dostavu duplike.²⁴

7. Tužilaštvo je dostavilo svoj žalbeni podnesak 19. avgusta 2013.²⁵ Dana 21. oktobra 2013., Stanišić i Župljanin su dostavili svoje odgovore.²⁶ Tužilaštvo je repliciralo 11. novembra 2013.²⁷ Stanišić i Župljanin dostavili su svoje žalbene podneske 19. avgusta 2013.²⁸ Tužilaštvo je odgovorilo 21. oktobra 2013.,²⁹ a Stanišić i Župljanin replicirali su 11. novembra 2013.³⁰

¹⁹ Hitni zahtjev u ime Miće Stanišića za izmjenu roka i ograničenja broja riječi za podnošenje žalbenog podneska, 21. maj 2013., str. 1.

²⁰ Župljaninov zahtjev za izmjenu roka za podnošenje žalbenog podneska, 21. maj 2013., str. 2, 5.

²¹ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića i Stojana Župljanina za izmjenu roka za podnošenje žalbenih podnesaka i ograničenja broja riječi, 4. juni 2013., (dalje u tekstu: Odluka od 4. juna 2013.), str. 5.

²² Odluka od 4. juna 2013., str. 5. Dana 21. juna 2013. predžalbeni sudija odbio je podnesak Stanišića od 6. juna 2013. kojim traži preispitivanje Odluke od 4. juna 2013. i zahtijeva smanjenje dozvoljenog broja riječi tužilaštva na najviše 53.333 riječi (Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za ponovno razmatranje Odluke o izmjeni roka za podnošenje žalbenih podnesaka i ograničenja broja riječi, 21. juni 2013.).

²³ Odluka od 4. juna 2013., str. 5.

²⁴ Odluka od 4. juna 2013., str. 5.

²⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, 19. avgust 2013.

²⁶ Župljaninov odgovor na žalbu, 21. oktobar 2013.; Stanišićev odgovor na žalbu, 21. oktobar 2013.

²⁷ Objedinjena replika tužilaštva, 11. novembar 2013.

²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, 19. avgust 2013.; Župljaninov žalbeni podnesak, 19. avgust 2013. (povjerljivo). Dana 23. avgusta 2013. Župljanin je dostavio javnu redigovanu verziju svog žalbenog podneska.

²⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića, 21. oktobar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena u spis 15. novembra 2013.); Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina, 21. oktobar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena u spis 15. novembra 2013.).

³⁰ Stanišićeva replika, 11. novembar 2013.; Župljaninova replika, 11. novembar 2013.

8. Dana 2. maja 2014., predžalbeni sudija je promijenio rok za dostavu dodatka žalbenim podnescima Stanišića i Župljanina.³¹ Stanišić i Župljanin su nakon toga dostavili dodatke svojim žalbenim podnescima 26. juna 2014.³² a tužilaštvo je dostavilo objedinjeni odgovor 18. jula 2014.³³ Stanišić i Župljanin replicirali su 25. jula 2014.³⁴

9. Dana 14. aprila 2016., predsjedavajući sudija naložio je Župljaninu da na nekim mjestima rediguje javnu redigovanu verziju svog žalbenog podneska i dostavi novu javnu redigovanu verziju svog žalbenog podneska u roku od sedam dana.³⁵ Dana 21. aprila 2016., Župljanin je dostavio izmijenjenu javnu redigovanu verziju svog žalbenog podneska.³⁶

D. Odluke koje se odnose na sudiju Harhoffa

10. Kao što se navodi u paragrafima koji slijede, strane u postupku podnijele su devet podnesaka koji se odnose na navode o pristrasnosti sudije Harhoffa nakon što je on 6. juna 2013. napisao jedno pismo koje je objavljeno u jednim danskim novinama 13. juna 2013. (dalje u tekstu: Pismo). Budući da se u Pismu pominje sudija Meron i da je to dovelo do "sukoba interesa",³⁷ sudija Meron je izdao nalog kojim je sebe u vijeću zamijenio sudijom Sekulom za potrebe razmatranja tih podnesaka.³⁸

³¹ Odluka po hitnom zahtjevu tužilaštva za promjenu rasporeda podnošenja dodatnih podnesaka, 2. maj 2014.

³² Stanišićev dodatni žalbeni podnesak, 26. juni 2014.; Župljaninov dodatni žalbeni podnesak, 26. juni 2014.

³³ Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, 18. juli 2014.

³⁴ Stanišićeva dodatna replika, 25. juli 2014.; Župljaninova dodatna replika, 25. juli 2014. Dana 30. oktobra 2014. Žalbeno vijeće odbacilo je zahtjev tužilaštva za dopuštenje da dostavi repliku na repliku kojom bi odgovorilo na Župljaninov novi argument u replici u vezi s kasnim dostavljanjem Objedinjenog dodatnog odgovora tužilaštva kao bespredmetan (Odluka po hitnom zahtjevu tužilaštva za odobrenje da podnese repliku na repliku i replika na Župljaninovu repliku na objedinjeni dopunski odgovor tužilaštva u vezi s dodatnim žalbenim osnovom, 30. oktobar 2014.).

³⁵ Nalog za redigovanje žalbenog podneska Stojana Župljanina, 14. april 2016. (povjerljivo).

³⁶ Žalbeni podnesak Stojana Župljanina, 21. april 2016.

³⁷ Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na razmatranje, 23. juli 2013., str. 1.

³⁸ Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevom pred Žalbenim vijećem, 24. juli 2013.; Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na razmatranje, 10. septembar 2013.; Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevima po kojima rješava Žalbeno vijeće, 28. novembar 2013.; Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevom pred Žalbenim vijećem, 28. novembar 2013.; Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevom pred Žalbenim vijećem, 28. novembar 2013.; Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevom pred Žalbenim vijećem, 28. novembar 2013.; Nalog kojim se mijenja sudija u vezi sa zahtjevom pred Žalbenim vijećem, 28. novembar 2013. V. Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na razmatranje, 23. juli 2013.; Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na razmatranje, 23. juli 2013.; Nalog kojim se imenuje sudija pred Žalbenim vijećem u vezi sa zahtjevom na osnovu pravila 115, 24. juli 2013.; Nalog kojim se zahtjevi dodjeljuju sudiji na

11. Dana 2. jula 2013., Stanišić je podnio zahtjev kojim traži uvrštenje u spis dodatnih dokaza u žalbi koji se sastoje od izvadaka iz Pisma.³⁹ Dana 14. aprila 2014., Žalbeno vijeće je odobrilo zahtjev i uvrstilo Pismo u spis kao dodatni dokaz u žalbi.⁴⁰ Dana 11. juna 2014., Žalbeno vijeće prihvatilo je zahtjev tužilaštva da se tri dokumenta uvrste kao protivdokazi.⁴¹

12. Dana 21. oktobra 2013., Župljanin je dostavio zahtjev da se poništi Prvostepena presuda na osnovu toga što Pretresno vijeće nije bilo pravilno konstituirano pretresno vijeće koje se sastoji od troje nepristrasnih sudija.⁴² Iz istih razloga Stanišić je 23. oktobra 2013. dostavio zahtjev za poništavanje suđenja i Prvostepene presude.⁴³ Župljanin je takođe dostavio podnesak kojim traži da se sudija Liu povuče iz razmatranja zahtjeva za poništavanje,⁴⁴ koji je 3. decembra 2013. odbio sudija Agius u svojstvu vršioca dužnosti predsjednika.⁴⁵ Dana 13. decembra 2013., Župljanin je dostavio zahtjev, kojem se pridružio Stanišić, za imenovanje sudskog vijeća koje bi rješavalo zahtjev za izuzeće sudije Liua.⁴⁶ Imenovano sudsko vijeće u sastavu sudija Flügge, sudija Howard Morrison i sudija Melville Baird⁴⁷ odbilo je zahtjev 24. februara 2014.⁴⁸

13. Dana 2. aprila 2014. Žalbeno vijeće odbilo je Stanišićev Zahtjev za poništavanje suđenja i Župljaninov Zahtjev da se poništi Prvostepena presuda.⁴⁹ Dana 10. aprila 2014. Stanišić je dostavio

razmatranje, 22. oktobar 2013.; Nalog kojim se zahtjevi [*sic*] dodjeljuju sudiji na razmatranje, 23. oktobar 2013.; Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na razmatranje, 25. oktobar 2013.

³⁹ Zahtjev Miće Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, s Dodatkom, 2. juli 2013. (dalje u tekstu: Stanišićev Zahtjev na osnovu pravila 115 od 2. jula 2013.). Župljanin se pridružio Stanišićevom Zahtjevu na osnovu pravila 115 od 2. jula 2013. u Župljaninovom drugom zahtjevu za izmjenu najave žalbe, 14. april 2014.

⁴⁰ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 14. april 2014. (dalje u tekstu: Odluka po pravilu 115), str. 7-8. V. Odluka po pravilu 115, par. 24.

⁴¹ Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje protivdokaza, 11. juni 2014.

⁴² Zahtjev Stojana Župljanina da se poništi Prvostepena presuda, 21. oktobar 2013.

⁴³ Zahtjev u ime Miće Stanišića da se poništi suđenje, 23. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Zahtjev Miće Stanišića da se poništi suđenje).

⁴⁴ Zahtjev Stojana Župljanina za izuzeće sudije Liu Daquna iz presuđivanja po zahtjevu za poništenje Prvostepene presude, 21. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Župljaninov zahtjev da se poništi Prvostepena presuda).

⁴⁵ Odluka po zahtjevu za izuzeće, 3. decembar 2013.

⁴⁶ Zahtjev Župljaninove odbrane za imenovanje komisije koja će presuđivati po zahtjevu za izuzeće sudije Liu Daquna, 13. decembar 2013.; Podnesak u ime Miće Stanišića kojim se pridružuje Zahtjevu Župljaninove odbrane za imenovanje komisije koja će presuđivati po zahtjevu za izuzeće sudije Liu Daquna, 23. decembar 2013.

⁴⁷ V. Odluka po zahtjevu Župljaninove odbrane za imenovanje komisije koja će presuđivati po zahtjevu za izuzeće sudije Liu Daquna, 7. februar 2014.

⁴⁸ Odluka po zahtjevu za izuzeće sudije Liua iz presuđivanja po zahtjevu za poništenje Prvostepene presude, 24. februar 2014.

⁴⁹ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da se poništi suđenje i zahtjevu Stojana Župljanina da se poništi Prvostepena presuda, 2. april 2014.

podnesak kojim traži preispitivanje Odluke o poništavanju suđenja i Prvostepene presude,⁵⁰ koji je odbijen 24. jula 2014.⁵¹

14. Dana 25. avgusta 2014., Stanišić i Župljanin dostavili su podnesak kojim traže ekspeditivno rješavanje svojih dodatnih žalbenih osnova *1bis*, odnosno šest,⁵² koji je Žalbeno vijeće odbilo 22. oktobra 2014.⁵³

E. Privremeno puštanje na slobodu i zahtjev za posjetu pod nadzorom

15. Dana 19. decembra 2013., Žalbeno vijeće je odbilo podneske Stanišića i Župljanina za privremeno puštanje na slobodu.⁵⁴ Dana 16. oktobra 2015., Žalbeno vijeće je odbilo Župljaninov zahtjev za posjetu pod nadzorom na humanitarnim osnovama.⁵⁵

F. Druge odluke i nalози

16. Pred gore navedenih, Žalbeno vijeće izdalo je 11 odluka i naloga o dokaznim i drugim pitanjima. Nadalje, Žalbeno vijeće je izdalo 28 naloga i odluka po zahtjevima na osnovu pravila 75 Pravilnika.

G. Statusne konferencije

17. U skladu sa pravilom 65 *bis*(B) Pravilnika, statusne konferencije održane su 4. septembra 2013.,⁵⁶ 11. decembra 2013.,⁵⁷ 9. aprila 2014.,⁵⁸ 24. jula 2014.,⁵⁹ 12. novembra 2014.,⁶⁰ 9. marta 2015.,⁶¹ 30. juna 2015.,⁶² 15. oktobra 2015.,⁶³ 10. februara 2016.,⁶⁴ i 25. maja 2016.⁶⁵

⁵⁰ Zahtjev u ime Miće Stanišića kojim se traži ponovno razmatranje odluke po Stanišićevom zahtjevu da se poništi suđenje i Župljaninovom zahtjevu da se poništi Prvostepena presuda, 10. april 2014.

⁵¹ Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za ponovno razmatranje odluke po Stanišićevom zahtjevu da se poništi suđenje i Župljaninovom zahtjevu da se poništi Prvostepena presuda, 24. juli 2014.

⁵² Zajednički zahtjev u ime Miće Stanišića i Stojana Župljanina za ubrzano presuđivanje po njihovim žalbenim osnovama *1bis*, odnosno 6, 25. avgust 2014.

⁵³ Odluka po zajedničkom zahtjevu u ime Miće Stanišića i Stojana Župljanina za ubrzano presuđivanje po njihovim žalbenim osnovama *1bis*, odnosno 6, 22. oktobar 2014.

⁵⁴ Odluka po zahtjevu u ime Miće Stanišića kojim se traži privremeno puštanje na slobodu, 19. decembar 2013.; Odluka po zahtjevu Stojana Župljanina za privremeno puštanje na slobodu, 19. decembar 2013.

⁵⁵ Odluka po zahtjevu Stojana Župljanina za posjetu pod nadzorom iz humanitarnih razloga, 16. oktobar 2015. (povjerljivo).

⁵⁶ Nalog o rasporedu, 10. juli 2013.; statusna konferencija, 4. septembar 2013., AT. 1-5.

⁵⁷ Nalog o rasporedu, 2. decembar 2013.; statusna konferencija, 11. decembar 2013., AT. 6-13.

⁵⁸ Nalog o rasporedu, 10. mart 2014.; statusna konferencija, 9. april 2014., AT. 14-19.

⁵⁹ Nalog o rasporedu, 3. juni 2014.; statusna konferencija, 24. juli 2014., AT. 20-28.

H. Žalbeni pretres

18. Dana 30. oktobra 2015., Žalbeno vijeće je izdalo nalog o rasporedu kojim je zakazan žalbeni pretres u ovom predmetu.⁶⁶ Dana 4. decembra 2015., Žalbeno vijeće izdalo je *addendum* kojim strane obavještava o izvjesnim modalitetima žalbenog pretresa⁶⁷ i poziva ih da govore o nekoliko konkretnih pitanja.⁶⁸ Žalbeni pretres održan je 16. decembra 2015.⁶⁹

⁶⁰ Nalog o rasporedu, 1. oktobar 2014.; Izmjena naloga o rasporedu, 17. oktobar 2014.; statusna konferencija, 12. novembar 2014., AT. 29-37.

⁶¹ Nalog o rasporedu, 29. januar 2015.; statusna konferencija, 9. mart 2015., AT. 38-46. V. Odluka po hitnom zahtjevu u ime Miće Stanišića kojim se traži promjena datuma održavanja statusne konferencije zakazane za 6. mart, 2. mart 2015.

⁶² Nalog o rasporedu, 14. maj 2015.; statusna konferencija, 30. juni 2015., AT. 47-53.

⁶³ Nalog o rasporedu, 8. septembar 2015.; statusna konferencija, 15. oktobar 2015., AT. 54-60.

⁶⁴ Nalog o rasporedu, 11. januar 2016.; statusna konferencija, 10. februar 2016., AT. 245-249.

⁶⁵ Nalog o rasporedu, 21. april 2016.; statusna konferencija, 25. maj 2016., AT. 250-254.

⁶⁶ Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 30. oktobar 2015., str. 1.

⁶⁷ *Addendum* Nalogu o rasporedu za žalbeni pretres, 4. decembar 2015., str. 1-2, kojim se utvrđuje raspored rada na žalbenom pretresu. Dana 11. decembra 2015., Žalbeno vijeće je, djelimično usvojivši hitni podnesak tužilaštva, izmijenilo raspored rada na žalbenom pretresu tako što je promijenilo raspodjelu vremena dodijeljenog stranama (Odluka po hitnom zahtjevu tužilaštva za izmjenu rasporeda žalbenog pretresa, 11. decembar 2015., str. 2-3).

⁶⁸ *Addendum* Nalogu o rasporedu za žalbeni pretres, 4. decembar 2015., str. 2-3.

⁶⁹ Žalbeni pretres, 16. decembar 2015., AT. 61-244.

XII. DODATAK B – GLOSAR**A. Sudska praksa**1. MKSJ**ALEKSOVSKI**

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Aleksovski)

BABIĆ

Tužilac protiv Milana Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. juli 2005., (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*)

BANOVIĆ

Tužilac protiv Predraga Banovića, predmet br. IT-02-65/1-S, Presuda o kazni, 28. oktobar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Banović*)

BLAGOJEVIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i drugih, predmet br. IT-02-60-PT, Odluka po zahtjevu Blagojevića na osnovu pravila 15(B), 19. mart 2003.

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

BLAŠKIĆ

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*)

BOŠKOSKI I TARČULOVSKI

Tužilac protiv Ljuba Boškskog i Johana Tarčulovskog, predmet br. IT-04-82-A, Presuda, 19. maj 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*)

BRALO

Tužilac protiv Miroslava Brale, predmet br. IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*)

BRĐANIN I TALIĆ

Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića, predmet br. IT-99-36-PT, Odluka o formi dodatno izmijenjene Optužnice i zahtjevu Tužilaštva za izmjenu Optužnice, 26. juni 2001.

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-AR73.10, Odluka po interlokutornoj žalbi, 19. mart 2004. (u tekstu: Odluka Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin* od 19. marta 2004.)

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (u tekstu:

Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

DELALIĆ I DRUGI (predmet "ČELEBIĆI")

Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, predmet br. IT-96-21-T, Odluka kolegija po zahtjevu za izuzeće sudija shodno pravilu 15 ili alternativno, da se izvjesne sudije same povuku, 25. oktobar 1999. (u tekstu: Odluka o izuzeću i povlačenju sudija u predmetu *Delalić i drugi*)

Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*)

Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*)

DELIĆ

Tužilac protiv Rasima Delića, predmet br. IT-04-83-T, Presuda, 15. septembar 2008. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Delić*)

DERONJIĆ

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-S, Presuda o kazni, 30. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Deronjić*)

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. juli 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*)

ĐORĐEVIĆ

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-A, Presuda, 27. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*)

ERDEMOVIĆ

Tužilac protiv Dražena Erdemovića, predmet br. IT-96-22-Tbis, 5. mart 1998. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*)

FURUNDŽIJA

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*)

GALIĆ

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*)

GOTOVINA I DRUGI

Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih, predmet br. IT-06-90-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Miroslava Šeparovića na odluke Raspravnog vijeća o sukobu interesa i nedoličnom ponašanju, 4. maj 2007.

Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih, predmet br. IT-06-90-T, Presuda, 15. april 2011. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Gotovina i drugi*)

Tužilac protiv Ante Gotovine i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-A, Presuda, 16. novembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*)

HADŽIHASANOVIĆ I KUBURA

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-T, Presuda, 15. mart

2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*)

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*)

HARADINAJ I DRUGI

Tužilac protiv Ramuša Haradinaja i drugih, predmet br. IT-04-84-A, Presuda, 19. juli 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*)

Tužilac protiv Haradinaja i drugih, predmet br. IT-04-84bis-T, Presuda, 29. novembar 2012. (u tekstu: Prvostepena presuda u ponovljenom suđenju u predmetu *Haradinaj i drugi*)

JELISIĆ

Tužilac protiv Gorana Jelisića, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*)

Tužilac protiv Gorana Jelisića, predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*)

JOKIĆ

Tužilac protiv Miodraga Jokića, predmet br. IT-01-42/1-S, Presuda o kazni, 18. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Jokić*)

KARADŽIĆ

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po šest preliminarnih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-05/18-PT, Odluka po zahtjevu za izuzeće sudije Picard i Izvještaj potpredsjedniku na osnovu pravila 15(B)(ii), 22. juli 2009. (u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Karadžić*)

KORDIĆ I ČERKEZ

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*)

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*)

KRAJIŠNIK

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Odluka po zahtjevu tužioca za razjašnjenje i ponovno razmatranje odluke od 28. februara 2008., 11. mart 2008.

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Presuda, 27. septembar 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

KRNOJELAC

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (u

tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

KRSTIĆ

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001., (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*)

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*)

KUNARAC I DRUGI

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih, predmeti br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, 22. februar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih, predmeti br. IT-96-23-A i IT-96-23/1-A, 12. juni 2002. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)

KUPREŠKIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih, predmet br. IT-95-16-A, Drugostepena presuda, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)

KVOČKA I DRUGI

Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih, predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001., (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)

Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih, predmet br. IT-98-30/1-A, 28. februar 2005., (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)

LIMAJ I DRUGI

Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih, predmet br. IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)

Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)

LUKIĆ I LUKIĆ

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-AR65.1, Odluka po žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu Sredoja Lukića za privremeno puštanje na slobodu, 16. april 2007.

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Presuda, 4. decembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*)

MARTIĆ

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-T, Presuda, 12. juni 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Martić*)

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Martić*)

MILOŠEVIĆ, D.

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-T, Presuda, 12. decembar 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *D. Milošević*)

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. (u

tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*)

MILUTINOVIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih, predmet br. IT-99-37-AR72, Odluka po prigovoru Dragoljuba Ojdanića na nenadležnost – *udruženi zločinački poduhvat*, 21. maj 2003. (u tekstu: Odluka o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Milutinović i drugi* od 21. maja 2003.)

Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih, predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 26. februar 2009., (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*)

MRĐA

Tužilac protiv Darka Mrđe, predmet br. IT-02-59-S, Presuda o kazni, 31. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Mrđa*)

MRKŠIĆ I ŠLJIVANČANIN

Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*)

NALETILIĆ I MARTINOVIĆ

Tužilac protiv Mladena Naletilića zvanog "Tuta" i Vinka Martinovića zvanog "Štela", predmet br. 98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*)

NIKOLIĆ, D.

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-S, Presuda o kazni, 18. decembar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *D. Nikolić*)

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*)

NIKOLIĆ, M.

Tužilac protiv Momira Nikolića, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *M. Nikolić*)

ORIĆ

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. juni 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Orić*)

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. IT-03-68-A, Presuda, 3. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Orić*)

PERIŠIĆ

Tužilac protiv Momčila Perišića, predmet br. IT-04-81-T, Presuda, 6. septembar 2011. (javno sa povjerljivim dodatkom C) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Perišić*)

Tužilac protiv Momčila Perišića, predmet br. IT-04-81-A, Presuda, 28. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*)

PLAVŠIĆ

Tužilac protiv Biljane Plavšić, predmet br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*)

POPOVIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, Presuda, 10. juni 2010. (javna

redigovana verzija) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*)

Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-A, Odluka po zahtjevu Drage Nikolića za izuzeće sudije Liu Daquna, 20. januar 2011. (u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi*)

Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-A, Presuda, 30. januar 2015. (javna redigovana verzija) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*)

ŠAINOVIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Nikole Šainovića i drugih, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*)

ŠEŠELJ

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-R77.3, Odluka po zahtevu prof. Vojislava Šešelja za izuzeće sudija O-Gon Kwona i Kevina Parkera, 19. novembar 2010.

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-R77.4-A, Odluka po zahtevu Vojislava Šešelja za izuzeće sudija Arlette Ramaroson, Mehmeta Güneya i Andrésije Vaz, 10. januar 2013.

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Zahtev prof. dr. Vojislava Šešelja za izuzeće sudije Frederika Harhoffa, 9. juli 2013.

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu odbrane za izuzeće sudije Frederika Harhoffa i izveštaj potpredsedniku, 28. avgust 2013. (u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Šešelj*)

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za ponovno razmatranje odluke o izuzeću, zahtevima za razjašnjenje i zahtevu u ime Stanišića i Župljanina", 7. oktobar 2013. (u tekstu: Odluka o ponovnom razmatranju u predmetu *Šešelj*)

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Nalog o imenovanju sudije na osnovu pravila 15, 31. oktobar 2013. (u tekstu: Nalog o smjeni sudije Harhoffa u predmetu *Šešelj*)

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Odluka po žalbi na odluku o nastavku postupka, 6. juni 2014.

SIMIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Blagoja Simića i drugih., predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*)

Tužilac protiv Blagoja Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simić*)

STAKIĆ

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*)

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*)

STANIŠIĆ I SIMATOVIĆ

Tužilac protiv Miće Stanišića, predmet br. IT-04-79-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na odluku o privremenom puštanju na slobodu optuženog Miće Stanišića, 17. oktobar

2005.

Tužilac protiv Miće Stanišića, predmet br. IT-04-79-AR65.1, Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na odluku o privremenom puštanju na slobodu optuženog Miće Stanišića, 17. oktobar 2005.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Presuda, 30. maj 2013. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Presuda, 15. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*)

STANIŠIĆ I ŽUPLJANIN

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-PT, Odluka po zahtjevima Miće Stanišića i Stojana Župljanina u vezi s formom Optužnice, 19. mart 2009. (u tekstu: Odluka u vezi s formom Optužnice)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-T, Odluka kojom se djelimično odobravaju zahtjevi tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno na osnovu pravila 94(B), 1. april 2010. (u tekstu: Odluka o činjenicama o kojima je presuđeno)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Dodatni podnesak u prilog zahtjevu Miće Stanišića da dopuni najavu žalbe, 9. septembar 2013.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Župljaninov drugi zahtjev za izmjenu najave žalbe i dopunu žalbenog podneska, 9. septembar 2013.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu za izuzeće sudije Liua iz presuđivanja po zahtjevu za poništenje Prvostepene presude, 24. februar 2014.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da se poništi suđenje i zahtjevu Stojana Župljanina da se poništi Prvostepena presuda, 2. april 2014. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za poništenje suđenja)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115, 14. april 2014. (u tekstu: Odluka po pravilu 115)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu Miće Stanišića da mu se odobri izmjena najave žalbe, 14. april 2014. (u tekstu: Odluka po Stanišićevom zahtjevu za izmjenu najave žalbe)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po drugom Župljaninovom zahtjevu za izmjenu svoje najave žalbe i dopunu svog žalbenog podneska, 14. april 2014.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Zahtjev tužilaštva za prihvatanje protivdokaza, 1. maj 2014.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje protivdokaza, 11. juni 2014.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Odluka po zahtjevu Miće Stanišića za ponovno razmatranje odluke po Stanišićevom zahtjevu da se poništi suđenje i Župljaninovom zahtjevu da se poništi Prvostepena presuda, 24. juli 2014.

STRUGAR

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 31. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*)

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*)

TADIĆ

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda po žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*)

TOLIMIR

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Presuda, 12. decembar 2012. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*)

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-A, Presuda, 8. april 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*)

VASILJEVIĆ

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*)

ZELENOVIĆ

Tužilac protiv Dragana Zelenovića, predmet br. IT-96-23/2-S, Presuda o kazni, 4. april 2007. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Zelenović*)

Tužilac protiv Dragana Zelenovića, predmet br. IT-96-23/2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 31. oktobar 2007. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*)

2. MKSR

AKAYESU

Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua, predmet br. ICTR-96-4, Presuda, 2. septembar 1998., (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*)

Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*)

BAGOSORA I NSENGIYUMVA

Théoneste Bagosora i Anatole Nsengiyumva protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-41-A, Presuda, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*)

BIKINDI

Simon Bikindi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-01-72-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu:

Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*)

BIZIMUNGU

Augustin Bizimungu protiv Tužioca, predmet br. ICTR-00-56B-A, Presuda, 30. juni 2014., (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*)

GACUMBITSI

Sylvestre Gacumbitsi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. juli 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*)

GATETE

Jean-Baptiste Gatete protiv Tužioca, predmet br. ICTR-00-61-A, Presuda, 9. oktobar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*)

HATEGEKIMANA

Ildephonse Hategekimana protiv Tužioca, predmet br. ICTR-00-55B-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*)

KAJELIJELI

Juvénal Kajelijeli protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-44A-T, Presuda and Sentence, 1. decembar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*)

Juvénal Kajelijeli protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda, 23. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*)

KAMUHANDA

Jean de Dieu Kamuhanda protiv Tužioca, ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*)

KAREMERA I DRUGI

Édouard Karemera i drugi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-44-AR15bis.2, Obrazloženje Odluke po interlokutornoj žalbi o nastavku postupka sa zamjenskim sudijom i po Nzirorerovom zahtjevu za dopuštenje da se razmotri novi materijal, 22. oktobar 2004.

Tužilac protiv Édouarda Karemere i drugih, predmet br. ICTR-98-44-T, Odluka po zahtjevu Josepha Nzirorere za izuzeće sudije Byrona i odgodu postupka, 20. februar 2009. (u tekstu: Odluka o izuzeću u predmetu *Karamera i drugi*)

Édouard Karemera i Matthieu Ngirumpatse protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-44-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*)

KARERA

François Karera protiv Tužioca, predmet br. ICTR-01-74-A, Presuda, 2. februar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karera*)

MUGENZI I MUGIRANEZA

Justin Mugenzi i Prosper Mugiraneza protiv Tužioca, predmet br. ICTR-99-50-A, Presuda, 4. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*)

MUNYAKAZI

Tužilac protiv Yussufa Munyakazia, predmet br. ICTR-97-36A-A, Presuda, 28. septembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*)

MUSEMA

Alfred Musema protiv Tužioca, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Musema*)

NAHIMANA I DRUGI

Ferdinand Nahimana i drugi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-99-52-T, Presuda and Sentence, 3. decembar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

Ferdinand Nahimana i drugi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

NCHAMIHIGO

Siméon Nchamihigo protiv Tužioca, predmet br. ICTR-2001-63-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*)

NDAHIMANA

Grégoire Ndahimana protiv Tužioca, predmet br. ICTR-01-68-A, Presuda, 16. decembar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*)

NDINDILYIMANA I DRUGI

Augustin Ndindiliyimana i drugi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-00-56-A, Presuda, 11. februar 2014. (javna redigovana verzija) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*)

NIYITEGEKA

Eliézer Niyitegeka protiv Tužioca, predmet br. ICTR-96-14-A, Presuda, 9. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*)

NIZEYIMANA

Ildéphonse Nizeyimana protiv Tužioca, predmet br. ICTR-00-55C-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*)

NTABAKUZE

Aloys Ntabakuze protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-41A-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*)

NTAGERURA I DRUGI

Tužilac protiv Andréa Ntagerure i drugih, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. juli 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*)

NTAKIRUTIMANA I NTAKIRUTIMANA

Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane i Gérarda Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10-A i ICTR-96-17-A, Presuda, 13. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*)

NYIRAMASUHUKO I DRUGI

Pauline Nyiramasuhuko i drugi protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-42-A, Presuda, 14. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*)

RENZAHO

Tharcisse Renzaho protiv Tužioca, predmet br. ICTR-97-31-A, Presuda, 1. april 2011. (u tekstu:

Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*)

RUTAGANDA

Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda protiv Tužioca, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*)

RWAMAKUBA

André Rwamakuba protiv Tužioca, predmet br. ICTR-98-44-AR72.4, Odluka po interlokutornoj žalbi o primjeni udruženog zločinačkog poduhvata na krivično djelo genocida, 22. oktobar 2004. (u tekstu: Odluka Žalbenog vijeća o udruženom zločinačkom poduhvatu u predmetu *Rwamakuba* od 22. oktobra 2004.)

SEMANZA

Laurent Semanza protiv Tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*)

SEROMBA

Tužilac protiv Athanasa Serombe, predmet br. ICTR-2001-66-T, Odluka po zahtjevu za izuzeće sudija u predmetu *Seromba*, 25. april 2006.

Tužilac protiv Athanasa Serombe, predmet br. ICTR-2001-66-A, Presuda, 12. mart 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*)

SIMBA

Aloys Simba protiv Tužioca, predmet br. ICTR-01-76-A, Presuda, 27. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simba*)

ZIGIRANYIRAZO

Protais Zigiranyirazo protiv Tužioca, predmet br. ICTR-01-73-A, Presuda, 16. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Zigiranyirazo*)

3. Mehanizam za međunarodne krivične sudove

NGIRABATWARE

Augustin Ngirabatware protiv Tužioca, predmet br. MICT-12-29-A, Presuda, 18. decembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*)

4. Odluke vezane za zločine počinjene u Drugom svjetskom ratu

The United States of America, the French Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the Union of Soviet Socialist Republics against Herman Wilhelm Göring et al., Judgement, 1 October 1946, Trial of Major War Criminals Before the International Military Tribunal Under Control Council Law No. 10, Vol. 1 (1947)

The United States of America v. Alstoetter i drugih, U.S. Military Tribunal, Judgement, 3-4 December 1947, Trials of War Criminals Before the Nuernberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10 (1951), Vol. III

The United States of America v. Greifelt et al., U.S. Military Tribunal, Judgement, 10 March 1948,

Trials of War Criminals Before the Nuernberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10 (1951), Vol. V

5. SCSL

SESAY I DRUGI (predmet "RUF")

Tužilac protiv Isse Hassana Sesaya, predmet br. SCSL-2004-15-AR15, Odluka po zahtjevu odbrane za izuzeće sudije Robertsona iz Žalbenog vijeća, 13. mart 2004. (u tekstu: Odluka u predmetu *RUF*)

Tužilac protiv Isse Hassana Sesaya i drugih, predmet br. SCSL-04-15-T, Presuda o kazni, 8. april 2009.

Tužilac protiv Isse Hassana Sesaya i drugih, predmet br. SCSL-04-15-A, Presuda, 26. oktobar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *RUF*)

TAYLOR

Tužilac protiv Charlesa Ghankaya Taylora, predmet br. SCSL-03-01-T, Presuda, 18. maj 2012. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Taylor*)

6. STL

Tužilac v. Salima Jamila Ayyasha et al., predmet br. STL-11-01/I/AC/R176bis, Interlokutorna odluka o mjerodavnom pravu: terorizam, zavjera, počinjenje, kumulativno optuživanje, 16. februar 2011 (u tekstu: Odluka STL-a od 16. februara 2011.)

7. ECCC

Ambos, Kai, Amicus Curiae Concerning Criminal Case File NO. 001/1807-ECCC/OCIJ (PTC 02), 27. oktobar 2008. (u tekstu: Molba *amicus curiae* u predmetu *Kai Ambos*)

Tužilac protiv Ieng Thirith et al., Case File No. 002/19-09-2007-ECCC/OCIJ (PTC38), Odluka po žalbama na naloge saistražnih sudija u vezi sa udruženim zločinačkim poduhvatom (UZP), 20. maj 2010., (u tekstu: Odluka ECCC-a o UZP-u)

Co-Prosecutors v. Guek Eav Kaing alias "Duch", Case File: 001/18-07-2007/ECCC/TC, prvostepena presuda, 26. jul 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Duch*)

Co-Prosecutors v. Guek Eav Kaing alias "Duch", Case File: 001/18-07-2007/ECCC/SC, Drugostepena presuda, 3. februar 2012.

Co-Prosecutors v Chea Nuon et al., Case No. 002/19-09-2007/ECCC/TC, Odluka po zahtjevu Ienga Sarya za izuzeće sudije Nila Nonna i s tim vezanim zahtjevima, 28. januar 2011.

8. Evropski sud za ljudska prava

Piersack v. Belgium, Application No. 8692/79, ECtHR, Judgement, 1. oktobar 1982. (u tekstu:

Piersack protiv Belgije)

Ruotsalainen v. Finland, European Court of Human Rights, no. 13079/03, Judgement, 16. juni 2009. (u tekstu: *Ruotsalainen protiv Finske*)

Sergey Zolotuhin v. Russia, European Court of Human Rights, no. 14939/03, Judgement, 10. februar 2009. (u tekstu: *Zolotuhin protiv Rusije*)

9. Sudovi nacionalnih jurisdikcija

(a) Australija

Gaudie v. Local Court of New South Wales and Anor [2013] NSWSC 1425

Newcastle City Council v. Lindsay [2004] NSWCA 198

(b) Velika Britanija

Hoekstra v. HM Advocate (No. 2) (Scottish High Court of Justiciary), 2000 J.C. 391 (u tekstu: *Hoekstra protiv HM Advocate*)

Kienapple v. The Queen, [1975] 1 S.C.R. 7829 (u tekstu: *Kienapple protiv kraljice*)

(c) Sjedinjene države

Hatchcock v. Navistar Intern. Transp. Corp., 53 F. 3d 36, 39 (4th Cir 1995) (u tekstu: *Hatchcock protiv Navistara*)

Liteky v. United States, 510 U.S. 540, 555 (1994)

Blockburger v. United States, 284 U.S. 299, 304 (1932) (u tekstu: *Blockburger protiv Sjedinjenih država*)

Ex parte Lange, 85 U.S. 163 (1873) (u tekstu: *Ex parte Lange*)

Rutledge v. United States, 517, U.S. 292 (1996) (u tekstu: *Rutledge protiv Sjedinjenih država*)

Whalen v. United States, 445 U.S. 684 (1980) (u tekstu: *Whalen protiv Sjedinjenih država*)

B. Drugi izvori

1. Publikacije

A. Cassese, "Proper Limits of Individual Responsibility Under the Doctrine of JCE", *International Criminal Justice Journal*, 5 (2007) (u tekstu: članak sudije Cassesea o UZP-u)

G. Binder, "Felony Murder and Mens Rea Default Rules: A study in Statutory Interpretation",

Buffalo Criminal Law Review, vol. 4:399 (2000-2001) (u tekstu: Binderov članak)

J. D. Ohlin, "*Joint Intentions to Commit International Crimes*", Cornell Law Faculty Publications, 169 (2011) (u tekstu: Ohlinov članak)

S. H. Pillsbury, *Judging Evil: Rethinking the Law of Murder and Manslaughter* (1998) (u tekstu: Pillsburyjev članak)

2. Drugi dokumenti

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda potpisana u Rimu 4. novembra 1950. (u tekstu: Evropska konvencija o ljudskim pravima)

Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica u vrijeme rata (Ženevska konvencija IV), 12. avgust 1949., 75 UNTS 287 (u tekstu: Ženevska konvencija IV)

Homicide Act 1957, 5 & 6 Eliz.2, Ch. 11 (United Kingdom) (u tekstu: Britanski zakon o ubistvima)

Međunarodni komitet Crvenog krsta, Komentar člana 42 Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica u vrijeme rata (Ženevska konvencija IV), 12. avgust 1949., 75 UNTS 287 (1958) (u tekstu: Komentar MKCK-a o Ženevskoj konvenciji IV)

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, G.A. res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 UNTS 171, stupio na snagu 23. marta 1976.

Međunarodna konvencija o sprečavanju terorističkih napada bombama, U.N. Doc. A/RES/52/164; 37 ILM 249 (1998); 2149 UNTS 284, stupila na snagu 23. maj 2001. (u tekstu: Međunarodna konvencija o sprečavanju terorističkih napada bombama)

Statut Međunarodnog krivičnog suda, usvojen na Diplomatskoj konferenciji u Rimu 17. jula 1998. (u tekstu: Statut ICC-a)

C. Popis izraza i skraćenica

1. KK	1. krajiški korpus
ARK	Autonomna regija Krajina
Arkan	nadimak Željka Ražnatovića
arkanovci	paravojna grupa pod vodstvom Željka Ražnatovića, poznata i kao Srpska dobrovoljačka garda ili Arkanovi tigrovi
AT.	stranica transkripta pretresa u žalbenom postupku u ovom predmetu
BiH	Bosna i Hercegovina
Crvene beretke	v. SOS
CSB(-ovi)	(regionalni) centri službi bezbjednosti
Cutileirov plan	mirovni plan objavljen na završetku konferencije koju je Međunarodna komisija sazvala u Lisabonu, otprilike u februaru 1992.
članak u <i>Glasu</i>	intervju Stojana Župljanina, objavljen u novinama <i>Glasi</i> , u kojem je izjavio da oni koji govore da su pripadnici srpskih odbrambenih snaga, a bave se protivzakonitim radnjama i aktivnostima, nisu dobrodošli u Specijalni odred milicije banjalučkog regionalnog Centra službi bezbjednosti (dokazni predmet P560)
Članci iz medija	dva članka iz medija: pod naslovom "Dvije zbunjujuće presude u Hagu", od 1. juna 2013., objavljen u <i>The Economist</i> (dokazni predmet PA2), i pod naslovom "Šta se desilo haškom tribunalu?", od 2. juna 2013., objavljen u <i>The New York Times</i> (dokazni predmet PA3)
depeša iz septembra 1992.	depeša Stojana Župljanina iz septembra 1992., kojom on zadužuje prijedorsku miliciju da prati autobuse s nesrpskim zatočenicima do Hrvatske (dokazni predmet P1905)
depeša od 17. aprila 1992.	depeša koju je Mićo Stanišić poslao službama bezbjednosti u Banjoj Luci, Bijeljini, Doboju i Sarajevu, u kojoj se traži krivično gonjenje izvršilaca prisvajanja i krađe društvene i privatne imovine, koje su počinili pripadnici na radu u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske

depeša od 30. aprila 1992.	depeša koju je Stojan Župljanin poslao 30. aprila 1992. (dokazni predmet P1002)
dnevni izvještaj od 8. jula 1992.	dnevni izvještaj operativnog tima zatočeničkog logora Manjača, upućen komandi 1. krajiškog korpusa, od 8. jula 1992. (dokazni predmet P486)
Dopis	dopis od 8. jula 2013., koji je sudija Frederik Harhoff u vezi sa Pismom uputio sudiji Jean-Claudeu Antonettiju, predsjedavajućem sudiji u predmetu <i>Šešelj</i>
Druga komisija za zatočeničke objekte	Komisija za zatočeničke objekte u opštinama Trebinje, Gacko i Bileća
ECCC	Vanredna vijeća sudova Kambodže
fiskulturna sala	zatočenički objekat u fiskulturnoj sali opštine Pale
grupa "Miloš"	jedinica koja je prikupljala obavještajne podatke za Službu nacionalne bezbjednosti
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
incident kod Sanskog Mosta	incident u kojem je 20 zatočenika izgubilo život tokom transporta iz zatočeničkog logora Betonirka u Sanskom Mostu do zatočeničkog logora Manjača u opštini Banja Luka, a koji transport su obavili pripadnici milicije iz Sanskog Mosta 7. jula 1992.
izvještaj iz Sokoca	izvještaj sa sastanka koji su u Sokocu održali načelnici Odjela za kriminalistiku područja Centra službi bezbjednosti Romanija–Birač, od 28. jula 1992. (dokazni predmet 1D328)
izvještaj od 17. jula 1992.	izvještaj o kolegijumu od 11. jula 1992., upućen predsjedniku i predsjedniku vlade Republike Srpske, datiran 17. jula 1992. (dokazni predmet P427.08)
JNA	Jugoslovenska narodna armija

Karadžićevo naređenje od 1. jula 1992.	naređenje Radovana Karadžića, od 1. jula 1992., upućeno Mići Stanišiću, da se 60 posebno obučениh policajaca na lokaciji Crepolojsko premjesti i "stavi pod vojnu komandu SRK-a" ⁷⁰ (dokazni predmet 1D99)
kolegijum MUP-a BiH od 1. aprila 1992.	kolegijum zvaničnika Ministarstva unutrašnjih poslova, održan 1. aprila 1992., nakon razdvajanja Ministarstva unutrašnjih poslova
kolegijum od 11. jula 1992.	prvi sastanak kolegijuma viših zvaničnika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske od 11. jula 1992.
krivična djela po prvoj kategoriji UZP-a	krivična djela deportacije, nehumana djela (prisilno premještanje) i progon na osnovu radnji prisilnog premještanja i deportacije, kao zločini protiv čovječnosti
KT upisnici	Upisnici Osnovnog tužilaštava u Sarajevu, Sokocu, Vlasenici i Višegradu iz 1992., s krivičnim djelima <i>poznatih</i> izvršilaca
KTN upisnici	Upisnici Osnovnog tužilaštava u Sarajevu, Sokocu, Vlasenici i Višegradu iz 1992., s krivičnim djelima <i>nepoznatih</i> izvršilaca
KU upisnici	policijski upisnici krivičnih predmeta koje je istražila i prijavila policija u Republici Srpskoj 1992.
materijal u svrhu pobijanja	skupni naziv za dva članka iz medija, prvi pod naslovom "Dvije zbunjujuće presude u Hagu", od 1. juna 2013., objavljen u <i>The Economist</i> , i drugi pod naslovom "Šta se desilo haškom tribunalu?", od 2. juna 2013., objavljen u <i>The New York Times</i> , i dopis od 8. jula 2013., koji je sudija Frederik Harhoff u vezi s Pismom uputio sudiji Jean-Claudeu Antonettiju, predsjedavajućem u predmetu <i>Šešelj</i>
Međunarodni sud	v. MKSJ
ministar unutrašnjih poslova	ministar u Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske
Ministarstvo odbrane	Ministarstvo odbrane Republike Srpske
Ministarstvo pravde	Ministarstvo pravde Republike Srpske

⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 591.

MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSJ	Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991.
MKSR	Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriju Rwande i ruandskih građana odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriju susjednih država između 1. januara 1994. i 31. decembra 1994.
MUP RS	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
MUP SRBiH	Ministarstvo unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine
Najava žalbe tužilaštva	Najava žalbe tužilaštva, 13. maj 2013.
naredba od 15. aprila 1992.	naređenje Miće Stanišića od 15. aprila 1992. o sankcionisanju lica upletenih u kriminalne radnje i o zaštiti civilnog stanovništva (dokazni predmet 1D61)
naređenja od 15. i 16. aprila 1992.	naređenja Miće Stanišića od 15. i 16. aprila 1992. o sankcionisanju lica upletenih u kriminalne radnje i o zaštiti civilnog stanovništva (dokazni predmeti 1D61 i 1D634)
naređenje od 19. jula 1992.	naređenje koje je Mićo Stanišić poslao 19. jula 1992. načelnicima centara službi bezbjednosti, kojim se traže informacije o postupcima za hapšenje, postupanju sa zatvorenicima, uslovima u sabirnim logorima i o muslimanskim zatvorenicima koje je vojska zatočila u "nedefinisanim logorima", bez valjane dokumentacije (dokazni predmet 1D76)
naređenje od 31. jula 1992.	naređenje Stojana Župljanina, upućeno načelnicima stanica javne bezbjednosti ARK-a o provođenju odluke Kriznog štaba ARK-a da lica koja napuštaju ARK sa sobom mogu ponijeti maksimalno 300 njemačkih maraka, da izdaju potvrde o privremenoj zapljeni prilikom oduzimanja iznosa iznad 300 njemačkih maraka i da se zaplijenjeni iznosi deponuju u gotovinsku blagajnu Centra službi bezbjednosti Banja Luka (dokazni predmet P594)

naređenje od 5. oktobra 1992.	naređenje Miće Stanišića od 5. oktobra 1992., izdano pismenim putem, u kojem se svim Centrima službi bezbjednosti ponavlja ranije uputstvo o izvještavanju o ratnim zločinima (dokazni predmet 1D572)
Objedinjena replika tužilaštva	Objedinjena replika tužilaštva na podnesak respondenta Miće Stanišića i odgovor Stojana Župljanina na žalbu tužilaštva, 11. novembar 2013.
Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva	Objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva, 18. juli 2014.
Odgovor tužilaštva na žalbu Stanišića	Odgovor tužilaštva na žalbu Miće Stanišića, 21. oktobar 2013. (povjerljivo, javna redigovana verzija zavedena 15. novembra 2013.)
Odgovor tužilaštva na žalbu Župljanina	Odgovor tužilaštva na žalbeni podnesak Stojana Župljanina, 21. oktobar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena 25. juna 2014.)
odjeljak o <i>mens rea</i>	odjeljak Prvostepene presude, u kojem se razmatra Stanišićeva namjera po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata
odluke u predmetu <i>Šešelj</i>	Odluka o izuzeću u predmetu <i>Šešelj</i> i Odluka o ponovnom razmatranju u predmetu <i>Šešelj</i>
Opštine	opštine Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Skender-Vakuf, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik
Opštine ARK-a	opštine Banja Luka, Donji Vakuf, Ključ, Kotor-Varoš, Prijedor, Sanski Most, Skender-Vakuf i Teslić
Optužnica	<i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T, Druga izmijenjena objedinjena optužnica, 23. novembar 2009.
par.	paragraf
Perišićev izvještaj	izvještaj Riste Perišića, načelnika Stanice javne bezbjednosti Višegrad, od 13. jula 1992.
Pismo	pismo od 6. juna 2013., koje je sudija Frederik Harhoff napisao i poslao na adrese 56 primalaca, (dokazni predmet IDA1)

pismo Đeriću	pismo koje je Mićo Stanišić poslao Branku Đeriću, predsjedniku vlade Republike Srpske, od 18. jula 1992. (dokazni predmet P190)
plan rada od 25. maja 1992.	Operativni plan rada Centra službi bezbjednosti Banja Luka od 25. maja 1992.
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ-a
Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti	Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a Republike Srpske
Predsjedništvo RS	manji organ, u čijem su sastavu bili predsjednik Republike Srpske i vodeći članovi Srpske demokratske stranke, to jest Nikola Koljević i Biljana Plavšić, a koji je u jednom trenutku proširen kako bi uključio još neke članove, kao što je bio Branko Đerić, bivši predsjednik Vlade Republike Srpske, koji nije bio član Srpske demokratske stranke
presretnuti razgovor od 21. juna 1992.	presretnuti razgovor između Miće Stanišića i Tomislava Kovača od 21. juna 1992. (dokazni predmet P1171)
Pretresno vijeće	Pretresno vijeće II u predmetu <i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T
prva sjednica Ministarskog savjeta	prva sjednica Ministarskog savjeta Skupštine bosanskih Srba od 11. januara 1992.
Prvostepena presuda	<i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T, Presuda, 27. mart 2013.
Ratno predsjedništvo Prijedora	Ratno predsjedništvo Skupštine opštine Prijedor
Razgovor	razgovor tužilaštva s Mićom Stanišićem, održan između 16. i 21. jula 2007.
RS	Republika Srpska, srpska republika u Bosni i Hercegovini
sastanak od 11. februara 1992.	sastanak srpskih zvaničnika Ministarstva unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, održan 11. februara 1992. u Banjoj Luci, gdje je formiran srpski kolegijum za pripremu osnivanja srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova

sastanak od 27. jula 1992.	sastanak vodećeg osoblja Odsjeka za kriminalistiku sa područja Centra službi bezbjednosti Romanija–Birač, održan 27. jula 1992.
sastanak SDS-a od 15. oktobra 1991.	sastanak Srpske demokratske stranke, održan 15. oktobra 1991.
sastanak u Bosanskoj vili	Sastanak u Bosanskoj vili, kojem su prisustvovali svjedok Milorad Davidović, Momčilo Krajišnik, Pero Mihaljović, Frenki Simatović, Mićo Stanišić i Željko Ražnatović Arkan
savezni SUP	Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova iz Srbije
SCSL	Specijalni sud za Sierra Leone
SDA	Stranka demokratske akcije
SDS	Srpska demokratska stranka
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SJB(s)	Stanica javne bezbjednosti / Služba javne bezbjednosti
sjednica od 29. jula 1992.	sjednica Vlade Republike Srpske, održana 29. jula 1992.
sjednica od 4. jula 1992.	sjednica Vlade Republike Srpske, održana 4. jula 1992.
sjednica Skupštine RS od 12. maja	sjednica Skupštine bosanskih Srba, održana 12. maja 1992.
sjednica Skupštine RS od 18. marta 1992.	sjednica Skupštine bosanskih Srba, održana 18. marta 1992.
sjednica Skupštine RS od 24. marta 1992.	sjednica Skupštine bosanskih Srba od 24. marta 1992.
sjednica Skupštine RS od 25. februara 1992.	sjednica Skupštine bosanskih Srba od 25. februara 1992.
sjednica Skupštine RS u decembru 1993.	36. sjednica Skupštine bosanskih Srba, održana u decembru 1993.
sjednica Skupštine RS u novembru 1992.	sjednica Skupštine bosanskih Srba, održana 23. i 24. novembra 1992.
sjednica u "Holiday Innu"	sjednica Glavnog i Izvršnog Odbora SDS-a, održana 14. februara 1992. u Sarajevu

sjednice Skupština RS i SDS-a	sastanak SDS-a od 15. oktobra 1991., sjednica Skupštine RS od 25. februara 1992. i sjednica Skupštine RS od 18. marta 1992.
sjednice u julu 1992.	sjednica od 4. jula 1992. i sjednica od 29. jula 1992.
Skupština BiH	Skupština Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine
Skupština RS	Skupština bosanskih Srba
SNB	Savjet za nacionalnu bezbjednost
SNB	Služba nacionalne bezbjednosti
SOM	Specijalni odred milicije
SOS	Srpske odbrambene snage, poznate i kao Crvene beretke, naoružana formacija Srpske demokratske stranke
Specijalno vijeće	Vijeće koje je u predmetu <i>Šešelj</i> imenovao vršilac dužnosti predsjednika MKSJ-a ⁷¹
SRBiH	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
srpske snage	pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Vojske Republike Srpske, Jugoslovenske narodne armije, Vojske Jugoslavije, Teritorijalne odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, kriznih štabova, srpske i bosanske paravojne snage, dobrovoljačke jedinice, lokalni bosanski Srbi koji su djelovali po uputstvima ili pod vodstvom gore navedenih snaga
Stanišićev dodatni žalbeni podnesak	Dodatni žalbeni podnesak u ime Miće Stanišića, 26. juni 2014.
Stanišićev odgovor na žalbu	Podnesak respondenta u ime Miće Stanišića, 21. oktobar 2013.

⁷¹ V. Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-T, Nalog na osnovu pravila 15, 25. juli 2013.

Stanišićev zahtjev od 6. jula 1992.	zahtjev Miće Stanišića od 6. jula 1992., upućen Radovanu Karadžiću, da se 60 pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, datih na raspolaganje vojsci, zbog operativnih potreba zamijeni pripadnicima vojske (dokazni predmet 1D100)
Stanišićev završni pretresni podnesak	<i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T, Završni pismeni podnesak g. Miće Stanišića na osnovu pravila 86, 14. maj 2012. (povjerljivo s povjerljivim dodatkom A)
Stanišićev žalbeni podnesak	Žalbeni podnesak u ime Miće Stanišića, 19. avgust 2013.
Stanišićeva dodatna replika	Dodatna replika u ime Miće Stanišića, 29. juli 2014.
Stanišićeva krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a	krivična djela koja spadaju van zajedničkog cilja za koja je Stanišić proglašen odgovornim na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, to jest progoni (putem djela u osnovi: ubistva, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, protivpravno zatočenje, uspostavljanje i održavanje nehumanih životnih uslova, pljačka imovine, bezobzirno razaranje gradova i sela uključujući razaranje ili namjerno nanošenje štete institucijama vjerskog karaktera i drugim kulturnim objektima i uvođenje i održavanje restriktivnih i diskriminatorskih mjera) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1), ubistvo, mučenje i okrutno postupanje kao kršenja zakona i običaja rata (tačke 4, 6 odnosno 7) kao i ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločini protiv čovječnosti (tačke 3, 5 odnosno 8)
Stanišićeva najava žalbe	Dopunjena najava žalbe u ime Miće Stanišića, 23. april 2014.
Stanišićeva naredba od 23. oktobra 1992.	naređenje Miće Stanišića od 23. oktobra 1992., kojim se traži povlačenje pripadnika aktivnog sastava milicije a ratišta, stavljanje rezervnog sastava milicije na raspolaganje Vojsci Republike Srpske za ratne zadatke i da se vojne komande obavijeste da centri javne bezbjednosti i jedinice javne bezbjednosti nisu dužni da pripadnike milicije šalju na ratište (dokazni predmet 1D49)
Stanišićeva replika	Replika u ime Miće Stanišića, 11. novembar 2013.

Stanišićevo naređenje od 15. maja 1992.	naređenje Miće Stanišića od 15. maja 1992., kojim su jedinice MUP-a RS organizovane u ratne jedinice (dokazni predmet 1D46)
Stanišićevo naređenje od 16. maja 1992.	naređenje Miće Stanišića od 16. maja 1992. načelnicima svih pet centara službi bezbjednosti da svakodnevno telefaksom šalju izvještaje o borbenim dejstvima, terorističkim aktivnostima, provođenju zadataka na osnovu Zakona o unutrašnjim poslovima Republike Srpske, ratnim zločinima i drugim teškim krivičnim djelima počinjenim nad Srbima (dokazni predmet P173)
Stanišićevo naređenje od 27. jula 1992.	naređenje Miće Stanišića od 27. jula 1992. (dokazni predmet 1D176)
Stanišićevo rješenje od 25. aprila 1992.	rješenje Miće Stanišića od 25. aprila 1992., kojim on načelnike centara službi bezbjednosti ovlašćuje da preuzmu bivše Ministarstvo unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i traži da ga se odmah obavijesti o rasporedu bivših zaposlenika u centre službi bezbjednosti i stanice javne bezbjednosti (dokazni predmet 1D73)
Statut	Statut MKSJ-a
Statut ICC-a	Statut Međunarodnog krivičnog suda, usvojen na diplomatskoj konferenciji u Rimu 17. jula 1998.
STL	Specijalni sud za Liban
str.	stranica
Strateški ciljevi	šest strateških ciljeva iznesenih na sjednici Skupštine bosanskih Srba 12. maja 1992.
sveska depeša	sveska depeša štaba MUP-a RS i CSB-a Sarajevo od 22. aprila 1992. do 2. januara 1993. (dokazni predmet P1428)
T.	stranica transkripta pretresa u prvostepenom postupku u ovom predmetu
TO	Teritorijalna odbrana
transkript sjednice Skupštine RS održane u decembru 1993.	transkript 36. sjednice Skupštine bosanskih Srba, održane u decembru 1993.
tužilaštvo	Tužilaštvo MKSJ-a

upisnici	upisnici Osnovnog tužilaštava u Sarajevu, Sokocu, Vlasenici i Višegradu iz 1992., s krivičnim djelima <i>poznatih</i> odnosno <i>nepoznatih</i> počilaca, iz – redom – kancelarija Osnovnog tužilaštva u Sarajevu, Sokocu, Vlasenici i Višegradu, upisi u upisniku Osnovnog tužilaštva Sarajevo II iz 1993. i upisnici tužioca za period 1992. do 1995., za Opštine u vezi s kojima se tereti u Optužnici
Uputstvo	v. Uputstvo s varijantom A i B
uputstvo od 22. aprila 1992.	uputstvo iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 22. aprila 1992.
Uputstvo s varijantom A i B	Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, koje je Glavni odbor Srpske demokratske stranke usvojio 19. decembra 1991.
UZP	udruženi zločinački poduhvat ustanovljen u ovom predmetu
Vlada RS	Vlada Republike Srpske
VRS	Vojska Republike Srpske
Zakon iz 1990.	Zakon o unutrašnjim poslovima bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, objavljen 29. juna 1990. (dokazni predmet P510)
Završni pretresni podnesak tužilaštva	<i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T, Završni pretresni podnesak tužilaštva, 14. maj 2012. (povjerljivo s povjerljivim dodacima)
ZUP	Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srpske (dokazni predmet P530)
Žalbeni podnesak tužilaštva	Žalbeni podnesak tužilaštva, 19. avgust 2013.
Žalbeno vijeće	Žalbeno vijeće MKSJ-a
Ženevske konvencije	Ženevske konvencije I-IV od 12. avgusta 1949.
Župljaninov dodatni žalbeni podnesak	Dodatak žalbenom podnesku Stojana Župljanina (šesta žalbena osnova), 26. juni 2014.
Župljaninov odgovor na žalbu	Odgovor Stojana Župljanina na žalbeni podnesak tužilaštva, 21. oktobar 2013.

Župljaninov završni pretresni podnesak	<i>Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina</i> , predmet br. IT-08-91-T, Završni pretresni podnesak Župljaninove odbrane, 14. maj 2012. (povjerljivo)
Župljaninov žalbeni podnesak	Žalbeni podnesak Stojana Župljanina, 19. avgust 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena 23. avgusta 2013., ponovno zavedena 21. aprila 2016.)
Župljaninova dodatna replika	Replika Stojana Župljanina na objedinjeni dodatni odgovor tužilaštva na žalbu u vezi s dodatnom žalbenom osnovom, 25. juli 2014.
Župljaninova krivična djela po trećoj kategoriji UZP-a	krivična djela koja spadaju van zajedničkog cilja za koja je Stojan Župljanin proglašen odgovornim na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, to jest progoni (putem djela u osnovi: ubistva, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, protivpravno zatočenje, uspostavljanje i održavanje nehumanih životnih uslova, pljačka imovine, bezobzirno razaranje gradova i sela uključujući razaranje ili namjerno nanošenje štete institucijama vjerskog karaktera i drugim kulturnim objektima i uvođenje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1), ubistvo, mučenje i okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja rata (tačke 4, 6 odnosno 7) kao i ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločini protiv čovječnosti (tačke 4, 6 i 7), kao i istrebljenje, ubistvo, mučenje i nehumana djela kao zločini protiv čovječnosti (tačke 2, 3, 5 odnosno 8)
Župljaninova najava žalbe	Dostava Župljaninove druge izmijenjene najave žalbe, 22. april 2014.
Župljaninova replika	Replika Stojana Župljanina na odgovor tužilaštva, 11. novembar 2013. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena 13. novembra 2013.)
Žute ose	srpska paravojna grupa, poznata i pod imenom "Žučini ljudi" ili "Repićevi ljudi"

XIII. DODATAK C – POVJERLJIVI DODATAK